Mihai Stoian

ÎNGERUL MORȚII

Dr. Mengele

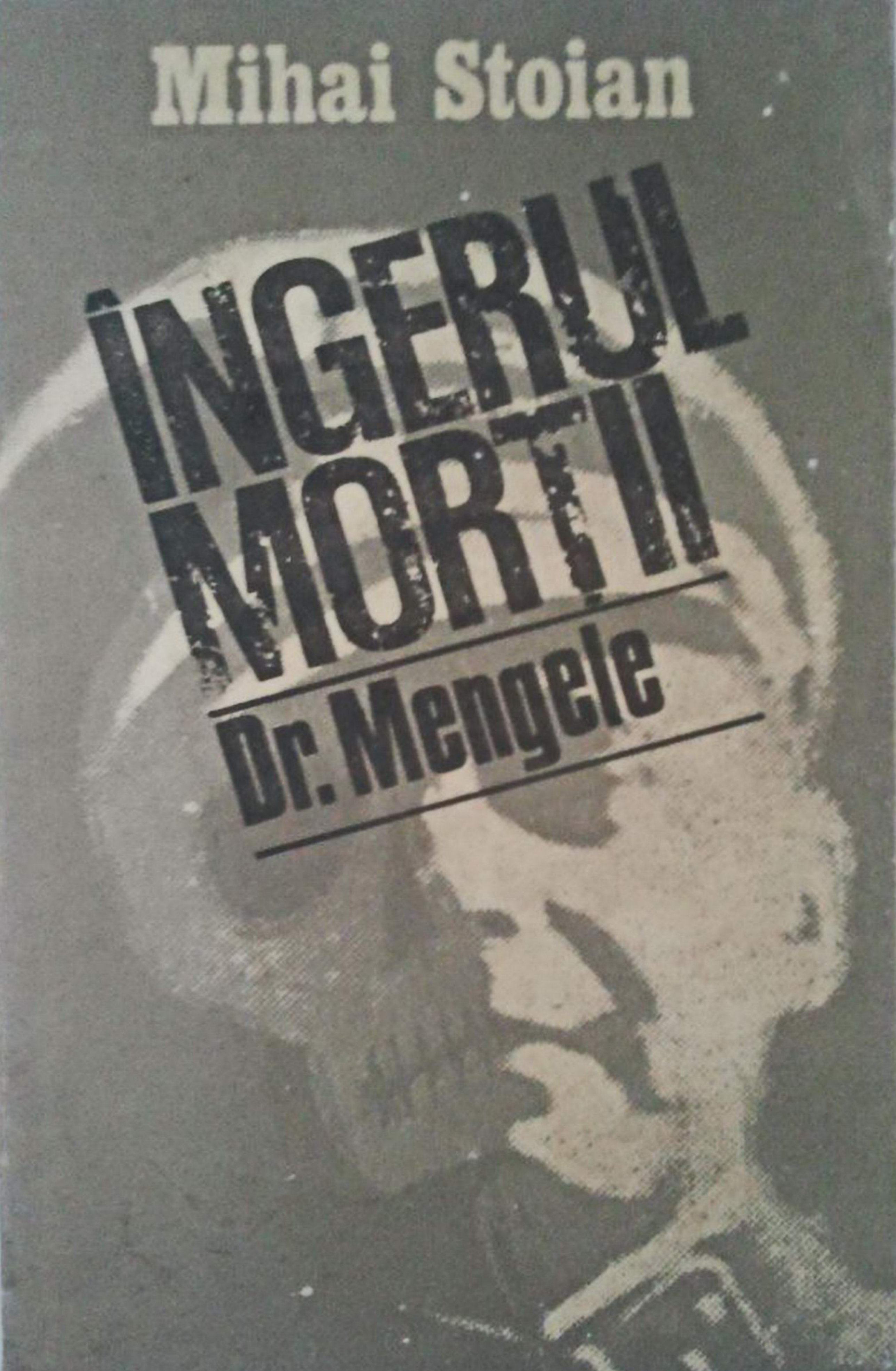

Lei 24

Acest bărbat este doctorul Josef Mengele, direct răspunzător de gazarea a aproape jumătate milion de oameni, precum şi de uciderea a mii de copii, majoritatea gemeni, supuşi la chinuitoare experienţe genetice. Urmărit mai bine de treizeci de ani de către poliţişti, justiţiari, foşti deţinuţi în Konzentrationslager. **Cel mai căutat om din toate timpurile, cel mai de negăsit. Din ÎNGERUL MORŢII, la deshumare — în 1985 — s-au recuperat doar: 7 oase — integre, 201 oase — avansată stare de descompunere, 6 dinţi, cîteva smocuri din păr, resturi de pantalon putrezit. Complet dispărută mustaţa.**

EDITURA ALBATROS

Mihai Stoian

ÎNGERUL MORȚII

Exterminatorul Dr. Mengele

EDITURA ALBATROS
BUCUREȘTI
1988

„Cine uită nu merită“ — spunea N. Iorga. Memoria — persistența trecutului ! Pentru NEUITARE este nevoie de tineri. Tinerii sînt memoria noastră prelungită în viitor. Deși n-au trăit evenimentele acestea, ei pot rosti cu îndreptățire : „Noi n-am uitat !“ Trecutul se cuvine a fi asumat.

MOTIVAȚIE

Cîndva, în 1973, învăluit cum eram de tăcerea unui asfințit de decembrie, la Cracovia; în Polonia, privind curgerea monotonă, opacă, a zilei înspre noapte, mi-am adus aminte că apa Vistulei fusese cărăușul cenușii a milioane de oameni.. La data aceea, doctorul Mengele împlinise 62 de ani și trăia ascuns în America de Sud. Fostul Konzentrationslager Auschwitz-Birkenau se afla în amonte, la nici cincizeci de kilometri, „Despre asta oamenii vor vorbi o mie de ani", rostise — plîngînd în hohote (cu trei decenii în urmă) — ex Gouverneurul *Hans Frank, der* deutsche König von Polen *(cum îi plăcea să se autointituleze, atunci cînd, în timpul războiului, își alesese drept reședință palatul regal al Renașterii, de pe colina Wawel din Cracovia). Neașteptata lui reacție din sala de judecată a Tribunalului Națiunilor, de la Nürnberg, se datora proiectării unui film documentar realizat din montarea a 27 000 metri de peliculă capturată din arhivele cinematografice ale celui de al III-lea Reich (15 ore de proiecție), reconstituind înfățișarea „universului concentraționar" nazist. Altcîndva, eu însumi aveam să asist la vizionarea documentarului antifascist cuprinzînd și scena spînzurării aceluiași Hans Frank : cu mîinile legate la spate și glugă neagră pe cap, condamnatul urcă treisprezece trepte, unde îl ia în primire the* U. S. hangman, *de asemenea cu capișon negru, însă într-o impecabilă uniformă de* Master-Seargent, *cu mănuși albe. Condamnatul la moarte articulează distinct : „Sînt recunoscător pentru sentința indulgentă care mi s-a dat. Rog pe Dumnezeu să mă primească la el" ; în urmă cu doar patru ani, sus, pe Wawel, într-un magnific jilț, îi declarase oaspetelui său, Curzio Malaparte : „Am o singură ambiție, să ridic poporul polonez la înălțimea civilizației europene, să fac din acest popor fără cultură"... N-a mai apucat s-o facă*

la modul lui. În imagine, călăul a și dispărut din cadrul acum foarte strîns : se vede doar o pată intensă, de culoarea antracitului, și mănușile albe începîndu-și funestul ritual, lațul coboară spre gîtlej, e expert potrivit, apoi se aude trapa, scurtă convulsie a condamnatului, cadrul rămîne gol și, in off, *răsună o bufnitură. De ce am tresărit, așa cum tresare orice om la moartea altui om : incorigibil reflex uman ?*

În singura mea seară cracoviană, cu KZ-ul Auschwitz-Birkenau la nici o oră de mers cu mașina, m-am apucat să recitesc sutele de „fișe de lectură" cu care mă înarmasem din vreme. Pe una din ele : „O sută de morți înseamnă o catastrofă, cinci milioane nu reprezintă decît o statistică" (S.S-Obersturmbanführer Karl Adolf Eichmann). *Într-un tîrziu, am azvîrlit dosarul pe noptiera ultramodernei încăperi de hotel. M-am dus alături, în camera de baie. Sub jetul călduț, agreabil, memoria nu-mi dă pace : imaginar retrăiesc scena „dușului" asfixiant din lagărul de concentare, devenit muzeu. Faianța albastră îmi readuce în minte experiențele pe copii, în vederea obținerii de ochi „arieni" (cum visa doctorul Mengele)... Rămîn îndelung sub duș. Observ că apa care mi se prelinge pe față are gust sărat. Simt că-mi rămîn dator mie însumi.*

Revenit în cameră, bag de seamă — pe noptieră — o „fișă" căzută din dosar. O citesc : „Cauți focul ? Caută-l în cenușă".

m.s.

Nota autorului :

Textele culese cu litere cursive reprezintă citate.

Demonii pretind c-au fost ingeri care, accidental, au căzut pe Pămînt.

MOARTE PE CREDIT

Oceanul își cere victimele. Atlanticul nu face excepție. Pe țărmul brazilian, la Bertioga, punct situat între paralele de 20 și 30 de grade sud, nu departe de Tropicul Capricornului, o falează în formă de potcoavă, cu nisip extrem de fin, înaintează lent în apa de culoare albăstrui-cenușie, ca și cerul dealtminteri, pe care se profilează o pată verzuie, coasta împădurită. Anotimpul soarelui înalt. În emisfera australă e cald (25 de grade). Aici, într-o însorită după amiază de februarie — anul 1979 — s-a înecat un aproape septuagenar [1]. Atac de cord ? Ultima lui menajeră, Ines Mehlich, avea să declare mai tîrziu că, înainte de a porni spre ocean, bărbatul i-ar fi spus :

— Mă duc la plajă fiindcă viața mea s-a sfîrșit. [2]

Înecatul este înhumat într-un cimitir modest din localitatea Embu (aproximativ 40 km sud de São Paulo), sub numele de Wolfgang Gerhard. Puțini oameni știu, însă, că Wolfgang Gerhard a murit în urmă cu un an, în Austria sa natală.

La începutul anului 1985, poliția vest-germană efectuează, la Günzburg, o percheziție la domiciliul lui Hans Sedlmeier, pensionar al fabricii de mașini agricole și prese hidraulice „Mengele und Sohn", care funcționează în localitate din 1907. Sedlmeier pare a fi comis o indiscreție majoră : prin el, familia Mengele i-ar fi trimis bani lui Josef Mengele — supranumit „Îngerul Morții". Descin-

[1] Coasta este scăldată de curentul cald de suprafață numit Curentul Braziliei, avînd o viteză de 1—1,5 mile marine pe oră.

[2] Într-o altă variantă publicistică se susține că această replică i-a dat-o Elsei Gulpian, personaj cu care a fost în relații de amiciție amoroasă.

derea are drept rezultat descoperirea de documente a căror autenticitate este inatacabilă, printre acestea și adresa lui Mengele din... São Paulo (Brazilia).

De aici încolo, după 40 de ani de relativă „stagnare" a cercetărilor (doar cîteva „impulsuri" degrabă stinse), totul va decurge rapid. Poliția braziliană — informată de către cea vest-germană — apare prin surprindere la locuința unui cuplu de origine austriacă (Wolfram și Liselotte Bossert, el — lăcătuș, ea — lipește etichete într-o întreprindere germană din São Paulo ; numele lor sînt dezvăluite de autorități mai tîrziu). Concluzie dezolantă : dr. Josef Mengele este mort încă din anul 1979. Cauza decesului : stop cardiac în timp ce înota în ocean, sub ochii soților Bossert... Aceștia s-au ocupat de înhumare. În mormîntul de la Embu, aparținîndu-i de fapt familiei Gerhard, un fals fiu își doarme somnul de veci alături de mama celuilalt Gerhard, autenticul [3].

---

[3] Născut în 1925, are — în 1938, la înfăptuirea *Anschlussului*, cotropirea Austriei de către Germania nazistă — 13 ani. Peste cinci ani, în 1943, se înrolează voluntar în *Kriegsmarine* (așadar, imposibil de înțeles afirmația unora potrivit cărora s-ar fi numărat printre *căpeteniile* Hitlerjungendului austriac — între 13 și 18 ani ? !). El, Wolfgang Gerhard, va fi principalul protector al doctorului Mengele în perioada clandestinității sale. Reîntors acasă, în Austria, la Graz, atîrnă în pomul de Crăciun o cruce încîrligată (va declara un martor ocular). Dar fiul său, Adolf, avea să susțină, în 1985, că ornamentul din brad nu era decît... un simbol asiatic al sărbătoririi Crăciunului, deși e limpede că reprezenta o cruce încîrligată, numită, deloc întîmplător, și „crucea cu gheare", într-adevăr un simbol, însă unul care se substituie heraldic celui al Acvilei, al Acvilei solare sau al unei păsări saturniene : „Caracterul saturnian al *Hakenkreuz*-ului, în care se poate de asemenea vedea figurarea a patru false învîrtituri în jurul unui centru, implică un simbolism al secerișului, al recoltei, al «morții» simbolice a spicului cosit și al reînvierii în «noua comunitate religioasă germană» *(René Alleau). Asemenea simbolism, tipic pentru jertfă, accentuează semnificația amenințătoare a* Hakenkreuz-*ului la adresa „inamiciior rasei ariene", azvîrliți în „tenebrele exterioare" de mișcarea implacabilă a rotației sale magice. Probabil că acest sens dinamic și agresiv a fost cel ce s-a impus mai spontan unei organizații politice în care Hitler a văzut întotdeauna, de la începuturile N.S.D.A.P.-ului* (partidul național-socialist), *o „comunitate de luptă"*. Și iată cum a mai socotit Adolf Gerhard că este posibil să-și apere, postum, părintele : „Tatăl

EXHUMAREA

Într-o miercuri (7 februarie 1979) s-a înecat prezumtivul Gerhard şi tot într-o miercuri (5 iunie 1985[4] — e toamnă în emisfera sudică) va fi deshumat : mormîntul de pămînt roşu, aproape pietrificat, este lovit cu tîrnăcoapele, straturile fărîmiţate sînt atent înlăturate şi, după aproximativ o oră, uneltele ating lemnul decolorat al unui sicriu. Ce mai poate fi recuperat ? O grămăjoară de oase (208 „piese", dintre care doar şapte intacte), şase dinţi, cîteva smocuri de păr şi o pereche de pantaloni putrezi̦ţi. Incertitudinea planează asupra realei identităţi a cadavrului descompus : să fie vorba de o altă stratagemă pentru a i se pierde urma, lăsîndu-l astfel pe „Îngerul Morţii" să-şi sfîrşească zilele în libertate ? „Cînd îţi aminteşti cum obişnuia Mengele să-şi regizeze singur morţile, atunci înţelegi că el se află acolo unde a vrut să fie. Mi-l pot închipui ca pe un lup singuratic, stînd în vizuină şi privind lumea păcălită care-l crede" (O t m à r K a t z — „vînător de naziști" vest-german). Şi alţii sînt sceptici : „Este 99% sigur că acesta nu-i scheletul lui Mengele" ; „Întreaga chestiune seamănă cu un scenariu perfect scris" ; „Dacă Mengele a trebuit să se folosească de actele de identitate ale lui Gerhard, de ce a ales un om mai tî-

---

nostru era un om bun. El s-a îngrijit de mama noastră bolnavă [decedată de cancer — 1972] şi a plătit îngrijirea mea medicală". Sora lui Adolf, mai mare cu un an decît el, completează : „El a fost nazist pentru că toată lumea din jur spunea că-i nazist. Tata a murit ca un om sărac" (atunci cînd criza de inimă îl răpune, în 1978, se pare că n-are pusă de o parte nici măcar o sută de dolari întreagă).

[4] Ceva asemănător s-a mai întîmplat : în cimitirul Polvorines — aflat la 30 km nord-vest de Buenos Aires — unde a fost înhumat un anume Pedro Olmo (în 1986). Dar curînd s-a aflat că, de fapt, mortul nu-i altul decît fostul criminal de război nazist Walter Kutschmann care, din 1947, trăia în Argentina. Urma să împlinească 72 de ani, însă a decedat într-un spital din capitala argentinlană, după un infarct. De fapt, Kutschmann se afla sub supravegherea poliţiei, chiar în spital, deoarece Simon Wiesenthal izbutise să-i dea de urmă iar autorităţile vest-germane lansaseră o cerere de extrădare. Fost locotenent S.S., el se făcuse vinovat nu numai de asasinarea a 20 de cadre universitare, împreună cu familiile lor, pe teritoriul U.R.S.S.-ului, ci şi de uciderea a 1 500—2 500 de evrei (în 1942) în Polonia.

năr cu 14 ani decît el?" (Simon Wiesenthal)[5]; „Mengele trăieşte şi respiră. El şi rudele sale au izbutit să joace, fiecare, sofisticata farsă, cu scopul de a-i ascunde identitatea" (Menachem Rusek — director în Poliţia israeliană, în clipa îmbarcării în avion, cu destinaţia São Paulo, la mijlocul lunii iunie 1985).

La declanşarea operaţiunilor de cercetare, decanul „Centrului Simon Wiesenthal" din Los Angeles, Marvin Hier, spune că perspectiva morţii lui Mengele provoacă „un întristător simţămînt de uşurare", deoarece :

— Dacă Mengele s-a dus, atunci el nu va mai fi deferit niciodată justiţiei ; crimele sale vor fi îngropate ca şi victimele sale.

Primele constatări : caracteristicile scrisului din hîrtiile confiscate[6] în casa Bossert, fotografiile, precum şi alte probe (inclusiv un jurnal personal al „Îngerului Morţii") conduc la concluzia că, într-adevăr, este vorba despre Mengele. În cea de a doua decadă a lunii iunie, la Cartierul General al Poliţiei federale din São Paulo, într-o spaţioasă sală de la etajul al 17-lea, în prezenţa reporterilor de radio şi televiziune, ca şi a celor de la ziare şi

---

[5] ...şi mai înalt cu 6 inci (15,24 cm) ! Dar părerea lui Wiesenthal este ascultată cu interes, deoarece el are la activ urmărirea şi depistarea — după încheierea celei de a doua conflagraţii mondiale — a peste 1 100 de nazişti, scăpaţi pînă atunci de rigorile justiţiei. Născut în Galiţia în ultima zi a anului 1908, fost arhitect pînă în 1941, trecut prin douăsprezece lagăre de concentrare fasciste, eliberat la Mauthausen în mai 1945, şi-a pierdut familia, doar soţia lui scăpînd şi ea de, exterminare ; în 1947, organizează în Austria, la Linz, un Centru de documentare asupra crimelor hitleriste şi a autorilor lor, centru care se mută la Viena în 1961 (după prinderea lui Eichmann, datorită, în mare parte, investigaţiilor fostului arhitect devenit „vînător de nazişti"). Cît priveşte nedumerirea lui Wiesenthal, referitoare la faptul că Mengele a folosit actele de identitate ale unui om mai tînăr cu 14 ani decît el, există o explicaţie plauzibilă : întregul set de fotografii, tardiv date publicităţii, înfăţişîndu-l pe Mengele în ultima etapă a existenţei sale secrete, arată un bărbat într-o destul de bună condiţie fizică (dovadă că, la 67—68 de ani, înota în ocean).

[6] „Am procedat la o completă analiză şi am ajuns la convingerea definitivă, neumbrită de nici un dubiu, că au fost scrise de Mengele" (David Crown — consultant, fost şef al Laboratorului de grafologie de la Central Intelligence Agency).

reviste, secondați de sîciitorii fotoreporteri, un bărbat voinic, cu păr negru, ondulat, sprîncene încruntate, mustață stufoasă cu colțurile trase în jos, îmbrăcat civil, citește o declarație în care se arată printre altele :

— Este o șansă de 90 la sută să fie Mengele. Pe temeiul documentelor și fotografiilor [7], sînt convins 100 la sută că-i Mengele. Dar prefer să aștept rezultatele medicilor examinatori.

A vorbit Romeu Tuma, renumit investigator brazilian, care adaugă :

— Dacă-i o mistificare, atunci lucrătura este a cuiva cu o minte de escroc ca din Agatha Christie.

Hans-Eberhard Klein — procuror al Curții Regionale de Justiție din Frankfurt-pe-Main — crede că : „În lumina faptelor prezente, trebuie apreciat drept o considerabilă probabilitate că Josef Mengele a murit sub falsul nume de Wolfgang Gerhard. Înainte am fost foarte sceptic". Chiar Wiesenthal se vede nevoit să recunoască : „Astăzi sînt mai puțin sceptic".

Cuvîntul decisiv va reveni, însă, specialiștilor în medicină legală. Cercetările încep în laboratoarele de la etajul al treilea, din clădirea care adăpostește Instituto Medico Legal din São Paulo, păzit permanent de polițiști militari. „Vînătorii de naziști" continuă să fie pesimiști

---

[7] Una dintre fotografiile care vor fi date tîrziu publicității, îl înfățișează — în culori — pe dr. Mengele înotînd, în mai 1977, în valurile golfului, la Bertioga, unde avea să se înece peste doi ani, autorul instantaneului nefiind altul decît Rolf Mengele, unicul fiu al „Îngerului Morții", aflat atunci în vizită la tatăl său (pe care-l cunoscuse mult mai devereme, în 1956, cînd băiatul avea doar 12 ani, și cînd dr. Mengele petrecuse în Elveția, la schi, două săptămîni, doar că atunci îl crezuse ... „unchiul Fritz", (numele de împrumut din perioada aceea era Helmut Gregor-Gregory) ; Rolf Mengele va preda revistei ilustrate vest-germane „Bunte" mai mult de o sută de fotografii alb-negru și color, luate după război, cu dr. Mengele, și 5 000 de file din arhiva familiei care, permanent, a rămas în legătură cu fugarul (scrisori scrise de mîna acestuia, imprimate, precum și o serie de discuri-epistole, înregistrate de tatăl lui Rolf pentru ai săi), în îndelungatul interval de timp în care s-a tot ascuns (cîștigurile realizate de „Bunte" și alte publicații, după tipărirea materialelor primite, sînt vărsate într-un fond special, instituit în favoarea supraviețuitorilor de la Auschwitz).

în privința unui rezultat pozitiv : „E o înșelătorie. Recenta publicitate care s-a făcut și recompensa materială oferită pentru capturarea lui Mengele i-au zorit pe cei din familia lui să născocească o capcană mlăștinoasă" (Isser Harel[8] — fost șef al „Mosadului" — Serviciul secret israelian) ; „Acesta este al patrulea incident care descrie moartea lui Mengele. Prea multe înmormîntări pentru un singur om"[9] (John Loftus — „vînător de naziști" nord-american).

Inițial, specialiștii brazilieni refuză să accepte ajutorul confraților străini (la început lucrează pe osemintele deshumate cinci specialiști, apoi șapte; primiseră de la Centrul „Simon Wiesenthal" din Los Angeles dosarul ce i se întocmise acolo lui Josef Mengele — decanul acestui centru, Marvin Hier, spune : „Înțeleg că se află în joc mîndria națională a Braziliei, așa că e greu pentru ei să accepte ideea că experții americani se vor afla la masa de lucru. Dar este exact ceea ce se va întîmpla". Curînd lucrează intens 17 cercetători brazilieni, vest-germani și americani. Travaliul lor pare serios îngreunat atît de starea de degradare a scheletului, cît și de faptul că alt dosar (întocmit în 1938 la centrul berlinez al SS-ului) conține date extrem de vechi (neînregistrînd, deci, și modificările apărute pe parcurs, în mai bine de patru decenii). Totuși, nu există nici o îndoială că ei vor izbuti să sintetizeze un verdict științific. Prima constatare : este vorba de un

---

[8] „Ha Memune", adică *Responsabilul* (numele real, adresa, fotografia i-au fost strict secrete o bună bucată de vreme). Autor al volumului de amintiri „Casa de pe strada Garibaldi", în care povestește cum au eșuat cîteva încercări de a-l captura pe „Îngerul Morții" : în 1960, într-o clădire din Buenos Aires, de pe strada Vicente Lopez, unde fusese reperat, însă atunci cînd „vînătorii" au apărut la fața locului, „vînatul" dispăruse ; în 1961, într-o fermă din vecinătatea somnolentului fluviu Paraguay ; în 1962, într-o altă fermă de lîngă São Paulo și apoi, peste doar cîteva luni, pe granița dintre Paraguay și Brazilia ; de fiecare dată, eșec, Mengele scapă.

[9] În 1948, procurorul-șef american care se ocupa, la Nürnberg, de trierea criminalilor de război, Telford Taylor, anunța : „Dr. Mengele e mort din octombrie 1946". Apoi, o altă așa-zisă înmormîntare a „Îngerului Morții", în 1970, sub numele de Flores, la Asunción (Paraguay). După care, în 1973, ziarele braziliene au relatat că „vînătorii de naziști" l-au împușcat mortal pe Mengele, într-o ascunzătoare aflată la frontiera dintre Brazilia și Paraguay.

bărbat (după conformația pelvisului) de rasă caucaziană [10]. Expertul José Antônio de Mello, asistentul directorului Poliției judiciare din São Paulo, cercetează craniul, însă își exprimă neîncrederea în posibilitatea de a se stabili, cu maximă precizie, dacă restul osemintelor i-au aparținut, realmente, lui Mengele [11]. Dificultăți există și la stabilirea vîrstei : vor trebui făcute examene microscopice deosebit de minuțioase — ale țesutului osos — pentru determinarea subtilelor modificări degenerative, deoarece, altminteri, poți preciza că rămășițele pămînțești sînt ale unui copil sau ale unui tînăr adult, însă, pe la 45 de ani, aproape toate schimbările osoase s-au săvîrșit ; iar Mengele avea 68 de ani...

---

[10] Dacă naturalistul suedez Carl von Linné (1707—1778) a considerat umanitatea ca aparținînd unei specii unice, stabilind patru subspecii (Homo sapiens Europaeus, Homo sapiens Asiaticus, Homo sapiens Afer, Homo sapiens Americanus), contemporanul său Friederich Blumenbach (1752—1840), medic și naturalist german, unul dintre creatorii antropologiei, împarte — în 1775 — umanitatea în cinci rase (caucaziană — albă, mongoliană — galbenă, etiopiană — neagră, americană — roșie, malaieziană — brună). Apoi, în Europa, din legendele sanscrite despre cuceritorii blonzi ai populațiilor cu pielea de culoare mai închisă (din India și Persia), s-a născut un cult arian, europenii de proveniență indo-europeană sau „nordică" socotindu-se descendenți ai acelor cuceritori de altădată ; contele Joseph Arthur de Gobineau (1816—1882), diplomat și scriitor francez (dar om de știință diletant) a publicat, în 1853—1855, patru volume intitulate „Essai sur l'inegalité des races humaines", în care susține că arienii cuprind rasele biologice superioare, printre care cea a germanilor diococefali cu pielea deschisă ar fi cea mai pură. Mai mult decît atît : Gobineau pretinde că marile civilizații ale Antichității au pierit tocmai pentru că rasele superioare s-au amestecat cu rasele inferioare. Inspirîndu-se de aici, naziștii au tras concluzia că „rasele inferioare" trebuie să fie decimate, izolate și dominate, pentru a se împiedica degenerarea prin metisaj (căsătorii interrasiale). În virtutea superiorității rasiale, a apărării purității ariene, ca unic popor european alcătuit din arieni puri, așadar în calitate de *Herrenvolk* (popor de stăpîni), germanii vor avea îndatoriri și drepturi speciale. „Îngerul Morții" s-a conformat, integral, doctrinei.

[11] Inițial, un specialist în chirurgia plastică, dr. Roberto Farina, a stabilit existența a douăsprezece diferențe între fotografiile lui Mengele din timpul războiului și cele ale lui Gerhard-Mengele.

Cît privește dantura, temeri serioase planează asupra șanselor de identificare furnizate de comparația stomatologică ; fișa dentară a „Îngerului Morții", de urgență procurată din R.F.G., a fost întocmită atunci cînd Mengele avea 27 de ani, în 1938 : „Foarte multe se pot întîmpla cu dantura unui om în 40 de ani, iar noi nu avem alt mijloc sigur de identificare a scheletului" (Hans-Eberhard Klein — procuror din Frankfurt-pe-Main). Dinții sînt foarte importanți ca mijloc de comparație, puncte de reper : alinierea lor, formele rădăcinilor, gradul de uzură și lucrările dentare (plombe, punți, coroane etc.), toate atît de deosebite, de individuale, pot fi și mai valoroase decît amprentele digitale. Experții nu-și pierd optimismul : „[Chiar și în cele mai dificile cazuri] este uimitor ce poate să facă o măruntă piesă [osoasă]... Este posibil ca un singur dinte rămas întreg să spună toată povestea" (Clyde Collins Snow — antropolog specializat în medicina legală, de la Norman, Oklahoma, S.U.A.). Similitudini : două plombe figurînd în fișa veche [12]) există în doi dinți recuperați la Embu. Și conformația maxilarului corespunde. Restul scheletului, de asemenea, poate furniza informații prețioase : fracturi produse în timpul vieții, urme de gloanțe, de infecții, ca de pildă osteomielita care figurează în dosarul întocmit la S.S., în 1938 (este găsită o inflamație în măduva osoasă). Se potrivește și lungimea scheletului deshumat (între 5 picioare-5 picioare, 10 inci, lungime apropiată de cea consemnată în dosar : 5 picioare-5 picioare și $8^{1}/_{2}$ inci) [13]. „Oasele răspund la tot

[12] Inițial s-a susținut că stomatologul brazilian care l-a îngrijit pe Gerhard-Mengele i-ar fi distrus „Îngerului Morții" — după deces, în 1979 — fișa dentară recentă. Apoi însă, la începutul anului 1986, poliția braziliană a fost în stare să prezinte ziariștilor fișele odontologice și radiografiile (opt la număr) dentiției dr-ului Mengele, făcute în martie 1976, la São Paulo, de către stomatologii Kasumassa Tutyia și Darcy Gonzaga Gama Angelo, care l-au tratat sub falsa identitate de Pedro Hochibichler.

[13] „El era [spunîndu-i-se „Pedro" la data aceea] înalt [măsura de fapt 1,74 m]. În pofida vîrstei, era puternic, cu păr negru și fire albe. Ochii lui aveau culoarea cenușiu-deschis. Purta mustață deasă [nici urmă de mustață n-a mai rămas în sicriu] și avea înfățișare frumoasă. Aș fi vrut să mă mărit cu el. Niciodată n-a pus mîna pe mine. A fost un gentleman" (Elsa Gulpian de Oliviera).

ceea ce dorim noi" (Stephanie Damadio — antropolog de la Smithsonian Institution).

Alt expert, dr. Daniel Romero Munoz, a şi descoperit, între timp, „o mică neregularitate la nivelul bazinului", ceea ce corespunde, iarăşi, unui detaliu biografic al „Îngerului Morţii" : în 1944 (în 1943 după alţii), a avut un accident de motocicletă, atunci fiind operat [14]. Din păcate, în dosarul lui Mengele nu se păstrează defel radiografii şi nici nu sînt amprentele digitale complete [15]. Dr. Joachim Helmer, expert vest-german de la Institutul de medicină legală din Kiel, folosindu-se de un procedeu complicat electronic, pus la punct chiar de el, obţine o suprapunere, o combinare a craniului cu o fotografie a feţei lui Mengele (graţie unei camere video şi a unui mixer video) : *este Mengele !* Totuşi, Dr. Marcos Segre de la Universitatea din São Paulo atrage atenţia : „Noi am aplicat legea probabilităţilor. Sîntem oameni de ştiinţă, nicidecum magicieni". Iar un alt „vînător de nazişti", francez, spune : „Vreau să cred c-a murit... Şi, dacă într-adevăr a murit, cu atîta mai bine. Dumnezeu l-a tras în apă de picior" (Serge Klarsfeld). Dar pînă la Dumnezeu, dintotdeauna, cîţi sfinţi, Doamne !...

DECLARAŢIE

Subsemnatul dr. Nyiszli Miklós, fost deţinut în lagărul de concentrare de la Auschwitz, tatuat cu numărul A 8450, am scris — fără patimă, fără nici o exagerare, evitînd orice efecte de stil şi respectînd întocmai adevărul — această carte despre cele mai întunecate pagini din istoria omenirii, întrucît mi-a fost dat să fiu martor ocular şi să trăiesc sub ame-

---

[14] Dr. Munoz s-a grăbit să atragă atenţia că „nu se poate stabili că este urma unei fracturi, înainte de a se face un examen radiologic" ; radiografia a confirmat „anomalia" de la nivelul centurii pelviene, la şold.

[15] Există, totuşi, o „Carteira professional" braziliană, cu „número 20 295 série 40a", cu fotografia lui Mengele (pe care se citeşte, în supraimpresiune : 19 11 69 — data eliberării ? !), emisă de Misistèrio do Trabalko e Previdéncia Social, Departamento Nacional de Mão-de-Obra, Divisão de Identificação e Registro professional, purtînd şi „Polegar direito", amprenta policarului.

nințarea crematoriilor și a rugurilor de la Auschwitz, ale căror flăcări au mistuit milioane de bărbați, femei și copii. În calitatea mea de medic specialist pe lîngă crematoriile de la Auschwitz, am întocmit și semnat, cu numărul meu de tatuaj, nenumărate procese-verbale de autopsie și de medicină legală, care, după ce au fost contrasemnate de șeful meu, doctorul Mengele, au fost expediate la adresa : *Institut für Rassenbiologische und Antropologissche Forschungen, Berlin-Dahlem*, unul dintre cele mai renumite foruri de științe medicale din lume [16]. Este foarte probabil ca aceste documente să se afle și astăzi [în 1946] în arhiva acestui mare institut de cercetări. Lucrarea mea nu urmărește succesul literar. După cum atunci cînd am trăit cele mai neînchipuite orori am fost medic, nu scriitor, acum, cînd a sosit momentul să le aștern pe hîrtie, le scriu cu condeiul medicului, fără pretenții literare. Oradea, martie 1946. Dr. N y i s z l i M i k l ó s [17].

---

[16] Deținutul A 8 450 arată că, datorită unei discuții, aparent banale, cu dr. Mengele, a tras o concluzie deosebit de importantă : „I-am spus că, pentru a-i putea prezenta procese verbale frumoase și clare, mi-ar trebui o mașină de scris ; așa lucram și acasă.

— Pe ce mașină ai lucrat ? mă întreabă.

— Olympia Elite, îi răspund.

— S-a făcut. O să primești o mașină. Ți-o trimit mîine. Am nevoie de lucrări bine prezentate, pentru că toate materialele se trimit la Institutul pentru cercetări de biologie rasială și antropologie de la Berlin-Dahlem.

Cu acest prilej am aflat că cercetările de aici se fac sub controlul și îndrumarea forurilor superioare ale unuia dintre cele mai renumite institute de cercetări medicale. În ziua următoare, un soldat SS îmi predă o mașină de scris marca Olympia". Dar dr. Nyiszli nu știa (și nici atunci cînd și-a scris cartea) că, la insistențele profesorului Verschuer, cu care Josef Mengele colaborase la Frankfurt-pe-Main, după obținerea titlului de doctor în medicină, studiile acestuia la Auschwitz erau subvenționate de Societatea Germană de cercetări.

[17] Însemnări apărute la Oradea, în 1946, în volumul cu titlul „Am fost medicul autopsier al doctorului Mengele în crematoriul de la Auschwitz".

SELECȚIONERUL

Exact la un an după ce dr. Josef Mèngele și-a preluat funcția de *Lagerartz* la Auschwitz (Oświecim)-Birkenau, tot în luna mai, o prelungă garnitură de tren (40 vagoane de marfă ticsite de oameni) aduce prima tranșă de deportați din Ungaria (inclusiv din nordul Transilvaniei, ocupat de horthyști în 1940, după Dictatul de la Viena), avangarda celor aproximativ un milion de femei, copii și bărbați sortiți pieirii în virtutea „soluției finale" concepute de naziști, aplicată de ei și de adepții lor.

Peron. Aici este un *K. Z.* (abreviere de la *Konzentrationslager).*

Ordin răstit :

— Geamantanele rămîn pe loc, toată lumea coboară cu bagajul de mînă !

Un metru și jumătate — gol — separă podeaua vagonului de rampă. Sărituri. Ezitări. Strigăte. Căderi. Vaiete. Forfota se temperează, oamenii se aliniază cu spatele la tren. Printre ei se află și dr. Nyiszli care, curios, privește spre „confratele" său în uniformă : *În fața noastră stă un tînăr ofițer S.S.* [18] *cu cizme de lac și rozetă de aur. Pare să dea instrucțiuni soldaților care-i așteaptă ordinele. Încă nu cunosc gradele S.S., însă, după banderola cu însemnul lui Esculap, de pe brațul lui, bănuiesc că este medic. Mai tîrziu am aflat că ofițerul era S.S. Hauptsturmführerul* [19] *doctor Mengele, medic șef al lagărului de concentrare de la Auschwitz. Este prezent la rampă la sosirea fiecărui tren, deoarece el face selecția materialului uman.*

Sună încurajator : „selecția materialului uman". Selecționerul are 33 de ani. E dulcea lună mai. Expeditiv, în puține minute, dr. Mengele trece prin „sită" 4 000 de nouveniți. Norme pe cît de precise, pe atît de simple : mai întîi separarea pe sexe (copiii sub 14 ani, însă, indiferent de sex, rămîn lîngă mamele lor) ; apoi, printr-o singură mișcare a mîinii lui Mengele (el se uită destul de concentrat, deși, după exercițiul dobîndit de-a lungul unui an întreg, pe rampă s-ar zice că afișează o anumită nepăsare, dublată de prea mare siguranță de sine), unii trec în stînga, alții

[18] Născut în 1919.

[19] Grad S.S. echivalent cu cel de căpitan în Wehrmacht.

trec în dreapta[20]. Doctorul decide soarta tuturor. *„Noi toți: bărbați, femei, copii, defilăm în monom prin fața comisiei de selecție. La un semn al medicului selecționer — de astă dată îi zic pe nume, doctor Mengele —, ne așezăm în rîndul din dreapta sau în cel din stînga. Iată-ne împărțiți în două grupuri. După cum observ, în stînga se adună mai cu seamă bătrînii, infirmii, bărbații debili, femeile și copiii sub 14 ani. La dreapta e grupul celor capabili de muncă. Printre aceștia îmi zăresc soția și fetița de cincisprezece ani... Ne facem doar semne."*

[20] Dr. Olga Lengyel a fost deportată din Cluj, în 1944, la Auschwitz, de către horthyști, împreună cu soțul — dr. Miklós Lengyel (renumit chirurg), doi copii, mama ei. În cartea intitulată „Amintiri de dincolo", apărută — în 1945 — la Budapesta, se relatează scena selecției la rampă :

— Medicii să iasă din rînduri.

— La stînga !

— La dreapta !

— La stînga, bătrînii și copiii.

— Tu la dreapta...

Cel care selecționa a șovăit în fața băiatului Olgăi...

— Băiatul trebuie să aibă mai mult de 12 ani.

Olga nu voia ca băiatul ei să intre în coloana adulților... Era prea mic... și munca... a urlat :

— Nu, n-are 12 ani.

— La stînga !

— Olga, taci din gură ! Nu, trebuie s-o salvezi și pe mama...

— Mama e bătrînă, ar fi vrut să rămînă cu copiii.

— De acord, o să vă regăsiți în același lagăr. La stînga !

Cei trecuți la stînga s-au îndreptat deîndată spre dușuri...

Olga Lengyel a fost cîteva zile ca nebună, apoi prietenele ei au smuls-o durerii.

— Trebuie să salvezi pe cît mai multe dintre noi. Avem nevoie de tine.

Și tot așa :

— Trebuie să trăiești ca să depui mărturie.

Avea să se salveze și să depună mărturie. Peste decenii, în dedicația pe care o scrie la New York în 27 iulie 1982, dr. Olga Lengyel spune : „Educația și cultura pe care le-am luat din Cluj în bagajul meu spiritual mi-au deschis numeroase porți în lumea întreagă. Dedic, așadar, cu recunoștință și afecțiune versiunea românească a cărții mele *Cuptoarele lui Hitler* oamenilor din România și foștilor, prezenților și viitorilor locuitori ai Clujului — orașul pe care îl voi iubi întotdeauna și pe care îl consider orașul MEU, indiferent unde trăiesc".

Ce anume să însemne *stînga*, ce anume — *dreapta* ? Deductibil. Mai ales că, între timp, dr. Nyiszli a zărit un coş de „fabrică" de o formă stranie, apoi altul şi altul... Pe neaşteptate, dr. Mengele ordonă ca medicii veniţi cu acest transport să se grupeze separat... Dr. Nyiszli simte cum vîntul îi aduce în nări un miros bineştiut : *acroleină !* Mirosul te învăluie de parcă, undeva pe aproape, ar arde dintr-o dată milioane de lumînări turnate din seu de hoit. Aşadar, cadavre arse. Medicii s-au adunat de-o parte. Toţi cunosc mirosul de acroleină.

Cei din partea stîngă — bătrînii şi bolnavii — sînt înghesuiţi în pripă în autocamioane cu însemnele „Crucii Roşii". Maşinile pornesc spre punctele în care se înalţă straniile coşuri. Au şi dispărut. Ceilalţi, din partea dreaptă — în rînduri compacte de cîte cinci — înaintează pe o alee străjuită de arbori. Vreo 50 de medici, rămaşi pe loc, aşteaptă să afle care li-e soarta. Altă poruncă de-a lui Mengele : să păşească în faţa şirului de medici aceia care au absolvit universităţi germane, cunosc desăvîrşit anatomia patologică, au noţiuni temeinice de medicină legală. După ce-a enumerat pretenţiile sale, ridică braţul drept în aer, în semn de avertisment rostit fără să ridice glasul :

— Luaţi bine aminte, să faceţi faţă cerinţelor, altminteri...

Fără să-şi încheie fraza, îi cercetează global, nimeni nu îndrăzneşte să iasă din rînd. Doar dr. Nyiszli înaintează şi se opreşte chiar în dreptul selecţionerului-şef. Rosteşte demn :

— Doctor Nyiszli Miklós.

Pe cît de elegant, pe atît de suspicios, dr. Mengele vrea să ştie neapărat : unde şi-a făcut celălalt studiile, cînd a dobîndit noţiuni de medicină legală, cîtă vreme a lucrat în specialitate, pune şi alte întrebări de aceeaşi natură... Răspunsurile sună precis, el le ascultă tăcut şi rece. Pare satisfăcut. Dr. Nyiszli este reţinut. Ceilalţi medici îngroaşă grupul celor din dreapta care, deocamdată, înaintează spre lagăr.

— *Acum* — va scrie dr. Nyiszli în 1946 — *pot spune ceea ce atunci nu ştiam încă : grupul din stînga, la cîteva minute de la plecare, a intrat pe poarta unuia dintre crematorii. Iar de acolo nu se mai întoarce nimeni.*

Nimeni. Stînga = moarte. Dreapta = viaţă (momentan). Totul scăldat în acroleină. Aşa miroase destinul deportaţilor : *Au sosit mari transporturi de evrei unguri. Niciodată nu mai fusese o aglomeraţie atît de mare. La rampă*

venea tren după tren. Din vagoane se revărsau valuri de oameni : bărbaţi, femei, bătrîni, tineri şi copii. Aduceau cu ei tot ce aveau. Cantităţi uriaşe de bunuri erau descărcate din vagoane şi aşezate în grămezi ; ele ascundeau coloanele de oameni care treceau încet prin faţa grupului de S.S.-işti. Aici, unde avea loc selecţia, viaţa omului depindea de mîna S.S.-istului, care făcea un semn spre stînga sau spre dreapta. Doar o infimă minoritate a fost dusă în lagăr : femei şi bărbaţi tineri care arătau sănătoşi. Ceilalţi, după ce îşi luau bagajul de mînă, plecau în două coloane : unii de-a lungul rampei în direcţia crematoriilor II şi III, ascunse în pădurice ; ceilalţi umpleau strada diametrală, pe unde, după ce treceau de lagărul bărbaţilor şi de cel al ţiganilor, ajungeau în pădure, unde erau celelalte două crematorii : IV şi V. Acolo era capătul călătoriei lor. Fumul dulceag al corpurilor arse acoperea ca o ceaţă, împrejurimile [...] Au trecut zile şi săptămîni. Oare cîţi unguri fuseseră gazaţi ?... [21] *100, 200, 400, 500 de mii ? Cel puţin !* [22]

ANTICAMERA INFERNULUI

La 18 ani, Josef Mengele îşi începe studiile universitare la München (aproximativ 200 km de Günzburgul natal). Este anul declanşării crizei economice mondiale : 1929. Urmează cursurile în capitala Bavariei, pînă obţine titlul de doctor în filozofie. După instalarea la putere a lui Adolf Hitler (1933, ianuarie 30), iată-l înscris la Universitatea din Frankfurt-pe-Main, absolvită cu titlul de doctor în medicină [23] (ambele titluri îi vor fi retrase după război, ca urmare a hotărîrilor exprese luate de cele două institute de învăţămînt superior). După război, pe seama lui se vor

[21] Rolf Hochhuth indică cifra de 380 000 evrei unguri (în care, desigur, sînt incluşi şi cei din partea Transilvaniei ocupată de horthyşti), deportaţi la Auschwitz în intervalul 15 mai—30 iunie 1944.

[22] Wieslaw Kielar este autorul cărţii „Anusul lumii", apărută după război la Cracovia. A stat cinci ani în K.Z.-ul Auschwitz-Birkenau, ca *Häftlingul A 290.*

[23] Alte surse pretind c-ar fi obţinut diploma de bacalaureat abia în 1930, după care a făcut studii de ştiinţe naturale şi medicină, în 1935 obţinînd doctoratul în antropologie, pentru ca în 1938 să predea la universitate şi să lucreze în institutul profesorului Verschuer.

spune multe, ca de pildă că, la vreo douăzeci de ani, ar fi început să frecventeze mediile naziste, devenind, încă de pe atunci, militant hitlerist înregimentat în *S.A.*[24]; mai mult chiar : că i-ar fi cunoscut personal, înainte de 1933, pe filozoful partidului, Alfred Rosenberg, ca şi pe Adolf Hitler însuşi... Legendele generate de existenţa unui personaj de talia „Îngerului Morţii" nu pot fi decît direct proporţionale cu gravitatea faptelor sale. Întocmai unui bulgăre de zăpadă se rostogoleşte adevărul pe panta timpului, acumulînd întruna, peste miezul originar, alte şi alte relatări, presupuneri, amintiri, coincidenţe... Într-un sens anume, „mitul Mengele" este totodată produsul propriei existenţe tulburătoare, macabre, dar şi rezultatul proiecţiei operate de memoria colectivă, acest conglomerat de victime, de tipuri umane, de fracturi afective şi traume. Atunci cînd Josef Mengele împlinea 20 de ani, student fiind la München, Adolf Hitler avea 41—42 de ani, iar Alfred Rosenberg 37—38 de ani. Este posibil să-i fi cunoscut direct pe amîndoi, să-l fi cunoscut pe unul singur, tot aşa cum e posibil să nu se fi întîlnit niciodată cu ei ; însă, ca student în filozofie, nu-i de mirare să-l fi atras teoriile mai vechi şi mai noi, printre care şi cele cuprinse în „Mitul secolului XX", cartea în care Rosenberg propagă şi argumentează ideea „marşului către Est" (din care s-a inspirat substanţial Hitler, atunci cînd a scris „Mein Kampf" / Lupta mea[25]). La procesul de la Nürnberg, fostul ministru al teritoriilor din Est şi ideologul celui de-al III-lea Reich, Alfred Rosenberg, pledează ca „nevinovat", declarînd :

— M-am luptat întotdeauna pentru a face să triumfe ideile mele, n-am să mă apuc astăzi să le reneg.

Mai devreme, cînd demnitarii nazişti au fost capturaţi, Göring nu s-a sfiit să-i spună lui Rosenberg de la obraz :

---

[24] *Sturmabteilung* — batalion de asalt, aşadar cu misiune ofensivă, adevărată formaţiune a morţii, constituit, în primul rînd, în vederea înlăturării brutale a adversarilor politici ; recrutîndu-se din straturile sociale „de jos", *S.A.*-ul este numeros, are un caracter „proletarian" ; după preluarea puterii, Hitler va dizolva, în mare parte, trupele S.A. (*Sturm* înseamnă furtună). Apartenenţa burghezului Mengele la *S.A.* pare nefirească !

[25] Despre „Mitul secolului XX" Hitler spunea : „Este opera cea mai puternică a genului". Iar despre autor : „Ideologia lui Rosenberg este o parte integrantă a naţional-socialismului. Rosenberg este un precursor şi un profet. Teoriile sale sînt expresia sufletului german" (citat de Otto Strasser în „Hitler şi eu").

— Eu te socotesc, domnule Rosenberg, drept cel mai mare criminal dintre noi... Prin lucrările dumitale pretenţioase şi stupide, prin înflăcăratele discursuri adresate tineretului german, ai întipărit în mintea regimului nostru otrava rasistă care a sfîrşit prin a-l doborî la pămînt... Istoria va socoti mai tîrziu influenţa exercitată asupra Führerului ca fiind cea mai nefastă, cea mai dezastruoasă, cea care a atras după sine ruinarea Germaniei. [Cei de faţă încearcă să tempereze zelul vorbitorului — Schacht, Speer, Ribbentrop — fără ca Göring să cedeze]. Dumneata, Rosenberg, eşti sursa nenorocirilor noastre, dumneata, ca şi acest josnic pornograf Streicher, care a stricat sufletul german cu cupletele lui antisemite, scabroase şi dezgustătoare... Ura dumitale faţă de evrei şi slavi a împins guvernul să instituie Auschwitzul, Treblinka, Dachau... Ne-ai împins la rătăcirile cele mai monstruoase pe care un popor le-a cunoscut vreodată... Auschwitz, Treblinka : dumneata eşti, Rosenberg, nimeni altul... Führerul a fost victima dumitale... Istoria te va judeca... Dac-aş fi avut puterea s-o fac, te-aş fi împuşcat încă din 1933 !"

Dar Alfred Rosenberg — în sala de dezbateri — trece întreaga răspundere, pentru crimele comise, asupra lui Martin Bormann (dispărut, singurul judecat, condamnat la moarte, în contumacie[26]) şi a lui Heinrich Himmler

---

[26] Ca şi Mengele, Bormann nu avea să mai fie niciodată capturat (diferenţa dintre el fiind aceea că „Îngerul Morţii" nici n-a fost vreodată judecat, măcar în contumacie). După ce Rudolf Hess a fugit cu avionul în Anglia, Bormann a preluat conducerea partidului naţional-socialist. A rămas în buncărul de sub Cancelaria Reichului şi după sinuciderea lui Hitler şi Göbbels, fiind printre ultimii care l-au părăsit, încercînd să străpungă, furişîndu-se împreună cu alţii, încercuirea ruşilor. Kempka, şoferul Führerului şi viitor autor al cărţii „Eu l-am ars pe Hitler", a pretins că Bormann a fost ucis chiar sub ochii săi, în tentativa de fugă amintită. Hans Braun, pilotul Führerului, a susţinut că pe Bormann l-a omorît o fuzee antitanc (dar se poate pune preţ pe mărturia lui Hans Braun, în măsura în care, după cum arată documente conservate la Oficiul Arhivelor din Londra, dezvăluite de „Sunday Times" abia în anul 1987, acesta ar fi tratat cu British Royal Air Force răpirea lui Hitler, încă din 1941 ; de aceea, un aerodrom de pe coasta sudică a insulei britanice a stat trei luni în stare de alarmă, gata în orice clipă să accepte aterizarea avionului deturnat, însă răpirea nu s-a produs, fiindcă, în cele din urmă, Hans Braun n-a mai putut fi convins să participe la acţiu-

sinucis la 23 mai 1945), apoi îl acuză şi pe Adolf Hitler (sinucis la 30 aprilie 1945) :

— La început, Hitler părea înclinat să înţeleagă concepţia mea, care urmărea stăpînirea Europei orientale în proporţie de trei pătrimi prin psihologie şi doar un sfert prin întrebuinţarea forţei, după care s-a abandonat ideilor fără limite...

Aşadar, studentul în filozofie Josef Mengele va fi citit „Mitul secolului XX" şi „Mein Kampf", îl va fi ascultat pe Rosenberg vorbind tineretului şi expunîndu-şi, sures-citat, tezele. În schimb, Mengele n-are nici măcar „circumstanţa atenuantă" că, din fragedă tinereţe, ar fi fost îndoctrinat intensiv de către naziști, aşa cum avea să se întîmple cu alţii, imediat după preluarea puterii : în fiecare 20 aprilie — ziua de naştere a Führerului, devenită sărbătoare naţională — erau primiţi în *Jungvolk* (dacă împliniseră zece ani) copiii germani anume selecţionaţi ; aici urcau an de an cîte o „treaptă" ierarhică, fiind astfel pregătiţi pentru „cariera" de hitlerist ; pragul major era admiterea în *Hitlerjungend* / Tineretul hitlerist (iniţial doar o anexă a *S.A.*-ului, pe urmă devenind o organizaţie independentă şi, prin lege, din 1936, obligatorie pentru orice tînăr. Atunci cînd junele Mengele ajunge să fie

---

nea secretă). Revenind la Bormann, se pare c-ar fi fost recunoscut, mai tîrziu, la Bolzano. Una din ipoteze admite c-ar fi şters-o din Europa prin Italia, ca şi dr. Mengele, mai ales că, drept argument, se mai dau cîteva amănunte semnificative : soţia lui, Gerga — nazistă înfocată — şi copiii s-au evacuat în Tirolul italian, unde, dealtfel, ea a şi murit de cancer în martie 1946, însă nu înainte de a se converti la catolicism, deşi combătuse întotdeauna religia... (alţii pretind c-ar fi decedat în... spitalul închisorii ? !). Se pune întrebarea : oare Bormann să-şi fi găsit, astfel, un refugiu temporar într-o mînăstire italiană, de unde, la momentul potrivit, să fi plecat la Genova, îmbarcîndu-se, ca şi „Îngerul Morţii", pentru America de Sud ? Posibil. Plauzibil. Nedovedit. Un fost deputat al Reichstagului, Paul Hesslein, refugiat în Chile din pricina persecuţiei la care-l supusese Hitler, va mărturisi că — în 1948 — a întîlnit într-o pădure chiliană trei călăreţi, dintre care unul era... Bormann ! Procurorul general dr. Fritz Bauer va declara, în 1975, la Frankfurt-pe-Main, că „este convins de supravieţuirea lui Bormann" ; la fel şi Wiesenthal, încă din 1967, a arătat că Bormann „circulă liber prin Paraguay şi Brazilia". Printre dosarele pe care Organizaţia Naţiunilor Unite le-a scos din fondul secret — în vara anului 1987 — şi le-a predat Israelului, se află şi dosarul voluminos al lui Martin Bormann.

membru al N.S.D.A.P.-ului (Partidul național-socialist muncitoresc german)[27], el are 26 de ani și, după practica înstăpînită în cel de-al III-lea Reich, a solicitat primirea în N.S.D.A.P. Avîndu-se în vedere poziția socială, antecedentele, e greu de crezut că s-a supus, doar, atmosferei generale, rigorilor administrativ-politice ale momentului (ce-i drept, pentru a ocupa posturi mai importante în administrația de stat, în industria particulară, pentru a fi acceptat în școli superioare ori în universități, se cerea, neapărat, să ai calitatea de membru al *S.S.*-ului[28]), ceea ce, natural, se întîmplă și cu Josef Mengele abia în 1938, anul absolvirii — cu succes — a Facultății de Medicină, după care face șase luni de armată într-un regiment din Tirol, de infanterie ușoară, la vînătorii de munte.

Au rămas mărturii care-l descriu, la tinerețe, în studenție, ca pe un tînăr comunicativ, popular, prietenos, entuziast, studios și inteligent, manifestînd „o ambiție foarte vizibilă" ; firește, încredințat fiind de unicitatea rasei nordice, a „arienilor", drumul său de om de știință nazist se trasează singur (visează să-și făurească o carieră universitară) : purificarea rasei „superioare" și înlăturarea rasei „inferioare"... Un prieten de atunci (stăruind să rămînă anonim) declară că dr. Mengele era un anti-

---

[27] Numărul carnetului de membru : 5 574 974/anul 1937.

[28] *Schutzstaffeln* — echipe mai puțin numeroase, la început cu misiuni defensive, de protecție, recrutîndu-se mai cu seamă din straturile sociale „de sus", avînd un caracter „vornehm (nobil) und feudal" (*Schutz* înseamnă apărare, ocrotire). „Înainte de a a intra în S.S., tînărul german selecționat trebuia să facă un stagiu obligatoriu în *Reichsarbeitsdienst*, adică în Serviciul muncii. Trupele S.S. se împărțeau în trei categorii : «Allgemeine-S.S.», în care serviciul nu era permanent, «S.S. Verfügungstruppen», regimente încazarmate, și «S.S.-Totenkopf Verbände», sau regimentele «Cap de mort», însărcinate cu paza lagărelor de concentrare. «Allgemeine-S.S.» constituia trunchiul organizației, în care erau admiși la început tinerii «aspiranți» dornici să facă parte din acest corp de elită. Aici li se dădeau primele învățăminte, treceau prin perioada de încercare, depuneau jurămîntul și primeau pumnalul de onoare. Cei din «Allgemeine-S.S.» trebuiau să rămînă membri activi în S.S. pînă la 50 de ani. Erau nevoiți să treacă un examen anual pentru verificarea formei lor fizice, a antrenamentului militar și a ortodoxismului politic" (Jacques Delarue). Doctorul Mengele posedă carnetul de membru al S.S.-ului cu numărul 317 885/anul 1938.

semit notoriu, înverşunat, „pe deplin convins că lichidarea evreilor este o măsură necesară pentru însănătoşirea lumii şi a Germaniei“ [29]. Mengele rămîne un singur an rezervist al corpului medical. Activează într-un laborator — al cărui şef devine — de la Institutul pentru ereditate biologică şi igienă rasială din Frankfurt-pe-Main, devenind colaborator apropiat al profesorului Freiheer Otto von Verschuer. De asemenea lucrează la universitatea din acelaşi oraş. Publică trei lucrări ştiinţifice, absolut respectabile pînă la un punct, însă viciate de concluziile prin care autorul se străduieşte, fără reale şanse de reuşită, să pună de acord adevărul ştiinţific cu teoriile rasiale naziste. În pofida unor asemenea concesii de ordin ştiinţific, profesorul Verschuer — cu autoritatea pe care o reprezintă — îl va lăuda pe Mengele, într-o scrisoare de recomandare, pentru soliditatea cunoştinţelor şi capacitatea de a prezenta, cu maximă claritate, dificile probleme intelectuale (ceea ce îi deschide şi mai larg porţile carierei universitare la care aspiră).

La izbucnirea celei de-a doua conflagraţii mondiale, pleacă voluntar pe front, în *Waffen S.S.*, întîi în Apus, în Franţa, apoi în Est, inclusiv în U.R.S.S. (ofiţer-medic în Divizia „Viking“). La Auschwitz a venit aproape de-a

---

[29] Josef Mengele nici măcar nu se poate lăuda c-ar fi fost original : „Noi am repetat întruna că evreul este inamicul de moarte ! Începînd de astăzi, vom acţiona ! Am intenţia să angajez *Thule* [organizaţie secretă pangermanistă] în această bătălie, atîta vreme cît voi ţine în mînă ciocanul de fier... Fac jurămîntul pe această cruce încîrligată, pe acest semn care pentru noi este sacru, în scopul ca tu să auzi, o ! Soare Triumfător, şi îmi voi păstra fidelitatea faţă de tine. Să ai încredere în tine !... Dumnezeul nostru este Tatăl luptei şi alfabetul său este cel al Acvilei... care este simbolul arienilor...“ (von Sebottendorf — 1918, noiembrie 9, într-o sîmbătă). Dealtminteri nici Hitler nu-i un autor cu idei absolut inedite, existînd texte de-ale lui care seamănă suficient cu altele publicate anterior : „Evreii sînt atît de îndepărtaţi de noi, ca speciile animale de specia umană adevărată. Asta nu înseamnă că-l numesc pe evreu un animal. El este mult mai îndepărtat de animal decît noi. În ordinea naturală este o fiinţă stranie“ (Adolf Hitler îşi destăinuie opiniile în faţa lui Hermann Rauschning, fost preşedinte al Senatului din Danzig şi unul din primii săi companioni, înainte de a deveni unul din cei mai furibunzi adversari ai lui Hitler — citat din cartea „Hitler mi-a spus“).

dreptul de pe front, posedînd cinci decoraţii (printre care „Crucea de Fier" clasa I şi a II-a), după trei ani efectuaţi într-o unitate a *Waffen S.S.*-ului (conform documentelor, pe frontul de est a fost rănit şi declarat inapt pentru serviciul combatant, subliniindu-se că „s-a comportat în mod strălucit în faţa inamicului"). Dr. Mengele însuşi a cerut să fie repartizat la Auschwitz, vrînd să-şi continue aici cercetările şi păstrînd, în continuare, colaborarea cu profesorul Verschuer : el urmăreşte să obţină, pe cale artificială, copii cu ochi albaştri şi trăsături ariene (pe care nici Mengele nu le avea), iar prin descifrarea „misterului" gemenilor, să se ajungă la o masivă proliferare a germanilor...

CEL MAI CĂUTAT OM DIN LUME

În faţa concluziei experţilor, toţi trebuie să se plece : poliţiştii, ziariştii, autorităţile, opinia publică, justiţiarii. Mai rămîne de clarificat misterul îndelungatei şi izbutitei fugi a „Îngerului Morţii". Lovitura de teatru o dă Rolf Mengele. Rotofeiul dar perseverentul procuror din Frankfurt-pe-Main — Hains-Eberhard Klein — renunţase de mult să mai spere într-o posibilă colaborare cu prea tăcuta familie Mengele, astfel încît evenimentele par să-l ia prin surprindere cînd află că Rolf Mengele a făcut o mărturisire publică privitoare la soarta tatălui său. Procedeul dezvăluie, dintr-o dată, încă una din căile deturnate prin care a putut acţiona, de-a lungul deceniilor, clanul Mengele. Astfel, la München, dinaintea biroului arhitectului Jens Hachenjos [30] s-au strîns reporterii, pentru a culege noi date ; soţia acestuia, Sabina, însoţită de un jurnalist (Herbert Bauermeister) declară presei că soţul ei a şi înmînat agenţiilor de presă vest-germane declaraţia lui Rolf Mengele [31]. Cînd numele soţilor Bossert începe să

[30] Tînărul frate vitreg al lui Rolf Mengele, ceea ce lasă să se înţeleagă că Irene Mengele, după ce a divorţat în 1954 de Josef Mengele, s-a recăsătorit.

[31] Iată declaraţia: „N-am nici o îndoială că scheletul exhumat la cimitirul din Embu reprezintă rămăşiţele pămînteşti ale tatălui meu. Sînt sigur că probele de medicină legală o vor confirma repede... Am rămas tăcut pînă acum din consideraţie pentru poporul care a fost în legătură cu tatăl meu în ultimii 30 de ani". Marto-

circule, iată-i declarînd reporterilor care-i asaltează că se socotesc prieteni ai celui dispărut. Wolfram adaugă :

— N-am nici un dubiu c-a fost Josef Mengele.

Şi nici măcar nu minte. Aşadar, la începutul anului 1985, poliţia vest-germană acţionează cu imensă întîrziere[32] din motive neelucidate, un profesor universitar neidentificat a comunicat anumite informaţii (fapt ce ar putea să aibă o legătură cu împrejurări anterioare, cu visul lui Mengele, de la începutul activităţilor sale medicale, de a urma o carieră universitară) ; descindere la locuinţa lui Hans Sedlmeier care mărturiseşte că, la intervale mari, a asigurat legătura dintre Mengele şi familia sa, atunci cînd fugarul se ascundea în Paraguay, la Asunción. Cele cîteva scrisori par a fi fost expediate, însă, din Brazilia, de către Mengele, în intervalul 1972—1978 ; alte două scrisori mai recente sînt expediate de Wolfram şi Liselotte Bossert (emigraţi în 1952 în Brazilia), într-însele pomenindu-se de moartea lui Mengele..

Aici intră în acţiune brazilienii : acelaşi Rumeo Tume, şeful Poliţiei federale din São Paulo, alertat de consulatul vest-german, îşi lansează oamenii ; aceştia supraveghează casa familiei Bossert, din suburbia Brooklin Novo, trei zile şi trei nopţi în şir. Apoi, descindere ! Wolfram (59 ani) este tehnician în industria hîrtiei, dar şomează, Liselotte (57 ani) este casnică. Amîndoi nu se feresc să recunoască, orgolioşi, c-au ştiut — încă din 1972 — cu cine au de-a face. În 1977 s-au mutat în cartierul Eldorado Paulista, într-un bungalou destul de prăpădit, cu două camere. Mengele — subliniază Wolfram Bossert — a dus o existenţă de om retras, susţinut de familia lui din R.F.G., „trăia cu teama de a nu fi descoperit"... (camera „Îngerului Morţii" are gratii la fereastră, desigur nu numai fiindcă e la parter). Poliţiştii confiscă : fotografii care

---

rii scenei consumate la München arată că Jens Hackenjos, aflat înăuntru, în apartament, s-a mulţumit să întredeschidă doar uşa, uşor, a verificat actele de identitate ale ziariştilor care i-au trecut pragul, n-a îngăduit să se facă fotografii, le-a cerut jurnaliştilor să-i dea, fiecare în parte, cîte o dovadă scrisă c-a primit o copie a declaraţiei lui Rolf.

[32] Mult anterior, în 1964, Simon Wiesenthal le-a furnizat investigatorilor germani informaţia că Hans Sedlmeier este omul de legătură al familiei cu dr. Josef Mengele, însă, pînă în 1985, aceştia nu s-au folosit, defel, de informaţia primită.

par a-l înfăţişa pe Mengele, într-una apare şi fiul său Rolf, poza datează — după spusele cuplului Bossert — din mai 1977, cînd tînărul a venit anume în Braziliia, pentru a-şi vedea tatăl) ; o carte cu titlul „Evoluţia organismului" (într-însa, scrise de mînă, 15 pagini de însemnări de lectură) ; două gloanţe ; o trusă medicală. Toate să-i fi aparţinut celui mai căutat om din lume ? [33]

Ideea de a merge împreună, într-o scurtă vacanţă, în staţiunea de coastă Bertioga (110 km est de São Paulo) le-a venit gazdelor. Criza de inimă s-a declanşat în valuri. Nici n-au apucat să intervină. L-au îngropat la Embu, alături de mama autenticului Gerhard (înhumată, la rîndu-i, în 1961, de către fiul ei). Apoi, completează Wolfram Bossert declaraţia dată la sediul poliţiei (şi Liselotte Bossert dă o declaraţie aici), „Rolf Mengele a venit să-mi vorbească, iar eu i-am înmînat însemnări, documente şi bunuri personale care i-au aparţinut [tatălui său]". Puţin mai tîrziu, revenind la locuinţa familiei Bossert şi repetînd percheziţia, poliţiştii mai descoperă o bandă de magnetofon cu un marş războinic şi un discurs ţinut de Adolf Hitler la o întrunire.

Declaraţiile sînt plauzibile, corelîndu-se cu alte fapte aparent disparate şi care, acum, se îmbină : cercetîndu-se arhiva, poliţia braziliană constată că, într-adevăr, la 7 februarie 1979 a fost înregistrat un înec la Bertioga ; la cîteva luni după aceea, guvernul paraguayan, într-un mod cu totul inexplicabil, i-a retras lui Mengele cetăţenia (acordată în 1959) ; în luna mai 1985, un bătrîn fermier din răsăritul Paraguayului le-a declarat reporterilor reţelei americane de televiziune CBS (emisiunea „Sixty Minutes") c-a auzit că Mengele s-a înecat în Brazilia în urmă cu cîţiva ani...

Deshumarea a rămas singura soluţie a descifrării enigmei. Dar pistele sînt lungi şi încîlcite [34]. În momentul

---

[33] Răspunzător direct de selecţionarea pentru exterminare a 400 000 de oameni, ca şi de experienţele pe care le-a iniţiat şi efectuat. Totalul premiilor puse pe capul lui : 3 400 000 dolari.

[34] Iată una din suficientele inadvertenţe : cuplul Bossert vorbeşte despre plecarea din Brazilia a autenticului Gerhard în 1975, însă „CARTEIRA NACIONAL DE HABILITACÃO" dată lui Mengele (pe care acesta a înlocuit fotografia) a fost emisă abia la... 13 ianuarie 1976.

dezgropării lui Gerhard-Mengele, scheletul nu are — așa cum cere tradiția — brațele încrucișate la piept, acestea fiind întinse de-o parte și de alta a fostului trup ; ceea ce corespunde dorinței exprimate de Mengele într-una din scrisorile reținute la Sedlmeier în casă, Mengele voia probabil să marcheze, astfel, faptul că nu e credincios [35].

Culisele memoriei (1)

Cu prilejul vizitei făcute la Bonn, doi reprezentanți ai „Gemenilor lui Mengele" (supraviețuitorii experiențelor efectuate de „Îngerul Morții" la Auschwitz-Birkenau), Vera Kriegel și Efraim Reichenberg, au afirmat că rămășițele pămîntești deshumate în anul 1985, la Embu, n-ar fi ale lui Josef Mengele. Reexaminarea osemintelor a pus

---

[35] Suspiciunea manifestată de „vînătorii de naziști" pare a fi, măcar parțial, întemeiată. Astfel, Serge Klarsfeld (soții Beate și Serge Klarsfeld s-au remarcat, de-a lungul anilor, prin descoperirea unor importanți naziști care se ascundeau) se întreabă — referindu-se la documentele găsite în casa cuplului Bossert, cît și în cea a lui Sedlmeier : „Pentru ce ar ține cineva asemenea scrisori și acte de identitate compromițătoare ? De ce familia Mengele n-a anunțat moartea lui Josef acum șase ani, ceea ce ar fi scăpat-o de întreaga publicitate negativă făcută acestui caz și multiplelor aspecte legate de anii petrecuți de Mengele în Paraguay, asta nu mai tîrziu decît în vara trecută ? Și, în primul rînd, de ce s-a îngrijit familia Bossert de un infam criminal în masă ?". Realmente este de neînțeles cum de nu i-au predat soții Bossert, lui Rolf Mengele, cînd acesta a venit în Brazilia după moartea tatălui său, toate documentele privitoare la „Îngerul Morții" ; poate le-au ținut în speranța unui cîștig material în perspectiva timpului, sau doar din considerente de ordin afectiv (vezi marșul războinic și discursul lui Hitler păstrate pe banda de magnetofon). Și iarăși este neclar de ce același Rolf Mengele, capabil să călătorească pînă în Brazilia, nu s-a putut deplasa — vreme de șase ani — pînă la Günzburg, pentru a prelua de la Sedlmeier ceea ce i se cuvenea, cu toate că, tardiv vorbind despre „procuristul" firmei *Mengele und Sohn*, arată : „Este vorba despre un om de talie mijlocie, cu un excelent caracter, care avea întotdeauna tendința să ia în derîdere problemele existenței. El nu se compromisese, niciodată, cu naziștii, însă era un prieten al tatei. Ar fi putut ei să-mi făgăduiască o sută de milioane, eu nu l-aș fi trădat".

în evidență o serie de neconcordanțe între ele și urmele accidentelor și bolilor doctorului Mengele.[36] Astfel, trupul este al unui bărbat a cărui vîrstă a fost estimată la 53 de ani, pe cînd dr. Mengele ar fi împlinit, după o lună și ceva de la deces, vîrsta de 68 de ani. Tocmai de aceea, de astă dată va fi cercetată ipoteza potrivit căreia osemintele amintite i-ar aparține fratelui mai mic al celui urmărit, Alois, mort în urmă cu un deceniu. Totodată, cei doi foști deținuți ai *KZ*-ului au amintit celor prezenți la un miting, că — și după 1979 — dr. Mengele ar fi fost văzut călătorind prin Europa, motiv pentru care unele autorități polițienești nu sînt absolut convinse de sfîrșitul său la Bertioga (1985, noiembrie).

---

[36] Aceeași Vera Kriegel trimite, în 1986, procuraturii din Frankfurt-pe-Mein, un set de documente (fișe medicale, felurite fotografii, tăieturi din publicații etc.), pretinzînd că opinia exprimată anterior, de către experții care au făcut — în 1985 — identificarea (deși pe temeiul unor probe științifice: filme radiografice, mulaje ale lucrărilor dentare păstrate în R.F.G. etc.), n-ar fi întemeiată. Printre contraargumente figurează și faptul că dr. Mengele a suferit de osteomielită (inflamația măduvei oaselor, propagată prin sînge sau provenind de la un proces inflamator al articulațiilor), dar minuțioasele analize efectuate asupra osemintelor deshumate la Embu nu pun deloc în evidență sechelele unei asemenea maladii. De asemenea, contestatara susține că, în fotografiile din timpul războiului, se observă că „Îngerul Morții" avea anumite dificultăți la mers. Mai există și o serie de instantanee luate în Paraguay (unde dr. Mengele a trăit), înfățișînd un bătrîn care acuză o boală vertebrală și... seamănă leit cu cel declarat mort la Bertioga, imaginile fiind surprinse după confirmatul și contestatul deces. Pe de altă parte, două persoane — un supraviețuitor de la Auschwitz și un membru al rezistenței olandeze — declară, categoric, că l-ar fi văzut pe dr. Josef Mengele *după* 7 februarie 1979, data la care s-a înecat la Bertioga. Astfel, Siegfried Halbreich arată că l-a recunoscut pe dr. Mengele, în 1980, la... Los Angeles (știindu-l destul de bine, dar din urmă cu aproape patru decenii, căci, în timpul războiului, a avut prilejul să-l întîlnească de șase ori). Tony van Renterghem, fost fotograf în rezistența olandeză, susține că — în aprilie 1984 — pe insula portugheză Porto Santo, a văzut un om care... părea a fi Mengele. Amîndouă mărturiile au fost făcute în public, la un congres ținut în Terre Haute (S.U.A.) de *Asociația copiilor supraviețuitori ai experiențelor naziste de la Auschwitz.*

O tînără poloneză internată la Auschwitz, Krystyna Żywulska[37] cu numărul de tatuaj A 55 908, l-a cunoscut de asemenea pe dr. Mengele, însă în lagăr, în 1944, ca și dr. Nyiszli: *Ușa se dădu violent de perete și în baracă intră un SS foarte frumos, un adevărat june-prim, cu trăsături perfecte, chip agreabil. Înalt, suplu, el zîmbi curtenitor și strigă :*

— Ruhe!

— *Cine-i ăsta ? întrebai o femeie care lucra în baraca aceasta.*

— *Mengele*[38]*. Tu nu-l cunoști pe călăul ăsta de la Blocul cobailor ?*

Așadar, el era ! Nu puteam să stabilesc vreo legătură între ființa sa și ororile pe care le făptuise. Aparența poate, deci, înșela într-un asemenea grad ! Părea un om cultivat, cumsecade, fața lui inspira încredere, iar el era acela care făcea monstruoasele experiențe ? O revedeam în minte pe Alma Rose, una din numeroasele victime ale acestui călău. După cîteva zile petrecute în Blocul lui, se prăbușise, la capătul puterilor. Și cîtor altora nu le grefase glande, nu le extrăsese măduva spinării, nu le injectase microbii unor boli infecțioase. Îl privii pe acest monstru cu înfățișare frumoasă, care nu vedea în noi decît niște cobai, îl observai, urmărind atent fiecare din gesturile sale, pentru a mă pătrunde de ideea că un astfel de om poate fi un monstru !

— *Spuneți-mi, vă rog — vorbea cu un glas dulce și politicos, ca un profesor adresîndu-se studenților săi —, există printre dumneavoastră o persoană care se numește Zenira ?*

Mai întîi, nimeni nu răspunse. Apoi, dr. Mengele află, cu surprindere (exclamă chiar „Schade !"), că Lidia Zenira a fost luată cu autocamionul, cu alte cuvinte... crematoriu. Cînd rămaseră din nou singure, deținutele comentară scena :

— *Ce voia ?*

— *Face experiențe pe gemeni. În convoiul de astăzi trebuia să vină sora geamănă a uneia dintre victimele lui.*

---

[37] Autoarea cărții „Am supraviețuit la Auschwitz", apărută în 1956 la Varșovia.

[38] În întreaga carte, numele doctorului Mengele apare greșit: Mengerlė.

S-a anunțat sosirea convoiului și, acum, caută pretutindeni această femeie...

— Bietul Mengele ! suspină cu ironie Wala. E atît de greu să faci rost de gemeni !...

Scopul experiențelor pe gemeni întreprinse de dr. Mengele reiese din explicațiile date de autopsierul — desemnat de el dintre deținuți — *Häftling 8459 : Laboratorul de anatomie patologică* [de la Auschwitz] *a fost creat din inițiativa șefului meu, doctorul Mengele, și avea drept scop satisfacerea curiozității științifice a acestuia*[39]*... În KZ există nelimitate posibilități pentru studii medicale asupra numeroaselor cazuri de sinucidere, pentru studii de biologie a gemenilor și pentru cercetări anatomopatologice ale anomaliilor de creștere, adică a gigantismului și a nanismului. Aici există un nemaiîntîlnit belșug de cadavre de disecat... La sosirea fiecărui transport, un soldat S.S. trece în revistă oamenii aliniați în fața vagoanelor pentru a-i depista pe gemenii și pe piticii aflați printre ei. Mamele, pline de optimism, își predau fără șovăire copiii gemeni. Frații gemeni adulți, știind că sînt interesanți din punct de vedere științific, sînt convinși că nu pot avea decît foloase de pe urma acestei situații și se prezintă cu seninătate... Așadar, gemenii și piticii sînt selecționați și formează un grup aparte în coloana din dreapta. Apoi santinelele S.S. îi conduc în așa-numita „baracă cu regim special", într-adins organizată pentru ei... Aceasta este baraca nr. 14 din sectorul F al lagărului. De aici, escortați de supraveghetorul lor, sînt duși în blocul experimental din lagărul țiganilor... zilnic li se fac examenele ce nu se pot efectua decît pe oameni vii : analize de sînge, puncții lombare, transfuzii de la un frate geamăn la altul și invers și multe altele, toate dureroase și istovitoare. Dina, pictoriță originară din Praga, execută schițele comparative ale craniului, lobilor urechii, ale gurii, mîinilor și picioarelor. Pentru fiecare pereche de gemeni se întocmește un dosar special, cuprin-*

[39] Pentru a-și putea continua, și în universul concentrațional, studiile sale privitoare la gemeni, mai ales, dr. Mengele a pus pe picioare, la Auschwitz, o caricatură a unui institut academic de cercetări. Deținuți doctori, majoritatea evrei (ca și dr. Nyiszli), cu îndelungate specializări în diferite laboratoare și clinici, sînt obligați să lucreze la stabilirea diagnosticelor, să prescrie tratamente, să efectueze probe radiologice, iar celor decedați să le facă examene anatomo-patologice.

zînd datele personale, planşele comparative şi rezultatele examenelor şi analizelor... Asemenea investigaţii, în termeni medicali denumite in vivo, *adică efectuate pe organismul viu, sînt departe de a epuiza toate posibilităţile de cercetare ştiinţifică asupra gemenilor. Ele sînt pline de lacune şi dau informaţii relativ insuficiente. De aceea, după asemenea examene, urmează ultima şi cea mai importantă etapă în studiul gemenilor : studiul anatomopatologic, comparaţia dintre organele lor normale sau anormale şi cele cu aspect patologic. Aceste examene nu se pot face, însă, decît pe cadavre. Întrucît, pentru justa apreciere a eventualelor anomalii, autopsia trebuie să se efectueze paralel, gemenii trebuie să moară simultan. În consecinţă, ei mor împreună, într-una din barăcile experimentale ale KZ-ului, în sectorul B-III al lagărului. Doctorul Mengele în persoană le curmă zilele. Aici se prezintă o situaţie unică în analele mondiale ale medicinii : doi fraţi gemeni mor în aceeaşi clipă, iar cadavrele lor pot fi autopsiate neîntîrziat. În condiţiile unei existenţe normale, ar fi de domeniul miracolului ca doi gemeni să moară în acelaşi loc şi în acelaşi timp ! Aceasta pentru că, adeseori, împrejurările îi separă, obligîndu-i să trăiască la depărtări foarte mari unul de altul. Şi apoi ei nu mor deodată. Este posibil ca unul să moară la vîrsta de zece ani, pe cînd celălalt moare la cincizeci de ani. Aşadar, în mod firesc, nu apare posibilitatea autopsierii paralele şi comparative. În lagărul de la Auschwitz există însă sute şi sute de gemeni, şi exterminarea lor oferă sute şi sute de posibilităţi de cercetare. Iată motivul pentru care doctorul Mengele îi separă pe gemeni şi pe pitici, încă de la sosire. Iată de ce aceştia sînt trecuţi în grupul din dreapta şi sînt apoi duşi în barăci cu „regim special". Ei se bucură de o îngrijire mai bună, li se asigură condiţii de viaţă igienice, pentru ca nu cumva, îmbolnăvindu-se, un frate să moară înaintea celuilalt ! Ei trebuie să fie sănătoşi, ca să moară perechi-perechi, simultan !*

Culisele memoriei (2)

În anul 1984, la o conferinţă internaţională convocată de supravieţuitorii din lagărele de concentrare naziste, printre participanţi se află şi Miriam Zeiger (deţinută în copilărie, împreună cu sora ei geamănă, Eva, în *Konzentrationslagerul* Auschwitz-Birkenau). Cele două surori, Miriam şi Eva, s-au numărat printre cobaii doctorului

Josef Mengele, încercîndu-se și asupra lor diferite mijloace chimice, cu ajutorul cărora să li se schimbe culoarea părului (în blond) și a ochilor (în albastru). Dr. Mengele dorea să descopere nu numai secretul nașterii gemenilor, ci să descifreze și taina obținerii copiilor blonzi și cu ochi exclusiv albaștri, tipici rasei nordice, ariene. În cadrul discuției cu ziariștii, Miriam Zeiger a explicat cum, copil fiind, i se administrau zilnic o serie de injecții, i se recolta sînge și era expusă razelor X, făcîndu-i-se radiografii, fără însă ca ea să-și fi dat seama în ce scop îndura toate acestea... Abia în anul anterior (1983), asistînd la o conferință despre Holocaust, ținută la Washington, și luînd cunoștință de experiențele efectuate de dr. Mengele asupra gemenilor, și-a dat seama că, împreună cu sora ei Eva, a alcătuit una din „perechile" de cobai ale doctorului supranumit „Îngerul Morții".

BIG NAZIS : 199 PLUS UNUL

După război, cel mai căutat om din lume n-a apelat la serviciile chirurgiei plastice, mulțumindu-se să se folosească de cea mai simplă soluție : necontenita schimbare a identității. Iată doar cîteva dintre numele sale de împrumut, mulțumită cărora a scăpat întruna de urmăritori, pînă cînd moartea, survenită prin înec, la Bertioga, l-a salvat definitiv de pedeapsă :

- Helmut Gregor-Gregory
- Fausto Rindon
- José Aspiazi
- Ernst Sebastian Alvez
- Frederic Edler von Breitenbach
- Walter Hasek
- Heinz Stobert
- Karl Geusze
- Fritz Fischer
- Lars Baastroem [40]

Și desigur, ultimul nume folosit de Mengele : Wolfgang Gerhard. Dar acum, nimic nu mai poate schimba nimic. Autoritățile braziliene socotesc necesar să declare c-ar fi de dorit ca rămășițele pămîntești deshumate la

[40] După S. Wiesenthal (din lista căruia mai lipsesc cîteva nume).

Embu să părăsească solul țării, deoarece, așa cum precizează o persoană oficială :

— Dacă am fi știut că printre noi se găsește un om care a făcut atîta rău omenirii, el n-ar mai fi rămas aici.

A rămas în Brazilia 18 ani !

După îndelungata tăcere a familiei Mengele, Rolf continuă să fie activ : printr-un avocat din München se adresează opiniei publice mondiale, afirmînd — spre surprinderea generală — că tatăl său ar fi fost prizonier al americanilor în anul 1945 (unii vor susține că, în 1947, l-ar fi arestat la Viena niște agenți americani de contraspionaj, însă i-ar fi dat drumul ; mai există și alții care arată c-a fost reținut de italieni, în 1949, la Genova, pe cînd se pregătea să părăsească Europa, dar a scăpat... ca și în 1945).

Dr. Josef Mengele mai era pe frontul de Est, atunci cînd, la 7 octombrie 1942, s-a înființat la Londra, cu participarea a șaptesprezece națiuni, *United Nation War Crimes Commission* — UNWCC (Comisia interaliată pentru cercetarea crimelor de război), la care au mai aderat, apoi, și alte state, organism bine pus la punct, dispunînd de o documentare amplă (la data înființării UNWCC). Gigantica muncă de depistare a crimelor de război naziste a condus, firesc, la semnarea unui acord — tot la Londra — în 8 august 1945, între cele patru mari puteri, privind instituirea și funcționarea Tribunalului Militar Internațional (lucrările acestuia se vor desfășura în incinta *Justizpalast*-ului din Nürnberg, începînd cu data de 20 noiembrie 1945, cînd s-a deschis primul proces dintr-o suită de treisprezece : 199 acuzați, 161 condamnări, 38 achitări — toți înscriși, inițial, pe listele de *Big Nazis*). Intervalul scurt, minim, dintre momentul semnării acestui acord și momentul declanșării proceselor demonstrează, indiscutabil, că acumularea vastului material acuzator s-a făcut din vreme, temeinic (altminteri nu s-ar fi reușit ca dosarele acuzării, instrucția fiecărui caz în parte, să fie puse la punct în nici patrū luni, inclusiv lansarea mandatelor de arestare). Cum de-a fost omis [41] tocmai numele

[41] Ulterior se va dovedi că n-a fost omis ! De altminteri, încă de la procesul marilor criminali de război, desfășurat la Nürnberg, s-a declarat în instanță : „În cursul înaintării armatei americane pe teritoriul german, pe lîngă fiecare armată și formațiune mili-

aceluia care urma să devină cel mai căutat om din lume, pe capul căruia se vor pune premii în valoare de 3 400·000 dolari ? Mai ales că, pe listele întocmite s-au strîns, în cele din urmă, un milion de nume ! Să fi găsit ecou, pînă departe, „farmecul" personal al arătosului medic care, inițial, i-a păcălit pînă și pe deținuții de la Auschwitz, ceea ce l-a lipsit atunci de titlul de *Big Nazi*, cuvenit lui pe deplin ?

---

tară subordonată a fost atașat un personal militar specializat, avînd funcția de a descoperi și pune în siguranță documente, arhive, rapoarte și alte piese cuprinzînd informații asupra inamicului. Germanii conservau dosare voluminoase conținînd date precise. Ele au fost găsite la Cartierele generale ale armatelor, în clădiri oficiale, cît și într-alte locuri. Mai ales spre sfîrșitul războiului, unele documente au fost îngropate în pămînt, mine de sare sau ascunse îndărătul unor pereți falși, precum și în alte numeroase locuri pe care naziștii le credeau sigure. De exemplu, corespondența personală a acuzatului Rosenberg, inclusiv corespondența sa cu partidul nazist, a fost descoperită în spatele unui zid fals dintr-un vechi castel din Bavaria orientală ; arhivele O.K.L., adică ale Comandamentului Suprem al Aviației, condus de Göring, au fost găsite prin diverse localități din Alpii bavarezi. Imediat ce armata noastră a intrat în posesia acestor documente și arhive, toate piesele au fost puse în siguranță și adunate în centre de documentare provizorii. Arhivele erau de obicei atît de voluminoase, încît trebuiau să fie transportate la centrul de documentare de către convoaie de camioane militare... Ulterior s-a procedat la trierea documentelor capturate, precum și la analizarea și alegerea acelora dintre ele care urmau să ne servească drept probe. Documentele și arhivele inamice triate și examinate au format o masă cîntărind mai multe sute de tone. Piesele selecționate au au fost transportate la Nürnberg" (colonel Robert G. Storey, acuzator american). „...După înmatriculare, documentul era remis unui analist cunoscător al limbii germane și care întocmea un rezumat referitor la persoanele implicate, subiectele tratate, originea și importanța documentului pentru anumite faze ale procesului. Apoi originalul era înapoiat sălii de documentare. Fotocopiat, el era după aceea băgat într-un plic și încuiat într-un seif plasat în fundul sălii de documentare. Una dintre fotocopiile documentului era remisă traducătorilor. Dar piesa originală rămînea întotdeauna în seif. Un ofițer răspundea de documentele aflate în respectivul seif ; cînd lipsea acest ofițer, seifurile rămîneau închise și păzite de o santinelă" (comandant William H. Coogan).

În cartea „Cuptoarele lui Hitler", Olga Lengyel schițează portretul fizic și psihic al doctorului Josef Mengele: *Dintre cîți am văzut „activînd" în lagărul de concentrare [Auschwitz-Birkenau], el a fost, în mod special, principalul furnizor de „combustibil" pentru camera de gazare și crematorii. Mengele era lungan de statură; i s-ar fi putut chiar spune frumos și atractiv, dacă n-ar fi avut întipărită pe chip acea expresie de profundă bestialitate. La proces ar fi trebuit pus alături de Irma Grese, fosta lui ibovnică, căreia noi îi ziceam „Îngerul blond". Dar, la evacuarea lagărului, Mengele avea tifos și, în timp ce era în convalescență, a reușit să fugă*[42]. *Se specializase în „selecționări" și îi obliga pe doctorii-deținuți să-l însoțească din baracă în baracă. Apărea pe neașteptate, după cum avea chef, la orice oră din zi și din noapte. Obișnuia să apară atunci cînd te așteptai mai puțin, fluierînd tot timpul arii de operă. Mengele era un înflăcărat admirator al lui Wagner.*

„OAMENII ! UNDE SÎNT OAMENII ?"

Dr. Josef Mengele descinde la Auschwitz *după* constituirea Comisiei interaliate pentru cercetarea crimelor

[42] Informația furnizată de Olga Lengyel pare a fi unica privitoare la îmbolnăvirea de tifos exantematic a „Îngerului Morții". Trecuse și el, parțial, prin supliciile maladiei la care fuseseră supuși atîția și atîția deținuți ai KZ-urilor ? *Boala începe brusc cu febră ridicată, cefalee cu tulburări psihice, mergînd pînă la o stare de stupoare profundă* (s t a t u s t i f o s u s) *și apariția unui exantem sub formă de mici pete hemoragice cu aspect de pișcături de purece. Aceste simptome se datoresc leziunilor produse de microbi la nivelul pereților vaselor sanguine, mai ales a arterelor mici, și capilarelor, care prin hemoragiile multiple cerebrale explică și tulburările nervoase și psihice, putînd duce la moarte. Aceste tulburări pot deveni permanente, dacă bolnavul supraviețuiește (sechele).* Dr. Mengele a supraviețuit mai bine de trei decenii. Cu sechele ? Fără ? Mister. Unde a fost tratat, unde s-a însănătoșit (și în ce grad anume), unde și-a pregătit, cu scrupulozitatea care-l caracteriza, îndelungata-i „dispariție", tot mister ! El n-a avut parte de un final sinistru, ca al victimelor „selecționate" din pricina îmbolnăvirii de tifos, destinate camerelor de gazare și infernalelor cuptoare... Astfel, profitînd de aspectul său fizic precar, să se fi strecurat dr. Mengele prin „filtrele" instituite, pretutindeni, de către armatele învingătorilor ?

de război și *după* repetatele avertismente privitoare la răspunderile ce le incumbă celor vizați. A rămas la Auschwitz din 1943, mai 24, pînă în 1945, ianuarie 18 (după cum reiese din documentul dat publicității de către Biroul procurorului public al Curții regionale de justiție din Frankfurt-pe-Main, în ianuarie 1985) ; în însemnările *atunci* scrise de dr. Nyiszli apare altă dată : *Zilele trec din nou calme, fără nici un eveniment. Am aflat că doctorul Mengele a plecat de la Auschwitz. A fost numit un nou medic în KZ, mai bine zis în „lagărul de muncă", deoarece, începînd de la 1 ianuarie* (1945), nu mai există „lagăr de concentrare". *El a fost transformat în Arbeitslager.* Diferența dintre cele două date e minimă, de doar 17—18 zile, important rămîne faptul că — în noaptea de 17 spre 18 ianuarie 1945, tăvălugul se apropia, vertiginos, de Auschwitz, ca urmare a declanșării ofensivei sovietice, motiv pentru care SS-iștii de toate gradele s-au grăbit să dispară rapid de la fața locului. Dar și deținuții capabili să se miște n-au rămas pe loc, de teama combatanților fasciști în retragere care, dînd peste lagăr, puteau să-i decimeze (așadar, au pornit neîntîrziat spre Birkenau, un fel de „sucursală" a Auschwitzului, la doi kilometri depărtare). Oricum, ar fi de crezut că dr. Mengele a rămas pe undeva, pe parcurs, între elastica linie a frontului și frontiera germană, altminteri *de unde* venea — în retragere spre Vest — într-o coloană militară sanitară, tocmai în 8—9 mai 1945 ?

Krystyna Zymulska păstrează și ea o amintire despre ultima „întrevedere" cu „Îngerul Morții" (însemnarea datează din toamna lui 1944, cînd Josef Mengele acționa în scopul exterminării masivelor transporturi de deportați, inclusiv a celor aduși din ghetoul de la Lodz) : *O mașină puternică se opri dinaintea Saunei... Frumosul doctor Mengele și Kramer coborîră... Care era scopul acestei vizite neobișnuite ? „Încă o selecție, ce oroare !". Am ieșit. În spatele Saunei, femeile se dezbrăcau. Doctorul Mengele, asistat de Kramer și de Hauptscharführer conduceau selecționarea. Un grup de femei, restrîns, mai slabe, nu se aflau în situația de a-i sluji Marelui Reich. Ele înaintau în șir indian, doar pe jumătate conștiente, rușinate de nuditatea lor. O tînără și scheletică fată trecu pe lîngă noi, o vedeam prea bine. Ea privi de jur împrejur, ca un animal hăituit, fără să înregistreze pe nimeni, apoi strigă : „Oamenii ! Unde sînt oamenii ?". Nimeni nu-i*

răspunse ; ea continuă să țipe : „Hei ! A înnebunit toată lumea !" Ne-am ascuns îndărătul barăcii. Dintr-o dată, tînăra începu să alerge, din ce în ce mai repede. Aplecîndu-mă, văzui că-și croise drum printre femeile goale și pătrunsese în camera de gazare...

Cînd unul dintre foștii comandanți ai lagărului de la Auschwitz, *Obersturmbannführerul*[43] Rudolf Franz Ferdinand Höss (care a deținut această funcție între 1 mai 1940 și 1 decembrie 1943, deci dr. Mengele l-a mai apucat acolo), a compărut înaintea instanței de la Nürnberg, deocamdată ca martor într-unul din cele treisprezece procese desfășurate în incinta *Justizpalastului*, acuzatorul public american John Harlan Amen citește în public declarația pe care el a dat-o în timpul instruirii cazurilor, cerîndu-i să o confirme : *Am deținut comanda lagărului de la Auschwitz pînă la 1 decembrie 1943 și apreciez că au fost executate și lichidate acolo prin gazare și incinerare cel puțin 2 500 000 de victime ; cel puțin încă o jumătate de milion au murit de inaniție sau ca urmare a bolilor, ceea ce înseamnă un număr total de aproximativ 3 000 000 de morți. Cifra reprezintă cam 70 sau 80% din numărul total al persoanelor internate la Auschwitz ca prizonieri*[44]. *O parte a deținuților a fost selecționată și întrebuințată în unitățile de muncă din lagăre, în condiții de sclavie. Restul, pînă la numărul total al victimelor, erau circa 100 000 de evrei germani și un mare număr de locuitori din Olanda, Franța, Belgia, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, Grecia și din alte țări. Aproximativ 400 000 de evrei unguri au fost uciși de noi la Auschwitz numai în vara anului 1944* (an în care doctorul Mengele a lucrat din plin, ca „selecționer", la rampa KZ-ului Auschwitz-Birkenau, de aceea i se și acordă responsabilitatea *acestui număr* de vieți omenești, deși totalul transporturilor la care se referă și dr. Nyiszli Miklós — adus cu primul dintre ele — pare să fi depășit numărul indicat de Höss). *Comandantul lagărului Treblinka m-a informat că, doar în decursul unei jumătăți de an, ei ar fi lichidat 80 000. În principal, sarcina sa consta în lichidarea tuturor evreilor din ghetoul de la Varșovia. El folosea în camerele de ga-*

[43] Grad S.S. echivalent cu cel de locotenent-colonel în Wehrmacht.

[44] Cifrele și procentele furnizate de Höss nu trebuie luate în considerație ca fiind absolut reale, deoarece el micșorează, desigur, numărul victimelor care i-au trecut prin mînă.

zare gaz monoxid, dar mie nu mi s-au părut destul de eficiente metodele lui. Aşa că atunci cînd am construit edificiul de exterminare de la Auschwitz, am recurs la Zyklon B, un acid cianhidric cristalizat, pe care îl introduceam în camera morţii printr-un mic orificiu. În funcţie de condiţiile atmosferice, oamenii mureau în 3 pînă la 15 minute. Ştiam că sînt morţi de îndată ce nu mai auzeam ţipete. De regulă mai lăsam să treacă vreo jumătate de oră pînă să deschidem uşile şi să îndepărtăm cadavrele. Leşurile odată scoase afară, comandourile noastre speciale le luau inelele de pe degete şi aurul dentar din gură. O altă perfecţionare faţă de Treblinka consta în faptul că noi am construit camere de gazare care puteau cuprinde, deodată, 2 000 de persoane, în timp ce, în cele zece camere de gazare de la Treblinka intrau doar cîte 200 de oameni. Tehnica selectării victimelor era următoarea : La Auschwitz aveam doi medici SS, însărcinaţi cu examinarea grupurilor de deţinuţi aduşi în lagăr. Deţinuţii treceau pe rînd prin faţa unui medic („Doctorul Mengele, medicul-şef al lagărului de la Auschwitz, este neobosit. După ce stă ore întregi în baraca de cercetări din lagărul ţiganilor, nu pregetă să rămînă cîte o jumătate de zi pe rampa la care, în ultima vreme, sosesc cîte patru-cinci garnituri de tren cu deportaţi din Ungaria" — *dr. Nyiszli), care îşi dădeau pe loc verdictul prin simpla mişcare a mîinii, stînga sau dreapta, moartea sau, deocamdată viaţa. Cei apţi de muncă erau trimişi în lagăr. Ceilalţi, direct la instalaţiile de exterminare. Copiii foarte mici erau întotdeauna ucişi* (nici un cuvînt despre gemeni, pitici şi schilozi, anume „selecţionaţi" de dr. Mengele pentru cercetările sale), *vîrsta lor fragedă făcîndu-i inapţi pentru muncă. De multe ori, femeile încercau să-şi ascundă copiii sub haine, dar firește că-i găseam şi îi ucideam deîndată. Execuţiile trebuiau să fie, de fapt, strict secrete, însă ne trăda mirosul greu, pestilenţial, îngreţoşător, provenind de la neîntrerupta ardere a cadavrelor, care plutea peste întreaga zonă...*

Acroleină !

John Harlan Amen : Toate acestea corespund întocmai adevărului ?

Rudolf Franz Ferdinand Höss : Da.

Dar acelaşi SS *Obersturmbannführer* are grijă să atragă atenţia onoratei instanţe că : *În timp ce la Treblinka deportaţii ştiau că-i aşteaptă moartea, la Auschwitz ne-am străduit să-i facem a crede că este vorba de o de-*

varazitare. Firește, adeseori ei descopereau intențiile noastre și unii opuneau rezistență, producîndu-ne neplăceri. În realitate, tertipul cu dezinfecția — născocit la Auschwitz — are o explicație practică : *Mobilul ce determina comandamentul S.S.* (din Auschwitz) *să inducă în eroare convoaiele care pornesc la moarte nu este ușurarea suferinței lor, ci, pur și simplu, grija ca gloata numeroasă să poată fi escortată cu un număr relativ mic de santinele S.S., evitîndu-se dezordinea și timpii morți în sălile de gazare (dr. Nyiszli Miklós).* Și tot el consemnează : *La rampă se succed, necontenit, transporturile ce sosesc din Ungaria. De multe ori chiar două garnituri deodată, vărsînd în lagăr mii și mii de oameni. Activitatea doctorului Mengele la rampă nu mai poate fi denumită selecție. Brațul lui arată doar într-o parte : stînga. Astfel, încărcătura umană adusă de trenuri pleacă în întregime la camerele de gazare sau la ruguri.*

Totul în numele rasei ariene, de supraoameni.

Culisele memoriei (3)

Frica este, după opinia specialiștilor, o senzație folositoare, necesară supraviețuirii oamenilor, cu condiția s-o poți domina și, totodată, să ai cum scăpa — în cazul KZ-urilor — de primejdia mortală care-i pîndește pe deportați. De regulă, frica provoacă o rapidă descărcare de adrenalină (ca și furia), cel înfricoșat fiind inhibat, mărindu-i-se pupilele, accelerîndu-i-se ritmul cardiac și crescîndu-i presiunea arterială, o dată cu modificarea ritmului respirator, încordarea mușchilor, scăderea temperaturii palmelor. Și frica poate fi ierarhizată : frică nedeslușită, teamă, spaimă, înspăimîntare, groază, teroare... Chiar înainte de a lua la cunoștință primejdia, semnalul de alarmă se dă în interiorul propriului creier, acesta transmițînd ordine totalității sistemelor nervoase și musculare. Orice eveniment declanșator al fricii, catastrofic pentru individ, are trei etape succesive : a) faza de șoc — spaimă, țipete, zgomote, dezordine, conduitele devin impulsive, neadaptate, adeseori agresive, fiecare încearcă să se salveze pe sine și, totodată, multiplică astfel de zece sau de o sută de ori riscul propriei morți, interval de timp destul de scurt ; b) faza numită „de reacție", putînd să dureze cîteva ore sau cîteva zile, supraviețuitorii sînt inhibați, aceștia rămîn nemișcați și abătuți, ei neputînd să fie absolut conștienți de ceea ce trăiesc, astfel, adeseori un

asemenea interval poate să provoace reacții sinucigașe, individuale sau colective ; c) a treia fază este și cea mai emoționantă : adeseori, persoanele traumatizate par a se trezi, vorbesc, se organizează, își caută lideri sau purtători de cuvînt ceea ce implică riscul altor violențe, în clipa clarificării.

Spaima e o dramă cu determinări predominant interioare, avînd puține corelate cu lumea din afară. Pe plan corporal, spaima este o viciere de adîncime a ritmurilor vitale ; pe plan sufletesc e o prăbușire în propriile străfunduri prin suspensia duratei interioare. Spaima e deopotrivă cunoaștere de adîncime și durată interioară, revelare de noi tărîmuri și tensiune lăuntrică prin pierderea călăuzirilor vitale. Spaima se refuză definițiilor. Explicările o pot circumscrie și preciza, fără a-i putea reda echivalentul trăirii imediate. Între spaimă și frică nu e nici o legătură. Frica este comună omului și animalului ; frica este condiționată de fapte exterioare sau de amenințări precise, concrete, în timp ce spaima e damnațiune interioară ; frica provoacă reflexul eficace al fugii, în timp ce spaima paralizează și condamnă, căci spaima, ca și moartea, e imanentă ființei noastre, din care nu poate fi smulsă. Sub impresia fricii, individul păstrează intactă ființa lui biologică, pe care caută s-o salveze prin fugă ; trăind spaima, individul pierde simțul individualității și echilibrul funcțiilor vitale. Diferența manifestărilor dintre cele două stări a fost notată de diferiți naturaliști ; nediferențierea și înglobarea lor sub aceeași rubrică nu a putut aduce o soluție a problemei. Darwin notează diferența dintre reflexul fugii în frică și imobilitatea spaimei, dar nu adîncește analiza mecanismului, a cărui explicare o lasă în suspensie [...] *Diferența dintre cele două stări este esențială : în timp ce frica e biologică, spaima e metafizică. De aici profunda deosebire : fiind biologică, deci în funcție de determinismul și de succesiunea factorilor exteriori, frica este temporală. Ea determină sau poate consta într-o succesiune de mișcări și de reflexe organice. Totul se petrece în lumea cauzală, concretă, a forțelor ce se înlănțuiesc și se succed. Spaima e sustrasă timpului în scurgere și e rodul clipei încremenite, a timpului concentrat în moment. Corelatul fricii este faptul extern al amenințării securității personale ; corelatul spaimei e drama timpului suspendat. Atît frica, cît și spaima sînt manifestări de totalitate ale organismului, reacțiuni funcționale, în care personalitatea noastră biologică se ma-*

nifestă integral. Semnificația celor două sentimente este însă profund deosebită : frica are o cauză înlăturabilă, în timp ce spaima este prilejuită de apropierea inexorabilă a morții. Prima are deci o cauză periferică, a doua o cauză cinestezică (Ion Biberi).

HOMO SAPIENS

Antropologii contemporani (care nu se abat de la rigorile științifice) neagă existența pretinsei „rase ariene", arătînd că arienii ființează doar ca grup lingvistic cu instituții asemănătoare, produs al unui amestec dintr-o minoritate ariană și o majoritate de elemente neariene (în locul noțiunii de popoare „indo-europene" s-ar putea vorbi, mai degrabă, de popoare „indo-europenizate", deoarece germanii nu erau, în imemorabile timpuri, arieni, ci un popor nearian de prin părțile Mării Nordului, probabil demografizat de ceilalți cu care a venit în contact).

În fapt, trăsături rasiale *pure* pot fi rar detectate, motiv pentru care geneticienii și antropologii actuali atrag atenția că nu sînt deloc mai multe diferențe între rase decît între oamenii aceleiași rase : *Concepția modernă despre rasă, bazată pe faptele recunoscute și pe teoriile eredității, privează de orice justificare vechea concepție după care ar exista deosebiri fixe și absolute între rasele umane și, prin urmare, o ierarhie de rase superioare și inferioare. Pentru oamenii de știință din zilele noastre rasele sînt subdiviziuni biologice ale unei specii unice, aceea de* Homo sapiens, *la care trăsăturile ereditare comune întregii specii prevalează mult asupra deosebirilor relative și minime ce separă subdiviziunile* (**L. C. Dunn** — membru al Academiei Naționale de Științe din Washington).

Descoperiri genetice relativ recente demonstrează că aspectul fizic poate fi comparat cu o „mască" ; deosebirile în pigmentația pielii, de pildă, depind într-o anumită măsură de mai multe gene care reglează producerea, în cantitate mai mare sau mai mică, a unui pigment închis din epidermă, melanina. Dar chiar părăsind teritoriul „vizibilului", pentru a investiga patrimoniul genetic, comparația între grupările de indivizi continuă după multiple criterii (aproximativ 70 la număr) de ordin genetic, cum ar fi grupa sanguină, factorul Rhesus, proteinele consti-

tutive ale serului sanguin etc. ; şi se constată, întocmindu-se o „hartă" a populaţiilor (după norme genetice), că frontierele dintre populaţii dispar ! Totuşi, încercînd să le diferenţieze, oamenii de ştiinţă au folosit alt criteriu în alcătuirea „hărţii" populaţiilor : stabilind „distanţele" genetice dintre grupările de indivizi (după frecvenţa medie a diferitelor gene-„tip" în aceste grupări) şi, luînd drept unitate de măsură „indicele 100", indice arbitrar, au constatat că distanţa dintre două rase tradiţional clasificate este insignifiantă într-o specie unică şi unitară : cea umană.

În chiar anul în care, ajutat de *Organisation der SS — Angehörigen* (abreviere ODESSA)[45], Mengele părăseşte continentul european pentru a se ascunde dincolo de Atlantic, UNESCO dă publicităţii — iulie 1950 — la Paris o „Declaraţie asupra rasei", în 15 puncte : „1. Savanţii sînt, în general, de acord în a recunoaşte că umanitatea este una şi că toţi oamenii aparţin aceleiaşi specii, *Homo sapiens*. Se admite, de asemenea, că toţi oamenii au, după toate probabilităţile, aceeaşi origine ; diferenţele ce există între diversele grupuri umane se datoresc acţiunii unor factori evolutivi de diferenţiere, cum sînt : modificarea în situaţia respectivă a particulelor materiale care determină ereditatea (genele), schimbarea structurii acestor particule, hibridarea şi selecţia naturală. Grupuri mai mult sau mai puţin stabile şi mai mult sau mai puţin diferenţiate s-au constituit astfel încît au fost clasate în diverse feluri, cu intenţii diferite. 2. Din punct de vedere biologic, specia *Homo sapiens* se compune dintr-un anumit număr de grupuri, care diferă între ele prin frecvenţa uneia sau mai multor gene particulare. Aceste gene, cărora trebuie să li se atribuie diferenţele ereditare existente între oameni, sînt însă ele însele întotdeauna în număr mic dacă luăm în considerare ansamblul constituţiei genetice a omului şi marea cantitate de gene comune tuturor fiinţelor umane, oricare ar fi grupul din care fac parte. Pe

[45] Organizaţie clandestină nazistă, întemeiată în 1947, avînd drept scop punerea la adăpost a foştilor membri S.S. Mai tîrziu însă, după moartea doctorului Mengele, o serie întreagă de date considerate pînă atunci a fi fost absolut sigure, au trebuit să fie corijate, în conformitate cu cele realmente petrecute : de exemplu, organizaţia clandestină care l-a ajutat să ajungă în Italia grupa foşti ofiţeri nazişti şi purta numele de cod „Edelweiss" (Floarea de colţ).

scurt, asemănările dintre oameni sînt mult mai mari decît deosebirile dintre ei. 3. Din punct de vedere biologic, o rasă se poate defini deci ca un grup printre acelea care formează specia *Homo Sapiens* [...] 14. Trebuie să se facă o distincție între „rasă", ca fapt biologic, și „mitul rasei". În realitate, „rasa" este mai puțin un fenomen biologic cît un mit social. Acest mit a adus un rău imens pe plan social și moral ; chiar recent, el a costat numeroase vieți și a cauzat suferințe incalculabile. El este un obstacol în dezvoltarea normală a milioane de ființe umane și privează civilizația de colaborarea efectivă a spiritelor creatoare. Nu am putea să ne prevalăm de diferențele biologice dintre grupurile etnice pentru a practica ostracismul sau pentru a lua măsuri colective. Esențialul este unitatea umanității, atît din punct de vedere biologic, cît și din punct de vedere social. A recunoaște acest fapt înseamnă a ne regla corespunzător comportarea, aceasta este prima îndatorire a omului modern [...] În sfîrșit, cercetările biologice vin în sprijinul eticii fraternității universale, deoarece omul este, prin tendință înnăscută, înclinat spre cooperare, și dacă acest instinct nu-și găsește satisfacție, indivizii și națiunile vor suferi în aceeași măsură din această cauză. Omul este, prin natura sa, o ființă socială, care nu ajunge la deplina dezvoltare a personalității sale decît prin schimburi cu semenii săi. Orice refuz de a recunoaște această legătură socială între oameni este o cauză de dezintegrare. Tocmai în acest sens putem spune că orice om este păzitorul fratelui său. Fiecare ființă umană nu reprezintă decît o parcelă a umanității, de care este indisolubil legată".

Este puțin probabil ca Josef Mengele, în emoția fugii și a instalării în prima reședință secretă, la Buenos Aires, să fi citit „Declarația asupra rasei" și prea frumoasele cuvinte de încheiere : „orice om este păzitorul fratelui său". Probabil, dac-ar fi apucat s-o citească, un zîmbet larg, strecurat pe sub mustața stufoasă, i-ar fi dezgolit strungăreața triunghiulară, căci 400 000 de „frați" selecționase el la rampa Auschwitzului, și pe cîți alții îi „păzise", și pe cîți alții își făcuse experiențele...

— Aici se intră pe poartă și se iese pe coș ! — obișnuia să le spună celor încă în viață.

Aceia care, mai tîrziu, i-au fost prin preajmă în cele aproape trei decenii de existență secretă, mărturisesc că Mengele — indiferent de numele sub care se ascundea sau de locul în care se afla — nu suferea de insomnii, nici

nu-l torturau aduceri aminte insurmontabile, consecvent fiind, pînă la capăt, atît cu sine însuşi, cît şi cu idolul său, Adolf Hitler, care altcîndva îi explicase unui adept : „Trebuie să creăm o tehnică a depopulării. Dacă mă întrebaţi ce înţeleg prin depopulare, am să vă spun că am în vedere nimicirea unor unităţi rasiale întregi, şi am să fac acest lucru ; o consider, ca să spun aşa, misiunea mea. Natura este crudă, aşadar putem fi şi noi cruzi. Dacă am trimis eu floarea poporului german în infernul războiului, fără nici un regret la gîndul preţiosului sînge german vărsat, firesc că am dreptul să stîrpesc şi milioane de alţi oameni, aparţinînd unor rase inferioare, care se înmulţesc ca insectele" (interlocutor : **Hermann Rauschning**[46]).

Întocmai ca atunci cînd, la Frankfurt-pe-Main, lucrînd la Institutul pentru ereditate biologică şi igienă rasială, a elaborat trei lucrări ştiinţifice, ratate doar datorită concluziilor forţate, false, atestînd teoriile rasiale, şi aici, la Auschwitz, finalitatea experienţelor sale pe gemeni şi pitici era aceeaşi : să dovedească, indiferent de preţul plătit, prin pretinse „probe incontestabile", că există într-adevăr „rase inferioare", degenerate : *Judecînd după personalul din jurul mesei de autopsie, îmbrăcat în halate albe, cu şorţuri galbene de cauciuc, cu mănuşi de cauciuc în mîini, cît şi după echipamentul sălii de autopsie şi al laboratorului, orice specialist care nu cunoaşte îndeaproape munca executată aici ar crede că se află într-un adevărat institut de cercetări ştiinţifice. Dar eu sînt specialist ! Şi lucrez de trei luni aici* (aşadar, în august 1944). *Acesta nu este un institut de cercetări ştiinţifice, ci un institut pseudoştiinţific, un fals institut de cercetări, bazat pe teorii false ! Aşa după cum cercetările de biologie rasială şi însăşi noţiunea de rasă superioară sînt fundate pe teorii false,*

[46] Rauschning susţine că nazismul „este mai mult decît o religie ; el este voinţa de a crea supraomul" ; „Acest «arian» viguros ar fi urmat să fie în parte ţăran, în parte războinic şi în parte zeu... Rezler arată însă în mod convingător că, în spatele majorităţii acestor imagini ale «omului nou» se ascunde o veche cunoştinţă, Bunul Sălbatic, o făptură mitică înzestrată cu tot felul de viruţi pe care civilizaţia le-ar fi corupt sau distrus. Rezler se răfuieşte pe drept cuvînt cu această idealizare romantică a primitivului..." (Alvin Toffler).

pseudoştiinţifice, şi cercetările doctorului Mengele asupra gemenilor sînt pseudoştiinţifice şi bazate pe teorii eronate. De asemenea este greşită şi teoria degenerescenţei, pe baza căreia sînt măcelăriţi aici piticii şi infirmii pentru a demonstra inferioritatea anumitor rase. Toate aceste cercetări se fac nu pentru a convinge generaţiile de astăzi ale Germaniei — acestea oricum nu le-ar da crezare —, ci pe cele viitoare, după sfîrşitul victorios al războiului. Doctorul Mengele şi camarazii săi visează că scheletele piticilor şi infirmilor măcelăriţi aici vor fi expuse în sălile imense ale unor muzee ; de aceea le conservă cu multă grijă, le montează pe socluri indicînd numele şi vîrsta exactă. Ei mai visează că, după încheierea războiului dus de cel de-al treilea Reich[47] *pentru victoria rasismului şi a tot ce este german, la aniversarea victoriei, tineretul din şcolile celui de-al treilea Reich milenar*[48] *va fi adus de dascălii săi să viziteze aceste muzee. Astfel vor cinsti cu toţii ziua cea mare, ziua victoriei. Prin această biruinţă binemeritată de rasa lor superioară, germanii vor izbuti nu numai să reducă la proporţiile cuvenite pe francezii, belgienii, ruşii şi polonezii din ţările învecinate, aşa cum se cuvine avînd în vedere inferioritatea rasei lor, dar vor stîrpi cu desăvîrşire din Europa un popor, poporul evreu, care, deşi numără şase mii de ani de existenţă, nu mai are dreptul la viaţă, pentru că în cursul existenţei sale multimilenare a degenerat şi a dat cu precădere pitici şi infirmi. Cei care, prin căsătorii mixte, au profanat unica rasă pură, rasa ariană, au adus asupră-i primejdia degene-*

---

[47] Adolf Hitler şi ai săi au denumit astfel statul german fascist, considerînd că, o dată cu ei, o nouă pagină a istoriei Germaniei a început. Primul Reich însemna vechiul Imperiu romano-german ; al doilea — Imperiul german dintre anii 1870—1918, stăpînit de Prusia. Cîndva, Hitler le-a împrăştiat cîtorva intimi intenţiile sale : „Revoluţia noastră este o etapă nouă sau mai degrabă etapa definitivă a evoluţiei care duce la suprimarea istoriei. Voi nu ştiţi nimic despre mine, camarazii mei de partid n-au nici o idee asupra gîndurilor care mă chinuie şi a edificiului grandios ale cărui temelii vor fi măcar stabilite atunci cînd voi muri... Este o cotitură decisivă a lumii, iată-ne la răscrucea timpului... Va fi o răvăşire a planetei pe care voi, neiniţiaţi, n-o puteţi înţelege... Ceea ce se petrece este mai mult decît venirea la putere a unei noi religii".

[48] „Vrem să formăm o clasă superioară care să domine Europa de-a lungul secolelor" (*S.S.-Reichsführer* Heinrich Himmler).

rării ! Aceste încrucișări au fost nu numai dăunătoare, ci și periculoase pentru rasa pură ; evreii care le-au încheiat au vrut să pună astfel stăpînire pe Europa. De aceea trebuie să fie exterminați. În felul acesta numele primului Führer *al celui de-al treilea Reich va deveni nemuritor și el va fi dobîndit recunoștința și prețuirea întregii lumi civilizate... Acestea sînt visele lor !*

Paginile scrise de dr. Nyiszli sînt un strigăt de revoltă reprimat. Situația lui nu este deloc de invidiat, în ciuda cîtorva mărunte (însă importante pentru mediul concentrațional) înlesniri de care se bucură : are voie să poarte ceas (necesar la munca pe care o efectuează), să nu îmbrace uniforma vărgată, mănîncă mulțumitor și doarme în condiții acceptabile ; dar, atașat fiind *Sonderkommandoului*[49] (comando alcătuit din deținuți și însărcinați să muncească la crematorii), termenul de supraviețuire devine bine știut, căci, la aproximativ patru luni, toți membrii Sonderkommando-urilor împărtășesc soarta celorlalți deținuți (gazare și incinerare). Și totuși, cel mai chinuitor aspect al existenței autopsierului doctorului Mengele este chiar activitatea sa profesională (singura în stare să-l țină, deocamdată, în viață), deoarece îl pune într-un permanent contact cu experiențele „Îngerului Morții", cu tot ceea ce mintea acestuia a născocit și născocește pentru a-și ilustra cu oamenii vii, deveniți cadavre, ideile științifice, filozofice, politice : *Odată, la sosirea unui transport, cu ocazia selecției, doctorul Mengele dădu cu ochii de un bărbat cocoșat, de vreo cincizeci de ani. Infirmul nu era singur. Un băiat înalt, cu chip frumos, de vreo cincisprezece-șaisprezece ani, stătea lîngă el. Erau tatăl cu fiul său. Copilul, de asemenea, infirm de piciorul drept, purta o proteză metalică și o gheată ortopedică cu talpă groasă. Doctorul Mengele credea că, în deficiența fizică a tatălui cocoșat și a fiului șchiop, a găsit un argument elocvent în sprijinul teoriei sale privitoare la degenerescența rasei evreiești. Numaidecît îi scoase din rînd. Făcu semn unui subofițer SS să se apropie. Rupse două file din carnetul său, notă ceva pe ele și-i ordonă SS-istului să-i aducă pe amîndoi nefericiții la crematoriul I. E aproape amiază. În crematoriul I cuptoarele nu funcționează. Neavînd nimic de lucru, stau în camera mea. Deodată apare SS-istul de serviciu și mă cheamă la poartă. Acolo așteptau tatăl și*

[49] Autopsierul doctorului Mengele face parte din cel de-al doisprezecelea *Sonderkommando.*

fiul, iar în spatele lor escorta. SS-istul îmi întinde biletul adresat mie de doctorul Mengele. Textul este următorul: „Sala de autopsie. Crematoriul nr. 1. Vor fi examinați amîndoi. Se vor face măsurători precise atît tatălui cît și fiului. Se vor întocmi fișe medicale cu date clinice amănunțite și complete, cu referire specială la cauzele deficiențelor observate". Celălalt bilet era adresat Oberscharführerului *Mussfeld* [50]. *Fără să-l fi citit, îi cunoșteam conținutul. I-l dau unui* Sonderist *care i-l remite. Tatăl și fiul, aceste ființe străvezii după anii de mizerie petrecuți în ghetoul de la Litzmannstadt* [51], *mă privesc cu buzele împietrite, cu ochi întrebători, plini de spaima presimțirilor rele. Traversăm împreună curtea însorită a crematoriului. Îi conduc în sala de autopsie, spunîndu-le cîteva vorbe liniștitoare. Din fericire n-am pe masă nici un cadavru. Ar fi fost pentru ei un spectacol îngrozitor! Vrînd să-i cruț, nu-i examinez aici, în această încăpere sumbră, cu miasme atît de pătrunzătoare, ci în laboratorul luminos și cald. Aflu că tatăl a fost mare negustor de textile la Litzmannstadt și că în anii de pace apelase, în mai multe rînduri, la renumiți profesori de la Viena, pentru a-și trata fiul. Îl examinez foarte temeinic, mai întîi, pe tată. Deformarea coloanei vertebrale este urmarea unui rahitism. Oricît m-aș căzni, nu găsesc nici un simptom al vreunei alte boli. Îi dau asigurări că, de aici, va fi negreșit dus într-un lagăr de muncă. Înainte de a-l consulta, stau de vorbă cu băiatul plăcut la înfățișare, cu privire inteligentă, dar avînd moralul zdrobit. Cu glas șters, tremurînd de frică, îmi istorisește nenumărate întîmplări dureroase, îngrozitoare, trăite în cei cinci ani de viață petrecuți în ghetou. Avea zece ani cînd, împreună cu părinții săi, a fost închis între gardurile de sîrmă ghimpată ale ghetoului. Mama lui, femeie sensibilă, firavă, nu a rezistat multă vreme la grelele încercări ce se abătuseră asupra lor; fu cuprinsă de o stare de melancolie depresivă. Pentru ca soțului și copilului ei să le rămînă mai multă hrană, adeseori necomestibilă și întotdeauna neîndestulătoare, săptămîni în șir abia dacă gusta cîte ceva. Astfel, devotata soție și mamă care și-a iubit copilul mai presus de orice pe lume, muri ca o martiră în primul an*

---

[50] Grad S.S. corespunzînd celui de plutonier-major în Wehrmacht.

[51] Denumire germană pentru Lodz (Polonia).

de internare în ghetou, iar soțul văduv și copilul orfan își duseră singuri, mai departe, zilele oropsite. Iată-i acum în crematoriul I. Ce dramă cumplită îmi rezervă destinul, ca tocmai eu să fiu obligat a le face examenul clinic amănunțit, înainte de a fi asasinați, pentru ca apoi tot eu să procedez la autopsierea trupurilor calde, nepătrunse încă de răceala morții. Particip cu atîta patimă la tragedia acestor frați ai mei, încît, văzîndu-mă incapabil de a-i ajuta, nervii mei încordați mă duc aproape de pragul nebuniei. Îmi adun puterile sleite. Examinez și băiatul. Laba piciorului drept prezintă o deformare congenitală, prin absența anumitor mușchi. Denumirea științifică a acestei deformații este hipomelia. Mîinile unor chirurgi geniali au intervenit de mai multe ori, din care cauză membrul s-a scurtat, însă cu proteza și cu gheata ortopedică, copilul merge aproape normal. Alte modificări fizice n-am observat. Îi întreb dacă vor să mănînce ceva. Îmi răspund că le este foame. Rog pe un **Sonderist** *să aducă ceva de mîncare. Sosește imediat o porție mare de carne cu sos și cu garnitură de macaroane. Asemenea bucate nu apar în KZ decît pe masa* **Sonderiștilor**. *Amîndoi încep să înghită cu poftă mîncarea bună și gustoasă, cum de mult nu mai avuseseră. Ei nu știu ceea ce știu eu : că se află în casa morții și iau „cina cea de taină". Nu trece o jumătate de oră că apare* **Oberscharführerul** *Mussfeld, însoțit de patru oameni din* **Sonderkommando**. *Îi conduc pe cei doi în sala cazanelor, îi dezbracă. Arma* **Oberscharführerului** *trage două focuri*[32]. *Tatăl și fiul zac morți, în-*

[32] S.S.-iștii au urmat cursuri speciale, de un nivel elementar, pentru a se instrui asupra modului în care „deținuții puteau fi rapid lichidați printr-o împușcătură în ceafă". De altminteri, încă de la sosirea la Auschwitz, dr. Nyiszli avusese prilejul să descopere că, pe lîngă gazare și incinerare, gazare și ardere pe rug, se mai foloseau și alte două procedee de exterminare : cloroform injectat direct în inimă și un glonț în ceafă. „În fața mea zac cadavrele însîngerate a șapiezeci de femei tinere. Trupuri goale zac pe jos, unul peste altul, inundate de sînge. Mă apropii. Îngrozit, constat că nu sînt toate moarte. Cîteva dintre ele mai sînt în viață ; își mișcă încet brațele, picioarele, încearcă să-și ridice capul însîngerat, ținînd ochii larg deschiși. Ridic unul din capete, care pare să mai aibă viață, apoi altul, încă unul, și îmi dau seama că aici, în afară de moartea prin asfixiere cu ciclon gazos și injecții cu cloroform, există și un alt treilea sistem de exterminare :

într-un lac de sînge, pe ciment. Mussfeld executase ordinul doctorului Mengele. Din nou e rîndul meu. Cei doi morți sînt aduși în sala de autopsie. Mi se întoarce stomacul pe dos de oroare față de cele petrecute ; încredințez colegilor mei autopsia, rămînînd ca eu să scriu procesul verbal. Autopsia celor două cadavre nu dă informații noi în afara celor constatate pe viu. Sînt cazuri obișnuite, însă oferă un material de propagandă util pentru a susține teoria degenerescenței rasei evreiești. Pe înserate, după ce în cursul zilei trimisese la moarte cel puțin zece mii de oameni, sosește doctorul Mengele. Urmărește cu mare atenție raportul meu asupra datelor culese pe viu și pe cadavrele celor două victime infirme.

— Acești morți nu vor fi arși, îmi spune, scheletele lor vor fi preparate pentru conservare și vor fi trimise la Muzeul de antropologie din Berlin.

Apoi mă întreabă :

— Ce metodă cunoști pentru curățirea perfectă a scheletelor ?

Cunosc două metode. Prima constă în introducerea cadavrului într-o baie de apă de var clorată, în care, după două săptămîni, toate părțile moi se topesc de pe oase. După care acestea se pun într-o baie de benzină care dizolvă toate grăsimile. Astfel se usucă oasele, devin inodore și albe ca zăpada. Cealaltă metodă este mai rapidă : se fierbe cadavrul în apă, pînă cînd părțile cărnoase se desprind ușor și simplu de pe oase. Și în acest caz se

---

un glonț tras în ceafă. Orificiul rămas în urma glonțului arată că a fost tras dintr-o armă de calibru mic, de șase milimetri. Nu există rană, adică orificiu de ieșire. Deci s-a tras, probabil, un glonț moale de plumb, care aderă la oasele craniului și rămîne pe loc. Din păcate sînt specialist și pricep, în cîteva minute, împrejurarea îngrozitoare. Nu-i de mirare că gloanțele de calibru mic n-au provocat moartea instantanee a tuturor victimelor, cu toate că — după cum arată arsurile de la suprafața pielii — focurile au fost trase de la distanța de trei-patru centimetri, în dreptul bulbului rahidian. Probabil că țeava s-a deplasat cu unul sau doi milimetri și de aceea moartea n-a intervenit imediat. Iau notă și de acest fapt. De teamă să nu înnebunesc, nu vreau să mă mai gîndesc. Ies în curte și întreb pe un om din *Sonderkommando* de unde au fost aduse cele șaptezeci de nefericite. Îmi spune că sînt selecționate din sectorul C al lagărului. În fiecare seară, la ora sapte, un camion aduce aici șaptezeci de femei și toate sînt împușcate în ceafă".

folosește, după aceea, o baie de benzină necesară degresării și albirii oaselor. Doctorul Mengele ordonă să se aplice metoda mai rapidă : fierberea. În K.Z. ordinele sînt laconice. Aici nu se spune cu ce și cum să-și procure deținutul cele trebuincioase în vederea executării ordinului. Ordinul nu se discută ! Iată-mă într-o situație îngrijorătoare. Trebuie să pun la fiert două cadavre. În ce vas și unde ? Mă adresez **Oberscharführerului** *Mussfeld. El mă va ajuta. Îi spun că cei doi morți trebuie puși la fiert, însă n-am vase corespunzătoare. Pînă și el se înfioară ascultîndu-mă. Se gîndește puțin, apoi își aduce aminte că, într-o magazie, două butoaie de tablă zac nefolosite. Îmi pune la dispoziție butoaiele și îmi recomandă să cer să mi se construiască în curte cîte o vatră de cărămidă sub fiecare butoi. Îi ascult sfatul. Vetrele sînt construite, butoaiele de fier cu înfiorătorul lor conținut sînt așezate deasupra, începe fierberea. Peste cinci ore, după mai multe probe, m-am convins că porțiunile moi se desprind ușor de pe oase. Sting focul, lăsînd însă butoaiele pe loc, pînă la completa răcire a conținutului lor. În absența unei ocupațiuni mai bune stau într-un mic umbrar din apropierea butoaielor și citesc. În jurul meu e liniște. Astăzi crematoriul nu lucrează. Patru deținuți zidari, aduși din lagărul Auschwitz I, repară coșul cel mare. Se înserează. Butoaiele se răcesc. Eram tocmai pe punctul de a părăsi umbrarul, pentru a mă apuca de golirea lor, cînd unul dintre oamenii care păzeau și se îngrijeau de butoaie se apropie în pas alergător, strigînd scos din fire :*

— Doctore ! Polonezii s-au apucat să mănînce carnea din butoaie !

Mă ridic în pripă și gonesc într-acolo. Patru deținuți în haine vărgate stau încremeniți în jurul butoaielor : zidarii polonezi. Își isprăviseră treaba și își așteptau escorta care să-i ducă înapoi în lagărul Auschwitz I. Lihniți de foame, iscodiseră prin curte după ceva de-ale gurii. Așa ajunseseră lîngă butoaiele rămase cîteva minute fără pază. Credeau că în aceste recipiente mari se fierbe carnea pentru **Sonderkommando.** *După ce mirosiră, scoaseră cîteva bucăți mai mari de carne, fără piele, își tăiară cu cuțitul cîte o halcă și începură să mănînce cu poftă. Dar plăcerea le fu de scurtă durată, căci apărură doi dintre fochiști. Sărmanii flămînzi înlemniră de groază aflînd ce au mîncat. După baia de benzină, laborantul*

nostru reconstitui cu mare dibăcie scheletele. Zăceau pe masa din laborator, acolo unde cu o zi în urmă îi examinasem încă vii. Doctorul Mengele a fost foarte mulțumit. Însoțit de mai mulți colegi de-ai săi, medici SS cu grad superior, veni să le arate scheletele. Dîndu-și aere de specialiști, aceștia pipăiau piesă cu piesă. Termenii științifici erau folosiți cu nemiluita. Stăteau dinaintea scheletelor ca și cum deficiențele celor două victime reprezentau o epocală descoperire medicală. **Pseudowissenschaft!** *Pseudoștiință! De fapt, nu era vorba despre nici un fel de anomalie! Ceea ce prezentau scheletele se poate observa la sute și sute de mii de oameni, de pe tot globul. Orice medic practician cu puțină experiență a întîlnit asemenea cazuri. Dar pentru propaganda lor poate fi perfect exploatat și acest fleac, deoarece propaganda nazistă — prin natura ei intrinsecă — nu se dă în lături nici de la minciunile cele mai strigătoare la cer, dacă pot fi învelite într-o polcială științifică. Iar cei care își aruncă privirea asupra unui asemenea material propagandistic și-i citesc textul, de obicei n-au spirit critic, ci acceptă totul așa cum li se servește. Cele două schelete sînt introduse în saci lungi de hîrtie groasă și expediate, la Berlin, cu toate datele aferente. Pe acest colet, de asemenea, se aplică ștampila: „Urgent. Material de război"* [53]. *După ce scheletele preparate dispărură din fața ochilor mei, mă cuprinsese o oboseală cumplită. Acest tată și fiul său mi-au produs, atît în viață, cît și după moarte, multe ore amarnice...*

Doi Homo *sapiens.*

---

[53] „Conform ordinului primit, după autopsie cadavrele sînt predate echipei de incinerare, care le transformă imediat în cenușă. Piesele care prezintă interes științific le păstrez pentru a putea fi examinte de doctorul Mengele. Pe cele ce pot interesa Institutul antropologic de la Berlin-Dahlem trebuie să le conserv. Apoi le pun în ambalaje speciale și se expediază prin poștă, iar, pentru a ajunge cît mai repede la destinație, pe colet se aplică ștampila: „Urgent. Material de război". În timpul cît am lucrat în crematoriu am expediat la Berlin-Dahlem nenumărate colete și deseori am primit răspuns cu observații științifice amănunțite sau cu instrucțiuni suplimentare. Această corespondență am păstrat-o într-un dosar special. În toate răspunsurile primite, institutul îi exprima doctorului Mengele alese mulțumiri pentru materialul excepțional pe care l-a trimis."

„Îmi atrase atenţia o tînără femeie, pe cînd, cu exces de zel, îi ajuta pe copiii de vîrstă mică şi pe femeile cele mai vîrstnice să se dezbrace, alergînd de colo, colo... N-avea deloc aerul de a fi o evreică. Ea se agită pînă la sfîrşit în jurul femeilor cu mai mulţi copii care nu terminaseră încă să se dezbrace. Le vorbea cu bunătate şi calm copiilor. Ea intră în „buncăr" o dată cu cei din urmă. Oprindu-se în cadrul uşii, ea spuse : «Am ştiut de la început că noi venim la Auschwitz pentru a fi gazaţi. Am evitat să fiu recunoscută ca aptă pentru muncă, în momentul selecţiei, luîndu-mi copiii cu mine. Voiam să trăiesc în mod conştient şi cu precizie tot ceea ce se petrecea. Să sperăm că asta trece repede. Adio !»" (din carnetele autobiografice ale *S.S-Obersturmbannführerului Rudolf Franz Ferdinand Höss* — fost comandant al *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau).

ÎNGERELE

Aflat la apogeul puterii, cum să fi ştiut Adolf Hitler că există pe lume un oarecare doctor cu numele Josef Mengele, deosebit de activ în calitatea lui de *Hauptsturmführer* — medic S.S. în *K.Z.* Auschwitz-Birkenau ? Dar experienţele efectuate de oamenii de ştiinţă germani, anume pregătiţi — ideologic — pentru asemenea travaliu, îi erau cunoscute, raportate cu regularitate, ca semn al succeselor dobîndite de ştiinţa celui de-al treilea Reich, în scopul sprijinirii teribilului efort de război dus de aproape întregul popor, vizînd şi aplicarea „soluţiei finale"...

Pe bună dreptate, dr. Mengele putea să se socotească printre cei norocoşi — cum, de altminteri, avea să fie pînă la sfîrşitul vieţii ! — de vreme ce scăpase de front, dar nu prin aranjamente sau din laşitate, ci, tocmai fiindcă fusese plin de curaj şi acumulase suficiente răni care să dovedească, limpede, că nu-i un simulant. Aşa a ajuns el, viitorul „Înger al Morţii", să fie selecţioner pe rampa de descărcare a convoaielor macabre, şi, totodată, investigator ştiinţific într-un domeniu important pentru destinul Germaniei naziste : sporirea prolificităţii femeii germane, astfel încît aceasta să nu mai nască decît... gemeni !

Aşadar, cele mai productive mame din lume şi, în plus, născînd exclusiv copii blonzi şi cu ochi albaştri...

În calitatea dobîndită, de doctor în Filozofie, diplomă obţinută înaintea diplomei de doctor în Medicină, Josef Mengele trebuie să fi parcurs, cu aplicaţie şi pasiune, în repetate rînduri, cele două cărţi de bază ale nazismului : „Mitul secolului XX" de dr. Alfred Rosenberg şi „Mein Kampf" (Lupta mea) de Adolf Hitler. Astfel, în plin secol XX, prinde contur un mit care îşi are sursa în confuzele mituri germanice. Teoriile lui Rosenberg vor deveni curînd dogme de stat, la temelia acestora stînd „Mitul Sîngelui care, sub semnul crucii încîrligate, declanşează revoluţia mondială", mit care constituie forţa propulsoare a ideologiei naziste. Cartea lui Rosenberg apare în octombrie 1930, aşadar înainte de preluarea puterii de către Hitler, dată la care dr. Mengele tocmai şi-a luat bacalaureatul şi este de presupus că simte nevoia să-şi lărgească orizontul cultural, ca orice tînăr bine dotat intelectual.

În viziunea lui Alfred Rosenberg, sîngele ar fi cărăuşul istoriei popoarelor lumii : *Sîngele este această regiune a vieţii inconştiente şi spontane care-i dă fiinţei umane determinarea rasială. Pe cînd viaţa conştientă, raţională, tinde să ne despartă de acest fond existenţial obscur, îndepărtîndu-ne la început pe unii de alţii, apoi de comunitatea naţională. Dar un popor, o colectivitate umană rămîne un organism viu prin care circulă un sînge determinat. Trebuie bine văzut, spune Rosenberg, «curentul de sînge roşu, de viaţă reală, care trece fremătînd de-a lungul sistemului circulator al oricărei rase şi al oricărei culturi autentice». Această «atitudine totală»* (Geistung) *este elementul original al viziunii intelectuale, al practicii morale, al politicii şi culturii adevăraţilor arieni. Cu o astfel de optică, Rosenberg rescrie istoria universală, întorcîndu-se în timp pînă la Atlantida, pentru a «demonstra» că toate marile civilizaţii au fost produsul rasei nordice — această Atlantida fiind centrul nordic al creaţiei. De aici, povesteşte Rosenberg, ca şi cum ar fi vorba de un fapt istoric absolut evident, «au pornit cetele de războinici, primii martori ai acestor îndepărtate populaţii din Nord, care se reînnoiau necontenit pentru a cuceri şi organiza. Aceste fluvii de oameni ai Atlantidei pluteau cu bărcile lor în formă de lebădă sau de dragon pînă în Mediterana, spre Africa ; pe uscat, ei mergeau parcurgînd Asia centrală, probabil pînă-n China, străbăteau America de Nord spre sudul acestui continent». Prima mare civilizaţie ariană este cea*

a Indici, se naşte o concepţie asupra lumii «din care nu se poate, încă pînă în zilele noastre, să preiei vreo filozofie, într-atîta este de vastă şi profundă». Dar curînd arienii sînt subjugaţi de nearieni din masa populară şi cultul sufletului lumii înlocuieşte cultul rasei : India a degenerat îngrozitor... După secolul al VI-lea î.d.H., în schimb, se dezvoltă în Iran civilizaţia arienilor-persani. Atunci Zaratustra, «una din cele mai importante personalităţi ale istoriei indo-europene», răspîndeşte învăţătura sa, întemeiată pe ideea protejării rasei. El cere unirea fiinţelor de acelaşi sînge... Din această mare concepţie religioasă şi-au extras forţa, odinioară, persanii. Şi atunci cînd a fost imposibil să se împiedice amestecarea sîngelui arian cu sîngele asiatic, imperiul perşilor se prăbuşi. Dar prezicerea lui Zaratustra nu încetează, totuşi, să-şi exercite influenţa. Aşa cum tot el pretinde, în voluminoasa-i lucrare (700 pagini) „Mitul secolului XX" : *Astăzi, în centrul şi în nordul Europei, acest acelaşi suflet al rasei care altădată trăia în Zaratustra se trezeşte cu o forţă mistică şi capătă o mai înaltă conştiinţă de sine. Sentiment nordic, disciplina nordică a rasei, aşa este încă, actualmente, cuvîntul de ordine în faţa Orientului sirian care, sub înfăţişarea iudaismului şi a unui universalism care nesocoteşte rasa, s-a introdus în Europa.*

Indiscutabil, dr. Mengele va fi studiat — cu creionul în mînă — cartea lui Alfred Rosenberg, repovestirea istoriei dintr-o perspectivă strict rasistă, în care criteriul-prim nu constă în interpretarea obiectivă a faptelor cîndva petrecute, ci în aplicarea ideii-şablon : *supremaţia sîngelui !* La fel procedează autorul atunci cînd reface istoria Greciei antice[54], în viziunea lui degradarea acesteia provenind din faptul că, la un moment dat, „democraţia rasială a Atenei" a pierdut terenul în favoarea unei „dezordini cotropind ostilă rasa şi sufletul elenismului" : „Discipolul său Antistène [discipolul lui Socrate], fiul unei

---

[54] Referindu-se la cea mai frumoasă epocă a Greciei, dr. Rosenberg citează epoca arhaică a micenienilor şi a dorienilor care înfrînseseră Creta semitică, a macedonienilor care protejau „sîngele blond creator" : marii zei sînt Apólo „cu părul de aur" şi Pállas Aténa „fata cu ochii albaştri ai zeului tunător"... Iar cercetările de mai tîrziu, întreprinse de dr. Josef Mengele în KZ-ul de la Auschwitz-Birkenau, nu tindeau — în închipuirea experimentatorului — să obţină „mici zei arieni", amintind de „părul de aur" al lui Apólo şi de „ochii albaştri" ai zeiţei Pállas Aténa ?

:elave din Asia, a fost cel care predica înlăturarea tuturor barierelor dintre rase și popoare, ca fiind un progres pentru umanitate".

Și căderea Imperiului roman se datorează — după Rosenberg — „otrăvirii" sîngelui roman de către etrusci, „acest misterios popor străin ieșit din Asia primitivă" ; „Istoria lumii ar fi luat probabil un alt curs dacă, în același timp cu Cartagina, s-ar fi reușit nimicirea celorlalte centre iudeo-semitice ale Siriei și Asiei. Fapta vitejească a lui Titus a venit prea tîrziu..." Bineînțeles — arată Philippe Aziz — istoria tuturor țărilor europene este explicată după aceleași criterii, de exemplu Franța, în care expansiunea germanismului a fost contracarată de „sumbra rasă alpină, distrugătoare a oricărei grandori". Pentru ideologia nazismului, elita nordică a Franței o alcătuiseră nobilii protestanți ai secolului al XVI-lea : „Forța partidului hughenot își avea izvorul în abila energie a șefilor săi, în eroismul inspirat de o nouă concepție asupra vieții, în trezirea vechiului sînge. [...] Înfrîngerea hughenoților a atrofiat vigoarea rasei"... În conformitate cu teoriile lui Alfred Rosenberg, Germania ar fi țara adevăratei libertăți : „În sens germanic, libertatea este independența intimă, posibilitatea de a căuta, construirea unei imagini a lumii, un sentiment curat religios". În schimb, multlăudata libertate exterioară nu-i decît „abandonarea în haosul popoarelor". De aceea, societatea paneuropeană — cerută de evrei și de internaționaliști — nu poate fi altceva decît reunirea tuturor deșeurilor. Există — după opinia „profetului nazist" — o dublă primejdie pentru omenire : democrația și comunismul, concretizate, în cazul Germaniei, pe de-o parte de Franța la vest, deci democrația, și Rusia la est, deci comunismul ; Franța, susține Rosenberg, se află în plină degenerare, iar comunismul este astfel definit : „Bolșevismul reprezintă revolta a tot ceea ce este mongol contra formelor civilizației nordice, aspirația stepei, ura nutrită de nomad... El semnifică îndeosebi efortul de a se debarasa de Europa".

Comentînd critic, cu absolută îndreptățire, textul și teoriile lui Rosenberg, același autor arată — în cartea apărută după război, în 1978, la Geneva — că ideologul nazist considera, la vremea lui, că împotriva comunismului *se ridică o nouă credință, „credință într-o apărare a omului prin sîngele de esență divină, credința încarnată în*

convingerea cea mai limpede că sîngele nordic reprezintă acest mister care a înlocuit şi învins vechile taine" [...] Astăzi există o datorie imperioasă : generaţiile secolului al XX-lea trebuie să fie trezite, exaltîndu-se aceste virtuţi ale sîngelui care, o dată recunoscute din nou, pot să-i dea noii generaţii o nouă direcţie. În lumina glorioaselor lupte purtate altădată de familia indo-germanică împotriva forţelor străine, este vorba de a face „acordul complet al raţiunii şi voinţei cu curgerea sufletului germanic". Trebuie să te grupezi în contra reprezentanţilor haosului raselor, în jurul eroismului şi al onoarei germanice. Se cuvine a fi regăsită tradiţia nordică de voinţă şi de viaţă (Philippe Aziz).

Desigur, „Mitul secolului XX" este mult mai vast şi mai încărcat de idei, referinţe, pronosticuri etc., toate subsumate nevoii naţional-socialismului de a redacta o a cincea Evanghelie, deoarece, conchide dr. Alfred Rosenberg : „Trebuie ca germanul să revină la mistica-i suverană". Mai exact : la *Mitul Sîngelui !* Din această lucrare s-a inspirat, substanţial, Adolf Hitler, atunci cînd şi-a dictat, în închisoare (1923) cartea „Mein Kampf"[55], neomiţînd să-l laude pe autorul decretat de el „un precursor şi un profet". Precursorul-profet îşi va încheia existenţa într-o noapte de toamnă a anului 1946, în lat, la Nürnberg, apoi, incinerat, va fi aruncat, împreună cu alţi camarazi de-ai săi, în apele Iserului, cenuşă fiind. Hitler şi-a dăruit singur viaţa, morţii. Dr. Josef Mengele, scăldîndu-se în apele oceanului, subit sau voit, s-a înecat (stop cardiac ?). Destinele n-au nevoie de nimic altceva decît să-şi urmeze cursul firesc. Cine seamănă vînt, culege furtună.

Dr. Alfred Rosenberg l-a cunoscut pe Hitler la München : „După o vreme, am auzit vorbindu-se de un numit Adolf Hitler care s-a raliat D.A.P.-ului[56] şi pronunţă,

---

[55] „Există un singur drept uman suprem, o singură datorie supremă : să asigurăm puritatea sîngelui. Să ferim căsătoria de profanarea rasei, pentru ca ea să creeze exemplare după chipul lui Dumnezeu şi nu monştri intermediari între om şi maimuţă" (Adolf Hitler).

[56] Deutsche Arbeiter Partei — Partidul Muncitoresc German — viitorul partid naţional-socialist.

în cadrul acestuia, discursuri demne de atenție. El îl vizita adeseori pe Eckart[57] și în cursul unei asemenea vizite i-am făcut cunoștința. Această relație va determina propriul meu destin, dîndu-i locul cuvenit în destinul întregii națiuni germane".

Atunci cînd președintele Republicii de la Weimar, Hindenburg, îl numește pe Adolf Hitler cancelar al Germaniei, la 30 ianuarie 1933, dr. Josef Mengele nici măcar nu posedă titlul de doctor în medicină, domeniu în care s-a făcut remarcat prin crimele împotriva umanității comise la Auschwitz-Birkenau. El avea doar 22 de ani, pe cînd noul cancelar urma să împlinească 44, exact dublul vîrstei viitorului „Înger al Morții". Și pe atunci același Adolf Hitler vorbea în public — după cum istorisește Hermann Rauschning — ca un veritabil vizionar : „El își alcătuise o mistică biologică sau, dacă vreți, o biologie mistică, constituind baza inspirațiilor sale. Își fabricase o terminologie personală. «Falsa cale a spiritului» era abandonarea, de către om, a vocației divine. Lui i se părea că țelul evoluției umane este dobîndirea «viziunii magice». Credea că se află pe pragul acestei

[57] Bavarezul Dietrich Eckart (1868—1923) a intrat în societatea secretă Thule în 1917. El este traducătorul în germană a lui „Peer Gynt" de Ibsen, dar și autor de drame și comedii, critic dramatic colaborînd la ziarele berlineze. În decembrie 1918 publică un săptămînal intitulat „Ca bun german", anume pentru a-și manifesta public credința că, deși învinsă, Germania va supraviețui (distribuie 25 000 de exemplare, din primul număr, pe banii săi) : în fapt, este vorba de un manifest în care publicistul ia poziție contra înrobirii capitaliste, a revoluției de la 1789 și a ideilor lui Karl Marx. În primăvara anului 1919, în taverna „Brennessel", după o serie de halbe de bere băute, Eckart îi explică, aprins, ziaristului Konrad Heiden : „Trebuie să avem în fruntea noastră un om energic, capabil să asculte zgomotul mitralierelor. Este bine ca norodul să tremure în pantaloni. Nu putem apela la un ofițer, oamenii nu mai respectă ofițerii ! Un muncitor tare-n fleancă, asta ne trebuie. Nu-i nevoie să fie inteligent, politica este cea mai prostească treabă din lume și fiecare cumătră, la noi în München, știe mai mult decît cei din Weimar. Prefer un vanitos, capabil să le dea roșilor o replică bine simțită și care nu fuge de primul ciomag agitat, decît o duzină de savanți profesori care rămîn așezați, tremurînd, cu fundul lipit de izmene ca de realitate. Ne trebuie să fie un celibatar. Atunci femeile vor fi de partea noastră". Sorții cad asupra lui Adolf Hitler, care știe să spună convingător : „Eu am fost muncitor".

magice cunoaşteri, sursă a succeselor prezente şi viitoare [...] Astfel de idei îl fascinau pe Hitler [...] Nu-şi putea explica minunea propriului destin altminteri decît prin acţiunea forţelor ascunse. Acestor forţe le atribuia propria-i vocaţie supraumană de a vesti omenirii o nouă evanghelie. [...] Hitler nu-şi împărtăşea previziunile unui prea redus număr de ascultători, de regulă auditoriul său fiind alcătuit din femei. Într-adevăr, durii lui companioni nu lăsaseră să li se vadă decît rînjetele, apropo de revelaţia unei asemenea înţelepciuni [...] Desigur, faţă de faptul că Hitler se consideră un profet cu rol care-l întrece cu o sută de coţi [distanţa de la cot la încheietura palmei] pe cel al unui om de stat. Neîndoielnic, el se crede, cît se poate de serios, vestitorul noii umanităţi".

„Noua umanitate" la care a aderat, trup şi suflet, dr. Josef Mengele. Umanitatea sîngelui preschimbat în cenuşă şi fum. Mulţi au înţeles din timp pericolul: „Naziştii dau o însemnătate primordială factorului «rasă». Rasismul a ţîşnit, cîndva, din imaginaţia înfierbîntată a unui diplomat francez, improvizat sociolog şi filozof — e vorba de contele de Gobineau, autor al unei încercări asupra inegalităţii raselor — rasismul a rămas fără ecou în Franţa liberală şi naţionalistă, dar a fost, imediat, adoptat de militarismul prusac, fiindcă prin apologia rasei pure, prin exaltarea neştiinţifică şi dementă a omului de tip superior, arian şi germanic, favoriza tendinţele agresive ale tînărului şi pofticiosului imperiu german. Teza lui Gobineau a fost reluată şi amplificată, sprijinită de cîrja unei erudiţii nedigerate şi adaptate cauzei, de un amic intim al împăratului Wilhelm al II-lea, englezul Hariston Stewart Chamberlain, care a scris, în nemţeşte, o carte despre Bazele secolului al XIX-lea. Alături de aceşti doi protagonişti ai rasismului arian şi antisemit, e picant să adăugăm alte două izvoare rasiste — lordul Beaconsfield, pe adevăratul său nume Disraeli[58], şi... Biblia. Această întîlnire în timp a rasismului antisemit cu rasismul semit ar putea fi amuzantă dacă, prin prăbuşirea civilizaţiei şi culturii germane în hitlerism, n-ar constitui o tragedie pentru minoritatea evreiască activă şi inteligentă din Germania şi mai ales pentru poporul

[58] Benjamin Disraeli, conte de Beaconsfield, romancier şi om politic englez, născut la Londra (1804—1881), prim-ministru în 1868 şi 1874—1880, şeful partidului tory (conservator). El a încarnat expansionismul britanic al epocii victoriene.

german, depozitar al unor nepreţuite virtuţi intelectuale şi artistice, creator al unei superbe civilizaţii, ameninţate, azi, în înseşi rădăcinile ei, de plaga fascistă [...] Remarcăm dintru-nceput că pentru vremurile după căderea Imperiului roman, chestiunea aceasta e un enorm nonsens. Toate popoarele europene sînt rezultatul unui amestec de popoare de rase diferite, amestec atestat de propriile lor tradiţii naţionale. În compoziţia fiecărui popor intră elemente disparate. Astfel, poporul german, în special latura prusacă, conţine o puternică injecţie de sînge slav, poporul grec are, de asemenea, un important procent de influenţă slavă. În sîngele poporului italian curge mult sînge gotic ; poporul francez e rezultatul unui amalgam celto-germano-roman [...] Poporul grec era alcătuit din indo-europeni şi pelasgi, cu puternică influenţă semită (chiar Gobineau). Nu există nici o rasă indo-europeană, cum spun germanii în megalomania lor, «indo-germană» unitară. Sub denumirea de «indo-european» se înţelege în ştiinţă un ansamblu de popoare posedînd o limbă şi instrucţiuni asemănătoare, produs al unui amestec dintr-o minoritate ariană şi o majoritate de elemente neariene. Se poate vorbi deci mai curînd de popoare indo-europenizate, aşa de pildă g e r m a n i i nu erau arieni, ci un popor nearian de prin părţile Mării Nordului, demografizat, probabil, de ceilalţi cu care au venit în contact. Deci germanii nu sînt arieni. Aceasta după studiile celor mai autorizaţi savanţi germani, maeştri ai filozofiei comparate şi etriografiei. Germanii celui de-al treilea Reich, antisemit şi arian, nu sînt arieni. Minciuna rasismului hitlerist apare în toată hîda ei goliciune. Ea năruie eşafodajul ridicat pe temelia de nisip a rasei superioare ariene şi nemţeşti..." (A t h a n a s e J o j a — 1936, februarie 16 — „Blocul" — sub titlul „Minciuna rasei pure").

În acelaşi an, Petre Andrei [59] va scrie printre altele : „Rasele nu sînt ceva fix şi permanent, ci se pot modifica necontenit după împrejurări [...] Rasa este o unitate fiziologic-biologică, care cuprinde în sine ideea comunităţii de sînge şi de origine, dar care nu este suficientă

[59] În „Sociologia generală". Peste patru ani, în plin regim militaro-fascist, atunci cînd Poliţia Legionară a venit în locuinţa sa pentru a-l ridica, fostul profesor universitar şi fostul ministru al Învăţămîntului se va sinucide în baie.

pentru a explica societatea". Şi mai devreme, la nici o lună de la venirea hitleriştilor la putere în Germania, Mihail Ralea publică : „...Întrebuinţarea cuvîntului «rasă» e simptomatică totdeauna pentru atitudinea socială a unui individ. Iar succesul concepţiilor antropologice populare serveşte într-o societate drept termometru politic. Rareori, un popor în acces de reacţiune nu va face apel la această noţiune ca să-şi justifice tendinţele. Şi, dacă vreţi, niciodată o societate în care circulă noţiunea de rasă nu e o societate democratică [...] Dacă familia e mediocră, cel puţin neamul să fie măreţ. Altă dată, conflictul de orgolii se înfăptuia în societate pe diferenţa de castă, de blazoane, de arbore genealogic. De cînd a căzut boierimea, burghezimea a inventat «rasa», o mediocră democratizare negustorească a ideii de noblețe. Mîndria descendenţii a trecut de la individ la masa populară, care se vrea toată coborîtă din aurora istoriei contemporană cu cine ştie ce fază eroică a civilizaţiei. Şi după cum altă dată mezalianţele stricau puritatea numelui, astăzi «rasa» trebuie să ne ferească de orice contact impur. Influenţele străine nu ne convin, căci «geniul naţional» nu le suferă. El trebuie să rămînă intact, specific şi etern... (1933, februarie 26 — „Stînga").

Culisele memoriei (5)

În însorita Californie, chiar la Los Angeles, fiinţează un „Institut pentru revizuirea istoriei". Directorul acestuia, Tom Marcellus, a publicat în vara anului 1985 [60], într-un ziar american, un anunţ prin care oferea premiul de 50 000 dolari oricui va furniza proba materială a faptului că naziştii au gazat oameni în lagărele lor de concen-

[60] Dar acelaşi Tom Marcellus este şi directorul unei edituri, *Noontide Press*, ale cărei birouri şi depozit au sărit în aer — vara lui 1984 — în urma unui atentat cu bombe incendiare. Cu acest prilej, Tom Marcellus — estimînd pagubele la suma de 300 000 dolari — a afirmat că organizaţia sa „naţionalistă, patriotică", dornică să stabilească adevăratul bilanţ al celui dintîi şi al celui de-al doilea război mondial, se va muta într-alt loc. Din declaraţiile poliţiei reiese că nu există suspecţi în incidentul cu bombele incendiare, ceea ce nu i-a împiedicat pe unii susţinători ai „Institutului pentru revizuirea istoriei" să profereze ameninţări la adresa unor persoane şi instituţii locale.

trare [61]. Ingeniosul producător de scandal a căzut, însă, în cursa pe care singur şi-a întins-o : justiţia l-a obligat să plătească numaidecît, integral, premiul anunţat, după ce un supravieţuitor al KZ-urilor, prin mărturii proprii, dar şi prin imensul material documentar prezentat instanţei care judeca acţiunea sa legală, a dobîndit cîştig de cauză şi recompensa făgăduită de „Institutul pentru revizuirea istoriei", ceea ce nu l-a împiedicat pe Tom Marcellus să declare, ritos, după toată păţania :

— Nu renunţăm la nici una din poziţiile noastre. Nu ne-am convins deloc că la Auschwitz ar fi fost gazat cineva [62].

NICI MILĂ, NICI IERTARE

Adolf Hitler — a cărui funestă umbră se aşterne şi peste silueta doctorului Josef Mengele — şi-a convocat la Obersalzburg, în ziua de 22 august 1939 (cu doar nouă zile înainte de declanşarea operaţiunilor militare împotriva Poloniei, ceea ce a constituit factorul decisiv al izbucnirii celui de-al doilea război mondial), comandanţii superiori ai armatelor sale, pentru a le spune printre altele :

---

[61] Cînd Simon Wiesenthal se afla într-un *KZ*, în timpul războiului, a purtat o discuţie cu *S.S.-Rottenführerul* [grad echivalent cu cel de caporal în Wehrmacht] Merz, acesta întrebîndu-l dacă îşi poate imagina, ca-n poveste, în condiţia lui de deţinut, că un vultur cu aripi uriaşe l-ar înhăţa şi l-ar transporta direct în... America.

— Ce-aţi povesti dacă aţi ajunge acolo ?

— Cred... cred că aş spune adevărul, Herr Rottenführer.

— Da, m-am gîndit foarte des la asta. Am văzut ce s-a întîmplat. Sînt S.S.-ist, dar uneori mă trezesc noaptea şi nu mai ştiu dacă totul nu-i cumva un vis ori e cruda realitate... În America le-aţi spune oamenilor adevărul. E limpede. Dar ştiţi ce s-ar întîmpla, domnule Wiesenthal ? Nu v-ar crede. Şi-ar închipui că sînteţi nebun. Ar putea chiar să vă închidă la balamuc. Cine ar fi în stare să creadă că pot exista asemenea orori, dacă nu le-a trăit ?

Aşadar, *Rottenführerul* Merz se dovedeşte a fi fost nu numai un *S.S.*-ist mai cumsecade, ci şi un om cu simţul previziunii.

[62] Vezi şi pag. 267.

— „Eu ţin unităţile mele «Cap de mort» [din S.S.-*Schutzstaffeln*] gata să extermine, fără milă şi iertare, bărbaţii, femeile şi copiii de origine poloneză şi care vorbesc poloneza. Doar astfel ne vom cuceri spaţiul vital... Problema de drept nu se pune pentru începerea şi ducerea războiului, ci doar pentru victorie. Inima trebuie ferecată în faţa milei. Fiţi duri, fiţi fără milă. Acţionaţi mai repede şi mai brutal decît ceilalţi... Dreptul îi aparţine celui mai tare..."

Dar şi mult mai devreme, Hitler — în cartea sa „Mein Kampf" (Lupta mea), scrisă la începutul deceniului al treilea, cînd nici nu se punea, direct, chestiunea războiului — gîndea la fel :

• O generaţie mai puternică îi va elimina pe cei slabi ; elanul vital va sfărîma legăturile ridicole ale unei pretinse umanităţi inventate de individ, pentru a face loc unei umanităţi a naturii care-i extermină pe cei slabi în folosul celor tari.

• Mila nu ne poate aduce decît disensiune şi demoralizare.

• Cei care nu văd în naţional-socialism decît o mişcare politică nu înţeleg aproape nimic din el. Naţional-socialismul este mai mult chiar decît o religie, el este voinţa creării unei noi omeniri. Fără o bază biologică şi fără un scop biologic, politica este astăzi completamente oarbă.

• Eu îi eliberez pe oameni de limitele raţiunii care îi apasă, de murdarele şi umilitoarele intoxicaţii datorate unor himere, de aşa-zisa conştiinţă şi moralitate şi de pretenţiile de libertate şi independenţă personală, de care nu se pot folosi decît unii.

• Astfel, noi, naţional-socialiştii, tragem o linie asupra politicii din epoca de dinainte de război. Noi reîncepem de acolo de unde s-a oprit ea acum şase sute de ani. Noi vom opri eterna migraţiune a germanilor spre Sudul şi Vestul Europei şi ne întoarcem privirile spre pămînturile din Est. Vom termina, în sfîrşit, cu politica de dinaintea războiului, colonială şi comercială, întorcîndu-ne la politica teritorială a viitorului. Şi dacă vorbim astăzi în Europa de un pămînt nou şi de un sol nou, noi nu ne putem gîndi decît la Rusia.

• După secole de văicăreală pe tema ocrotirii celor săraci şi umiliţi, a venit momentul să ne hotărîm să-i apărăm pe cei tari împotriva celor inferiori... Instinctul natural porunceşte tuturor fiinţelor vii nu numai să-şi învingă duşmanii, dar să-i şi extermine. Odinioară învingă-

torul avea privilegiul de a extermina rase și popoare întregi.

• Poporul german este poporul cel mai puternic și este destinat a avea rolul de conducător în lume.

• Cine dorește cu adevărat victoria principiilor pacifiste trebuie să lupte din toate puterile pentru cucerirea lumii de către Germania.

• Astăzi numărăm 80 milioane de germani în Europa. Numai atunci politica noastră externă va fi socotită justă, cînd vor trăi pe acest continent 250 milioane de germani.

Așadar, dr. Mengele vrea, pe de-o parte, să recolteze exemple capabile să demonstreze degenerarea unora care, oricum, fac parte din rasele „inferioare", ceea ce ar justifica pe deplin eliminarea lor totală, apărați fiind „cei tari împotriva celor inferiori" ; pe de altă parte, consecvent doctrinei hitleriste, și-a asumat — din propria voință — misiunea științifică de a descifra secretul proliferării speciei umane, pentru a contribui, astfel, la proliferarea arienilor, de unde și nevoia experiențelor pe gemeni...

Culisele memoriei (6)

Existența gemenilor a intrigat, dintotdeauna, omenirea : „Dacă ne jucăm cu asemănarea dintre gemeni în fabulele și legendele noastre, dacă atît de frecvent o ridiculizăm, aceasta o facem, neîndoielnic, pentru a scăpa de stinghereala pe care ne-o provoacă o astfel de asemănare. Atitudinea oricărui om față de ideea de dublu, de asemănare leită, de gemeni, este cu mult mai complexă decît o reacție de intoleranță. Ea se compune din neliniște, dar și din dorință ; din revoltă, dar și dintr-o stranie fascinație. Fără îndoială pentru că, la fiecare om, și la cel mai puțin metafizician dintre oameni, problema se pune de a fi sau de a nu fi. Ideea unei dedublări este, de altfel, un răspuns ambiguu la această întrebare... Ea cuprinde, în același timp, amenințarea unei alienări, a unei dezagregări, dar și promisiunea unei descoperiri, unei luări de cunoștință despre propria ființă"[63]. *În ce privește relațiile psihice dintre gemeni, Zazzo a scos în relief tulburările personalității care sînt legate de starea de gemelitate în genere, cei doi gemeni fiind uniți printr-o „dra-*

[63] René Zazzo, psiholog contemporan francez, profesor universitar.

goste uimitoare", fără a fi excluse, de asemenea, uneori, reacții de agresivitate, ba chiar de revoltă față de tovarășul prea de tot asemănător. Prezența unei „dubluri" irită narcisismul și face mai anevoioasă construirea eului propriu. Se creează un conflict între „plăcerea asemănării și nevoia de a fi o persoană" [64].

Specia umană cunoaște două feluri de gemeni, adică de indivizi rezultați din aceeași naștere : unii — cei denumiți falși gemeni — provin din două ovule diferite, care au fost fecundate de spermatozoizi diferiți. Ceilalți — adevărați — provin dintr-un singur ovul, fecundat de un singur spermatozoid, ovul care s-a separat în două într-un anumit stadiu al evoluției sale. Adevărata gemelitate este aproximativ de două ori și jumătate mai puțin frecventă decît cea falsă : în timp ce o sarcină dublă apare o dată la optzeci de sarcini, nașterea de gemeni adevărați are loc, aproximativ, o dată la două sute de nașteri. Un ou uman produce uneori mai mult de doi indivizi gemeni adevărați : trei, patru, ba chiar cinci, ca în faimosul caz al micuțelor Dionne din Canada. Gemenii falși poartă evident patrimonii genetice diferite : fiecare dintre ei își are propria personalitate, unicitatea sa biologică. Ei sînt, în definitiv, doi frați sau două surori de tip obișnuit, putînd fi de sexe diferite, unul blond iar celălalt brun, unul mare, altul mic... În schimb, gemenii adevărați, totdeauna de același sex, se aseamănă într-un mod izbitor, pînă și în cele mai mici detalii ale morfologiei și fiziologiei lor [65]. *Ei sînt „același individ tras în două exemplare", după fericita formulare a doctorului Apert. Desigur că Pascal se gîndea la gemeni adevărați atunci cînd a scris : „Două chipuri identice, dintre care nici unul nu stîrnește separat rîsul, îl stîrnesc atunci cînd sînt alături unul de celălalt, prin asemănarea lor". Frază pe care Bergson o comenta în lumina teoriei sale asupra rîsului, spunînd că „viața într-adevăr vie n-ar trebui să se repete niciodată. Analizați impresia dumneavoastră la vederea celor două fețe care se aseamănă prea mult : veți constata că vă gîndiți la două*

---

[64] Jean Rostand, biolog francez, reputat savant. Cartea lui, „Corespondența unui biolog", a apărut la Paris în 1970, așadar la un sfert de veac după cercetările întreprinse de „Îngerul Morții" în KZ-ul Auschwitz-Birkenau. Actualitatea problemei nu s-a perimat.

[65] Asta îl interesa, în mod deosebit, pe dr. Josef Mengele.

exemplare obișnuite cu același tipar sau la două amprente ale aceluiași sigiliu sau la două reproduceri după același clișeu, pe scurt un procedeu de fabricare industrială. Această alunecare a vieții în direcția mecanicului este aici adevărata cauză a rîsului" [65]. [...] *Natural, această asemănare între gemeni nu trebuie să ne ducă la gîndul că ar exista între ei o comunicare publică misterioasă; și nimeni nu va crede ceea ce relata recent un ziar de seară, anume că atunci cînd o soră geamănă își taie degetul, la distanța cealaltă soră simțea durerea! Mai este necesar să subliniem imensul interes biologic, psihologic, ba chiar filozofic care se leagă de studierea acestor ființe identice la pornire, și ca atare comparabile la origine? Un asemenea studiu ne permite în unele cazuri să deslușim ceea ce, în formarea persoanei, aparține eredității și ceea ce revine mediului. Un geamăn este, în mod evident, față de celălalt, „martorul perfect". Trebuie știut, de altfel, că și atunci cînd doi gemeni adevărați sînt crescuți în condiții care par identice, identitatea condițiilor nu este niciodată perfectă: nu ocupau același loc în uter, unul a avut o boală pe care celălalt n-a avut-o, unul a citit o carte pe care celălalt n-a citit-o... Cu toate că originea lor este aceeași, istoria lor este întotdeauna mai mult sau mai puțin personală. Și tocmai deoarece cazul gemenilor adevărați constituie un delict, un fel de sfidare față de marea lege a unicității biologice a persoanei, el scoate în relief și accentuează această unicitate. Faptul că gemenii sînt doi în împărțirea aceluiași ou biologic ne reamintește că noi sîntem singuri în posedarea eului nostru, că fiecare dintre noi este unic ca persoană* [...] *Pînă acum cîțiva ani, identitatea organică a gemenilor adevărați reprezenta o dogmă în biologie. Or, în prezent știm că la această regulă există unele foarte rare excepții* [...] *Dacă pluralitatea genetică este posibilă în limitele aceluiași individ, de ce ne-am mai mira că ea se manifestă la o pereche de gemeni adevărați?* [...] *Diferențierea genetică, creatoarea diversității individuale în cadrul speciei, are vaste consecințe. În primul rînd, ea oferă avantajul de a constitui o asigurare*

[65] Henri Bergson, filozof, academician francez, Premiul Nobel 1927 (1859—1941). Neîndoielnic, ca doctor în filozofie, Josef Mengele a citit „Rîsul", celebră lucrare a lui Bergson. Iar descifrarea „procedeului de fabricare industrială" a gemenilor, „alunecarea vieții în direcția mecanicului" îl surîde, mobilizîndu-i resursele intelectuale, justificîndu-i inacceptabilele abateri moral-etice.

împotriva unei schimbări a circumstanțelor. **Dacă o populație nu s-ar compune decît din indivizi genetic identici, ea ar risca să dispară în întregime în urma unei schimbări a mediului extern care i-ar fi extrem de nefavorabilă.** [subl. ns.]. *Dar prin varietatea lor, există șanse ca unii din componenții populației să supraviețuiască și să producă o descendență mai bine adaptată noilor condiții [...] Dar însăși această diversitate comportă unele inconveniente ; și, în special tocmai din cauza ei, există atît de slabe șanse de reușită cînd vrem să grefăm un organism sau un țesut de la un individ la altul. Totul se întîmplă ca și cum fiecare întreg individual, fiecare persoană biologică — fiecare „patrie organică" — pentru a folosi expresia marelui fiziolog Paul Bert — ar refuza să adopte materialul celular provenind din altă parte [...] Dacă ne reamintim cele spuse despre gemenii adevărați — care sînt „un același individ tras în două exemplare" — vom înțelege de ce, de la unul la celălalt, o grefă urmează să reușească lesne, deoarece homografa*[67] *se reduce, în acest caz, la o autografă*[68] *[...] A avea un frate geamăn constituie așadar un soi de garanție biologică, fiindcă înseamnă că dispui, la nevoie, de un rezervor de organe sau de țesuturi. S-a văzut un om traversînd Atlanticul în avion pentru a aduce fratelui său geamăn, cu arsuri foarte grave, cîțiva decimetri pătrați de piele, el fiind singurul în lume în măsură să-i dea acest tribut. Știința dispune, de la un timp încoace, de mijloace capabile să înlăture obstacolul pe care-l opune homografei intransigența persoanei organice [...] În sfîrșit, pentru a învinge xenofobia organică, cu alte cuvinte pentru a favoriza reușita homografelor, se mai poate anihila sau reduce temporar rezistența imunologică...*[69]. (Jean Rostand).

GEMENI ȘI NEGEMENI

Häftlingul A 8450 a fost pus, de către doctorul Mengele, încă de la bun început, să lucreze ca autopsier. Într-una din zile iată-l descoperind încă unul din pro-

---

[67] Transplantarea unui organ sau țesut de la un alt individ de aceeași specie.

[68] Transplantarea unui organ sau țesut dintr-o parte într-alta a corpului aceluiași individ.

[69] În KZ-ul Auschwitz-Birkenau, *Lagerarztul* Josef Mengele

cedeele de exterminare folosite la Auschwitz : *Kapo-ul principal al Sonderkommandoului apare în camera mea și mă anunță că, la poartă, mă așteaptă un soldat S.S. cu o echipă care transportă cadavre. Mă duc numaidecît la poartă, întrucît știu că ei n-au voie să intre în curtea crematoriului. Soldatul S.S. îmi predă documentele aferente : dosarele a doi frați gemeni. Echipa de transport, compusă de astă dată din femei, depune în fața mea o targă acoperită. Ridic cearșaful și văd cadavrele unor gemeni în vîrstă de vreo doi ani. Chem doi dintre oamenii puși la dispoziția mea, care duc cadavrele în sala de autopsie și le așază pe masă. Deschid dosarele și încep să studiez conținutul lor. Un material de cel mai înalt nivel științific, format din examene și descrieri clinice, radiografii, planșe artistice, prezintă caracteristicile celor doi gemeni studiați. Nu lipsesc decît investigațiile anatomopatologice. Aceasta este atribuția mea. Cei doi copii au murit deodată. Amîndoi zac pe masa cea mare de autopsie. Au trebuit să moară pentru ca trupșoarele lor să fie disecate și, astfel, să contribuie la dezlegarea misterului proliferării speciei umane... Fac disecția celor doi gemeni și întocmesc un proces-verbal de autopsie, reglementar. Mi se pare că doctorul Mengele e mulțumit de felul în care lucrez. Observ că-mi citește cu greutate scrisul cu litere ca de tipar. M-am deprins cu asemenea mod de scriere de pe vreme cînd profesam în America...*

Imediat după ce dr. Mengele i-a trimis mașina de scris, alte cadavre de gemeni au fost aduse pentru autopsie. Patru perechi de gemeni din lagărul țiganilor, toți sub zece ani, dintr-o dată. Cu inima unuia dintre acești copii în mînă, sub robinetul care curge, dr. Nyiszli spală sîngele. Surprins, descoperă o pată rotundă, minusculă, de culoare roșietică, palidă, pe peretele exterior al ventriculului stîng. Pare provocată de un ac. Autopsierul

---

a efectuat și nenumărate grefe mutilante, alteori provocînd chiar moartea celor supuși experiențelor sale. De multe ori cobaii umani ajungeau în camera de gazare și apoi în cuptorul crematoriului. Un doctor-cercetător științific care dorește să-și distrugă „probele", pentru ca viitorul să nu-i rezerve nici o surpriză din punctul de vedere al răspunderilor ce-i revin pentru genocidul astfel practicat, tot în numele unei xenofobii, însă nu oarbă, biologică, ci aflată sub semnul concepției naziste despre lume și viață. Aici, în „universul concentrațional", chipurile identice ale gemenilor nu stîrnesc rîsul : asemănarea provoacă durere, lacrimi și moarte.

ştie că, uneori, în situaţii-limită, se pot face injecţii de-a dreptul în inimă ; pentru a afla răspunsul la nedumerirea lui, secţionează ventriculul stîng şi găseşte sîngele coagulat, despică şi cheagul, un puternic miros de cloroform îl lămureşte pe deplin (copilului i s-a injectat în inimă cloroform care a produs coagularea sîngelui din ventriculul stîng, prin depunere pe valvulele inimii, ceea ce înseamnă moarte pe loc). Firește, nici gînd să treacă în procesul verbal *adevărata* cauză a decesului gemenilor. În conformitate cu ordinul dat de Mengele, după autopsiere, cadavrele copiilor sînt predate echipei de incinerare ; curînd devin cenuşă. Piesele mai interesante se conservă şi, după ce Mengele le examinează, pleacă spre Berlin-Dahlem, pentru *Institut für Rassenbiologische und Anthropologissche Forschungen :* ochi albaştri (de gemeni), inimi de gemeni, alte organe sau piese osoase. *A 8450* continuă să consemneze într-ascuns atît detaliile excepţionalei sale experienţe, cît şi concluziile de ordin general pe care le trage : *Scopul major al acestor „cercetări" este stimularea proliferării „rasei superioare", a rasei „menite" să domine lumea. Mai precis, ţelul urmărit este ca în viitor, pe cît posibil, fiecare mamă germană să nască gemeni. Planul este demenţial ! A fost născocit de creierul dezechilibrat al teoreticienilor rasismului din cel de-al treilea Reich. Doctorul Mengele, medicul şef al lagărului de la Auschwitz, marele* **Kriminaldoctor** *cu înaltă pregătire, acest răufăcător, şi-a asumat sarcina de a face cercetările. El reprezintă tipul cel mai periculos dintre criminali. Şi cu cît are mai multă putere, cu atît devine mai periculos. El trimite la moarte milioane de oameni, pentru că, în virtutea teoriei rasiale germane, toţi sînt fiinţe de ordin inferior, vătămătoare pentru omenire. Acest răufăcător stă ceasuri întregi în preajma mea, printre microscoape, alambicuri, eprubete sau la masa de disecţie, îmbrăcat în halatul său plin de pete de sînge, studiază, cercetează ca un obsedat, cu mîinile însîngerate. Scopul este înmulţirea rasei germanice. Iar scopul major este sporirea poporului german pînă într-atîta, încît să poată popula teritoriile socotite „spaţiu vital" al celui de-al treilea Reich, care vor fi depopulate prin exterminarea cetăţenilor cehi, unguri, polonezi, olandezi şi aşa mai departe.*

Şi totuşi, dr. Nyiszli trebuie să stea cot la cot cu dr. Mengele, să-i raporteze, să-i prezinte procesele verbale şi piesele alese pentru conservare şi eventuală expe-

diere la Berlin. Într-una din după-amieze, „Îngerul Morții" îi face o vizită confratelui său cu numărul de tatuaj A 8450, care îi relatează ce lucrări a efectuat, îi înmînează procesele verbale de autopsie pentru zece gemeni : *Se așază și le citește pe toate cu atenție. Eterocromia*[70] *ochilor îl interesează foarte mult, dar și mai interesante i se par abcesele lui Dubois. Îmi spune să ambalez tot materialul în colet poștal, să anexez și procesele verbale, dar să completez și rubricile referitoare la cauza decesului, adăugînd că lasă la discreția mea precizarea acestor cauze ; îmi atrage atenția, însă, că ele se cuvine să fie diferite. Aproape scuzîndu-se, îmi spune că, după cum am văzut și eu, acești copii erau eredosifilitici și sufereau de tuberculoză evolutivă, deci nu erau viabili... Atîta mi-a spus, dar mi-a spus totul ; astfel a motivat moartea violentă a celor zece copii*[71]. *Eu nu fac nici o remarcă. Iau notă însă că, în această organizație medicală, tuberculoza nu se tratează cu pneumotorax și sifilisul nu se tratează cu neosalvarsan, ci cu injecții de cloroform în inimă.*

Eliberat complet de „așa-zisa conștiință și moralitate", de „legăturile ridicole ale unei pretinse umanități inventate de individ", dr. Mengele dă curs liber „instinctului natural care poruncește tuturor ființelor vii nu numai să-și învingă dușmanii, dar să-i și extermine". Gemenii-copii, piticii, cocoșații, șchiopii, bătrînii și femeile, oamenii pașnici — inamici ai celui de-al treilea Reich ? Forțat de împrejurări să-i ajute „Îngerului Morții" în cercetările întreprinse de el, dr. Nyiszli recunoaște că șeful său nu-i un impostor, avînd o înaltă pregătire medicală, însă ins gata oricînd să facă un gest — stînga-dreapta — egal moarte-viață. Și o înțepătură în inimă, un glonț în ceafă, o „deparazitare" la dușuri — egal moarte : *Fiecare ins care pune piciorul în KZ este un viitor cadavru. Cei pe care oarba soartă îi trece în coloana din stînga devin cadavre în termen de o oră, în camera de gazare. Cei pe care soarta vitregă îi duce în partea*

[70] Ochi de culori diferite la același individ.

[71] Îi vor fi spus și ei doctorului Mengele, ca toți copii selecționați pentru experimente : „Unchiule Pepi" ? Așa-i spuneau *Häftlingii* de-o șchioapă, încrezători, păcăliți de înfățișarea și purtarea blajină a „Îngerului Morții". Cîndva, peste ani, propriul său fiu, Rolf Mengele, neștiind cu cine are de-a face, îl va numi tot unchiul : „Unchiul Franz".

dreaptă sînt mult mai nenorociți. Pot fi considerați de pe acum viitoare cadavre, întrucît viața lor se sfîrșește după trei-patru luni. Dar pînă atunci ei trebuie să treacă prin toate ororile KZ-ului. Muncesc ca niște sclavi pînă se prăbușesc de oboseală, sîngerează din mii de răni, răcnesc de foame, își pierd mințile și zbiară, cu ochii ieșiți din orbite, zvîrcolindu-se pe cîmpul așternut cu zăpadă, pînă cînd degeră aproape complet. Cîinii anume dresați le sfîșie carnea rămasă pe oase, iar cînd pe trupul lor vlăguit de suferință nici păduchii nu-și mai găsesc hrană, sosește, în sfîrșit, salvatoarea moarte. Stau și mă întreb : cine a avut mai mult noroc dintre tatăl, mama, frații, copiii noștri ? Cei pe care soarta i-a aruncat în dreapta sau cei pe care i-a aruncat în stînga ?

Moartea prin asfixia provocată de apă nu-i deloc mai ușor decît cea provocată de asfixia cu gaz (doar că Mengele pare să fi scăpat și de astă dată mai comod, atacul de cord salvîndu-l de la chinuri). Dr. Mengele s-a bucurat, măcar, de o groapă, la Embu, pe cînd cei exterminați cu *Giftgaz Ziklon B*, după incinerare, ajungeau în apele Vistulei. De la sosirea trenului la rampă, itinerarul morții arăta astfel : ușile vagoanelor se deschid, deportații coboară de-a valma, doar cu bagajul de mînă ; mai întîi, despărțirea pe sexe, apoi selecționarea (nu durează nici o jumătate de oră selecționarea unei întregi garnituri de tren ticsite de oameni) — stînga, dreapta... Coloana din partea stîngă pornește spre coșurile de fum, enorme, de formă pătrată și îngustîndu-se spre vîrf, lipite de niște clădiri uriașe, cu două etaje, din cărămidă roșie, fumul și flăcările se văd de departe, căci urcă pînă la 8—10 metri ; în cinci, șase minute (300 metri de la rampă la crematoriu) coloana, în rînduri de cîte cinci, pătrunde în curtea crematoriului, încă o sută de metri de parcurs pe o alee de zgură mărginită de iarbă, pînă la un gard de fier vopsit în cenușiu, zece-cincisprezece trepte de coborît pînă se ajunge în imensa încăpere de la subsol, nu înainte de a fi citit (în germană, franceză, greacă și maghiară) cuvintele scrise cu litere de-o șchioapă „BAIE ȘI DEZINFECȚIE" ; încăperea e prelungă, spoită în alb, puternic luminată, cu bănci înșirate la perete, cuiere numerotate și afișe în aceleași patru limbi, cerîndu-le nou-veniților să țină minte numărul cuierului și să-și lege un pantof de celălalt, cu șiretul, ca să nu se producă încurcături la plecare (de fapt, încălțămintea, ca și îmbrăcămintea deportaților, erau destinate populației germane sinistrate

de pe urma bombardamentelor aliate), în acest vestiar încap 3 000 de oameni. După ce au înregistrat, cum se cuvine, cele două anunțuri liniștitoare (că merg la baie și dezinfecție și sînt poftiți să nu uite numărul de la vestiar și să-și lege pantofii unul de altul), nici o clipă de răgaz : apar soldați S.S. care poruncesc :

— Toată lumea se dezbracă !

Relativa liniște anterioară se destramă instantaneu : sînt laolaltă bărbați, femei, copii, tineri, bătrîni... În zece minute trebuie să fie cu toții complet dezbrăcați. Îmbulzeală, pudoare înfrîntă, uimire, umilință, scene penibile, în sfîrșit... O ușă masivă de stejar se deschide, ca o gură nesățioasă, în fundul vestiarului. Oamenii intră, înghesuindu-se, în cealaltă încăpere, la fel de intens iluminată, dar goală, cu podea de ciment și patru „stîlpi de susținere" simetric plasați la 30 de metri unul de altul (pe dinăuntru, „stîlpii" ascund tuburi de tablă pătrate, perforate ca o sită de jur-împrejur). Răsună ordinul :

— S.S-iștii și *Sonderkomandoul* părăsesc încăperea !

Aceștia se adună în vestibul, se numără și, cînd constată că efectivul lor e complet, închid ușile. Brusc, lumina se stinge (din exterior). Ce se mai întîmplă dincolo de ușa masivă de stejar, în beznă totală, se poate deduce... Dar la suprafață, sus, cu o precizie de ceasornic, a și apărut un autoturism avînd scris pe portiere „Deutsche Rotes Kreuz" și desenat însemnul „Crucea Roșie". Oprește în curtea crematoriului. Un ofițer S.S. și un *Sanitätsdienstgefreiter* coboară, caporalul sanitar cară patru cutii de tablă, verzi, cu etichete „Giftgas ! Ziklon B" — brevet 575 293 [72], amîndoi străbat cu pas întins spațiul acoperit de iarbă, pentru a ajunge la una din „gurile de aeri-

[73] După declarațiile pe care fostul *S.S.-Obersturmbannführer* Rudolf Franz Ferdinad Höss, comandant al *KZ*-ului Auschwitz pînă spre sfîrșitul anului 1943, avea să le facă, deținut fiind, în 1947, ideea folosirii *Ziklon B*-ului (pînă atunci întrebuințat la distrugerea insectelor parazite, ca purici, păduchi etc.) i-a aparținut adjunctului său, *S.S.-Hauptsturmführerului* Karl Fritzsch, care l-a experimentat — inițial — pe prizonieri de război sovietici, în toamna lui 1941. Höss relatează negru pe alb : „În timpul absenței mele, pe cînd mă aflam într-o deplasare de serviciu, adjunctul meu Fritzsch, *Lagerführer*, întrebuință pentru a ucide *Ziklon B*, utilizat în lagăr pentru stîrpirea verminei. La întoarcerea mea, Fritzsch mă anunță acest lucru și, cînd veni convoiul următor, gazul fu din nou folosit. Gazarea avea loc în celulele blocului 11. Eu însumi, cu o mască pe față, priveam cum

sire" de beton, identică altora trei plasate la distanțe egale (30 de metri, ca și în subteran, căci nu sînt decît terminațiile așa-zișilor „stîlpi de susținere"). Ofițerul și caporalul își pun masca de gaze, după care înlătură placa de beton care acoperă orificiul, deschid capacul etanș al unei cutii verzi și răstoarnă conținutul acesteia (granule liliachii de mărimea bobului de fasole) în gura coșului (în contact cu aerul, granulele degajă acid cianhidric). Aceeași operație și la celelalte trei „coșuri de aerisire". Dedesubtul peluzei, în doar cîteva minute, drama începe și se termină. Cu toate acestea, sînt lăsate să treacă douăzeci de minute pentru a fi puse în funcțiune ventilatoarele electrice. Ușile larg deschise și echipa *Sonderkommandoului* (sus a și tras la scară un autocamion care trebuie să preia veșmintele și încălțămintea din vestiar) intră în acțiune : poartă și ei măști de gaze, au furtunuri de apă, lumina s-a reaprins, scăldînd piramida de trupuri straniu înălțată pînă la plafon (granulele de *Ziklon B* încep să degaje acidul cianhidric dinspre podea spre tavan, pînă cînd întreaga încăpere — ermetic închisă — este saturată ; pe întuneric, biciuiți de instinctul de conservare, oamenii nu mai țin seamă de nimic, pentru un minut sau două de supraviețuire se cațără unul peste altul, cei vii peste cei gata morți, sus mai existînd, încă, aer de respirat, de aceea, la baza piramidei, întotdeauna se află cei bătrîni, cei plăpînzi, copiii

---

decurge omorîrea. În celulele pline, moartea survenea numaidecît după ce ciclonul fusese azvîrlit înăuntru. Un strigăt scurt, aproape sugrumat — și gata. Primul caz de ucidere nu mi s-a imprimat în memorie, poate fiindcă eram foarte impresionat de toată procedura. Îmi amintesc mai bine de executarea cu gaz a 900 de ruși ; ea avu loc puțin după aceea în clădirea vechiului crematoriu, căci a gaza în incinta blocului era foarte încurcat. Cîtă vreme convoiul era descărcat, se făcură cîteva găuri în plafonul morgii. Rușii trebuiau să se dezbrace în anticameră, apoi intrau absolut liniștiți în morgă, deoarece li se spusese că vor fi deparazitați. Convoiul umpluse întreaga morgă. Ușa fu închisă și gazul aruncat prin orificii. Nu știu cît timp a durat asta, dar se auzi după destul de puțină vreme un murmur. În momentul lansării gazului, cîțiva prizonieri țipară : gaz ! — apoi se auzi un răcnet teribil și începură să împingă ușa pe dinăuntru. Ușa nu cedă deloc. Abia după cîteva ore ușa fu deschisă și încăperea aerisită. Atunci am văzut pentru întîia oară o asemenea cantitate de oameni gazați" Și tot el : „Voi spune deschis... că uciderea cu gaz a acestui convoi m-a liniștit :

mici, femeile, iar spre vîrf bărbaţii cei mai voinici). Acum, jeturi de apă spală grămada de cadavre (fecalele evacuate din pricina morţii prin sufocare cu gaz asfixiant), apoi demolarea piramidei şi transportarea cadavrelor cu cele patru elevatoare mari (capacitate : 20—25 leşuri), platformele ajung direct sus, în sala de incinerare, unde, bine încinse, 15 cuptoare sînt gata să preia transportul.

Dar mai sînt şi minuni : *În sala de gazare a crematoriului I zace un morman de trei mii de morţi.* **Sonderiştii** *au început demolarea piramidei de cadavre încolăcite între ele. Duruitul elevatoarelor, uşile trîntite se aud pînă în camera mea. Activitatea se desfăşoară în ritm rapid. Sala de gazare trebuie golită. Se anunţă sosirea unui nou transport. Şeful echipei se repede în camera mea cu atîta violenţă, încît credeam că-mi scoate uşa din ţîţîni. Îmi comunică, emoţionat, că la baza mormanului au găsit o femeie care mai este în viaţă. Pun mîna pe trusa întotdeauna pregătită şi cobor în fuga mare în sala de gazare. Aproape de intrarea imensei săli, lîngă perete, se zvîrcoleşte trupul unei femei tinere, pe jumătate îngropată sub cadavre. Aud horcăieli convulsive.* **Sonderiştii** *mă înconjură agitaţi. Multe am văzut de cînd sînt aici, dar un asemenea caz n-am mai întîlnit ! Scoatem corpul însufleţit de sub cadavrele care zac peste el. Iau în braţe trupul uşor al copilei şi-l duc în încăperea de lîngă sala*

---

trebuia să înceapă curînd masiva exterminare a evreilor. Trebuia folosit un gaz, însă nu se ştia care şi nici cum să te slujeşti de el. Acum găsisem gazul şi modul lui de întrebuinţare... Acum eram liniştit, deoarece vom fi cu toţii scutiţi de masacre şi puteam evita suferinţele victimelor pînă în ultima clipă. Aceasta era cea mai mare grijă a mea... În timpul vizitei lui Eichmann i-am vorbit despre întrebuinţarea *Ziklon B*-ului. Am hotărît să întrebuinţăm acest gaz pentru acţiunea exterminării masive". *Ziklon B*-ul era fabricat de „Degesch" — abrevierea de la *Deutsche Gesellschaft für Schädlingsbekämpfung* — Asociaţia germană de luptă împotriva vietăţilor vătămătoare —, aparţinînd consorţiului *I. G. Farbenindustrie*, iar drept intermediar pentru furnizarea acestuia *KZ*-ului Auschwitz slujea firma „Testa". Dealtminteri, alegerea *Ziklon-B*-ului fusese determinată şi de criterii „economice", ca şi de „securitatea" operaţiunilor de exterminare : „calculînd" pe hîrtie, un glonte costă mai mult decît revine costul gazului pe cap de om asfixiat ! Totodată, se „economiseşte" timp şi se înlătură riscul revoltelor, căci lichidarea se produce simultan, în masă. Optică nazistă !

de gazare. Aici își schimbă îmbrăcămintea **Sonderiștii** *înainte de începerea lucrului. Culc copila, căzută în nesimțire, pe o bancă. Respiră greu. Pare de vreo cincisprezece ani* (exact vîrsta fiicei dr. Nyiszli, de asemenea aflată în lagăr, la Auschwitz, împreună cu mama ei)... *Apoi scot din trusă cîteva fiole și îi fac în brat trei injecții, una după alta.* **Sonderiștii** *așternun palton gros peste trupul rece ca gheața. Unul dintre ei aleargă la bucătărie să aducă un ceai sau o supă fierbinte. Toți vor să dea o mînă de ajutor, de parcă s-ar lupta pentru viața propriului lor copil. Străduniа noastră n-a rămas fără rezultat. Fetița este cuprinsă de un acces de tuse și elimină din plămîni valuri, valuri de spută densă. Deschide ochii și privește, crispată, în tavan. Eu urmăresc încordat fiecare semn de viață. Respiră din ce în ce mai adînc, plămînii ei chinuiți de gaze înghit cu nesaț aerul. După injecțiile administrate, pulsul începe să bată binișor. Aștept cu răbdare. Injecțiile nu s-au resorbit complet. Totuși îmi dau seama că peste cîteva minute își va reveni. Așa s-a și întîmplat. Pe măsură ce circulația sanguină se intensifică, chipul ei cu trăsături delicate prinde culoare. Privirea devine conștientă. Se uită mirată în jurul ei, ne măsoară din ochi, apoi îi închide din nou. Încă nu-și dă seama ce se petrece cu ea. Nu poate concepe realitatea. Nu știe dacă ceea ce vede în jurul ei este adevărat sau este numai vis... Mișcările îi devin din ce în ce mai vioaie. Ridică brațele, apoi capul, privește în jurul ei, fața i se contractă în ticuri nervoase. Întinde repede mîinile spre mine și, agățîndu-se violent de gulerul hainei mele, se străduiește din răsputeri să se ridice în capul oaselor. De mai multe ori o întind la loc pe bancă, dar ea repetă încercarea. A intrat într-o criză gravă de nervi. Încetul cu încetul se liniștește și zace complet epuizată. În colțul ochilor îi strălucesc picături mari de lacrimi, însă nu plînge. Primesc primul răspuns la o întrebare. Nu vreau s-o obosesc, n-o întreb prea multe. Aflu doar că are șaisprezece ani și c-a venit cu părinții ei într-un transport din Ungaria. Îi dăm o ceașcă de supă fierbinte de carne. O bea pe toată... O acopăr pînă la gît și îi spun pe un ton energic să doarmă puțin. Sînt amețit de gîndurile care îmi frămîntă creierul. Mă întorc spre camarazii mei. Toți sînt îngîndurați, amărîți. Acum urmează cea mai dificilă fază a acestei întîmplări. Ce facem cu fata ? Știm cu toții că aici nu poate rămîne multă vreme Crematoriu !* **Sonderkommando !** *Ce putem face cu*

o fată ? Cunosc istoria crematoriilor și știu că de aici n-a ieșit nimeni viu, nici din transporturi și nici din **Sonderkommando**! Nu ne-a rămas prea mult timp de zbucium. Sosește **Oberscharführerul** Mussfeld, pentru ca — după obicei — să verifice cum merge treaba. Trecînd prin fața ușii deschise, observă grupul nostru și intră ; ne întreabă ce se petrece aici. Imediat dă cu ochii de fetița întinsă pe bancă. Le fac semn camarazilor mei să ne lase singuri. Voi încerca imposibilul ! Trei luni petrecute sub același acoperiș au creat între noi o anumită legătură. De altfel, una din trăsăturile caracteristice nemților este că respectă — chiar și în incinta KZ-ului — pe oamenii pricepuți într-o îndeletnicire oarecare, atîta vreme cît ei le pot fi de folos. Acest adevăr este verificat și la cizmari, croitori, tîmplari, lăcătuși. Adeseori am observat, în relațiile noastre de serviciu, că Mussfeld mă prețuiește pentru pregătirea mea profesională și pentru activitatea mea ca specialist în autopsii. Știe, de asemenea, că medicul șef al KZ-ului — ființa cea mai temută din lagăr —, doctorul Mengele, îmi este șef direct, iar Mussfeld, în orgoliul rasei sale, crede că acesta este unul dintre reprezentanții de seamă ai științelor medicale din Germania. După părerea lui Mussfeld, faptul că doctorul Mengele trimite la moarte prin gazare sute de mii de oameni este un act de patriotism. Iar munca desfășurată în sala de autopsie este pusă, după opinia lui, în slujba progresului medicinii germane ! Așadar, profit și eu de pe urma muncii pe care o prestez... Mussfeld este comandantul și trăgătorul-prim al crematoriului I ; lucrează împreună cu alți trei SS-iști. Aceștia lichidează prin împușcături în ceafă... Metoda glonțului tras în ceafă se aplică atunci cînd numărul victimelor nu depășește cifra de cinci sute. Uzina sălii de gazare nu se pune în funcțiune decît pentru exterminarea unei mase mai mari, căci pentru saturarea atmosferei din camera de gazare este necesară aceeași cantitate de gaz, indiferent dacă-i vorba de cinci sute sau trei mii de persoane... Cu vorbe bine chibzuite, îi povestesc cazul acestei fetițe. Îi explic că acest copil a trăit momentele îngrozitoare premergătoare morții, în vestiar și în sala de gazare. Cînd întunericul a cuprins sala, a inspirat și ea aer cu ciclon, dar numai o cantitate mică, deoarece trupul ei firav a fost doborît de valul mulțimii care se lupta cu moartea și a căzut cu fața în jos pe un petic de pardoseală umed. Această umezeală n-a îngăduit pătrunderea

gazului în plămîni şi ea nu s-a sufocat. Se ştie că ciclonul gazos nu-i eficient în mediu umed. Astfel plecez şi-l rog să găsim o soluţie pentru acest copil. După ce m-a ascultat cu seriozitate, mă întreabă cum vreau să rezolv această problemă. Ştiu şi văd pe chipul lui că l-am pus într-o situaţie dificilă. Aici, în crematoriu, fata nu poate rămîne. Există o soluţie : s-o ducem la poartă. Acolo lucrează întotdeauna un mare detaşament de femei. Fata ar intra printre ele, iar seara, cînd se întorc în lagăr, s-ar adăposti şi ea în vreuna dintre barăcile femeilor, fără să sufle o vorbă despre cele petrecute. Între atîtea mii de femei ar putea trece neobservată. În general, ele nu se prea cunosc între ele.

— Dacă fata ar avea cu trei-patru ani mai mult, n-ar fi greu să procedăm astfel. O fată de douăzeci de ani e destul de serioasă şi prudentă pentru ca, dîndu-şi seama de împrejurările norocoase care i-au dăruit viaţa, să nu vorbească nimănui despre cele întîmplate. Dar un copil de şaisprezece ani, în naivitatea lui, o să-i povestească primului venit tot ce a văzut şi prin cîte a trecut. Iar asemenea ştiri se răspîndesc şi se află. Aici nu există scăpare. Copila nu poate rămîne în viaţă.

Peste un sfert de oră a fost condusă, mai bine zis dusă în braţe, în sala vecină camerei de gazare şi împuşcată în ceafă. Glonţul n-a fost tras de Mussfeld. A trimis un înlocuitor [73].

---

[73] În mărturia depusă la Nürnberg, în toamna lui 1947, doctorul Nyiszli adaugă : „În depoziţia mea trebuie să vorbesc şi despre atitudinea morală a criminalilor naziști. Unii dintre S.S.-iştii repartizaţi la crematoriu veneau adeseori la cabinetul medical. O dată am avut o lungă convorbire cu *Oberscharführerul* Mussfeld [Muhsfeldt], comandantul S.S. al crematoriului, care înainte de mişcarea nazistă fusese maistru cofetar într-un oraş mai mare din Renania. Întrucît momentul mi se părea potrivit, l-am întrebat ce părere are despre aceste exterminări în masă şi cum priveşte participarea lui activă la această acţiune. Voiam să ştiu cu ce drept face ceea ce face. Mussfeld mi-a dat următorul răspuns :

— Na, ja, ich antworte Ihnen. Das Reich dazu gibt uns der Führer. Und das Töten von Polen und Juden ist ja kein Mord, im nazionalsozialistischen Sinne. Es ist die heilige Feme ! (Bine, îţi răspund. Dreptul ni l-a dat Führer-ul nostru. Iar omorîrea polonezilor şi evreilor nu-i nici o crimă în concepţia naţional-socialismului. Este sfînta Feme)".

Feme reprezintă o instanţă penală a Evului Mediu, funcţio-

„Îngăduința este totuna cu slăbiciunea" — se preciza în regulamentul întocmit la 1 octombrie 1933, de către cel dintîi comandant al unui lagăr de concentrare nazist, Theodore Eicke, corespunzînd directivei lui Hitler de a nu „transforma lagărele în pensiuni de familie" [74] și devizei S.S.-ului : „Onoarea noastră se numește fidelitate". Asemenea devize, sloganuri, jurăminte solemne, alcătuiau o veritabilă pînză de camuflaj pentru tot ceea ce se întîmpla „dedesubtul" cuvintelor scrise sau rostite ; căci, peste poarta principală a *Konzentrationslagerului* Auschwitz tronau cincisprezece litere turnate în metal, anunțîndu-i pe nou-veniți : ARBEIT MACHT FRAI (Munca te eliberează). Tertipul acesta păcălea majoritatea deportaților, ca și anunțurile cu baia și dezinfecția, sau cele de la vestiar, cerîndu-le să nu uite cumva numărul „garderobei" și nici să nu-și desperecheze încălțămintea... Totuși, existau și foarte rare excepții, oameni care nu dădeau curs asigurărilor implicit conținute de anunțuri și firme, capabili să pe-

---

nînd atunci în Germania, cu deosebire în Renania-Westfalia. Inițial tribunale politice, apoi organizații secrete, împuternicite de rege sau împărat să judece oamenii liberi. Acuzatul nu era prezent la pronunțarea sentinței capitale, pe care unul din membrii tribunalului trebuia s-o aducă la îndeplinire. Mai tîrziu, după instaurarea regimului republican în Germania, prin adoptarea Constituției de la Weimar (31 iulie 1919), asasinatele comise pe ascuns de către extremiștii de dreapta purtau numele de *Fememord* (crime feme).

Dar dr. Nyiszli n-a mai apucat să-l revadă pe Erich Muhsfeldt, deoarece procesul lui s-a judecat la Varșovia, unde a fost condamnat la moarte prin spînzurătoare (22 decembrie 1947). De pomană și-a lucrat *S.S.-Oberscharführer*ul, în *KZ* Auschwitz-Birkenau, pe gratis, un pat-studio de două persoane, îmbrăcat cu o husă croită din covoare persane rămase de la victime, expediat acasă, la Mannheim, în speranța că, după întoarcerea biruitoare din război, se va lăfăi într-însul, împreună cu consoarta, răsplătiți de soartă pentru cîte făptuise...

[74] „Miercuri 22 martie [1933] se va inaugura în împrejurimile localității Dachau primul lagăr de concentrare, în care vor putea fi adăpostite 5 000 de persoane. Această hotărîre a fost luată fără nici un considerent meschin, cu intenția de a acționa în vederea pacificării naționale și în conformitate cu dorința populației" (circulară a șefului Poliției orașului München, Heinrich Himmler). Apoi, rețeaua lagărelor de concentrare naziste a cuprins : Sachsenhausen (1933), Buchenwald (1937), Mauthausen (1938), Flossen-

netreze adevărul crud : miroase a acroleină, stîlpi de foc şi fum se înalţă din coşurile crematoriilor, selecţia pare să grupeze deţinuţii după starea lor fizică şi vîrstă, nu numai după sex... Astfel, într-o noapte cînd se proceda la lichidarea unuia din numeroasele transporturi abia sosite, gata selecţionat, a fost împuşcat „unul dintre cei mai urîţi şi cruzi SS-işti" : *Vestea s-a răspîndit cu iuţeala fulgerului în întregul lagăr, stîrnind bucuria tuturor... După cîteva ore au devenit cunoscute şi amănuntele împrejurării, mai mult sau mai puţin credibile. Era cert că pierise de mîna unei femei. Întotdeauna avusese el o mare slăbiciune faţă de femei şi asta l-a pierdut* (W i e s l a w K i e l a r — A 290). Oberscharführerul Schillinger şi camaradul său Hauptführerul Emmerich, amîndoi cercheliţi, au supravegheat la rampă recepţionarea convoiului, însoţindu-l apoi la crematoriu, unde, împreună, au coborît în vestiar, probabil dorind să recolteze înaintea *Sonderkommando*-ului [75] ceva bijuterii sau măcar să se plimbe, fuduli, printre femeile

---

burg şi Ravensbrück (1939) — pentru femei, Auschwitz, Bergen-Belsem, Gross-Rosen, Kaiserwald (Riga), Maidanek (Lublin), Natzweiler-Struthof, Neuengamme, Stutthof (între 1940—1943) etc. După război, unul din foştii comandanţi ai *KZ*-ului Auschwitz şi apoi şeful Oficiului DI al Inspectoratului lagărelor de concentrare WVHA, Höss, în perioada instrucţiei procesului său desfăşurat în Polonia, a desenat din memorie — pentru anchetatori — o hartă a lagărelor existente, la începutul anului 1945, pe teritoriul Reichului şi în ţările ocupate : 900 ! (deşi n-a putut să le însemne decît pe cele situate în oraşele mari şi în localităţile care aveau acces la calea ferată).

[75] Cei din *Sonderkommando* pătrund în sala de gazare, cu măştile pe faţă (după efectuarea „operaţiunii") şi adună obiectele de valoare pînă atunci ascunse cine ştie pe unde, date la iveală în spasmele morţii ; tot *Sonderiştii* cară la suprafaţă încălţămintea şi îmbrăcămintea rămase în vestiar, însă nu înainte de a fi căutat şi aici, descoperind cu dexteritatea unor experţi bijuteriile şi pietrele preţioase din căptuşeli, din cusături, din buzunare, toate hărăzite visteriei marelui Reich (minus... excepţiile de rigoare, amintite şi de dr. Nyiszli) : „Medicii dentişti care extrag dinţii cadavrelor înşirate în faţa cuptoarelor, nu aruncă — în căldarea cu soluţie de acid clorhidric — toţi dinţii sau lucrările dentrare din aur ; o parte — uneori mai mare, alteori mai mică — intră în buzunarele dentiştilor. Cantitatea sustrasă variază după cum paznicii S.S. se apropie sau se îndepărtează de locul lor de muncă. La fel procedează şi echipa însărcinată cu colectarea bijuteriilor,

a pietrelor prețioase cusute în haine, a monedelor de aur și a altor obiecte de valoare, rămase în bagajele de mînă și în îmbrăcămintea transporturilor gazate... La început n-am apreciat just aspectul moral al sustragerii aurului de către *Sonderiști*. Peste cîteva zile, însă, după ce am cunoscut mai bine situația, le-am dat dreptate. Aurul astfel adunat era dus, de asemenea, la topitorie. În ciuda celor mai riguroase controale, oamenii izbuteau să-l predea, pentru a-l reprimi sub formă de discuri de 140 de grame. Operația mai grea era aceea a valorificării aurului, adică obținerea unor lucruri utile în schimbul metalului prețios. Nimeni din *Sonderkomando* nu se gîndea să strîngă aur, toți știau că nu sînt decît niște morți-vii, al căror ceas din urmă va suna peste patru luni. Dar, în asemenea împrejurări, patru luni era un termen înspăimîntător de îndepărtat. A fi condamnat la moarte și a presta o astfel de muncă, măcinînd trupul și sufletul, te poate duce în pragul nebuniei. De aceea toți caută să-și ușureze existența, s-o facă suportabilă în această scurtă perioadă... Iar cu ajutorul aurului, pînă și aici, acest deziderat poate fi înfăptuit. Așa s-a născut, chiar de pe vremea primului *Sonderkommando*, o nouă monedă de schimb : discul de aur în greutate de 140 de grame" (Nyiszli Miklós). Și Rudolf Franz Ferdinand Höss, pe care *A 8 450* nu l-a mai apucat — la Auschwitz — în funcția de comandant al *KZ*-ului, povestește : „Obiectele de valoare erau strînse de o secțiune specială a comandamentului lagărului și triate de specialiști. La fel și cu argintul găsit. În ceea ce privește obiectele de valoare, erau, în general, lucruri de mare preț, mai ales cînd convoaiele de evrei veneau din Occident : pietre prețioase evaluate la milioane de mărci, ceasuri de aur și de platină montate cu diamante, inele, cercei, coliere scumpe. Banii proveneau din toate țările și însemnau milioane. Asupra unei singure persoane găseai, adeseori, echivalentul a sute de mii de mărci, în general în bilete de bancă de o mie de dolari... Atunci cînd trierea era terminată, după fiecare acțiune mai importantă, obiectele de valoare și argintul erau ambalate în lăzi și transportate cu autocamioanele la Serviciul economic și administrativ central al S.S.-ului, la Berlin, și de acolo la Banca Reichului". Întreaga acțiune a adus Reichului un beneficiu total de peste 180 de milioane de mărci, precizîndu-se că evaluarea s-a făcut, întotdeauna, la limita minimă a valorilor (vezi și pag. 429—430). W. Kielar se referă la același aspect, recoltarea aurului dentar „Cadavrele tîrîte pe scări în curte erau supuse unei operații speciale. Dentiștii, sub supravegherea S.S.-iștilor, se uitau în gura fiecărui defunct și dacă găseau acolo coroane și dinți de aur le scoteau cu cleștele. Cutia de lemn s-a umplut repede spre mulțumirea nedisimulată a S.S.-iștilor. Și-o treceau cu mîn-

îngrozite, ruşinate de nuditatea lor înjositoare. *S.S.-Oberscharführer-ul* Schillinger [76], vigilent, observă că o tînără extrem de frumoasă refuză să se dezbrace complet în prezenţa lor ; cuprins de furie se repede la ea şi încearcă să-i smulgă sutienul, fata se apără cum poate şi, în îmbulzeala creată, îi smulge pistolul şi trage, omorîndu-l pe loc, după care îl vizează şi pe Emmerich, sărit în ajutorul camaradului... Reacţia tinerei le-a dat curaj celorlalţi : încearcă să blocheze uşa vestiarului pe dinăuntru, însă împuşcăturile i-au alarmat pe S.S.-iştii de afară. Iată-i. Înţeleg ce s-a întîmplat. Deschid focul asupra mulţimii, doborîndu-i pe toţi. Itinerarul acestora n-a mai trecut prin sala de gazare : sînt expediaţi de-a dreptul la crematoriu, firește şi tînăra cu sutienul nescos.

Oberscharführerul Schillinger va fi incinerat, la fel ca victimele sale. *Transmisă din gură în gură şi comentată în*

---

drie din mînă în mînă, încercîndu-i greutatea şi mirîndu-se întruna că aceşti «asiatici sălbatici», cum îi numeau pe prizonierii uciși, purtaseră atît aur în gură [...]. Unul din Blockführeri se lupta cu mîna unui prizonier uriaş, încercînd să-i smulgă din deget verigheta groasă. Neamţul era beat şi nu prea putea să se descurce. Înjurînd scîrbos, s-a uitat descumpănit în jur. În cele din urmă, a văzut o lopată sprijinită de peretele blocului, rămasă probabil după ce se deschiseseră ferestrele buncărului ermetizate cu pămînt. Acum s-a descurcat uşor. Cu o singură lovitură a retezat toate cele cinci degete de la palma lividă. Verigheta eliberată s-a rostogolit pe jos. Glumind, a ridicat-o şi, apoi, a pus-o ostentativ în cutie, după care le-a tras un şut degetelor retezate, în direcţia unei grămezi de cadavre. Degetele acelea tăiate, rostogolindu-se pe podea, m-au impresionat mai puternic decît zecile de cadavre pe care le încărcam acum în căruţă".

[76] „...un S.S.-ist solid, cu umeri largi, braţe lungi şi o faţă de maimuţă, un degenerat, spaima deţinuţilor..." *(A 290)*. Şi Krystyna Zywulska povesteşte uluitoarea întîmplare cu Schillinger : „Seara aflarăm (...) că era vorba de un transport de evrei din diferite ţări trimis la gazare fără selecţie, din ordinul Berlinului. La intrarea în camera de gazare, evreii înţeleseseră totul. Ei îi atacară pe S.S.-iştii. O evreică poloneză îi smulse revolverul lui Schillinger, care era de gardă în ziua aceea, şi-l împuşcă. Răni şi alt S.S.-ist. [...] Cel ucis era unul dintre cei mai răi călăi, cunoscut mai ales pentru activitatea sa din lagărul de bărbaţi, unde toată lumea se temea de el. Întotdeauna se lăuda cu numărul de oameni pe care-i omorîse personal".

fel și chip, împrejurarea a căpătat proporțiile unei legende. Neîndoielnic, fapta eroică a unei femei slabe, găsindu-se în preajma inevitabilei morți, a ridicat moralul tuturor deținuților. Brusc, am realizat că, dacă îndrăznim să ridicăm mîna asupra lor, și mîna noastră poate ucide, pentru că și ei sînt muritori... Deținuții s-au însuflețit, speranța a crescut. S-a născut un reflex spontan, deși încă slab, de autoapărare (A 2 9 0).

Culisele memoriei (7)

La 65 de ani, inginerul agronom francez Henri Roques, deși ieșit la pensie, vrînd să obțină titlul de doctor (cu o *thèse d'Université*, prima treaptă a doctoratelor franceze în trei trepte), însă nu în domeniul specialității sale de-o viață, prezintă — la 15 iunie 1985, în incinta Universității din Nantes — lucrarea intitulată : „Mărturisirile lui Kurt Gerstein. Studiu comparativ al diferitelor versiuni". Dar cine-i Kurt Gerstein ? Un fost *S.S.-Obersturmführer* care, în aprilie 1945, s-a predat forțelor franceze și, în captivitate, probabil încercînd anumite „torsiuni psihice", a hotărît să stabilească — în memoriile sale, redactate în cinci versiuni — adevărul în legătură cu camerele de gazare din *KZ*-urile hitleriste. Astfel, în cele 371 pagini ale tezei de doctorat, Henri Roques susține — pe temeiul contrazicerilor și neverosimilităților din amintirile lui Gerstein — că, în măsura în care nimeni n-a văzut interiorul unor camere de gazare, logic, acestea nici n-au existat. Bineînțeles, ar fi fost mai greu de contestat existența însăși a lagărelor de concentrare sau probele fotografice, filmele documentare pline de „morți-vii" zăcînd în pielea goală, tunși chilug ; deci s-a ajuns la formularea, de către doctorandul Henri Roques, a concluziei că, de fapt, totul urmărea doar igienizarea prin măsuri sanitare dintre cele mai firești, pentru a se „lupta împotriva paraziților, purtători periculoși ai tifosului". Încă un pas și afirmația : pretinsele camere de gazare nu erau decît incinte sanitare destinate „dezăducherii". Juriul universitar, prezidat de profesorul Jean-Claude Riviere i-a acordat tezei lui Roques calificativul „foarte bine", cu prilejul susținerii ei, la 15 iunie 1985. Dar curînd a izbucnit scandalul : „Numeroase perso-

naliități universitare[77] s-au declarat «îngroziți» de conținutul lucrării" (Agenția „France Presse"), presa a dezvăluit faptul că inginerul-pensionar Henri Roques întreține legături cu publicații de extremă dreaptă din mai multe capitale occidentale ; de asemenea, s-a aflat că el a participat activ, în Elveția, la Lausanne, la o întîlnire a organizației „Nouvel Ordre Européen" (autentică internațională neonazistă). Dezbătut și în Adunarea Națională Franceză, unde un ministru a spus : „Toți membrii guvernului sînt profund șocați și revoltați de afirmațiile care pun sub semnul întrebării existența camerelor de gazare", cazul Roques ia o întorsătură neașteptată, atunci cînd, la 2 iulie 1986, ministrul învățămîntului superior anulează, printr-o decizie cu „caracter excepțional", teza de doctorat, suspendîndu-l temporar din funcție pe „conducătorul științific" al acesteia.

Lucrurile se complică. Avocații lui Henri Roques contestă valabilitatea deciziei și înaintează o contestație. Totodată, autorul tezei ține o conferință de presă la Paris, anunțînd că va porni un vitriolant război verbal împotriva detractorilor săi. Un grup antirasist intitulat „SOS-Rasism" încearcă să-l împiedice pe Roques să ia cuvîntul în public, desfășurînd peste scenă o pînză pe care scrie „NICI URĂ, NICI UITARE" și ocupînd-o timp de o oră, vreme în care membrii „SOS-RASISM"-ului și cîțiva ziariști l-au condamnat vehement pe Roques : „Noi considerăm că presa și-a făcut, pînă în acest moment, datoria... astăzi, noi credem că afacerea Roques e închisă" (M a r c B i t t o n). Și totuși, Henri Roques va lua cuvîntul în public, în repetate rînduri, iar o editură anunță că-i va tipări „studiul critic". Mai mult chiar : la 30 iulie 1986, profesoara Mariette Paschoud din Lausanne (Elveția) — anume venită la Paris — ține și ea o conferință de presă în favoarea poziției adoptate de Roques în teza sa. Alt scandal, de astă dată în Elveția, deoarece vorbitoarea, pe lîngă faptul că deține o

---

[77] Aproximativ 60 de profesori universitari semnează petiția în care conducerea Universității din Nantes este acuzată pentru faptul de a fi „acoperit", cu autoritatea ei, o teză care, în fond, se înscrie „într-o campanie sistematică de dezinformare dusă de extrema dreaptă neonazistă". Cu același prilej se reamintește că, la începutul anilor '80, a mai izbucnit un scandal asemănător, provocat de publicarea — de către un cadru universitar, Robert Faurisson — a unor teorii similare, ceea ce a declanșat și cîteva acțiuni în justiție.

catedra anti-ului liceu din cantonul Vaud, se numără și printre extrem de puținele femei care ocupă importante funcții în armata elvețiană : este căpitan în serviciul auxiliar feminin și judecător militar, fiind totodată membră într-un comitet cantonal al societății ofițerilor. De altminteri, Mariette Paschoud colaborează în mod permanent la o publicație clandestină a extremei drepte, „Pamfletul", condusă chiar de către soțul ei (în ianuarie 1986, a semnat aici un elogios articol asupra tezei lui Roques, mărturisindu-și propriile-i dubii asupra existenței reale a camerelor de gazare). Superiorii Mariettei Paschoud pe filieră militară califică prezența ei alături de Henri Roques drept o „rară stîngăcie", iar fostul președinte al Confederației elvetice și fost șef al Departamentului militar federal, Georges-André Chevallaz, istoric de profesie și autorul unor lucrări de istorie contemporană, a ținut să declare : „[Existența camerelor de gazare] este un fapt indiscutabil, atestat de numeroase mărturii ale celor care au scăpat sau ale vechilor paznici. A-l admite este o chestiune de elementară bună-credință. Nu sînt unul sau doi martori îndoielnici care ar putea, după patruzeci de ani, să aducă vreo atingere acestui adevăr istoric".

Nici ură, nici uitare !...

OBSESIA

Dubla obsesie — a purității și proliferării rasei ariene — naște monștri, după ce-a chinuit îndelung mințile mai marilor celui de-al treilea Reich. Același neostenit Heinrich Himmler, devenit între timp Reichsführer SS *Scutzstaffel* — eșalon de protecție), se ocupă și de una, și de alta.

Pentru proliferare :

La 13 septembrie 1936 a emis un ordin de înființare a organizației „Lebensborn" (Izvorul vieții) :

Asociația „Lebensborn" este la dispoziția Führerului SS pentru :

1) a susține familiile numeroase, avînd o bună sursă rasială și cu bună ereditate biologică.
2) să plaseze și să îngrijească viitoarele mame cu bună valoare rasială și de bună ereditate biologică, la care un atent examen îngăduie așteptarea unor copii de aceeași valoare.

3) să îngrijească copiii.
4) să îngrijească mamele copiilor.
Mă voi informa personal asupra reuşitei ordinului meu. Fiecare Führer SS să nu piardă din vedere că, în momentul luptei, doar sacrificiile personale şi materiale ne fac să avansăm, şi că viitoarea construcţie a Germaniei va fi imposibilă pentru secole şi milenii, dacă fiecare dintre noi nu este gata să-şi facă datoria.
Reichsführer SS Heinrich Himmler [78].

Sediul principal al *Lebensbornului,* unde se află şi conducătorul acesteia, un Obersturmbahnführer, este în Bavaria, la Steinhöring, în timp ce 12 centre sînt răspîndite în ţară, iar alte 5 vor exista în teritorii ocupate (Norvegia, Luxemburg, Belgia, Olanda), căci organizaţia se va dezvolta în perioada războiului, cînd descendenţa (insistă hitleriştii) trebuie neapărat asigurată, mulţi mor pe front, mulţi se cuvine a se naşte. Altă lozincă e la modă : „Să-i dăruim un copil Führerului" (afiş). În ciuda misterului care va înconjura existenţa *Lebensbornului* după război [79], este limpede că organizaţia a dispus de aceste centre de reproducere, firește discrete, pentru salvgardarea patrimoniului ereditar arian, pentru a-l feri de nefaste înrîuriri şi pentru a înmulţi vertiginos numărul populaţiei germane. Atît bărbaţii, cît şi femeile, sînt aleşi cu maximă atenţie ; bărbaţii în special din cadrele SS-ului (ceea ce garantează, de la bun început, că au predecesori arieni de cel puţin trei generaţii), iar femeile sînt tinere voluntare (de asemenea obligate să-şi dovedească, prin acte, ascendenţa ariană tot de minimum trei generaţii). Talia candidaţilor admişi, indiferent de sex, nu poate fi sub 1,65 m ; femeile trebuie să semneze un angajament prin care renunţă la drepturile materne asupra propriei progenituri astfel procreate (ideea este împrumutată de la spartani, unde copiii erau într-adins sepa-

[78] La 18 decembrie 1935 a fost dată publicităţii, în Germania nazistă, „Legea pentru protecţia sănătăţii ereditare a poporului german".

[79] Doi ofiţeri aliaţi, anume veniţi în 1945 la sediul central din Steinhöring, au capturat arhiva organizaţiei, dar jeep-ul lor, accidentîndu-se, a luat foc, amîndoi au murit, arhiva a ars complet (se mai presupune că ofiţerii „aliaţi" nu erau decît naziști deghizaţi, însărcinaţi să sustragă arhiva, sacrificaţi la rîndul lor de aceia care i-au trimis în misiune).

rați, devreme, de mamele lor, pentru a fi crescuți ca niște adevărați bărbați și războinici). În absența documentelor, și cei care acuză *Lebensbornul*, și cei care-l apără pot exagera [80]. Simon Wiesenthal depune însă o mărturie de nezdruncinat : *„În aprilie 1961 am primit vizita unui bărbat pe care-l voi numi aici Johann T. Acest Johann este un german mai în vîrstă, care a fost o bună bucată de vreme membru al partidului nazist. El a păstrat legătura cu foștii săi Kamaraden. Dar, în ciuda acestui fapt, Johann, pe care l-am cunoscut după război, mi-a furnizat în mai multe rînduri informații care s-au dovedit extrem de folositoare. Știu că nu mă ajuta datorită vreunui sentiment de vinovăție, sau cu intenția de a îndrepta crimele făptuite de regimul nazist. De asemenea, el nu are o atracție specială pentru evrei, este însă un om de caracter și, cu toate că-i un înfocat naționalist german, are un motiv foarte personal de a-i urî pe naziști. În 1942, nepoata lui Linda, o tînără drăguță, blondă și cu ochi albaștri, a fost tîrîtă cu forța* (nicidecum nu s-a prezentat „voluntar") *într-un castel al Lebensborn-ului, loc oficial de prăsilă nazistă pentru producerea superarienilor, un loc dintre acelea pe care le-ar fi putut născoci doctorul Mengele. Linda a dat naștere unui copil, dar nu știa cine era tatăl acestuia, deoarece putea să fie oricare dintre cei doisprezece tineri SS-iști care avuseseră raporturi cu ea, așa cum cerea programul.*

---

[80] O fostă căpetenie nazistă i-a destăinuit lui Eric Eudes — autorul unui interesant studiu intitulat „Herghelii umane — mituri și realități" : „S-a exagerat mult. În primul rînd, Lebensborn era cu totul altceva decît o organizație pentru plăcere. De Lebensborn depindeau diferite departamente : maternități, creșe, centre de destindere. Am stat într-unul dintre ele. Instalat într-un cadru feeric. Încă o dată, nu era vorba de un «bordel militar». Mai degrabă de un loc de întîlnire. În care un băiat și o fată, conform arhetipurilor rasiale ale nordismului, înțelegînd ideile național-socialismului, puteau să aibă raporturi sexuale și șansa de a procrea în cele mai bune condiții psihologice și cu cele mai bune garanții biologice. Toate astea erau... în perfectă concordanță cu etica noastră. Lebensbornul, pe care unii îl consideră drept o monstruozitate, este în logica rasismului păgîn. [La întrebarea lui Eric Eudes : «Ce devenea mama în caz de graviditate și naștere ?»] Ce întrebare ! Ea era luată în grija uneia din nenumăratele maternități, împreună cu copilul ei. Apoi, copilul era încredințat unei creșe... În materie de procreație și sexualitate, național-socialismul era, desigur, mult înainte..."

Johann n-a putut trece niciodată peste această jignire adusă demnității omenești. Cîndva mi-a spus că nu va înceta nici o clipă să-i urască pe naziști pentru teoriile lor rasiale demente. Cînd a venit la mine în 1961, nu-l mai văzusem de ani de zile. Albise complet, dar sentimentele lui rămăseseră aceleași.

— Am veşti bune pentru dumneata — mi-a spus. Ştiu unde se află Mengele. Nădăjduiesc să-l prinzi. Procesul lui are să deschidă ochii multor oameni"...

Pentru purificare :

La o reuniune a ofițerilor S.S. ținută în luna ianuarie a anului 1937 (exact anul în care dr. Mengele devine membru al partidului nazist), luînd cuvîntul în prezența acestora, S.S.-*Reichsführerul* Heinrich Himmler explică fără înconjur :

— Aș vrea să vă vorbesc despre lagăre. Există în prezent lagăre la Dachau, Sachsenhausen, Lichtenburg și Sachsenburg... Vor mai fi înființate și altele... Fiți convinși că nimeni nu e internat în lagăr fără motiv : deținuții din lagăre reprezintă drojdia societății, sînt niște decăzuți. Nu există demostrație mai grăitoare și mai eficace a influenței legilor eredității și rasei [81] decît cea oferită de lagăre. Se află acolo hidrocefali, șașii, indivizi diformi, semievrei, oameni inferiori din punct de vedere rasial. Noi facem, desigur, o deosebire între cei internați pentru cîteva luni, cu scopul de a fi reeducați, și cei care trebuie să rămînă un timp mai îndelungat în lagăr. În genere, educația este asigurată prin ordinea care domnește în lagăr și nu prin inocularea unei anumite concepții despre lume. În majoritatea cazurilor, deportații au un suflet de sclav, foarte puțini dintre ei posedînd un caracter adevărat. Aceste suflete de sclavi se prefac că ascultă, dar rămîn aceleași de dinainte. Educația, după cum am spus, se asigură prin ordine... Germanii sînt singurii în stare să realizeze acest lucru ; nici un alt popor nu ar putea fi atît de uman... Lagărele sînt înconjurate cu fire prin care trece curent electric. Dacă vreun deținut intră în zona interzisă, se trage în el, după cum se trage în cei care fug în timpul lucrului.

---

[81] „Cînd a fost rostit acest discurs, în lagăre nu se aflau decît germani arieni [dar și semievrei]. Cu toate acestea, Himmler vorbea despre deosebiri de rasă. Era o anticipare a celor ce aveau să urmeze. Proiectul exista" (V. și L. Pappalettéra — „Zbirii au cuvîntul" — Milano, 1969).

Dacă vreun deținut este insolent, e izolat într-o celulă întunecoasă, i se dă numai pîine și apă și, potrivit legii prusiene, i se aplică pînă la 25 de lovituri. Această pedeapsă nu are deloc un caracter brutal...

Educația preconizată pentru „sufletele de sclavi" deținute în lagărele înconjurate de fire prin care circulă curent de înaltă tensiune, prevede supunere totală și muncă pînă la *Vernichtung* (nimicire, anihilare). Astfel, în anii celui de-al doilea război mondial, cînd și dr. Mengele și-a exersat înclinațiile și aptitudinile la Auschwitz, existau „tabele de exploatare" a forței de muncă, în care durata medie de viață era de 9 luni ! Dar condițiile de trai în universul concentraționar depindeau și de personalitatea comandantului, de obicei viața fiind mai aspră chiar decît cea imaginată la centru, de unde și scăderea duratei medii de viață sub limita celor 9 luni calculate în „tabelele de exploatare"... În schimb, cei selecționați în *Sonderkommando*, deși o duceau mult mai bine în lagăr, piereau la fiecare patru luni, lichidați dintr-un motiv extrem de simplu și de important : martorii trebuie să dispară ! Această soartă îl așteaptă pe orice *Sonderist*, inclusiv pe dr. Nyiszli Miklós.

Culisele memoriei (8)

50 000 de copii ! Atîția au văzut lumina zilei, pînă la sfîrșitul războiului, ca rezultat al amorului liber practicat în organizația „Lebensborn". Americanii au ținut să cerceteze, în continuare, efectele *reale* ale procreației de tip arian (cu strictă selecționare, după criterii rasiale, a partenerilor), alcătuind un eșantion reprezentativ de progenituri care au avut o „mamă" și un „tată" cu „o bună sursă rasială și bună ereditate biologică". Rezultatele investigației demonstrează că acești copii ai „Lebensborn"-ului sînt instabili, egocentrici, asociali, într-un cuvînt mai vulnerabili, din punct de vedere fizic și psihic, decît copiii născuți în aceeași perioadă în familiile germane constituite după criterii firești, tradiționale (iubirea existentă între parteneri, stima reciprocă, întrajutorarea etc.), ereditatea „pură" neputînd ține locul familiei. De altfel s-ar cuveni a fi amintită cercetarea doctorului britanic Bowlby, prin care s-a descoperit existența unui „sindrom de abandonare", prezent la un întreg eșantion de copii sub un an, spitalizați din motive de forță majoră și lipsiți, o mai lungă perioadă de timp, de prezența mamei : majoritatea

copiilor astfel abandonaţi au prezentat mai tîrziu o serie de dificultăţi de adaptare, instabilitate etc. Absenţa părinţilor — mai cu seamă a mamei la vîrstele mici — pare a fi de necompensat.

TRAVESTIUL

Rămîne de neînţeles cum de a trecut dr. Mengele, în 1945, prin „filtrele" americane, cînd este ştiut ce succes a obţinut *Military Police* — colaborînd cu *War Crimes Branch* — aplicînd două metode de deconspirare a celor care, dintr-un motiv sau altul, îşi camuflau trecutul imediat ori mai îndepărtat [82] : MP-ul controla axila fiecărui german verificat, deoarece foştii SS-işti aveau tatuată la subsuoară o literă care indica grupa sanguină [83] ; totodată, cei interogaţi — fie că erau prizonieri de război, fie că erau civili, chiar şi cei refugiaţi din regiunile răsăritene — se vedeau obligaţi să completeze un chestionar cu peste o sută de întrebări, anume conceput pentru clarificarea amănunţită a antecedentelor lor. Ce va fi scris „Îngerul

---

[82] Au fost astfel identificaţi peste 16 000 S.S.-işti şi „kapo" care au activat în lagăre de concentrare naziste (din numărul total de aproximativ 100 000). Totodată, pe parcursul înaintării forţelor aliate, au mai fost descoperite sute de tone de documente de maximă însemnătate, alcătuind o bogată şi strictă sursă (suplimentară) de informaţii, privind activităţile criminale hitleriste, motiv pentru care, la judecarea celui dintîi lot de *Big Nazis*, în frunte cu Göring, principalul acuzator american — Robert M. Jackson — a arătat : „Actul de acuzare nu conţine nici un singur punct care să nu-şi găsească oglindirea în documente, în notele personale ale inculpaţilor, în articole de ziar şi depoziţii. De altminteri, pentru asta ţin să le mulţumesc celor care vor fi judecaţi : aşternînd pe hîrtie cele mai mărunte idei şi planuri de-ale lor, ei ne-au facilitat în mare măsură munca".

[83] Rolf Mengele va lămuri mai tîrziu împrejurarea : spre deosebire de ceilalţi, cînd a intrat în S.S. doctorul Mengele a refuzat să se supună procedurii de tatuare a grupei sanguine în axilă. După opinia fiului, tatăl său a făcut aceasta deoarece avea „sensibilitate estetică" (mama i-a povestit cîtă atenţie acorda soţul ei aspectului fizic, vestimentar, de aceea nu se îmbrăca decît cu costume de comandă, chiar şi uniformele le lucra la cei mai mari croitori berlinezi, şi adeseori întîrzia îndelung în faţa oglinzii). Asemenea atitudine narcisistă l-a salvat.

Morții", semnînd cu numele de împrumut Fritz Holmman [84], în chestionarul primit ? Avertismentul tipărit în chestionar, potrivit căruia răspunsurile inexacte sînt pasibile de pedeapsă penală, n-are cum să-l mai sperie pe dr. Mengele care circulă cu acte false sau de împrumut (fapt penal) și, oricum, în calitate de criminal de război, nu se mai poate aștepta la nici o altă pedeapsă mai gravă decît... ștreangul.

Reapare în Günzburg. Aparent senin. Războiul s-a încheiat, fie și printr-o înfrîngere, un medic e un medic, și-a făcut datoria, atît. Se afirmă că nimeni (nici cei din propria familie) n-ar fi fost la curent cu îndeletnicirile sale la Auschwitz-Birkenau, deși știau de detașarea într-un *Konzentrationslager*, după ce a părăsit frontul ca urmare a rănirii sau, poate, fiindcă situația militară a Reichului s-a complicat urît de tot... În perioada cît funcționează ca *Lagerarțt* mai trece și pe-acasă, în permisie (Rolf se va naște în 1944), iar soția lui, Irene, îl vizitează și stă cu el un timp la Auschwitz. Să fi rămas, într-adevăr, tăinuite pentru familie, toate cîte le executa cu dăruire, falsă eleganță, dar lucid, în folosul Reichului și al științei lui ? [85]

Günzburg-ul, aflat la sud-est de München, intră în componența zonei americane de ocupație. Aici, destulă vreme, dr. Mengele duce o existență pașnică, fără ca vreo autoritate sau vreun individ să-l stinghereașcă prin întrebări incomode. Practică medicina, împăcat cu sine și cu situația Germaniei, ca un om care nu și-a exercitat, întotdeauna, profesiunea. Cînd și cînd petrece week-end-ul în capitala Bavariei, desigur tainic stăpînit de nostalgia vieții studențești și a opțiunii lui de altădată, pe care nu și-o reneagă.

---

[84] Se afirmă că ordinul de demobilizare pe numele Fritz Holmann i-a fost procurat doctorului Mengele de către o amantă de-a lui, deportată în KZ-ul Auschwitz-Birkenau.

[85] În amintirile sale, Rolf Mengele pretinde că mama sa Irene n-a știut ce anume se întîmplă în KZ-ul Auschwitz, deși și-a vizitat, la un moment dat, soțul, pe *Lagerarțzul* Josef Mengele. Ea ar fi crezut, întotdeauna, că acesta îi trata pe deținuții bolnavi de tifos și de septicemie. Să n-o fi mirat, defel, mirosul de *acroleină* ? Nici fumul gros, cu limbi de foc, ieșind din coșurile crematoriilor ? Nici sîrma ghimpată și electrificată ? Nici foișoarele de pază, nenumărate ? Nici puzderia de cîini-lup polițiști ? Nici paloarea deportaților ? Urmase la Florența istoria artelor, avea ochiul format pentru culoare, gest, decor.

Viitorul nu pare, totuşi, asigurat : *Abia în 1950 a început să fie pomenit numele său în cursul diferitelor procese intentate criminalilor de război nazişti. Cîţiva dintre foştii colegi şi subordonaţi, printre care şi fostul lui şofer, au început să vorbească despre activitatea desfăşurată de el la Auschwitz* (S. W i e s e n t h a l.). Dar cu patru ani mai devreme a văzut lumina tiparului, la Oradea, cartea „Am fost medicul autopsier al doctorului Mengele în crematoriul de la Auschwitz", iar autorul acesteia, dr. Nyiszli Miklós, după ce s-a adresat personal Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg, cerînd să fie admis ca martor al acuzării, a primit numaidecît o invitaţie oficială şi s-a prezentat în instanţă, participînd (ca martor al acuzării) la nu mai puţin de 17 şedinţe ; astfel, în timpul desfăşurării procesului penal al concernului *I.G. Farbenindustrie* (implicat în producerea şi furnizarea *Ziklon B*-ului [86], în folosirea de-

[86] Societatea „Testa" furniza, direct din depozitele sale aflate la Dessau, cu autocamioanele S S.-ului, gazul *Ziklon B* necesar *KZ*-ului Auschwitz : în anul 1942 — 7 470,6 kg, în 1943 — 12 174,09 kg, beneficiile nete urcînd de la 45 753,78 mărci în 1941, la 129 985,79 mărci în 1943, spre satisfacţia proprietarilor, dr. Tesch (condamnat la moarte imediat după război) şi von Stabenow ; fostul director general, dr. Gerhardt Peters, a compărut de opt ori înaintea tribunalelor germane, fără urmări, ultima oară găsindu-se pe banca acuzaţilor, în 1955, la Frankfurt-pe-Main, unde Curtea cu juri l-a achitat „din lipsă de probe" (sentinţa menţionează că dr. Peters a acceptat voluntar să furnizeze lagărului gaz toxic, însă astăzi — în 1955 ! — nu putea fi probat în mod neîndoielnic faptul că oamenii au fost într-adevăr omorîţi la Auschwitz cu ajutorul *Ziklon B*-ului). Şi totuşi, dr. Peters a declarat, cu ocazia unuia dintre multiplele lui procese, că a produs *Ziklon B*-ul cu cea mai bună-credinţă, convins că el „dă o mînă de ajutor persoanelor oricum condamnate la moarte". Dar nu numai Curtea cu juri din Frankfurt-pe-Main nu crede că au existat camere de gazare la Auschwitz sau într-alte lagăre : Olga Wormser-Migot în teza intitulată „Sistemul concentraţionar nazist", tipărită în 1968, la Paris, pretinde că aceste camere de gazare ţin de mit : „Termenul de «cameră de gazare» începe să fie unul din laitmotivele cîntecului de vitejie al deportării, pentru evrei, pe bună dreptate, pentru ne-evrei în numele unui proces extrem de complex, în cadrul căruia psihologul şi psihiatrul ar trebui să susţină concluziile istoricului" (de fapt, autoarea — punînd la îndoială pînă şi declaraţii autentice ale unor foşti comandanţi de *KZ*-uri — pretinde că n-au existat camere de gazare în lagărele din Vest, ci exclusiv în cele

portaților pentru anumite testări [67], ca și în întrebuințarea acestora la felurite munci grele), *Tribunalul a cerut un exemplar din susnumita carte publicată de doctorul Nyiszli Miklós și, după ce specialiștii au analizat cu atenție datele cuprinse într-însa și le-au comparat cu depozițiile și documentele aflate la dispoziția Tribunalului pentru desfășurarea acestui proces au declarat că întreaga lucrare, cuprinzînd numeroase amănunte NECUNOSCUTE PÎNĂ ACUM* (subl. ns.), *este o probă incontestabilă și poate fi considerată ca un document.* Să nu fi știut nimic centrul din Linz despre cartea editată, în 1946, la Oradea, și nici despre afirmația (eronată) a procurorului-șef american, Telford Taylor, datînd din 1948, potrivit căreia dr. Mengele ar fi murt încă din toamna lui 1946 ?

Dr. Josef Mengele nu-și reproșează nimic, dar neliniștea, tracasarea, angoasa, s-au cuibărit într-însul pe neașteptate, sporind pe măsură ce ecourile celor pătimite de alți criminali de război ajung, reverberate de o simțire specială, la Nürnburg sau aiurea. Eșuarea unor personaje naziste, de prim rang, în boxa acuzaților, nu-i

---

din Est, în pofida evidenței, a prezenței lor la Mauthausen, la Oranienburg, la Dachau, la Ravensbrück etc.).

[67] Firme germane de renume, precum *I. G. Farbenindustrie* (Ding-Schuler & Vetter), *Schering-Werke* (prin dr. Gebel), *Bayer*, nu pregetau să apeleze la KZ-uri și să încheie „contracte de colaborare", plătind pentru a li se pune la dispoziție deținuți, în vederea efectuării de experiențe. Printre documentele de la Nürnberg (NI 7 184) se păstrează corespondența firmei „Bayer" cu comandantul KZ-ului Auschwitz : „Vă vom fi recunoscători, domnule, dacă veți binevoi să ne puneți la dispoziție un anumit număr de femei, în scopul experiențelor pe care avem intenția să le efectuăm cu un nou narcotic" ; „Vă confirmăm primirea răspunsului dumnevoastră. Prețul de 200 mărci pentru o femeie ni se pare, totuși, exagerat. Noi nu oferim mai mult de 170 mărci de cap. Dacă sînteți de acord, vom veni să le luăm. Avem nevoie de aproximativ 150 de femei" ; „Am luat notă de acordul dumneavoastră ; binevoiți să pregătiți 150 de femei și dacă-i posibil pe acelea care sînt perfect sănătoase. Noi le vom prelua atunci cînd ne veți înștiința că ele sînt gata" ; „Am primit transportul de 150 femei. Deși sînt slăbite, socotim că ne convin. Vă vom informa asupra desfășurării experiențelor" ; „Experiențele au fost făcute, toate persoanele sînt moarte. Curînd ne vom adresa dumneavoastră pentru un nou transport".

de natură să-ţi înfrumuseţeze zilele şi cu atît mai puţin nopţile. Ce strălucită pleiadă de sinucigaşi, cu Hitler în frunte, cu Goebbels şi Himmler, cu Göring, şi cîţi sfîrşiţi în laţ: Rosenberg, Kaltenbrunner, Frick, Keitl, Jodl, Frank, Streicher, Sauckel, Seyss-Inquart... De care dintre toţi aceştia şi mulţi alţii se va fi simţit mai legat dr. Mengele? Pe Rosenberg (dacă nu şi pe Hitler) îl cunoscuse personal la München, în tumultuoasa epocă a luptei pentru cucerirea puterii? Himmler i-a fost şef suprem, cel de care a depins numirea sa ca medic-şef la Auschwitz; Hans Frank a dobîndit porecla „der deutsche König von Polen" (regele german al Poloniei) în calitate de *Generalgouverneur für die besetzten polnischen Gebiete*, iar *Konzentrazionslager Auschwitz* s-a aflat în cuprinsul Guvernămîntului General[88]... El, *der König*, are o deviză: „Polonia va fi tratată ca o colonie, iar polonezii vor deveni sclavii marelui Imperiu german mondial". Peste puţini ani, în sala *Justizpalastului* din Nürnberg, la 26 noiembrie 1945, a apărut pe perete un ecran de cinematograf, pentru proiectarea în instanţă a unor filme documentare (fie capturate, fie făcute de Aliaţi după eliberare, fie găsite în filmotecile particulare ale unor lideri SS). Cînd vede filmele din lagărele de concentrare naziste, Frank „plînge în hohote" (notează Arkadii Poltorak, membru al delegaţiei sovietice), deşi cunoscuse atît Auschwitzul, cît şi Treblinka sau Maidanekul; după vizionare, readus în celulă, este vizitat de psihiatrul american dr. G. M. Gilbert, căruia îi declară fără reţinere:

— Şi cînd te gîndeşti că am trăit regeşte şi am crezut în această fiară [Hitler]. Să nu-l credeţi pe nici unul cînd vă spune că n-a ştiut nimic. Toţi am simţit că se petrec lucruri îngrozitoare în sistemul nostru... Ne trataţi prea bine [arată mîncarea de pe masă]. Prizonierii noştri, chiar oamenii noştri mureau de foame în lagărele noastre. Îndură-se Dumnezeu de sufletele noastre!... Da,

[88] La 26 octombrie 1939, din ordinul Führerului, părţile vestice ale Poloniei au fost alipite la Germania; regiunile Varşovia şi Cracovia s-au transformat în „Guvernămînt General" sub administraţie germană. Lagărul de concentrare Auschwitz-Oświecim se află la aproximativ 50 km. în linie dreaptă de „capitala" Guvernămîntului General, unde, la Cracovia, în castelul medieval Wawel, tronează, la propriu şi la figurat, Reichsminister dr. Hans Frank.

Herr Doktor, ce v-am spus este perfect adevărat [89]... [se referă la un „test" inițiat și aplicat de dr. G. M. Gilbert : el a înmînat fiecărui acuzat, în celulă, o copie a actului de acuzare, acordîndu-i dreptul de a-și scrie absolut liber părerea ; pe copia primită de el, Frank adăugase textul : „Socotesc această instanță drept un tribunal al lumii, consfințit de Dumnezeu, sortit să examineze și să pună capăt îngrozitoarei epoci de suferință din timpul lui Adolf Hitler"]. Tot el rostește — la 31 august 1946 — în microfon un lung „ultim cuvînt" :

---

[89] Pocăința de ultimă oră a fostului *Generalgouverneur* poate să pară o simplă înșelătorie, o stratagemă în stare să păcălească pînă și dumnezeirea, căci, de regulă, naziștii se făleau cu ateismul lor, deși pe cataramele Wehrmachtului era ștanțat : „Gott mit uns" (Dumnezeu cu noi). În realitate, criticîndu-l pe Hitler în fața instanței, a publicului și a celor din boxa acuzaților, Hans Frank putea fi sincer, deoarece, în asemenea împrejurări-limită, se naște o tensiune internă, o indispoziție, chiar o angoasă ; vechiul sistem de valori, deși zdruncinat, nu se prăbușește, totuși, pe de-a întregul, însă se produce o suferință a eului, penibile eclipse ale imaginii despre sine, căci eul întîlnește, aproape în fiecare moment, probleme care se prezintă sub forma cazurilor de conștiință. Pînă la urmă, instalarea brutală a noului sistem de valori e în stare să-l ruineze total pe precedentul, de aceea schimbarea pare suspectă, misterioasă, prea bruscă, deși în fond e verosimilă. Nazismul n-are cum să accepte religia, creștinismul în speță, în măsura în care proclamă *inegalitatea* dintre oameni, nicidecum egalitatea și fraternitatea. Sufletul nordic al arianului respinge miracolul, magia, întreaga parte legendară a creștinismului, fiind, esențialmente, eroic, astfel manifestîndu-se de-a lungul istoriei. Umanismul n-are ce căuta în existența omenirii : „Concepția național-socialistă și cea creștină sînt incompatibile. Imaginea noastră, a național-socialiștilor, despre lume este net superioară concepțiilor creștinismului" (dintr-o directivă secretă către toți Gauleiterii — 1941, iunie 7) ; „Nu există concepție creștină și nici morală creștină" (Hans Kerrl — ministru al Cultelor din Reich — 1939, august 17) ; „[Noua concepție despre lume și viață] nu acceptă un alt centru de greutate, de aceeași valoare, alături de sine : nici iubire creștină, nici umanism francmason și nici filozofie romană" (Alfred Rosenberg — „Mitul secolului XX"). Așadar, o sărbătoare germanică a solstițiului de iarnă, denumită „Julfest", va înlocui Crăciunul, iar botezul se va produce în cadrul unei ceremonii zise a „stabilirii numelui"... Prelații iau drumul lagărelor de concentrare (numai în KZ-ul Dachau au fost

— Domnilor judecători, Adolf Hitler, principalul acuzat [90], a rămas dator poporului german şi lumii întregi cu un cuvînt de încheiere. Atunci cînd o jale adîncă s-a abătut asupra naţiunii sale, el n-a găsit un cuvînt de mîngîiere să-i spună. S-a speriat şi, în loc să se ocupe în continuare de treburile sale de Führer, s-a sinucis [91], refugiindu-se în neant. Să fi fost fanatism, disperare să fi fost, ori poate ură faţă de Dumnezeu şi de oameni, eventual în sensul „Dacă pier eu, n-are decît să se ducă

---

internaţi, între 1940—1945, 2 800 de clerici şi călugări de naţionalitate polonă). Mulţi dintre aceştia s-au luptat, în condiţii aspre de detenţiune, să aline suferinţele celorlalţi, indiferent de naţionalitate, respectînd porunca „Iubeşte-l pe aproapele tău ca pe tine însuţi". Este cunoscut cazul franciscanului polonez Maximilian Kolbe, mort la Auschwitz de foame, în 14 august 1941, după ce i s-a substituit, din proprie voinţă, unui *Häftling* care ar fi trebuit să aibă această soartă. Dar şi alţii au dovedit aceeaşi tărie morală.

[90] Este uşor de observat că vorbitorul are abilitatea profesionistului : a studiat şi absolvit Dreptul la Roma, a fost apărătorul lui Hitler (în procesul intentat acestuia după eşuarea puciului nazist din 1923) ; o dată cu preluarea puterii, se numără printre conducătorii partidului, ocupă mai întîi funcţia de ministru al Justiţiei în Bavaria, apoi de comisar al Reichului pentru Justiţie, din 1932 pînă în 1945 este general S.S., membru al Reichstagului, ministru fără portofoliu, preşedintele Camerei internaţionale de drept şi al Academiei germane de drept, şeful administraţiei civile din Lodz, şeful administrativ suprem al districtului militar al Prusiei occidentale, Poznanului, Lodzului şi Cracoviei, în sfîrşit, Guvernatorul General al teritoriilor poloneze ocupate. La 8 martie 1940, în această ultimă calitate, le explică şefilor săi de secţie : „Aici, în Guvernămîntul General, nu există altă autoritate care s-o depăşească, din punctul de vedere al rangului sau al influenţei, pe cea a Guvernatorului General. Nici Wehrmacht-ul nu are aici vreun fel de funcţie oficială sau de guvernămînt ; el veghează doar asupra securităţii şi îndeplineşte sarcini militare generale. Dar nu are nici o putere politică. Şi acelaşi lucru poate fi spus şi despre poliţie sau S.S. Nu există aici un stat în stat ; noi sîntem reprezentanţii Führerului şi ai Reichului". Peste şase ani va da vina pe Führer, escamotînd, tocmai, autoritatea supremă pe care a reprezentat-o în Polonia, unde s-au aflat şi cele mai multe lagăre de concentrare naziste.

[91] Dar Hans Frank însuşi a făcut acelaşi lucru, tăindu-şi venele atunci cînd Divizia 36 de infanterie (din Armata a 7-a americană) l-a luat prizonier — în 6 mai 1945, deci înainte de semnarea „ca-

de rîpă poporul german !" [92] Cine poate şti ? Noi — şi prin aceasta mă înţeleg şi pe mine şi pe ceilalţi naţional-socialişti care îmi împărtăşesc gîndurile, şi nu pe ceilalţi, acuzaţi în numele cărora nu sînt autorizat să vorbesc —, noi nu vrem să lăsăm poporul german în voia soartei, aşa cum a făcut-o el, fără un cuvînt [93]. Noi nu

---

pitulării necondiţionate" de către Reichul nazist — împreună cu peste 2 000 de alţi combatanţi. Tentativa de sinucidere a avut loc în noaptea de 6 spre 7 mai. Eşuată. Apoi a încercat, probabil, să cîştige îngăduinţa celor care-l capturaseră, de bunăvoie le-a indicat americanilor unde sînt depozitate obiectele de artă sustrase din Polonia şi şi-a predat jurnalul personal, în care figurează asemenea însemnări : „Dacă aş fi venit în faţa Führerului şi i-aş fi raportat că am ucis iarăşi 150 000 de polonezi, el mi-ar fi spus : «Bine, dacă a fost nevoie»" ; „Odată războiul cîştigat de noi, atunci, după părerea mea, din polonezi şi din ucrainieni şi din ce mai e pe acolo se poate face carne tocată" ; „Aici am început cu trei milioane şi jumătate de evrei, ceilalţi — să spunem — au emigrat" ; „Să ne amintim că noi toţi figurăm pe lista criminalilor de război a domnului Roosevelt. Eu am onoarea de a fi numărul unu..." *War Crimeş Branch* (Comisia americană pentru cercetarea crimelor de război) va spori — după încheierea ostilităţilor — numărul naziştilor căutaţi de la un milion la şase milioane. Şi Mengele ?

[92] „Germania va deveni o putere mondială sau nu va exista" (Adolf Hitler — „Mein Kampf" [Lupta mea] 1923), idee însuşită de H. Frank încă de pe atunci.

[93] Desigur, la data aceea, Frank nu are de unde să ştie că Hitler a lăsat un „testament particular" şi un „testament politic" ; ca jurist, n-ar fi trebuit să avanseze, totuşi, o afirmaţie neverificată sau măcar imposibil de verificat în condiţiile lui de existenţă ; cunoaşterea-i psihologică este, de asemenea, discutabilă, fiindcă Hitler era prea vanitos, prea bolnav de sine, pentru a renunţa, fie şi în ultima clipă, la şansa de a se mai amesteca în destinul propriului popor şi al omenirii întregi (aşa credea din adîncul fiinţei). În „testamentul particular" dictat secretarei, Frau Junge, spune : „Deşi în anii de luptă n-am crezut că trebuie să-mi asum răspunderile căsătoriei, am hotărît acum, înainte de a muri, să iau de soţie femeia care, după atîţia ani de prietenie fidelă, a venit din proprie voinţă în acest oraş, atunci aproape încercuit, pentru a împărtăşi soarta mea. Din propria-i dorinţă, ea va muri cu mine, ca soţie a mea. Această moarte va compensa tot ceea ce noi am pierdut, amîndoi, în cursul vieţii mele pe de-a întregul închinată slu-

ţirii poporului meu. Pentru atîta valoare cîtă au, bunurile mele aparţin Partidului, sau dacă acesta nu mai există, Statului. Dacă Statul însuşi este distrus, nu mai e necesar să dau alte instrucţiuni. Colecţia de tablouri achiziţionată de-a lungul anilor n-a fost alcătuită doar pentru singurul meu profit, ci dintotdeauna din năzuinţa ca ea să fie inclusă într-o galerie de artă din oraşul meu natal, Linz. Numesc ca executor testamentar pe Martin Bormann, cel mai fidel camarad de Partid. El are dreptul să ia toate măsurile cerute... El este autorizat să lase prin testament tot ceea ce are o valoare sentimentală şi tot ceea ce va putea să asigure fraţilor şi surorilor mele, precum şi, mai ales, mamei soţiei mele şi fidelilor mei colaboratori, bărbaţi şi femei, pe care el îi cunoaşte bine, în particular vechilor mele secretare, Frau Winter etc., care, prin munca lor, m-au ajutat pe parcursul a numeroşi ani, ceea ce va fi necesar pentru a duce o viaţă burgheză decentă. Soţia mea şi cu mine alegem moartea pentru a scăpa de ruşinea unei înfrîngeri sau a unei capitulări. Noi dorim ca trupurile noastre să fie imediat arse pe locul unde am îndeplinit cea mai mare parte a însărcinărilor mele zilnice în cursul celor doisprezece ani consacraţi slujirii poporului meu". În „testamentul politic", Hitler nu-şi recunoaşte nici o vină, inamicii dintotdeauna sînt aceiaşi, iar în partea finală a documentului, deşi a decis să-şi curme viaţa împreună cu Eva Braun, nu renunţă la prerogativele sale, elimină, promovează : „Înaintea morţii mele îl exclud din Partid pe exmareşalul Hermann Göring şi-l demit din toate funcţiile pe care i le-a încredinţat decretul din 29 iunie 1941, ca şi declaraţia mea în Reichstag, din 1 septembrie 1939. Numesc în locul său pe Marele amiral Dönitz ca preşedinte al Reich-ului şi şef suprem al forţelor armate. Înaintea morţii mele îl exclud din Partid pe ex-Reichführerul Heinrich Himmler şi îl revoc din toate însărcinările sale. În locul său îl numesc pe Gauleiterul Karl Hanke ca Reichführer al S.S.-ului şi şef al poliţiei germane, şi pe Gauleiterul Paul Giesler, ca ministru de Interne. Göring şi Himmler, negociind în secret cu inamicul, fără ştirea şi fără aprobarea mea, şi încercînd să pună mîna, în mod ilegal, pe puterea Statului, fără a mai vorbi de lipsa lor de loialitate faţă de mine, au aruncat asupra ţării şi asupra întregului popor o ruşine de neşters". Aşadar, după ceremonia căsătoriei şi masa de rigoare, după dictarea, dactilografierea şi semnarea testamentelor, după o ultimă noapte de somn agitat, totul desfăşurîndu-se în buncărul de sub Cancelaria Reichului, ţintă a obuzelor sovietice, a urmat sinuciderea, însă nu înainte de a mai prezida o consfătuire militară, deşi ruşii se găseau la cîteva case distanţă. Executorul testamentar, Martin Bormann, încercînd să treacă prin liniile inamice, a dispărut pentru totodeauna (deşi,

vrem să spunem pur şi simplu : „Ia vedeţi cum o scoateţi voi la capăt cu dezastrul pe care vi l-am lăsat moştenire !“ Mai avem şi acum, poate mai mult ca altădată, o mare răspundere morală. La începutul drumului nostru n-am bănuit că îndepărtarea noastră de Dumnezeu ar putea avea urmări atît de nefaste, de ucigătoare, şi că, în mod necesar ne vor cufunda tot mai mult în vinovăţie. Pe atunci nici n-am fi putut şti că vom administra atît de prost credinţa şi spiritul de sacrificiu, pe care ni le-au încredinţat poporul german. Şi astfel, întorcîndu-ne faţa de la Dumnezeu, am ajuns de ruşine şi, în chip necesar, am pierit. Nu doar neajunsuri tehnice şi împrejurări nefericite ne-au făcut să pierdem războiul. Şi nici dezastrul sau trădarea. Dumnezeu a fost acela care a rostit sentinţa împotriva lui Hitler şi a şi executat-o atît asupra lui, cît şi asupra sistemului pe care l-am slujit noi, îndepărtîndu-ne de Dumnezeu. De aceea şi poporul nostru trebuie rechemat de pe drumul pe care l-a împins Hitler, şi noi împreună cu el [94]. Implor poporul nostru să nu mai facă în această direcţie nici măcar un singur pas. Căci drumul lui Hitler a fost cel al aroganţei faţă de Dumnezeu, drumul desprinderii de Hristos, şi, în ultimă instanţă, un drum al nechibzuinţei politice, al pieirii şi al morţii. Mersul înainte a început să semene tot mai mult cu o aventură sinistră, lipsită de conştiinţă şi sinceritate, după cum am aflat astăzi, la încheierea acestui proces [95]. Rechemăm

---

în registrul de decese al Oficiului Stării civile din Berlinul occidental, decesul lui Bormann a fost înregistrat, sub nr. 29 223, la 26 octombrie 1954, iată că, la 8 decembrie 1972, în vecinătatea gării Lehrter din Berlinul occidental, cu prilejul efectuării unor săpături pentru construcţii, au fost descoperite resturi de schelete umane şi două cranii ; pe temeiul verificării minuţioase a danturii unuia dintre cranii, s-a stabilit în mod absolut sigur că acesta este al lui Bormann, omorît imediat după ce a părăsit buncărul Cancelariei Reichului).

[94] Frumoasă piruetă stilistică, masa în care se include şi sugestia abil strecurată, favorabilă celor din boxă.

[95] Desigur, un proces — şi mai cu seamă de o asemenea gravitate — poate favoriza modificarea fundamentală a *Weltanschaungului* inculpatului, care parcurge, într-un interval de timp comprimat, spinoasa şi altminteri îndelungata cale a adevărului. Dealtfel, la începutul procesului, a doua zi (miercuri 21 noiembrie 1945) după citirea Actului de acuzare, la cererea preşedintelui

poporul german, ai cărui purtători de cuvînt am fost, de pe drumul pe care am mers noi și sistemul nostru și care, după dreptatea lui Dumnezeu, ne-a dus la pieire, un drum pe care va pieri oricare dintre aceia care vor încerca să persevereze a-l străbate, oriunde în această lume! Din mormintele milioanelor de morți ai acestui cumplit al doilea război mondial s-a ridicat acest proces de stat, care a durat luni de zile, ca un epilog juridic esențial, iar spiritele morților au fost tot timpul prezente în mijlocul nostru, acuzîndu-ne. Vreau să mulțumesc pentru posibilitatea care mi s-a oferit de a mă apăra și de a mă justifica în fața acuzațiilor formulate împotriva mea. Nu pot să nu mă gîndesc la toate victimele violențelor și groazei, de-a lungul acestui război cumplit. Căci milioane de oameni au pierit, fără a fi măcar întrebați sau ascultați. Nu vreau să las în urma mea nici o datorie tăinuită sau neachitată. În boxa acuzaților mi-am asumat răspunderea pentru întreaga vină pe care o port. Am recunoscut și partea de vinovăție care îmi revine ca susținător al cauzei lui Adolf Hitler, a mișcării sale și a Reichului său.

---

instanței ca acuzații să declare dacă se consideră vinovați sau nu, Hans Frank a răspuns: „Mă consider nevinovat". Acum, la încheierea procesului, și-a revizuit poziția inițială. Altcîndva, același dr. Hans Frank, în calitate de *Generalgouverneur*, și-a instalat reședința la Cracovia, pe colina Wawel, de unde domină orașul, de cîteva secole bune, palatul regilor polonezi din dinastia Piast. Aici l-a vizitat, la începutul anului 1942, scriitorul italian Curzio Malaparte (lucra, încă din vara anului anterior, la o carte intitulată „Kaputt", care va apărea la Neapole către sfîrșitul lui 1943, la puțină vreme după debarcarea Aliaților la Salerno, carte în care figurează și Hans Frank): „Eram așezat la masa lui Frank, regele german al Poloniei, în vechiul palat regal Wawel din Cracovia. Frank se afla în fața mea, pe scaunul său cu spetează înaltă, rigid, de parc-ar fi fost așezat pe tronul Jagelonilor și al Sobieskilor, și părea absolut convins că el încarnează marea tradiție regală și cavalerească a Poloniei. Un orgoliu naiv ilumina fața lui cu obraji umflați și palizi, în care un nas acvilin indica o voință plină de vanitate și nesiguranță. Părul negru, lucios, pieptănat pe spate, descoperea o frunte înaltă de un alb-sidefiu. Era nu știu ce anume pueril și senil într-însul, în buzele-i cărnoase, ieșite în afară ca ale unui copil furios, poate prea mari pentru pupilele lui, iar felul în care ținea ochii pe jumătate închiși, îi desena la tîmple, două riduri drepte și profunde. Pielea feței îi era acope-

Îmi încheiu cuvîntul în speranţa că, din toată grozăvia perioadei de război, precum şi a evoluţiei ulterioare, încă de pe acum încărcată de ameninţări, se va naşte totuşi pacea, de care va beneficia şi poporul nostru. Dar, în ultimă instanţă, dreptatea veşnică a lui Dumnezeu este cea căreia îi încredinţez poporul nostru [96] şi căreia mă încredinţez, plin de încredere, şi pe mine.

Dr. Josef Mengele n-a compărut niciodată dinaintea unei instanţe de judecată, nici măcar în contumacie [97]. Ce poziţie ar fi luat el ? S-ar fi apărat, poate, ca Göring, atunci cînd acuzatorul britanic Sir David Maxwell-Fyfe l-a întrebat :

— Vreţi să susţineţi în faţa acestui tribunal că dumneavoastră, al doilea bărbat din Reich, n-aţi ştiut nimic despre lagărele de concentrare ?

---

rită de un văl de transpiraţie, pe care lumina marilor lustre olandeze şi a sfeşnicelor de argint aliniate pe masă, oglindindu-se în cristalele de Boemia şi în porţelanurile de Saxa, o făceau să strălucească de parc-ar fi avut faţa acoperită de o mască de celofan..." Şi tot Malaparte transcrie un schimb de replici rostite la aceeaşi masă servită ca într-o veritabilă Curte a Renaşterii italiene :

— Eu sînt regele : *der König*, zise Reichministrul Frank, Guvernatorul General al Poloniei, deschizînd braţele şi aruncîndu-le comesenilor o orgolioasă privire mulţumită. [Oaspetele îl priveşte surîzînd] Regele german al Poloniei, *der deutsche König von Polen*, repetă Frank... prietenii mei din Berlin numesc Polonia : *Frankreich*. Am drept de viaţă şi de moarte asupra poporului polonez, dar eu nu sînt regele Poloniei. Îi tratez pe polonezi cu mărinimia şi bunăvoinţa unui rege, însă eu nu sînt un rege autentic. Polonezii nu merită un rege ca mine..." (Malaprate ar avea chef să răspundă spiritual, însă şi-a adus aminte de recomandările primite la plecarea din Berlin, de la un cunoscut de-al său : „Încearcă să nu practici ironia cu Frank. Este un om cumsecade, dar nu pricepe ironia. Dacă, realmente, n-ai să te poţi împiedica să fii ironic, nu uita să-i spui că el este un senior italian al Renaşterii. O să-ţi ierte toate păcatele vorbelor de duh").

[96] Altă subtilă şi avocăţească formulare, fiindcă vrea să acrediteze ideea falsă potrivit căreia căpeteniile naziste ar fi fost exponenţii, mandatarii mulţimii, vîrful de lance al poporului german în întregul lui.

[97] Rolf Mengele pretinde că l-a sfătuit pe dr. Mengele să se predea : „Nu la început, pentru că ar fi avut puţine şanse să găsească judecători echitabili, dar mai tîrziu... Mai tîrziu ar fi trebuit s-o facă".

— Eu nu, n-am avut... n-am ştiut ce a fost în lagărele de concentrare ulterior, după perioada mea.

— Aţi spus că diferiţi reprezentanţi [ai domeniilor conduse de Göring] fuseseră în regiunile din răsărit şi aţi văzut chiar şi dumneavoastră, pe parcursul acestui proces, filmele despre lagărele de concentrare, nu-i aşa ? Ştiţi doar că se adunaseră milioane de obiecte de îmbrăcăminte, milioane de pantofi, 20 052 kg obiecte de aur [98], 35 de vagoane de blănuri. Toate aceste obiecte v-au rămas moştenire de la oamenii ucişi la Maidanek sau la Auschwitz. Pe vremea cînd lucraţi la planul de patru ani, nu v-a parvenit niciodată vreo informaţie, cum că dispuneţi de uriaşe cantităţi de bunuri şi valori individuale ? [99]. Vă mai amin-

---

[98] Cantitate mult prea mică, dacă numai la Auschwitz se adunau, zilnic, între 30 şi 33 kg aur.

[99] „SS-Obergruppenführerul Oswald Pohl, şeful administraţiei economice SS, avea sarcina de a transforma în bani peşin, prin intermediul Băncii Reichului, toate bunurile jefuite de la cei ucişi: aur dentar, bijuterii, portţigarete, haine, ceasuri, rame de ochelari, pantofi, lenjerie — toate în cantităţi imense. Pohl se ocupa de cele mai mărunte detalii, cu o conştiinciozitate de-a dreptul penibilă. La 6 august îi se adresează în scris comandanţilor a şaisprezece lagăre de exterminare : «...ca tot părul omenesc colectat în lagărele de concentrare să poată fi valorificat. Din păr, prelucrat industrial, se poate face fetru şi, prin toarcere, aţă. Din părul femeilor, bine pieptănat şi corect tăiat, se pot confecţiona pîsle pentru echipajele U-Boot-urilor şi ciorapi de pîslă pentru personalul căilor ferate germane. Se dispune, aşadar, ca tot părul obţinut de la prizoniere să fie cu grijă dezinfectat şi păstrat. Părul rezultat de la tunsul bărbaţilor poate fi întrebuinţat doar în măsura în care depăşeşte 20 mm lungime» (Joe Heydecker-Johannes Leeb). Şi *A 55 908, Häftling* Krystyna Żywulska, notează „primirea" la Auschwitz : „Ne-au dezbrăcat, cineva a îndesat veşmintele noastre în saci, o deţinută ne chestionează cu privire la starea civilă, o alta ne împinge înainte. Zosia era înaintea mea, cu capul pe jumătate tuns, părul care-i rămăsese se ondula încă. O tundea o tînără. «Nu privi» — îmi ceru Zosia. Apoi a fost rîndul meu. Părul îmi cădea repede pe umeri. Zosia era lîngă mine. «Îţi vine bine aşa, doar că nasul tău pare de două ori mai mare. Dar mă tem că nu prea curînd se va extazia cineva privindu-ţi părul blond». Încercam să glumim, însă eram într-o stare demnă de milă. Toate semănam între noi. Nu ştiam că părul nostru dădea atîta personalitate. Ne era greu să recunoaştem feţe familiare ; în-

liți, desigur, de martorul care a făcut aici declarații în legătură cu călăii prietenului dumneavoastră Himmler, că erau atît de conștiincioși, încît asasinarea femeilor dura cu cinci minute mai mult decît cea a bărbaților, deoarece femeilor li se tăia în prealabil părul, acesta fiind folosit apoi la confecționarea de saltele. Chiar nu v-a ajuns niciodată, nimic, la ureche, despre o bruscă sporire a obiectelor de îmbrăcăminte, obiecte provenite tocmai de la acei oameni asasinați ?

— Nu, și de altfel cum de vă imaginați dumneavoastră așa ceva ? Eu am elaborat directive de ordin general pentru economia Germaniei. Ele nu intrau nicidecum în amănunte de tipul confecționării saltelelor sau a altor asemenea obiecte din păr de femeie, și al valorificării pantofilor sau a hainelor vechi. Vreau de asemenea să obiectez împotriva expresiei „prietenul meu Himmler".

— Bine, am să spun atunci „dușmanul dumneavoastră Himmler", sau pur și simplu „Himmler". Știți la cine mă refer, nu-i așa ?

— Da.

Culisele memoriei (9)

Destinul vinovaților coincide, uneori, cu destinul propriilor victime. Cenușa celor unsprezece mari criminali de război (zece — spînzurați la Nürnberg, unul — sinucis) a fost aruncată, într-o mohorîtă zi de octombrie, în 16, friguroasă și cețoasă, în obscura apă (aproape trei metri lățime) Konventbach (pîrîul mănăstirii), care curge potolit prin cartierul mărginaș al München-ului, Solln. Sub aceeași formă — cenușă ! — ajungeau, cîndva, în apele Vistulei, cu autocamioanele, *Häftlingii* din Auschwitz și Birkenau. Cei unsprezece *Big Nazis* au fost mai întîi cărați, în lăzi, tot cu autocamioanele, pînă la crematoriul münchenez rechiziționat de armata americană, în Heilmanstrasse. Pe parcurs, cu destulă dificultate, forțat, urmăritorii convoiului — jurnaliștii — au putut fi stopați... Crematoriul are o poziție ideală pentru păstrarea secretului : amplasat de-a dreptul pe malul Konventbachului,

---

trarea mea în baracă fu primită cu rîsete. Eram jignită. «De ce rîdeți ? Voi vă credeți mai frumoase decît mine ?» «Și Greta Garbo, dac-ar fi îndurat același tratament, și-ar fi pierdut farmecul». Aș fi preferat să fiu în locul Gretei Garbo, fie și tunsă, și să mă aflu acum la Hollywood".

într-un părculeț (totuși, în recipiente, cenușa a mai așteptat 15 zile, exact cît au așteptat cei condamnați la moarte să fie executați și incinerați, tocmai pentru ca orice indiscreție să devină imposibilă). În registrul de incinerări al crematoriului, la data de 1 octombrie 1946, fostul *Reichsmarschall* Hermann Göring figurează sub numele de... Georg Munger (pînă și morții, în fuga lor, se ascund sub altă identitate), nimeni nu-și păstrează numele real (iar ca o revanșă minimă peste timp, notoriul propagandist antisemit, Julius Streicher, fondatorul ziarului „Der Sturmer", poartă, în clipa incinerării, un nume evreiesc : Abraham Goldberg). În aceeași perioadă, dr. Josef Mengele se află la Günzburg, printre ai săi, unde băiețelul Rolf îi desfată zilele cu giumbușlucurile celor doi ani împliniți ; nu-și mai camuflează identitatea, aici unde toată lumea îl cunoaște, nemaifolosindu-se de actele doctorului Fritz Hollmann, salvatoare la un moment dat.

Cei unsprezece *Big Nazis* și-au petrecut ultimele 15 zile de existență în celulele închisorii din Nürnberg, învecinată cu *Justizpalastul*. Paradoxurile psihicului uman ! Ideea morții ca plată pentru fărădelegi este mai ușor acceptată, de către vinovați, decît ideea morții fără nici o vină, impusă de criterii rasiste, de ură, așa cum li s-a întîmplat milioanelor de deportați din întreaga Europă. Dar majoritatea celor condamnați la moarte, aici, la Nürnberg, nu și-au recunoscut — măcar în public — responsabilitatea, cu atît mai puțin vor fi fost capabili s-o recunoască în forul lor interior. Ei nu știu cît mai au de trăit [100] și oroarea întîmpinării morții îi face să discute, întruna, despre execuție, fiecare încercînd totodată să-și cheltuiască acest ultim segment de viață într-un mod cît mai apropiat de structura personalității sale. Astfel, inflexibilul mareșal Wilhelm Keitel (care și-a pierdut doi fii pe front) îl roagă pe doctorul Pflücker să-i spună organistului care, întotdeauna seara, interpretează cîteva melodii folclorice germane, să nu cînte un binecunoscut cîntec de leagăn („Dormi micul meu copil, adormi repede"), deoarece acesta îi provoacă o asemenea emoție, încît nu se mai poate stăpîni ; și tot el, acceptînd ideea morții, speră că, în cele din urmă, se va lua decizia să fie împușcat, nu spînzurat, ca să-și „salveze" demnitatea de militar. Alfred Jodl, fost șef al secției operații a Wehrmacht-ului, își în-

[100] Deși, curînd după pronunțarea sentinței, ziarele au publicat și data execuției : 16 octombrie 1946.

forțe — în ziua execuției — fața către ceruri : „Vreau să mor exact așa cum am trăit. Știu c-am comis și greșeli, dar, dacă există Dumnezeu în cer, așa cum îmi închipui — și eu știu că altminteri nu poate fi —, el mă va ierta. Vreau să mă înfățișez dinaintea Lui cu chipul dezgolit". Și alți condamnați își manifestă credința, cerînd să stea de vorbă cu un preot, cîțiva participă chiar la o slujbă religioasă. Ex-*Generalgouverneurul* Poloniei, Hans Frank, vorbește și el, mereu, pare-se cu sinceritate [101], despre Dumnezeu, ultimele cuvinte pe care i le spune soției sale fiind : „Sînt recunoscător pentru tratamentul bun de care m-am bucurat în timpul detențiunii mele. Îl rog pe Domnul Dumnezeul nostru să mă primească milostiv".

Cu 15 minute înainte de miezul nopții de 15 spre 16 octombrie 1946, condamnații la moarte (cărora li s-au dat, mai devreme, sedative) sînt treziți din somn și anunțați că execuția este iminentă, deci au dreptul la „masa călăului" [102], însă nici unul din cei zece (Göring fiind mort doar de o oră, după ce a sfărîmat între dinți o fiolă de cianură) nu dorește să mănînce. Apoi, în 103 minute, *the U. S. hangman — Master-Sargeant* John C. Woods [103] — aduce la îndeplinire sentința : „I-am spînzurat pe acești zece naziști și sînt mîndru. Cred că mi-am făcut bine treaba. Totul a mers extra !" Reporterul care i-a luat interviul vrea să știe dacă :

— Sînteți nervos ?

— Nu, în meseria mea nu-ți poți îngădui să ai nervi. Dar afacerea asta de la Nürnberg era exact ceea ce-mi doream. Atît de mult mi-am dorit-o, încît mi-am prelungit șederea aici... Totuși, acești naziști au murit ca niște viteji. Unul singur a dat semne de slăbiciune. Urcînd cele treisprezece trepte [ale eșafodului], Frick [104] mi-a dat impresia că-l vor trăda picioarele. Dar am putut vedea în ce măsură ne urăsc. Cel mai mare inamic al evreilor, Streicher, m-a privit drept în ochi [105]. Nu m-a impresio-

---

[101] Julius Stericher privește însă cu suspiciune la Frank și alții, denumindu-i „catolici de ultimă oră".

[102] Cîrnați, salată de cartofi, omletă, compot. Totul servit ca de obicei, în gamele de aluminiu (ale armatei americane).

[103] Originar din San Antonio-Texas.

[104] Fost ministru de Interne al Reichului.

[105] Călăul și cele două ajutoare, ca de altminteri condamnatul, poartă glugi negre. Julius Streicher a refuzat să se îmbrace,

nat... N-am nimic special de spus asupra acestor execuţii. Ele s-au desfăşurat după rutină. O sută trei minute pentru zece persoane, e o treabă rapidă. Unul singur a continuat să mişte după cădere, a horcăit un moment ; nu prea mult [106]. Un altul, cred că era Saukel, a încercat să strige „Heil Hitler !", după ce i-am pus gluga, dar i-am tăiat vorba. Cu frînghia !... Pentru fiecare dintre ei am folosit un laţ nou şi o frînghie nouă [107]... Este greu să-ţi aminteşti ce-a spus fiecare în ultimul moment. Pentru a spînzura zece persoane, una după alta, trebuie să acţionezi rapid. Ceea ce aveam în mîini, în acel moment, era o frînghie, nu un carneţel de luat notiţe... [108]

Ar mai fi de amintit soarta luî John C. Woods, demonstrînd că foştii nazişti (scăpaţi, rămaşi în libertate) n-au renunţat la acţiune : mai întîi, o maşină îl izbeşte în plin, lovindu-l însă fără să-l omoare, apoi dispărînd fără urme ; mai tîrziu, la New York, cîteva pietre de pavaj cad, dintr-un imobil înalt, peste el, scapă ; dar, în 1950 (pare-se chiar anul fugii doctorului Mengele din Europa), el moare electrocutîndu-se (a cerut să i se trimită acasă

---

de aceea urcă treptele spînzurătorii în indispensabilii lui albi (Keitel în schimb şi-a îmbrăcat pantalonii uniformei de general, cu vipuşcă lată, roşie) ; pînă să ajungă la spînzurătoare, străbătînd curtea închisorii, a tot strigat : „Heil Hitler ! Heil Hitler ! Heil Hitler !"...

[106] Aici, *the U.S. hangman* simplifică faptele, escamotîndu-le ; dezvăluiri ulterioare (inclusiv probe fotografice) au dovedit că lucrurile nu s-au desfăşurat chiar atît de uşor şi perfect cum pretinde John C. Woods : horcăiturile lui Streicher au durat destul, Jodl n-a murit decît după 18 minute de la deschiderea trapei spînzurătorii, Keitel — după 24 de minute, iar feţele unora erau însîngerate, Frick prezentînd răni la obraz şi ceafă (hangman-ul susţine că sînt însîngeraţi, deoarece şi-au muşcat limba în clipa spînzurării).

[107] Toate frînghiile şi laţurile au fost arse o dată cu trupurile spînzuraţilor, ca să nu circule, mai tîrziu, prin colecţiile cine ştie căror amatori de asemenea fetişuri.

[108] Interviul luat lui John C. Woods a apărut, la doar patru zile de la execuţie, în oficiosul armatei americane de ocupaţie, „The Stars and Stripes". Mai tîrziu, cînd doctorul Mengele va fi nevoit să fugă din Germania, trecînd ilegal frontiera, ajutat pare-se de organizaţia clandestină „Odessa" sau „Edelweiss", va călători cu autocamione militare americane conduse de şoferi nemţi, ascuns îndărătul pachetelor de ziare „The Stars and Stripes" (vezi pag. 115).

un „scaun electric", pentru a-i aduce îmbunătăţiri şi, experimentînd, a comis o greşeală sau, mai degrabă, scaunul era în aşa fel „aranjat" încît să-l ucidă).

ANGRENAJUL

Logic, doctorului Mengele i-ar fi fost absolut imposibil să declare, ca Göring, că „n-am ştiut ce a fost în lagărele de concentrare", după ce activase intens, spectaculos şi priceput, în *Konzentrationslagerul* Auschwitz-Birkenau, douăzeci de luni. La rampă, cînd *Häftlingul* abia pătrundea în universul concentraţionar, apărea, realmente ca un „Înger Exterminator", june-prim, zeu distructiv, fascinant. Experienţele cu gemeni, pitici, infirmi, i-au sporit faima într-o asemenea măsură, încît ar fi fost posibil ca martorii oculari să se perinde, prin faţa unei instanţe de judecată (înaintea căreia el n-a apărut *niciodată*), istorisind, ca şi la procesul celor 23 de căpetenii naziste de cel mai înalt rang, tot ceea ce pătimiseră şi văzuseră, trăiseră, la Auschwitz-Birkenau, unde doctorul Mengele nu se limita deloc la selecţionarea „materialului uman" atunci cînd, abia adus, cobora din vagoanele de vite sau de marfă, şi nici nu se mulţumea cu cercetările medicale ; ori de cîte ori se ivea (sau trebuia să se ivească) *prilejul*, ca de pildă în ianuarie 1944, el acţiona fără scrupule de vreun fel : atunci a avut loc cea mai mare „curăţenie" întreprinsă în barăcile de locuit şi în Revier (infirmerie) : *Lagărul de la Birkenau se afla într-o stare de nemaipomenită mizerie, fără apă curgătoare şi fără canalizare. Aerul era infestat, saturat în permanenţă de mirosul de carne de om arsă, pe care vîntul ni-l aducea de la cuptoarele din faţă... Cadavrele şi păduchii înecau literalmente lagărul. Tifosul, rîia, dizenteria domneau nestingherite. Infirmeria, alcătuită din 12 blocuri de cîte 250 de paturi fiecare, era supraaglomerată. Bolnavele trebuiau, în principiu, să fie internate în blocuri corespunzînd bolii lor. Dar, în perioada aceea, erau în fiecare bloc 900 pînă la 1000 de bolnave, cîte trei sau patru într-un pat. Prin urmare, cu neputinţă să fi fost repartizate după boală. Numărul deceselor naturale atingea cifra de 300 pe zi. În ianuarie s-a răspîndit zvonul că comandamentul lagărului pregătea o selecţionare monstră, că toate bolnavele evreice de la blocurile 5, 6, 11, 12 şi 18 urmau să fie gazate. Psihoza „selecţionării"*

era atmosfera zilnică în care trăiam, dar de această dată era vorba de patru pînă la cinci mii de persoane ! Într-o dimineață, din șușotelile medicilor și tinerei slovace care era șefa blocului, am aflat că „înalta comisie de selecționare" se găsea în incinta Revierului. Blocul 18, în care lucram eu, lung de vreo 30 m și lat de 10 m, era brăzdat pe mijloc, pe întreaga-i lungime, de burlanele sobei, străbătînd edificiul de la un capăt la altul. De fiecare parte a lor se înălțau paturi de lemn cu trei etaje, în așa fel aliniate, încît nu dispuneam decît de 30 pînă la 40 cm pentru a îngriji bolnavele. La fiecare extremitate a blocului era o ușă. Înainte de intrarea comisiei pe una dintre uși, șefa de bloc a pus să fie închisă cealaltă ușă, pentru ca bolnavele să nu încerce să fugă. În momentul în care a intrat în bloc medicul SS, temutul Mengele, însoțit de ofițeri naziști și asistat de medicul-șef al infirmeriei, Ena (o deținută de origine slovacă), și de Lageraltestera Orli (șef administrativ al Revierului), șefa de bloc a strigat: „Achtung!", iar noi am rămas încremenite în poziție de drepți... Bolnavelor li s-a ordonat să coboare din paturi și să treacă una cîte una, înconjurînd blocul, pe dinaintea lui Mengele, bineînțeles goale. În perioada aceea, bolnavele nu primeau cămăși, stînd goale pe mindire, acoperite doar de o pătură. Domnea printre ele o panică de nedescris. Unele, care își improvizaseră în pripă niște simulacre de îmbrăcăminte și abia se țineau pe picioare, încercau să se amestece printre cei ce făceau parte din personalul Revierului. Altele se piteau pe paturile superioare, în deșarta speranță că vor trece neobservate. Sinistrul SS-ist Tauber, un ofițer din suita lui Mengele, se plimba de-a lungul blocului, gonind cu lovituri de cravașă (arma lui preferată, „vestită" în tot lagărul) pe bolnavele care încercau să se ascundă. Defilarea era cumplită: trupurile rîioase, scheletice, împleticindu-se, treceau ținîndu-se de pereți, agățîndu-se de paturi și de sobă. Femeile cădeau și se ridicau. Unele, bolnave de febră tifoidă, aproape că alergau și, voind să facă „figură bună", luau aerul „omului care rîde", neputîndu-și dosi groaza îndărătul zîmbetului schimonosit. Fiecare întindea brațul stîng, iar secretara rostea numărul matricol tatuat [altă dată un deportat a scăpat de selecționare prezentîndu-și numărul invers, deci 690 a devenit 069]... În acel moment, condamnatele se retrăgeau din nou în durerea lor. Multe dintre ele mai trecuseră și printr-alte „selecționări". Văzuseră sute de deportate plecînd spre moarte și își dădeau

seama ce soartă le aştepta. Altele, zăpăcite de această încercare, se prăbuşeau inconştiente. De la condamnare la execuţie s-au scurs cîteva zile. În acest timp, şefa de bloc şi secretara, declarate de Mengele răspunzătoare de numărul condamnatelor, au instituit o pază specială la ambele uşi ale blocului. Nimeni, în afară de personal, n-avea dreptul nici să intre, nici să iasă. Ni s-a dat ordin să nu le mai îngrijim şi nici măcar să nu le spălăm pe cele condamnate. Pe ascuns, cîteva infirmiere îşi îngrijeau şi îşi răsfăţau bolnavele cum puteau mai deplin. Pe de altă parte, organizaţia ilegală din lagăr, din care şi eu făceam parte, îşi desfăşura toate forţele pentru a salva vieţi omeneşti... Încercînd o ultimă şansă, am apelat, ca şi în alte cazuri precedente, la Lageraltestera Orli. Orli era una dintre rarele deţinute politice germane, internată din 1933, care rămăseseră în viaţă. După ce cunoscuse torturi şi samavolnicii în nenumărate închisori şi lagăre de concentrare din ţara ei, eşuase la Birkenau, unde calitatea ei de germană ariană, vechimea, experienţa vieţii de lagăr, precum şi caracterul ei dinamic şi spiritul ei organizatoric o aduseseră în această înaltă funcţie administrativă. Ea nu-şi uitase însă trecutul de militantă antifascistă. În vara anului 1943, cînd în lagărul de la Birkenau s-a format primul nucleu de femei din Rezistenţă venite din toate ţările Europei ocupate... ele au căutat şi au găsit sprijin la Orli. Neputînd, datorită funcţiei ei, să participe la întreaga noastră activitate, ne acorda preţiosul ei concurs în împrejurări grave. În funcţiile administrative pe care le avea, Orli colabora strîns cu Ena, medicul-şef (deportată) al lagărului, exercitînd asupra ei o considerabilă influenţă. Ena, care era de altfel foarte bine văzută de medicii SS, s-a lăsat cu atît mai uşor cîştigată pentru cauza noastră, cu cît avea protejate printre condamnate pe care voia să le sustragă de la camera de gazare. Au întreprins amîndouă demersuri pe lîngă Mengele, care venea să inspecteze zilnic lagărul, pentru a-l convinge de necesitatea revizuirii fiecărui caz. I-au prezentat şi răsprezentat bolnave care puteau fi salvate, afirmînd că erau încă valide şi în stare să muncească. Cu preţul a nenumărate demonstraţii, a unor extraordinare tîrguieli, dar şi violenţii, ele au obţinut de la Mengele ca 140 de femei, din totalul de aproximativ 4 750, să fie şterse de pe lista condamnatelor. Mengele a ordonat ca femeile salvate (din care vreo douăzeci din blocul

nostru) să fie izolate într-un bloc separat. Transferul s-a făcut în blocul 4, un bloc în care se aflau ariene. La început, celelalte nu înțelegeau (se obișnuiseră în acele cîteva zile și cu ideea morții). Dar, cînd și-au dat seama de șiretlic, au ieșit din toropeală și au avut o tresărire de revoltă. „De ce ele? Am și eu dreptul la viață", țipau în toate limbile. „Mi-ani lăsat copiii în țară", striga una. „Sînt tînără, vreau să trăiesc și să simt iarăși libertatea", urla alta... Credeam că înnebunim. Neputîndu-le salva pe toate, făcusem imposibilul să cruțăm viața cîtorva. Ce mai puteam întreprinde acum? În ziua execuției, Mengele a venit la bloc pentru o ultimă inspecție[109]. *Și-a compus o mutră binevoitoare față de bolnave, deși știa prea bine că, în cîteva ore, aveau să vină camioanele pentru a-și lua „încărcătura". S-a oprit în fața fiecărui pat, mirîndu-se că bolnavele zăceau cîte trei sau patru pe aceeași saltea, mîncau din aceeași strachină (nu existau destule străchini pentru toate bolnavele). Le-a făgăduit să le repartizeze la o muncă ușoară, după vindecare. Noi, care*

---

[109] Simultan cu „marea selecție" întreprinsă, pe „materialul uman" feminin, de către dr. Mengele, la Birkenau, colegul său dr. Heinz Thilo triază „materialul uman" masculin la Auschwitz, în conformitate cu principiul enunțat de Himmler, potrivit căruia, într-un *KZ* nu există decît deținuți apți de muncă, restul... Metoda eliminării celorlalți poartă numele de *Aussonderung* sau *Ausmusterung*, îndeobște cunoscută sub expresia curentă de „selecționare" (după prima împărțire stînga-dreapta, viață-moarte, intervenită la rampă, în momentul sosirii). Coșmarul acestor selecționări planează, permanent, asupra destinului tuturor, mai cu seamă al celor care, dintr-un motiv sau altul, trebuie să se adăpostească sub acoperișul *Revierului*, veritabil „cămin al sinucigașilor" fără voie (dar și barăcile obișnuite sau chiar locurile de muncă pot fi locuri de efectuare a selecționării). Fiecare dorește să pară ceea ce nu este: surîzător, sigur pe picioare, în depline puteri, de unde pieptul ostentativ scos înainte, ochii intenși, buzele arcuite în sus (pentru că, altminteri, un simplu furuncul, orice pansament la vedere, o cicatrice — egal o condamnare la moarte sigură). Dacă la rampă o asemenea triere se efectuează, de regulă, din ochi, în selecționările ulterioare, într-un sfert de oră, pot fi „aleși" pentru moarte 500 de deținuți, ceea ce înseamnă — în medie — cam... două secunde pentru un Häftling devenit „musulman" împotriva voinței sale, adică un deținut complet epuizat de muncă și de foame, cu un organism istovit și un psihic pe măsura stării generale precare.

asistam la această comedie, am fi vrut să-l scuipăm în ochi și să murim, dar înțeleseserm de mult consemnul lagărului : trebuie să taci pentru a putea, într-o zi cum este aceasta, depune mărturie. La cîteva ore după plecarea lui Mengele și a suitei lui, au sosit camioanele. În întreg Revierul a fost anunțată starea de alarmă : „**Block Sperre**“, *toate blocurile încuiate, intrarea și ieșirea interzise. O teribilă tăcere domnea peste tot. Am ciulit urechile. Dintr-o dată, țipete de femei au întrerupt liniștea. Camioanele au pornit într-un zgomot asurzitor, înăbușind țipetele. Cu o exactitate de ceasornic, camioanele se întorceau neîncetat pentru a goli blocurile următoare și plecau însoțite de urlete de nesuportat. În felul acesta le-am auzit trecînd pe dinaintea blocului 5, apoi 6, apoi 11 și 12, care se afla în fața blocului nostru. Acum știam că era rîndul nostru. Aveau să se oprească în fața ușii. Dinții ne clănțăneau în gură, nervii ne erau încordați, gata să plesnească. Camioanele au stopat în fața blocului nostru. Ușa s-a deschis larg. O bandă de SS-iști a năvălit cu zgomot înăuntru. Șefa de bloc și-a plasat personalul la ușă, pentru a scoate bolnavele afară. A început o bătălie. Unele ieșeau docile, resemnate, cu privirea absentă, altele își acopereau capul cu pături și nu se mișcau sau se afundau în saltea. Altele alergau ca niște vite hăituite, în căutarea unui ascunziș. SS-iștii ne îndemnau la treabă, dar erau nevoiți să pună ei înșiși mîna și să tîrască victimele în fața secretarei blocului, care, cu lista în mînă, le controla minuțios numărul matricol de pe braț, numărîndu-le în același timp. SS-istul responsabil stătea deoparte, cu o copie a aceleiași liste, numărînd și el. O ușă a blocului fiind închisă, femeile erau împinse în direcția singurei ieșiri posibile, dînd într-un vestibul, de unde SS-iștii și ajutoarele lor le încărcau în camioane ca pe niște rufe murdare. Ajunse aproape de vestibul, unele se mai zbăteau, opunînd o ultimă rezistență. SS-iștii le loveau. Printre strigătele de durere se auzeau femei adresînd infirmierelor salutări de adio și mesaje pentru rude și prieteni. Blocul se golise. Ultimele victime care zăceau pe jos, pe culoarele dintre paturi și sobă, erau tîrîte de SS-iști spre ușă. Dar nu ieșea socoteala. Lipseau patru numere. SS-iștii strigau :* „**Los, los, schneller !**“ *Mai întîi ne-au amenințat că, dacă nu le găsim, vor lua patru dintre noi. După care ne-au strîns la un loc, promițîndu-ne că aceea care le va*

găsi va căpăta **Z u l a g e** *(o porție suplimentară de pîine și salam). Dar au fost obligați să se cațere ei înșiși, încă o dată, pe paturile superioare, unde au găsit trei femei ascunse în paiele saltelelor. Le-au scos cu sălbăticie, snopindu-le în bătaie. Mai mult moarte decît vii, au fost duse la camion. Una însă mai lipsea. SS-iștii au devenit nerăbdători. Erau, vizibil, sătui de acest „joc". Au hotărît să-i dea drumul ultimului camion, amenințînd-o mai întîi, pe secretară : „Dacă pînă mîine* **S c h m u c k-S t ü c k**-ul *[podoaba] tău nu e găsit, pleci tu în locul lui". Secretara era albă la față ca varul. După plecarea SS-iștilor, ne-au lăsat nervii. Uneia i s-a făcut rău, alta a fost apucată de spasme. Cîteva dintre noi au fugit din bloc ca niște nebune. Nu mai știam dacă ceea ce trăisem fusese ceva real sau dacă nu cumva avusesem un coșmar de iad. Și, deodată, bolnava de negăsit mai înainte și-a făcut apariția — ieșită de unde ? — printre noi. Secretara și șefa de bloc au asaltat-o cu reproșuri. Secretara i-a strigat în față : „Cum de-ai îndrăznit să-mi pui în primejdie viața ?" Sărmana fată, în vîrstă de vreo 20 de ani, tremura din toate încheieturile și plîngea în hohote. Încă mai tremura cînd, înfășurată într-o grămadă de pături, acum nefolositoare, am culcat-o într-un pat. A doua zi am găsit-o în culcușul ei, moartă de emoție și epuizare* (M a ș a - S a t e r - R e v i n — mărturie scrisă înaintată Tribunalului din Frankfurt-pe-Main în anul 1963, cînd erau judecați 22 foști torționari la Auschwitz, unde martora a fost deținută doi ani și două luni).

Dar el, Mengele, cărora dintre cei condamnați la moarte prin spînzurătoare, la Nürnberg, i-ar fi semănat atunci cînd, în preajma celor treisprezece trepte ale eșafodului, și-ar fi rostit ultima dorință :

- „Dumnezeu să aibă în paza sa Germania. Ultima mea dorință este ca unitatea Germaniei să rămînă neștirbită și în această privință să se ajungă la o înțelegere între Est și Vest" **(Joachim von Ribbentrop).**
- „Rog pe cel Atotputernic să se îndure de poporul german. Totul pentru Germania ! Vă mulțumesc !" **(Wilhelm Keitel).**
- „Totul pentru Germania !" **(Ernst Kaltenbrunner).**
- „Alfred Rosenberg" [110] **(Alfred Rosenberg).**

[110] **Atîta doar, își rostește numele.**

• „Sînt recunoscător pentru sentința indulgentă care mi s-a dat. Îl rog pe Dumnezeu să mă primească la el" **(Hans Frank)** [111].

• „Heil Hitler !" **(Julius Streicher).**

• „Toată stima mea ofițerilor și soldaților americani, însă nu și justiției americane" **(Fritz Sauckel)...**

Prezent la execuție, corespondentul Agenției „International News Service", Kingsbury Smith, transmite la centru : „Majoritatea lor au încercat să fie curajoși. Nici unuia nu i s-au muiat picioarele". Dacă, în loc să sfîrșească în Atlantic, la Bertioga, dr. Josef Mengele ar fi fost judecat și condamnat la moarte prin spînzurătoare, pentru crime împotriva umanității, lui i s-ar fi muiat picioarele ? Este de presupus că nu.

Culisele memoriei (10)

„Mengele era un mincinos desăvîrșit. Înainte de a-și începe experiențele cu noi, el în persoană mi-a tatuat un număr pe braț și mi-a spus cu blîndețe : «Tu ești un băiat foarte mic, nu te teme deloc. Te tatuez pentru motive de securitate, pentru ca nu cumva să te pierzi. De fiecare dată cînd vei privi acest număr, ai să te gîndești la mine !» Mengele îi cunoaștea bine pe evrei și vorbea chiar puțin idiș. Cînd ne pedepsea, rînjea și spunea : «Cu cît vă facem să vedeți mai mult, cu atît voi păreți să credeți mai puțin ceea ce facem !» Cînd începeau experiențele, încerca să ne convingă că durerile nu vor fi decît trecătoare, că aceste experimente ne vor ajuta să supraviețuim. Cînd un copil se apăra, se enerva înspăimîntător și urla : «Noi nu ne putem permite să pierdem timpul». El lovea podeaua cu tocurile și scotea strigăte incoerente. Ne scufunda în băi de gheață și ne badijona cu produse chimice, dar cea mai mare spaimă ne-o produceau injecțiile. După o sută cincizeci de injecții am încetat să le mai număr. Fusesem crescut în dragostea față de Dumnezeu. Ura mi se părea

[111] În cadrul procesului său, Eichmann a mărturisit că „Hans Frank s-a apucat să facă obstrucție", atunci cînd alții s-au „amestecat" în treburile privind exterminarea evreilor de pe cuprinsul Guvernămîntului General, deoarece acest teritoriu îi „aparținea" : „Frank se plînse la Berlin și astfel începu o veritabilă întrecere. Frank voia să-și rezolve de unul singur problema evreiască din Polonia. El nu mai dorea să admită evrei în Guvernămîntul său General. Cei care erau deja acolo trebuiau să dispară numaidecît".

a fi crima supremă. Asta îl fascina pe Mengele care, dealtminteri, găsea că am trăsături ariene. Neîndoielnic din această cauză devenii micul său comisionar personal. Îi făceam mărunte servicii şi mă ocupam de mesele lui. În iulie 1944 descoperii, într-o dimineaţă, un lung şir de femei care se îndreptau spre camera de gazare. În acest şir se afla mama mea. Mengele mă trimisese să-i fac un comision la crematoriu. El ştia categoric că voi da peste mama mea. Mai tîrziu mă întrebă dacă eu tot mai cred în Dumnezeu. «Mi-aţi luat totul — răspunsei — dar nu puteţi să mi-l luaţi pe Dumnezeu») (M a r c B e r k o w i t z — internat, împreună cu sora sa geamănă Francesca, în martie 1944, la 12 ani, în *KZ*-ul Auschwitz).

FILIERA (I)

Abia în vara lui 1959 (5 iulie) este lansat un mandat de arestare pe numele dr. Josef Mengele, de către procurorul public al Curţii regionale de justiţie din Frankfurt-pe-Main (pe temeiul actului de acuzare, destul de succint — 15 pagini — enumerînd faptele „Îngerului Morţii"). Guvernul vest-german instituie tot acum, pentru prinderea lui, un premiu de 50 000 de mărci. Unde-i Mengele ?

Cu un deceniu în urmă, înţelegînd că treburile se complică şi paşnicul Günzburg nu-i mai poate asigura liniştea, s-a mutat cu soţia şi copilaşul (Rolf) la Friburg-pe-Brigach (la doar 10 km de frontiera franceză), de unde, apoi (după unii în 1950, după alţii în 1949 sau 1951), ajutat de *Organisation der SS-Angehörigen* (ODESSA), trece singur din Germania în Italia, prin Rëschen (susţine Wiesenthal, pentru a descinde la Merano. Există două principale rute practicate de „Odessa" în scopul punerii la adăpost a celor urmăriţi fiindcă au comis crime împotriva umanităţii : Bremen-Roma şi Bremen-Genova [112], pe căi ocolite, prin Austria (fie traversînd Alpii bavarezi, spre Salzburg, fie paralel cu firul Dunării, pînă la Linz). Între Friburg-pe-Brigach şi Merano sînt peste trei sute de kilometri, apoi, între Merano şi Genova, aceeaşi distanţă... Aceasta pare

[112] Varianta ultimă pretinde că „Îngerul Morţii" s-a folosit de o altă cale : München, Rosenheim, Steinach, Sterzing, Bozen, Genova (deci Germania, Austria, Italia), îmbarcîndu-se — în 1949 — pentru America de Sud. Frontiera austriacă se află la 100 km de oraşul de baştină al dr. Mengele.

varianta aleasă pentru „evacuarea" lui Mengele (după afirmații ulterioare, la Genova ar fi fost arestat de către poliția italiană, fără urmări).

„Odessa" funcționează ireproșabil : într-un interval de timp uimitor de scurt, a izbutit să pună la punct o rețea absolut sigură, *folosind șoferii autocamioanelor germane care transportau, pe șoseaua München-Salzburg, ziarul armatei americane „The Stars and Stripes". Acești curieri solicitaseră posturile de șoferi sub nume false, iar americanii din München neglijaseră să-i verifice, cu de-amănuntul, înainte de a-i fi angajat. Ideea era strălucită. Poliția militară nu percheziționa niciodată aceste camioane. Șoferii le ofereau celor din M.P. cîteva exemplare ale ziarului, apoi treceau frontiera germano-austriacă în apropiere de Salzburg, avînd cîțiva fugari naziști ascunși îndărătul pachetelor de „The Star and Stripes".* Itinerarul cel mai sigur pentru dr. Mengele părea a fi fost : Günzburg-Salzburg-Merano-Genova (sau, poate, „varianta" rapidă München-Memmingen-Innsbrusk-trecătoarea Brenner...) ; indiferent de alternativa aleasă de „sprijinitori", important rămîne faptul că a izbutit să treacă dincolo de Atlantic [113], oceanul care-i va fi, peste optsprezece ani, fatal.

---

[113] Destinul doctorului Mengele s-a intersectat, de cîteva ori, cu destinul altui *Big Nazi*, fostul S.S.-*Obersturmbannführerul* (grad S.S. echivalent cu cel de locotenent-colonel în Wehrmacht) Karl Adolf Eichmann : atunci cînd a aprobat transferarea lui Josef Mengele, ca *Lagerarzt*, la *KZ* Auschwitz-Birkenau ; atunci cînd, în același an, au părăsit — la alte date — continentul european, pentru a debarca în America de Sud ; și, probabil, la Buenos Aires, unde au locuit o bucată de vreme simultan, pînă la capturarea fostului *Obersturmbannführer* (11 mai 1960). Dar dramaturgul vest-german Rolf Hochhuth (născut 1931) le va prilejui celor doi încă o „întîlnire", de astă dată pe scenă, în piesa „Der Stellvertreter" (Locțiitorul), în care Eichmann apare cu numele și gradul său, însă Mengele este doar personajul „Doctorul" : „Piesa lui Hochhuth, «Locțiitorul», este una din rarele tentative esențiale de a învinge trecutul. Ea spune lucrurilor pe nume cu asprime ; ea arată că o istorie scrisă cu sîngele a milioane de inocenți nu poate beneficia de prescripție ; ea reamintește tuturor celor interesați că ei au avut posibilitatea de a se decide și că, în fond, ei s-au decis chiar nedecizîndu-se deloc. *Locțiitorul* denunță toate minciunile potrivit cărora o dramă istorică nu mai este posibilă ca dramă a deciziei, sub pretextul că deciziile nu-i mai sînt la îndemînă omului cuprins de anonimat, îndărătul măștii dispo-

Mult mai tîrziu, într-o odihnitoare zi de sîmbătă (15 martie 1985), la Gabelfrühstück (micul dejun), locuitorii Günzburgului, răsfoind ziarul care apare în localitatea vecină, Augsburg („Augsburger Allgemeine"), citesc — cu tresărirea de rigoare — la patru decenii de la încheierea conflagrației mondiale, un anunț pe o pagină întreagă : Parchetul din Frankfurt-pe-Main aduce tuturor la cunoștință că premiul inițial, de 50 000 mărci (stabilit în 1959), a fost majorat la 1 000 000 mărci vest-germane, răsplătind „orice informație care va ajuta la capturarea criminalului nazist Josef Mengele". La data apariției anunțului, cu trei fotografii (față și profiluri, vîrste diferite), Mengele își doarme somnul de veci, de șase ani, în cimitirul de la Embu, în apropierea metropolei braziliene São Paulo. Un milion de mărci vest-germane rămîn în trezoreria statului. Economie dezolantă.

Fotografiile din anunțul care amintește de clasicul afiș prezent în toate filmele cu cowboy, confirmă descrierea Krystynei Żymulska : urmăritul pare cumsecade, chip agreabil, zîmbet curtenitor, un Adonis rătăcit în Infern... Dar alt ex-*Häftling*, Herman Langbein, devenit secretar general al Comitetului internațional al foștilor deținuți de la Auschwitz, îl înfățișează astfel : *un om scund (inexact ! 1,74 m), oacheș, cu părul negru, cu un ușor strabism al ochiului stîng și o strungăreață triunghiulară între dinții de sus. Avea o înălțime de 1,61 m.* Fotografiile din perioada clandestinității sale, mai tîrziu intrate în circuit public, îl arată ca pe un tip binc legat, nu prea înalt, îmbrăcîndu-se cu gust și decent, păr bogat, negru (cărunțit la tîmple în

---

zitivelor și constrîngerilor socio-politice, în absurda construcție a unei existențe în care totul va fi decis dinainte. O asemenea teorie a extinderii actului istoric li se oferă tuturor acelora care, astăzi, doresc să întoarcă spatele adevărului Istoriei, adevărului propriilor acțiuni. Această piesă este o piesă istorică în sens schillerian. Ea arată, ca drama lui Schiller, omul așa cum acționează atunci cînd, în actul său, este «Locțiitorul» unei idei : liber în îndeplinirea acestei idei, liber în aprecierea actului «categoric», adică moral, demn de om. De la această libertate pe care fiecare o posedă, pe care fiecare o poseda chiar și sub regimul nazist, trebuie să plecăm, dacă vrem să ne depășim trecutul. A nega această libertate mai înseamnă ceva : a nega vinovăția pe care fiecare și-a asumat-o nefolosindu-și libertatea de a se declara CONTRA neomeniei" (Erwin Piscator — Berlin — 1962, noiembrie 6) (vezi pag. 260 și 315).

pozele mai recente), sprîncenele mereu negre, mustața sare-piper (modificîndu-și și forma : acum e mai mare, stufoasă, trapezoidală), spre bătrînețe trăsăturile îi rămîn la fel de pregnante, deloc îmblînzindu-se. În toate imaginile acestea *ochii* îți reținînd, numaidecît, atenția, apoi *mîinile* deosebit de expresive și grațioase (fie că mînuiesc tacîmurile, fie că-i dau de mîncare unui cal, fie că, pur și simplu, stau încrucișate). Referindu-se tot la dr. Mengele, același Herman Langbbein scrie, în 1964 : *Astăzi are cincizeci și trei de ani* (exact ! născut în 1911), *a cam chelit* (inexact ! păr bogat și cînd încărunțește), *dar se îmbracă îngrijit* (exact !). *La Auschwitz, uniforma pe care o purta era întotdeauna impecabil călcată, cizmele lustruite, mănuși albe.* Stînga-dreapta, dreapta-stînga, o mînă delicată, într-o mănușă albă, prelungire a soartei... Aceeași mînă le-a prezentat celor din *M.P.* (Military Police), selecționerii lui Mengele de mai tîrziu, actele pe numele de împrumut Fritz Hellman... A trecut ușor prin filtru Hellman, ar fi trecut și Mengele.

Îmbarcîndu-se în Italia (sau în Spania), traversează Atlanticul cu vaporul. În anul imediat următor, apare instalat la Buenos Aires, în suburbia Olinos. Are în bagaje destule acte de identitate, ca să-și schimbe numele cum își schimbă cămășile ; îl alege pe cel de Friederich Edler von Breitenbach pentru a-i agăța în capăt abrevierea *dr.* și practică medicina fără autorizație. Cei din colonia germană, în rîndul cărora s-au refugiat, mai devreme, destui foști naziști, îl ajută [114]. La un moment dat s-ar crede c-a

---

[114] După primul război mondial, Germania și Austria au fost bîntuite de o criză economică și politică, determinată de înfrîngere. În acea perioadă, mulți germani și austrieci au emigrat în Argentina. Cei mai mulți dintre noii emigranți erau naționaliști extremiști, refuzînd să trăiască într-o Germanie învinsă, încătușată de „lanțurile păcii de la Versailles". Cu eficiența lor obișnuită, noii emigranți au construit școli, uzine, au întemeiat întreprinderi, au editat ziare și periodice, dobîndind o considerabilă influență politică. Într-un răstimp foarte scurt, ei au ocupat o serie de poziții-cheie în țara lor adoptivă. Dar n-au întrerupt nici o clipă contactul spiritual și politic cu *Heimat*-ul (patria) lor. După ce în Germania a venit la putere Hitler, numeroși germani și austrieci au devenit adepții acestuia. Naziștii puneau mare preț pe *Auslandsdeutschen*, germanii de peste hotare. N.S.D.A.P. era bine organizat în Argentina. La începutul războiului, partidul nazist număra aici

intervenit un incident nedorit : o pacientă căreia îi provocase un avort moare. Se prezintă singur, de bună voie, la poliție. Peste două ore, un prieten depune suma cerută pentru eliberarea pe cauțiune a lui Friederich Edler von Breitenbach, alias Josef Mengele.

În 1954, cuplul Irene-Josef Mengele divorțează, sentința pronunțîndu-se — desigur în absența bărbatului — la Friburg-pe-Brigach, ultima reședință a soției și băiatului, Rolf. Au fost căsătoriți, așadar, timp de 15 ani, stînd însă foarte puțin împreună, mai întîi din cauza războiului, apoi deoarece dr. Mengele trebuia să se ascundă și să ducă o existență de vesnic fugar. Singura lor progeniturâ se numește Rolf, un băiat de 10 ani la data divorțului [115].

---

60 000 de membri. Germanii din Argentina o duceau foarte bine. Dispuneau de companii maritime, instituții culturale, un program de schimburi de studenți, un serviciu special de informații, *Transocean* (pentru a rivaliza cu *Reuter* și agențiile de presă americane), ziare și periodice susținute de Ministerul Propagandei a lui Göbbels. Atașatul militar al Argentinei la Roma învăța limba germană, ca să poată citi în original „Mein Kampf". Numele acestui atașat era Juan Domingo Perón. La 17 octombrie 1943, imitînd strategia lui Mussolini, Perón a întreprins, în fruntea *Descaminadosilor* (fără cămăși), un marș asupra Buenos-Airesului. În 1946, cînd a fost ales președinte, l-a copiat pe Führer și în alte domenii. Avea *kommandouri* mobile, organizate după modelul *Rollkommandourilor S.S.* Secretarul său particular era fiul unui nazist german. Perón însuși, așa cum a stabilit o anchetă întreprinsă la Buenos Aires după căderea lui, a primit aproximativ 100 milioane de dolari. Buenos Aires devenise punctul terminus al marii organizații clandestine ODESSA. Germanii au acaparat hotelurî și pensiuni, au furnizat acte de identitate noilor emigranți, au stabilit excelente relații cu funcționarii superiori argentinieni. La un moment dat, un grup de germani din Argentina au plănuit să plece cu avionul în Germania, spre a-i elibera pe criminalii naziști deținuți în închisoarea Landsberg (după S. Wiesenthal).

[115] Variantă. Simon Wiesenthal a susținut — în „Asasinii printre noi", apărută la mai bine de două decenii după încheierea celui de-al doilea război mondial — că dr. Mengele a intentat el acțiunea de divorț, pe numele său adevărat, așa cum era firesc, fiind vorba de o acțiune în justiție. Dar, mai tîrziu, în 1985, cînd Rolf Mengele (la 49 de ani împliniți) face dezvăluiri dintre cele mai tulburătoare, se află că, de fapt, Irene Mengele a intentat acțiunea de divorț, deoarece de mult îi împărtășise fiului ei (și al „Îngerului Morții") că nu poate îndura asemenea existență fragmen-

Dr. Mengele se va recăsători cu propria-i cumnată, văduva fratelui căzut pe front, Martha Mengele; nepotul Karl (purtînd prenumele tatălui decedat, dar şi al bunicului) îi va deveni lui Josef Mengele... fiu adoptiv [116].

---

tară (cînd se întîlnea cu Josef, din mers, fie pe cîmp, fie pe drumuri forestiere, pierdute), pentru cel mai simplu motiv cu putinţă : îndrăgea viaţa deplină, burgheză, bine organizată, mai cu seamă în comparaţie cu astfel de întîlniri riscante şi pline de tensiune, împiedicîndu-i pe cei doi soţi să ducă o viaţă conjugală adevărată ; poate că trăgea în balanţă şi modul de a fi al Irenei, îndrăgostită de viaţă, extrem de sentimentală, dornică să aibă o existenţă conjugală autentică. Aproape firesc, în prea scurtele întîlniri clandestine, dr. Mengele se dovedea a fi gelos, parţial justificat, avînd în vedere puţinătatea şi dificultatea mijloacelor de a-şi întîlni propria soţie. Aşadar, aptitudinea Irenei de a iubi veselia, dansul, anturajul, a ajuns — forţat — în contradicţie atît cu caracterul ei, cît şi cu condiţia reală de trai ; deci, atunci cînd Germania, uşor redresîndu-se după război, reaprinzîndu-şi luminile stinse, ca un simbol, Irene resimte acut setea ei de viaţă, instinctivă, ceea ce, pentru dr. Mengele, în schimb, poate să pară un motiv temeinic şi definitiv de despărţire, mai cu seamă după scurtele întîlniri tăinuite, tensionate. Fiul Rolf va mărturisi, tîrziu, că — după părerea lui — mama voia să scape de legăturile matrimoniale, deloc din pricina trecutului lui Josef Mengele, pe care-l ignorase (deşi, cîndva, prin 1943, fusese în vizită şi locuise în incinta *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau, desigur în partea rezervată „administraţiei" lagărului), cît, mai ales, nevoii de a trăi altfel, complet, în societate, veselă (Rolf va pretinde că mama lui a neglijat, întotdeauna, adevăratele îndeletniciri ale soţului ei la Auschwitz-Birkenau, „crezînd" că el îi îngrijeşte pe cei bolnavi de tifos, de urticarie). Oricum, dr. Mengele l-a trimis avocatului Hans Laternser, din Friburg-pe-Brigach, o procură (ceea ce le-a oferit „vînătorilor de naziști" o nouă pistă de investigaţie : supravegherea strictă a corespondenţei dintre Friburg-pe-Brigach şi Buenos Aires). Sînt şi comentatori care au susţinut că prima soţie a lui Josef Mengele n-ar fi fost alta decît... fiica profesorului Vershuer, sub a cărui îndrumare lucrase la institutul de cercetări din Frankfurt-pe-Mein, protector al său în continuare, şi pe vremea activităţii pretins ştiinţifice, din *KZ*.

[116] Variantă. Rămîn destul de obscure cauzele *reale* care au determinat divorţul şi recăsătoria (în 1953, la Montevideo, sub numele Fritz Hollman) doctorului Mengele, deşi fiul său Rolf va măr-

„Îngerul Morții" renunță la practicarea medicinii, pînă atunci profesată sub numele de Helmuth Gregor-Gregory, preferînd să preia conducerea societății anonime „Fedro Farm K.G" (După război, „Mengele und Sohn" a cumpărat jumătate din acțiunile firmei argentiniene, constituită inițial cu un capital de 1 000 000 de dolari), specializată în asamblarea mașinilor agricole și a preselor hidraulice, livrate de la Günzburg în piese detașate.

Dar plasa în care trebuie să pice Mengele nu are ochiurile chiar atît de mari pe cît se pare : continuîndu-și investigațiile pînă în 1954 (cînd și-a închis centrul din Linz, pentru cinci ani), Wiesenthal a apelat la un informator-prieten, locuind de asemenea la Buenos Aires, rugîndu-l

---

turisi cîndva în legătură cu a doua căsnicie : „A fost o căsătorie din dragoste. Mătușa mea Martha era cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată". Oricum, de-a lungul anilor, dr. Mengele va dovedi că nu-i lipsit de sentimente paterne, că știe să se bucure sincer de compania unui copil. Rolf păstrează numele de familie Mengele, deși mama lui, prin recăsătorire, dobîndește numele de Hackenjos (va mai avea un băiat, pe Jens, viitor arhitect la München). Niciodată nu se va dezice Rolf de tatăl său, nici chiar atunci cînd va cunoaște, în amănunțime, cazul „Îngerul Morții" ; în martie 1956, același Hans Sedlmeier, împuternicitul firmei „Mengele und Sohn", apare la Friburg-pe-Brigach împreună cu mătușa lui Rolf, Martha, pentru a-l lua cu ei la Engelberg, în Elveția, la schi, firește însoțit și de vărul Karl Heinz : „Aveam zece sau douăzeci de alți unchi, însă nici unul dintre ei nu era atît de atent ca acesta. Împreună cu Karl Heinz ne așezam de dimineață pe patul lui mare și el ne istorisea întîmplări de război și de lupte cu partizanii în Rusia". Locuiesc cu toții, inclusiv Sedlmeier, la hotelul „Engel", dr. Mengele sub numele de împrumut Helmut Gregor-Gregory. Pare-se că apropierea dintre Martha și Josef Mengele a fost pusă la cale de părinții lui, ceea ce naște suspiciunea că, astfel, s-a urmărit păstrarea, în perspectiva timpului, a averii clanului din Günzburg, nefărîmițată („soluția" își va dovedi valoarea abia după moartea fondatorului firmei „Mengele und Sohn", căci întreprinderea prosperă într-un asemenea grad, încît, în 1984, de pildă, obține un cîștig net de 82 milioane de dolari, actualul slogan comercial — etalat pe un întreg perete al sediului central — fiind „MENGELE" — die bessere Idee"/MENGELE — cea mai bună idee (cu sens de *alegere*). Firma este condusă de un nepot al lui Josef Mengele și de Karl Heinz — nepotul devenit fiu adoptiv prin căsătoria cu Martha.

să verifice la faţa locului, cu discreţia cuvenită, două posibile „adrese" ale „Îngerului Morţii", pentru a-i confirma care este cea adevărată. Astfel ajunge să afle Ambasada R.F.G. din Argentina că dr. Josef Mengele domiciliază, sub numele său real [117], în Vertiz 968, Olinos, F.C.N.G.M.B. (aceeaşi înştiinţare îi parvine — prin intermediul lui H. Langbein — şi procurorului din Friburg-pe-Brigach, unde Mengele şi-a avut ultima reşedinţă germană).

Dosare acuzatoare încep să circule : de la un birou la altul, de la un minister la altul, de la o procuratură la alta... Anul 1955 devine turbulent. Regimul lui Juan Domingo Perón se prăbuşeşte (19 septembrie), fostul şef al statului se vede nevoit să ia drumul exilului ; la fel, mulţi ex-nazişti, inclusiv dr. Mengele. „Îngerul Morţii" se stabileşte în capitala Paraguayului, la Asunción, de unde va reveni, însă, după puţină vreme, la Buenos Aires, tot sub numele adevărat. „Vînătorii de naziști" nu se astîmpără, culeg date, mărturii, probe, „arhivа" dosarului Mengele creşte, se completează, alte şi alte curse sînt născocite de cei din Europa şi de aliaţii lor de pe continentul sud-american.

În 1957, veşti rele de-acasă : în cursul instrucţiei procesului care-i va aduna, în boxa acuzaţilor, pe cei vinovaţi de crime împotriva umanităţii, făptuite la Auschwitz, în cap de listă figurează numele lui Josef Mengele ! Presiunea sporeşte. Abia în iunie 1959, guvernul vest-german cere guvernului argentinian extrădarea lui Mengele. Prea tîrziu [118]. Familia i-a şi dat de ştire, la momentul oportun, că, la Friburg-pe-Brigach, procuratura a lansat un mandat de arestare ; astfel, urmăritul are posibilitatea de a pleca, încă din luna mai, din nou, în Paraguay, la prietenii săi sus-puşi : baronul Alejandro von Eckstein [119] şi

---

[117] Au trecut zece ani de la încheierea războiului. Nici o acţiune judecătorească n-a fost declanşată în R.F.G. împotriva „Îngerului Morţii".

[118] La adresa indicată — se precizează în nota de răspuns argentiniană — n-a fost găsit. Ar fi de dorit să se obţină alte informaţii, reale, pe temeiul cărora s-ar putea lua măsuri corespunzătoare.

[119] Despre care se spune c-ar fi înrudit cu preşedintele Paraguayului, generalul Alfredo Stroessner, el însuşi nepot al unui căpitan de cavalerie bavarez, născut în Paraguay, totuşi păstrînd o deosebită sensibilitate faţă de cei de origine germană.

omul de afaceri Werner Jung [120] (amîndoi declară — neadevărat ! — că dr. Josef Mengele a locuit în Paraguay, efectiv, cinci ani în şir [121]). „Îngerul Morţii" intră în posesia actului de cetăţenie nr. 293 348 (decret guvernamental nr. 809 din 27 noiembrie 1959), devenind... cetăţean paraguayan. De preferinţă a locuit şi locuieşte în luxoasa clădire din incinta fermei baronului von Eckstein, aflată în împrejurimile Hohenaului (colonie germană prosperă din Paraguayul răsăritean, lîngă frontiera braziliană) ; cîndva, după deshumarea de la Embu, gazda va mărturisi că Mengele a trăit acolo „foarte rezervat şi foarte melancolic" [122].

Revine în Argentina [123] şi, cu paşaport paraguayan în buzunar, apare la Buenos Aires. Guvernul de la Bonn

---

[120] Revenind în R.F.G., în 1961, Werner Jung va fi anchetat de procurorul Hans Kügler, la Frankfurt-pe-Main, în legătură cu Mengele, însă fără o repercusiune pentru cel interogat sau pentru cel fugit.

[121] Aşa prevede legislaţia paraguayană.

[122] Poate că starea i se datorează recentei morţi a lui Karl, căpetenia clanului din Günzburg. Dr. Mengele îşi asumă riscul total de a reveni pe continentul european, chiar în R.F.G., în oraşul natal, pentru a asista la înmormîntarea părintelui său (aşadar, ar fi de crezut că el are şi „sentimente filiale", nu numai „paterne"). Peseimne impresionaţi de gestul lui Josef Mengele, concetăţenii nu anunţă autorităţile. Tîrziu, cînd lumea va afla — cu stupoare — că „Îngerul Morţii" a fost cîteva zile acasă (nelocuind nici în familie, nici la hotel, ci la *Englisch Convent School*), procurorul din Frankfurt-pe-Main, Rahn, afirmă fără echivoc că Günzburgul s-a comportat „ca un grup de conspiratori pentru a ajuta familia Mengele" ; iar un fost primar al localităţii declară presei : „În acest oraş, nimeni n-o să spună nimic, chiar dacă ştie multe" (Michael Zehetmeier).

[123] În America de Sud sînt milioane de emigranţi germani (numai în Brazilia trăiesc peste 3 600 000 de cetăţeni de origine germană, avînd arii întregi în care limba germană se vorbeşte mai frecvent decît cea portugheză şi fiinţează oraşe astfel botezate : Blumenau, Frederico Westphalen, Novo Hamburgo) ; în Chile, lîngă localitatea Parral, există Colonia Dognidad, întemeiată de 300 de germani (regim închis, legi proprii de convieţuire, gard înalt de protecţie), unde şi-au găsit adăpost şi foşti militari nazişti. Nu-i de mirare că aproximativ 5 000 de foşti nazişti s-au putut pierde, literalmente, în masa celor de obîrşie germană, pe continentul sud-american. Dacă în Europa funcţionează „Odessa" şi „Edelweiss", aici există *Kameradenwerk* (Acţiunea camarazilor), ai-

repetă cererea de extrădare, cu mențiunea „urgent". *Il Procurador de la Nación* lasă lucrurile să încezească (peste șase luni, în iunie 1960, după capturarea lui Eichmann și scandalul mondial pe care aceasta l-a declanșat, este emis un mandat de arestare) [124]. Capturarea s-a produs în plin Buenos Aires, la 11 mai 1960, cînd Ricardo Klement, alias ex-*Obersturmbahnnführerul SS* Karl Adolf Eichmann, tocmai ieșea de la slujbă, părăsind incinta uzinei „Mercedes Benz". Acțiunea comandoului care l-a prins pe Eichmann devine publică după mai multe zile (în care prizonierul trebuie ascuns pe loc, pînă cînd va exista posibilitatea scoaterii lui, pe calea aerului, din Argentina), însă dr. Mengele află numaidecît întîmplarea și, în consecință, în aceeași zi, trece frontiera în Brazilia [125]. Alege ca refugiu o îndepărtată stațiune balneo-climaterică din regiunea lacurilor din Anzi [126] : *Bariloche a fost teatrul unui ciudat incident. Nu pot dezvălui aici sursele mele, dar pot afirma*

---

cătuită din indivizi care și-au păstrat propriul nume și dispun de o stare materială excepțională. Astfel, în Paraguay, trăiesc 300 ex-naziști ; „Măcelarul din Lyon", Klaus Barbie, în Bolivia (pînă la extrădarea lui in 1983) ; în Brazilia, la São Paulo, poliția îl va aresta, în 1967, pe Fritz Stangl, răspunzător, ca și dr. Mengele, de moartea a 400 000 de deportați, în lagărele de concentrare de la Treblinka și Sobibor (lucra, liniștit, fără să-și fi schimbat măcar numele, la uzina „Volkswagen") ; tot aici, la São Paulo, poliția îl capturează la o întrunire a foștilor naziști, convocată pentru a celebra ziua de naștere a lui Hitler, pe Gustav Franz Wagner, acuzat de uciderea (de asemenea la Treblinka și Sobibor) a 250 000 de oameni, patru țări cer extrădarea lui (R.F.G., Polonia, Austria, Israel), însă Curtea Supremă a Braziliei refuză extrădarea celui poreclit „Bestia umană" și care, în 1980, în stare de libertate, se va sinucide.

[124] Tergiversarea poate să țină și de simplul motiv că, în țările Americii Latine, extrădarea pentru motive politice nu se prea practică, dreptul de azil politic constituind o trăsătură definitorie într-o lume cu permanente răsturnări de regim ; în plus, autoritățile paraguayene consideră crimele împotriva umanității comise de Mengele, în perioada războiului, drept „delicte politice" și atît.

[125] Mai mult ca sigur, eficienta organizație clandestină nazistă „Kemaradenwerk", l-a avertizat prompt, ca și pe alți naziști de frunte aflați acolo.

[126] La peste o mie de kilometri de capitală, în vecinătatea frontierei chiliene, loc în care ex-naziști dețin terenuri întinse și vile somptuoase.

că ele sînt sigure. Printre turiști se afla o anumită Nora Eldoc, venită din Israel ca să-și vadă mama în Paraguay. Nora Eldoc și mama ei fuseseră la Auschwitz, unde tînăra fată fusese sterilizată [127] *de doctorul Mengele. A fost o simplă coincidență că ea s-a dus la Bariloche tocmai cînd se afla acolo Mengele* [128]. *Acum avea patruzeci și opt de ani* [129], *încă mult farmec și numeroși prieteni în localitate. Într-o seară, în sala de dans a unui hotel din stațiune, ea s-a pomenit față-n față cu doctorul Mengele. Raportul poliției nu precizează dacă el a recunoscut-o. Mengele „tratase" mii de femei la Auschwitz, dar el a observat numărul tatuat pe antebrațul stîng al Norei Eldoc* [130]. *Timp de cîteva minute, victima și călăul s-au privit în tăcere. Martorii acestei scene au povestit că n-au schimbat nici un cuvînt. Nora Eldoc s-a răsucit în loc și a ieșit din sală. Peste cîteva zile a plecat într-o excursie în munți și*

---

[127] Așadar, doctorul Mengele steriliza — pe de-o parte — deținuții de „rase inferioare", iar pe de altă parte — studiindu-i pe gemeni — voia să obțină „cheia" procreării de... duble exemplare, de către mamele germane. Doctorița franceză Hautval a îngrijit, în *KZ*, victime ale sterilizării: „Una din experiențele cele mai tragice a fost sterilizarea cu raze X a tuturor fetelor între șaisprezece și optsprezece ani. Cele mai multe dintre ele erau grecoaice, creaturi fine, delicate, ale căror suferințe te revoltau [...] Micuțele se înapoiau seara într-o stare înspăimîntătoare. Vomitau tot timpul și se plîngeau de dureri abdominale cumplite. Multe au trebuit să stea în pat săptămîni și chiar luni întregi. Multe au fost atinse de arsuri radiologice foarte întinse, necesitînd pansamente de lungă durată [...] Ar trebui spus ceva și despre țigăncușele din Ravensbrück, fetițe ale căror chipuri nu pot fi uitate, zvîrcolindu-se de durere pe podelele coridoarelor infirmeriei după sterilizare".

[128] Dar Pico Iyer, investigînd — în 1985 — cazul Mengele (cu ajutorul lui William McWhirter la Günzburg și a lui Gavin Scott — șeful biroului revistei americane „Time" la Rio de Janeiro, acesta din urmă la São Paulo) scrie: „În 1964, o femeie numită Nora Eldoc, acționînd sub o acoperire vest-germană, pare să fi făcut în așa fel, încît să ajungă în apropierea lui Mengele; a fost găsită, ulterior, moartă" (ceea ce contrazice, fără temei, varianta Wiesenthal privitoare la Nora Eldoc, precum și anul indicat de el pentru împrejurarea amintită).

[129] Deci, ar însemna că acțiunea se desfășoară în 1959, nicidecum în 1964, cînd, după alte mărturii, dr. Mengele se va afla instalat în Brazilia.

[130] Vară australă. Poartă rochie cu mîneci scurte.

nu s-a mai întors. A fost înştiinţată poliţia. După cîteva săptămîni s-a descoperit, într-o prăpastie, trupul zdrobit al Norei Eldoc [131]. *Poliţia a întreprins o anchetă formală şi a clasat cazul drept accident survenit în munţi.*

La 16 martie 1961, Mengele împlineşte 50 de ani. În acelaşi an s-ar crede c-a fost în Egipt — aşa susţine Wiesenthal, care şi-a redeschis centrul la Viena — după care „Îngerul Morţii" ar fi poposit într-o minusculă insulă mediteraneeană din vecinătatea Cretei, Kythnos. „Vînătorii de naziști" i-au dat de urmă, dar au ajuns pe insulă a doua zi după ce „Îngerul Morţii", însoţit de actuala lui soţie, Martha, s-au îmbarcat pe puntea unui iaht particular, al unor prieteni spanioli, anume veniţi pentru a-i lua (ajung la Barcelona). Soţia şi băiatul adoptiv rămîn în Europa, pe cînd Mengele se întoarce în America de Sud ; ar fi preferat să se stabilească iarăşi la Buenos Aires, însă mandatul de arestare emis în vara trecută mai este valabil, deci tot Asunción, unde, cu regularitate, primeşte bani de la „Fadro Farm H. G.". Aici, într-o fermă de lîngă Asunción, pe cursul fluviului Paraguay, un comando (după cum pretinde Isser Harel) era cît pe-aci să pună mîna pe fugar ; apoi, în 1962 (după acelaşi autor), alte două tentative eşuate (una la São Paulo, alta lîngă frontiera dintre Paraguay şi Bolivia). Anul 1962 aduce şi cererea de extrădare adresată, de astă dată, de către guvernul vest-german, guvernului paraguayan [132] (iulie 1962).

De cealaltă parte a Atlanticului, pe bătrînul continent european, familiile celor fugiţi şi ascunşi trebuie să suporte tirul indiscreţiei „vînătorilor de naziști", căci orice detaliu recoltat poate conduce (ca în cazul Eichmann) la capturarea vinovatului. Neobositul Wiesenthal relatează cum a descoperit că Frau Martha locuieşte în Elveţia, lîngă Zürich, la Kloten, pe strada Schwimmbad nr. 9, într-o căsuţă aflată aproape de aeroport [133]. Un sprijinitor al centrului din Linz, locuind în Elveţia, a sunat la uşa vilei cenuşii, ano-

---

[131] Este de presupus că, şi în întîmplarea cu Nora Eldoc, nu Mengele în persoană a acţionat, ucigînd-o în munţi, ci aceeaşi „Kamaradenwerk".

[132] Se indică şi adresa doctorului José Mengele : Asunción, Fulgencio Morena 507.

[133] „Nu era un loc prea liniştit cu toate avioanele care treceau pe acolo, dar era practic pentru soţul ei, putînd să ajungă în cîteva minute de la aeroport acasă, fără a risca să fie văzut de prea multă lume".

nime, din cartierul modern al Klotenului. Martha Mengele e mărunțică [134], are aproximativ 50 de ani.

— Ce doriți ?

— N-ați plătit rata la polița de asigurare pentru casă. Am venit s-o încasez.

— Am închiriat casa de puțin timp și nu știu nimic despre asta (vrea să închidă ușa, vizitatorul însă și-a strecurat piciorul în deschizătură).

— Scuzați-mă, sînteți Frau Vogelbauer, nu-i așa ?

— Nu ! Fosta locatară se numea așa. Ar fi mai bine să mergeți la proprietar.

— Aș vrea să arunc o privire prin casă, să constat dacă nu sînt de făcut reparații. Trebuie să raportez despre asta la societate.

Frau Mengele acceptă, vizitatorul încearcă să găsească orice semn al prezenței unui bărbat în casă. Nimic. Totul pare a indica, sigur, că gazda trăiește singură aici (mai tîrziu, „vînătorii de naziști" vor afla că fiul ei, Karl-Heinz, studiază la Montreux [135]).

Răspunsul paraguayan ajunge după cîteva luni la Bonn : dr. José Mengele este cetățean al Paraguayului și nu s-a făcut vinovat de „nici un act criminal" ; însuși președintele Alfredo Stroessner afirmă că, dacă lui Mengele i s-a dat ajutor, atunci este vorba despre protecția

[134] Într-o fotografie din 1958, care va fi dată publicității abia în 1985, după ce decesul lui Mengele a devenit cunoscut și confirmat, Martha Mengele — pe atunci doar cumnata, văduvă, a „Îngerului Morții" — apare, surîzătoare, alături de viitorul ei soț. Instantaneul e din Elveția, de la Engelberg, stațiune montană în care dr. Mengele a venit anume pentru a-și întîlni fiul, pe Rolf (12 ani). Se vede clar, în imaginea din fața hotelului „Engel", că Martha Mengele este suplă și înaltă, chiar mai înaltă cu doi, trei centimetri decît Mengele, a cărui înălțime o știm din fișa acestuia : 1,74 m. Deci, Martha Mengele nu era „mărunțică". Se păstrează o fotografie de-a ei : la bătrînețe e mult îngrășată și, poate de aceea, pare mai scundă. Pozează cu indiferență. E îmbrăcată într-un mantou de blană, somptuos, are părălărie de lînă, împletită. Privește lumea prin ochi mari, adînci, melancolici. Obraji căzuți spre bărbia încă voluntară.

[135] Cîndva, discutînd cu un prieten despre familia Mengele, Wiesenthal spune : „Noi știm de ani de zile totul despre a doua soție a lui Mengele, despre fiul lui Karl-Heinz care-i un băiat încîntător, serios. Știu unde trăiește, ce relații are, cu ce se ocupă, dar nu mi-ar trece niciodată prin cap să-l fac răspunzător de crimele tatălui său".

cuvenită oricărui cetățean paraguayan. Totuși, la sugestia celor din „Kamaradenwerk", a altor prieteni apropiați, „Îngerul Morții" nu mai întîrzie la Asunción. Tot cam atunci și Frau Martha Mengele este nevoită să se mute (iulie 1962), expulzată fiind de către autoritățile elvețiene, pesemne din cauza lui Wiesenthal care, printr-un interpus, a solicitat poliției supravegherea casei din Kloten, pentru a se stabili cu precizie dacă dr. Josef Mengele vine sau nu vine aici în vizită [136]. Noua reședință e pe moșia lui Alban Krug [137], în apropiere de Encarnación, iar noul său nume e dr. Fritz Fischer, sub care fie îngrijește bolnavii pe moșie sau din localitatea vecină, fie ajută — în lipsă de pacienți — la strîngerea recoltei. Către sfîrșitul anului 1963, Mengele își schimbă iarăși domiciliul.

În acest răstimp, „vînătorii de naziști" nu stau degeaba. În preajma Crăciunului, Wiesenthal află de la un prieten de-al lui Karl-Heinz Mengele, că tînărul student i-a scris c-a plecat să-și petreacă sărbătorile la Milano, unde (le-a spus colegilor) urmează să-l întîlnească pe unul din membrii familiei sale, trăind peste ocean (scrisoarea ajunge tîrziu la destinație, la fel ajunge și Wiesenthal, la Milano, unde recepționerul hotelului indicat în epistolă îi confirmă faptul că, acolo a locuit într-adevăr... Gregor-Gregory, posesorul unui pașaport spaniol, dar cu două zile în urmă a plecat). Altă dată, pe la jumătatea lui 1964, dr. Mengele vine să-și sfîrșească săptămîna la hotelul „Tirol" din preajma Hohenaului, renumit pentru calitatea serviciilor (pînă și președintele Stroessner își petrece aici, uneori, week-endul), fără să știe, deocamdată, că șase oameni îl pîndesc din umbră pe dr. Fritz Fischer, de la camera 26... (toți cei șase sînt supraviețuitori ai Auschwitzului). Ei vor să-l captureze pe „Îngerul Morții" și să-l transporte la Frankfurt-pe-Main, predîndu-l autorităților vest-germane, pentru a ocupa locul ce i se cuvine în boxa acuzaților, în cadrul procesului care trebuie să

[136] Nelipsindu-i resursele materiale, Frau Mengele se mută la Merano, localitate prin care soțul ei a trecut, altădată, în fuga lui din Europa. Aici, la 20 km de frontiera cu Austria, în Tirolul italian, și-au găsit refugiul destui foști naziști, inclusiv soția lui Martin Bormann, Gerda, cu copiii (dar în 1945). Elvețienii, neștiind sigur dacă dr. Mengele o va vizita sau nu la Kloten, de teama implicării într-o extrădare de criminal de război, au preferat s-o îndepărteze pe soția acestuia.

[137] Bogătaș, aproximativ 60 de ani, temperament violent, idei politice de extremă dreaptă.

începă, intentat celor care au săvîrşit crime împotriva umanităţii la KZ Auschwitz. După miezul nopţii, cei şase urmăritori dau buzna în incinta „Tirolului", se reped sus, pe scară, sparg usa camerei 26, înăuntru nimeni (află, stupefiaţi, că dr. Fritz Fischer, alias Mengele, cu doar zece minute mai devreme, ca urmare a unui telefon atunci primit, a părăsit hotelul în grabă — un detaliu : recepţionerul a băgat de seamă că îşi îmbrăcase costumul peste pijama). Dacă cei şase ar fi acţionat cu cîteva minute mai devreme, dr. Josef Mengele ar fi fost judecat, o dată cu foştii lui *Kamaraden,* ar fi sfîrşit, indiscutabil, în ştreang, iar o parte a legendelor şi zvonurilor născute, tocmai, din pricina imposibilităţii de a fi capturat, nu şi-ar mai fi avut rostul [138].

Din ce în ce mai convinşi că va fi imposibilă capturarea lui Mengele, exclusiv pe calea acţiunilor directe, frontale, „vînătorii de nazişti" continuă să recurgă şi la mijloace mai sinuoase, ocolite, dar mai sigure, poate, cum sînt cele care ţin de viaţa particulară a individului, de trebuinţele sale presante, de etapa de existenţă în care se află. „Îngerul Morţii" trecut de 50 de ani, deşi arată mai mult decît mulţumitor ca aspect fizic, pe plan psihic încep să-şi spună cuvîntul tracasarea, teama permanentă de-a nu fi încolţit şi prins, extrădat spre judecare. Sănătatea i se mai şubrezeşte. Simte nevoia unui trai mai aşezat, legăturile sale cu femeile i-au adus, de-a lungul anilor, destule satisfacţii, însă nu i-au rezolvat şi problemele de ordin gospodăresc. Acum — sînt informaţi urmăritorii lui — caută să angajeze o *Hausfrau* de origine germană, care să-l îngrijească şi în care să se poată, cît de cît, încrede. Wiesenthal pune la cale o altă cursă : o anume „Frau Maria" (nume fictiv) frecventează Günzburgul, căutînd o

---

[138] Astfel s-a spus c-ar fi fost patronul unei reţele de traficanţi de heroină în Paraguay sau c-a profesat ca medic personal al generalului Stroessner, ajutîndu-l chiar pe acesta, în calitate de consilier, pentru a pune la punct o campanie de genocid împotriva unor băştinaşi indieni. Conform legendelor şi zvonurilor, era — simultan — în două locuri, oricum, de fost a fost, cu certitudine, în Bolivia, Uruguay, Chile, Argentina (şi în junglele acesteia), Brazilia, Paraguay. După confirmarea — de către experţi — a identităţii celui deshumat la Embu, multe din piesele *puzzle* ului care vrea să reconstituie o bună parte a biografiei lui Mengele, nu mai pot rămîne în acelaşi loc, trebuie să fie mutate, înlocuite, reconsiderate.

legătură prin care să se infiltreze în familia Mengele și, astfel, să ajungă în America de Sud, în preajma „Îngerului Morții". Printr-o stratagemă destul de elementară, tentativa pare să aibă, la un moment dat, șanse de reușită. „Frau Maria" este contactată de „Herr Ludwig" (tot nume fictiv) și, într-un tîrziu, după ce s-a încredințat că are de-a face cu o nemțoaică incapabilă să-și schimbe „vechile" idei (de fapt, „Frau Maria" este omul lui Wiesenthal) [139], vrea să știe :

— Am să-ți pun o întrebare : te interesează să pleci peste Atlantic pentru un an, ca să conduci gospodăria lui Josef Mengele ?

„Frau Maria" nu acceptă numaidecît, fiind stabilită o altă întîlnire (împuternicitul „Edelweissului" sau „Odessei" urmînd să revină), atunci cînd, dacă decizia femeii va fi fost luată, vor merge împreună la Martha Mengele, pentru instrucțiuni. Asta s-a întîmplat în luna iunie 1964. La data convenită, „Frau Maria" a acceptat propunerea. Peste alte două săptămîni, „Herr Ludwig" a chemat-o la Günzburg, pentru a-i comunica amînarea temporară a angajării ei, iar apoi n-a mai primit nici un semn de viață de la intermediar.

Un nou demers vest-german, pe lîngă guvernul paraguayan, de astă dată Eckhard Briest, ambasadorul Bonnului la Asunción, primit în audiență specială de către președintele Stroessner, pentru a-i prezenta o nouă cerere de extrădare a lui Josef Mengele, este — pur și simplu — admonestat :

— Dacă nu încetați cu povestea asta, voi rupe relațiile diplomatice cu Republica Federală a Germaniei ! [În ciuda celor răcnite de șeful statului, diplomatul încearcă să explice că are dispoziții precise]. Nu mai vreau să aud nici un cuvînt, domnule ambasador ! N-am să mai tolerez multă vreme acest lucru.

Dar convorbirea Stroessner-Briest din 16 iulie 1964 devine publică și, forțat de împrejurări și după sfatul primit din partea lui Raoul Pastor, ministrul său de Externe, președintele paraguayan înțelege că a sosit timpul să se degajeze de orice obligații față de Mengele și de influenții săi susținători, mai ales că Paraguayul obținuse, tocmai, un împrumut vest-german. Pînă să fie luată o

[139] Este de presupus că jurnalistul Pico Iyer a confundat-o pe „Frau Maria" cu Nora Elder, suprapunînd cele două împrejurări diferite și unificîndu-le sub o singură dată : 1964 (vezi pag. 124).

decizie, soarta „Îngerului Morții" a stat cîteva zile sub semnul întrebării, apoi Stroessner a hotărît schimbarea domiciliului — pentru cetățeanul paraguayan posesor al actului cu nr. 293 348 — în partea răsăriteană a țării, departe de capitală, de indiscreția ziariștilor și a spionilor, de agitația stîrnită în legătură cu el : de-a dreptul în junglă, pare-se, într-o zonă de frontieră, va trăi atît de izolat, încît doar două drumuri duc la casa singuratică în care locuiește, păzit (după cum pretinde dr. Frederico Nicholas Fernandez, directorul Interpolului din Rio de Janeiro) de patru paznici personali, înarmați pînă în dinți și echipați cu *walkie-talkie* (în afară de patrulele de militari și polițiști gata să percheziționeze orice mașină și să doboare, fără somație, conform ordinelor primite de la centru, pe oricine pare suspect și nu se supune interdicțiilor de circulație în zonă)...

Și totuși : cele descoperite *după* deshumarea de la Embu vor infirma multe presupuneri și legende [140]. Nici pomeneală de Mengele, atunci, în jungla din estul Paraguayului.

„Îngerul Morții" trăia într-alt loc. Și într-alt fel.

Culisele memoriei (11)

Cercetări recente întreprinse de dr. Robert Rosa, de la Universitatea din Chicago, și-au propus să descifreze mecanismele complexului psihic care constă în întipărirea, recunoașterea și reproducerea senzațiilor, sentimentelor, cunoștințelor din trecut, așadar secretele memoriei. Cercetătorul american speră să afle ce anume determină creierul să rețină anumite date, absolut necesare supraviețuirii, în timp ce altele sînt date uitării, ca fiind neesențiale. Deocamdată, el explică rolul pe care un hormon adrenocorticotropic, secretat de o anumită glandă de la baza creierului, îl are ca neuromodulator (de exemplu, în momentele stresante, secreția ajunge în sînge și stimulează producerea de adrenalină). Din nenumăratele ipoteze de lucru, un fapt este cert, verificat de numeroase teste efectuate pe sute de subiecți : secreția hormonului amintit nu

[140] „Dacă mărturia Bossert este adevărată, atunci ea vine în contradicție cu toate informațiile despre Mengele din ultimii douăzeci de ani" (Otmar Katz).

o constantă, depinzînd de starea emoțională a celui în cauză, în funcție de aceasta depinzînd fenomenul care ne ajută să ținem minte sau să uităm.

Dar această mitologie a interiorului, memoria, reprezintă, fără doar și poate, un spațiu insolit, după cum se demonstrează determinat de starea emoțională a individului. Atunci, cum să fie uitat trecutul nazist ? În 1979, deputații vest-germani au votat abolirea normei în virtutea căreia orice crimă, după trecerea a douăzeci de ani, este „uitată" (255 voturi „pentru", 222 voturi „contra"). În 1985, agențiile de presă internaționale au transmis, pe teleimprimatoarele lor, o știre care demonstrează că nu numai fostele victime ale fascismului *nu* uită, ci și foștii torționari *nu uită* : într-o bună zi, pe străzile stațiunii turistice bavareze Nesselwang au apărut o serie de inși mai vîrstnici, destul de asemănători ca ținută, umplînd pînă la refuz hotelurile, restaurantele, deși, în general, nu vor să atragă prea mult atenția asupra lor. Ei sînt foști S.S.-iști din divizia „Totenkopf" (Cap de mort), în număr de peste 200, veniți aici pentru a ține o întrunire. Un locuitor declară : „Este o nenorocire pentru Nesselwang. Nesselwang nu are nimic de a face cu naziștii". Organizatorul întrunirii fiind, însă, un localnic, Rolf Buchheisler, cîndva membru al diviziei „Totenkopf" și actualmente proprietarul hotelului în care se desfășoară întrunirea cu ușile închise, deoarece nimeni în afară de cei invitați nu poate intra. Generalul Otto-Ernst Remer — cunoscut ca unul din cei care au condus executarea atentatorilor la viața lui Hitler, în 1944 — declară cu emfază „Societate particulară", atunci cînd i se cer explicații de ce nu are nimeni altcineva dreptul de a trece pragul hotelului. Trista coincidență potrivește în așa fel lucrurile, încît întrunirea foștilor S.S.-iști se ține exact în preajma aniversării a 40 de ani de la încheierea celui de-al II-lea război mondial și a înfrîngerii Germaniei naziste.

Să fie memoria invers proporțională în raport cu distanța care o separă de un eveniment sau altul, deși experiența arată că, dimpotrivă, cei vîrstnici — în mod firesc — dispun de o memorie mai departe proiectată în trecut, spre deosebire de cei tineri, avînd o memorie mai echilibrat racordată la instanțele temporale, la trecutul îndepărtat, la trecutul apropiat, la prezent. Căile memoriei sînt sinuoase, cerînd victime ca și fanatismul...

Asemenea ciupercilor după ploaie apar, odată cu stabilirea identității *reale*, a lui „Wolfgang Gerhard", îngropat la Embu, o serie de oameni care pretind (unii dețin și dovezi materiale) că au trăit o perioadă în anturajul dr. Josef Mengele, fiindu-i prieteni, gazde, stăpîni sau (cîteva femei)... iubite (pentru unul e vorba de *sẽnor* Wolfgang, pentru altul de *sẽnor* Pedro ori de *sẽnor* Helmuth)... Mărturiile acestora țes parcă o a doua realitate a existenței „Îngerului Morții", suprapunîndu-se datelor care, după surse anterioare, îl plasau în cu totul alt loc și într-alte condiții de trai. Înainte de a-i fi cunoscut, prin autenticul Gerhard, pe soții Bossert, iată-l prezentat de același Gerhard [41] cuplului Geza (topograf, după spusele consoartei inginer) și Gitta Stammer, maghiari emigrați în Brazilia în

[41] După atîtea legende și secrete, este firesc ca toți cei care au venit în contact cu Mengele să fie bănuiți că au de-a face cu „Odessa" sau „Edelweiss". La Wolfgang Gerhard suspiciunea pare a fi cea mai întemeiată, considerîndu-se că n-a fost decît un emisar al organizației subversive naziste pe continentul sud-american, iar în cazul „Îngerului Morții", un adevărat... „înger păzitor". Adolf Gerhard, fiul lui Wolfgang (botezat cu numele Führerului în 1959, mult după război), susține că atît mărturiile Bossert, cît și mărturiile Stammer, sînt simple invenții („Este ușor să arunci vina asupra tatălui meu mort. De fapt, el n-a știut nimic despre dr. Mengele..."), presupunerile planează și asupra cuplurilor Bossert-Stammer, care, după opinia lui Romeu Tuma, ar fi putut face parte dintr-un „inel de protecție" pentru fugar (oricum, arată polițistul din São Paulo, procedeele folosite de Gerhard sînt tipice, intimidarea fiind una din armele binecunoscute ale naziștilor). Gitta Stammer se apără cu bun-simț, replicîndu-i lui Tuma: „Și ce ne-ați fi dat? Dacă am fi anunțat poliția). Trăiesc într-o țară străină, nu-i vorbesc bine limba și copiii mei erau amenințați". Consulul austriac la São Paulo, Otto Heller, adaugă că Wolfgang era un nazist fanatic, ocupîndu-se de răspîndirea publicației neonaziste „Der Reichsbrief" în Brazilia (imprimată în Argentina), avînd antecedente bogate: la 12 ani făcea parte din Hitlerjungend, mai tîrziu înființa un comitet nazist în orașul natal, Linz. Alt martor, specialist din domeniul reclamei, pentru care Gerhard a lucrat un timp, declară că acesta era „150 la sută nazist" (Stefan Wech). Același Romeu Tuma pare să se contrazică, atunci cînd afirmă: „Ținînd seama de faptul că majoritatea martorilor sînt, de fapt, niște țărănoi [exagerat spus!], este absolut imposibil ca ei să fi participat la o conspirație internațională elaborată".

1956. Atunci cînd austriacul le-a vorbit — pentru prima oară — de un prieten de-al lui, elveţian de origine, pe nume Peter (de unde brazilianul Pedro) Hochbrichlet, soţii Stammer deţineau o fermă modestă (plantaţie de cafea şi livadă) în Nova Europa, la aproape 300 km nord de São Paulo. Protectorul şi amicul lui Peter Hochbichlet i-a întrebat dacă nu vor să-l angajeze pe acesta, om harnic, capabil să dea un ajutor serios la fermă. Cei doi au acceptat şi astfel dr. Mengele a fost găzduit acolo, într-o casă separată. Lucrează temeinic, ocupîndu-se de reparaţii felurite, de vaccinarea vacilor, de stocurile de provizii, de culesul fructelor şi al cafelei [142]. Gitta Stammer are 41 de ani, Peter-Pedro, 50 de ani (cînd începe „criza de vîrstă" masculină), dar nu există nici o dovadă că, între ei, ar fi fost o legătură amoroasă (gînd la care te trimit, vrînd-nevrînd, succesele dobîndite de „Îngerul Morţii" pe lîngă reprezentantele sexului slab) [143]. În 1962, cuplul Stammer se mută la Serra Negra, aproximativ 150 km nord de São Paulo, unde Peter-Pedro îi secondează. Aici, în casa Stammer, un oaspete lasă la plecare un cotidian în care există şi un articol despre naziştii aflaţi după gratii şi despre cei deocamdată scăpaţi (ziarul reproduce o fotografie a „Îngerului Morţii", din urmă cu două decenii, de cînd activa intens la Auschwitz. Izbiţi de asemănarea lui Mengele cu Pedro al lor (aceeaşi frunte înaltă, acelaşi fel de a ţine capul, acelaşi zîmbet ieşit din comun), soţii Stammer (Gitta s-ar părea că i-a arătat ziarul) asistă la şocul produs asupra lui („a devenit alb ca varul") şi culeg recunoaşterea că e Mengele. Cei doi Stammer îi cer atunci, discret, lui Gerhard, să-i găsească altă locuinţă prietenului său... Peter Hochbichlet; li se făgăduieşte că totul se va rezolva curînd, însă nimic nu se mai întîmplă. Pedro-Peter rămîne pe loc. Dar familia Stammer nu anunţă autorităţile [144].

---

[142] Un muncitor de la ferma Stammer avea să povestească, mai tîrziu, că domnul Pedro a operat o hernie a unui viţel cu „o îndemînare de necrezut" (Francisco de Sousa).

[143] Şi totuşi, în încheierea relatărilor sale, Geza Stammer îşi îngăduie să spună: „Nu-mi dau seama dacă era într-adevăr vinovat. Cred că era un măgar".

[144] După ce au recunoscut că l-au găzduit, timp de 13 ani, pe Peter-Pedro-Mengele, soţii Stammer dau şi o „explicaţie" pentru îndelungata lor tăcere: zece ani au trăit alături de „Îngerul Morţii", ştiind prea bine cu cine au de-a face, căci Gerhard i-ar fi

Portretul schițat de soții Stammer pare credibil : după ce și-a dezvăluit, forțat de împrejurări, adevărata identitate, Mengele — pînă atunci amabil — a devenit autoritar și arogant ; era suspicios față de necunoscuți și refuza să fie fotografiat ; avea un obicei straniu, urca des într-un turn înalt de aproape 3 m, dominînd clădirea principală a fermei și, de acolo, cerceta cu binoclul valea din împrejurimi ; vorbea extrem de puțin despre familie, despre trecutul său ; le-a spus doar c-a funcționat ca medic la Auschwitz, în timpul celui de-al doilea război mondial ; le-a mărturisit că, în 1959, a revenit pe continentul european, ca să asiste la funeraliile tatălui său, cu care prilej ar fi renunțat la moștenirea ce i se cuvenea, ca și la partea de proprietate în cadrul firmei „Mengele und Sohn" (dar nici n-ar fi avut cum, altminteri, să intre vreodată în posesia celor moștenite de vreme ce, la 5 iulie *același an*, fusese lansat la Frankfurt-pe-Main un mandat de arestare pe numele său și se instituise un premiu de 50 000 de mărci vest-germane pentru prinderea lui) ; le-a mai împărtășit gazdelor faptul c-a fost închis de trupele americane de ocupație din Germania, însă i s-a dat drumul, deoarece numele Mengele nu figura pe listele persoanelor căutate [145] ; Peter-Pedro-Mengele nu voia să primească plată pentru munca prestată la fermă, insistînd chiar să restituie ceea ce se cheltuia pentru întreținerea lui [146] ;

---

prevenit că, dacă-l dau afară pe protejatul său, „ceva li s-ar putea întîmpla copiilor voștri" (cuplul Stammer are doi băieți). Gerhard s-a reîntors în Austria natală, în 1976, lăsîndu-i lui Mengele actele sale de identitate, dar cuplul Stammer tot n-a împărtășit poliției secretul pe care-l deținea (e drept, între timp Pedro-Peter s-a mutat la familia Bossert).

[145] După exhumarea de la Embu, la Washington se va declara că dr. Josef Mengele a fost, într-adevăr, reținut de americani, însă în 1948 (alții vorbesc despre Viena—1947, despre retragere—1945, cum ar fi lăsat el însuși consemnat). Nimic sigur.

[146] Geza Stammer va susține că : „Familia lui Mengele nu era foarte generoasă cu el" ; totuși, povestește că Gerhard — după ce i s-a cerut să-și mute prietenul într-altă parte — l-a adus la fermă pe un anume Hans, venit din Germania occidentală, care i-a înmînat 7 000 de dolari lui Pedro-Mengele, ceea ce i-ar fi putut îmblînzi pe cei doi Stammer. Poliția braziliană va socoti că Hans nu-i altul decît Hans Sedlmeier din Günzburg, intermediar între familia Mengele și fugar, care, la rîndu-i, declară presei în 1985 : „Pot să vă spun ce-a făcut Mengele, ce-a făcut în timpul Ausch-

uneori îl mustra pe Gerhard fiindcă își manifesta, cu ostentație, puterea de care dispunea ; Mengele nu era supărăcios sau violent — explică Geza Stammer — nici cu părea a fi un nazist fanatic, ci mai degrabă un om de știință, rece ; era poruncitor în raporturile cu slujnicele, și repeta îndemnul pentru cei doi Stammer — de a fi mai severi cu progeniturile lor ; întotdeauna nega c-ar fi comis vreo crimă, deși, o dată, a explicat că germanii au vrut să-i extermine complet pe evrei, deoarece aceștia erau ca o boală pentru trupul politic, național, al Germaniei ; înfățișarea lui Pedro era brută, mîinile aspre, ca de muncitor sezonier [147] ; Geza Stammer își aduce aminte că, totuși, el avea un anumit rafinament vizibil, bucurîndu-se atunci cînd putea să cînte la pian, și prefera cărțile de istorie și filozofie, de metafizică și chimie, printre lecturile sale favorite fiind „Declinul Vestului" de Oswald Spengler ; dar, în cea mai mare parte a timpului, Pedro-Peter-Mengele tăcea ; cîteodată ieșea din casă și dispărea pentru șase-șapte ore, însă, mai mult ca sigur, doar pentru a se plimba.

În 1974, cuplul Stammer s-a mutat din nou, de astă dată într-o casă modestă din Santana, la periferia lui São Paulo, nelăsîndu-l pe Pedro pe drumuri, ci instalîndu-l într-altă casă a lor, de dinainte deținută, aproape de Caieiras. În anul imediat următor au vîndut proprietatea de la Caieiras, cumpărînd o casă în suburbia Eldorado Paulista, unde i-au îngăduit lui Pedro să locuiască, pînă cînd au vîndut și această proprietate cuplului Bossert, pe care-l cunoștea din 1970, tot de la Gerhard. Pînă în 1979 l-au văzut rareori pe Mengele, și o dată l-au întîlnit cu fiul

---

witzului, ce-a făcut după Auschwitz, însă nu vreți să mă credeți. Ziarele n-au tipărit adevărul..." Totodată, Hans Sedlmeier confirmă că i-a predat lui Mengele scrisori de-acasă, însă neagă că i-ar fi adus și bani.

[147] Ciudată afirmație ! În fotografiile rămase și date publicității *după* deshumarea de la Embu, oricine poate vedea un bărbat înzestrat cu simțul posturii, așadar elegant, grațios în orice atitudine, și cînd vîslește, și cînd mînuiește tacîmurile, și cînd îi dă ovăz unui cal sau cînd urcă într-o limuzină ; nimic nu pare să-l fi modificat într-un abrutizat muncitor sezonier, are „aerul" unui doctor, fie el și „Îngerul Morții", iar mîinile, mîinile — prelungirea inteligenței — care au suprimat atîția copii, atîția bătrîni și adulți, apar, în fotografiile păstrate, ca fiind deosebit de delicate, de suple, pentru ce ? !...

său Rolf ; au aflat, că Pedro-Peter-Mengele s-a înecat la Bertioga [148], știrea i-a adus-o Gittei Stammer chiar Liselotte Bossert, plîngînd :

— Bătrînul băiat a murit.

A doua zi l-au înmormîntat la Embu [149]. Liselotte Bossert e o femeie frumoasă și la vîrsta ei, tunsă scurt, cu ochelari de vedere fumurii, îmbrăcată sport. În fotografia făcută la Embu, în spatele cuplului Bossert se află Romeu Tuma [150]. Ei l-au cunoscut pe „elvețian" tot prin compatriotul lor Gerhard, în anul 1970, iar peste cinci ani Peter Hochbichelet a devenit... Wolfgang Gerhard (însușindu-și actele de identitate ale adevăratului austriac, la părăsirea Braziliei de către acesta) ; din 1975 pînă la 7 februarie 1979, Bossertii l-au adăpostit, ca pe o rudă, în casa lor. Mengele i-a destăinuit devreme, lui Wolfram Bossert, cine este în realitate (gazdele știind prea bine că, în nici un caz, nu e... Wolfgang Gerhard), de unde și compătimirea cu care avea să-și aducă aminte că oaspetele lor „trăia într-o disperată teamă că va fi descoperit...". În 1976, Mengele are un atac de cord. Scapă. Gerhard (știind, probabil, că urmează să plece în curînd din Brazilia) apelează la doi

---

[148] Procurorul din portul localității Santos, care a anchetat împrejurarea, susține că l-a examinat, cu deosebită atenție, pe bărbatul care s-a înecat, la 7 februarie 1979, la Bertioga : era un om de aproximativ 50 de ani, nicidecum unul de 67 de ani, cîți avea Mengele la data aceea. Iar un fost (la doar 12 ani) *Häftling* la Auschwitz, Marc Berkowitz (locuind actualmente la New City, N. Y.), arată c-a fost unul dintre cobaii lui Mengele și, totodată, un fel de curier al acestuia în lagăr, astfel încît știe cu precizie că „Îngerul Morții" avea o fobie a apei. Era speriat de apă...", nu înota niciodată în rîuri sau lacuri.

[149] Directorul cimitirului l-a cunoscut pe adevăratul Wolfgang Gerhard, așadar emoția soților Bossert e justificată ; ei fac în așa fel încît nimeni să nu mai ridice capacul coșciugului, iar Liselotte plînge și țipă de durere, ca o rudă, anume pentru a-i impresiona pe ceilalți, puțini, prezenți la înhumare.

[150] Șeful poliției din São Paulo consemnează faptul că, în casa Bossert, tot ceea ce amintea de dr. Mengele era cu deosebită grijă și afecțiune păstrat, așezat, astfel încît se pare că amîndoi „aveau veneratie pentru Mengele ca față de un conducător major". În pofida marșului războinic și discursului ținut de Hitler, găsite imprimate în locuința lor, Wolfram Bossert neagă vehement c-ar aparține vreunei mișcări naziste (ca adolescent a luptat în cadrul Wehrmachtului).

oameni pe care-i cunoaşte numai de un an, de la întrunirile expatriaţilor germani : inginerul Ernesto Glawe, născut în Argentina (dar cu tată născut în Germania), şi fiul acestuia, Norberto, pe care-i întreabă dacă n-ar vrea să-l ajute pe un bătrîn prieten austriac ; Glawe acceptă şi începe să-l viziteze pe Pedro în fiecare lună, ducîndu-i dulciuri, ceea ce-i stîrneşte celuilalt uimirea, ca de obicei vorbeşte puţin despre viaţa lui din Europa, unde a slujit în armata Reichului, ca medic [151].

Acum e perioada în care se pare că face cunoştinţă cu menajera purtînd nume de marchiză : Elsa Gulpian de Oliviera — o tînără cu faţa ascuţită, păr blond decolorat, urît pieptănată. Dr. Mengele începe să depindă tot mai mult de Elsa şi o poveste de dragoste se înfiripă între ei, dovadă că, la începutul relaţiei lor, Pedro (aşadar, veritabilul Gerhard n-a plecat încă în Austria) îi cumpără tinerei nişte daruri scumpe, o brăţară şi un inel de aur, şi — de neuitat — un şal de lînă, alb. Îi dăruieşte şi fotografia lui. Deşi circumspecţia devenise la el o a doua natură, încetul cu încetul, Mengele îşi deschide cochilia, pesemne şi sensibilizat de boala care-l face mai dependent de o femeie faţă de care încearcă anumite sentimente (despre legături fizice, va susţine Elsa Gulpian de Oliviera, nici vorbă, era prea gentleman : „Niciodată n-a pus mîna pe mine") [152]. Ieşe chiar în lume şi dansează la nunta surorii Elsei şi, în 1977, cînd îl vizitează Rolf, i-l prezintă drept „nepotul" lui [153]. Peste un an, în octombrie, Elsa îl anunţă pe Pedro că a luat hotărîrea să se mărite. Cum reacţionează Mengele : „El s-a ascuns înapoia propriei persoane. Mi-a spus că n-ar trebui să mă mărit şi că viitorul meu soţ, care era *moreno* [om de culoare], nu-i omul potrivit pentru mine. Susţinea că merit mai mult, o persoană cultă". Pedro, amărît, oftînd, i-ar mai fi explicat că nu-i liber să se căsătorească (purul adevăr),

---

[151] Pînă la urmă Ing. Glawe ajunge să intuiască pe cine frecventează, cînd îi atrage atenţia, în încăperea virstnicei gazde, o copie după prospectul firmei „Mengele und Sohn" din Günzburg.

[152] Vezi pag. 14.

[153] După doar două săptămîni va deduce că-i fiul lui „Pedro" (mai ales că şi asemănarea dintre ei este frapantă), ceea ce confirmă spusele unor prieteni de-ai Elsei, potrivit cărora ştia precis cine e bărbatul care o curtează.

iar Elsa a refuzat atunci să-i fie amantă etc. etc, însă va continua să-l viziteze și, în preziua plecării pe coasta Atlanticului, în februarie 1979, susține că el i-ar fi comunicat :

— Vreau să mor. Cred că viața mea se încheie [154].

Sinucidere ? Nici o dovadă. Apoi, un grădinar a venit la poarta Elisei cu știrea fatală : senor Pedro s-a înecat... Cînd cazul Mengele a resuscitat, dînd încă o dată ocol Pămîntului, în 1985, Elsa Gulpian de Oliviera nu se sfiește să-și divulge convingerea intimă :

— La drept vorbind, nu cred c-a fost capabil de nimic asemănător cu ceea ce se spune.

Ines Mehlich a fost următoarea — și ultima — legătură a lui Mengele, fiindu-i, totodată, menajeră [155]. Curînd, o a doua criză de inimă. Nefericirea i se citește acum pe fața-i marcată de boală. Ines povestește : „Părea distrat și vorbea cu dificultate". Îi plăcea să stea la aer, în curtea din spatele bungaloului, tăcut, într-o profundă introspecție. S-a înzdrăvenit iarăși. Ducea o existență liniștită aparent, de om vîrstnic. Dar nu de azi, de ieri, își trăia izolarea cu resemnare și stăpînire de sine : nu primea acasă nici un fel de scrisori, de nicăieri, nu avea telefon instalat, nu depunea și nu ridica bani de la bancă pe numele său (fie și fictiv), dormea cu un pistol „Mauser" sub pernă, citea și scria în timpul nopții, deoarece, după mărturiile celor care-l frecventau, suferea acum din cauza insomniilor.

Frecventa, așadar, o lume modestă, de oameni care fie nu cunoșteau faptele comise de Mengele, fie că le aflaseră, dar, cu un trecut nazist în spinare, cu nostalgii și speranțe deșarte, preferau să țină partea unuia de-al lor. Un ideal comun, fracturat, îi unea în mod tainic. Pentru că, la urma urmei, „Îngerul Morții" — consecvent cu

---

[154] Cealaltă menajeră din existența clandestină a lui Mengele — Ines Mehlich — declară că și ei i-ar fi fost împărtășit ceva similar : „Mă duc la plajă fiindcă viața mea s-a sfîrșit" (vezi pag. 7).

[155] Dependența lui Mengele (chiar afectivă) față de menajerele sale din ultima perioadă de viață, după cele două atacuri de cord, a fost de mult prevăzută de Wiesenthal, care a încercat să pătrundă (prin „Frau Maria") în anturajul restrîns, selecționat cu grijă, al „Îngerului Morții". Fără succes.

sîne — nu şi-a abandonat, nici o clipă, aspiraţiile de tinereţe [156], idolul [157].

Culisele memoriei (12)

Juristul Allan A. Ryan s-a ocupat timp de trei ani şi jumătate de fel de fel de personaje dubioase, foşti nazişti care au izbutit să se strecoare, sub identităţi false sau folosindu-se de alte tertipuri, în Statele Unite ale Americii. Astfel s-a alcătuit cartea „Vecini liniştiţi" [158], în care este vorba despre John (Ivan) Demianiuk : [159] „Ne-

[156] Cîndva, aflînd despre naşterea unui copil anormal, îi spune lui Basilio Silotto, muncitor la fermă, că... mai bine ar fi ca nounăscutul să moară.

[157] Aceluiasi Silotto i-a declarat că Hitler a fost un mare om.

[158] Autorul a conturat portretul fizic şi moral a nu mai puţin de 18 foşti torţionari nazişti : de pildă S.S.-*Obersturmbannfürerul* Conrad Schellong, care a funcţionat în primul lagăr de concentrare — la Dachau — înfiinţat la scurtă vreme de la venirea la putere a lui Hitler ; sau ustaşul Andrija Arkutovici, fost ministru de Interne al Croaţiei cotropite de germani. Soarta acestora pare să aibă cîteva puncte comune : majoritatea au îmbătrînit fără să fi fost încercaţi de vreo mustrare de conştiinţă ; cînd au fost descoperiţi şi acţionaţi în justiţie, s-au străduit să amîne cît mai mult pronunţarea sentinţei, unii decedînd chiar pe parcursul prea îndelungatului proces ; ei nu s-au ferit să uzeze de toate trucurile posibile, pentru a nu ajunge în boxa acuzaţilor, sau cu imensă întîrziere ; de regulă au dus o existenţă îndestulată ; iar la ora scadenţei nu riscă mare lucru, cel mult o expulzare din ţara în care, cîndva, au intrat prin minciună. Cazul lui Ivan (John) Demianiuk e mai complicat.

[159] Născut în 1921. Peste mai bine de şase decenii, el va pretinde că, la începutul războiului, aflîndu-se înrolat în armată, ar fi fost rănit, motiv pentru care a zăcut trei luni într-un spital german din Crimeea, ca prizonier, după care — tot conform susţinerilor sale — ar fi trecut prin mai multe lagăre de prizonieri naziste, în cele din urmă alăturîndu-se armatei lui Vlasov, alcătuită din trădători ucrainieni. Există o carte de identitate eliberată lui Ivan Demianiuk în tabăra de antrenament S.S. de la Trawniki, în care se specifică, limpede, că el a fost la Sobibor (iar Sobiborul nu-i decît un *KZ* aflat pe teritoriul polonez). Firește, în instanţa de judecată, el va susţine că, de fapt, ar fi vorba de satul Sambor (în cererea de viză de intrare în Statele Unite ale Americii, Demianiuk a trecut Sobidor ca loc de „muncă" anterior, din perioada războiului) ; cît priveşte minciunile scrise, negru pe alb, în formularul de emigrare în S.U.A., acuzatul va replica în plin proces :

îndoielnic îl detestam şi detestam tot ceea ce a făcut el în viaţă. Era un laş, angajat voluntar să slujească drept rotiţă în angrenajul asasinatului. Provocase cu mîna lui moartea a sute de mii de copii, a mamelor şi taţilor acestora. A făcut, în acelaşi timp, tot ce i-a stat în putere pentru ca ultimele lor clipe de viaţă să fie cît mai groaznice. A jurat fals pentru a putea veni în America [160]. S-a bucurat de tot ceea ce America îi putea oferi [...] Mi-am dat seama că, deşi îl uram atît de mult pe John Demi-

---

„Toţi oamenii au mintit în aceste cereri, chiar şi evreii au făcut aşa". Dar el a „activat", mai ales, la Treblinka...

[160] A cerut să intre în S.U.A. în anul 1952, după ce a fost şi în R.F.G. (se păstrează permisul de conducere eliberat acolo, cu fotografie). Îşi va schimba prenumele Ivan în John, devenind, în 1958, cetăţean american, tot pe baza unor minciuni (ascunzîndu-şi, de pildă, descendenţa ucraineană, pentru a nu fi, cumva, expulzat în ţara de obîrşie). S-a stabilit într-o periferie a oraşului Cleveland, cîştigîndu-şi existenţa ca mecanic-auto. Atunci cînd numele său, uşor modificat, va apărea pe lista cu zeci de criminali de război nazişti care, ascunzîndu-se, trăiesc totuşi liniştiţi în Statele Unite ale Americii, listă întocmită de anchetatori, oficialităţile locale sînt nevoite să declanşeze cuvenita acţiune ; dar cetăţenia îi va fi retrasă abia mult mai tîrziu, în 1981, pentru c-a indus în eroare — mistificîndu-şi datele biografice — organele de imigrare. În anul următor, Departamentul Justiţiei instituie procedurile de expulzare ; în 1983, Israelul cere să-i fie extrădat (instituindu-se şi o echipă specială de anchetare a crimelor lui Demianiuk, condusă de un inspector de poliţie, Alex Ish-Shalom, alcătuită din şase oameni care vorbesc, deopotrivă, limba engleză şi ucraineană ; ca detaliu semnificativ : unul dintre membrii echipei devine... paznic al închisorii Ayalon din Ramale, acolo unde va fi încarcerat Demianiuk, cu scopul de a se afla, întruna, în apropierea deţinutului). După ce Curtea Supremă americană a respins cererea de extrădare, totuşi, în 10 februarie 1986, escortat de doi inspectori de poliţie americani, Ivan (John) Demianiuk ajunge la destinaţie (el le-a spus însoţitorilor săi, pe drum : „Am fost doar o rotiţă, era perioada războiului. Chiar dac-am lucrat în lagăr, altă posibilitate n-aveam şi de aceea nu aveţi dreptul să mă judecaţi"). Oricum, instanţa de judecată l-a declarat vinovat, condamnîndu-l la moarte prin spînzurătoare (ca şi pe cei de la Nürnberg sau pe Adolf Eichmann, executat la 31 martie 1962, şi a cărui cenuşă, după incinerare, a fost risipită, din avion, deasupra Mării Mediterana. Cel care s-a jucat cu cenuşa...

aniuk, mă scotea şi mai tare din minţi mutenia lui imperturbabilă, expresia-i împietrită, aproape plictisită, afişate în prezenţa celor care îl acuzau [161], precum şi însolentul său alibi, de o falsitate lesne de demonstrat [162]. S-ar fi zis că, pentru Demianiuk, nu era atît de important faptul că se va dovedi c-a fost „Ivan cel Groaznic" [163];

---

[161] De la bun început, acuzatul din boxă s-a arătat a fi realmente blazat, nepăsător, reprimîndu-şi orice expresie, arareori îngăduindu-şi o abatere de la „rol", ca de pildă atunci cînd îi strigă martorului Eliahu Rosenberg, în limba ebraică (pe care a învăţat-o superficial, în închisoare, dovadă că, de cîte ori apare în sala de judecată, rosteşte : „Boker tov", adică „bună-dimineaţa") : „Eşti un mincinos !" Apoi, el şi-a modificat atitudinea, părăsind pasivitatea voită, începînd să discute aprins cu cei trei avocaţi ai săi, comentînd fotografiile, documentele care-l priveau şi reprezentau dovezile acuzării.

[162] El se apără respingînd toate acuzaţiile, în vreme ce familia, sa şi avocaţii pretind c-ar fi vorba despre „un tragic caz de identitate greşită". Demianiuk susţine : „Eram numai piele şi os în timpul prizonieratului — cum aş fi putut activa la Treblinka ?". Dar mulţi martori l-au identificat fără rezerve, printre aceştia numărîndu-se şi Eliahu Rosenberg care estimează că „Ivan cel Groaznic" ar fi exterminat 860 000 deţinuţi, fiind „ieşit din comun, un crud animal sălbatic [...] Hobbyul lui era omorul şi tortura". De altminteri, în *KZ*-ul Treblinka (aproximativ 100 km nord-est de Varşovia), el a apărut după ce a urmat stagiul de pregătire iniţiat de nazişti : purta, precum alţi torţionari, o banderolă neagră pe care scria, cu litere gotice (vopsea albă), „KAPO", adică „şef".

[163] Poreclă dobîndită la Treblinka, indiscutabil pe merit. Ziariştii l-au poreclit, însă, „Faţă Întunecată". Unul din avocaţii lui Demianiuk, acelaşi O'Connor, îşi apără cu încrîncenare clientul şi lansează adevărate salve de insinuări şi întrebări care să-i încurce pe martorii acuzării, în primul rînd pe Eliahu Rosenberg, căruia, de pildă, îi cere la un moment dat să identifice un anumit punct într-o fotografie a *KZ*-ului Treblinka ; dar martorul replică : „Eu sînt miop". „Dar ieri n-aţi fost miop !" — sare apărătorul. Altă dată, tot O'Connor vrea să ştie, de fapt pentru a trage anumite concluzii favorabile acuzatului : „Aţi fost coboriţi la stadiul de animale ?" Fostul *Häftling* ripostează demn : „Aş spune că dimpotrivă. Ei [torţionarii] au fost animale. Noi am fost reduşi la dimensiunea furnicilor care puteau fi strivite de oricine ar fi dorit-o".

cît de vital era să dezvăluie cît mai puțin cu putință despre sine [...] A fost condamnat, dar el nu-i decît un personaj insignifiant [după cum le și spunea inspectorilor de poliție americani care-l însoțeau în călătoria, forțată, transoceanică]. Dacă ar fi fost ucis pe frontul din Crimeea, altcineva ar fi făptuit ceea ce el a făptuit la Treblinka. N-a fost mai insignifiant decît o plosniță. Dar mentalitatea nazistă, de el reprezentată, nu-i insignifiantă. Cînd tăcea astfel, obtuz și ursuz, Demianiuk era însăși mentalitatea nazistă care ne spunea ceva, și anume că a făcut ceea ce a făcut și că i-a mers. Nu va explica de ce și cum, deoarece, dac-ar explica, ceilalți ar putea să înțeleagă totul ceva mai bine și ar învăța s-o identifice atunci cînd iarăși va înălța capul". Și Ryan [164] explică mai departe: „Le aplicăm legea. Ce lege au aplicat ei propriilor victime? Ce procese au avut loc la Treblinka sau în satele din Ucraina? [...] Respingătorii monștri care au nimicit milioane de familii și apoi au fugit în America nu merită decît disprețul nostru. Le acordăm, totuși, protecția legii, nu pentru că ar merita-o, ci pentru că noi nu ne putem îngădui să sacrificăm legalitatea. Ceea ce facem astăzi ar fi trebuit făcut cu 35 de ani în urmă. [165] Dar, dacă i-am scuti de rigorile legii în 1984, ar însemna că acei 35 de ani de tăcere a lor și cei 35 de ani de inactivitate din partea noastră răscumpără, în vreun fel, odioasele lor crime" [166].

---

[164] Fost director al Oficiului de investigații speciale.

[165] Și autoritățile din Triest (Italia) au deschis o anchetă privitoare la acțiunile lui John (Ivan) Demianiuk, după extrădarea acestuia, în vederea strîngerii de mărturii ale supraviețuitorilor din lagărul de concentrare Treblinka. Aici, la Triest, în urmă cu zece ani, a avut loc un proces al unor gardieni din KZ-ul Treblinka, printre care — în contumacie — fostul comandant al lagărului, Joseph Oberhauser, a fost condamnat atunci la închisoare pe viață, fără a fi vreodată prins (a murit în 1979, în libertate).

[166] Allan A. Ryan mai citează declarația unui torționar nazist care a trăit de asemenea la Cleveland, dar, descoperindu-i-se adevărata identitate, a fost condamnat la expulzare: „Sînt o victimă a resuscitării interesului față de Holocaust. Dar tot ce îndrugă acum evreii despre Holocaust se va întoarce împotriva lor. Ceva tot se va face. Cei ce agită problema Holocaustului au s-o pățească".

DEMONOLOGIE (I)

Dacă pentru antici demonul era o divinitate bună sau rea, un geniu bun sau rău, pentru moderni demonul nu-i decît un înger decăzut, un diavol. „Păcatul este o tentativă de a obține un extaz și o cunoaștere care nu-i sînt și nu i-au fost niciodată hărăzite omului, iar acela care încearcă asta devine demon" (Arthur Machen).

Norocoșii deportați care, la rampă, au fost selecționați de dr. Mengele și au nimerit în partea dreaptă, adică în rîndul supraviețuitorilor, l-au supranumit „Îngerul Morții", ei dînd dovadă de inspirație, simț satiric și împăcare a trebuit să recurgă, pentru a se întîlni). Nici *A* dr. Mengele poate să aibă și sentimente filiale, paterne, familiale în general (doar și-a riscat pielea mergînd, în 1959, la Günzburg, pentru a participa la înhumarea tatălui său, raporturile cu Rolf au fost cît se poate de strînse, în pofida distanței care i-a separat și a stratagemelor la care a trebuit să recurgă, pentru a se întîlni). Nici *A 8450* n-a crezut-o, deși a fost martorul apropiat al unor evenimente și manifestări halucinante: *Sună cel din urmă ceas și pentru cei patru mii cinci sute de locuitori ai lagărului țiganilor. Regulile lichidării sînt identice celor aplicate lagărului ceh: blocarea barăcilor și înconjurarea lor cu puternice cordoane de SS-iști însoțiți de copoi. Țiganii sînt scoși din barăci. Li se ordonă să se alinieze. Nenorociților li se spune că vor fi mutați într-alt lagăr și, deși sînt de doi ani în KZ, ei cred. Capătă porții de pîine și de salam. Toți primesc trei rații, hrana pentru trei zile de drum. Metoda este foarte simplă, dar foarte eficientă pentru a-i minți pe oameni. Nefericiții, amăgiți, nici nu se gîndesc la crematorii, știind că nu li se dau merinde celor care merg acolo. Mobilul care determină Comandamentul SS să inducă în eroare convoaiele care pornesc la moarte nu este grija de a le ușura cumva suferința, ci, pur și simplu, teama ca numeroasa gloată — cum este și în cazul de față — să poată fi escortată de un număr relativ mic de santinele SS, evitarea dezordinei și a timpilor morți în sălile de gazare. Astfel s-a procedat și de astă dată. Coșurile crematoriilor I și II au sculptat flăcări toată noaptea. Vîlvătaia lor a iluminat întregul KZ. Lagărul țiganilor s-a golit, rumoarea lor a încetat. Nu se mai aude decît vîntul care bate dinspre cîmpiile Volhiniei, cîntînd ici și colo pe strunele gardului de sîrmă ghimpată sau trîntind vreo ușă sau fereastră de-a barăcilor pustii.*

Astă-noapte, în lagărul de concentrare de la Auschwitz, piromaniacii lumii au organizat iarăşi infernale jocuri de artificii. De data aceasta au fost azvîrliţi în flăcări, însă, nu evrei, ci ţigani de religie romano-catolică, de pe teritoriile Germaniei şi Austriei. Dimineaţa focurile erau stinse. În curtea crematoriului se înălţa un mic morman lucind argintiu : cenuşa victimelor.

Altă „rasă inferioară" decimată de voinţa „rasei superioare", ariene. Inclusiv copiii.

Douăsprezece perechi de gemeni n-au fost introduşi în cuptoare. Înainte de trimiterea la gazare, doctorul Mengele a scris pe pieptul lor cu creion dermatograf, cele două litere : ZS, adică ordinul de transportare la autopsie. În colecţia cadavrelor de gemeni sînt reprezentate aproape toate vîrstele : de la nou-născuţi pînă la copii în vîrstă de şaisprezece ani. Toate trupurile copiilor cu piele tuciurie şi cu păr negru zac pe pardoseala de beton a sălii pentru depozitarea cadavrelor. Am destulă bătaie de cap să-i aşez perechi, frate lîngă frate. Procedez cu deosebită atenţie, pentru ca nu cumva să se producă vreo confuzie : aş plăti cu viaţa dacă Kriminaldoktorul Mengele ar constata că aceste valoroase şi rare exemplare, necesare cercetărilor sale de biologie a gemenilor, nu sînt exploatate aşa cum se cuvine. Deunăzi stăteam la masa de lucru, amîndoi, răsfoind dosarele gemenilor disecaţi pînă atunci. Deodată, doctorul Mengele observă, pe o copertă de carton albastru, o uşoară pată de grăsime[167]*. În timpul autopsiei pun adeseori mîna pe dosare şi, probabil, aşa*

---

[167] Dr. Nyiszli nu aminteşte nimic despre existenţa, în vecinătatea Auschwitzului, a unei fabrici de săpun din grăsime umană. Iar W. Klelar notează : „La ordinul S.S.-ului, cei din Sonderkommando cerneau pînă şi cenuşa celor arşi, căutînd briliantele rămase intacte. Dinţii de aur erau topiţi în lingouri [dar *A 8 450* arată că aurul astfel recoltat devenea o „monedă", un disc în greutate de 140 grame, cu un diametru de aproximativ 5 cm, exact diametrul creuzetului din topitorie], care luau drumul Reichului... Oasele erau îngropate în cîmp sau aruncate în lacuri. Se pierdea doar grăsimea umană. La Auschwitz nu se făcea săpun". Totuşi, după război, au fost găsite importante stocuri de săpun ştanţat cu iniţialele *R.J.F.* (Reine Jüdisches Fett — grăsime pură de evreu), iniţial vînzîndu-se, fără a se şti ce înseamnă de fapt, la bursa neagră. Apoi, însă, descoperindu-se adevărul, a fost cu grijă recuperat şi s-a procedat la îngroparea lui cu ritualul cuvenit, în cimitire.

s-a pătat. El se uită dojenitor la mine și mă întreabă pe un ton grav :

— Cum poți să te porți atît de neglijent cu aceste dosare, pe care eu le-am întocmit cu atîta dragoste ?

Buzele doctorului Mengele au rostit cuvîntul dragoste ! Am rămas atît de uimit, încît n-am mai putut scoate nici o vorbă.

Deși mut de uimire, dr. Nyiszli Miklós va continua autopsierea cu maximă grijă, a cadavrelor celor douăzeci și patru de copii, douăsprezece perechi de gemeni. Cu atenție și, neapărat — așa cum vrea șeful său direct — cu dragoste. Față de dosare.

Culisele memoriei (13)

1984, toamna. 183 [168] de supraviețuitori de la Auschwitz (din cei aproximativ 3 000 de gemeni asupra cărora dr. Mengele a făcut cercetări) s-au întrunit pentru a lua în discuție mijloacele prin care, intensificîndu-se căutarea „Ingerului Morții" [169], acesta să fie, în sfîrșit, capturat ; și, totodată, au constituit Asociația internațională „Copiii supraviețuitori ai criminalelor experiențe de laborator de la Auschwitz". Unul dintre participanți, căruia dr. Mengele i-a inoculat germenele difteriei, ceea ce a dus la pierderea vocii (acum folosește un aparat amplificator de sunete), a declarat :

— Trebuie să urlăm pentru ca una ca asta să nu se mai întîmple ! (E f r a i m R e i c h e n b e r g).

Dar glasul lui e absolut lipsit de timbru.

DEMONOLOGIE (II)

Dr. Nyiszli stă în sala de autopsie și lucrează, știind ce anume urmărește dr. Mengele prin cercetările sale, la care, fără voie, dacă ține la propria-i viață, trebuie

---

[168] 183 este număr impar, deci ori un singur geamăn dintr-un fost cuplu era de față, ori erau trei frați gemeni ; în 1985, Pico Iyer va susține că, la Auschwitz, dr. Mengele ar fi descoperit, într-un transport, 7 (șapte) gemeni din aceeași familie de oament de circ, entuziasmul său fiind atunci atît de mare, încît nu s-a lăsat pînă cînd nu i-a prezentat unei asistențe de 2 000 S.S.-iști.

[169] La data aceea, doctorul Mengele era mort de peste cinci ani.

să contribuie. Iată-l continuînd autopsierea celor douăsprezece perechi de gemeni. Cîndva, în urmă cu un deceniu şi jumătate, la încheierea studiilor, decanul Facultăţii de Medicină a Universităţii „Friedrich Wilhelm" din Breslau-Wroclaw [170] i-a înmînat actualului *Häftling A 8450* diploma de medic *Magna cum laudae* şi, strîngîndu-i cu căldură mîna, i-a urat un viitor fericit. Acum, el autopsiază — pentru dr. Mengele — cadavrele gemenilor asasinaţi din ordinul „Îngerului Morţii" : *Am pe masa de operaţie cadavrele a doi gemeni în vîrstă de cincisprezece ani. Fac autopsia paralelă şi comparativă a celor doi fraţi. Capetele nu prezintă nimic deosebit. Operaţia următoare constă în extragerea sternului. De data aceasta observ un fenomen unic : la ambii gemeni mai există încă timusul care, în acest caz, se numeşte timus persistent. În mod normal, timusul se găseşte numai la vîrsta copilăriei şi se întinde pe o porţiune destul de mare, de la marginea superioară a sternului pînă la inimă, iar cînd organismul ajunge la maturitate sexuală începe procesul de atrofiere rapidă a acestei glande, pentru a se încheia cu dispariţia ei completă, lăsînd doar o mică pungă de grăsime conţinînd resturi de ţesuturi timice. Timusul are o mare influenţă asupra creşterii corpului în lungime. Dintre simptomele unei atrofieri premature a timusului, cele mai importante sînt creşterea insuficientă în înălţime şi fragilitatea excesivă a oaselor tubulare. Hipertrofia acestei glande se constată frecvent la autopsierea copiilor care au decedat brusc, fără vreo boală prealabilă sau fără o cauză plauzibilă. La copiii cu rezistenţă excesiv de redusă faţă de bolile infecţioase se poate observa de asemenea un timus hipertrofic. Aşadar, glandele găsite la aceşti doi gemeni sînt extrem de interesante, întrucît, pe lîngă faptul că sînt prezente la doi fraţi în vîrstă de cincisprezece ani — cînd ar fi trebuit să dispară încă de la treisprezece ani —, ele au dimensiuni mult mai mari decît cele normale. Fac apoi autopsia altei perechi de gemeni, tot în vîrstă de cincisprezece ani, şi a unei perechi de şaptesprezece ani, toţi univitelini. La toate cadavrele este prezent timusul în formă hipertrofiată. La alte opt perechi de gemeni — toţi univitelini — extrag porţiunea lombară şi sacrală a coloanei vertebrale. A patra şi a cincea vertebră lombară, precum şi verte-*

[170] Străvechi oraş polonez, pe Oder (Silezia) redobîndit — la Conferinţa de la Potsdam, din 1945 — de către Polonia.

brele din regiunea sacrală, prezintă anomalii de dezvoltare, manifestate prin faptul că ele nu s-au sudat la vîrsta de doisprezece-treisprezece ani, cum ar fi fost normal, ci au rămas desprinse pînă la vîrsta de cincisprezece-şaptesprezece ani. Această anomalie se numeşte, în termeni medicali, spina bifida, şi este o modificare în stare să aibă grave urmări. Scheletul uman se dezvoltă în ambele sensuri ale coloanei vertebrale. Aşadar, creşterea este orientată pe de o parte spre regiunea craniană, pe de altă parte spre bazin, adică spre coccis. Cînd predomină prima orientare, se poate spune că dezvoltarea are tendinţă craniană, cînd predomină a doua, tendinţa este caudală. În cazul acestor şaisprezece gemeni, dezvoltarea are tendinţa craniană şi nu caudală, pentru că spina bifida şi nesudarea osului sacru sînt simptome de degenerescenţă. Din totalul de douăsprezece perechi de gemeni autopsiaţi, la cinci perechi am găsit o altă importantă anomalie în dezvoltare şi anume : mobilitatea celei de-a zecea coaste din partea dreaptă, ceea ce, în termeni medicali, se numeşte costa decima fluctuans. La corpul normal această coastă este fixă. Fluctuaţia ei reprezintă o anomalie de creştere, orientată fiind spre partea caudală a coloanei vertebrale. Mobilitatea celei de-a zecea coaste se poate observa şi la oameni maturi, bineînţeles foarte rar, la tipuri astenice, la indivizi slabi, înalţi, cu musculatură flască, cu tensiune sanguină redusă şi cu mică rezistenţă la efort. Toate aceste interesante observaţii le trec, mai mult sau mai puţin amănunţit şi în termeni medicali precişi, în procesele verbale de autopsie.

Cînd munca se încheie, medicul devenit *A 8450* îşi aşteaptă confratele supranumit „Îngerul Morţii", pentru a-i prezenta, pe îndelete, rezultatele dobîndite : *Adeseori am petrecut după-amieze întregi în discuţii îndelungi cu doctorul Mengele, pentru a lămuri unele probleme obscure. În sala de disecţie şi în laborator nu aveam rolul unui umil prizonier KZ, ci, întocmai ca într-un consult medical, discutam cu doctorul Mengele de la egal la egal ; îi explicam şi îmi susţineam punctul de vedere, ba chiar îl şi contraziceam, dacă nu eram de acord cu părerile lui. Cunosc destul de bine oamenii pentru a putea afirma că vorba mea măsurată şi, la nevoie, tăcerea mea, împreună cu ţinuta profesională şi atitudinea mea fermă ca medic, au fost însuşirile graţie cărora am ajuns ca doctorul Mengele — în faţa căruia pînă şi SS-iştilor le tremurau ge-*

nunchii de frică — să-mi ofere, în cursul unei controverse, o ţigară, iar la plecarea din laborator să-mi dea bună ziua.

„Bună ziua" sau „bună seara" (dacă discuţiile îndelungate se purtau după-amiază), slab semn de normalitate într-un mediu absolut aberant, univers anormal născocit de o minte bolnavă. Controversa Mengele–Nyiszli nu putea fi decît de ordin mărunt, direct practic, fiindcă altminteri, dacă *A 8450* ar fi pus în discuţie *conţinutul* cercetărilor întreprinse de „Îngerul Morţii" (chiar făcindu-se abstracţie de contextul macabru), rezultatul ar fi fost că, în loc de o ţigară, se alegea cu un glonţ în ceafă. Era oare dr. Josef Mengele un dement ? Atunci cad sub semnul întrebării şi interminabilele conversaţii ştiinţifice dintre un deţinut KZ ajuns medic legist (caz unic în universul concentraţionar) şi un *Hauptsturmführer* S.S. [171], *Lagerarzt* cu veleităţi de cercetător.

Explicaţia comportamentului manifestat de dr. Mengele, ca şi a psihozei colective [172] care i-a cuprins pe cei aproximativ 100 000 de S.S.-işti [173] şi *kapo* [174], cîţi au func-

---

[171] Grad echivalent în S.S. cu cel de căpitan în Wehrmacht.

[172] Stare mintală a unui grup supus acţiunii de propagandă sau de sugestie intensivă şi trăind împreună într-un sistem de credinţe ori de certitudini fără nici un raport cu realitatea, absolut incapabili de reflecţie individuală, nici chiar grupală, mulţumiţi să-şi asigure în mod colectiv adevărul aşa cum le-a fost revelat sau inoculat.

[173] Puţini, extrem de puţini dintre aceştia, s-au purtat omeneşte, aşa cum arată — de pildă — *A 290* : „S.S.-istul cel gras era silezian, iar celălalt nu e nici el rău" ; „Şeful depozitului era un S.S-ist blînd, scund, slab, cocîrjat şi caraghios. Îl poreclisem «Svejk»" ; „Rottenführerul care însoţeşte în permanenţă comandoul nostru, un S.S.-ist deosebit de cumsecade" ; „Kommandoführerul era în continuare Rottenführerul Lubusch, care îndeplinea şi funcţia de şef al atelierului de lăcătuşerie de la Auschwitz. Pe Lubusch îl cunoscusem încă din 1940, cînd era Blockführer. Era prea blînd şi nu putuse să se menţină multă vreme în funcţie. Avusese chiar conflicte cu autorităţile şi, drept urmare, a ajuns, pentru cîteva luni, la Breslau sau Stuthof, într-un lagăr disciplinar special al S.S.-ului, unde urma să fie învăţat cum să-i trateze pe deţinuţii din lagărele de concentrare. Efectul — după cum am putut constata — a fost invers. Nu numai că nu se schimbase, dar îi ajuta şi mai mult pe deţinuţi. Acum, însă, era mai precaut şi se păzea mai bine" ; „Blockführerul Pestek era un oaspete frecvent al blocului meu. Pestek putea să aibă aproape 30 de ani. Era slab

ţionat în lagărele de concentrare naziste, implică folosirea unei constelaţii de factori, deoarece este de domeniul imposibilului ca toţi să fi fost nişte nebuni, o bandă de descreieraţi şi atît. Într-adevăr, pînă şi dr. Nyiszli îl califică pe şeful său drept „dement maniac, obsedat de aceste cercetări blestemate", fără să se lase cît de cît impresionat de dovezile de stimă (stranii în situaţia dată) şi chiar de cele două acte de bunăvoinţă, vitale, în urma cărora *A 8450* îşi scapă de la moarte soţia şi fata [175], el însuşi fiind salvat, în ultima clipă, de la execuţie [176]. Nimic şi nimeni nu-l împiedică pe autopsierul lui Mengele să judece lucid, obiectiv : *Cerul este luminat de vîlvătăile flăcărilor care se înalţă din ruguri. Zidurile acestei clădiri sînt necontenit cutremurate de urletele oamenilor duşi la moarte şi de pocniturile gloanţelor trase în ceafă. Şi totuşi, doctorul Mengele se opreşte aici după fiecare selecţie şi după fiecare sîngeros joc de artificii* (coloanele de foc ridicîndu-se, uneori, pînă la 8—10 metri, din coşurile crematoriilor). *Aici în atmosfera celor mai cumplite atrocităţi, îşi petrece tot timpul liber şi, ÎN MOD DEMENŢIAL [subl. ns.] îmi porunceşte să deschid cadavrele a sute şi*

---

si nearătos. La prima vedere, mai curînd era antipatic, iar buza de iepure nu-l făcea deloc fermecător. Probabil că S.S.-ul nu stătea prea bine cu cadrele, din moment ce primise în rîndurile sale un astfel de pricăjit şi încă în calitate de Blockführer, cu gradul de Rottenführer, care avea ca sarcină să supună deţinuţii unui tratament adecvat. Nu l-am văzut niciodată lovind pe cineva. Nici măcar tonul nu-l ridica, pentru a demonstra aşa, cel puţin, faţă de severii săi superiori, atitudinea-i duşmănoasă faţă de deţinuţi. Era originar din Cernăuţi [...] nu era un om crud" *(W. Kielar)*. Printre exemplele pozitive poate fi pomenit şi Anton Schmidt, aghiotant într-o unitate a Wehrmachtului din garnizoana Vilna, unde acesta i-a ajutat intens, pe cei din ghetto, să fugă, procurindu-le totodată arme celor din rezistenţă ; descoperit de Gestapo, a fost judecat şi împuşcat. Alt exemplu îl furnizează Simon Wiesenthal : „Merz [S.S-Rottenführer] era unul din puţinii S.S.-işti care se purtase întotdeauna corect cu deţinuţii. Niciodată nu bătuse şi nu ţipase la nimeni. Ni se adresa cu dumneavoastră, ca unor fiinţe omeneşti".

[176] Cuvînt de origine italiană, iniţial folosit la Dachau, de către muncitorii italieni, însemnînd „şeful" comandoului de muncă, funcţie exercitată de indivizi aleşi dintre deţinuţi.

[175] Vezi pag. 155—156.

[176] Vezi pag. 169.

sute de oameni nevinovați, trimiși de el la moarte. In frigiderul din laboratorul nostru, mediul de cultură pentru bacterii este carnea proaspătă de om. Doctorul Mengele stă ore întregi dinaintea microscopului, căutînd explicația unui fenomen pe care nu-l va descifra niciodată : cauza nașterii gemenilor. Astăzi pare, însă, obosit. Vine de la rampa de sosire a transporturilor, unde a stat ore în șir, într-o ploaie torențială, pentru a selecționa deportații ghetoului din Riga. De fapt n-a fost o selecție, pentru că toți au trecut în coloana din stînga. Cele două crematorii aflate în funcțiune și uriașele șanțuri ale rugurilor s-au umplut cu trupurile lor. Pe măsura necesităților, Sonderkommandoul este format din patru sute șaizeci de oameni. Șeful meu, îmbrăcat cu mantia-i umezită, se așază la masa din laborator. Nu-și scoate chipiul, deși de pe cozoroc îi cad picături de apă. Am impresia că nici nu observă starea în care se află. Îi cer mantaua și chipiul ca să le duc la uscat în sala cazanelor.

— Lasă, apa nu poate ajunge decît pînă la piele, îmi răspunde.

Îmi cere procesul verbal de autopsiere a ofițerului rus împușcat. I-l dau. Îl ia în mînă, citește cîteva rînduri și mi-l înapoiază.

— Sînt extenuat. Citește-mi-l dumneata !

Surprins, îi iau procesul verbal din mînă și încep să citesc. Nu parcurg decît patru-cinci rînduri, fiindcă mă întrerupe :

— Oprește-te, nu mai citi !

Privește în gol, cu ochii pironiți pe fereastră. Ce i s-o fi întîmplat ? Să i se fi făcut lehamite de atîtea orori ? Să fi primit vești proaste în urma cărora să-și fi dat seama că strădania lui nu mai are sens ? Este foarte posibil, însă, ca eforturile depuse în ultimele luni să-l fi istovit. De cînd lucrăm împreună n-am avut, niciodată, conversații particulare. De astă dată, văzîndu-l atît de sleit de puteri, prind curaj și-l întreb :

— Domnule căpitan ! Cît mai durează aceste exterminări ?

Îndreptîndu-și privirea spre mine îmi răspunde :

— Mein Freund ! Es geht immer weiter, imer weiter ![177]

---

[177] Prietene ! Așa vom continua mereu, mereu !

Vorbele lui sînt rostite pe un ton de calmă resemnare. Se ridică de pe scaun cu intenția de a ieși din laborator.

— În zilele următoare ne așteaptă lucrări interesante.

Atîta îmi mai spune și pleacă. Mă cutremură gîndul că lucrările interesante înseamnă moartea unui nou grup de gemeni.

Bizară relația care se poate înjgheba între torționar și victimă, atracția irezistibilă a unuia spre celălalt, inexplicabilă, mai ales că dr. Nyiszli nu-i un lingușitor, iar dr. Mengele nu-i un sentimental. Oare Mengele, într-alte condiții, n-ar fi ajuns Mengele, ci un onorabil profesor universitar (cu o doză de sadism în plus față de alții) ? Oricum, „Îngerului Morții" i se potrivește comparația cu omul care, iubind, idealizează ființa iubită, în asemenea măsură, încît orice detaliu (banal, ridicol poate pentru alții) devine obiect de adorație, minunat, admirabil [178]. „Buzele dr. Mengele au rostit cuvîntul dragoste", consemnează cu exagerată uimire dr. Nyiszli, dar, de fapt, un astfel de personaj fanatic se leagă orbește de obiectul iubirii sale, în cazul acesta patima profesională și adorația față de Hitler (valabilă pînă la sfîrșitul propriei vieți, de vreme ce, la atîția ani după dispariția Führerului, el mai simte nevoie de a-i împărtăși unui biet muncitor de fermă, credința lui neclintită că „Hitler a fost un mare om" [179].

---

[178] „În psihologia fanatismului, această cristalizare [tipică amorului-pasiune] se traduce prin sacralizarea formulelor și a ideilor. Prin aceasta, orice sectarism politic se dovedește a fi de aceeași natură cu fanatismul religios. El este Binele, Adevărul și Lumina". (Roger Mucchielli).

[179] Pentru înțelegerea mecanismelor psihologice care luminează o astfel de pasiune, poate fi citată discuția purtată, în timpul războiului, de către un alt „posedat", Hans Frank, cu oaspetele său, la masa oferită de el în castelul Wawel din Cracovia, reședința *Generalgouverneurului :* după ce un comesean — șeful Gestapoului din Polonia — le spusese celorlalți că „Domnul Malaparte a scris, într-una din cărțile sale, că Hitler este o femeie", scriitorul n-a dat înapoi, dimpotrivă, a insistat :

— În fond, Hitler este o femeie.

— O femeie ? țipă Frank, fixîndu-l cu ochii lui plini de stupoare și neliniște.

Toți tăceau și mă priveau (menționează Malaparte).

— Dacă nu-i un om propriu-zis, de ce n-ar putea fi o femeie ? spusei. Femeile merită întregul nostru respect, iubirea noastră,

Faptele, evenimentele realității nu reușesc mare lucru atunci cînd au de luptat cu niște păreri cristalizate, deoarece interpretarea lor este apriorică (orice contrazice opiniile unui asemenea personaj fanatic, a și fost — în general și în prealabil — condamnat, descalificat). O conștiință ca a lui Mengele nu prezintă nici o fisură, fiind un bloc monolit capabil să reziste oricăror asalturi lansate împotrivă-i de împrejurările trăite, să respingă elementele disonante ale cunoașterii, absolutismul e încă una din trăsăturile sale, absența judecăților și interpretărilor „intermediare", în favoarea celor extreme, „unice". Întreaga lui conduită este pe de-a întregul dominată de imaginile pasionale și de părerile sale, îndreptate, absolut intolerant, contra inamicilor care n-au altceva de făcut decît să moară. Opinia fanatică nu ține seamă de „principiul realității". Credința nezdruncinată în Victoria finală a nazismului desăvîrșește această magie a acțiunii care se cuvine a fi

---

admirația noastră. Dumneavoastră spuneați că Hitler este tatăl poporului german, *nicht wahr* ? De ce n-ar putea fi el mama lui ?

— Mama lui ? țipă Frank. *Die Mutter* ?

— Mama lui, spusei. Mamele sînt acelea care-și zămislesc copilul la sînul lor, născîndu-l în durere, hrănindu-l din sîngele lor și din laptele lor. Hitler este mama noului popor german : el l-a zămislit la sînul său în durere, l-a hrănit din sîngele său, din...

— Hitler nu-i mama poporului german ; este tatăl ! zise Frank cu o voce severă.

— Orice-ar fi, zisei, poporul german este fiul lui. Asta-i dincolo de orice îndoială.

— Da, zise Frank, asta-i dincolo de orice îndoială. Toate popoarele noii Europe, polonezii cei dintîi, ar trebui să se simtă mîndri să aibă în Hitler un tată just și sever. Dar știți ce gîndesc polonezii despre noi ? Că sîntem un popor de barbari.

— Și asta vă ofensează ? îl întrebai, surîzînd.

— Noi sîntem un popor de stăpîni, și nu un popor de barbari ; un *Herrenvolk*.

— Ah ! nu spuneți asta.

— De ce nu ? mă întrebă Frank cu o profundă stupoare.

— Pentru că stăpîni și barbari e același lucru, răspunsei.

— Nu sînt de părerea dumneavoastră, zise Frank. Noi sîntem un *Herrenvolk*, și nu un popor de barbari. Aveți poate impresia, astă-seară, că vă găsiți într-un mediu de barbari ?

— Nu, răspunsei, într-un mediu de stăpîni.

numaidecît întreprinsă (acțiune directă) [180]. Mulți specialiști vor interpreta fenomenul, arătînd, printre altele, că „rasismul este o nevroză" [181]. Dar alții nu sînt de aceeași părere, deoarece, în nevroză, Eul individului suferă serios, pe cînd în fanatism nu există suferință. Să fie o psihoză ? [182] Caracteristica lor comună ar fi sistematizarea nerealistă, convingerea absolută a deținerii Adevărului, completa dispariție a spiritului critic, impermeabilitate la experiență, însă ar fi vorba despre o psihoză colectivă. Optica sectară a fanaticilor produce și setea de propriu expansiune, ca și nevoia de a domina în virtutea principiului unic al moralei (conștiința morală normală a dispărut, înlocuită de principiul legitimării eului și a actelor acestuia). Fenomenul este curent la pasionați și de aceea ei devin capabili, pentru a-și satisface pasiunea, de cele mai mari nelegiuiri. Tocmai de aceea coeziunea grupului de fanatici este considerabilă, stereotipiile sînt întărite și înăsprite, simbolurile trec în prim plan (susținute de magia cuvintelor-cheie, foarte încărcate din punct de vedere afectiv), standardurile și normele grupului se sacralizează într-un fel de jurămînt întotdeauna

---

[180] La procesul torționarilor de la Auschwitz, desfășurat în 1964 la Frankfurt-pe-Main (din păcate, dr. Nyiszli Miklós a murit, în 1956, la Oradea), un deținut însărcinat să fie prezent la sosirea transporturilor a amintit doar numele lui Mengele; ceea ce l-a determinat pe judecător să comenteze : „Mengele nu putea să fie acolo tot timpul". Dar martorul replică : „După părerea mea, întotdeauna. Noaptea și ziua". Într-adevăr, el venea la rampă și atunci cînd era rîndul altor camarazi de-ai săi să facă selecționarea, deoarece nu voia să-i scape nici un cuplu de gemeni necesar cercetărilor sale ; de aceea imaginea lui s-a imprimat, puternic, în memoria deținuților. Dr. Mengele activa la rampă cu înflăcărare și prestanță. Printre legendele care au circulat pe seama lui figura și una susținînd că dr. Mengele a pretins că este un descendent al prințului Rudolf de Austria... În realitate, el aspiră — într-adevăr, la un statut superior, avînd o arzătoare dorință de a dobîndi faimă în lumea științifică, medicală, de unde și capacitatea de a-și mobiliza toate resursele de energie fizică și intelectuală, în scopul împlinirii aspirațiilor sale.

[181] Afecțiune mentală caracterizată prin tulburări funcționale fără atingerea personalității (H. Piéron).

[182] Se întreabă Roger Mucchielli.

implicit. Fantasme colective [183] (greu de imaginat pentru cei din afară şi de neluat în seamă pentru nişte creiere adulte) capătă formă şi se dezvoltă datorită fabulaţiei colective. Imaginile Inamicului dobîndesc proporţii monstruoase şi grupul este capabil, sub acţiunea stereotipurilor fantasmatice, să aibă comportamente şi să ia decizii demenţiale. Masificarea grupului rezultă din influenţa sistemului de credinţe asupra fiecărei conştiinţe individuale şi din coeziunea pasională a grupului, fiind totodată expresia înstrăinării persoanei înlăuntrul opiniei grupului, un fel de deparlicularizare implicită, căci fiecare crede că le vorbeşte celorlalţi în numele său, însă chiar atunci cînd el crede că se afirmă, de fapt se neagă, deoarece nu gîndeşte în mod individual. El reproduce ceea ce oricare altul din grup ar putea spune. Fiecare este contopit în grup şi îşi pierde personalitatea. Proba că aşa se întîmplă în realitate o constituie faptul (aşa cum afirmă Shils) că separarea fanaticului de grupul său constituie o încercare morală şi provoacă prăbuşirea psihologică a acestuia, ca şi cum fanaticul ar fi avut nevoie de grupul său pentru a exista (în pofida tertipurilor ingenioase de care s-a folosit, decenii la rînd, ca să scape de urmăritori, nu se poate susţine că Mengele a mai fost vreodată *acelaşi* cu dr. Mengele de la Auschwitz). Dar atunci cînd trăieşte în colectivitatea monolitică, masificată, omul acţionează dintr-o perfectă poziţie de justiţiar şi cu o conştiinţă bună, fiindcă activează în conformitate cu Mitul colectiv sau grupal (cum spune Ellul) care-i dă participantului un simţămînt de siguranţă şi garanţia că acţionează „bine", raţionalizînd şi justificînd tot ceea ce trebuie să facă, chiar ură şi chiar crima [184].

Dumnezeu are nevoie de Diavol pentru a exista. Dr. Mengele selecţionează la Auschwitz transporturile abia sosite, îşi culege gemenii, piticii şi infirmii, stă ore întregi în laborator, la microscop sau punîndu-şi la punct minuţioasele dosare ale experienţelor efectuate [185], mun-

[183] Fantasmă egal producţie imaginativă, visare, vis treaz (H. Piéron).

[184] După Roger Mucchielli.

[185] Nu s-a limitat la gemeni, pitici, infirmi, ci investighează şi condiţiile de apariţie a gangrenelor (moartea sau necroza unei porţiuni a organismului aflată în contact cu mediul extern), mai cu seamă produse în rîndul ţiganilor deportaţi la Auschwitz (se ştia că slăbiciunea deţinuţilor o provoacă, însă dr. Mengele a cen-

cînd, realmente, pînă la epuizare, cu o frenezie ieşită din comun. Totul în virtutea unor credinţe inflexibile, a unei ideologii clare, pe care le slujeşte cu devotament şi intransigenţă. Ideologia a înrîurit, în mod decisiv, intelectul — altminteri demn de luat în seamă — „Îngerului Morţii". Travaliul său ştiinţific (exceptînd condiţiile de recoltare a „cobailor") nu este al unui diletant, dar aplicarea constantă — pentru extragerea concluziilor — a „şablonului nazist" duce, inevitabil, la eşec.

Dar dr. Mengele nu i se aseamănă *Rottenführerului* SS Merz, „Îngerul Morţii" fiind un personaj tipic pentru categoria psihologică a fanaticului : opiniile sale sînt sistematizate şi alcătuiesc împreună un ansamblu orga-

---

trat în aşa fel cercetările, încît pornea de la premiza că sînt datorate factorilor genetici şi rasiali) ; tot el se ocupa şi de heterocromia irisului, colecţiona ochi albaştri, foarte atent să descopere orice nepotrivire cromatică a perechii de ochi, pe care, dacă prezenta ceva deosebit, o expedia numaidecît fostului său mentor, profesorul Verschuer (Mengele recunoştea că Auschwitzul îi îngăduia să continue visurile lui Verschuer, legate de biologia gemenilor, tocmai fiindcă aici, în KZ, dispunea de gemeni într-un număr niciodată atins de alt om de ştiinţă, pe glob, pentru cercetările sale). „Îngerul Morţii" avea o fire de colecţionar : „Odată, făcînd autopsia cadavrului unui bărbat vîrstnic, găsesc întîmplător în vezica biliară nişte calculi foarte interesanţi. Ştiam că doctorul Mengele colecţionează cu pasiune asemenea raritaţi. În consecinţă am spălat pietreie, le-am uscat şi le-am introdus într-un flacon cu gura largă şi cu dop de sticlă. Pe flacon am lipit o etichetă cuprinzînd datele anatomopatologice ale posesorului acestor calculi, precum şi descrierea lor calitativă. A doua zi, cu prilejul vizitei doctorului Mengele, i-am oferit flaconul. Cristalele strălucitoare îi plăcură mult. Le privi îndelung, întorcînd sticla cînd pe-o parte, cînd pe alta, apoi, cu o mişcare bruscă, se întoarse spre mine şi mă întrebă : cunosc oare balada lui Wallenstein, marele căpitan de oşti ? Întrebarea nu era defel potrivită cu situaţia în care ne aflam. Îi răspund că povestea lui Wallenstein o cunosc, dar balada n-am auzit-o. Atunci, doctorul Mengele zimbi şi începu să recite : *Im Besitze der Familie Wallenstein, / Ist mehr Gallenstein, wie Edelstein...* Ceea ce ar suna cam astfel în traducere : *Familia Wallenstein are multe pietre, / Dar mai multe-s la ficat şi mai puţine-s nestemate...* Şeful meu îmi recită cîteva strofe din poezia satirică, în formă de baladă. Era atît de binedispus, încît, luîndu-mi inima în dinţi, am devenit cutezător. L-am rugat să-mi dea posibilitatea de a mă întîlni cu soţia şi cu fata mea ! Ştiam că ce-

nizat (ca o epidermă învesmîntînd țesuturile) în jurul opiniilor, credințelor și atitudinilor *cheie* (la care eul a aderat complet). Acest sistem („epiderma") are rolul unui filtru care triază informațiile, opiniile, faptele, influențele noi (se păstrează și o anumită „zonă de acceptare", extrem de restrînsă la orice extremist ca dr. Mengele, precum și o „zonă de respingere" — despărțită de cealaltă printr-o „zonă neutră" — în funcție de care toate opiniile și înrîuririle neconcordante celor anterioare sînt respinse). În peste trei decenii de supraviețuire după înfrîngerea Germaniei hitleriste, edificiul convin-

---

rerea mea este foarte primejdioasă, dar o rostisem și! nu mai era nimic de făcut. El mă privi surprins :

— Dumneata ai copii și ești căsătorit ? mă întrebă.

— Da, domnule căpitan, am soție și o fetiță de cincisprezece ani, îi răspund emoționat.

— Crezi că sînt aici ?

— Cred că da, domnule căpitan, deoarece acum trei luni, cînd am sosit, dumneavoastră, la selecție, le-ați repartizat în grupul din dreapta.

— Poate că, între timp, au fost expediate într-alt lagăr, îmi răspunde.

Brusc îmi îndrept privirea spre fumul care iese din coșul crematoriului... Doctorul Mengele stă la masă cu bărbia în piept. Eu mă aflu lîngă el. Pare că se gîndește.

— Am să-ți dau un *Passierschein*. Caută să le dai de urmă, dar...

Punînd degetul arătător la buze, mă fixează cu privirea. Atît gestul, cît și privirile lui au o nuanță de amenințare.

— Am înțeles, îi răspund, și vă mulțumesc mult, domnule căpitan.

Doctorul Mengele pleacă. Eu, fericit, ținînd *Passierscheinul* în mînă, mă duc în camera mea să-l citesc : «Numărul A 8450 are dreptul să circule fără escortă pe teritoriul lagărului de concentrare de la Auschwitz. Permisul este valabil pînă la revocare». Semnat : Dr. Mengele, *Hauptsturmführer* SS. Ființa mea întreagă este copleșită de emoție. Cred că în istoria lagărelor nu s-a mai întîmplat niciodată ca un deținut KZ să primească permisiunea de a-și căuta familia și de a intra fără escortă în lagărele pentru femei" (Dr. Nyiszli Miklós - își regăsește astfel soția și fata, salvîndu-le de la o moarte sigură, căci apucă să le sfătuiască să facă în așa fel, încît să plece, cît mai curînd, la muncă, într-altă parte, pentru a nu împărtăși soarta celorlalte deținute din lagărul lor, sortite exterminării).

gerilor dr. Mengele n-a suportat nici un şoc esenţial, păstrindu-l ancorat în cultul nazismului (dovadă că Eul său n-a încercat niciodată vreun dubiu în legătură cu valorile anterior acceptate şi slujite fie în institutul de corectări din Frankfurt-pe-Main, fie pe fronturi, fie la Auschwitz); nu se poate vorbi, la el, nici de o dedublare a personalităţii (coexistenţa a două tipuri de comportament), comportamentul său fiind unul solid legat de motivaţii conştiente şi bine adaptat, probă a unităţii integrative (aşa s-a şi descurcat de minune !). Intoleranţa pasională decurge direct din ideologia rasială, şi cum toţi membrii familiei lui sînt arieni, ca şi cei din mediile frecventate ca fugar, nimic nu-l împiedică să-şi conserve o latură afectivă, sentimentele faţă de propria-i familie, poate şi faţă de cei care-l protejau sau cu care stabilise chiar legături amoroase...

În 1944, la începutul toamnei (în septembrie), cînd KZ Auschwitz-Birkenau funcţiona intensiv, iar dr. Mengele îşi exercita, acolo, împuternicirile, într-altă parte a Poloniei, lîngă Grylov, pe cînd trupele germane se retrăgeau de pe frontul răsăritean, alt lagăr de concentrare (de la Lvov-Lemberg) fusese, din vreme, lichidat ; foştii paznici (200 la număr şi doar 34 de supravieţuitori ai deţinuţilor, printre care şi Wiesenthal) căutau să scape de presiunea liniei întîi sovietice şi, deocamdată, izbutiseră acest lucru. Deşi S.S.-iştii erau de şase ori mai numeroşi decît deportaţii, deşi erau înarmaţi, adevăraţii salvatori ai întregului grup puteau fi socotiţi cei păziţi, căci datorită lor şi pretextului că, neapărat, cu toţii trebuie să ajungă la destinaţie, în vest, încercau, împreună, să scape de primejdioasa zonă a confruntării armate.

Vulturul legendar n-a venit şi nu l-a luat pe Wiesenthal în gheare, ca să-l ducă peste ocean, unde să-şi fi încheiat existenţa într-o cămaşă de forţă. Şi dacă torţionarii n-au fost nebuni, nici victimele, atunci explicaţia celor săvîrşite în KZ-uri rezidă în metafizica rasistă, colorată de furtunosul fanatism „arian". Au existat, totuşi, şi destule cazuri în care, ajungîndu-se la limita rezistenţei psihice, deportaţii şi-au pierdut minţile sau, pentru a nu şi le pierde, se străduiau să-şi şteargă complet din memorie, cît mai repede, cele văzute, auzite, trăite ! *A trecut o săptămînă. Lichidarea ghetoului din Litzmannstadt s-a isprăvit. Zilele însorite de sfîrşit de octombrie se mohorăsc şi începe o ploaie rece de toamnă. Barăcile KZ-ului sînt învăluite într-o ceaţă posomorîtă.*

Încetul cu încetul ceața coboară și asupra trecutului meu, iar viitorul mi se pare și mai întunecat. Ploaia care cade neîntrerupt de cîteva zile, frigul umed care îmi pătrunde pînă la oase și liniștea care mă înconjură parcă-mi sporesc amărăciunea acumulată în suflet. Oriunde merg, oriunde privesc, mă întîmpină sîrme încărcate de curent electric, reamintindu-mi iarăși și iarăși și iarăși deșertăciunea oricărei nădejdi. A treia zi după lichidarea ghetoului de la Litzmannstadt, K a p o -ul principal al S o n d e r k o m m a n d o u l u i a găsit în curtea crematoriului o femeie și doi copii de vreo zece-doisprezece ani, toți trei uzi pînă la piele și dîrdîind. Făcuseră parte din ultimul transport adus la moarte. Bănuind că-i amenință o nenorocire, femeia se furișase, ieșind împreună cu copiii din coloană, ca să se ascundă în dosul unei stive de lemne de foc. Văzuse cu ochii ei cum întregul lor transport a intrat sub pămînt și observase că nimeni nu se mai întorsese de acolo. Îngroziți de spaimă, ei așteptară vreo întîmplare neprevăzută care să-i salveze, însă speranța lor fu zadarnică. Stătură trei zile în vîntul acela năprasnic, sub ploaia torențială, nemîncați, îmbrăcați în zdrențe, uzi pînă la piele, pe jumătate leșinați, pînă cînd K a p o -ul principal, făcîndu-și tura de inspecție, dădu peste ei. Neavînd ce face, îi duse la O b e r s c h a r f ü h r e r u l Mussfeld. Femeia, în vîrstă de treizeci și ceva de ani, părea de cincizeci. Era slabă, numai piele și os. Ajunsă dinaintea O b e r u l u i, își adună puterile rămase, căzu în genunchi și, cu desperare sfîșietoare îl imploră să le dăruiască viața, ei și celor doi copii ai ei. Îi spuse că, vreme de cinci ani cît stătuse în ghetou, muncise într-o fabrică de confecții pentru armata germană și că, și de acum încolo, vrea să muncească. Îl implora să-i lase să trăiască ! Dar Mussfeld nu cunoștea îndurarea ! Tustrei trebuiau să moară. Muriră. Dar se pare că anii petrecuți la Auschwitz măcinaseră pînă și nervii O b e r s c h a r f ü h r e r u l u i, pentru că din nou trimise pe altul să ucidă cele trei făpturi. Acest episod sîngeros fu dat, de asemenea, uitării ; trebuia să uităm dacă nu voiam să înnebunim din cauza atrocităților trăite și a viitorului nostru sumbru, fără nici o perspectivă de scăpare. Amețeala abrutizantă a luminalului mă ajută mult. Adeseori viața de dinainte de a ajunge în KZ mi se pare un vis. Singura mea dorință este să uit totul și să nu mă mai gîndesc la nimic. Este ziua de 1 noiembrie a anului 1944. Ninge cu fulgi mari și deși. Abia se mai văd turnurile de pază ; totul se topește în-

tr-un ocean de zăpadă. Doar ciorile lihnite de foame mai țîșnesc spre cer, cînd vîntul năvalnic de la miazănoapte zgîlțîie sîrmele gardurilor. Plec să fac o mică plimbare în amurg, deși vremea nu e prea potrivită. Aerul rece mă înviorează, însă, și îmi calmează nervii supraîncordați. Înconjur de cîteva ori curtea crematoriului. Drumul meu trece prin fața treptelor care coboară în sala de gazare. Mă opresc cîteva clipe la intrare. Îmi aduc aminte că astăzi e ziua morților... În jurul meu totul este învăluit într-o înspăimîntătoare tăcere. Piatra rece a scărilor de beton ce coboară în sala de gazare dispare în întuneric. Patru milioane de oameni nevinovați și-au luat aici rămas bun de la viață, au aruncat ultima privire îndurerată asupra lumii, pentru a fi înghițiți de moartea fără mormînt... Stau singur pe ultima treaptă a vieții lor. Simt că mie îmi revine trista îndatorire ca, în locul rudelor răspîndite în întreaga lume, să le închin, în inima-mi cernită, un gînd pios... Plec de aici și mă întorc în camera mea. Cînd deschid ușa, constat cu surprindere că becul electric, puternic, nu arde, și că, în locul lui, pîlpîie o luminare care abia reușește să împrăștie întunericul. În primul moment mă gîndesc la o pană de electricitate. Colegul meu, docentul de la Szombathely[186], *șade la masă cu capul sprijinit în mîini și cu ochii ațintiți asupra luminării din fața lui. Nici nu observă sosirea mea. Flacăra tremurătoare îi luminează obrazul. Parcă îmbătrînise cu cîțiva ani. Punîndu-i mîna pe umăr, îl întreb cu gingășie :*

— Dénes, pentru cine ai aprins luminarea ?

Răspunsul e confuz. Îmi vorbește despre socrul și soacra lui, morți cu cincisprezece ani în urmă. Nu pomenește nimic despre soția și copilul lui care — știu de la martori oculari — au murit aici, în crematoriul I. Numaidecît descopăr simptomele melancoliei depresive[187]

---

[186] Dr. doc. Görög Dénes.

[187] Stare morbidă caracterizată, mai ales, prin tristețe, sentiment de incapacitate, pierderea gustului de-a trăi, timpul trăit încetinindu-și ritmul, încremenind prin inhibarea gîndirii. Plictisit, doborît, închistat în durerea-i morală, bolnavul își rumegă idei delirante privitoare la lipsa lui de demnitate, la vinovăția lui, pînă ajunge să creadă în nevoia de a se autopedepsi. Această afecțiune survine ca urmare a factorilor psihosociali, a șocurilor emoționale (doliul de exemplu), fiind extrem de primejdioasă, deoarece îl poate împinge pe bolnav la acte disperate (precum sinuciderea).

şi ale amneziei retrograde[188]. *Îl strîng în braţe, îl duc la patul lui şi-l culc. Sărmanul meu prieten! Tu, atît de firav la trup, de blînd la vorbă, cu suflet atît de ales, atît de bine pregătit în profesiunea ta, în loc să tămăduieşti bolnavi, ai fost aruncat în slujba Morţii, devenind locuitor al împărăţiei ei. De luni şi luni de zile eşti martorul ocular al unor tragedii şi orori pe care creierul omenesc nu le poate concepe şi pe care nici un om de pe lume, în afară de cei care trăiesc în acest infern, nu le poate crede. Poate că-i mai bine că ţe-au părăsit nervii şi, peste creierul tău, se aşterne un văl de ceaţă. Astfel, cel puţin tu nu vei mai trăi şi cele ce vor fi să mai vină... (dr. Nyiszli Miklós).*

Amnezia — scut protector.

Culisele memoriei (14)

După război, prin lume circulă oameni care şi-au lăsat în lagăre de concentrare, nu numai părinţii, copiii, soţii sau soţiile, precum şi un însemnat număr de ani, poate apogeul tinereţii, ci, peste toate, au părăsit acolo şi bunul lor cel mai de preţ: echilibrul psihic[189]. Fel

---

[188] Amintirea este întotdeauna „falsificată", deoarece corespunde unei reconstruiri operate de inteligenţă, aşadar nu un automatism cerebral, ci un act al psihismului, expresia întregii persoane. Amnezia retrogradă se mai numeşte şi *de evocare*, fenomen patologic caracterizat prin lipsa capacităţii de reproducere sau recunoaştere a unor fapte anterioare, care nu trebuie confundat cu uitarea, fenomen normal. Ca urmare a unor stări tensionale, în psihoze, în stările nevropatice, declanşîndu-se acest tip de amnezie avînd o origine emoţională, ea funcţionează ca un mecanism de apărare a personalităţii împotriva angoasei, a unei realităţi dureroase (după N. Sillamy).

[189] „În tratamentul bolnavilor nu întîmpin nici o dificultate. În ceea ce priveşte aprovizionarea cu medicamente, ne putem lua la întrecere cu cea mai distinsă farmacie din Berlin. Există un *Kommando* special, a cărui atribuţie este ca înainte de strîngerea lucrurilor rămase în vestiar de la transporturile gazate, să deschidă bagajele de mînă, să scoată toate medicamentele şi să mi le predea mie. Eu le verific şi le sortez după efectul lor terapeutic [...] Observ un fapt semnificativ: majoritatea medicamentelor găsite la transporturi fac parte din categoria sedativelor nervoase. Iată un fenomen caracteristic pentru starea nervilor europenilor mînaţi la moarte [...] sînt mulţi bolnavi psihici. Faptul îngrozitor

de fel de întîmplări stranii, datorate acestor personaje, autentici *morți-vii*, rămîn întipărite în memoria altora, a succesorilor, integră :

• Într-o brutărie perfect utilată, cu cuptoare încăpătoare, s-a strecurat un trecător oarecare și, profitînd de neatenția de-o clipă a brutarilor, a deschis ușa unui cuptor încins și s-a băgat înăuntru. A fost în sfîrșit observat, brutarii s-au repezit cu lopețile și au izbutit să-l tragă afară, spre nedumerirea celui în cauză. Firește, l-au întrebat de ce vrea să se sinucidă, însă făptașul protestează cu vehemență :

— Nu-i adevărat ! N-am vrut să mă sinucid. Astăzi de dimineață am primit răspunsul definitiv la cererea mea, dată la „Crucea Roșie", ca să aflu ce s-a întîmplat cu fiul și mama mea, ajunși împreună cu mine la Auschwitz. Nu i-am mai văzut de-atunci. Acum am aflat c-au fost duși imediat la crematoriu. De aia am intrat și eu în cuptor, doar ca să-i caut...

• Întotdeauna la aceeași oră (ora *Zahlappellului* [190] din lagăr, fie foarte devreme în zori, fie pe înserat), în plin centrul unei metropole europene, un individ cu păr alb și fața destul de tînără se trîntește pe jos (pe trotuar sau pe trecerea de pietoni) și face cincizeci de „culcări" ; apoi se ridică și își vede de drum, însă nu înainte de a lua poziție de drepți și a striga numărul tatuat pe antebrațul stîng...

• Un tramvai îl surprinde pe linie pe un bărbat vîrstnic care se mișcă mai greu, țipetele trecătorilor, frînă tîrziu pusă de vatman, accidentatul, trîntit pe caldarîm, cu piciorul strivit de roata metalică, rîde în hohote, demențial :

---

că sub proprii ochi sînt exterminați frații, soțiile, copiii, părinții lor bătrîni, că ei, cu mîinile lor [cei din *Sonderkommando*], tîrăsc zilnic mii de cadavre în fața cuptoarelor și le aruncă în incineratoare le produce grave stări de depresiune și de melancolie. Toți cei de aici au un trecut la care se gîndesc îndurerat și pe toți îi așteaptă un viitor la care se gîndesc cu groază" (dr. Nyiszli Miklós).

[190] Apelul numerelor (de două ori pe zi, înainte de plecarea la muncă și după revenirea în lagăr). Dar procedeul de a-i ordona *Häftlingului* să se trîntească la pămînt și să se ridice, iarăși să se trîntească, iarăși să se ridice, era curent în KZ-uri, folosit de toți torționarii mai mari sau mai mici.

— Ce noroc !

Se așează în șezut, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, apucă piciorul secționat (cu pantalon cu tot) și-l înalță în aer, continuînd să rîdă ca un aiurit :

— Ce noroc ! Ce noroc !

Lucrurile se lămuresc cînd explică, fără să se poată opri din rîs, c-a pierdut un picior în lagăr, de pe urma unei gangrene, asta ar fi putut să-l coste viața, nemaifiind bun de nimic, însă chiar atunci au dat peste ei Aliații și i-au eliberat, bucuria lui e justificată, fiindcă nu și-a pierdut un picior adevărat, ci o proteză uzată.

— Orice rău e spre bine... mormăie printre lacrimi de rîs. Ce noroc ! Acum or să mi-o schimbe...

• Un fost *Häftling* al *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau a devenit, după război, comis-voiajor, angajatul unei fabrici de săpun. Călătorea mult, prin țară, cu trenul, însă niciodată nu închidea ochii pe drum, din pricina unei insecurități permanente, izvorîte din ceea ce pătimise, adolescent fiind, împreună cu familia, pînă să fi ajuns în lagăr. Printre ciudățeniile lui era și aceea că, ori de cîte ori deschidea valiza cu mostre în fața unui ipotetic client, dacă negustorul ezita să comande, el rostea grav, cu ochi prea strălucitori :

— Nu mă credeți că-i din untdelemn curat ?

Înălța în aer bucata de săpun (fie de toaletă, fie de ras) și, pe neașteptate, mușca dintr-însa și mesteca vizibil mulțumit de calitatea mărfii pe care o vindea. Cariera lui de comis-voiajor n-a ținut prea mult, oamenii se cam speriau. Odată, în gară, i-a dat unui hamal bani să-i cumpere biletul de tren, însă cînd l-a adus, hamalul i-a spus că l-a costat cu cinci groși mai mult decît dăduse ; atunci fostul *Häftling* a luat biletul și, cu gesturi lente, l-a rupt în bucățele, după care, dîndu-i hamalului altă sută, pentru alt bilet, l-a moralizat astfel :

— Crezi că la mine contează cinci groși ? Contează cinstea !

De regulă, el nu folosea la masă șervețelul de hîrtie, oriunde s-ar fi găsit (în familie, în vizită, la restaurant), ci un petec de ziar cu care se ștergea, elegant, la gură, explicînd și de ce procedează astfel :

— Șervețelele produc cancer.

A murit de cancer în 1961 [191].

---

[191] O amintire transcrisă de Krystyna Żywulska schițează „mecanismul" lăuntric care, în repetate rînduri, i-au făcut pe deținuții

Dr. Mengele păstrează depline facultăți mintale. Nici alți S.S-iști nu par să-și fi pierdut cumpătul după înfrîngerea nazismului. Extrem de mulți au scăpat de justiție, părăsind Germania și chiar continentul european, organizații clandestine, printre care — la loc de frunte — „Odessa" și „Edelweiss", au activat intens, ingenios și suplu, salvîndu-i de pedeapsă, furnizîndu-le acte de identitate pe alt nume, obținîndu-le posturi de muncă în felurite sucursale ale unor firme germane, ajutîndu-i material.

KZ-urilor să-și caute adăpost, alinare, uitare, în afara realității insuportabile, așadar într-o lume plasată într-un plan imaginar, himeric: „În această noapte crematoriile funcționau din plin. Toate coșurile vomitau flăcări spre sumbrul cer albastru. Un fum aspru urca din gropi. El se răsucea, se balansa și se învîrtea exact deasupra capetelor noastre. Prin gardurile de sîrmă ghimpată ale celui de-al doilea crematoriu se distingeau umbrele celor din *Sonderkommando*, siluete fantastice, detașîndu-se, cu furcile lor, pe un fundal de flăcări [...] Camioanele repartizau cadavrele. Al patrulea crematoriu trebuie să fi fost arhiplin, iar cel de-al treilea, neîndoielnic, anunțase că terminase de ars încărcătura. Așadar, camioanele aduceau o nouă încărcătură. Basia mă privea cu ochi nebuni. «Mi-e atît de frică, Krystyna. Totul se amestecă în capul meu». «Calmează-te, încă puțin și vei uita totul». Am rostit asta, însă eram eu însămi la fel de îngrozită. Un tren sosi aducînd o nouă «încărcătură». Sute de cîini lătrau. Am intrat în lagărul țiganilor. Dintr-o dată, o voce puternică, părînd a veni din cer, spuse în limba germană: «Ascultați, voi toți, voi mergeți la moarte, veți fi asasinați». Am rămas stupefiate. În același moment, o împușcătură răsună aproape de noi. Ne-am azvîrlit la pămînt. Am înțeles cine strigase! Era Posten. El rămăsese aici, singur, timp de mai multe nopți și, din ascunzătoarea sa, văzuse totul. Învăluit de fum, prădă ororii necontenite a acestei viziuni de infern, pierduse orice control asupra lui însuși și strigase. [...] Infernul continua. Era îndeplinită «norma», deoarece Armata Roșie se apropia de Ungaria și toată lumea trebuia arsă". Aceeași autoare relatează cazul unei deținute, Piri, care s-a luptat să-și salveze mama, pe care o văzuse plecînd în direcția crematoriului, adresîndu-i-se *Hauptscharführerului* Mancey, dar tartorul explică direct: „«Ei bine! draga mea. Eu nu pot face nimic! Sînt șeful Canadei, nu al crematoriului!» Drumul era gata golit. Piri privea deznădăjduită. Își lăsă brațele să cadă de-a lungul trupului, înclină capul și se reîntoarse pe priciul ei. Tăcea. Timp de o oră, de două ore, nu răs-

Dar și foștii deținuți s-au organizat, colaborează strîns și ajung la rezultate remarcabile, printre care se cuvin a fi amintite demascările zbirilor notorii : Klaus Barbie („Măcelarul lui Lyon"), Fritz Stangl, Karl Adolf Eichmann, Gustav Franz Wagner („Bestia umană")... „Îngerul Morții" însă a fost imposibil de capturat, indiferent de mijloacele folosite, de fiecare dată dispărînd pînă și-n clipa în care lațul tocmai se strîngea. Incredibil. Fără doar și poate, a contat și șansa, neținînd seama întotdeauna de parte cui e dreptatea, dar și harul lui de a-și face prieteni de orice fel, din orice categorie socială, ceea ce vrea să spună că dr. Mengele avea un anumit farmec (sesizat și de deținuții de la Auschwitz, ca și de alții), iar prin femei a izbutit, adeseori, să-și refacă viața distrusă, luînd-o mereu și mereu de la capăt. În nici un caz nu-și pierduse pofta de a trăi și nici vorbă să fi fost împotmolit în vreo suferință de ordin moral, capabilă să-i provoace, cît de cît, simțăminte de culpabilitate. Credincios pînă la moarte doctrinei, credincios față de memoria Führerului, credincios în raport cu sine și cu faptele sale, dar fără să încerce și nevoia amneziei : dimpotrivă, cei din categoria lui simțeau întruna imboldul lăuntric de a-și reaminti cu minuțiozitate existența de altădată, împrejurările atît de promițătoare și aparent sigure pentru ei, pentru cauza pe care o slujeau pătimaș [192]. Nici o paralelă nu-i posibilă între urmărit (fost torționar) și urmăritor (fost victimă) : unul regretă trecutul și tîn-

---

punse nici unei întrebări puse de camaradele ei. Dintr-o dată se ridică, privi în direcția crematoriului. Coșul fumega. Piri ridică brațele și se prăbuși cu un strigăt teribil. Din acest moment, ea veni adeseori la noi. Căuta, printre fotografii, cea a mamei sale. Ea ne arăta aceste poze, vorbindu-ne cu gesturi copilărești și amestecînd cuvinte germane și unguresti. La început încercarăm s-o consolăm. [...] Ea refuză să mai mănînce. Nici nu vorbea. Pînă la urmă, ne-am obișnuit să vedem o Piri nefericită. Nimeni nu remarcă în ce moment anume, nici sub înrîurirea cărei amintiri, ea începu să danseze ceardașuri. Avea un surîs bizar. «Este bine c-a devenit complet nebună — spuse cineva —, acum nu mai suferă deloc». Era adevărat. Piri nu mai suferea. Ea se apucă să mănînce cu lăcomie și să danseze toată ziua. Tînăra fermecătoare și fină deveni o nebună cu instinct animalic".

[192] De unde și imprimarea găsită de poliție în casa Bossert, cu marșul eroic și discursul lui Adolf Hitler, pe care, indiscutabil, le va fi ascultat, la momentul dorit, și dr. Mengele (vezi pag. 28).

jește după el, păstrîndu-l, intact, în memorie ; celălalt, deși nu vrea să dea trecutul uitării (cu excepția celor care au clacat), îl urăște înverșunat.

Își va fi adus aminte Mengele, vreodată, de scena în care și-a salvat autopsierul, pe *A 8450*, în ultima secundă, de la o moarte sigură, hărăzită de regulamentele nescrise ale *KZ*-ului : *Trecuseră zile, săptămîni și luni. Sonderkommandoul aștepta, din zi în zi* (cele patru luni de supraviețuire se încheiaseră, martorii — memoria-vie — trebuiau să dispară !), *împlinirea destinului său. Sfîrșitul plutea peste capetele noastre, se apropia groaza — exterminarea. După aceea totul va fi învăluit în întuneric, noi nu vom mai fi decît cenușă. În fiecare oră a zilei așteptam să se năpustească asupra noastră călăii S.S.*

Vineri 6 octombrie 1944 are loc un incident destul de frecvent : între centura de pază interioară și cea exterioară, dincolo de zona neutră, un prizonier *KZ* [193] este doborît cu o rafală de armă trasă dintr-un turn de pază. Mort pe loc. Comisia de anchetă condusă de dr. Mengele și alcătuită din reprezentanți ai *Politische Abteilung* [194] se deplasează pe teren, investighează, împrejurare curentă, cotidiană, cu o singură deosebire : fiind vorba de un prizonier de război, ofițer sovietic, figurînd în evidența lagărului cu numele complet și datele personale, se cuvine a fi efectuată o autopsie, în vederea întocmirii unui proces-verbal care să menționeze cauza morții violente. Dr. Mengele ordonă transportarea cadavrului la morga crematoriului, pentru ca dr. Nyiszli să purceadă numaidecît la autopsiere, astfel încît, la ora două și jumătate după-amiază, procesul-verbal să-i fie înmînat, iar el în persoană să-i verifice exactitatea direct pe cadavru.

Doctorul Mengele părăsi sala de autopsie dimineața, pe la ora nouă. Așezasem cadavrul pe masă și în treizeci-patruzeci de minute aș fi putut termina autopsia și procesul verbal. Dar era ziua de 6 octombrie, penultima sau ultima zi de viață a Sonderkommandoului din care făceam parte. Nu știam nimic precis, însă cu toții sim-

---

[193] După o altă încercare de evadare dintr-un lagăr de prizonieri, eșuată, drept pedeapsă a fost internat în *KZ* ; pesemne a repetat tentativa de evadare, cu riscul vieții.

[194] Secția politică, organ al Comandamentului lagărului, subordonat însă direct Oficiului Central al Siguranței Reichului, așadar Gestapoul lagărului.

ţeam aproape ca pe o prezenţă fizică, moartea care ne pîndea. Eram incapabil să lucrez. Lăsînd totul baltă, m-am dus în camera mea, am înghiţit o doză mare de luminal şi am început să fumez ţigară după ţigară. Dar nu-mi găseam locul nici aici. M-am dus în sala cazanelor. Echipa de serviciu îşi făcea treaba în silă, deşi, dinaintea cuptoarelor aşteptau sute de cadavre. Oamenii erau adunaţi pîlcuri, pîlcuri, vorbind încet. De acolo am suit la etaj, unde-i încartiruirea S o n d e r k o m m a n d o u l u i. Şi aici situaţia era neobişnuită. De regulă, după apelul de dimineaţă, echipa de noapte îşi lua micul dejun şi mergea la culcare. Acum era ora zece şi toată lumea rămăsese trează. Ceea ce mă surprinde este faptul că oamenii poartă costume sport, pulovere groase, cizme, cînd afară străluceşte un cald soare de octombrie. Toţi forfotesc de colo, colo, cotrobăind prin valizele lor şi vorbesc în şoaptă. Atmosfera este atît de încărcată, încît am senzaţia că, dintr-o clipă într-alta, trebuie să se producă o explozie... Tovarăşii mei îmi dau lămuriri amănunţite cu privire la situaţie. După informaţiile culese — şi semnele le confirmă — lichidarea S o n d e r k o m m a n d o u l u i urmează să se producă într-o zi sau două. Dar s-au luat toate măsurile pentru ca, la noapte, cei opt sute şaizeci de oameni ai S o n d e r k o m m a n d o u l u i să evadeze din crematoriu.

Planul pare realist : la un semnal dat cu o lanternă de mînă de la crematoriul I la crematoriul II, apoi de la II, mai departe, la III, iar de la III la IV, posturile de pază ale gărzii de noapte vor fi împresurate şi, în tăcere, folosindu-se de cuţite, deţinuţii îi vor lichida pe SS-işti (cîte trei de fiecare crematoriu), şanse există, mai ales că, în noaptea de 6 spre 7 octombrie, nu va „lucra" nici un crematoriu, şi peste zi doar crematoriul I a funcţionat, aşadar paza este, oricum, mai puţin vigilentă. Odată suprimaţi S.S-iştii din posturi, tot prin surprindere vor fi capturaţi cei care dorm în camerele lor, obligaţi fiind, apoi, sub ameninţarea armelor, să constituie pavăza evadaţilor, ostateci care să-i însoţească pînă într-un punct convenabil. Direcţia : cotul Vistulei (doi kilometri), loc în care, de regulă, autocamioanele deşartă cenuşa... Rămaşi singuri, vor trece apa (mai scăzută în această toamnă secetoasă), aceeaşi apă în care cenuşa atîtor şi atîtor semeni de-ai lor a curs la vale... Nu-i vreme de duioşie şi meditaţie, urmează un drum de opt kilometri, încă destul de expus, pînă la zona împădurită, loc ideal pentru

a te ascunde un timp mai îndelungat, și în care acționează partizanii locali. Cei 860 de oameni dispun de arme și explozibile procurate de deținutele poloneze care muncesc la fabrica de muniții „Unio" din Auschwitz, aparținînd consorțiului „I. G. Farbenindustrie" : cinci pistoale automate, douăzeci de grenade de mînă, aproximativ o sută de capse cu ecrazită (exploziv deosebit de puternic, întrebuințat de hitleriști, după necesitățile frontului, la azvîrlirea în aer a șinelor de cale ferată) ; în plus, cei din *Sonderkommando* speră să pună mîna și pe armele celor doisprezece SS-iști uciși sau capturați... Bineînțeles, consemnul este ca fiecare să-și vadă de treabă, deocamdată, cu aerul dintotdeauna, pentru a nu stîrni suspiciuni.

Imediat după masa de prînz, pe la ora unu și jumătate, dr. Nyiszli își chemă echipa la lucru, ca să poată isprăvi autopsia și întocmi procesul verbal pentru dr. Mengele. Aici intervine incidentul care l-ar fi putut costa viața pe povestitor : puțin înainte de ora două, o zdruncinătură violentă și o explozie puternică, urmate, prompt, de răpăitul armelor automate. Prin fereastra sălii de autopsie, dr. *N.M.* vede acoperișul de țiglă roșie și scheletul de grinzi ale crematoriului III despicîndu-se, o coloană înaltă de foc și fum se înalță spre cer ; în mai puțin de un minut, la ușa sălii de autopsie răsună cadențat focurile de pistol automat. Alarmă ! Sirenele lagărelor Auschwitz I și Auschwitz II urlă, explozii, schimb de împușcături. motociclete și autocamioane gonesc, intervin și mitralierele grele, un du-te-vino de zile mari, dar de ce s-a modificat, pe neanunțate, momentul declanșării revoltei S o n d e r k o m m a n d o u l u i ? De neînțeles, deocamdată !... Sau atacă partizanii ? Oricum, cei din sala de disecție decid să rămînă pe loc, doar spectatori fiind, de la fereastră, la cele ce se petrec în crematoriul I. S o n d e r c o m m a n d o u l de acolo e stăpîn pe clădire. Aproximativ zece autocamioane pline de S.S-iști înarmați pînă-n dinți ; aceștia coboară în pripă și se desfășoară în linie de bătaie, asupra lor se abate focul de arme automate și grenadele de mînă ale celor dinăuntru. Cad morți, răniți, dintre S.S-iști. Nu se știe de unde sînt aduși, rapid, 40—50 de cîini dresați, degeaba îi asmut însoțitorii, cîinii refuză să pătrundă în crematoriu, se trag la adăpost în spatele S.S-iștilor, vădit dezorientați, căci au fost antrenați să-i atace pe cei îmbrăcați în haine vărgate (iar S o n d e r k o m m a n d o u l poartă haine obișnuite) ; și

mai contează și mirosul iritant, de sînge, de carne și oase arse... Alte întăriri pentru asediatori : două tunuri antiaeriene instalate, gata să deschidă focul. Asediații înțeleg că nu mai pot face față inamicilor ; prin ușile din spatele crematoriului, irup strigînd din toate puterile :

— Ura ! Ura !

Trag necontenit asupra S.S-iștilor, izbutesc să se strecoare prin spărturile pe care ei înșiși le-au făcut, într-ascuns, din vreme. Fug înspre cotul Vistulei. Terèn deschis, confruntarea atinge apogeul. Intervin și cei din foișoarele de pază, cu mitralierele lor grele : împușcături răzlețe și în rafale, explozii de grenade și de sticle cu ecrazită... În nici zece minute se așterne liniștea. S.S-iștii se desfășoară în linie de bătaie, au pus baioneta la armă, clădirea crematoriului e împresurată. Se năpustesc prin toate intrările de la parter și etaj... Zece SS-iști năvălesc în sala de autopsie : *Cu armele îndreptate asupra noastră ne înconjură și, sub o ploaie de lovituri date cu patul puștii, ne conduc, cu mîinile în aer, în curte, unde ne poruncesc ca toți patru să ne trîntim la pămînt cu fața în jos. Ordin clar : „Cine clintește doar sau încearcă să ridice capul, primește un glonț în ceafă". Peste cîteva minute — le recunosc pașii — un numeros grup de S o n d e r i ș t i sosește, primind de asemenea ordinul să se culce la pămînt lîngă noi. Cîți or fi oare ? Nu știu, deoarece stau nemișcat, cu fața lipită de pămînt, în același rînd cu nou-veniții. Peste trei, patru minute sosește, sub escortă, alt grup care se trîntește la pămînt dincolo de noi. Stăm neclintiți, în vreme ce S.S-iștii ne lovesc cu patul armei și ne înjură întruna, izbindu-ne cu cizmele în cap, în șezut, în șolduri. Simt căldura sîngelui care îmi curge din cap peste obraz, simt gustul sărat de sînge, al propriului meu sînge, prelingîndu-mi-se pe buze. N-am simțit decît primele lovituri. Capul îmi vuiește, amețit. Nu mă gîndesc la nimic. Organele mele senzoriale încep să nu mai funcționeze. Simt cum mă topesc în indiferența sfîrșitului. Vreo douăzeci, treizeci de minute rămînem culcați, așteptînd glonțul din armele S.S-iștilor aflați în spatele nostru. Știu că în această poziție este moartea cea mai rapidă și mai ușoară. Doar sînt competent ! E specialitatea mea ! Parcă îmi văd creierul împroșcat sub presiunea hidraulică a glonțului tras de aproape și craniul zdrobit în mii de bucățele...*

Motor de automobil, înregistrat de auzul celor cu nasul în pămînt, frînă, stop. Dr. Nyiszli îi recunoaște glasul : așadar, cei de la *Politische Abteilung* l-au așteptat ?

Tocmai discută ceva, lîngă șirul de oameni lungiți în curte, cu comandantul S.S. și deodată o voce puternică strigă :

— Medicii în picioare !

Cei patru din sala de autopsie se ridică prompt, încremenesc în poziție de drepți. Dr. Mengele îi face semn dr. Nyiszli să vină la el. *A 8450* e plin de sînge și noroi, pe față, pe cămașă, pe haine. Alături de Mengele sînt trei ofițeri S.S., comandanții lui *Politische Abteilung*.

— Ce-ai făcut ? întreabă Mengele.

— Nimic, executâm ordinul dumneavoastră. Făceam autopsia cadavrului ofițerului rus, cînd deodată s-a produs evenimentul. Atunci a fost întreruptă autopsia și procesul verbal a rămas neterminat în mașina de scris. Oricine se poate convinge ! Tot timpul am stat la locul de muncă, de acolo ne-au ridicat.

Comandantul S.S. confirmă afirmația.

— Du-te, spală-te și continuă lucrul !

Le face semn și celorlalți trei deținuți, repartizați la sala de autopsie, să plece. Aceștia fac stînga-împrejur și se grăbesc să ajungă la ușa crematoriului ; dar n-au străbătut nici douăzeci de pași, cînd, în urma lor, răsună rafale de arme automate : *Nu întorc capul. Cu pași grăbiți intru în camera mea. Încerc să-mi răsucesc, cu degete tremurătoare, o țigară. Rup trei foițe pînă reușesc să-mi fac una. O aprind, trag adînc un fum și, clătinîndu-mă, mă duc la pat și mă întind. Abia acum încep să simt durerea provocată de loviturile paturilor de armă și de cizme, în cap și în tot corpul. Cîte s-au mai întîmplat în ziua aceasta ! Și cînd te gîndești că nu-i decît ora trei după-amiază.*

Afară, pavajul curții e inundat de sînge. *Sonderkommandoul* a fost în întregime executat : 841 morți, 12 evadați, 7 „păsuiți" (trei medici, printre care *A 8450*, laborantul de la sala de autopsie, precum și alți trei, adică inginerul care asigură funcționarea dinamurilor și a ventilatoarelor, fochistul principal și intendentul sui-generis care se ocupă de hainele, cizmele și tacîmurile din dotarea S.S-iștilor, fiind totodată și operatorul centralei telefonice). Excepțiile i se datorează dr. Mengele. Simțămintele pe care le încearcă cei șapte scăpați (pînă una, altă) nu pot fi decît contradictorii : cum să te bucuri — ca de o șansă reală — de supraviețuire, cînd toți ceilalți camarazi de chin au pierit, lăsîndu-te viu într-o

lume fără speranță : *Faptul că am scăpat nu-mi produce nici bucurie, nici ușurare. Știu că nu este decît o amînare. Îl cunosc pe doctorul Mengele și cunosc mentalitatea S.S-ului. Îmi dau seama de importanța muncii mele profesionale și, de asemenea, știu că sînt de neînlocuit. În afară de mine, în KZ nu există nici un specialist care să poată face față cerințelor de aici. Și chiar dacă s-ar găsi vreunul, el s-ar feri să-și dezvăluie capacitatea profesională și ar face tot posibilul să nu pice în ghearele doctorului Mengele, pentru a nu fi încorporat într-un* S o n d e r k o m m a n d o *cu limita de viață dinainte stabilită la patru luni.*

Cît privește coincidența atacului declanșat de S.S., chiar înainte de pornirea răscoalei *Sonderkommandoului*, dr. Nyiszli este de părere că n-a fost vorba de nici o trădare (a vreunuia din cei 860 de *Sonderiști*), ci, așa cum se întîmplă cînd totul depinde de mecanismele absurdului, pur și simplu *atunci* s-a împlinit termenul de patru luni supraviețuire acordat, inițial, celor din comandoul special ; s-a acționat în virtutea „tradiției", doar că, spre surprinderea tuturor, pentru prima oară în istoricul Auschwitzului (ceva asemănător și în *KZ* Sobibor), cel de-al doisprezecelea *Sonderkommando* a refuzat să moară în genunchi. A ales calea confruntării armate, atunci cînd, puțin mai devreme, pe la ora 13,30, uzînd de tertipuri consacrate, S.S.-iștii le-au ordonat — celor care lucrau la crematoriul III — să se alinieze în curte :

— Ascultați ! Ordin de sus ! Ați lucrat destul aici. Plecați într-un transport spre un lagăr de muncă. Acolo veți primi haine noi, mîncare din belșug și veți avea un trai bun. Deci, fiecare număr strigat să treacă în front !

Comandantul S.S-iștilor citește și, deocamdată, treaba pare să meargă ca de obicei (acest *Sonderkommando* include și o sută de tineri deportați din Ungaria, recent aduși în *KZ*, ei se așază, docili, în front, fiind, numaidecît, evacuați din curtea crematoriului și închiși într-o baracă (nr. 13) a lagărului D. Ofițerul S.S. a continuat cu pomelnicul de numere de tatuaj (e rîndul deportaților greci care vin și nu prea vin să se alinieze în front), pînă la urmă și cu ei totul decurge acceptabil. Abia cînd începe să fie strigați polonezii, un murmur de protest, înfundat, amenințător, face să vibreze aerul. Comandantul S.S. strigă, pentru a doua oară, pentru a treia oară același număr, trăsăturile feței i se alungesc, obrajii pălesc, sprîncenele se încruntă, nimeni nu mai clintește. S.S.-iștii stau

față-n față cu *Sonderiștii*. Vocea comandantului se subțiază brusc, devenind țipăt, cînd, din senin, o sticlă de apă minerală plină cu ecrazită, lansată din masa compactă a *Sonderiștilor*, descrie o traiectorie ciudată, aterizează la picioarele vorbitorului, explodează, îl trîntește pe caldarîm, mort, alături de alți șase S.S-iști. Militarii deschid focul, răzvrătiții se retrag, grabnic, în clădirea crematoriului. Pentru a nu fi prinși între două posibile focuri, ale polonezilor, dar și ale grecilor care așteaptă în front, S.S.-iștii îi ucid pe greci din cîteva rafale, cîțiva au izbutit să ajungă, în fugă, pînă lîngă poartă, degeaba...

S.S-iștii se desfășoară în linie de luptă, blocînd clădirea și trăgînd prompt în orice umbră mișcătoare apărută în cadrul ferestrelor pe care, mereu, sînt lansate sticle cu ecrazită. Cad asediatori. Confruntarea ține cît ține, culminînd cu o înspăimîntătoare bubuitură : spaima și suflul unei explozii deosebit de puternice i-au culcat la pămînt pe toți S.S-iștii, Acoperișul crematoriului a fost aruncat în aer, cu ajutorul a patru butoaie cu benzină care au secționat grinzile masive, împroșcîndu-le la mare distanță, totul învesmîntat într-un nor de fum și flăcări... Sub dărîmături pier majoritatea *Sonderiștilor* (forțați de împrejurări au ales calea sinuciderii colective). Supraviețuitorii (puțini la număr) nu se dau bătuți, încearcă să mai țină piept asaltului S.S-iștilor dezlănțuiți și incendiului (arde clădirea !). Răniții (doar cîțiva) ies cu brațele înălțate în aer, însă scurte rafale de armă automată îi doboară (chipurile lor încremenesc într-o expresie satisfăcută, oricum au murit mai ușor decît dacă ar fi ars de vii înăuntru, în clădirea incendiată). Lucrurile se liniștesc. Existența *KZ*-ului reintră în normal, măsurile de securitate înăsprite, S.S-iștii jubilează cînd îi lichidează și pe cei 12 evadați, prinși în cele din urmă. Doar 7 „amînați" își văd de treabă, ca și cînd nimic nu s-ar fi petrecut, deși trăiesc un simțămînt contradictoriu : pe de-o parte simt c-au asistat la repurtarea unei victorii morale, iar pe de altă parte simt că s-au sustras de la o moarte care li se cuvenea, alături de tovarășii lor de detențiune. Dar aici, în *KZ*, noțiunile curente sînt abolite curînd după ce treci pe sub poarta încununată de sloganul mistificator „Arbeit macht frei". Moartea nu mai reprezintă, neapărat, un capăt de drum și o sursă de angoasă, ci benefica posibilitate de evadare din infernul terestru, fie și cu prețul vieții. Mai cu seamă *Sonderiștii* nu cunosc spaima de moarte, în măsura în care îndeletnicirea lor zilnică e moartea !

Dacă se tem, într-adevăr, de ceva, atunci este vorba de riscul asumat fără voie : oricînd, printre cei din „piramida" de cadavre, în sala de gazare, îţi poţi regăsi copilul, soţia, mama, sora, fratele, bunicii... [195]

Seara m-am culcat şi am încercat să adorm după această zi îngrozitoare (parc-ar fi asistat la propria moarte). *Aţipisem, cînd mă deşteaptă brusc clănţănitul pistoalelor automate. După încetarea focurilor aud pe coridor paşi grei apropiindu-se. Uşa camerei mele se deschide violent şi doi S.S-işti intră clătinîndu-se. Ambii au feţele însîngerate. Ajunşi în curtea crematoriului, cei doisprezece evadaţi şi-au atacat escorta cu pumnii, pentru a le lua armele. Aşa au fost răniţi la obraz cei doi S.S-işti. Bineînţeles, toţi doisprezece au fost împuşcaţi pe loc. S.S-iştii îmi cer să le fac pansamentele cuvenite. Execut ordinul. Moartea celor doisprezece camarazi mă deprimă cumplit. După ce fuseseră jertfite atîtea vieţi omeneşti, nu izbutiseră să scape din acest loc blestemat nici măcar un sol de-al nostru, care să împărtăşească lumii cele ce se întîmplă aici. Mai tîrziu am aflat, însă, că vestea răscoalei se răspîndise totuşi. Deţinuţii din KZ care lucrau împreună cu muncitorii civili au transmis ştirea. Chiar şi dintre S.S-işti s-au găsit cîţiva care n-au ştiut să păstreze secretul celor petrecute. Într-adevăr, a fost un eveniment unic, nemaiîntîlnit în analele KZ-urilor. Au murit opt sute cincizeci şi trei de deţinuţi. Au murit şaptezeci de S.S-işti : un Oberstурmführer* [196], *şaptesprezece Oberscharführer* [197] *şi Scharführeri* [198] *şi cincizeci şi doi de Sturmanni, adică soldaţi. Crematoriul III a fost complet ruinat de incendiu, iar crematoriul IV a devenit inutilizabil ca urmare a distrugerii motoarelor. După o noapte foarte agitată, mă trezesc ostenit.*

[195] „În incinta crematoriului, bătrîna îl zări. Bucuroasă, se repezi spre el. Fiul, care de mult se aştepta s-o vadă aici, păli. Ea îl întrebă ce anume o să i se întîmple. El îi răspunse că se va odihni... «Dar de unde este mirosul acesta ciudat ?» ; «Cîrpe arse !» ; «Şi de ce sîntem noi aici ?» ; «Ca să faceţi baie !». Fiul îi dădu mamei un prosop şi o bucată de săpun şi intră cu ea. Dispărură amîndoi în camera de gazare" (Krystyna Żywulska).

[196] Grad S.S. echivalent cu cel de locotenent-major în Wehrmacht.

[197] Grad S.S. echivalent cu cel de plutonier-major în Wehrmacht.

[198] Grad S.S. echivalent cu cel de sergent în Wehrmacht.

Am o stare de nervi îngrijorătoare. Mă supără pînă și vorbitul în surdină sau pașii colegilor mei de cameră. Amărîți, pornim cu toții spre sala de autopsie. Trecem prin sala de incinerare. În fața cuptoarelor, pardoseala de beton e goală. Tovarășii noștri au fost arși pe la miezul nopții. Cuptoarele se răcesc încet, încet, abia mai dogoresc. Treizeci de Sonderiști noi stau într-o tăcere mormîntală, pe scaune sau tolăniți pe paturile predecesorilor morți. Sînt îngroziți de sîngeroasa tragedie a celei dintîi zile petrecute de ei în crematoriu. Această stare nu va dura, însă, decît cîteva zile. Curînd li se va deschide și lor apetitul. Vor dori o îmbucătură bună. Tutunul contribuie, de asemenea, la ușurarea deprimării. Iar rachiul se va dovedi cel mai eficient și binefăcător leac. Alcoolul îl vindecă pe om, pentru cîteva ore, de maladia crematoriului. Îl face să uite trecutul, nu-l lasă să gîndească nici la prezent, nici la viitorul înspăimîntător. Ceea ce le lipsise, atît de mult, în barăcile KZ, aici li se dă: se îmbracă în haine bune, se pot spăla cît vor, au la dispoziție apă, baie, săpun, prosoape. Eu îi privesc cu mentalitatea unui bătrîn soldat în prezența recruților. Se vor deprinde și ei cu toate...

Așadar, în 7 octombrie 1944, într-o sîmbătă, a doua zi după răscoala Sonderkommandoului al 12-lea, înăbușită în sînge, *A 8450* stă la masa lui de lucru, neavînd de fapt nimic de făcut, după ce, pentru a-și ocupa în vreun fel oamenii, i-a pus să șteargă praful de pe borcanele cu piese anatomice destinate muzeului, să curețe instrumentele, să dreagă plasele de sîrmă de la ferestre, ciuruite de gloanțe rătăcite în timpul confruntării de ieri. În capul autopsierului (plin de plasturi) se schițează o serie întreagă de plîngeri și doleanțe pe care, neapărat, vrea să i le împărtășească binefăcătorului fără voie, dr. Mengele. Ideile care-i umblă prin capul — serios lovit cu bombeul cizmei sau cu patul puștii — sînt, pe cît de întemeiate, pe atît de trăsnite, dacă ai în vedere conjunctura, locul și personajul căruia are de gînd să i le comunice: *Am să-i explic că nici o încăpere din clădirea crematoriului nu-i nimerită pentru a fi sală de autopsie, deoarece aici răzbesc, de pretutindeni, răcnete sfîșietoare ale miilor de oameni duși la moarte, indiferent dacă-i așteaptă gazarea sau glonțul în ceafă. De asemenea am să-i spun că nu mă pot cufunda în munca de cercetare, întrucît, chiar din ziua sosirii mele aici, cunosc soarta celor unsprezece Sonderkommandouri anterioare și, vreme de*

patru luni, în fiecare oră și minut al zilei, am așteptat împlinirea ursitei și pentru cel de-al doisprezecelea Sonderkommando. Vroiam să-l mai rog să fie înțelegător și să nu-mi pretindă muncă minuțioasă, pentru că, nu mai departe decît ieri, în ziua de 6 octombrie a anului 1944, mi-a ordonat să fac autopsia cadavrului ofițerului rus și să întocmesc procesul verbal. Dar un batalion S.S. s-a năpustit asupra noastră, atacîndu-ne cu tunuri și asmuțind copoii. Grenadele de mînă explodau fără încetare. Soldați S.S, cu baioneta la armă, au pătruns aici, în localul destinat cercetărilor științifice. Lovindu-ne violent, ne-au dus în curte, ne-au culcat la pămînt și, în cîteva clipe, din medic anatomopatolog am devenit candidat la exterminare. Ce-i drept, el, doctorul Mengele, m-a scos din rîndurile celor condamnați la moarte, însă, de fapt, am ajuns din nou în casa morții, pe o perioadă de alte patru luni. Voiam să-l mai rog să-și dea seama că o asemenea situație nu mai poate dura. Ieri seară, de pildă, au beneficiat de asistență medicală din partea mea doi subofițeri S.S. care, cu cîteva ore mai devreme, îmi ordonaseră să mă culc la pămînt și mă izbiseră cu patul puștii pe unde apucaseră. Își îndreptaseră armele asupra mea și nu așteptau decît semnalul pentru a-mi lansa în cap gloanțele ucigașe.

Cam asemenea gînduri circulau pe sub țeasta traumatizată a doctorului Nyiszli, toate subsumate propunerii ca echipa lui de patru oameni, lucrînd în sala de autopsie și încăperile aferente, să fie transferată într-un alt local, mai potrivit, tot din incinta *KZ*-ului, desigur. Și, ca un făcut, înainte de-a mai avea răgazul să-și reinventarieze gîndurile, șlefuindu-le, ușa se deschide și binefăcătorul fără voie trece pragul sălii de autopsie. *A 8450* sare în picioare, ia poziția de drepți împreună cu ceilalți și, fiind cel mai mare în rang, raportează :

— Herr Hauptmann ! Trei medici și un laborant sînt la datorie.

Privirile lui Mengele îl măsoară, din tălpi pînă-n creștet, oprindu-se, stăruitor, asupra fîșiilor de leucoplast.

— Ce este cu dumneata ? întreabă, cu glas prietenos și o oarecare bunăvoință.

A 8450 înțelege numaidecît, din felul în care șeful său direct și-a formulat întrebarea, că nu vrea să-și aducă aminte (și nici să i se aducă aminte) de evenimentele consumate cu o zi mai devreme. Dr. Nyiszli tace un timp. Apoi

îndrăznește să-și înceapă pledoaria, dar își dă numaidecît seama că toate plîngerile și doleanțele anterior gîndite s-au și spulberat, datorită replicii rostite de dr. Mengele. Totuși adaugă :

— Domnule căpitan, mediul acesta nu este prielnic cercetărilor științifice. Nu s-ar putea muta sala de autopsie într-altă parte ?

Chipul frumos, rafinat, se întunecă, o undă de lumină rece îi străbate ochii :

— Te pomenești că ești sentimental ?

Și tonul e înghețat. După ce dr. Mengele părăsește sala de autopsie, dr. Nyiszli se întreabă cu perfectă îndreptățire : unde mi-au fost mințile cînd am ridicat obiecții împotriva mediului în care acest dement maniac, obsedat de aceste cercetări blestemate, se simte mai bine decît oriunde ? Ca un autentic S.S-ist [199], deși doctor în filozofie și în medicină, nu-i sentimental (sau nu acceptă să pară sentimental), depusese și el în 1938, la miezul nopții, sub lumina lunii, jurămîntul de credință față de Führer, pe care orice membru al *Schutzstaffelnului* trebuia să-l presteze : „Îți jur, Adolf Hitler...". Și, cinstit vorbind, nu s-ar putea susține că nu l-ar fi respectat, integral, chiar și după dispariția acestuia [200].

Culisele memoriei (15)

La începutul anului 1987, rețeaua independentă „Scottish Television" a transmis o emisiune în care s-a afirmat că, începînd din 1948, Marea Britanie ar fi dat azil unor

[199] S.S.-ul s-a constituit înainte ca Hitler să fi parvenit la putere. Astfel, P. Pandrea povestește cum — în 1929 (dată la care Josef Mengele a intrat în primul său an de facultate) — P. P. aflîndu-se la Berlin, un prieten de-al său, Ernst S., student la Chimie, a venit să-i spună, plin de entuziasm, că merită să fie felicitat, deoarece, după destulă stăruință, a izbutit să fie primit în S.S. (era fiul unui funcționar superior la Poștă) (revezi pag. 24).

[200] Sinuciderea lui Hitler, în buncărul de sub Cancelaria Reichului, se va consuma în după-amiaza zilei de luni 30 aprilie 1945, așadar cu aproape 34 de ani înaintea decesului lui Mengele (tot sinucidere ?). Nefiind sentimental, „Îngerul Morții" n-are cum să fie minat de complexe de culpabilitate, așa cum, de altminteri, imensa majoritate a celor care l-au slujit cu abnegație pe Führerul n-au ajuns să se autocondamne : „Timp de zece ani, între 1945 și 1954, cu prilejul proceselor intentate în Franța agenților Gestapoului, conducătorilor lui și criminalilor de război care au fost ju-

criminali de război naziști, în toamna amintită acordîndu-se o amnistie neanunțată public. Realizatorii emisiunii au produs documente oficiale canadiene — datînd din iulie 1948, în sfîrșit scoase din categoria „secret" : cabinetul premierului laburist Clement Attlee explică hotărîrea sa autorităților din Commonwealth. Dacă lucrurile stau într-adevăr astfel, printre cei scăpați de pedeapsă s-ar fi numărat și dr. Vladimir Dering, ajuns medic prosper la Londra, decedat apoi. Tot la începutul lui 1987, Organizația Națiunilor Unite a pus la dispoziția Israelului un număr de 489 dosare privitoare la criminali de război naziști ; la Institutul Yad Vashem au fost extrase, numai referitor la un singur *KZ*, Maidanek, 205 nume de torționari necunoscute pînă atunci. Și de asemenea în 1987, „The New York Post" a publicat o listă de aproximativ 65 de criminali de război naziști, ascunși în Statele Unite ale Americii, majoritatea numelor citate fiind comunicate de Centrul „Simon Wiesenthal" din Los Angeles ; aici, s-a făcut precizarea că investigațiile au fost posibile abia după ce diferite organizații internaționale, printre care și Crucea Roșie, au dat liber acces la o serie întreagă de documente de imigrare. Drept

---

decați de tribunalele franceze... am avut ocazia să cunosc pe cei mai mulți dintre aceia care au condus serviciile poliției germane în Franța. Astfel mi-am putut da seama că erau cu toții niște indivizi reduși uneori mintal, alteori inteligenți, dar întotdeauna lipsiți de caracter, de fermitate morală, incapabili să deosebească binele de rău de îndată ce li se dădea un ordin. Majoritatea hitleriștilor deținuți nu încercau nici un fel de remușcare și îți făceau impresia că nici nu-și dau seama de situația in care se găsesc. Procesele care le fuseseră intentate pentru crimele comise li se păreau a fi simple acte de răzbunare ale învingătorului, împotriva celui învins, și, în mod paradoxal, raționînd din acest punct de vedere, singurul care le era accesibil, își acceptau soarta. Doar și ei acționaseră, la rîndul lor, în același fel. Cei mai abili trăgeau încă nădejdea să-și răscumpere viața în schimbul cîtorva informații secrete sau oferindu-și serviciile învingătorului" (Jacques Delarue — „Istoria Gestapoului"). Printre cei abili se cuvine să figureze, indiscutabil, și dr. Josef Mengele. Deținea el informații secrete sau putea să se pună în slujba altcuiva ? Cercetările sale efectuate la Auschwitz aveau o valoare constatativă, strict experimentală (și japonezii au întreprins asemenea experimente pe prizonieri yankei gemeni, fiind, după război, absolviți de pedeapsă, contra materialului documentar acumulat).

urmare, în mod oficial, cîteva state au fost informate de către Centrul „Simon Wiesenthal" că, pe teritoriul lor, s-ar putea afla criminali de război naziști prezumați : în R.F.G. — 44 [recent, însă, după ce O.N.U. a furnizat — în 1986 — materialul documentar de care dispunea de mult, autoritățile judiciare vest-germane au anunțat că încep cercetarea a 4 500 cazuri de persoane suspectate de a fi comis crime de război. Majoritatea acestora — după cum declară Alfred Streim, șeful Biroului central pentru urmărirea criminalilor naziști, au făcut parte din forțele de ocupație din Polonia și Franța], Australia — 50, Canada — 26, Suedia — 13, Venezuela — 3, Brazilia — 1... Directorul centrului californian a atras atenția, în declarația sa, că lista celor aproximativ 200 torționari pare prea redusă, însă acesteia i se adaugă tabelul suspecților trăind în S.U.A.

PLANETA AUSCHWITZ

Și în latinește, de milenii, i se spune *memoria*. Mormintele sînt lespezile amintirii. Cei gazați și arși la Auschwitz (ca și în alte lagăre) sînt îngropați pretutindeni, n-au morminte (se poate socoti că, simbolic, au fost înhumați abia o dată cu dr. Mengele, la Embu, cînd acesta a trecut Acheronul fără să-și plătească vinile lumești), cenușa lor s-a dizolvat în Vistula sau a îngrășat pămîntul Zasolei, fostă periferie a localității Oświecim [201].

[201] 12 000 locuitori. Situată la 50°3'30" latitudine Nord și la 19°13'30" longitudine Est față de Greenwich. În linie dreaptă se află la 50 km de Cracovia (așadar de castelul Wawel, unde își are reședința Hans Frank, *der Generalgouverneur*), la 30 km de Katowice, la 286 km de Varșovia, la 300 km de Viena, la 500 km de Berlin. Oświecim este situat la hotarele orientale ale marii căi de comunicație denumită Poarta Moraviei și la încrucișarea de drumuri ducînd din Vest spre Est. Deși în apropierea munților, orășelul pare clădit într-un fel de lighean extrem de plat, motiv pentru care împrejurimile sale sînt umede și mlăștinoase ; poluată de reziduurile organice, apa stătută, evaporîndu-se, infectează totodată atmosfera. Autoritățile naziste au ales cu premeditare Oświecim, căci, din ordinele date de comandamentul garnizoanei S.S., reiese că nocivitatea apei și a aerului din zonă era bineștiută. Dar ce importanță mai avea asta, în comparație cu sălile de gazare și crematoriile, cu rugurile și împușcăturile în ceafă, cu injecțiile de fenol direct în inimă, cu multiplele experiențe pretins științifice ?

Un ex-Häftling[202] afirmă : *Memoria, așa cred eu, este obligatorie. Există o lege prioritară față de toate celelalte, aceea a amintirii. Dar poți să-ți aduci aminte fără să te răzbuni* [...] *Asemenea procese* [precum al lui Eichmann] *au scopuri educative, mai mult decît juridice* [...] *Nu din întîmplare au fost numite „Planeta Auschwitz" lagărele morții. Ceea ce s-a petrecut acolo a afectat întreaga omenire, sensibilitatea și destinul fiecăruia...* Cu alt prilej, același scriitor este de părere că : *La capătul oricărui raționament privitor la această problemă vom găsi nebunia. Și la capătul nebuniei vom găsi o altă formă de nebunie. Însă simplul fapt că scriem demonstrează că nu ne-am pierdut speranța. A scrie despre moarte înseamnă a scrie împotriva violenței... Trecutul se numește Auschwitz. Iar viitorul, Hiroșima*[203].

Alt fost deținut, colonelul francez Gaston de Bonneval[204], împărtășește punctul de vedere al lui Elie Wiesel :

[202] Elie Wiesel este scriitor de notorietate mondială, profesor la Universitatea din Boston. El a inaugurat, în toamna anului 1985, construcția unui muzeu „închinat cauzei urgente și nobile a memoriei". Muzeul va ocupa o suprafață de 90 000 mp și hotărîrea constituirii sale îi aparține Congresului S.U.A., fondurile (aproximativ 100 milioane de dolari) provenind din donații particulare). Astfel, într-un spațiu învecinat cu Casa Albă și alte muzee, la temelia noului edificiu s-a turnat cîte o lopată de pămînt adus din cinci lagăre de concentrare (Auschwitz — 2 000 000 victime, Bergen-Belsen — 50 000 victime, Dachau — 70 000 victime. Theresienstadt — 35 000 victime, Treblinka 1 380 000 victime), precum și din fostul ghetou varșovian.

[203] François Mauriac, dedicîndu-i o carte scrisă de el, apărută în 1956, spune : „Pentru E. W., care a fost un copil evreu crucificat". Abia în 1964 va avea loc, la Frankfurt-pe-Main, „Procesul Auschwitzului", în cadrul căruia s-a vorbit și despre cei 90 de copii care trebuiau să fie înghesuiți, la un moment dat, în autocamioane, luînd drumul „camerei de gazare", însă aceștia s-au împotrivit după puteri, au plîns, au strigat, au protestat, iar unul dintre ei, mai „vîrstnic", a îndrăznit chiar să le strige celorlalți : „Curaj ! Urcați în mașini. Nu țipați. Ați văzut cum au plecat părinții voștri spre camera de gazare..." Și brusc, răsucindu-se spre S.S.-iști, a continuat : „Asasinilor ! Să nu vă închipuiți c-o să scăpați așa. Vine și vremea voastră. O să crăpați la fel cum ne-ați făcut pe noi să crăpăm !". Din 3 000 de tirani ai lagărelor de concentrare, notorii, urmăriți, au „crăpat" exact ...21.

[204] Poem inedit (citat de Christian Bernadac în „186 de trepte — Mauthausen").

...Adu-ți aminte, / Camaradul meu, Fratele meu ! / Adu-ți aminte, / De acel lung, prea lung calvar, al cărui capăt / Știam cu toții că era Moartea. // Adu-ți aminte, / Camaradul meu, Fratele meu ! / Adu-ți aminte ! / De acele nesfîrșite zile cînd ne îmbărbăta / Doar Speranța întoarcerii / / Adu-ți aminte, / Camaradul meu, Fratele meu ! / Adu-ți aminte ! / De acele minunate Prietenii, născute dintr-un Ideal comun / Și din suferințe împărtășite. / / Adu-ți aminte, / Camaradul meu, Fratele meu ! / Adu-ți aminte, / De acea zi a eliberării care, / Din Regatul Morților / Ne-a adus în Lumea celor Vii. / / Adu-ți aminte, / Camaradul meu, Fratele meu ! / Adu-ți aminte ! / De toți cei pe care i-am lăsat / Acolo, acolo, / În acel pămînt străin, sau a căror cenușă / A zburat în fumul greu al rugurilor. / / Adu-ți aminte, / Camaradul meu, Fratele meu ! / Ah, da ! Adu-ți aminte ! / Dar mai cu seamă nu uita / — Să ierți. SĂ IERȚI. NU UITA. Desigur, uitarea — iertarea vrea să fie, pentru colonelul Gaston de Bonneval, un mijloc de protecție psihologică, o deznădăjduită tentativă de a scăpa, odată pentru totdeauna, de sechelele existenței în universul concentrațional : *Iată că s-au scurs* aproape treizeci de ani [205]. *Absurda neomenie a sistemului concentrațional a format obiectul a nenumărate lucrări, chiar teze universitare, dintre care unele ar fi avut de cîștigat dacă s-ar fi bizuit pe mărturii irecuzabile. Și ce să mai spui cînd toate mărturiile au fost neglijate ? Timpul este un mare nivelator în memoria oamenilor. Istorisirile deportaților făcute după treizeci de ani, dacă spun adevărul insuportabil, riscă să piardă din credibilitate, căci oroarea și disprețuirea omului au ajuns la un nivel pe care nu l-a atins vreodată fantasmagoria cea mai delirantă. Aceste istorisiri nu riscă, astăzi, să atragă asupra autorului lor un sever diagnostic ? Ele pot fi considerate ca produse ale imaginației, prezentîndu-se sub forma unor povestiri mai mult sau mai puțin coordonate în jurul unei teme principale : în acest caz este vorba de fabulație care se înrudește cu mitomania* [206]. *De asemenea ele mai pot fi considerate drept relatări total neadaptate*

[205] Manuscris inedit (reprodus de același Christian Bernadac) scris de Marcel Faure în septembrie 1973, dată la care dr. Mengele trăiește, relativ liniștit, în Brazilia.

[206] Exagerat spus, în măsura în care mitomania — în termeni psihologici — înseamnă tendința patologică de a minți, armă perfidă, absolut malignă, tendință morbidă de a altera adevărul, fiind (în concepția lui Dupré) constituțională (după N. Sillamy).

circumstanțelor de timp și de loc ; în acest caz este vorba de confabulație. Precum vedeți, astăzi, un deportat care vrea să relateze cele trăite își asumă, în mod cert, un risc [207].

Părerile foștilor deportați coincid, mai ales atunci cînd este vorba de apărarea credibilității celor întîmplate în lagărele de concentrare : *La douăzeci și șapte de ani de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial* (deci în 1972 [208]), *martorii n-au dispărut încă, dar sînt din ce în ce mai puțin numeroși, pe cînd istoricii, memorialiștii și compilatorii devin din ce în ce mai mulți. Aflîndu-mă la confluența dintre cele două curente, am încercat să evaluez ce aduce fiecare din ele la suprafață sau ce lasă să treacă în umbră, deoarece de ambele părți se înregistrează naufragii. Cei care aduc mărturii și-au asumat mari riscuri pentru a salva de la pieire premeditată frînturile de informații pe care le-au relatat, iar aceste frînturi sînt, adeseori, cu atît mai imprecise sau lacunare, cu cît sînt mai autentice. Cît despre lucrările dintr-a doua sursă, acestea le cer autorilor multă răbdare, timp și dăruire, deoarece, pentru a nu se pierde în acea harababură sîngeroasă, trebuie să se descifreze nenumărate hîrțoage nemaipomenit de plicticoase, dintre care cele mai importante au fost falsificate... Erorile unora, imprecizia altora pot avea o consecință : distrugerea certitudinii în jurul a ceea ce a fost atît de înfricoșător de real și de cert.*

Dar îndoielile cu privire la credibilitatea experienței lor în lagărele de concentrare au încolțit — în mintea deportaților — încă din timpul detențiunii lor : „«Oamenii vor înțelege ?» — se întreba Wisia. Vor înțelege, oare, chiar dacă noi le vom spune totul ? Cu ce cuvinte să explici că-i posibil să te obișnuiești cu un asemenea coșmar, cu aceste paturi pline de purici, cu această apă chioară și că singura noastră dorință era să fim lăsate în pace ? Cine n-a trăit asta nu va putea înțelege niciodată. Cele mai inumane scene vor produce oroare, asta-i sigur, dar

[207] Cită asemănare cu judecata unui individ infinit mai puțin înzestrat, însă perspicace, *Rottenführerul* Merz : „Dar știți ce s-ar întîmpla, domnule Wiesenthal ? Nu v-ar crede. Și-ar închipui că sînteți nebun. Ar putea chiar să vă închidă într-un balamuc. Cine ar fi în stare să creadă că pot exista asemenea orori, dacă nu le-a trăit ?“ (vezi pag. 155).

[208] Anul publicării cărții „Ravensbrück“ de către Germaine Tillion.

suferința noastră izvora, înainte de toate, din continuitatea situației disperate în care ne aflam. Noi încercam, neîntrerupt, o durere fizică și psihică. Era ca și cum, în fiecare clipă, murea o ființă dragă, și ca și cum ne hărțuiau permanent, și ca și cum toate aceste lucruri se petreceau dintr-o dată. Eu nu știu cum să traduci asta în limbajul oamenilor liberi" (K r y s t y n a Ż y w u l s k a).

Există și alt fel de martori oculari, de o suspectă discreție (asemeni doctorului Mengele). Ei sînt interesați ca faptele lor să rămînă cît mai în umbră. Și, paradoxal, nu simt (cum simt deținuții de odinioară) imboldul lăuntric de a scăpa de tensiunea persistentă a amintirii, prin *fugă*. Pentru unii (foștii torționari), fuga se consumă în exterior, pentru alții (foștii deportați) fuga constă într-o veșnică peregrinare în lumea interioară. Și la unii, și la alții, excepțiile confirmă regula. Cînd un S.S *Obersturmbannführer* ca Rudolf Franz Ferdinand Höss, după ce a fost timp de trei ani și jumătate comandantul *Konzentrationslagerului* Auschwitz și apoi a devenit șeful Oficiului D I al Inspectoratului lagărelor de concentrare W.V.H.A. [209], nu mai este decît un deținut în închisoarea din Cracovia, iată-l capabil să-și redacteze, cu docilitate și destulă exactitate, dublate de o maximă detașare, autobiografia, în care, desigur, Auschwitzul figurează în prim-plan : *În vara 1941... am fost convocat, pe neașteptate, la Berlin, de către Reichsführerul S.S, prin intermediul biroului adjutanților săi. Contrar obiceiului, Himmler nu era asistat de vreunul dintre ei. El îmi declară ceea ce urmează : «F ü h r e r u l a dat ordinul rezolvării definitive a problemei evreiești* [210]. *Noi, S.S-ul, trebuie să executăm acest ordin... Am ales Oświecimul în acest scop, avînd în vedere situația lui favorabilă din punctul de vedere al comunicațiilor, însă și pentru că acest teren poate fi ușor izolat și camuflat. La început am avut intenția să încredințez însărcinarea unui ofițer superior S.S, dar am abandonat ideea, pentru a evita dificultățile privitoare la delimitarea competențelor. Dumneavoastră vă încredințez astăzi această însărcinare. Este o muncă neplăcută și grea, care pretinde un devotament fără margini, indiferent de dificultățile care vor putea să apară. S t u r m a n n f ü h r e r u l Eichmann, de la Oficiul Central al Siguranței Reichului, care va veni la dumneavoastră în curînd,*

[209] Din cadrul Serviciului economic și administrativ central al S.S.-ului (SS.-Wirtschafts- und Verwaltungshauptamt).

[210] 11 000 000—12 000 000 în Europa antebelică.

vă va furniza detalii... Va trebui să păstraţi acest ordin absolut secret, chiar şi faţă de superiori. După discuţia cu Eichmann, îmi veţi trimite, numaidecît, planurile amenajărilor avute în vedere...» Sincer vorbind, ordinul era fără precedent şi monstruos, însă, avînd în vedere motivul acţiunii de exterminare, îmi păru just. Atunci n-am judecat, primisem un ordin şi trebuia să-l execut[211]*. Nu-mi puteam îngădui să judec dacă executarea în masă a evreilor era sau nu necesară ; nu puteam vedea atît de departe. Dacă însuşi F ü h r e r u l a dat ordinul de „rezolvare definitivă a problemei evreieşti", un vechi naţional-socialist, şi pe deasupra ofiţer S.S, nu putea să chibzuiască asupra acestei probleme... m-am întors, numaidecît, la Oświecim, fără a mă mai prezenta superiorilor mei de la Oranienburg. Curînd după aceea veni la mine, la Oświecim, Eichmann, prezentîndu-mi proiectele de acţiune în diferite ţări... În prim-plan se găsea partea răsăriteană a Sileziei de Sus şi părţile mărginaşe ale General Gouvernementului, apoi, după împrejurări, simultan evreii din Germania şi Cehoslovacia, în sfîrşit cei din Occident, din Franţa, din Olanda... Noi am discutat, pe urmă, cum să efectuăm exterminările. Doar gazul putea fi luat în seamă, căci ar fi fost absolut imposibil să nimiceşti prin împuşcare masele de oameni pe care le aşteptam... Eichmann mă informă asupra posibilităţilor de omorîre cu ajutorul gazului de eşapament al camioanelor... Altceva nu putea fi de folos pentru asemenea convoaie masive... A omorî slujindu-te de oxid de carbon pulverizat prin duşuri, în băi, cum s-a procedat cu alienaţii mintali în anumite localităţi ale Reichului*[212]*, ar fi necesitat prea multe clădiri : şi a produce gaz pentru o atît de mare cantitate de oameni ar fi fost de asemenea foarte problematic. Aşadar, n-am decis nimic asupra acestei chestiuni. Eichmann voia să se informeze cu privire la un gaz care putea fi obţinut uşor şi a cărui întrebuinţare nu pretindea amenajări speciale. Am străbătut împreună terenul pentru a găsi o amplasare convenabilă. Am hotărît că ferma*

---

[211] Conform devizei S.S-ului : „Unsere Ehre Heisst Trene" — „Onoarea noastră se numeşte fidelitate".

[212] La această dată, o experienţă serioasă fusese acumulată în privinţa *eutanasiei* şi a „morţii fără durere", hărăzită de nazişti tuturor bolnavilor incurabili, arieni, sub pretextul salvării lor de la o îndelungată, inutilă şi grea suferinţă (vezi şi pag. 356—365).

situată la răscrucea nord-vest a viitorului sector în care se va afla clădirea III de la Brzezinka (Birkenau) *corespunde foarte bine intenţiilor. Era izolată, pierdută în pădure şi-n tufişuri, şi nu se găsea prea departe de calea ferată.*

Mărturiile unora (torţionari) — mărturiile altora (victime) stau faţă în faţă, ca un sistem de oglinzi paralele în profunzimea cărora poţi descifra incredibila realitate a *KZ*-ului Auschwitz, ca şi a altor lagăre de concentrare, de exterminare. Scrie Germaine Tillion : *Dacă am supravieţuit, aceasta o datorez în primul rînd şi în mod sigur hazardului, apoi mîniei, voinţei de a dezvălui aceste crime şi, în sfîrşit, unei coaliţii a prieteniei — căci pierdusem dorinţa viscerală de a trăi. Aceste fire subţirele ale prieteniei erau ca şi înecate de brutalitatea nudă a egoismului clocotitor, însă tot lagărul se afla prins, în mod inevitabil, în urzeala lor. Ele uneau „familii" care, adeseori, erau foarte restrînse : două, trei sau patru femei din acelaşi sat, din acelaşi proces, sau care se pomeniseră în aceeaşi celulă, în acelaşi vagon în momentul plecării — şi care, după aceea, se agăţau unele de altele ca să nu se prăbuşească. Marile fisuri, mai importante decît cele ale naţionalităţilor, partidelor sau religiilor, au fost cele ale limbilor. Au existat, totuşi, lanţuri de întrajutorare care depăşeau naţionalităţile, făcînd să circule observaţii, deducţii şi de asemenea, într-un cuvînt, prietenia. În faţa acestor lanţuri de întrajutorare, invizibile, existau lanţuri organizate de asasini.*

Pretutindeni, universul concentraţionar rămîne înscris în parametrii bine stabiliţi, la fel la Ravensbrück, la Mauthausen şi Dachau, ca şi la Auschwitz : *Doctorul Mengele îşi îndeplineşte hotărîrea. Lichidarea lagărului C începe*[213]. *Victimele sînt transportate la crematorii cu*

[213] Soţia şi fiica povestitorului au stat în lagărul C, unde au fost repartizate majóritatea deportatelor din Ungaria. Folosindu-se de permisul eliberat de dr. Mengele, A 8450 le-a regăsit. Apoi, într-o bună zi, s-a grăbit să le sfătuiască să se prezinte numaidecît, pentru plecarea la muncă în primul transport, deoarece întîmplarea a făcut să audă o convorbire dr. Mengele — dr. Thilo, privitoare la lagărul C : „Într-o după-amiază stau la masa de lucru, în laborator. Doctorul Mengele şi doctorul Thilo sînt de faţă. Discută despre problemele administrative ale KZ-ului. Doctorul Mengele se ridică deodată de pe scaun şi, ca omul care a luat o hotărîre, îi spune doctorului Thilo : «Nu mai sînt în situaţia de a hrăni populaţia

cincizeci de autocamioane. În fiecare seară se aduce un grup de cîte patru mii de suflete. Sirul lung de camioane, intrarea lor în curtea crematoriului, cu farurile aprinse, cu platformele ticsite de femei ieşite din minţi, răcnind, ţipînd sau amuţite de groaza morţii, ofereau un spectacol înfiorător. Nenorocitele erau aduse în pielea goală. Unul după altul, camioanele îşi depuneau încărcătura în faţa intrării la subsol, de unde erau mînate în sala de gazare. Toate ştiau că merg la moarte prin gazare, dar asprimea robiei lor de patru luni, suferinţele care le-au ucis trupul şi sufletul, prăbuşirea lentă a sistemului nervos, toate le-au atrofiat orice manifestare de voinţă. Victimele se lăsau duse în sala de gazare fără a opune vreo rezistenţă. Consimţiseră, parcă, să-şi dea în schimbul morţii viaţa lipsită de sens, plină de nenumărate torturi fizice şi morale. Cît de lung a fost drumul pînă aici ! Fiecare haltă a acestui drum le-a adus suferinţe pe care mintea omenească nu le poate concepe ! Căminul lor tihnit, plin de căldură şi dragoste, a fost devastat şi jefuit. Apoi, laolaltă cu bărbaţii, copiii şi părinţii lor bătrîni, au fost surghiunite în ghetouri, în fabricile de cărămidă de la marginea oraşelor, unde au zăcut, săptămîni de-a rîndul, în băltoacele ploilor de primăvară. Erau duse zilnic, în grup, în camere de supliciu special amenajate, unde erau schingiuite cu diferite aparate de tortură şi bătute cu bastoane de cauciuc pentru ca, pe jumătate leşinate de durere, să mărturisească unde şi-au ascuns sau cui au lăsat în păstrare obiectele de valoare. Multe au murit în aceste chinuri. Celelalte au fost încărcate în vagoane — optzeci-nouăzeci de suflete înghesuite în cîte un vagon de marfă. Patru, cinci zile au călătorit, alături de cadavrele celor decedaţi pe drum, pînă cînd au ajuns la rampa lagărului de concentrare de la Auschwitz. Aici au fost despărţite de cei dragi. După suferinţa despărţirii de copii, de soţi, de părinţi, au poposit, aproape nebune, în barăcile lagărului C. Înainte de-a pătrunde în aceste cuibare de murdărie, păduchi şi boli infecţioase, demnitatea

---

inactivă, debilitată, a lagărului C ! În termen de două săptămîni îl lichidez !» Sînt adeseori martorul unor asemenea discuţii. Vorbesc în faţa mea despre cele mai confidenţiale chestiuni. De fapt eu sînt un mort-viu, nu trebuie să ţină seama de mine, întrucît eu nu exist. Hotărîrea doctorului Mengele mă cutremură, mă îngrozeşte. Pe lîngă soţia şi copilul meu, este vorba despre vieţile a mii, şi mii de nefericite. Trebuie să acţionez fără întîrziere".

lor umană a fost din nou călcată în picioare, cu prilejul așa-numitei «băi». Niște mîini brutale le-au tăiat părul și le-a smuls de pe trup veșmintele. După «baie» le-au îmbrăcat cu altele, pe care pînă și o cerșetoare din marginea drumului le-ar fi refuzat cu dezgust. O dată cu această îmbrăcăminte au primit și cel dintîi dar din partea celui de-al treilea Reich : păduchii. Astfel și-au început viața de epave mamele, soțiile, fetele și surorile noastre, închise între sîrmele ghimpate ale KZ-ului. Hrana căpătată, care nici de lături nu era bună, le-a împiedicat să moară de foame, însă nici să trăiască nu le-a lăsat. Prin totala absență a proteinelor din alimentație, picioarele lor deveniseră ca de plumb. Ciclul menstrual s-a oprit, provocîndu-le nervozitate, migrene, hemoragii nazale. Lipsa vitaminei B din hrană le-a produs o continuă stare de somnolență și într-o asemenea măsură pierderea memoriei, încît ele nu mai țineau minte nici numele străzii și numărul casei în care au locuit. Doar ochii mai păstrau o licărire de viață. Dar nici în ei nu pîlpîia flacăra luminoasă a rațiunii, ci focul minții tulburate de foame și de atîtea chinuri fizice și morale, lumina unei conștiințe învăluite în ceață... Cele două semne, fumul și flăcările, le-au amintit, la orice oră din zi și din noapte, că așteptau la porțile pieirii... Vreme de patru luni deținutele lagărului C au trăit la porțile crematoriilor, și zece zile a durat pînă cînd toate călătoarele pe drumul morții au pătruns pe aceste porți. Patruzeci și cinci de mii de trupuri, torturate pînă în ultima fărîmă de viață, și-au dat sufletul. Peste lagărul C, adăpostul atîtor tragice existențe, coborî o tăcere de mormînt (dr. N y i s z l i M i k l ó s).

Pasivitatea celor mai mulți deportați nu-i determinată nici de lașitate, nici de resemnare ; este vorba, în fond, despre un alt „experiment", de astă dată pe mari colectivități, inițiat de naziști : distrugerea lentă a *eului*, în spațiul concentraționar urmărindu-se, perseverent și ingenios, înlăturarea, de la bun început, a tot ceea ce îl deosebește pe un individ de alt individ, deci măcinarea, fragmentarea, dispersia, distrugerea, în cît mai scurt timp, a personalității, a unicității insului. Colectivitatea nu mai este o „constelație" de tipuri, ci o masă informă, o „pastă" umană perfect modelabilă, alcătuită din „numere" tatuate, depersonalizate. Inacțiunea celor hărăziți gazării, injecțiilor cu cloroform în inimă, împușcării în ceafă, arderii în crematorii și pe ruguri, probelor „științifice" ale lui Mengele și alții, își are sursa în *starea depresivă*

în care au plonjat, împinşi cu brutalitate într-o lume dinafara normalului. Cauzele acestei stări pot fi de ordin nervos, umoral, renal, hepatic etc., dar şi de ordin psihologic : deţinut în asemenea condiţii, în lagărul de exterminare, omul îşi reduce uluitor posibilitatea de a avea voinţă, şi chiar conştiinţa i se diminuează substanţial, el doreşte *să vrea*, însă nu-i capabil *să vrea*, ca şi cînd nişte lentile straniі, interpuse între el şi „adevărul trăit", modifică toate circumstanţele acesteia (în dublu sens : şi în rău, însă şi în bine, de vreme ce-i îngăduie deţinutului să evadeze imaginar din realitate). Echilibrul de altădată dintre *dinamogenie* şi *inhibiţie*, cele două însemnate fenomene nervoase, s-a rupt, inhibiţia triumfă şi însul ajunge să trăiască mult sub posibilităţile sale. Deprimarea aduce cu sine, mai întotdeauna, o slăbire a activităţii cerebrale (un fel de surdină), ceea ce te împiedică să faci sinteza împrejurărilor, voinţa, cîtă mai supravieţuieşte, n-are întindere şi persistenţă, omul acţionează cantitativ, însă foarte slab calitativ, fără ţel generalizat, fără anvergură. Paradoxal, deşi par atît de „adaptaţi" mediului concentraţionar, deţinuţii sînt, de fapt, nişte autentici inadaptaţi, în cîmpul conştiinţei lor s-au produs modificări substanţiale, ei şi-au „ajustat" existenţa la incredibilele circumstanţe, fără folos remarcabil, căci fiecare rămîne ancorat strict de evenimentul traumatizant, de unde decurge şi comportamentul : trăiesc în prezent cu emoţiile trecutului. Aşadar, diluîndu-le conştiinţa, împiedicîndu-i pe deţinuţi să mai sintetizeze cum se cuvine realitatea, naziştii dobîndesc rezultatul scontat : s u p u n e r e a !

Au existat, desigur, şi dovezi că naziştii n-au pătruns întotdeauna, pînă în cele mai tainice unghere ale psihicului uman : au fiinţat (şi la Auschwitz) grupări clandestine, s-au produs evadări, acţiuni de împotrivire, cea mai spectaculoasă fiind desigur fapta colectivă a *Sonderkommandoului* al 12-lea (din care, după cum am văzut, şi dr. Nyiszli făcea parte, scăpînd de la moarte în ultima clipă, datorită intervenţiei dr. Mengele). Dar ce putea să vadă un deportat, în zorii celei dintîi zile trăite la Auschwitz : *Siluete bizare, acoperite de zdrenţe vărgate, fără păr, aruncau cîte o privire în baracă. Ele* (erau deţinute) *treceau tîrşîindu-şi saboţii grosolani. Ne întrebau în poloneză de unde venim şi dacă printre noi nu se află cutare sau cutare persoană. Cineva intră şi alungă «umbrele vărgate». Iată cum vom fi şi noi. O ştiam fără să ni se fi spus.*

«Asta te chinuie ? — o întrebai pe Zosia. Regreți că-ți taie părul ?». «Nu regret nimic, mi-e foame...». După puțin timp, iată-le pe nou-venite înșirate pentru a fi tatuate : *Cîteva leșinară, altele țipară. Veni rîndul meu. Știam că această durere va fi derizorie în comparație cu ceea ce ne aștepta. Ce-i o durere care ține un minut, pe lîngă cea care poate ține ani ?... Nu brațul meu era înțepat, ci inima mea. Începînd din acest moment nu mai eram o ființă umană. Nu mai simțeam nimic, nu-mi mai aduceam aminte de nimic. Libertatea mea, mama mea, prietenii mei, casele, copacii, toate acestea încetaseră să existe. Nu mai aveam nume, nici adresă. Eram Häftling nr. 55 908. În această clipă, după fiecare înțepătură, o perioadă a vieții mele se detașa de mine, pe cînd mă cotropea toropeala în care aveam de acum încolo să-mi trăiesc viața mea de număr.* Apoi, un popas pentru igienizare (și totodată mutilare fizică și psihică) la *Sauna*[214] : dezbrăcare la piele, tunderea părului cu mașina zero, un duș de trei minute (excelentă ocazie pentru potolirea setei, căci, de două zile și două nopți, deținutele nu băuseră și nu mîncaseră nimic), spălare fără săpun, într-o încăpere învecinată li se împart veșmintele (nici un prosop ca să se șteargă), adică lenjerie și o rochie vărgată : *Cămașa mea avea pete gălbui. Mi se spuse că sînt lindină uscată. Aruncai această cămașă cu dezgust, ceea ce făcu să fiu răsplătită cu o palmă zdravănă.*

— *Ia-o, imbecilo, altfel ai să îngheți la apel.*

— *N-am să înghet, e vară.*

— *Cît de proaste pot fi nou-venitele astea ! Ai să vezi că se îngheață peste noapte, chiar și-n vară.*

Reluai cămașa și riscai întrebarea :

— *Vrei să-mi dai alta ?*

— *Bine, ține alta. Oricum n-ai să faci mulți purici aici, nici în cămașa asta, nici în cealaltă.*

Rochia mea vărgată era prea lungă, a Zosiei ajungea pînă la genunchi. Le-am schimbat între noi și Zosia constată :

— *Tu vezi, nu-i chiar așa de teribil, ți-au dat o cămașă curată, rochiile noastre ne vin de minune. Doar dac-am avea o sfoară drept cordon !*

Ne fură azvîrliți saboți. Noi nu ajunserăm să ni-i punem. Zosia glumea necontenit :

---

[214] Sală de dușuri.

— *Fac același picior ca și pantofii cu talpă dintr-o bucată, de la Varșovia.*

Ne tîram cu greu, în ținuta de lagăr. Fiecare dintre noi își privea numărul, picioarele, pipăia capul neted. După mai multe ore de stat în picioare, după ce am fost numărate, așezate în rînduri de cîte cinci, îmbrîncite și lovite, am primit rația noastră de pîine (150 gr.) și o ciorbă de varză, foarte groasă. Am fost informate că supa constituie dejunul, pîinea : cina și micul dejun. Următoarea masă, alcătuită din aceeași supă, urma să ne fie dată a doua zi, la prînz. Dar în acest moment, nici una dintre noi nu se gîndea la ziua următoare. Ciorba și pîinea fură înghițite într-un timp record. Aruncai o privire asupra tovarășelor mele și asupră-mi. Înțelesei că, în 24 de ore, făcuseră din noi animale. (Krystyna Żywulska).

Ca și Krystyna Żywulska, transferată din închisoare la Auschwitz, Wieslaw Kielar[215] a parcurs aproximativ același drum (tot din închisoare în KZ Auschwitz), doar că mult mai devreme, în vara lui 1940, dovadă și numărul său de tatuaj : *A 290*. Va supraviețui în mod miraculos, adaptîndu-se necontenit împrejurărilor, dar relatarea sosirii lui în *Konzentrationslager* merită să fie reamintită : *Vremea era minunată. Și nu era de mirare, fiind doar la jumătatea lunii iunie. Pe lîngă ferestrele vagonului defilau lanuri de cereale încă verzi, pîlcuri umbroase de copaci, sate și orășele. Țăranii care lucrau pe cîmp ne salutau, făcîndu-ne semn cu mîna. Trenul nostru avea o înfățișare nevinovată. La Cracovia am ajuns chiar la amiază. Întreaga gară era decorată cu zvastici. Printre naziști domnea o mare agitație și o bucurie nedisimulată. Megafoanele transmiteau marșuri și discursuri emfatice. Parisul ocupat ![216] ! Victorie ! !... Plecăm mai departe.*

---

[215] Cel care și-a intitulat cartea, apărută la Varșovia, „Anusul lumii" (S.S.-*Obersturmführer* Johann Paul Kramer fiind, ca și Mengele, doctor în medicină și în filozofie, în jurnalul ținut pe cînd funcționa ca medic la Auschwitz, în 1942, notează : „5.IX. La prînz am asistat la o acțiune specială în legătură cu „musulmanii" din lagărul de femei. Cea mai înspăimîntătoare dintre lucrurile înspăimîntătoare. Doctorul *Hauptscharführer* Thilo avea dreptate să-mi spună astăzi că noi sîntem aici în anusul lumii, *anus mundi*".)

[216] La 14 iunie 1940, în „orașul deschis" Paris intră armata germană.

Starea noastră de spirit este proastă. Nu-i de mirare, după o astfel de știre. În schimb, naziștii sînt plini de voie bună. Stăm mult într-o stație. Am aflat că este punctul de frontieră între Generalgouvernement și Reich. Ne oprim într-o stație mare, un nod de cale ferată, presupunînd după numărul liniilor de pe ambele laturi ale trenului. Pe clădirea gării o inscripție mare cu numele localității: AUSCHWITZ. Cineva spune că este Oświecim[217]. *O așezare prăpădită. Nu ne gîndim prea mult la asta, căci, iată, trenul nostru începe să înainteze încetișor. Probabil intrăm pe o linie de garare, pentru că trenul a făcut o curbă largă; roțile scîrțîie asurzitor. Acum nu mai avem voie să ne mișcăm. Nici să privim măcar pe fereastruică. Stăm nemișcați. Trenul nostru parcă-i apucat de sughițuri. Merge cîțiva metri și se oprește imediat. Se aud strigăte sălbatice în limba germană, alergătură și tropăituri. Ușile vagonului nostru se deschid brusc. Cineva de afară zbiară înfricoșător* — Alle raus!... Los, verfluchte Banditen! (Toți afară!... Dați-i drumul, bandiți blestemați!). *Supraveghetorii noștri ne ajută, în felul lor, să ieșim din vagon. Ne lovesc în spinare cu patul armei. Ca ieșiți din minți, ne azvîrlim cu toții, deodată, spre singura ieșire. Sărim unul peste altul, din vagonul înalt, direct spre S.S-iștii care alcătuiesc un cordon întins în direcția unui gard înalt care înconjoară o clădire mare. În răcnetele asurzitoare ale S.S-iștilor, împinși și bătuți, ne înghesuim spre poarta deschisă, ca o turmă de berbeci îndobitocîți... După ce am străbătut cîteva nivele ale pivniței, ni s-au luat toate obiectele personale; părul ne-a fost îndepărtat cu precizie de pe cap și din toate celelalte locuri, înainte de a face baie într-o apă rece ca gheața. În schimbul lucrurilor luate, fiecare dintre noi a primit un cartonaș care avea scris pe el un număr, urmînd să ne înlocuiască, de acum încolo, numele. Am primit numărul 290*[218]*... Astfel am devenit, pur și simplu, numere... Sînt în lagăr de trei zile. Trei felii de pîine, trei farfurii de supă „Avo“*[219]*, trei bucățele de slănină, cîteva vînătăi, zeci de lovituri de picior și mii de jigniri. Dar sînt întreg și trăiesc. Și vreau să trăiesc.*

---

[217] Denumirea poloneză a Auschwitzului.

[218] Va fi tatuat.

[219] Numită astfel după una din componentele supei din lagăr: făina.

Alt captiv al naziștilor își istorisește călătoria de la Varșovia pînă la Oświęcim : *Foarte devreme în dimineața de 15 august 1940, un convoi de prizonieri a fost încărcat, la Varșovia, în vagoane de marfă. Ziua era foarte călduroasă. Vagoanele erau ermetic închișe, micile fisuri astupate și bătute în cuie. Strînși, înghesuiți, sufocați, prizonierii așteptară mai multe ore plecarea, într-o zăpușeală teribilă. Nici o picătură de apă. De altminteri, nu era absolut nimic în vagoane. Din prima zi, prizonierii erau pe jumătate leșinați din cauza căldurii și a setei. Aveau pline ...Dar nici o picătură de apă ; și nici aer, măcar o adiere. După 10—12 ore de așteptare, trenul se puse, în sfîrșit, în mișcare, neoprindu-se pe drum decît pentru scurtă vreme. Printr-o minusculă crăpătură descoperită, după îndelungate căutături, între plafon și peretele vagonului, am putut să ne dăm seama că trecem prin Żyrardów, Skierniewice, Koluszki... Către ora 5 după-amiază, între Skierniewice și Koluszki, am auzit trăgîndu-se. Trenul frînă violent și se opri în plin cîmp. Împușcăturile deveniră din ce în ce mai intense, unele separate, altele în rafale. De jur împrejur se întindea cîmpul pe care secerișul tocmai se desfășura, iar pînă la un kilometru depărtare de calea ferată nu se zărea decît un pîlc de arbori. Printr-o crăpătură izbutirăm să vedem că trei oameni fug dinspre tren înspre copaci. Mai tîrziu aflarăm că erau prizonieri care au încercat să evadeze. După ei se trăgea. Curînd, toți trei căzură la pămînt. Mitralierele tăcură. Cîțiva S.S-iști fugiră spre ei. Împușcături răzlețe se făcură auzite. Lichidau răniții. Cadavrele fură aduse și încărcate în tren. Numărul prizonierilor trebuia să fie întreg. Cădea noaptea. Puturăm vedea doar că trenul trece prin Piotrków, apoi prin Częstochowa. În vagon — mirosul trupurilor înghesuite și transpirate. Oamenii, neavînd nici un alt mijloc, sînt obligați să-și facă nevoile naturale pe podeaua vagonului. A doua zi dimineață, trenul se opri. Imposibil de observat, totuși, prin crăpăturile vagonului, clădirile stației. Este încă întuneric și cu dificultate pot fi întrezărite cele dintîi licăriri ale zilei care se apropie. În împrejurimi domnește o liniște de nimic tulburată. Nici cel mai mic zgomot, nici chiar ecou... O tăcere grea, o tăcere de mormînt. Este imposibil să-ți dai seama unde se află trenul, nici de ce staționează convoiul : o oprire de moment, linia fiind ocupată de alte trenuri, sau poate am și ajuns la destinație ? Deportații sînt înclinați să creadă mai degrabă că-i vorba de o oprire mo-*

mentană, deoarece, mergînd 12 ore... trenul poate fi la aproximativ 400 km de Varşovia, şi, după cîte ştiam noi, nu exista nici un lagăr la această distanţă şi în această direcţie[220]. *Eram mai mult de 1 700, extenuaţi de tot ceea ce trăiserăm în ultima vreme, de insomnie şi de condiţiile cumplite ale călătoriei. Aerul din vagon era greu, sufocant şi poluat. Răcoarea nopţii ne micşorase setea, fără s-o înlăture. Resemnaţi, aşteptam cele ce urmau. Dintr-o dată, în liniştea dinainte, paşi şi schimburi de replici se făcură auzite. Paşii se apropiau de vagoane. Simţeam prezenţa străinilor de noi. Toate acestea nu ţinură decît o clipă. Înainte de-a ne fi putut da seama despre ce-i vorba, vagonul este deschis cu zarvă. Apărură S.S-iştii : răcnind şi insultîndu-ne, dădură ordinul să părăşim vagonul. N-avcam nici răgazul şi nici posibilitatea de-a regăsi şi de a lua cu noi bagajele. Strigăte, răcnete, in-*

---

[220] Deducţia deportaţilor este exactă : au parcurs — pe calea ferată — aproximativ 400 km. Informaţia de care dispun este însă inexactă : la 286 km de Varşovia, dar în linie dreaptă, se află lagărul de concentrare Oświecim-Auschwitz, creat din iniţiativa S.S.-*Gruppenführerului* Erich von dem Bach-Zelewski (Comandant-şef al S.S.-ului şi al Poliţiei din Wroclaw, la propunerea inspectorului Gestapoului, S.S.-*Oberführerului* Wiegandt, datînd de la sfîrşitul anului 1939 ; în expunerea de motive se arăta că, atît în Silezia, cît şi în Generalgouvernement, mişcarea de rezistenţă creşte şi impune masive arestări ; pe de altă parte, aici, la Oświecim, există clădirile unor cazărmi, situate în afara oraşului plasat acolo unde Vistula şi Sola alcătuiesc o bifurcare, ceea ce va îngădui, în perspectivă, extinderea lagărului. În plus, argument important : calea ferată care leagă Oświecim de Silezia, de Generalgouvernement, de Cehoslovacia şi Austria. La sfîrşitul lunii aprilie 1940, Rudolf Franz Ferdinand Höss a fost numit *Lagerkommandant* ; la 20 mai 1940, primul convoi sosit aici vine de la Sachsenhausen (alt lagăr de concentrare nazist) şi este în întregime alcătuit din criminali inveteraţi care, pînă acum, au trecut prin mai multe asemenea lagăre din Germania. Rolul lor este de a le „preda" deţinuţilor politici polonezi (şi celorlalţi care vor mai fi) regulile obligatorii de comportare în *KZ*, desigur, fără nici o restricţie : au dreptul de a bate, chiar şi de a ucide (şi nu trebuie să dea nimănui socoteală de asta). Ei devin : *Lagerältester* (cea mai mare funcţie în ierarhia deţinuţilor, adică responsabil de lagăr, „starostele" acestuia), *Blockälteşter* (şef de bloc), *Stubendienst* (şef de sală), *Kapo* şi *Oberkapo* (şefi de comando de muncă mai mare sau mai mic)...

multe, amenințări, vociferări asurzitoare... Fiecare se ridică, apucă ce are pe-aproape și, pe jumătate îmbrăcat, părăsindu-și o parte din veșminte și din bagaje, adică valize, vestoane, pături, lenjerie, fiecare sare pe peron. În aceeași secundă, înainte chiar de a fi pus piciorul jos, primește lovituri de pumn, de bîtă, de pat de armă, de cizmă. Mulți cad, astupînd ieșirea; următorii, dînd peste obstacol, cad la rîndul lor și iată un vraf de trupuri omenești care se zbat. Strigăte demențiale, insulte și lovituri împărțite cu pricepere nu contenesc să cadă ca o ploaie... Cei care n-au căzut sau au reușit să se ridice numaidecît, sînt goniți spre un drum pe care trebuie să alerge, pentru a se așeza în rînduri de cîte zece. Vedeai oameni fără vestoane, fără pălării, fără pantofi, chiar fără pantaloni. Toți istoviți, gîfîind, mulți plini de vînătăi, adeseori însîngerați (T. Rek).

Înzestrat cu un deosebit simț de observație, cu știința supraviețuirii în orice condiții, cu o doză importantă de umor, *A 290* va atinge uimitoarea performanță de a fi trăit cinci ani în *KZ* Auschwitz (desigur și cu un dram de noroc față de majoritatea deportaților, dar, indiscutabil, și datorită propriilor aptitudini de acomodare la împrejurările prevăzute și neprevăzute, cîte pot apărea în universul diform, concentrațional). De la bun început a descifrat mecanismele adaptării și resorturile comportării umane, într-o existență de necrezut, infernală: *Odată cu venirea toamnei* (1940) *condițiile din lagăr s-au înrăutățit considerabil, influențînd și starea de spirit a deținuților. Execuțiile tot mai dese, apelurile care se prelungeau la nesfîrșit, munca grea, în Laufschritt, la dezvoltarea permanentă a lagărului, bătaia, șicanele, murdăria, rîia, puricii și păduchii îngrozitori care-i decimau pe cei rămași în viață, precum și introducerea metodei noi de a-i elimina pe cei grav bolnavi prin injectarea de benzină sau fenol — toate acestea la un loc au creat o atmosferă generală deprimantă, de disperare, o situație fără ieșire, în care singura cale spre libertate era — după cuvintele, repetate de toată lumea, ale Lagerführerului Fritsch — hornul crematoriului*[221]... *În lagăr se trăia de pe o zi pe alta, cu singura dorință de*

[221] Fraza scurtă, percutantă, „Aici se intră pe poartă și se iese pe coș!", făcea parte din „folclorul" *KZ*-ului, și dr. Mengele obișnuia s-o rostească ori de cîte ori socotea că e cazul să-i dezarmeze total, moral, pe deținuți (vezi pag. 45).

a apuca ziua de mîine. Dar de cîtă tărie, curaj şi noroc era nevoie pentru a supravieţui zilei de azi! Cine îşi pierdea speranţa îşi încheia repede existenţa mizerabilă sau era exterminat în cîteva zile de către kapo, de şefii de bloc şi S.S-işti, care dovedeau o mare îndemînare în meseria lor. În general, rămîneau în viaţă tinerii; dar şi deţinuţii bătrîni, care se adaptaseră la condiţiile lagărului şi se orientau bine în viaţa din lagăr, se descurcau tot atît de bine. Cel mai greu le era nou-veniţilor care n-aveau nici cea mai mică idee despre ce înseamnă un lagăr de concentrare. Erau norocoşi cei care găseau la timp, în acest mediu, cunoscuţi, prieteni sau rude în stare să aibă grijă de ei în primele zile, cele mai grele, pînă cînd puteau deveni „independenţi", pînă cînd vor fi deprins arta grea de a trăi în lagăr [222]*. Şi aceasta era, într-adevăr, o grea artă pentru toţi, cu excepţia acelora care aveau un noroc ieşit din comun. Cel mai bine o duceau cei care nu încercau nici un fel de scrupule. Aceştia făceau repede carieră. Dobîndeau puterea fără să-şi aleagă mijloacele, cu preţul suferinţelor, ba chiar şi al vieţii unor oameni. Ei nu urmăreau decît să intre în graţiile autorităţilor, să-şi întărească astfel poziţia şi să-şi îndoape stomacul cu porţiile furate de la ceilalţi deţinuţi flămînzi. Total corupţi de exemplul criminalilor germani şi al S.S-iştilor necruţători, cu instincte sîngeroase, deveneau ei înşişi criminali. Din fericire aceşti oameni decăzuţi constituiau un grup puţin numeros. Se întîmpla ca unii dintre ei, care începuseră să folosească asemenea procedee josnice, să izbutească a se opri la vreme, sub impulsul unei străfulgerări a conştiinţei, pînă atunci ascunsă undeva în adîncul sufletului. Unii deţinuţi, marcaţi de situaţia fără ieşire, îşi scurtau ei înşişi chinurile. Se aruncau în sîrmele prin care trecea curent electric sau se spînzurau cu propriile lor curele. Existau şi dintre aceia care încercau să evadeze, deşi tentativele erau dinainte sortite eşecului. Acestia mureau de foame în buncăre, după ce îşi puneau cama-*

---

[222] Naziştii se dovedesc a fi aşi al „manipulării" conştiinţelor, nu numai în KZ-uri, ci şi în existenţa de toate zilele, a cetăţenilor de rînd (nu deportaţi). Totul începe prin dislocarea mecanismelor conştiente de apărare şi rezistenţă, adică a activităţii normale a creierului şi a conştiinţei individului, aşadar o „spălare a creierului"; pentru ca apoi să devină posibilă „însămînţarea" noilor criterii de trai în universul concentraţionar, „reeducarea"!

răzii din comando sau bloc în situația de a fi decimați. Dar și în acest caz se găsea cîte un deținut care era în stare să-și dea viața, jertfindu-se, pentru a salva de la moarte un camarad cu familie numeroasă și copii.

Printre procedeele de dislocare și distrugere a activității normale a creierului și a conștiinței personale, *durerea* — și sora ei bună, *frica* — ocupă un loc primordial. Loviturile, torturile, nenumăratele posibilități născocite de sadismul uman pentru a provoca suferință, au fost folosite, din toate vremurile, în scopul zdrobirii rezistenței personalității. Totuși, analizînd lucrurile din punct de vedere psihologic, reiese că durerea acționează doar pentru că declanșează frica. Frica, stare emoțională fundamentală și arhaică, îi dă durerii adevărata ei dimensiune distructivă. Trebuie să constatăm, în fond, că eul rezistă mai mult la o durere știută și care poate fi evaluată, decît rezistă la *amenințarea* morții iminente în suferință, amenințare care declanșează o teroare viscerală, *punerea în scenă* a torturilor fiind mai aptă să producă durere, chiar în comparație cu însăși durerea. Sub presiunea evenimentelor, în virtutea circumstanțelor, emoția colectivă poate produce schimbări esențiale de opinii și atitudini, o mutație în planul valorilor (fie și provizorie), lipsa de rezistență a multora datorîndu-se și sugestibilității. Frica devine în *KZ* un reflex condiționat, dealtminteri tipic oricărui dresaj, sentimentul de neliniște care-i animă pe deținuți rezultînd din permanenta prezență a primejdiei de moarte (sau numai gîndul acesteia), sursă a fricii care-i o reacție normală față de un pericol real (spre deosebire de angoasă care-i tot frică, însă difúză, fără obiect precis) [223]. Masa deportaților pare inertă, caracterizată prin apatie și indiferență (inerție și dezinteres pentru soarta altora), stăpînită, ce-i drept, de o formă specifică de egocentrism, de concentrare asupra intereselor personale, un fel de viață în sine și pentru sine. Lipsa de contact cu lumea dinafară, avîndu-se în vedere întreruperea difuzării informațiilor, conduce și la absența reacțiilor colective față de un eveniment sau altul [224]. Dar

---

[223] Frica nu depinde de lașitatea sau curajul individului. Este o emoție ca toate emoțiile (reacție afectivă de mare intensitate), înrudită cu bucuria, durerea, furia, dragostea, dezgustul.

[224] Universul concentrațional nu poate fi, totuși, pe de-a întregul rupt de exterior, complet izolat. La Auschwitz, de pildă, deținuții fac rost, zilnic, pînă și de oficiosul nazist „Volkischer Beobachter", „adus de șeful de echipă al muncitorilor de la calea

multitudinea privaţiunilor îşi spune, în cele din urmă, cuvîntul, creînd o situaţie „nevrogenă", ca şi tensiunile cerebrale de rezistenţă faţă de istovitoarea tensiune nervoasă (în mod paradoxal, mobilizarea forţelor nervoase în scopul de a ţine piept presiunilor şi chiar epuizării duce la aceleaşi rezultate). Aşadar, eforturile de voinţă şi de stăpînire de sine, rezistenţa la frică, la enervare, la agresivitate, tensiunile de vigilenţă defensivă, toate sînt factori de epuizare asociaţi fricii în împrejurările în care tortura sau ameninţarea accelerează procesele de distrugere. Foamea prelungită [225], epuizarea fizică după lungi marşuri, mizeria fi-

---

ferată. Abonamentul lunar costă un disc de aur [140 gr]. Cel care îşi asumă riscul să furnizeze deţinuţilor din KZ ziare, timp de treizeci de zile, merită această răsplată. De cînd mă aflu la crematoriu primesc eu ziarul. Îl citesc în ascunzători bine păzite şi apoi îi relatez copistului din *Sonderkommandoul* nostru ştirile zilei. El le transmite camarazilor săi. Astfel, în cîteva ore, toată lumea e la curent cu cele mai noi evenimente" (dr. Nyiszli Miklós).

[225] „Din sala de alături se tîra un bolnav. Îmbrăcat într-o cămaşă foarte scurtă, plină de pete făcute de puricii şi păduchii care-l muşcaseră, cu picioarele ca de păianjen, ulcerate îşi tîrşîia sabcţii pe teracota strălucitoare a coridorului. Cu o mînă se ţinea de perete, iar cu cealaltă ducea o oală de noapte plină. Se grăbea la closet. Cel puţin ăsta era pretextul pentru a ieşi din salon. Şi-a ales momentul cel mai potrivit, căci începuseră să zăngăne cazanele metalice duse de şefii de sală, iar mirosul napilor fierţi se răspîndise în întregul bloc. Musulmanul [denumire dată unui deţinut complet epuizat de efortul fizic şi foame, aşadar şi cu o stare psihică corespunzătoare celei fiziologice) îşi mişca nările ca un ogar care adulmecă prada. Acum se va descotorosi rapid de oala de noapte, care-l stinghereşte, fugind, cît îl ţin picioarele, ca să dea o mînă de ajutor la căratul cazanului în sală. Va fi primul la cazan, va mînca deci, cel dintîi. Şi poate va primi şi un supliment !... De unde ştiam eu asta... ? Da, sigur că da... ! Doar aşa începusem cîndva şi eu... ! Dacă va avea puţin noroc, musulmanul ăsta se va descurca în lagăr" ; „Prînzul îl împărţea Oberkapo Jupp, un om înalt, slab şi peste măsură de zgomotos. Fiecare al doilea dintre evrei căpăta de la el o lovitură în cap cu polonicul... Cazanele de supă le-au lăsat evreilor să le lingă. Flămînzi, s-au aruncat asupra acestora, întrecîndu-se, smulgîndu-şi-le unul altuia..." ; „După ce a împărţit prînzul, kapoul nostru a început să flirteze cu o nemţoaică vulgară, solidă şi ţîţoasă, avînd banderola de kapo pe mînă, care îi răspundea obraznic. La un moment dat, aceasta s-a azvîrlit asupra deţinutelor care se luptau între ele, smulgîndu-şi una alteia căzănelul, pe fundul căruia rămăsese un pic de supă" ; În vesti-

ziologică determinată de subalimentaţie continuuă [226], anemia, stările febrile, lipsa de somn — iată unele din cauzele dislocării activităţii cerebrale obişnuite. Se ştie astăzi că privaţiunea de somn şi de hrană, marşurile forţate, sînt îndeobşte folosite pentru „spălarea creierului" prizonierilor ; în cîteva zile, o săptămînă sau două, alimentîndu-i la limita minimă şi obligîndu-i să mărşăluiască, se obţine o „stare psihică" anumită, în special nimicirea capacităţilor de apărare şi sporirea sugestibilităţii. Subalimentarea asociată cu supraefortul fizic duce la epuizarea generală (fizică şi morală) a individului, desperarea se adaugă foamei şi oboselii.

Izolarea individului (mai întîi în ghetouri, apoi în lagăre de concentrare) de tot ceea ce constituie, anterior, me-

---

bul, cîteva femei amărîte îşi smulgeau una alteia căzănelul în care fusese supa. Fani s-a repezit ca apucata la musulmancele care se certau. Femeile au fugit, lăsînd nelins căzănelul" (W i e s l a w K i e l a r).

[226] „La ora 5 [după-amiază] ne părăseam lopeţile şi luam drumul întoarcerii. Foamea ne chinuia... Lucrul la cîmp ţinea săptămîni întregi. Reveneam pe ploaie, pe ninsoare, bălăcindu-ne în noroi pînă la genunchi, sau ne toropea soarele. Dimineaţa alergam să ne căutăm supa, după-amiază, pîinea. Cunoşteam pe de rost traiectul, feţele *Aufseherinelor* [supraveghetoare S.S.] şi al *Postenelor* [S.S.-iste din serviciul de pază], toate înjurăturile lor şi cîntecele interpretate de orchestră şi cîntate de femei flămînde. Muiate pînă la brîu, vînturam fînul, scoteam cartofii dintr-un pămînt nămolit, semănam varză, pliveam... În timpul căldurilor, cu gîtul uscat, cu buzele arse, legam snopii de grîu. Adeseori, lucram fără să ne oprim pentru masa de prînz. Seara, înghiţeam cu nesaţ supa rece şi acrită din pricina căldurii. A doua zi aveam diaree. Dacă una dintre noi, torturată de crampe, încerca să meargă într-o groapă învecinată, *Postenele* îşi asmuţeau cîinii asupra ei. Umilite, femeile nu-şi mai părăseau locul şi se bălăceau în propriile lor excremente... Cîteodată izbuteam să aducem pe ascuns nişte cartofi sau, la lucru, primeam *Zulage* [supliment] — 150 grame de pîine şi o felie de cîrnat. Subiectul nostru preferat de conversaţie era : vom avea un supliment ? Reintram în lagăr cu cadavrul unui camarad în spinare, marcînd, cu piciorul stîng, ritmul muzicii... După atîtea ore de muncă, mă culcam pe jumătate moartă de oboseală, visînd că sînt *Aufseherin* şi că ei, călăii mei hitlerişti, sînt deţinuţii. Îi sugrumam, îi băteam, şi asta mă ajuta să adorm... Deveneam în fiecare zi mai slabă, mai obosită, mai flămîndă..." (K r y s t y n a Ż y w u l s k a).

diul său social, sursele sale de informație, reperele sale sociale și politice, ajung să dezorganizeze eul, distrugîndu-i sistematic toate punctele de reper obișnuite, ale cadrului de referință individual (pînă și reperele temporale sînt deliberat bruiate, tulburîndu-se orarul meselor și al orelor de somn, ceea ce creează rapid o situație anxioasă, de decădere, de inferioritate (capabilă să pericliteze fluxul firesc al activității cerebrale). Sistemul de apărare, de rezistență conștientă fiind minat, torționarii vor să stabilizeze dezorganizarea eului, condiționîndu-l pe deținut la cele mai primitive nevoi (odihnă, foame, sete)[227]. O îndoială permanentă tutelează gîndurile și simțirea deportatului, trăind într-un mediu absolut neasămănător celui din care provine

---

[227] *„Aufseherinele* își încălecară bicicletele, se fluieră, apelul era terminat. «Cîteodată rămînem mai multe ore în picioare — spuse cineva — astăzi a fost rapid»" ; *„Aufstehen !* Deșteptarea ! Tresărind îngrozită, mă ciocnii de cineva care înjura lîngă mine. Limba îmi era cleioasă, capul mi se învîrtea, inima îmi bătea nebunește. Mă culcai la loc, ca să mă liniștesc. Știam, presimțisem că trezirea avea să fie cea mai cumplită. Cum să rămîi liniștită, cum să accepți ideea unei alte zile, a multor zile asemănătoare ? «Se împarte „ceaiul" — mă anunță vecina. Deșteptarea ! Trebuie împăturită cuvertura, băut „ceaiul", nu mai e timp să rămîi culcată». Știam că mi se adresează mie, dar n-aveam putere să mă scol. Încercam să mă obișnuiesc cu gîndul celor ce mă așteptau, însă zadarnic. Aveam dorința de a plînge, de a striga : «Vreau să plec la mine, să-mi regăsesc patul, vreau să dorm și să nu mă mai gîndesc la nimic !» Dar la ce bun ?... Mă sculai. Infuzia era infectă. Apă fiartă ar fi fost mai bună. «Ei, adaugă ceva» — spuse cineva Totuși o băurăm, fiindcă era caldă. «Zählappell, ieșiți, stricatelor ! Repede !» Trecurăm printre cele două șiruri de paturi, din care coborau camaradele noastre" (K r y s t i n a Ż y w u l s k a) ; Vincenzlo și Luigi Pappalettéra amintesc declarațiile unor supraviețuitori : „Am văzut profesori universitari căutînd cu înfrigurare prin gunoaie coji de cartofi și alte resturi, atît de mare le era foamea" (E d m u n d K u l k a) ; „Existau oameni care mîncau tot ce găseau : cărbune, iarbă, curele, lucruri care par cu neputință să fie mîncate... Am cunoscut și cazuri de canibalism. Un deportat i-a tăiat unui mort, în timpul nopții, coapsa, și i-a mîncat-o. De asemenea un necunoscut a mîncat ficatul și inima unui cehoslovac... Printre deportați alerga un cîine. La un moment dat s-a oprit și a defectat. Doi dintre deportați au vrut să-i mănînce fecalele. Cu greu am reușit să-i împedic" (B r a t i s l a v B u s a k).

(cîndva determinîndu-i moduri de gîndire şi constituind repere de orientare pentru eu), obligîndu-l să se adapteze, să ia mediul schimbat drept o nouă realitate reperabilă [223] : *La Auschwitz, unde realitatea se impunea creierelor celor mai puţin capabile s-o suporte, fără să le permită să-şi închipuie altceva, unde execuţiile publice, asasinatele în masă aveau loc în văzul tuturor, acest şoc psihic era atît de violent, încît era suficient pentru a ucide. Una din tovarăşele mele, care a fost medic la Revierul Auschwitzului îmi spunea că adeseori, la apel, unele femei se trînteau pe jos. Erau duse la Revier şi prietena mea făcea pentru ele tot ce era posibil (era cu atît mai uşor, cu cît nu era nevoie de nici un medicament, aceste femei neavînd nimic). După cîteva zile mureau, fără să fi avut vreo boală şi fără să fi fost încă vorba, nici pe departe, de epuizare. (Cei ce au studiat societăţile zise arhaice au semnalat adeseori morţi survenite brutal, sau după cîteva zile de prostraţie, la oameni tineri şi sănătoşi, în urma unui blestem sau a încălcării unui tabu ; ar trebui să se creeze un cuvînt pentru desemnarea acestor cazuri, care nu sînt atît de rare, şi prin analogie cu hidrocuţia şi în lipsă de ceva mai bun, eu propun termenul de anxiocuţie. Se poate muri de anxietate sau de groază fără să fii cardiac)... Cînd o femeie curajoasă şi inteligentă ajungea la capătul puterilor, existau două simptome prevestitoare ale morţii : înceta să mai lupte cu păduchii şi dădea crezare unor poveşti fantastice, împotriva cărora fusese în stare să lupte pînă atunci. În general aceasta nu ţinea mult, în orice caz nu mai mult de cîteva zile. Oare murea omul fiindcă încetase să lupte ? Sau înceta să lupte fiindcă trăgea să moară ? Dar murea. Celelalte, cum am spus, se refugiau în ficţiune ; voiau să creadă în indiferent ce : sosirea ruşilor sau a americanilor, un schimb de prizonieri la frontiera elveţiană, însă, în tot cazul, sfîrşitul mizeriei în care se aflau. Iar realitatea : execuţiile, spînzurătorile, otrăvirile, gazarea etc... Cînd ajungea la limita epuizării, în perioada care precede agonia, nu mai era vorba de minciuni elaborate, ci de o simplă imagine, singura care rămînea într-un biet creier rătăcit : cea a unei plecări imposibile. În ceasurile dinaintea morţii, tovarăşa noastră Colette P. (al cărei soţ, colonel de aviaţie, tocmai fusese ucis în Libia), vorbea*

---

[223] Majoritatea referirilor de ordin psihologic : după Roger Mucchielli.

de «avionul alb» care venea s-o ia. Au fost ultimele ei cuvinte. Annie de M. — cu cîteva minute înainte de a-şi da sfîrşitul — chema un şofer imaginar. Şi îmi amitesc că şi eu, atunci cînd am avut difterie şi deliram, eram urmărită de aceste două versuri din Baudelaire : «...Emporte-moi, wagon, enlève-moi, frégate, / Ici, la terre est faite de nos pleurs...» (Vagon, mă du departe ! avîntă-mă, fregată / Cu plînsul nostru glodul e plămădit aici), *apoi de imaginea singulară a unui tren-spital, cu un pat alb — imagine din care mă hrăneam la nesfîrşit. Şi totuşi, chiar în acel moment, din cînd în cînd, ştiam că nu era decît un joc, iar durerea fizică... faptul că eram complet părăsită... perspectiva morţii iminente — toate acestea mi se păreau a fi un rău suportabil şi proporţionat. Există un rău insuportabil şi disproporţionat în raport cu puterile omului : este suferinţa şi moartea celor pe care-i iubim : este, pentru cel aflat în plină acţiune şi cu responsabilităţi, şocul arestării, chinuitoarea neputinţă a închisorii, cunoaşterea primejdiilor care-i pîndesc pe atîţia oameni încrezători şi pe care nu-i mai poţi salva, imaginaţia care îţi arată, necontenit, miile de precauţii de care ai fi putut să-i convingi să ţină seamă — atunci cînd ar mai fi fost timp —, dar asupra cărora nu mai ai cum să-i informezi deloc. Încercări zdrobitoare... Dar moartea solitară, suferinţa trupului, abandonul sînt pe măsura omenirii şi a condiţiei de fiinţă vie, pe întreaga scară animală. Şi într-o convorbire particulară cu cel care a orînduit lumea (cu excepţia ploşniţelor, pe care le consider ca pe un abuz din partea Lui), aş fi căzut la învoială pentru rest. Acestea sînt «halucinaţiile morţii», atît de asemănătoare cu halucinaţiile foamei şi ale setei : mai întîi fabulaţii romaneşti, bine combinate, aproape verosimile, cînd vrei să trişezi obsesia, apoi obsesia crudă care se înşurubează în ceea ce mai rămîne din gîndire. Trebuia să luptăm contra lor, dar să luptăm cu prudenţă, deoarece halucinaţiile sînt pe cît de necesare, pe atît de periculoase — necesare pentru că-ţi îngăduie să nu-ţi doreşti cu ardoare moartea, periculoase pentru că-ţi slăbesc neîncrederea în capcanele pe care lagărul ţi le întinde* (Germaine Tillion).

Şi totuşi, constelaţia de fapte consumate în universul concentraţionar, inclusiv pe planeta Auschwitz, demonstrează că nici psihologia, nici medicina, nici sociologia, nici o ştiinţă nu descifrează pe de-a întregul resorturile şi resursele umane, fie şi în condiţiile aberante, macabre, ale

Konzentrationslagerelor : Consideraţiile de ordin medical[229] *nu pot explica multe minuni ale căror teatru de desfăşurare au fost lagărele de deportaţi. Acolo au murit o serie de oameni în plină lumină, conştienţi de jertfa lor, iar alţii, demni de aceştia, rezistînd atît din punct de vedere fizic, cît şi spiritual, în condiţiile materiale şi morale impuse de orînduirea aceea, s-au întors de acolo cu o sensibilitate mai ascuţită, cu spiritul mai limpede, mai mari, mai purificaţi, înfrumuseţaţi. Este un lucru obişnuit să se afirme, în medicină, importanţa pe care o are, în perioada bolii, moralul celui bolnav. Dar, în împrejurările date, cunoscute de întreaga lume, nu era omeneşte de conceput ca moralul să mai poată, măcar în cîteva cazuri, precumpăni. Totuşi, aşa s-au petrecut lucrurile. Pentru că o serie de oameni care şi-au jertfit viaţa în mod deliberat, n-o mai socoteau nici pe ea, nici libertatea, ca pe un bun de prim ordin. Ei s-au ataşat, fără desperare, însă cu întreaga lor voinţă şi forţă, de cîteva valori pe care această formă de organizare nu le putea distruge : dăruirea de sine, prietenia, frumosul, respectul pentru om, chiar şi pentru omul în aparenţă decăzut. Afirmarea omului-spirit (înţelegînd acest cuvînt în sensul umanist cel mai cuprinzător) a salvat totul, a sfărîmat totul. Acum sîntem convinşi cu toţii, credincioşi şi necredincioşi, că «omul nu trăieşte numai cu pîine...»* (M a r c Z a m a n s k i).

PÎINEA cea de toate zilele — în sensul ei generic — înseamnă infinit mai mult, hrană trupească şi sufletească, vitale pentru supravieţuire, condiţia psihică a deportatului fiind dependentă, indiscutabil, de condiţia lui fizică. La Auschwitz (ca pretutindeni în *KZ*-uri) raţia stabilită (oricum insuficientă) şi cea distribuită nu coincid : pe hîrtie scrie 350 gr. zilnic, la deţinut ajung, în cazul ideal, 300 gr. (50 gr. dijmuind, la fiecare porţie, *Blockăltesterul),* însă, după destule mărturii, de obicei deţinuţii capătă pe zi doar 150 gr. de pîine (poate fi vorba şi de o greşită apreciere a greutăţii, avîndu-se în vedere că foamea endemică alterează criteriile, orice fel de criterii, nu numai digestive, ci chiar şi... morale ? !). Distribuindu-se pîinea abia seara, firesc este ca deţinutul înfometat s-o devoreze, pur şi

---

[229] Dr. Guy Lemordant — autorul tezei „Patologia concentraţionară" (1946) — citează, în încheierea lucrării sale, un tovarăş de deportare.

simplu, fără să mai păstreze nimic pentru următoarele 24 de ore (conform principiului care a prins rădăcini : „Să trăiesc pînă mîine“ [230]).

Culisele memoriei (16)

Procesul „Măcelarului de la Lyon“, fost şef al Gestapoului din acest oraş în 1942—1944, s-a desfăşurat chiar la Lyon. Din ordinul lui au fost arestaţi şi deportaţi 44 de copii evrei, alţi evrei francezi — suprimaţi, alţii expediaţi în lagăre de concentrare ; pînă şi în luna mai 1944, un ultim transport a luat calea morţii (650 deportaţi). Există probe (şi cîte nu s-or fi distrus, pierdut, „rătăcit“) care atestă că, în sarcina sa, pot fi puse 7 500 persoane — arestate, 633 — împuşcate, 2 565 — deportate (majoritate pierite).

În plină instanţă, acuzatul pretinde c-a fost nedreptăţit:

---

[230] Orizontul temporal îi dă posibilitatea individului să se situeze în timp şi în spaţiu, aşadar de a-şi descoperi, permanent, individualitatea (factor determinant în făurirea imaginii despre sine), ceea ce aici, în *KZ* este complet superfluu. Încă din copilărie, orizontul temporal „se dezvoltă o dată cu constituirea unităţii personalităţii. Aceasta pretinde, realmente, ca el, copilul, să înveţe a-şi inhiba reacţiile provocate de organismul său ori de mediul înconjurător şi, în particular, reacţiile emotive, pentru a fi capabil să ţină seama de ce precede şi de ce urmează. Doar cucerirea stabilităţii lui emotive îi poate îngădui să întreprindă acţiuni ţintind departe şi cu referinţă la un trecut mai îndepărtat, căci *emotivitatea tinde să ne închidă în prezent*“ ; „reprezentarea unui eveniment capătă un caracter temporal începînd din momentul în care acesta se situează în raport cu altele“ ; „La origine, orizontul temporal este, pur şi simplu, o manifestare a memoriei şi se dezvoltă o dată cu memoria“ (P a u l F r a i s s e). Dar în *Konzentrationslager* tocmai reacţiile emotive sînt stimulate, nici vorbă să le poţi inhiba, cu atît mai puţin să poţi judeca, interpreta împrejurările în raport cu trecutul (prin memorie) şi cu viitorul (absolut incert, inexistent). Atunci cînd lipsesc *deosebirile* dintre cele trei instanţe temporale (prezent, trecut, viitor), absenţa contrastului duce la importante schimbări în personalitatea oamenilor, care scapă conştiinţei ; dacă, de regulă, semnele temporale individualizează amintirile, în *KZ* nu se mai produce organizarea amintirilor prin confruntarea cu realul, acestea sînt înlăturate, o unică instanţă temporală subzistă : prezentul (nu poţi trăi *adevărat* exclusiv în prezent, cum nu poţi trăi doar în trecut sau în viitor). Dezorganizarea temporală provoacă deriva personalităţii umane.

— Aş vrea să le spun judecătorilor şi juraţilor [231] Curţii din Lyon că am fost adus aici ilegal, că sînt victima unei răpiri şi că problema aceasta se află în prezent în examinarea Curţii Supreme a Boliviei. În pofida respectului pe care-l am faţă de tribunal, trebuie să vă spun că sînt cetăţean bolivian şi am fost ilegal expulzat. Nu intenţionez să mă apăr dinaintea instanţei şi rog să fiu dus înapoi la închisoarea Sf. Josef [232].

Atunci cînd preşedintele instanţei i-a cerut să-şi decline identitatea şi profesiunea, acuzatul a afirmat fără să tresară :

— Sînt Klaus Altmann [233]. Sînt om de afaceri bolivian din La Paz.

Şi ţine să precizeze că, încă din 1957, la 3 octombrie, a fost naturalizat în Bolivia sub două nume : Klaus Altmann şi Klaus Barbie.

Pentru citirea tuturor acuzaţiilor ce i se aduc au fost necesare cinci ore, după care Barbie-Altmann a ţinut să declare :

— Auzind acuzaţiile simţeam că mă aflu în cadrul procesului de la Nürnberg. Aveam impresia că fug în jurul Lyonului, cu arma în mînă, „vînînd" evrei.

Şi nu se sfieşte să-şi deruleze în aşa fel biografia de fervent nazist, încît să se înţeleagă că este un „produs" firesc, comun, al celui de al III-lea Reich : membru în Hitlerjugend, apoi înregimentat în S.S., cu alte cuvinte obligat de regulamente să execute ordinele primite de la centru ;

---

[231] Juriul alcătuit din 4 femei şi 5 bărbaţi.

[232] O coincidenţă : închisoarea boliviană poartă numele sfîntului Josef, nume cu care a fost botezat pruncul Mengele ! Procesul lui Barbie-Altmann a început după patru ani de la expulzarea acestuia din Bolivia. Reclamanţi : 115. Avocaţi : 110 (reprezentîndu-i pe reclamanţi). Ziarişti (din 27 de ţări) : 000 (plus televiziunea, chiar cu consimţămîntul acuzatului). Avocatul apărării, Jacques Vergés, contestă legalitatea acţiunii judecătoreşti, precizînd că acuzatul a mai fost condamnat la moarte, în 1952 şi 1954, însă, conform Codului penal francez, ambele pedepse au fost prescrise după douăzeci de ani, fiind vorba de crime de război. Procurorul demonstrează că faptele pentru care este judecat de astă dată — crime împotriva umanităţii — n-au figurat printre capetele de acuzare anterioare.

[233] S.S.-*Obersturmführerul* Klaus Barbie a fugit sub acest nume fals, în 1951, din R.F.G. în America de Sud ; în şase ani obţine naturalizarea.

despre zelul său special, nici un cuvînt rostit. Apoi, cînd unul dintre martori spune şi chiar i se adresează direct :

— La 17 ani am fost torturat. Mi-ar plăcea să rămîneţi ca să auziţi adevărul şi să priviţi în ochii celor torturaţi, dar refuzaţi [234]. M-aţi dezamăgit. Sînteţi un laş !

Klaus Barbie îşi priveşte victima cu dispreţ :

— Este o chestiune de procedură. N-are nimic de-a face cu laşitatea. Procesul poate să continue, martorii pot să fie audiaţi, însă eu nu voi mai fi prezent în sală.

Din păcate, deoarece în rîndul martorilor acuzării se numără şi Elie Wiesel [235]. Depoziţia lui e mai mult decît o simplă depoziţie, fiind strigătul memoriei incandescente, nepieritoare ca o flacără veşnică, arzînd la căpătîiul milioanelor de victime ale hitlerismului. Barbie-Altmann nu va fi prezent. Avocatul său, Jacques Vergés, îşi închide demonstrativ voluminosul dosar şi se reazimă de spătarul scaunului, afişînd un aer dezinvolt, de maximă lehamite, atunci cînd cel tatuat cu *A 7713* îşi începe mărturia exact la 43 de ani din ziua în care a luat calea Auschwitzului. Martorul e îmbrăcat în negru şi, deşi pe banca acuzării nu e nimeni, adeseori se va uita într-acolo, vorbind în acea după-amiază de vară a anului 1987 :

— Domnule preşedinte, domnilor judecători, domnilor juraţi, vă mulţumesc că m-aţi poftit să vin astăzi în faţa dumneavoastră. Mă voi sili să nu vorbesc pentru, ci despre cîţiva anonimi absenţi. Nimeni nu are dreptul să vorbească în numele lor. Dacă morţii au ceva de spus, o vor spune în felul lor. Poate că o şi spun. Dar oare sîntem noi în stare sau demni să-i auzim ? Aş putea să precizez, încă de la bun început, că faţă de acuzat nu încerc nici un fel de ură. Niciodată nu l-am întîlnit ; drumurile noastre nu s-au întretăiat. Dar am întîlnit asasini care, precum el, doreau să fie inamicii poporului meu şi ai umanităţii. Se poate să fi cunoscut una sau alta dintre victimele sale. Le semănam lor, la fel cum ei îmi semănau : înăuntrul regatului blestemat creat de acuzat şi de camarazii lui, toţi deţinuţii evrei aveau acelaşi chip, aceeaşi ochi : toţi erau hărăziţi aceluiaşi

---

[234] Legislaţia franceză nu-l obligă pe acuzat să fie prezent în instanţă. Preşedintele completului de judecată, André Cerdini, a decis că el nu poate fi constrîns să participe la dezbateri, însă, atunci cînd instanţa va considera necesar să-l convoace, prezenţa devine obligatorie.

[235] Revezi pag. 177—178.

destin. Aveam cîteodată senzația că dușmanul a ucis întruna și pretutindeni pe unul și același evreu de șase milioane de ori. Nu, nu există nici un fel de ură în mine, nu a existat niciodată. Aici nu-i vorba de ură ; ci numai de dreptate. Și de aducere-aminte. Este vorba de dreptatea ce trebuie să i se facă memoriei. O amintire : primăvara lui 1944. Cîteva zile înaintea sărbătorii evreiești de Șavuot [236].

Acum aproape 43 de ani. Aveam 15 ani și jumătate — fiul meu va împlini cincisprezece ani peste trei ani. Trăiam într-un orășel evreiesc pierdut în munții Carpați, unde copilăria mea, profund religioasă, era tulburată de vise și rugăciuni mesianice [...] Evreii din Ungaria nu aveau mult de suferit, deși țara era sub un regim fascist. Părinții mei țineau un magazin, cele trei surori mergeau la școală, iar Șabatul ne învăluia cu liniștea-i pură... Războiul ? Se apropia de sfîrșit. Aliații urmau să debarce peste o zi ori peste o săptămînă. Armata Roșie se afla la 20 sau 30 de kilometri. Apoi... Germanii invadaseră Ungaria în ziua de 19 martie 1944. De atunci, evenimentele se precipitară într-un ritm care nu ne dădea nici un răgaz. Decretele și măsurile antisemite se succedau : interzicerea călătoriilor, confiscarea bunurilor, steaua galbenă, ghetouri, convoaie. Asistam la o restrîngere sistematică a universului nostru. Pentru evrei, țara se limita la un oraș, orașul la un cartier, cartierul la o stradă, strada la o cameră, camera la un vagon sigilat străbătînd peisajul nocturn al Poloniei. Ca și copiii evrei din Izieu [237], adolescentul evreu din orașul meu sosi într-o zi în gară, la Auschwitz. Ce este ? — ne întrebam. Nimeni nu știa. Numele nu trezea în noi nici o amintire. Seara, puțin înainte de miezul nopții, trenul se puse în mișcare. În vagonul nostru o femeie începu să strige : „Văd un foc, un foc !" Au făcut-o să tacă. Îmi aduc aminte de tăcerea din vagon. Așa cum îmi amintesc de toate. Sîrma ghimpată se derula la infinit. Urletele deținuților însărcinați cu „primirea" noastră, focurile de armă trase de S.S-iști, cîinii lor lătrînd. Și, deasupra noastră, deasupra planetei, flăcări imense ridicîndu-se spre cer, parcă pentru a-l devora. Din noaptea aceea, mi se întîmplă să privesc adeseori cerul și să-l văd în flăcări. Dar în noaptea aceea nu l-am putut privi mult timp. Mă gîndeam să nu mă despart

---

[236] Sărbătoarea primirii celor zece porunci pe Muntele Sinai.

[237] Localitate în sudul Franței, din care copiii evrei au fost deportați la ordinul S.S.-*Obersturmführerului* Klaus Barbie.

de ai mei. Răsună un ordin : „Alinierea pe familii". E bine, gîndeam, vom rămîne împreună. Doar pentru cîteva minute : „Bărbaţii la dreapta, femeile la stînga". Ploua cu lovituri din toate părţile. Nu mi-am putut lua rămas bun de la mama. Nici de la bunica. Nu mi-am putut îmbrăţişa surioara şi celelalte surori mai mari se îndepărtau, purtate de mareea înspăimîntată şi neagră. Despărţirea care îmi taie în două viaţa. Rareori vorbesc despre asta, aproape niciodată. Nu pot să-mi evoc mama şi surioara... Cu privirea le mai caut încă, le voi căuta de-a pururi... Cu toate că ştiu... Ştiu tot... Nu, nu tot... Nu se poate şti totul... Mi-aş putea imagina, însă îmi interzic s-o fac... Trebuie să ştii cînd se cuvine să te opreşti... Privirea mi se opreşte în pragul camerelor de gazare : chiar şi în gînd, refuz să violez intimitatea victimelor în momentul morţii lor. Îmi ajunge ce am văzut. Am văzut într-o pădurice, undeva la Birkenau, copii pe care nişte S.S-işti îi aruncau de vii în flăcări... Cîteodată îmi blestem privirea... Ar fi trebuit să mă părăsească fără a se mai reîntoarce vreodată... Ar fi trebuit să rămînă cu micile trupuri calcinate... Din noaptea aceea, simt o dragoste profundă şi imensă pentru bătrîni şi copii... Fiecare bătrîn mi-l aminteşte pe bunicul meu, pe bunica mea, fiecare copil mă apropie de surioara mea, sora copiilor evrei din Izieu... Nopţi în şir n-am încetat să mă întreb : ce semnificaţie are, care e sensul acestei industrii ucigaşe ? Asasinii ucideau, victimele piereau, focul ardea şi un întreg popor însetat de eternitate era preschimbat în cenuşă, în neant, de o naţiune pînă atunci considerată a fi cea mai educată, cea mai cultivată din lume. Licenţiaţi ai marilor universităţi, avocaţi, filozofi participau la „Soluţia finală" şi se făceau complici cu Moartea... Savanţi şi ingineri inventau metode cît mai eficace de exterminare a maselor, din ce în ce mai numeroase, într-un timp record... Cum era posibil ? Nu cunosc răspunsul. Această tragedie sfidează şi depăşeşte toate răspunsurile, prin anvergura sa, prin aspectul ontologic şi ambiţiile sale escatologice. Dacă pretinde cineva a găsi un răspuns, acesta nu poate fi decît fals. Atîta doliu, atîta agonie, atîţia morţi pe de o parte, iar pe de altă parte un singur răspuns ? Auschwitz nu poate fi înţeles nici cu Dumnezeu, nici fără Dumnezeu. El nu poate fi conceput nici după mintea omului, nici după vreun plan divin. (...) Astfel, duşmanul crea o societate paralelă cu a noastră, un univers opus universului nostru, cu nebunii şi prinţii lui, cu legile şi obiceiurile, cu profeţii şi judecătorii săi. Da, un univers al magiei

negre, blestemat, în care se vorbea o altă limbă, în care se anunța o nouă religie : aceea a cruzimii, o religie dominată de inuman, o societate evoluînd de cealaltă parte a societății, de cealaltă parte a vieții, poate chiar de cealaltă parte a morții, un univers în care o bucățică de pîine făcea cît toate teoriile, în care un adolescent în uniformă deținea o putere absolută asupra a mii și mii de deținuți, în care ființele omenești păreau a aparține unei specii diferite, tremurînd dinaintea morții care purta însemnele lui Dumnezeu... Evreu fiind, îmi este imposibil să nu pun accentul pe încercarea prin care a trecut poporul meu. Să nu vedeți în aceasta vreo intenție de a nega sau minimaliza suferințele populațiilor ocupate sau supliciile la care au fost supuși tovarășii noștri, prietenii noștri creștini sau laici, pe care inamicul comun îi pedepsea cu o brutalitate de neiertat. Simțeam față de ei afecțiune și admirație. Ca și cum ne-ar fi frați. Sînt frații noștri. Ca evreu, stărui asupra celor de mai înainte : nu toate victimele lui Hitler erau evrei ; dar toți evreii erau victime. Pentru întîia oară, un întreg popor — de la cel mai mic la cel mai mare, de la cel mai bogat la cel mai nevoiaș — a fost condamnat la dispariție. (...) Evreul a fost condamnat la moarte pentru că se născuse evreu, pentru că avea o memorie evreiască. Fiind declarat ființă inferioară, care nu merită nici compătimire, nici milă, evreul se născuse deci pentru a muri — tot așa cum ucigașul se născuse pentru a ucide. Prin urmare, ucigașul nu avea de ce să se simtă vinovat. Un cercetător american a exprimat astfel situația : ucigașul își pierduse nu simțul moral, ci pe acela al realului. El credea că făptuiește binele scăpînd pămîntul de „paraziții" săi evrei. Acesta a fost motivul pentru care, ca și Adolf Eichmann, Klaus Barbie nu se simte vinovat. În afara lui Höss, comandantul lagărului Auschwitz, judecat și spînzurat în Polonia, nici un ucigaș nu s-a căit, deși au fost destui ucigași. Era nevoie de călăi pentru a elimina un milion și jumătate de copii evrei ; era nevoie de ucîgași pentru a face să dispară de pe fața pămîntului patru milioane și jumătate de evrei adulți... Auschwitz și Treblinka, Maidanek și Ponar, Belsen și Mauthausen și atîtea altele, atîtea alte nume : pretutindeni, apocalipsul. Pretutindeni, cortegii mute se îndreaptă spre gropile pline de cadavre. Puține lacrimi, puține plînsete. În aparență resemnate, îngîndurate, victimele par a părăsi lumea fără regret. Ca și cum acești bărbați, aceste femei renunțau să trăiască într-o societate desfigurată, denatu-

rută de ură și violență. După război, supraviețuitorii încearcă să povestească, să depună mărturie... Dar cine ar putea găsi cuvintele care să exprime inexprimabilul ? Reculegerea bătrînilor care știau, tăcerea copiilor cărora le era frică să știe... Spaima mamelor înnebunite, luciditatea îngrozitoare a nebunilor dintr-o lume în delir... Fetița cuminte care își dezbracă frățiorul mai mic. Ea îi spune să nu se teamă ; nu, nu trebuie să-ți fie frică de moarte... Poate spunea : de morți nu trebuie să-ți fie frică [...] Știu că noi trebuie să vorbim, nu știu cum. Și fiindcă este vorba de o crimă absolută, orice limbaj nu poate fi decît imperfect. De aici simțămîntul neputinței la cel care a supraviețuit. Îi era mai ușor să se viseze liber la Auschwitz, decît i-ar fi unui om liber să se imagineze prizonier la Auschwitz. Iată problema : cine a trăit o asemenea experiență n-o va cunoaște cu adevărat niciodată. Și, cu toate acestea, supraviețuitorul este conștient de datoria sa de a depune mărturie. De a povesti. De a protesta, de fiecare dată, atunci cînd un oarecare cercetător, moralmente pervers, îndrăznește să nege moartea morților. Și adevărul amintirii lor, transmis prin supraviețuitori. Or, pentru aceasta din urmă, se face tîrziu. Numărul supraviețuitorilor scade. Nu mai există mulți. Sînt din ce în ce mai puțini. Ei se întîlnesc din ce în ce mai des la înmormîntări. Se poate muri de mai multe ori ? Da, se poate. Supraviețuitorul moare de fiecare dată cînd gîndul îl poartă spre cortegiile nocturne pe care, cu adevărat, niciodată nu le-a părăsit. Și cum să te desprinzi fără a le trăda ? Multă vreme le vorbeam — așa cum eu îi vorbesc mamei și surioarei mele : le mai văd îndepărtîndu-se sub cerul-rug... și le rog să mă ierte că nu le-am urmat... Pentru morți, dar și pentru supraviețuitori, și mai ales pentru copiii lor — și ai voștri — acest proces este important : el va marca adînc viitorul în numele dreptății, în numele memoriei. O dreptate fără aduceri-aminte este o dreptate incompletă, falsă și nejustă. Uitarea ar fi o nedreptate absolută, așa cum Auschwitz a fost o crimă absolută. Uitarea ar fi triumful definitiv al dușmanului. Căci dușmanul ucide de două ori, a doua oară încercînd să șteargă urmele crimei sale. Iată de ce a împins el proiectul sîngeros al ororii pînă la și chiar dincolo de limitele limbajului, pentru a-l situa departe, dincolo de orice atingere posibilă, dincolo de percepția noastră. „Chiar dacă scapi, chiar dacă vei povesti, nimeni nu te va crede" — îi spunea un S.S-ist unui tînăr evreu,

undeva, în Galiția [233]. Acest proces l-a contrazis pe ucigaș. Martorii au vorbit ; adevărul lor a pătruns în conștiința umanității. Datorită lor, copiii evrei din Izieu nu vor fi niciodată uitați. Paznici ai mormintelor lor invizibile, morminte de cenușă încrustată într-un cer veșnic de noapte și de ceață, trebuie să le rămînem credincioși. Este dificil, chiar imposibil să-i evocăm prin cuvinte ? Trebuie încercat. A refuza să vorbești, atunci cînd cuvîntul tău este așteptat, ar fi să recunoști triumful ultim al disperării. „Cauți focul ? Caută-l în cenușă". Este ceea ce dumneavoastră faceți aici, de la începutul acestui proces, ceea ce am încercat noi să facem de la eliberare încoace. Am căutat în cenușă un adevăr pentru a afirma — în ciuda tuturor — demnitatea omului ; ea nu există decît în aducere-aminte. Mulțumită acestui proces, supraviețuitorii găsesc o justificare a supraviețuirii lor. Mărturia lor contează, amintirile lor vor face parte din memoria colectivă. Desigur, nimic nu ar putea să redea celor morți viața. Dar, grație întîlnirilor din această sală, grație cuvintelor rostite, acuzatul nu va putea să-i mai ucidă o dată pe morți. Dacă ar reuși, vina n-ar mai fi a lui, ci a noastră. Desfășurîndu-se sub semnul justiției, acest proces trebuie să cinstească memoria.

La vîrsta de 73 de ani, „Măcelarul din Lyon" a fost condamnat la închisoare pe viață. Cît va mai fi avînd de trăit ? Păsuirea pe care a dobîndit-o, el n-o acorda, niciodată, victimelor sale, indiferent de vîrstă, copii sau bătrîni. Martorul de la Lyon, Elie Wiesel, acest „copil evreu crucificat" ca atîția alții, a primit, cu nici un an înaintea participării sale la procesul lui Klaus Barbie, în toamna lui 1986, Premiul Nobel pentru pace. Fostul *Häftling* născut la Sighetul Marmației în 1928, a ajuns la Auschwitz în aceleași trenuri ale morții ca și doctorul Nyiszli, însă adolescent. Atunci, în 1944, au fost expediați în *KZ*-uri sute de mii de evrei unguri, dintre care mulți erau tran-

---

[233] Să ne reamintim de S.S-*Rottenführerul* Merz care, întrebîndu-l pe Wiesenthal ce anume ar face dacă un vultur l-ar duce, din detențiune, drept în America, la replica acestuia „Cred... că aș spune adevărul...", ripostează : „Dar știți ce s-ar întîmpla, domnule Wiesenthal ? Nu v-ar crede. Și-ar închipui că sînteți nebun. Ar putea chiar să vă închidă într-un balamuc. Cine ar fi în stare să creadă că pot exista asemenea orori, dacă nu le-a trăit ?"

silvăneni, din partea de nord-vest a României [239], ocupată de horthyști în urma Dictatului de la Viena (au scăpat circa 50 000, datorită și conjuncturii militaro-politice care a evoluat rapid în favoarea lor). În 1984, cînd s-au împlinit patruzeci de ani de la masivele deportări hortyste, Elie Wiesel a revenit, anume, pe meleagurile natale și, în-

[239] Documentele atestă faptul că, în toamna anului 1939, pe *întreg* teritoriul aparținînd României, trăiau 763 716 evrei. La cedarea — ca urmare a Dictatului nazist de la Viena — a părții de nord a Transilvaniei, au rămas acolo 151 123 evrei. Totodată, prin intrarea — în componența U.R.S.S. — a Basarabiei și Bucovinei, alți peste 280 000 evrei n-au mai fost sub jurisdicție românească. Așadar, din totalul amintit — de 763 716, în 1939 —, în chiar anul următor au continuat să trăiască, în spațiul statal românesc, un număr de aproximativ 332 593 evrei. Istoricul dr. Jean Ancel, comentînd (mai 1988) cartea recent publicată de dr. Al. Șafran „Înfruntînd furtuna", scrie: „Memoriile [...] despre o perioadă zbuciumată din viața unei colectivități redusă în curs de cîțiva ani de la circa 760 000 la abia 350 000 suflete" (formularea prestigiosului istoric e de natură să provoace confuzie, căci poate lăsa impresia că, pe teritoriul aflat — între 1940—1944 — sub *autoritate* românească, ar fi fost exterminați de către români (!), peste... 400 000 evrei).

Reluînd cifra de circa 332 593 evrei cuprinși, în toamna lui 1940, între granițele României, se cuvine să adăugăm, în 1941, după trecerea Prutului, încă 144 575 evrei, recenzați atunci de autoritățile antonesciene, în Basarabia și Bucovina. Deci, laolaltă cu ceilalți, aproximativ 477 168 suflete (dr. Jean Ancel spune: „650 000 cîți s-au aflat sub controlul guvernului de la București"). Dealtminteri, în tabelul țărilor europene întocmit la Wannsee, vizînd adoptarea și aplicarea „soluției finale", România figurează cu 342 000 evrei, cifră destul de apropiată de cea reală (477 168 minus circa 130 000 deportați în Transnistria — din Basarabia, Bucovina, județul Dorohoi — egal 337 168). Dintre aceștia au pierit, datorită măsurilor discriminatorilor, represiunii, masacrelor provocate de legionari, antonescieni și hitleriști, putînd fiind astfel amintite: progromul de la Dorohoi, un „progrom mic", cu „numai" aproximativ 200 victime; progromul de la Iași (în care trebuie incluse și victimele din trenurile morții — 2 609 evrei), prin urmare între 2 000—12 000 suflete (Matatiah Carp explică: „Nu se va cunoaște niciodată numărul exact al victimelor progromului de la Iași. Chiar dacă nu este 12 000, cît povestește legenda, desigur că întrece cu mult jumătate din această cifră. Dosarul judiciar al progromului a stabilit cifra de 8 000 de morți"; în 1946, la „Procesul marii trădări naționale", s-a vorbit despre

tr-un interviu, a mărturisit : „Totdeauna am declarat sus şi tare, şi acum o spun cu aceeaşi hotărîtă claritate : sînt un copil al Sighetului, de acolo îmi trag rădăcinile spirituale, acolo mi-am format, în anii copilăriei, o viziune asupra vieţii impregnată de tot ceea ce acele meleaguri, cu specificul lor inconfundabil, au dăruit mai bun, mai omenos,

---

10 000 evrei asasinaţi la Iaşi ; în rechizitoriul întocmit de Parchetul Curţii Bucureşti — Cabinetul criminalilor de război : 8 000—10 000 ; peste 10 000 — *dr. J. Ancel ;* 8—10 000 — *H. Michel ;* „mai mult de zece mii" — *N. Frank ;* 5 000 — *Curzio Malaparte ;* cifra invocată mai frecvent : în jurul a 10 000 victime ale fascismului german şi local).

Neîndoielnic, „numărul" în sine are şi nu are o *semnificaţie* specială, atunci cînd este vorba despre jertfirea, pe altarul păgîn al „purităţii raselor", a semenilor noştri de orice fel. *Un singur om* exterminat capătă, în balanţa realei umanităţi, aceeaşi greutate justiţiară ca şi „cantităţile" mai mari sau mai mici de victime ale fascismului. Primează „calitatea" actului : GENOCIDUL, HOLOCAUSTUL ! Fiind, însă, vorba de *vieţi* omeneşti, nu poţi renunţa complet la folosirea „numărului" ca mijloc de comparaţie. Un vechi dicton spune însă : „Comparaison n'est pas raison". În România anilor 1940—1944, intrată pe o orbită tragică, în pofida numeroaselor discriminări rasiale legiferate, a chinurilor fizice şi morale, a tensiunilor persistente (uneori valabile şi pentru alte categorii de cetăţeni, în afară de evrei — să ne gîndim la toţi acei care şi-au părăsit casele, avutul, mormintele strămoşeşti şi, mai ales, locul de baştină —, a existat o presiune pozitivă, a opiniei publice, ceea ce a impus autorităţilor micşorarea suferinţelor celor hărăziţi distrugerii totale. Un exemplu grăitor îl constituie modul de aplicare a dispoziţiei privind purtarea, de către evrei, a stelei galbene în şase colţuri : iniţial, preluînd puterea în septembrie 1940, I. Antonescu e pregătit să generalizeze purtarea semnului distinctiv (aplică „măsura" în judeţele Iaşi, Botoşani, Baia, Roman, Soroca, Bălţi — toate pe direcţia de atac împotriva Uniunii Sovietice) ; apoi, peste un an, cînd urma „generalizarea", tot el dă un decret potrivit căruia „evreii nu vor purta nici un semn distinctiv". Atunci cînd cei de la Berlin comunică Bucureştilor, într-o scrisoare concepută de Eichmann, semnată însă de şeful Gestapoului, H. Müller (în 1942), că *trebuie* să fie începută deportarea masivă a evreilor din România, nu se purcede la... executare. Deportarea n-a avut loc ! Proiectul — abandonat (firesc şi din pricina situaţiei militare). Dar dr. Jean Ancel scrie : „În vara anului 1942, autorităţile româneşti au consimţit la planul care prevedea transportarea evreilor din Regat şi din Transnistria de Sud, circa 300 000, spre camerele de gazare

mai luminos. Locuiam pe aceeași uliță, în bună vecinătate, mai mult, aș zice, în caldă și excelentă frățietate, meseriași, agricultori, crescători de vite, români, maghiari, evrei, vorbind fiecare limba noastră maternă, fiecare păstrîndu-ne datinile din străbuni, dar bucurîndu-ne împreună unii de bucuriile altora și necăjindu-ne de necazurile celuilalt. Cum s-ar spune, deși vorbeam limbi diferite (cu toate că și aici ar fi necesară o parantează, căci noi, copiii, mai ales,

---

de la Belzec. În primăvara și vara anului 1944 a existat un alt plan de exterminare". De asemenea neaplicat! Este de neînțeles de ce acest „detaliu" lipsește, mai cu seamă cînd autorul e un bun cunoscător al problemei, iar acolo unde domnia-sa trăiește, studiază, publică, există astăzi 400—450 000 evrei originari din România, adică scăpați de la o moarte sigură. Faptele sînt fapte! La sfîrșitul războiului trăiau în România circa 350 000 evrei (printre care 50 000 supraviețuitori ai celor 148 288 deportați de unguri, din Transilvania ocupată, și alți 50 000 reveniți din Transnistria, caz unic într-un regim militaro-fascist: în 1943—1944, nesocotind protestele naziste, autoritățile românești i-au readus în țară pe toți supraviețuitorii din Transnistria; în focul retragerii de pe frontul răsăritean, hitleriștii îi lichidau pînă la unul pe deținuți). Presiunile Reichului n-au fost deloc minore: un exemplu concludent îl constituie articolul publicat de oficiosul „Volkischer Beobachter", care arată că e în situația „să atragă atenția românilor, cu toată seriozitatea, asupra necesității de a pune capăt pericolului evreiesc, odată pentru totdeauna, prin nimicirea celor care-l întruchipează. Orice neglijență sau tărăgănare în această privință provoacă inevitabil neliniște și tensiune, deoarece, în ultimă instanță, avem de-a face cu o sabotare a uneia dintre concepțiile de bază ale național-socialismului. Iar atunci cînd au de-a face cu sabotori, Führerul și Germania lovesc rapid și fără cruțare" (29 mai 1943). Cele petrecute în Ungaria și în Transilvania cotropită ilustrează, esențial, diferența: „Legile horthyste care au dat expresie oficială [în teritoriul Transilvaniei vremelnic ocupat după Dictatul de la Viena] unui *rasism antiromânesc* (ca și antislovac, antiucrainian, antisîrbesc) sînt tot atît de fasciste ca și legislația antisemită (adoptată cu neascuns entuziasm încă din 1920, *cu mult înainte de nașterea hitlerismului*). Regimul de ocupație, adevărat regim de ghetou, impus românilor din nord-vestul României, deportările și expulzările, crimele și schingiuirile, *Sărmașul de fiecare zi, Trăznea cotidiană* a sutelor de mii de țărani și intelectuali, de femei și bărbați, de bătrîni și copii sînt fața mai puțin știută, dar la fel de hidoasă a fascismului [...] Sînt cu tot sufletul alături de cei care au provocat campania

vorbeam toate graiurile laolaltă, într-un fel de esperanto caracteristic vîrstei fragede), ne înțelegeam cu toții în limbajul comun al sufletului, al omeniei, al întrajutorării, al solidarității. Probabil și de aceea clipele de groază ale ocupației naziste și, după aceea, ale represiunilor brutale horthysto-szalasziste, ale deportărilor și ale înfricoșătorului carnagiu ce a urmat, mi s-au părut, cel puțin mie, cu mintea pe care o aveam atunci, dar cu tot bagajul de învățătură a cărții și a vieții pe care-l și adunasem, ceva descinzînd dintr-o lume de coșmar, dintr-o halucinație a ororii, dintr-un univers al nefirescului și subumanului. Și, de aceea, sprijinul moral și material al vecinilor noștri români, nevoiași și ei, oprimați și ei [240], înspăimîntați de soarta grea

---

recentă împotriva tezei provocatoare de la Nantes care încearcă să reabiliteze fascismul [revezi pag. 82—85]. Și înțeleg foarte bine acțiunea lui Wiesenthal [...] Nu. Fascismul, indiferent de forma sub care se camuflează, nu este inofensiv. Crimele fasciste nu au termen de prescripție, și este bine că e așa" (Adrian Rizea).

[240] „Mîndrul pămînt al Transilvaniei s-a transformat într-o amarnică Golgotă, unde se petrec cele mai groaznice evenimente. Oamenii sînt închiși cu sutele, cu miile, sînt bătuți, sînt torturați în mod cumplit. Asasinatele și execuțiile se țin lanț și toate acestea doar pentru că unica vină a nenorocitelor victime este aceea de a se fi născut români" (György Ferenczi — 1940 — sub titlul „Golgota Transilvaniei"); „Să lăsăm de o parte minciuna convențională conform căreia noi pretindem că nu vrem să ucidem naționalitățile nemaghiare. Ba, noi vrem să le suprimăm și trebuie să le suprimăm" (Kostenszky Geza — sub titlul „Politica națională"); „Ai impresia trecînd în revistă miile de barbarii comise de bandele horthyste imediat după ocuparea teritoriului cedat, că ele se integrează într-un plan bine chibzuit: desființarea radicală a românismului sau, pentru a întrebuința termenul atît de uzitat cînd e vorba de a caracteriza raporturile dintre maghiari și naționalități, *extirparea* românilor de pe pămîntul *Transilvaniei*" (Milton C. Lehrer — 1944 — sub titlul „Ardealul pămînt românesc); „Intrarea trupelor de ocupație horthyste în Transilvania de nord, vremelnic ocupată prin dictatul de la Viena, a fost marcată de asasinate colective dirijate, la Satu Mare, Ip, Trăznea, Oradea, Zalău, Nușfalău, Zăuan, Huedin și Hida Sînmihailul Almașului. Au fost omorîți oameni dezarmați, oameni care nu au opus nici un fel de rezistență trupelor care ocupau teritoriul, în primul rînd români. Rîndul evreilor a venit mai tîrziu" (Cornel Grad — 1986); „Doctorul Emil Mora, un supraviețuitor al acestor atro-

ce ne fusese rezervată nouă, evreilor, l-am simţit ca pe un semn al unei calităţi ancestrale a poporului român — umanitatea sa profundă, repulsia faţă de răul bicisnic, simţământul fraternităţii, nevoia lăuntrică de a sări în ajutorul celui pe nedrept asuprit... În romanele mele [241], ca şi în lucrările Comisiei pentru cercetarea Holocaustului, al cărei preşedinte [242] mi s-a făcut onoarea de a fi ales, urmăresc, de fapt, un unic ţel : *să nu mai fie posibile holocaustele şi genocidele !* Doresc cu ardoare să sensibilizez conştiinţa întregii omeniri faţă de orice încercare de reînviere a climatului de ură iraţională, de orbire nesăbuită, de pierdere totală a lucidităţii, climat care a făcut posibilă dezlănţuirea de către fascism a celui de-al doilea război mondial".

„IEPURII"

Aşa îşi spun, în *KZ*-uri, cei selecţionaţi şi supuşi experimentelor de tot felul. Dr. Josef Mengele nu-i singurul medic în care s-a trezit pasiunea cercetării ştiinţifice şi, totodată, dorinţa de a sluji propăşirea ştiinţei germane, în condiţiile oferite de *Konzertrationslagerurile* presărate pe întinsul celui de-al III-lea Reich şi al teritoriilor ocupate. Ca urmare a modului de existenţă, aici, în permanenţă, aproximativ o treime din *Häftlingi* sînt bolnavi şi au nevoie de îngrijiri medicale [243]. Există momente în care 80 la

---

citaţi, ne spune că în 1945, în cursul anchetei [...] au deshumat cadavrele românilor, în număr de 39, din cimitirul reformat de pe dealul Sărmaşului. *«Am văzut cu ochii mei, ca şi toţi ceilalţi ce au fost de faţă, 39 de cadavre, printre care am recunoscut pe unii soldaţi şi ofiţeri români, ca şi pe unii civili»*. La operaţia identificării, unul din scopurile acestei deshumări, s-a opus, din motive rămase obscure, delegatul Ministerului Justiţiei. Dubla crimă de la Sărmaş îl cuprinde pe cei 126 de evrei de la Scăldătoarea boilor, pe cei 39 de români din cimitirul reformat, pe cei 38 trimişi în lagărul din Austria, pentru a nu mai pune la socoteală pe cei omorîţi prin grădini, prin curţi, pe uliţe, fără nici o judecată" (Ovidiu Iuliu Moldovan — 1986).

[241] „Zorii", „Ziua", „Porţile pădurii", „Oraşul fără ziduri", „Cîntecul nopţii", „Evreii tăcerii", „Cerşetorul din Ierusalim", „Spovedanie hasidică" etc.

[242] Comisia Guvernamentală americană pentru studierea Holocaustului.

[243] Conform documentelor capturate după război, privitoare la folosirea forţei de muncă în lagărele de concentrare (pentru perioada 1 iunie 1942—1 august 1944).

sută din deportați suferă de *Durchfall* — diaree foarte gravă provocată de condițiile de trai din lagăr : *La masă stau trei bărbați : doctorul Mengele,* Hauptsturmführerul *doctor Thilo, chirurg-șef, și* Obersturmführerul *doctor Wolff. Doctorul Mengele îi spune doctorului Wolff că eu sînt autopsierul crematoriului. Doctorul Wolff începe o discuție cu mine. Îmi spune că-l interesează foarte mult specialitatea mea și, dacă timpul i-ar fi îngăduit, ar fi venit la crematoriu să asiste la cîte o autopsie mai interesantă. Acum însă, întrucît lucrează la o cercetare științifică de mare anvergură, m-a chemat aici ca să discute cu mine. Îmi spune apoi că, în lagăr, s-au răspîndit foarte mult afecțiunile intestinale însoțite de diaree și nouăzeci la sută din cazuri sînt mortale*[214]. *Sub aspect clinic cunoaște perfect evoluția bolii ; s-au făcut și se fac mii de analize și examene pe care le urmărește sistematic. Dar studiul său nu este complet, deoarece la prelucrarea imensului material cules sînt neapărat necesare, pe lîngă datele clinice, și datele obținute prin autopsie pe un număr mare de cadavre ale bolnavilor decedați din această cauză. Așadar, și doctorul Wolff este «cercetător științific». Chiar la Auschwitz, unde sîngele omenesc curge gîrlă, unde atmosfera e încărcată de fumul crematoriilor, el vrea să tragă foloase, și încă de pe urma cui... A sutelor de mii de epave ajunse, din cauza diareei, la greutatea de treizeci de kilograme. Dispune autopsierea unui imens număr de cadavre, pentru a îmbogăți științele medicale prin studierea unor manifestări interne, necunoscute încă, ale acestei boli. Prin exploatarea materialului uman sacrificat, de care dispune în cantități nelimitate — mai ales prin studiul gemenilor —, doctorul Mengele vrea să dezlege secretul proliferării speciei umane. Iar doctorul Wolff, în aceleași condiții, studiază cauzele bolii însoțite de diaree. De fapt, cauzele acestei boli sînt cunoscute de toată lumea. În cazul în speță, diareea se produce după următoarea rețetă :*

se smulg din căminul lor femei, bărbați și copii nevinovați, aflați în plină dezvoltare,

se despoaie de tot avutul lor,

se internează în ghetou pe timp de șase săptămîni sau mai mult,

---

[214] Discuția dr. Nyiszli — dr. Wolff are loc în a doua jumătate a anului 1944.

Apoi,

se înghesuie cîte o sută de oameni într-un vagon de marfă, li se dă o găleată de apă clocită și sînt transportați la Auschwitz.

Ajunși aici, sînt cazați în barăci suprapopulate, care nu (mai) corespund nici ca grajduri pentru vite,

se dă o rație alimentară în valoare calorică de șapte sute de calorii pe zi, compusă din :

pîine mucegăită preparată din făină de castane sălbatice,

margarină extrasă din lignit

și

30 de grame de salam îmbibat cu apă, preparat din carnea cailor răpănoși.

În afară de aceste alimente, candidații la diaree vor bea o jumătate de litru de zeamă de urzici sau de napi, fiartă fără grăsime, fără făină și fără sare.

După patru-cinci zile se declară, în mod cert, diareea.

Iar peste trei-patru săptămîni, în pofida eforturilor depuse de medici, cazul este închis...

Toți cobaii sucombă.

Doctorul Wolff este de părere că, pentru completarea cercetărilor sale științifice, trebuie să se facă autopsia a cel puțin o sută cincizeci de cadavre. Doctorul Mengele intervine în discuție, spunînd că, după aprecierea lui, eu pot face șapte autopsii pe zi, așadar în trei săptămîni pot livra materialul necesar. Eu nu sînt de acord cu ei și le spun fără înconjur că, dacă vor examene serioase și precise — fapt de care nu mă îndoiesc —, nu mă pot angaja la mai mult de trei autopsii pe zi. Așadar, stabilim această normă. Amîndoi schițează din cap un gest aprobator, iar eu am înțeles că pot pleca.

Acești 150 de *Häftlingi* au devenit „iepuri" post-mortem. Dar majoritatea „iepurilor" sînt anume selecționați pentru tot felul de experiențe, care mai de care mai promițătoare, capabile să revoluționeze știința, să rezolve, radical, un aspect sau altul, nelămurit pînă acum, din domeniul medicinii (măcar în optica lor, a celor dornici să ajungă, cu orice preț, cercetători și descoperitori de prim rang). În general, *Lagerartzul* — în pofida jurămîntului lui Hipocrate, prestat la obținerea diplomei de medic — își neagă, realmente, profesiunea ; umbra lui Hitler și jurămîntul de credință depus pentru Führer (la intrarea dr. Mengele și a altora ca el în S.S.), eclipsează total statura lui Esculap : *Începui să circul în interio-*

rul blocului. Umflăturile mi se deschiseseră. Nu mă gîndeam să ies din Revier. Nu-mi puteam imagina nici apelurile, nici munca în lagăr. Mă obişnuisem cu gemetele, cu moartea, cu lupta pentru procurarea apei calde. Învăţasem să schimb cartofi contra slănină, pîine contra cartofi şi să-mi obţin un loc aproape de tigaie... Învăţasem să rămîn întinsă ore întregi, fără a mă gîndi la nimic. Libertatea devenise pentru mine o noţiune complet ireală. Nu concepeam că putuse exista mai înainte. Mi se părea că viaţa mea începuse în ziua în care sosisem în lagăr. Şi eram din ce în ce mai convinsă că aici se va sfîrşi... Dar un eveniment extraordinar, ca vizita medicului german, putea să ne scoată din această toropeală. Cînd trebuia să vină, întregul Revier era cuprins de emoţie. Se trimiteau mesaje de la un bloc la altul. Aufseherinenele plecau după informaţii şi pe urmă preveneau Blokowasele... Medicul sosea, însoţit de medicul şef (o deţinută) al Revierului sau de Aufseherin. De obicei traversa baraca liniştit, cu pas lent. Era slab, înalt, purta ochelari. Un om asemănător oamenilor, un doctor, însă un doctor care trezea în noi frica. El se oprea, uneori, dinaintea unui pat şi punea o întrebare. După ce pleca, întrebam ce anume spusese. Aflam că fusese vorba despre o bucată de hîrtie azvîrlită pe jos... Era, evident, lucrul cel mai important. Multă vreme după aceea vorbeam despre această vizită. Trecuse cel care hotăra asupra vieţii şi a morţii. Era unul „dintre ei", un doctor care nu vindeca, în schimb ucidea (Krystina Żywulska).

În fel şi chip ucid (la Auschwitz-Birkenau şi pretutindeni în perimetrul concentraţionar) descendenţi de-ai lui Hipocrate, fie ca urmare imediată a selecţionării la rampă, în momentul sosirii în *Konzentrationslager*, fie ca urmare a repetatelor selecţionări ulterioare, fie ca urmare a experienţelor (de tot felul) pe care le iniţiază şi le practică : *Documentele culese în timpul judecării lui Höss, a membrilor garnizoanei lagărului Oświecim şi a medicilor nazişti, dovedesc că aceşti medici violau principiul, stabilit din cele mai vechi timpuri, de a menţine în viaţă şi de a îngriji orice fiinţă bolnavă, prieten sau duşman. Contrariu principiilor elementare de etică medicii nu-i îngrijeau pe bolnavi şi, fără nevoi medicale, procedau la intervenţii care nu erau decît experienţe criminale. În plus, ei participau direct la masivele asasinate prin gazare. Corespondenţa privitoare la aceste*

chestiuni poartă diferite menţiuni : strict secret (Streng Geheim), *problemă secretă de Stat* (Geheime Reichssache) *şi conţine indicaţii precizînd că problemele abordante în aceste scrisori trebuie să fie discutate în secret şi personal. La acest schimb de scrisori participă pe de-o parte demnitari S.S. şi în primul rînd Himmler şi statul său major, pe de altă parte profesori, profesori adjuncţi ai universităţilor germane, ca şi doctori în medicină. Totul demonstrează că serviciul hitlerist al sănătăţii colabora activ cu S.S-ul, sugerînd ideile criminale şi realizîndu-le imediat după ce Himmler îşi dădea acordul asupra lor.*

În 1942, mai 30, profesor dr. Karl Clauberg (de la catedra de ginecologie a Universităţii din Königsberg) — deţinînd şi gradul de *Brigadeführer* [245] — i se adresează direct, în scris, *Reichsführerului* S.S. Heinrich Himmler, propunîndu-i să aprobe efectuarea de experienţe asupra sterilităţii : „Nedorind să devansez decizia dumneavoastră, îmi permit să vă propun a binevoi să îngăduiţi ca aceste experienţe să aibă loc şi, în acest scop, să fie făcute amenajări speciale în lagărul de concentrare de la Oświecim". Apoi, în 1943, august 6, acelaşi prof. dr. Karl Clauberg intervine pe lîngă S.S-*Obersturmbannführerul* dr. Karl Brandt [246], de la Cartierul General al Führerului, cu rugămintea : „Vă rog să binevoiţi a mă recomanda Reichsführerului [Himmler] ca fiind cel mai supus"... Nu este vorba de o recomandare propriu-zisă, deoarece Himmler îl cunoscuse de fapt pe prof.dr.Clau-

---

[245] Ca şi dr. Josef Mengele, înregimentat în S.S. Avînd însă în vedere vîrsta, gradul universitar, experienţa medicală şi rezultatele ştiinţifice dobîndite în tratarea sterilităţii, are un grad S.S. echivalent celui de general-maior în Wehrmacht.

[246] Pînă la capitularea necondiţionată a Reichului nazist, Karl Brandt a reuşit să dobîndească, în ierarhia S.S-ului, gradul de Gruppenführer, echivalent cu cel de general în Wehrmacht. S-a născut în 1904 la Mulhouse (Alsacia), părăsind Franţa în 1919. În perioada studiilor medicale a lucrat sub conducerea lui Albert Schweitzer, mare gînditor şi umanist francez, medic şi totodată organist celebru (va primi, în 1952, Premiul Nobel pentru pace) : Brandt voia să plece în Gabon, la Lambarene, acolo unde funcţiona spitalul pentru negri construit şi întreţinut de Schweitzer din drepturi de autor şi de interpret. Dar întîmplarea a făcut s-o îngrijească pe o nepoată de-a lui Hitler, rănită în-

berg [247], după cum reiese dintr-o scrisoare a dr. Karl Brandt (dar un „cuvînt bun", aparţinînd cuiva din imediata apropiere a Führerului, contează) : „În 7.VII.1942 *Reichsführerul* a avut o consfătuire cu profesorul Gebhard, S.S-Brigadeführer [248], *Brigadeführerul* Glücks şi profesorul Clauberg, S.S-*Brigadeführer* din Chorzów...

---

tr-un accident de automobil. Astfel îl întîlneşte pe Führer şi îi devin medic de escortă. În *S.S.* a intrat în 1934, în *Waffen S.S.* în 1940. Devine un fel de „ministru" al Sănătăţii, ca urmare a decretului semnat de Hitler în 1942, prin care dr. Karl Brandt ajunge să fie coordonatorul sectoarelor militare şi civile ale serviciilor de sănătate. Autoritate a medicinii germane pînă în aprilie 1945, cînd, din cauza uneltirilor lui Martin Bormann, s-a văzut înlăturat ca „defetist". Tradiţionala fişă psihologică din dosarul său de S.S.-ist îl descrie ca pe „un bărbat de construcţie atletică, o personalitate energică : vibrant, neascultător şi indisciplinat". La Nürnberg va cere, în cele din urmă, să i se facă favoarea de a nu muri în ştreang, ci ca „iepure" (cobai) ; cerere respinsă !

[247] Se ştie că, de fapt, iniţiativa i-a aparţinut lui Himmler care, aflînd despre travaliul ştiinţific al prof. dr. Clauberg, l-a chemat pe acesta la Berlin, ordonîndu-i să îngrijească şi să vindece de sterilitate pe soţia unui ofiţer superior din S.S. Aşa s-a ajuns la întrebarea, pusă de *Reichsführer*, dac-ar fi posibil să se găsească un mijloc de a provoca sterilitatea femelor, bineînţeles un procedeu sigur şi rapid pentru obţinerea sterilizării în masă. Prof. dr. Clauberg consimte să înceapă cercetările în această direcţie şi reuşeşte să descopere un mijloc chimic eficient, Himmler este încunoştiinţat, el recomandă efectuarea experienţelor la Auschwitz, motiv pentru care comandantul *KZ*-ului, Rudolf Franz Ferdinand Höss, primeşte ordinul să sprijine total experienţele prof. dr. Clauberg.

[248] Prof. dr. Karl Gebhard este originar din Landshut (pe Isar), în Bavaria (est de München, la 65 km.), ca şi Günzburgul lui Mengele (vest de München, la 100 km.), fiu de medic şi fost coleg de clasă cu Heinrich Himmler, prieten intim al acestuia, conducătorul clinicii de la Hohenlychen (învecinată cu lagărul de concentrare de la Ravensbrück), rezervată potentaţilor regimului nazist. Aici, la Hohenlychen, a discutat Himmler, în 1945, în mai multe rînduri, cu contele Folke Bernadotte, împuternicit de către Crucea Roşie suedeză să ducă tratative cu privire la deţinuţii scandinavi din lagărele de concentrare : „La 19 februarie contele se întîlneşte cu Himmler la Hohenlychen, lîngă Berlin, într-un spital. *Reichsführerul* S.S. s-a retras acolo pentru că este depăşit de multiplele sarcini şi de apropiatul crah. Se preface că este bol-

Reichsführerul S. S. i-a arătat S.S-*Brigadeführerului* Clauberg [219] că, la dispoziția sa, se află lagărul de concentrare de la Oświęcim, în vederea experiențelor pe oameni și animale. Trebuia inventat, pe temeiul cîtorva experiențe, un procedeu de sterilizare care să nu poată fi observat de cei în cauză. *Reichsführerul* și-a exprimat dorința de a fi informat asupra rezultatelor acestor practici și de

---

nav și îi lasă pe alții să-și bată capul cu căruța împotmolită. Întîlnirea are loc în cabinetul renumitului medic-șef Karl Gebhard... Cum va reacționa Himmler la misiunea umanitară a lui Bernadotte ? La început el respinge cererea de a-i aduce în Suedia pe deținuții scandinavi din lagărele de concentrare : «Dacă aș da curs propunerii dumneavoastră, ziarele suedeze ar anunța cu litere de-o șchioapă că Himmler, criminalul de război, caută să se răscumpere în ultimul moment și să apară curat în fața omenirii, pentru că se teme de urmările faptelor sale». Așadar, el evaluează absolut exact situația generală, ca și propria-i situație... «Sînt gata să fac totul pentru poporul german — spune el la începutul lui aprilie, în timpul unei a doua discuții cu contele Bernadotte — dar trebuie să continui lupta. I-am jurat credință Führerului și nu pot să calc acest legămînt». «Dar nu înțelegeți că Germania a pierdut efectiv războiul ? — întreabă, fără ocol, suedezul. Unui om în situația și cu poziția dumneavoastră nu-i este permis să-și asculte orbește superiorul. El trebuie să aibă curajul de a lua măsuri în folosul poporului său». Himmler este chemat la telefon și întrerupe discuția. Printr-un om de încredere, S.S.-*Gruppenführerul* Walter Schellenberg, îi face însă lui Bernadotte o altă propunere : contele să i se adreseze lui Eisenhower și să propună capitularea frontului german de vest. Folke Bernadotte este consternat. Apoi pune condiții. Două dintre ele sînt senzaționale : 1. Himmler trebuie să anunțe, mai întîi, oficial, că a devenit succesorul lui Hitler, întrucît acesta nu-și mai poate exercita funcțiile din motive de boală. 2. Himmler trebuie să dizolve N.S.D.A.P.-ul și să destituie imediat toți funcționarii de partid. Pentru Himmler aceste puncte ar trebui să fie inacceptabile. Spre nemărginita stupoare a lui Bernadotte, S.S-*Reichsführerul* este de acord cu ele. Suedezul nu bănuiește ceea ce se petrece, între timp, în culise... Evenimentele de pe fronturi nu mai lasă nici un răgaz. Armata Roșie în cu asalt porțile capitalei Reichului. Himmler intră în panică... În noaptea de 20 spre 21 aprilie [1945 — cu nici trei săptămîni înaintea capitulării fără condiții a Reichului nazist] S.S-*Reichsführerul* se întîlnește din nou cu contele Bernadotte, la Hohenlychen. Himmler este palid și pare un om hăituit. «Făcea impresia unui om care nu mai poate sta liniștit într-un loc —, relatează suedezul. Ră-

aplicare a lor pentru sterilizarea evreilor [250]. Era de asemenea vorba să fie definit, cu concursul specialistului radiolog german, profesorul Hohfelder, modul în care se poate obține sterilizarea bărbaților prin razele X. În prezența tuturor membrilor Comisiei, *Reichsführerul* a sub-

---

tăcea de colo-colo, străduindu-se să-și domine agitația». În timpul discuției, Himmler își love̦ște mereu dinții cu unghiile. Abia își mai poate ascunde nervozitatea. «Situația militară este gravă, foarte gravă», repetă el la nesfîrșit. Stăruie ca Bernadotte să-i transmită lui Eisenhower, în sfîrșit, propunerea de capitulare în vest și să mijlocească o întrevedere între el, Himmler, și comandantul suprem american. «Mă îndoiesc că Aliații vor accepta o capitulare doar pe frontul de vest», îi spune după aceea Bernadotte lui Schellenberg. «Chiar în cazul că așa s-ar petrece lucrurile, aceasta n-ar face necesară o întîlnire personală între Himmler și Eisenhower. Este exclus ca Himmler să poată juca un rol în viitoarea Germanie»... Trei zile mai tîrziu, Bernadotte și Himmler se întîlnesc din nou — pentru ultima dată. Întîlnirea are loc în clădirea consulatului suedez din Lübeck. Este noaptea de 24 aprilie 1945 [doar două săptămîni înaintea capitulării fără condiții]. «Nu voi uita niciodată această noapte, cu lugubra ei atmosferă de declin», relatează contele... Cîteva lumînări luminează scena, căci nu mai funcționează curentul electric. «Probabil că Hitler a murit — începe Himmler [inexact ! se va sinucide abia peste șase zile]. Dacă asta nu s-a întîmplat, atunci el va muri cu siguranță în zilele următoare. Pînă acum am fost legat prin jurămîntul de credință, dar acum situația s-a schimbat. Recunosc că Germania este învinsă. Ce va fi acum ?" (Joe Heydecker-Johannes Leeb). Pe parcursul discuțiilor cu Bernadotte, Himmler a protestat împotriva „descrierilor absolut ridicole pe care Aliații le-au făcut" în legătură cu lagărele de concentrare, „deoarece toate acestea puteau aduce prejudicii intereselor sale", totuși a făgăduit „că va dispune efectuarea unei anchete"... Cînd ? Cum ? Și mai ales cu ce sens ? Fostă deportată, Germaine Tillion scrie : „Dar pentru noi faptul nu e lipsit de haz, mai ales cînd știm că această convorbire a avut loc în clinica acelui Gebhard, prieten din copilărie cu ministrul, chiar acela căruia, ca un bun camarad, d-l Himmler i-a pus la dispoziție pe micuțele mele prietene poloneze, vreo sută de studente și liceene de la 14 la 25 de ani, pentru a face pe ele experiențe de vivisecție".

[250] Originar din Colonia, fiul unui negustor de articole de vînătoare. În timpul războiului funcționează ca medic-șef al Clinicii de boli de femei la spitalele „Knapp" și „Sfînta Hedwiga" din Chor-

liniat că era vorba despre chestiuni ultrasecrete şi că acestea nu pot fi discutate decît în cerc restrîns ; în plus, toţi cei care vor lua parte la experienţe sau la consfătuiri sînt obligaţi să păstreze secretul".

La Auschwitz, profesorului doctor Karl Clauberg i se pune la dispoziţie, în conformitate cu ordinul venit de la centru, blocul nr. 10, în care sînt adăpostite cîteva sute de

---

zów-Königshutte (Silezia Superioară) — aproximativ 50 km de Auschwitz, foarte aproape de „inima" *Generalgouvernementului*, Cracovia. Ginecolog eminent. Deportaţii, cu inegalabila lor putere de invenţie, l-au poreclit „Zbor razant", deoarece are un trup scund (1,50 m), rotofei, cap mare, se mişcă iute, nervos ; buza de sus proeminentă, nas ascuţit, lung, guşă respectabilă, frunte largă.

[250] În autobiografia scrisă în detenţiune — de către Rudolf Franz Ferdinand Höss — se precizează că nici prof. dr. Clauberg, nici înalţii funcţionari ai *Reichssicherheitshauptamtului*, Eichmann şi Thompson, nu se fereau să explice că, pe baza rezultatelor obţinute de Clauberg, Himmler intenţiona să extermine popoare întregi, mai cu seamă pe polonezi şi pe cehi ; prin neproliferare se urmărea crearea, în timp, a unui „vid de populaţie", germanilor revenindu-le rolul de a-l popula, incluzînd teritoriile naţionale ale „raselor inferioare" în „spaţiul vital" arian. Prin sterilizare se păstra, deocamdată, şi forţa de muncă a milioane de indivizi, atît de necesară în plin efort de război. Dealtminteri, încă devreme (la 28 martie 1941), S.S-*Oberführer*ul Victor Brack, şef de serviciu la Cancelaria Reichului, i-a raportat lui Himmler că „din 10 milioane de evrei europeni, există cel puţin 2—3 milioane de bărbaţi şi femei apţi de muncă... Eu consider că, ţinînd seama de extraordinarele dificultăţi puse de problema mîinii de lucru, va trebui, eventual, lăsate de-o parte aceste 2—3 milioane, menţinîndu-i în viaţă. Firește, cu condiţia de a-i face incapabil să se înmulţească" (în care scop — deşi nu e medic — propune sterilizarea lor cu ajutorul razelor X, precizînd c-ar putea dispune oricînd de personalul auxiliar necesar şi de aparatură). La procesul desfăşurat — la sfîrşitul lui 1946 — la Nürnberg, Victor Brack se va număra printre cei condamnaţi la moarte prin spînzurătoare. Himmler şi-a dat atunci acordul pentru sterilizarea cu raze X, însă metoda permitea doar sterilizarea a 150—200 de persoane pe zi, într-un centru (proiectîndu-se înfiinţarea a 20 de centre, s-ar fi putut ajunge la 3 000—4 000 de oameni sterilizaţi pe zi), cu totul şi cu totul nemulţumitor, din punct de vedere cantitativ, faţă de proiectele *Reichsführerului*, vizînd sterilizarea unor popoare întregi... De unde şi importanţa acordată cercetărilor întreprinse de prof. dr. Clauberg.

deținute selecționate de el în persoană [251], sub pretextul spitalizării lor. După o anamneză deosebit de minuțioasă, fiecare „pacientă" este urcată pe masa ginecologică, iar prof. dr. Clauberg, sub control radiologic, îi injectează în trompe o substanță de contrast, tocmai pentru a se încredința că acestea sînt pe de-a întregul permeabile ; dacă sînt, coboară de pe masă și aleargă — la indicația medicului — prin cabinet, în vreme ce altă deținută este controlată după același procedeu. În sfîrșit, revenind pe masa ginecologică (și tot sub control radiologic, „iepurilor" li se injectează în trompe, de astă dată, un lichid [252] care, în șase săptămîni provoacă, în absolut toate cazurile, obturarea trompelor (la examenul de control radiologic, folosindu-se aceeași substanță de contrast, obturarea este evidentă), menstruația dispare definitiv [253]. Așadar, înzestratul cercetător este în măsură să anunțe la Berlin succesul experimentelor sale, într-o scrisoare cu antet tipărit, ștampilă „Geheim" (Secret), expediată din Königshutte la 7 iunie 1943 („An den Reichsführer S.S Herrn Heinrich Himmler, Berlin. Sehr verehrter Reichsführer !" — Prea onorabile Reichsführer), prilej de a-i împărtăși și anumite detalii legate de stadiul cercetărilor sale : în curînd va fi în măsură să-i anunțe că, într-un centru special amenajat, prin aplicarea „metodei Clauberg" de către un singur medic, ajutat de 10 membri ai personalului sanitar auxiliar, vor putea fi sterilizate sute și

---

[251] Criterii : exclusiv între 20 și 30 de ani, care au născut cîndva și nu și-au pierdut menstruația, în pofida condițiilor de viață din lagăr. Aici, în blocul nr. 10, de la 30 aprilie 1943 pînă la 31 octombrie 1943 (o coincidență : dr. Josef Mengele contează ca fiind detașat la KZ Auschwitz de la 1 mai 1943, practic aceași dată cu începerea experiențelor prof. dr. Clauberg în blocul nr. 10) au fost internate, concomitent, între 200 și 395 de deținute (*Häftlinge für Versuchszwecke* — prizonieri pentru experimentare) .

[252] Doctorul Gebel, chimist-șef al întreprinderilor „Schering-Werke", l-a ajutat pe prof. dr. Clauberg să pună la punct această soluție care, după cum reiese din dosarul Institutului de Igienă din Auschwitz, s-ar părea că e formalină (formol).

[253] „Iepurii" rămîn totuși pe loc, în blocul nr. 10, deoarece, în conformitate cu protocolul experienței, strict pus la punct de către prof. dr. Clauberg, urmează ca deținutele să aibă raporturi sexuale cu deținuții, anume pentru ca eficacitatea metodei să fie verificată definitiv, pe viu.

chiar mii de persoane într-o singură zi [254]. „Iepurii" blocului nr. 10, atunci cînd *KZ* Auschwitz va trebui să fie lichidat, vor fi transportaţi la *KZ* Ravensbrück (unde prof. dr. Clauberg urma să-şi continue cercetările), după care urma lor se pierde pentru totdeauna [255].

Cînd S.S-*Oberführerul* Victor Brack [256] şi-a înaintat raportul *Reichsführerului* Heinrich Himmler (în martie 1941), el a ţinut să propună şi un procedeu practic, eficient, în vederea operaţiunii de sterilizare prin raze X :

---

[254] „Wenn ich sage, die Methode ist «so gut wie fertig», so bedeutet das..." — Cînd spun că metoda este «atît de bună ca şi cînd ar fi gata» [pusă la punct], asta înseamnă...

[255] De la bun început, Himmler a ordonat ca toate intervenţiile prof. dr. Clauberg, precum şi oricare alte experienţe pe deţinuţi, să fie STRENG GEHEIN (Strict secret). Astfel, dr. Samuel, concetăţean cu prof. dr. Clauberg şi ginecolog ca şi el, dar deţinut, fiind ceea ce se cheamă un „Geheimnisträger" (deţinător de secrete, un iniţiat), după ce l-a ajutat pe confratele său, a fost expediat la sala de gazare. La fel şi „iepurii" care, normal, descoperă mai devreme sau mai tîrziu scopul „tratamentelor", ştiind, astfel, că nu vor supravieţui experienţelor la care sînt supuşi. Şi la *KZ*-ul Ravensbrück, unde s-a pierdut definitiv urma „iepurilor" lui Clauberg (mutaţi de la Auschwitz), se întîmplă lucruri absolut asemănătoare : „Timp de un an, din august 1942 pînă în august 1943, tinere poloneze au fost cu de-a sila duse la Revier, în grupuri de cinci pînă la zece, adormite şi, cînd se trezeau, pe picioare aveau răni grave. Unele au murit curînd după aceea ; cele care au supravieţuit au rămas cu sechele importante. S-a aflat imediat că aceste operaţii erau practicate de un chirurg de renume mondial, prof. S.S-ist Gebhard, care conducea clinica de la Hohenlychen, nu departe de Berlin, rezervată mai marilor regimului. Victimele acestui medic S.S-ist erau fete foarte tinere, aproape copii, alese din mediile şcolare, liceene sau studente. Dintre cele care au supravieţuit acestor operaţii, unele au fost împuşcate, dar, cînd am ajuns noi în lagăr, în octombrie 1943, mai trăiau vreo 60. Aveau convingerea, toate, că naziştii le vor ucide pînă la urmă şi le vor arde trupurile înainte de a fi înfrînţi. Într-adevăr, ordinul pentru executarea lor a sosit în cursul ultimei ierni..." (Germaine Tillion).

[256] Prieten din copilărie cu Himmler, a fost organizatorul şi conducătorul programului de euthanasie în Germania, datorită căruia peste 200 000 de bolnavi (alte surse indică cifre şi mai mari) au „dispărut". El, cu proprie mînă, şi-a ucis soţia „din spirit umanitar", fiindcă era bolnavă incurabil.

„Va fi nevoie să se recomande persoanelor destinate sterilizării să vină lîngă ferestruica [ghişeul] la care li se vor pune diferite întrebări ; li se poate, de asemenea, înmîna un formular pe care trebuie să-l completeze — ceea ce i-ar reţine două pînă la trei minute. Aşezat îndărătul ghişeului, funcţionarul repartizat să deservească aparatul, va branşa razele X la două fire, dirijîndu-le simultan, din două părţi, asupra persoanelor care aşteaptă". La Auschwitz, *Oberleutnant* Horst Schumann *(Obermedizinalrat)* din Berlin s-a ocupat de sterilizare cu raze X : de două, trei ori pe săptămînă, într-o singură zi, iradiază cu raze X aproximativ 30 de tineri şi tinere (în majoritate evrei greci), timp de 5—15 minute (şedinţele sînt urmate, la multe dintre femei, de puternice crize de vomă, multe mor la puţină vreme după aceea, cele care scapă, la capătul a trei luni de iradiere, mai suportă două operaţii de control, prilej de prelevare parţială a organelor sexuale, în scopul cercetării modificărilor intervenite, pe semne datorită tulburărilor hormonale, aceleaşi tinere îmbătrînesc precoce, ajungînd să pară femei vîrstnice). Nici soarta tinerilor bărbaţi nu-i mai bună : după ce un singur testicul le este iradiat, revin în barăcile de locuit şi, odihnindu-se doar o zi, reiau lucrul indiferent de cum se simt. Pentru mulţi, experimentul se încheie prin moarte. Toţi supravieţuitorii sînt, după o lună, castraţi [257] la spital

---

[257] Cîndva, în ziarul „Der Stürmer" [Năvălitorul, Atacantul, Înaintaşul], editat de Julius Streicher (condamnat la moarte şi executat prin spînzurătoare la Nürnberg), a apărut o caricatură înfăţişînd toracele dezgolit al unei fete strînse de gît de un bărbat al cărui profil se răsfrînge pe perete (evident semit), textul însoţitor al ilustraţiei glăsuind : „Castrarea pentru cei care întinează rasa [ariană]. Numai pedepsele grele vor păzi femeile noastre de respingătoarea îmbrăţişare a labelor evreieşti". Într-altă publicaţie, editată tot de Streicher, „Sănătatea poporului german", se putea citi : „Este un lucru stabilit din toate timpurile : «albumina străină» e sperma unui bărbat de rasă străină. În cursul contactului, sperma bărbătească este în parte sau complet absorbită de femeie şi astfel pătrunde în sîngele ei. Un singur contact al unui evreu cu o femeie ariană este suficient pentru a otrăvi sîngele acesteia pentru totdeauna. O dată cu «albumina străină» ea a absorbit şi sufletul străin. Nu va mai fi în stare, niciodată, să aibă copii pur arieni... ei vor fi cu toţii bastarzi... Acum ştim de ce evreii se folosesc de toate şiretlicurile pentru a seduce fetele ger-

de către *Obermedizinalrat* Horst Schumann, testiculele fiind expediate la Berlin pentru examene histologice (ca și materialele și piesele recoltate — tot aici — de dr. Nyiszli Miklós, la ordinul șefului său direct, dr. Josef Mengele) [258].

---

mane la o vîrstă cît mai fragedă cu putință, de ce medicul evreu își siluiește pacientele în timp ce se află sub anestezie". Pe ingeniosul propagandist al acestor considerații „științifice", americanii îl descoperă, din întîmplare, la 23 mai 1945, cînd un jeep cu patru militari rula în direcția Berchesgadenului, fostul Cartier general al Führerului. Maiorul Henry Blitt urmărește peisajul mirific, costumele celor întîlniți în cale, deosebit de pitorești, în sfîrșit, pe prispa unei case zărește, în plin soare, cu un șevalet dinainte, pictînd, un bătrîn cu barba albă, atmosfera e pastorală, vacile pasc, tălăngile sună, jeepul stopează fiindcă Blitt are chef să bea o cană de lapte proaspăt (sau asta-i doar legenda), el i se adresează bătrînului pictor într-o foarte aproximativă limbă germană, mai degrabă în idiș (limba lui maternă), totuși discuția decurge mulțumitor : „Cum merge, papa ?" ; „Bine, bine" ; „Ești localnic de pe-aici ?" ; „Nu, doar locuiesc aici. Sînt artist, înțelegeți, pictor..." ; „Ce părere ai despre naziști ?" (Blitt rîde, celălalt face un semn cu mîna) ; „Nu mă pricep. Eu sînt artist și nu m-am ocupat niciodată de politică" ; „Dar semeni cu Julius Streicher" (pare că glumește, bătrînul face ochii mari, uluit, întreabă prostește) ; „De unde mă știți ?"... Pînă la urmă, Blitt rostește implacabil : „Ești arestat !" Iar atunci cînd ajunge (are 59 de ani) la Comandantul Diviziei 101 aeropurtate, un corespondent de presă prezent transmite : „Julius Streicher, conducătorul francilor și editorul ziarului instigator «Der Stürmer», a fost cel mai mare dușman al evreilor, cunoscut vreodată. Acum a fost descoperit și luat prizonier de către un evreu".

[258] În registrul spitalului (secția „Chirurgie") figurează, la 16 decembrie 1943, printre alte intervenții chirurgicale, și 90 de *Hodenamputationen* (castrări). De regulă, cei castrați fie că mor ca urmare a mutilării și a muncii grele, a condițiilor de trai în lagăr, fie că sînt gazați și incinerați. Procedeul sterilizării prin raze X va fi abandonat, cu aprobarea aceluiași Himmler, fiind prea complicat în comparație cu castrarea (intervenția chirurgicală durează 6—7 minute și e sigură ca rezultat), iar aportul prof. dr. Clauberg este de natură să-i trezească *Reichsführerului* cele mai optimiste speranțe în legătură cu posibilitatea de a împiedica proliferarea popoarelor „inferioare", a acelora care intră în „spațiul vital" al Reichului nazist.

Şi *Häftlingul A 290* are amintiri direct legate de *Oberleutenantul* Horst Schumann : *Am intrat în Röntgenraum după Edek. Mala nu mai era acolo. Edek dormea întins pe masa ginecologică care servea la sterilizarea deţinutelor. Staszek ne-a sfătuit s-o ştergem cît mai repede de-acolo, fiindcă trebuie să sosească doctorul Schumann. Şi, într-adevăr, de-abia am apucat să părăsim camera, că ne-am şi întîlnit cu doctorul Mengele care îi explica ceva, cu aprindere, doctorului Schumann. Ajungînd în dreptul lor, ne-am descoperit regulamentar. Schumann, îmbrăcat civil şi probabil foarte distrat, ne-a salutat ridicînd braţul. Elegantul doctor Mengele nici nu s-a uitat în direcţia noastră.*

Aşadar, în pleiada medicilor S.S. şi chiar ai Wehrmachtului, detaşaţi să funcţioneze în *KZ*-uri sau cărora li se pun la dispoziţie deţinuţi, pentru a-şi efectua experienţele, S.S.-*Hauptsturmführerul* Josef Mengele, *Lagerarzt*, nu-i deloc o excepţie, nici prin cruzime, nici printr-o anumită bizarerie a cercetărilor sale [259]. Exemplul somităţilor medicale — de rangul profesorului dr. Karl Gebhard [260] sau al profesorului dr. Karl Clauberg — va fi tras în balanţă, cît de cît serios, atunci cînd şi dr. Mengele şi-a schiţat opţiunea ? (Dar opţiunea lui e mult an-

---

[259] Toţi au o „poliţă în alb", semnată de însuşi Hitler încă din 1923, atunci cînd scria în „Mein Kampf" : „Statul trebuie să declare nedemnă de procreare şi chiar să împiedice cu forţa orice persoană care pare bolnavă şi împovărată de o ereditate ce ar risca să aibă urmări proaste asupra descendenţilor săi".

[260] În instanţă, la Nürnberg (1946—1947), prof. dr. Karl Gebhard, devenit acuzat, explică : „Am crezut că, într-un stat totalitar, cînd autoritatea spune «Eu sînt Curtea, eu decid», ea îşi asumă, atunci, şi responsabilitatea. Himmler însuşi mi-a spus : «Cum poţi tu să-ţi asumi responsabilitatea ; tu nu eşti decît un instrument ; noi, Statul, Hitler şi Himmler, noi comandăm, noi ne asumăm responsabilitatea şi tot noi te asigurăm că nu vei suferi nici o sancţiune». Era şi legal şi posibil în timpul celui de-al III-lea Reich... Pentru mine, Himmler era omul care poate să execute, dintr-o trăsătură de condei, mii de oameni. El mi-a comunicat că experienţele proveneau din dorinţa expresă a Führerului şi dorinţa acestuia era ordin de stat. Eu n-am discutat niciodată acest ordin şi n-am întrebat, niciodată, dacă Lammers [dr. Lammers este secretarul general al Cancelariei Reichului] a contrasemnat ordinul ; dar o dată ce Hitler l-a dat, Himmler trebuia să-l realizeze ; Himmler era şeful meu şi eu eram legat prin jurămîntul S.S-ului".

terioară evenimentelor). Faptul că unii au ucis, direct ori indirect (fie prin selecțiile operate la rampă, în *Revier*, în barăci, fie prin experiențele inițiate și întreprinse), „doar" 100 de deținuți, iar alții (ca Mengele) 400 000 (plus cei asupra cărora și-a exercitat darurile de cercetător științific), nu scade sau sporește responsabilitatea unora sau altora. Un singur om căruia i s-a luat viața pe nedrept însumează drama sutelor de mii, a milioanelor de deportați asasinați.

Cît privește selecțiile *(Aussonderung, Aussusterung)* efectuate în blocuri [261], Jan Sehn arată [262] că „medicii S.S. mai frecvent Friedrich Entress, Helmersohn, Heinz Thilo, Edmund König, JOSEF MENGELE [subl. ns] și Bruno Kitt, precum și șeful Secției mînă de lucru, treceau în revistă bolnavii și prizonierii din blocuri, apoi, fără nici un examen medical, după ce-și aruncau o privire asupra deținutului, decideau dacă trebuie să mai trăiască sau să moară. Prizonierul care, la prima vedere, părea epuizat, bolnav sau inapt pentru muncă, era condamnat la exterminare. Bolnavii o știau perfect. Într-un sfert de oră medicul lagărului putea să «asculte» cam 500 de persoane... Selecționările erau un fenomen permanent și «normal» în lagăr... În această uzină a morții care era lagărul de la Oświecim, selecționările erau într-un fel un mijloc de a menține starea prizonierilor la nivelul de randament cel mai ridicat. Selecționările slujeau la exterminarea definitivă a sclavilor exploatați pînă la capăt, pentru a pune alții noi în locul lor [263]. La rîndul lor, aceștia, ca urmare a

---

[261] La Auschwitz, în lagărul principal, blocurile (barăci de locuit) erau teoretic prevăzute pentru a adăposti 400 de deținuți, dar în fiecare se înghesuiau de la 700 la 1 000 de oameni, adeseori chiar 1 200, ceea ce făcea ca îngrămădeala să fie atît de mare, încît unui individ îi reveneau doar 2 m^3 de aer. La Birkenau situația era și mai rea : barăcile (*Pferdestallbaracken* — grajduri militare tip 260/9 putînd găzdui 300 deținuți, dar înăuntru trăiau 1 000—1 200, deci un volum de aer de 0,75 m^3 pentru un om.

[262] „Lagărul de concentrare Oświecim-Brzezinka", lucrare publicată inițial în 1946, la Varșovia, reeditată în 1955, o ediție revăzută și adăugită apare în 1957.

[263] „Războiul a schimbat în mod evident structura lagărelor de concentrare și a modificat fundamental sarcina folosirii deținuților. Menținerea deținuților numai din motive de siguranță, de îndreptare sau de prevenție nu se mai afla pe primul plan. Centrul de greutate s-a deplasat acum spre latura economică. Capătă o tot

unui trai subuman şi a foamei, ajungeau la o stare de completă slăbire şi erau suprimaţi ca inapţi pentru muncă. Doctorul Friedrich Entress, medic al lagărului, a inventat metoda capabilă să-l scape de prizonierii inapţi pentru muncă ; ea consta în injectarea lor cu fenol, ceea ce-i ucidea. La început li se făcea o injecţie intravenoasă de 10—12 cm^3 de fenol diluat la 30%. Această metodă a fost perfecţionată prin folosirea injectării în inimă. Erau zile în care numărul persoanelor selecţionate de Entress şi eliminate prin injecţiile cu fenol atingea 300... Aceste intervenţii denumite „prinderea în ac" aveau loc în dispensarul blocului 20 sau în blocul 28 din lagărul principal. Condamnatul era instalat într-un fotoliu asemănător unuia dintr-un cabinet dentar, apoi doi deţinuţi îl imobilizau ţinîndu-l de mîini, iar un al treilea îi punea o fîşie neagră peste ochi şi îi fixa capul ; atunci se apropia călăul pentru a-i înfige un ac lung drept în ventriculele inimii şi pentru a-i injecta fenolul. Victima nu murea numaidecît, dar

---

mai mare însemnătate mobilizarea tuturor forţelor deţinuţilor, într-o primă perioadă, pentru eforturile impuse de război, iar apoi pentru cele cerute în timp de pace. În consecinţă, sînt indispensabile măsuri în vederea reorganizării lagărelor, trecîndu-se de la forma lor primitivă la o alta care să corespundă exigenţelor economice. În acest scop, în zilele de 23 şi 24 aprilie [1942] am convocat pe toţi inspectorii şi toţi comandanţii lagărelor, ca şi pe toţi conducătorii societăţilor industriale S.S., pentru a le expune noile sarcini. În ordinul anexat am arătat pe scurt măsurile esenţiale ce trebuie adoptate cît mai repede cu putinţă, pentru ca, în activitatea industriei de război, să nu se producă nici o întîrziere. Trecerea Inspectoratului lagărelor în subordinea Serviciului central economic şi administrativ S.S. a fost asigurată, de comun acord, cu toate instituţiile centrale interesate" (*Obergruppenführer* Oswald Pöhl, şeful Serviciului central economic şi administrativ al S.S-ului, către *Reichsführerul* Heinrich Himmler — 1942, aprilie 30). În copia ordinului lansat tuturor comandanţilor de lagăre de concentrare (anexată la scrisoare) se arată : „Comandantul lagărului este singurul răspunzător pentru folosirea mîinii de lucru disponibile. Această folosire trebuie să fie totală, în adevăratul sens al cuvîntului, cu scopul de a obţine maximum de randament. Timpul de muncă nu trebuie limitat. Limitele acestuia trebuie să depindă de tipul de muncă executată. Orarul va fi fixat de către comandant. Toate cauzele care pot micşora orarul de muncă vor fi reduse la maximum. Pauza pentru masa de prînz trebuie să fie cît mai scurtă cu putinţă".

își pierdea cunoștința, după care deținuții prezenți la intervenție o cărau în încăperea învecinată și o aruncau pe jos, unde murea după cîteva secunde... Firește că prizonierii se temeau de spital și căutau să-l evite, cu atît mai mult cu cît o temperatură puțin mai ridicată, consemnată în fișă, putea fi suficientă pentru a li se face o injecție mortală".

Soarta prizonierilor de război sovietici care au trecut pe la Auschwitz (aproape 10 000 înregistrați) a fost dintre cele mai tragice, încălcîndu-se principiile dreptului internațional [264] în asemenea măsură, încît, la 17 ianuarie 1945, aici mai existau 96 supraviețuitori (primul transport a sosit la 7 octombrie 1941). Același fost comandant al *Konzentrationslagerului*, Rudolf Franz Ferdinand Höss, avea să descrie, astfel, viața deținuților din perimetrul special, la intrarea căruia se găsea inscripția „Russen — Kriegsgefangenenarbeitslager" (Lagăr de muncă pentru prizonieri de război ruși) : „Prizonierii mureau ca mușteie din cauza epuizării lor generale sau ca urmare a celei mai inofensive boli, împotriva căreia organismul nu mai putea să lupte. Am văzut mai mulți dintre ei murind înghițind sfecle de zahăr sau cartofi. Foloseam zilnic aproape 5 000 de ruși la descărcarea vagoanelor cu varză. Întreaga cale ferată era blocată, grămezi de varză astupau liniile, și nu mai ieșeai la capăt. Rușii nu mai erau în stare să facă nimic. Ei mergeau de jur împrejur, fără nici un țel și fără scop, sau se ascundeau în vreo adîncitură ca să înghită orice ar fi putut fi mîncat, sau căutau un loc liniștit în care să poată muri în pace. Cel mai rău a fost în timpul gerului, în iarna 1941/1942. Ei suportau mai bine frigul decît umezeala și rămînerea necontenită sub ploaie. În barăcile de piatră, primitive și pe jumătate

---

[264] Într-un ordin emis (la 8 decembrie 1941) de către generalul Herman Reinecke (deținînd funcția de șef al Secției Prizonieri de Război în O.K.W. — *Oberkommando der Wehrmacht*), figurau asemenea dispoziții : soldatul bolșevic și-a pierdut orice drept de a fi tratat ca un soldat de onoare, în conformitate cu Convenția de la Geneva ; nesubordonarea, ca și rezistența activă sau pasivă trebuie pe loc înfrîntă cu ajutorul armelor, iar acela care nu se va sluji de armă sau nu se va sluji cu destulă energie, va fi pedepsit ; trebuie să se tragă imediat și fără avertisment asupra evadaților, este interzis să se tragă în aer fără a viza, folosirea armelor împotriva prizonierilor sovietici fiind în principiu conformă legii.

terminate, din prima perioadă a lagărului Brzezinka, mortalitatea creştea neîntrerupt. Pînă şi numărul prizonierilor care pînă atunci rămăseseră destul de rezistenţi, scădea pe zi ce trecea. Suplimentele de hrană nu le foloseau la nimic ; ei înghiţeau tot ceea ce puteau găsi, însă niciodată nu erau sătui. Am văzut odată pe drumul de la Oświecim la Brzezinka o întreagă companie de prizonieri, alcătuită dintr-o sută de oameni, părăsind din senin drumul pentru a merge în partea movilelor de cartofi ; luată pe neaşteptate, santinela nu ajungea să restabilească ordinea. Din fericire, sosind în acest moment, am izbutit să domin situaţia. Prizonierii scormoneau movilele şi noi nu reuşeam să-i izgonim ; mai mulţi dintre ei muriră mîncînd cartofi cu care îşi umpluseră mîinile".

Puţini, prea puţini dintre foştii torţionari au trecut printr-un proces de conştiinţă, fie şi tardiv, capabil să le impună cu brutalitate o nouă valoare-cheie, să le lovească bazele şi atitudinile fundamentale ale unui vechi sistem de opinii şi atitudini. De aceea, deşi deţinut în închisoarea din Cracovia, scriindu-şi autobiografia care nu-l va scăpa de spînzurătoare, dimpotrivă chiar, S.S-*Obersturmbannführerul* Rudolf Franz Ferdinand Höss are o optică specială ; cei cu care, însă, prizonierii de război sovietici împart soarta, dizenteria, selecţiile, amintirile, *Giftgasul*, *Krematoriumul*, îi văd cu totul altfel, curajoşi [205] şi demni în orice împrejurare : *Un grup misterios de ofiţeri superiori ruşi sosi de asemenea* [sfîrşitul verii 1944]. *Unul dintre ei, bărbos şi cu o expresie deosebit de inteligentă, ne-a atras atenţia. Ei treceau pe dinaintea ferestrelor noastre, fără grade, fără centuri, mîndri şi demni. Ei ştiau c-au fost aduşi aici, deşi sînt prizonieri de război, în pofida tuturor legilor internaţionale. Deţinutele rusoaice, nelinştite, îşi urmăreau din priviri compatrioţii. Unde-i vor duce ? Ce-o să facă cu ei ? Vor fi împuşcaţi ? Nataşa, Tania şi altele îi însoţeau pe furiş, de la distanţă. Aproape de* S a u n a *un moment de neliniste. O vor apuca spre stînga sau spre dreapta ? Dar ei intrară în* S a u n a. *Noi scoaserăm un suspin de uşurare. La* S a u n a *avu loc un episod unic în analele lagărului. Unul dintre ofiţeri nu îngăduia să i se tundă barba. Fiind chemat un S.S-ist, acesta ordonă executarea ordinului, numaidecît, pe loc. «N-o s-o faci — spuse ofiţerul rus. Şi cum îndrăz-*

[205] „Ruşii [...] evadau, ca de obicei, în grupe de cîte trei-patru, aproape zilnic" (K r y s t y n a Ż y w u l s k a).

neşti să mă tutuieşti şi să-mi refuzi onorurile la care am dreptul ? Drepţi, hitlerist imbecil, în faţa unui general sovietic !». Uluit, S.S-istul salută şi se salvă. Nimeni nu interveni. Lăsară în pace părul şi bărbile generalului şi ale camarazilor săi. Noi cunoşteam bine soarta miilor de prizonieri de război ruşi, înfometaţi şi maltrataţi. Acest eveniment emoţionă întregul lagăr. «Frontul se apropie, aveau frică» — comenta zvonul public.

Dar cîte alte experienţe pe deportaţi nu se săvîrşeau în *KZ* Auschwitz-Birkenau ! Farmacistul şef, S.S-*Strumbahnführerul* Capesius, secondat de doctorii Weber şi Rhode (medici S.S.-işti), încercau pe deţinuţi efectele unui lichid a cărui culoare şi aromă aminteau pe cele ale cafelei. Chiar din prima zi, „iepurii" cărora li s-a dat să bea această... cafea, au fost cuprinşi de o stare de mare surescitare maniacală ; a doua zi trebuiră să fie transportaţi pe tărgi (în cursul nopţii, doi dintre ei au murit, iar la apelul de dimineaţă, anunţîndu-se decesul lor medicului lagărului, acesta a pufnit în rîs, declarînd ironic că, măcar au avut parte de o moarte frumoasă [266]. De fapt, scopul folosirii „cafelei" nu era să înveselească, fie şi fictiv, existenţa din lagăr a deţinuţilor, ci să experimenteze un narcotic capabil să oblige la mărturisiri pe prizonierii de război capturaţi. La 25 aprilie 1944, *Reichsführerul* Heinrich Himmler ordonă în scris să se înceapă, numaidecît, experienţele cu mescalină [267], narcoticul cu ajutorul căruia naziştii trăgeau nădejdea să obţină uşor, din gura anchetaţilor, cît mai mult secrete militare ale inamicului.

Numele lui Heinrich Himmler revine obsesiv ori de cîte ori este vorba de cercetările subalternilor săi, desfăşurate în perimetrul *Konzentrationslagerelor : el* cere informaţii, *el* aprobă, *el* pretinde şi impune, *el* emite hotărîri fără drept de apel. Ce fel de om era Reichsfü-

[266] Exaltare euforică, excitaţie psihică marcată de hiperactivitate, insomnie şi, uneori, de o agitaţie motrice epuizantă (dans, gesticulaţie etc.).

[267] Alcaloid extras dintr-un cactus mexican (care dă intense halucinaţii vizuale) : *peyotl*. Are proprietatea de a produce, pasager, tulburări ale percepţiei : timpul trăit pare anormal de lung (minutele valorează ore), formele se alterează, culorile capătă o frumuseţe intensă etc. Indienii preparau cu *peyotl* ameţitoare băuturi pe care le consumau în timpul ceremoniilor religioase. Savanţii au cercetat puterea halucinatorie a mescalinei, în studiile lor de psihiatrie experimentală (după *N. Sillamy*).

hrerul — iată o întrebare la care încearcă să răspundă fostul său prieten din copilărie, prof. dr. Karl Gebhard [262] : *Nu era un om excepțional, nici un caz patologic ; și nici nu era cu două fețe. Nu era niciodată interesant. Totodată, dacă-mi permiteți să las de-o parte, pentru moment. aceste atrocități. Himmler era un om cu un program de lucru foarte simplu și foarte încărcat. Era din același oraș cu mine, adică din Landshut. si faimoasele raporturi de încredere existente între noi se datorau ta-*

[262] Ajuns S.S-*Gruppenführer*, chirurg-șef al Statului Major medical S.S. și al Poliției Reichului, președintele Crucii Roșii germane. Inițial specializat în... medicină sportivă. Alături de Hitler și Himmler a participat, în 1923 (la 25 de ani) la puciul național-socialist de la München (noiembrie 8—9), soldat cu eșecul tentativei de luare a puterii de stat (Hitler condamnat la 5 ani închisoare, eliberat mult mai devreme pentru „bună purtare" ; în detenție și-a scris „Mein Kampf"). În instanță, la Nürnberg, prof. dr. Gebhard vorbește „într-o manieră abundentă și dezordonată", fără a nega nimic din cele făptuite : „Germanul n-a trecut niciodată de stadiul de șerb și a intrat în cel de-al III-lea Reich cu o anumită suspiciune, ca un somnambul. Tineretul n-ar fi ascultat niciodată, dacă noi, generalii și profesorii, n-am fi mers în frunte". La 40 de ani a devenit profesor, șeful unei clinici berlineze. Printre experimentele medicale inițiate de el se numără și cele privind corecta administrare a sulfamidelor (descoperire recentă), motiv pentru care a fost implicat în tentativa de salvare a S.S-*Obergruppenführerului* Reinhardt Heydrich, aflat pe moarte după reușita acțiune întreprinsă de rezistența cehoslovacă la 27 mai 1942 ; la spitalul municipal Bullovka, prof. dr. Hohlbaum (renumit chirurg praghez și pronazist notoriu) l-a operat prompt, extrăgînd douăzeci de schije și splina cu un glonte într-însa ; însă, în ziua de 3 iunie, starea sănătății *Reichsprotektorului* adjunct al „Protectoratului Boemiei și Moraviei" se înrăutățește brusc, din ordinul personal al lui Hitler zboară la Praga prof. dr. Gebhard, însoțit de prof. Sauerbruch, sulfamidele administrate și tratamentul prescris dau greș, *Obergruppenführerul* Heydrich, adjunctul lui Himmler, șeful Serviciului de Siguranță al Reichului, „plîngea, înjura, blestema, implora : «Nu mă lăsați să mor !»". În dimineața zilei de 4 iunie moare acela căruia Hitler îi scrisese anterior : „Sînt de acord cu planul dumitale de lichidare a poporului ceh. În esență, el se va orienta în trei direcții : germanizarea unui număr, cît mai mare cu putință, de cehi ; deportarea și exterminarea acelor cehi care nu pot fi absorbiți și a intelectualilor ostili Reichului ; recolonizarea spațiilor eliberate prin aceste măsuri, cu populație de sînge german veritabil. La aceasta adaug urmă-

tatălui meu, medic al familiei Himmler, şi tatălui lui Himmler, directorul şcolii în care învăţasem eu. Ne-am petrecut copilăria împreună, de la 12 la 16 ani... Am pierdut legătura cu el între 1919 şi 1937... nu era un original, dar era extrem de ingenios... Chiar în timpul acelei călătorii [în 1938, Himmler s-a deplasat în Austria, luîndu-l şi pe Gebhard cu el], *Himmler mi-a vorbit despre conflictul foarte personal al existenţei sale, asupra căruia s-au scris atîtea minciuni ; mi-a cerut să-l ajut în acest conflict, foarte caracteristic pentru persoana lui ; într-adevăr, nu avea nici un fel de pregătire universitară, era un om echili-*

---

torul ordin : cehii în legătură cu care există îndoieli din punct de vedere rasial sau care sînt împotriva Reichului, trebuie excluşi de la asimilare. *Această categorie trebuie să fie exterminată*". Aflînd de moartea lui Heydrich, Führerul e mînios : „Cu Heydrich pierd echivalentul a două divizii". La întoarcerea la Berlin, „Hitler m-a chemat, apoi a refuzat să mă primească..." (prof. dr. G e b h a r d), iar alt medic personal al Führerului, dr. Morell, a pretins : „Dacă i s-ar fi administrat sulfamidele mele moderne, altfel ar fi stat lucrurile"... „Restabilirea situaţiei personale a lui Gebhard depindea, din acel moment, de probele clinice asupra insuficienţei sulfamidelor în tratarea anumitor infecţii provenind din răni căpătate în război. Aşadar, rănile provocate tovarăşelor noastre de acest renumit chirurg erau artificiale şi el le lăsa după aceea să se infecteze de la sine sau le infecta anume, de exemplu cu germeni de gangrenă aduşi de la Institutul de igienă din Berlin. Şi sulfamidele folosite pentru tratament *trebuiau* să fie ineficace. În mai 1943, la Congresul Academiei de medicină militară la care participau 350—400 de medici germani, Gebhard a expus în amănunţime cele «şaptezeci şi cinci de experienţe» numite de el «experienţe speciale». Nici unul din medicii prezenţi n-a pus vreo întrebare şi nici n-a protestat după aceea, aşa că Gebhard a fost numit preşedinte al Crucii Roşii germane. Apărarea lui Gebhard [la proces] s-a întemeiat pe faptul că aceste tinere erau condamnate la moarte, dar ele au venit la Ravensbrück *tocmai* fiindcă nu erau condamnate la moarte ; ...este neîndoios că direcţia lagărului le-a căutat pe toate celelalte [scăpate de la moarte în timpul experienţelor], ca să le execute în ultimele zile ale războiului, la cererea lui Gebhard. Într-un ziar care a ajuns pînă la noi (*Völkischer Beobachter*), la Ravensbrück, am aflat că Hitler în persoană l-a decorat pe ilustrul prof. Gebhard pentru interesantele sale lucrări, asupra cărora nu se dădeau amănunte. Dar numai atunci cînd l-am regăsit, în relatarea contelui Bernadotte, pe acelaşi ilustru prof. Gebhard, paşnic şi corect, vizitîndu-şi cli-

brat, dar semi-instruit ; nu putea să aibă copii, şi n-a izbutit niciodată să depăşească acest conflict... (din însemnările făcute de prof. dr. Karl Gebhard în timpul detenţiunii, cînd a scris 400 de pagini autobiografice — în care mai spune că Himmler „era ostil medicinii clasice şi foarte sensibil la orice, începînd cu ştiinţele naturii şi terminînd cu biochimia" ; în instanţa de judecată, renumitul chirurg — păr tuns *en-brosse*, ochelari cu rame groase, nas plat, buze subţiri — a rostit un interminabil discurs, rămas fără ecou deosebit [269]. Iar secretarul

---

nica în timp ce vorbea cu seriozitate şi competenţă despre igienă şi politică, am simţit mai întîi, cu cea mai mare forţă, realitatea existenţei sale şi apoi cealaltă realitate : o «civilizaţie» atît de evident monstruoasă şi, în acelaşi timp, identică în privinţa aparenţelor materiale cu cea în care trăiesem întotdeauna, producînd, ca şi ea, profesori, automobile, ziare, cinematografe, congrese, medici. Acei medici..." (G e r m a i n e T i l l i o n).

[269] „Karl Gebhard, Tribunalul Militar nr. 1 v-a găsit vinovat de crime de război, crime împotriva umanităţii şi de apartenenţă la o organizaţie declarată criminală prin judecata Tribunalului Militar Internaţional. Pentru aceste crime, Tribunalul Militar vă condamnă, Karl Gebhard, la moarte prin spînzurătoare" (sentinţă pronunţată la Nürnberg, 1947, august 20). A cerut să fie împărtăşit. Despre fostul său coleg de clasă şi protector a mai arătat, luminîndu-se şi pe sine în felul dorit : „Eu nu stăteam tot timpul lîngă Himmler ca un trîntor. Nu i-am sugerat eu modul în care să ucidă mii de oameni în cursul unor experienţe inutile. Himmler avea o metodă de lucru foarte simplă, fără să-i pese dacă era cinstită sau crudă. În toate domeniile în care literatura existentă arăta că s-a acumulat o anumită experienţă, el socotea că trebuie să se descopere ceva şi dădea imediat ordin unei persoane sau la două persoane să execute lucrarea. Bineînţeles, nu se ocupa doar de medicină. Se interesa şi de porţelanuri, şi de aur. Intervenea şi în regimurile de hrănire şi S.S-ul era singura unitate care căpăta la micul dejun porridge [mîncare din fulgi de ovăz sau de porumb]. Unele experienţe erau cumplite ; dintr-o dată, toate diviziile de pe front au fost obligate să bea numai apă. A existat o anumită rezistenţă, dar a realizat lucruri bune : de pildă, hrana concentrată şi vitaminizată, îmbrăcămintea de camuflaj, blănuri pentru campaniile de iarnă [iniţial, încredinţat că şi campania din Rusia va avea caracterul celorlalte campanii — *Blitzkrieg*, Hitler nu şi-a înzestrat deloc combatanţii cu îmbrăcăminte călduroasă], maşini amfibii. Aveam impresia că, dacă nu s-ar fi lansat în toate aceste experienţe şi s-ar fi mărginit la construirea de maşini amfibii, am

principal al *Reichsführerului*, Rudolf Brandt [270], comentează astfel personalitatea șefului său: *Îl dezaprob pe Himmler din pricina crimelor pe care le-a comis, și pentru că s-a sinucis* [271]... *Mă lua pretutindeni, ca să termin munca începută de el, așa că eram ca și umbra lui... era*

---

ii debarcat cu siguranță în Anglia. Își istovea anturajul. În timp de pace folosea gloanțe adevărate pentru trupele aflate în manevre și s-au înregistrat morți în rîndurile S.S-ului. Toate acestea sînt caracteristice pentru acest om și nu pot fi puse la punct printr-o simplă obiecție. Adeseori ne spunea: «Știu că voi, medicii, vă opuneți acestui vechi procedeu [experimentările pe oameni] care nu se mai practică, dar acum aș dori să-l aplic, în ciuda obiecțiilor voastre». Vorbind despre personalitatea sa, nu se poate spune că tot ce făcea era lipsit de sens. Pe de altă parte, bineînțeles, în ceea ce privește oamenii, orice greșeală provoacă o catastrofă, și aceasta ne-a adus în situația în care ne găsim".

[270] „Rudolf Brandt, Tribunalul Militar nr. 1 v-a găsit vinovat [...] vă condamnă, Rudolf Brandt, la moarte prin spînzurătoare". Avînd în S.S. gradul echivalent celui de colonel în Wehrmacht, ofițer de administrație, a fost mai bine de un deceniu secretar principal al lui Himmler, consilier ministerial și șef de serviciu în Ministerul de Interne (titlul de consilier ministerial era dublat și de un salariu corespunzător, el rezolva 3 500 de scrisori — în special cele privitoare la problemele personale ale solicitanților — pe lună).

[271] Pînă la sinucidere deținea, în mîinile sale, prin „Poliție, S.S., Gestapo și Armata de rezervă... majoritatea instrumentelor importante ale puterii. Bazîndu-se pe acestea, el ar fi putut să dea o lovitură de stat fără a trebui să se teamă de vreo rezistență deosebită. Astăzi [mult după încheierea războiului] se știe că el cocheta adeseori cu acest gînd. Amîna însă acțiunea și era nehotărît, așa cum a fost în tot timpul existenței sale. Voia să-i rămînă fidel lui Hitler și totodată să-și scoată capul din laț... Himmler știe că războiul este pierdut. O știe încă din 1943. Pe atunci încercase, într-ascuns, prin intermediul industriașului german Arnold Rechberg, să intre în legătură cu puterile occidentale și să discute posibilitatea unei păci separate... Acum, puțin înaintea închiderii porților, Himmler era gata să facă aproape tot ceea ce i-ar fi putut salva capul. În timp ce continuă, pe de-o parte, să spînzure soldații [dezertori], pe de altă parte făcea un joc disperat... El — cel mai mare exterminator al evreilor din istorie — corespondează într-ascuns cu dr. Hillel Storch, reprezentantul la Stockholm al Congresului Mondial Evreiesc. Din dispoziția lui, negociatorul evreu dr. Norbert Masur zboară, sub pază personală de onoare, din

unul din puţinii membri ai partidului care nu făcea pe ştabul şi nu-şi mărea venitul legal cu bani proveniţi din alte surse. Am văzut cu ochii mei cît era de muncitor. Preocuparea lui esenţială era de a-şi îndeplini datoria şi munca... credeam că un om care trăieşte după aceste

---

Suedia la Berlin, pentru a discuta cu el asupra eliberării deţinuţilor evrei din lagărele de concentrare. El duce tratative cu fostul preşedinte al Confederaţiei Elveţiene Jean-Marie Musy, cu privire la transportul evreilor din lagărul de concentrare Belsen în zona neutră de peste graniţă. Încearcă să intre în legătură cu puterile occidentale prin intermediul bancherului suedez Jacob Wallenberg şi să înceapă convorbiri de pace. Acum el se străduieşte să-l implice în acest joc pe contele Folke Bernadotte şi, în cele din urmă, îi promite multdorita eliberare a deţinuţilor scandinavi. Himmler este obsedat de o idee fixă, legată de certa înfrîngere germană : după ce a ordonat să fie exterminaţi milioane de oameni, acum îşi imaginează că poate juca rolul de mare protector şi înger al păcii. Este convins că va fi recunoscut, în această calitate, în străinătate. Nu vrea să înţeleagă că va rămîne un monstru, vinovat de asasinate în masă. Pe deasupra se mai teme şi de Hitler. Îi este teamă că s-ar putea ca Führerul să intuiască jocul său dublu şi să-l lovească în ultima secundă..." (Joe Heydecker-Johannes Leeb). Chiar aşa s-a şi întîmplat : în loc să fie numit, cum nutrea tainic speranţa, succesor al Führerului, a fost demis din toate funcţiile, exclus din partidul naţional-socialist, căci Hitler a aflat despre contactele Reichsführerului cu contele Bernadotte, dintr-o emisiune a serii de 28 aprilie 1945, transmisă de postul de radio B.B.C., care a determinat reacţia lui Hitler şi trimiterea generalului Ritter von Greim să-l aresteze pe Himmler, ceea ce nu se va întîmpla. Într-un acces de sinceritate, după ultima întrevedere cu mediatorul Crucii Roşii suedeze, Himmler mărturiseşte : „A fost cea mai amară zi din viaţa mea". Aliaţii resping orice propunere de-a lui, nici vorbă de pace separată în Vest. Himmler îşi caută un refugiu la Plön, unde află că Dönitz a fost numit succesor al Führerului (iar Dönitz nu doreşte să colaboreze, în nici un fel, cu el). Îşi rade mustaţa, ochiul stîng şi-l acoperă cu o bandă neagră, are în buzunar o legitimaţie de subofiţer, pe numele Heinrich Hitzinger, emisă de Serviciul de securitate al Armatei de uscat (majoritatea fugarilor n-au acte, tocmai cei astfel „pregătiţi" devin suspecţi şi sînt arestaţi, mai cu seamă foştii membri ai serviciilor de securitate, socotiţi „posibili criminali de război"). Povesteşte santinela britanică (postul de control din Meinstadt) : „[carnetul de identitate] Părea că ieşise dintr-un seif. Am telefonat unui ofiţer şi l-am reţinut pe Hitzinger şi pe tovarăşii săi. Erau

reguli[272] *și are asemenea scopuri nu poate să dorească decît binele și să se ferească de orice crimă...*[273] *Și contele Folke Bernadotte*[274] *i-a schițat un portret : Cînd Himmler mi-a apărut deodată în față, cu ochelari cu ramă de corn, în uniforma verde a S.S-ului, fără nici o decorație, părea la prima vedere un neînsemnat func-*

---

zece. Toți deghizați. Îmbrăcați atît cu haine civile, cît și militare". În puține zile, H. H. trece prin trei lagăre de triere. La primul interogatoriu, luat de căpitanul Selvester, se poartă cu îndrăzneală, ca să alunge orice suspiciune :

— De ce porți legătura asta pe ochiul stîng ?
— A, e o nimica toată. O zgîrietură.
— Cum te cheamă ?
— Aveți actele, nu știți carte ?
— Cum te cheamă ?
— V-am spus : citiți.
— Cum te cheamă ?
— Heinrich Hitzinger.
— Din ce unitate faci parte ?
— Din poliția militară secretă.
— Ce grad ?
— Plutonier...

Este în 23 mai 1945. Lagărul britanic de triere are numărul 031 și funcționează la Luneburg. Cînd este întrebat, pentru a cîta oară, de același căpitan Selvester, cum se numește, renunță inexplicabil la întreg jocul, își bombează pieptul, desface de la ochi banda neagră, dă la iveală din buzunar o pereche de ochelari, și-i pune, ca să se recomande marțial :

— Mă prezint : Reichsführerul Heinrich Himmler. Sînt grăbit. Trebuie să-l văd neapărat pe mareșalul Montgomery. Este urgent.

Căpitanul dispare, revine cu un alt ofițer, H. H. suportă o nouă percheziție, soldată cu descoperirea a două fiole de otravă într-un buzunar al pantalonului (el susține că-s doar medicamente pentru stomac), cu greu consimte prizonierul să-și schimbe complet hainele, i se aduce ceva de mîncare, după care, însoțit de un colonel de la Biroul 2 al Statului-major al lui Montgomery, colonelul Michael Murphy, este transportat la închisoarea de pe Ulzenerstrasse, unde e închis într-o celulă. Din nou percheziționat minuțios, la piele, mîinile căpitanului doctor Wells au dexteritate, controlează părul și, brusc, două degete încearcă să se strecoare în gura lui Himmler, prea tîrziu, a și strivit, între dinți, o capsulă de cianură, se zvîrcolește pe pat, degeaba i se dau vomitive, spă-

ţionar. Dacă l-aş fi întîlnit pe stradă, nu i-aş fi dat nici o atenţie. Avea mîini mici, fine, sensibile, şi am observat manechiura îngrijită. Într-adevăr, într-însul n-am văzut nimic diabolic şi n-am remarcat nimic din asprimea rece a privirii sale" [275].

---

luri stomacele, respiraţie artificială, în fix 11 minute explază. Sergentul-major Edwin Austin, anume însărcinat cu paza Reichsführerului, trage pătura peste mortul învineţit :

— Ah, frumos mai arată ! Ăsta-i Himmler ! În fond, n-are decît ceea ce merită.

Unul dintre ofiţeri va telefona la KZ Bergen-Belsen, cerîndu-le camarazilor de arme de-acolo să-i trimită o ladă de lemn, din cele folosite uneori la adunarea şi îngroparea osemintelor deportaţilor ucişi ; ideea lui, să-l îngroape pe Himmler într-o ladă ca asta, n-a fost realizată. În clipa lansării primei lopeţi de pămînt în groapă (locul înhumării strict secret), un ostaş britanic exclamă :

— Lăsaţi viermii să meargă la viermi ! (după Ch. Bernadac).

[273] Mai tîrziu, după sinuciderea lui Himmler, americanii vor descoperi la Berchtesgaden, sub un hambar, un adevărat „tezaur", îngropat acolo de fostul *Reichsführer :* 132 dolari canadieni, 25 935 lire sterline, 8 000 000 franci francezi, 3 000 000 franci algerieni şi marocani, 1 000 000 mărci germane, 1 000 000 lire egiptene, doi pesos argentinieni, o jumătate yen japonez, 7 500 lire palestiniene (în total o valoare de aproximativ 1 000 000 dolari americani — inventar alcătuit de căpitanul Harry Anderson). Dar nici mai marele său, „ascetul", „incoruptibilul", „vegetarianul" Adolf Hitler, astfel prezentat publicului din motive de propagandă, nu era sărac, după cum reiese, cu prisosinţă, dintr-o carte recent apărută, sub semnătura lui Wolf Schwartzwäller : încă de la sfîrşitul anului 1934, Führerul a devenit *singurul* cetăţean german absolut scutit de orice fel de impozite ; din 1935 a încasat : indemnizaţia lunară de cancelar — 20 200 mărci, plus 18 000 — cheltuieli de reprezentare, indemnizaţia lunară a preşedintelui Reichului, Hindenburg, de la decesul acestuia încolo. Totodată, a primit întruna — pînă şi în perioada războiului — drepturi de autor pentru multiplele reeditări ale cărţii sale „Mein Kampf", astfel încît, în contul de bancă destinat acestor depuneri s-au strîns, pînă în 1944, 5 500 000 mărci. Dar şi Reichpost transfera cu regularitate drepturile băneşti „cuvenite" Führerului pentru chipul său folosit drept efigie pe mărcile poştale ale vremii. Mai figurau şi alte surse de venituri personale : fonduri provenite din donaţii, din vînzarea fotografiilor reproducîndu-i portretul, precum şi dintr-un aşa-numit „Fond Adolf Hitler al economiei germane" — acesta din

Aria experimentărilor inițiate și efectuate, de către medicii S.S. care activează în universul concentrațional, este cît se poate de cuprinzătoare. Atunci cînd dr. Ernst Robert von Grawitz, medic-șef de lagăr [276], plănuiește să întreprindă cercetări asupra hepatitei infecțioase (*Hepa-*

urmă, singur, asigurînd un vărsămînt de aproximativ 100 000 000 mărci pe an. După concluziile trase de Wolf Schwartzwäller, Hitler era, în 1939, „unul dintre cei mai bogați oameni din Europa". Către sfîrșitul conflagrației mondiale n-a sărăcit, dimpotrivă : era proprietarul a aproape zece mii de tablouri și sculpturi de excepție, estimate la o valoare globală de 1 miliard mărci, cumpărate de agenți de-ai săi din Europa cotropită de naziști, sau, pur și simplu, confiscate.

[275] Părerile îi aparțin fostului secretar principal al Reichsführerului, Rudolf Brandt, despre care François Bayle, general medic francez (autorul cărții „Crucea încîrligată împotriva caduceului" — adică a sceptrului lui Hermes, simbolizînd pacea și comerțul — apărută în 1951), notează : „Idei nesemnificative... bun-simț inexistent, intuiție lipsă. Raționamentul e pueril, naiv și susceptibil..."

[276] Nepot al regelui Gustav al V-lea al Suediei (1858—1950), domnind din 1907 pînă în 1950. Contele Bernadotte a fost vicepreședinte al Crucii Roșii suedeze. A urmărit, în repetatele tratative purtate — chiar la Berlin — cu căpetenii naziste (inclusiv Heinrich Himmler), să-i aducă în Suedia pe toți deportații din *KZ*-uri, proveniți din țările nordice, fapt devenit posibil după ce situația fronturilor s-a schimbat esențial. Astfel : „În ziua de 30 martie 1945 — povestește el — am putut intra, pentru prima oară, în lagărul de la Neuengamme, unde cîteva mii de deținuți din țările nordice fuseseră transferați, la insistențele noastre. Eram primul reprezentant al unei organizații umanitare neutre autorizat să viziteze un lagăr de concentrare. Un sentiment grozav m-a copleșit, gîndindu-mă că voi vedea cu proprii ochi ce cuprindeau într-adevăr aceste abominabile lagăre ale celui de-al III-lea Reich, despre care toată lumea vorbea cu spaimă [...] Cînd am părăsit Neuengamme, norvegienii și danezii se adunaseră în lungul gardurilor electrificate care înconjurau lagărul. „La revedere !" le-am strigat și am văzut bucuria strălucind din nou în ochii lor. Dar, în aceeași clipă, i-am zărît pe ceilalți deținuți [20 000 deportați !], pentru care nu puteam face nimic. Erau mii și mii de ființe nenorocite, asemănătoare unor cadavre vii". Cînd a fost să fie transportați nordicii, Himmler în persoană a interzis efectuarea transferării, justificîndu-și apoi hotărîrea astfel : „Este revoltător ca un lagăr ireproșabil cum e Buchenwald, să fie obiectul unor descrieri rușinoase. Nimic nu m-a îndurerat mai mult decît aceste articole

titis epidemica), firește că se cuvine, conform ierarhiei, să-i ceară *Reichsführerului* aprobarea de a se folosi, pentru experiențe, de cobai din *KZ* (precizează că se așteaptă ca ei să... moară) ; Himmler pune apostila „da" pe cererea lui von Grawitz și, astfel, 8 deținuți ai Auschwitzului sînt puși la dispoziția acestuia[277]. Alt medic cu veleități

---

ale presei Aliate". Pînă la urmă, norvegienii și danezii au putut fi transportați, în timp ce ceilalți au fost mutați, duși pe jos la o distanță de 737 km, la Landbostel, într-un lagăr al prizonierilor de război, fără ca majoritatea să poată supraviețui îndelungatului marș. Contele Bernadotte a fost asasinat în luna mai 1948, la Ierusalim, unde se afla în calitate de negociator al Națiunilor Unite.

[275] „Așadar, acesta era omul în fața căruia întreaga Europă a tremurat ani de zile, omul care făcea un semn și sute de mii de vieți omenești dispăreau, milioane erau nimicite. Un om de o exaltare mărginită, nehotărît, cu o sadică patimă a dominării, un om dintr-o familie bună, burgheză — tatăl său fusese profesorul prințului Heinrich von Bayern, iar faptul că fiul regelui îi fusese naș îi datorează S.S.-Reichsführerul prenumele său. Cu greu poate fi imaginată o fire mai contradictorie : Himmler încercase cîndva, fără succes, să devină crescător de păsări și vînzător la o fabrică de îngrășăminte din Schleissheim, îl admira pe tiranul mongol Gingis Han, a mărșăluit în corpurile de franctirori din anii douăzeci, a fost secretarul rebelului Gregor Strasser, a sprijinit, fiind cel mai influent om de pe lîngă Hitler, cultivarea plantelor medicinale și a dispus efectuarea celor mai îngrozitoare experiențe cu oameni vii. Un om al cărui unic scop consta, în cele din urmă, în dorința de a concentra în mîinile sale, cu timpul, toată puterea, de a putea să comande nelimitat și de a deveni succesorul lui Hitler" (Joe Heydecker-Johannes Leeb). Capacitatea de disimulare, cu totul ieșită din comun, a lui Heinrich Himmler, reiese și din modul în care își manifestă el indignarea față de „descrierile absolut ridicole pe care le făcuseră Aliații despre Buchenwald și Bergen-Belsen", promițîndu-i contelui Bernadotte „că va dispune să se întreprindă o anchetă".

[276] Prin intermediul lui ajunge în lagăr *Ziklon-B*-ul, iar folosirea ambulanței cu însemnele Crucii Roșii, pentru a transporta recipientele cu gaz otrăvitor, ține și de faptul că dr. Ernst Robert von Grawitz deține, în ierarhia Crucii Roșii germane, o poziție înaltă ; el ocupă, totodată, și alte posturi de seamă în mediul medical al Reichului.

[277] Numărul de 8 deținuți pentru care a trebuit să ceară aprobare superioară, îi va fi părut minim, ridicol, celui care se ocupă de aducerea *Zilkon-B*-ului și ia parte la selecții, la gazări sau in-

de cercetător, S.S-*Hauptsturmführer* dr. Sigmund Rascher (căpitan în rezervă al *Luftwaffei*), își începe seria de experiențe pe oameni, în *KZ*-ul Dachau, la 22 februarie 1942, asistat fiind de dr. Hans Wolfgang Romberg (depinzînd de Departamentul medical al aerului — Institutul german de experimentări aviatice)[278]. Sînt reproduse condițiile de zbor la mare altitudine, ca și „lansări cu parașuta" (într-o cameră de joasă presiune) de la 15 000 m

---

cinerări pe rug. Invocarea „numărului" (mai mare sau mai mic) de exterminări, acum sau mai tîrziu, la ora judecății, nu va constitui, niciodată, un argument valabil în favoarea celor acuzați de crime împotriva umanității, fiindcă *principiul* este incriminabil. Adresîndu-se cîndva S.S-iștilor *Reichsführerul* Heinrich Himmler explica fără drept de apel: „Majoritatea dintre voi știe ce înseamnă 100 de cadavre așezate unul lîngă altul, 500 sau 1 000 de cadavre. Am rezistat la asta pînă la capăt... Asta ne-a călit".

[278] Mulți dintre acuzații procesului desfășurat la Nürnberg, între 20 decembrie 1946—1 octombrie 1947, au aparținut *Luftwaffei*: general dr. Oscar Schröder — șeful Serviciilor medicale ale *Luftwaffei*; prof. dr. Gerhard Rose, general în *Luftwaffe*, șeful Departamentului de medicină tropicală și profesor la Institutul „Robert Koch", consilier pentru medicină tropicală pe lîngă serviciul medical al *Luftwaffei*; dr. Siegfried Ruff, director al Departamentului medical al aerului din Institutul german de experimentări aviatice; dr. Hans Wolfgang Romberg (colaboratorul dr. Sigmund Rascher — absent de pe banca acuzaților, deoarece, în prima săptămînă a lunii iunie 1944, a fost împușcat de S.S. chiar în buncărul de la Dachau, unde era deținut, din ordinul lui Himmler, în urma încercării de a vinde unui laborator farmaceutic elvețian substanța *Polygal 10*, descoperită de un chimist evreu care lucra la Dachau, Robert Feix, un hemostatic de trei ori mai eficace decît toate celelalte și de trei ori mai ieftin); dr. Hermann Becker-Freyseng, cu grad de căpitan, șeful Departamentului medical al aerului de pe lîngă șeful Serviciilor medicale ale *Luftwaffei*; dr. Georg August Weitz, locotenent-colonel și șeful Institutului medical al aviației, cu sediul la Berlin; dr. Wilhelm Beiglböch, medic consultant al *Luftwaffei*... Cu excepția prof. dr. Gerhard Rose, condamnat la închisoare pe viață, toți medicii *Luftwaffei* au fost achitați și eliberați din detenție pe loc. În apărarea lor au vorbit, excelent, doi dintre tovarășii de boxă, amîndoi condamnați la moarte prin spînzurătoare: prof. dr. Karl Brandt și prof. dr. Karl Gebhard. Cel dintîi a arătat limpede că Hitler a formulat ideea experimentărilor pe deținuți: „Și-a exprimat această opinie

pînă la 22 000 m[279]. Dar Luftwaffe are de rezolvat, pe lîngă problema piloților care se parașutau la mare altitudine, și pe cea a piloților doborîți în Canalul Mînecii, unde apa înghețată îi ucide. La procesul de la Nürnberg, generalul dr. Hippke va declara :

— Problema frigului era foarte importantă pentru noi. Aviatorii căzuți în mare mureau de frig cu toate hainele lor călduroase ; aviatorii pescuiți vii din apă mureau de asemenea, cu toate că li se dădeau medicamente și alte îngrijiri și erau înveliți în pături groase. Marina deținea,

---

cu ocazia unei operații care i s-a făcut la gît, în 1935. Atunci a declarat că ar fi logic să fie folosiți criminali, pentru a fi puse la punct diferite probleme medicale" ; celălalt a explicat : „Experiențele lui Rascher, ordonate de Himmler, au fost aduse la cunoștință Führerului și Hitler a hotărît ca, în principiu, experiențele pe oameni să fie îngăduite, atunci cînd interesul statului este în joc. Pe atunci ele erau ocrotite de lege, nu cădeau sub incidența nici unei sancțiuni, dimpotrivă, cel care n-ar fi acceptat să execute acest ordin militar, ar fi fost pedepsit. După cele transmise de Himmler, șeful statului era de părere că nu puteau fi lăsați să ducă o viață tihnită anumiți deținuți din lagărele de concentrare, atîta vreme cît soldații luptau, iar femeile și copiii sufereau de pe urma raidurilor aeriene și a bombelor".

[279] „Rațiuni de stat" există, neîndoielnic, așa cum a afirmat, cu îndreptățire, în cadrul procesului de la Nürnberg, directorul Centrului experimental al *Luftwaffei*, dr. Siegfried Ruff, deoarece piloții germani nu știau ce anume trebuie să facă atunci cînd erau nevoiți să-și părăsească aparatele în zbor la mari altitudini, neposedînd nici măcar măști de oxigen : „Echipajele se temeau, după deschiderea parașutei de coborîrea și aterizarea pe pămînt sau pe mare, de răul de altitudine sau de înec. Nu le puteam veni în ajutor, pentru că nu dispuneam de baze experimentale. Iar avioanele de luptă zburau pînă la zece și unsprezece mii de metri. Avioanele inamice zburau chiar și mai sus. Aveam un avion de vînătoare «Messerschmitt-163» aflat în perioada de probe, capabil să atingă zece pînă la douăsprezece mii de metri în două minute. Motoare și mai puternice, și avioane și mai mari, se aflau în construcție. Puteau să se înalțe pînă la șaisprezece mii de metri. Progresele mecanicii depășiseră rezultatele obținute de medicina aeronautică. Ajunsesem să rezolvăm problema salvării la douăsprezece mii de metri ; rămînea salvarea de la douăzeci de mii de metri". Dr. Siegfried Ruff și colaboratorii săi din Centrul experimental al *Luftwaffei* efectuaseră peste zece mii de

totodată, şi experienţa naufragiaţilor readuşi vii pe uscat şi care apoi mureau. Era o enigmă. De ce oare nu-şi reveneau aceşti oameni ? De ce oare starea lor se agrava treptat, pînă cînd mureau ? Erau toţi fără cunoştinţă şi ţepeni, dar încă vii. Se stingeau, iar noi nu înţelegeam de ce.

Ocupat cu altă temă de cercetare, dr. Sigmund Rascher nu vrea s-o scape nici pe aceasta din mînă, de aceea îşi împărtăşeşte preocuparea *Reichsführerului* Himmler care, clipind de după lentile, ca un coţcar, replică :

---

experienţe chiar asupra lor : „Se cuvine să spunem că am reeditat condiţiile, pînă la punctul în care nu le mai puteam suporta, pînă la punctul periculos... Trebuia să plătim propria noastră asigurare pe viaţă... N-am avut decît doi morţi" — şi cercetările s-au oprit aici, cînd a apărut dr. Rascher cu aprobarea lui Himmler, de a continua experienţele pe „criminali de profesie", consimţămînt scris obţinut după mai multe rapoarte şi o convorbire personală cu *Reichsführerul* : „Studiul zborurilor la mare altitudine, la care ne obligă plafonul mai înalt de zbor al avioanelor de luptă britanice, a căpătat o mare importanţă. Consider regretabil că nu se pot face experienţe pe «material uman» : întrucît aceste experienţe sînt foarte periculoase, nimeni nu se oferă voluntar. De aceea pun întrebarea capitală : puteţi să ne puneţi la dispoziţie doi sau trei criminali de profesie în scopuri experimentale ?" (Himmler adaugă pe scrisoarea dr. Rascher, din 15 mai 1941, rezoluţia care-i este trimisă drept răspuns : „Bineînţeles, deţinuţii vor fi cu plăcere puşi la dispoziţia dumneavoastră..."). Solicitantul recurge apoi la o stratagemă, alcătuindu-şi două eşantioane de lucru, unul oficial (compus din zece deportaţi germani — criminali), altul clandestin (alcătuit din 180—200 de deţinuţi de diferite naţionalităţi). Astfel îşi începe destinul de „iepure", exact în ziua în care împlineşte 33 de ani, deţinutul Walter Neff, pînă atunci lucrînd ca infirmier la blocul tuberculoşilor din KZ-ul Dachau : „Cei care trebuiau supuşi la experienţe grele, încheiate prin moarte, [peste 70 au murit, după mărturia lui depusă la Nürnberg], erau ceruţi de Rascher administraţiei lagărului şi desemnaţi de S.S.... După părerea mea de profan, fiecare caz de moarte în camera de joasă presiune a fost provocat cu bună ştiinţă şi intenţionat. Rascher avea puteri discreţionare în lagăr. El devenise din ce în ce mai puternic şi, la sfîrşit, nimeni nu i se mai putea împotrivi..."

— Pescarii au găsit soluţia bună. Cînd debarcă înghemaţi, le cer nevestelor să se culce peste ei...[260]

Gluma picantă va conta, cîndva, drept indicaţie, în măsura în care acelaşi dr. Rascher (avîndu-l, de astă dată, ca „paravan ştiinţific" pe prof. dr. Holzlöhner, de la catedra de fiziologie a Facultăţii de medicină din Kiel) se lansează în cercetări privitoare la îngheţul în apă (şi pe uscat) : în blocul 5, încăperea denumită „sala de aviaţie" adăposteşte o piscină :

— Cada era de lemn. Avea doi metri lungime şi doi adîncime. Se înălţa de la pardoseală cu aproximativ cincizeci de centimetri. În sala de experienţe şi în cadă erau şi cîteva aparate de măsurat (din depoziţia lui Walter Neff la procesul de la Nürnberg).

Un preot-deportat de origine poloneză, Michialowsky, a încercat cel dintîi, desigur forţat, acest „botez al îngheţului" :

— Mi s-au fixat nişte sîrme în spate, apoi în rect şi m-au obligat să-mi îmbrac din nou cămaşa şi pantalonii, plus o uniformă de aviator, o pereche de cizme îmblănite şi un combinezon de zbor. Sub ceafă mi s-a fixat o cameră de cauciuc umflată cu aer ; firele au fost conectate la aparate şi am fost aruncat în apă. Mi s-a făcut imediat tare frig şi am început să tremur. Am spus oamenilor care erau acolo că nu voi putea îndura mult timp frigul acesta, dar ei au rîs şi m-au asigurat că totul va dura foarte puţin. M-am aşezat în apă [aşadar cada n-are doi metri adîncime?] şi mi-am păstrat cunoştinţa vreo oră şi jumătate. În timpul ăsta, temperatura îmi scădea, la început încet, apoi mai repede ; la început 37,6° [de ce ? era febril ?], apoi 33° şi la urmă 30°. Aproape îmi pierdusem cunoştinţa. În acest răstimp mi se lua sînge din ureche la fiecare cincisprezece minute. Mi-au oferit o ţigară, dar, bineînţeles, n-aveam poftă să fumez. Totuşi, unul din aceşti oameni mi-a dat ţigara şi infirmierul care stătea lîngă bazin a continuat să mi-o pună şi să mi-o scoată din gură. Am fumat cam o jumătate din ea. După aceea mi-au dat puţin alcool, apoi o ceaşcă de rom călduţ. Picioarele mi s-au întărit ca fierul, la fel şi mîinile, iar respiraţia îmi devenise foarte scurtă.

[260] „Un principiu fundamental se cuvine să constituie legea absolută a S.S-istului. Trebuie să fim cinstiţi, cuviincioşi, loiali, buni camarazi faţă de cei de un sînge cu noi, şi numai faţă de aceia. Nu mă interesează cîtuşi de puţin ce se întîmplă cu un rus sau cu un ceh" (Himmler — discurs rostit la Poznan, în prezenţa S.S.-*Gruppenführerilor* — 1943, octombrie 4).

Am început să tremur. O sudoare rece îmi picura de pe frunte. Am simțit că mor și le-am cerut din nou să mă scoată de acolo. Atunci doctorul mi-a dat cîteva picături dintr-un lichid necunoscut, dulceag, după care am leșinat. Cînd mi-am revenit, era cam opt seara și stăteam întins pe o targă, acoperit cu pături, iar deasupra mea ardeau lămpi care încălzeau. Le-am spus că mi-e foame. Medicul lagărului a dat ordin să mi se aducă o hrană mai bună. A trecut mult timp pînă să-mi revin. Am rămas cu o oarecare fragilitate cardiacă și dureri de cap, iar foarte des sufăr de cîrcei la picioare...[281] (depoziția preotului Michialowsky în cadrul procesului de la Nürnberg).

Rezultatele experiențelor Holzlöhner-Rascher au fost, realmente, deosebit de interesante, absolut inedite pentru începutul deceniului al cincilea (o recunosc și americanii !). Dar după plecarea prof. dr. Holzlöhner[282] din *KZ*-ul Dachau, dr. Rascher continuă cercetările pe cont propriu, cu consimțămîntul S.S-*Reichsführerului* Himmler, dornic să afle ce aport poate aduce „căldura animală" la înlăturarea efectelor înghețului (se deplasează anume, la fața locului, pentru a asista la... experiment, după ce, în prealabil, scrisese și semnase textul : „Ordon ca patru femei din Ravensbrück să fie trimise doctorului Rascher. Sînt foarte curios să cunosc experiențele realizate cu căldura animală. Cred că aceste cercetări ne vor aduce succesul cel mai mare și mai durabil. Firește, s-ar putea să mă înșel"). S-a înșelat ! La 12 februarie 1943, dr. Rascher trebuie să recunoască, negru pe alb, eșecul încercărilor sale : „Subiecții umani au fost înghețați prin procedeul obișnuit, goi sau îmbrăcați, în apă rece (temperatura între 4° și 9°). Ei au fost scoși din apă atunci cînd temperatura lor rectală a atins 30°. În cursul a opt experiențe diferite, subiecții umani au fost așezați între două femei goale, într-un pat spațios. Femeile trebuiau să se lipească atît cît puteau de subiectul uman înghețat. Cele trei persoane erau acoperite cu pături. Rezultatele : 1) După ce s-a luat temperatura subiecților umani, s-a constatat cu surprindere că temperatura a mai scăzut cu 3°, ceea ce constituie o scădere suplimentară

---

[281] Din cei 30 de „iepuri", nici unul n-a fost scos mort din apa înghețată. După depoziția lui Walter Neff — martor ocular la experiențe : „Cincisprezece sau poate chiar optsprezece au murit în timp ce medicii încercau să-i reîncălzească".

[282] Se va sinucide curînd după capitularea necondiționată a Reichului.

mult mai mare decît aceea constatată cu alte mijloace de reîncălzire. Cu toate acestea, subiecţii şi-au căpătat cunoştinţa mai rapid. Subiecţii umani şi-au dat foarte repede seama de situaţie şi s-au ghemuit lîngă femeile goale. Creşterea temperaturii corporale s-a produs aproape cu aceeaşi viteză ca şi în cazul subiecţilor umani reîncălziţi prin învelirea în pături. Patru subiecţi umani au făcut excepţie : la temperatura de 30°, 32°, ei au îndeplinit un act sexual. La aceşti subiecţi umani, temperatura a crescut mai repede după actul sexual, fiind comparabilă cu creşterea temperaturii care se produce într-o baie caldă. 2) O altă serie de experienţe a fost făcută prin reîncălzirea cu ajutorul unei singure femei. În toate aceste cazuri, reîncălzirea a fost cu mult mai rapidă decît atunci cînd ea era produsă de două femei. Se poate atribui acest lucru dispariţiei oricărei inhibiţii personale, femeia ghemuindu-se mult mai strîns lîngă subiectul uman îngheţat. În acest caz, de asemenea, recăpătarea completă a cunoştinţei a fost rapidă. Un singur subiect uman nu şi-a recăpătat cunoştinţa şi reîncălzirea a fost foarte slabă. Acest subiect a decedat cu simptome de hemoragie cerebrală, confirmată la autopsie" [283]. Aşadar, după opinia cercetătorului, baia caldă este preferabilă „căldurii animale". Punct.

[283] Raport oficial, dactilografiat pe hîrtie cu antet, înregistrat, semnat, parafat. Dincolo de tragicomicul situaţiilor, nu trebuie uitat faptul că „iepurii" — fie bărbatul, fie femeia — sînt deţinuţi ai *KZ*-urilor. Totodată se cuvine a fi reamintită obsesia lui Himmler de a redescoperi şi a da importanţa de rigoare „moştenirii strămoşilor" ; societatea „Ahnenerbe", constituindu-se în 1933 („Ahnenerbe" înseamnă chiar „Moştenirea strămoşilor"), are ţeluri cît se poate de limpezi : „A cerceta localizarea, spiritul, faptele şi moştenirea rasei nordice indo-germanice şi a comunica poporului rezultatele acestor cercetări într-o formă interesantă". Dacă la început „Ahnenerbe" caută piatra filozofală şi Atlantida, ocupîndu-se de ceremoniile de iniţiere, magie, ocultism, studiul marilor religii, al curentelor mistice şi filozofice etc. odată cu războiul şi tutela lui Himmler, „Ahnenerbe" s-a dedicat... experienţelor pe oameni ! Astfel, cînd dr. Josef Mengele îşi desfăşoară experienţele pe gemeni, la Auschwitz, el răspunde şi interesului purtat de Himmler personal acestor cercetări, deoarece „Ahnenerbe" vrea ca secretul naşterii gemenilor să fie descifrat şi, drept consecinţă, repopularea teritoriilor ocupate să se poată face într-un ritm accelerat (sediul central al societăţii : Berlin-Dahlem, 16, Pücklerstrasse). Amestecul *S.S.-Reichsführerului* în experienţele întreprinse este indiscutabil.

Dacă aici, în *KZ* Auschwitz-Birkenau, sînt „colecționate" bijuterii, pietre prețioase, discuri de aur („monedă" locală), valută de toate felurile, așa cum consemnează în taină dr. Nyiszli Miklós, au căutare și... scheletele omenești. Inițiativa îi aparține șefului său direct, dr. Josef Mengele, dar iat-o prezentă și în mintea altui descendent al lui Hipocrate, prof. dr. August Hirt [284] care obține, în 1942, încuviințarea lui Himmler de a prepara 150 de schelete ale deportaților.

---

[284] S. S.-*Hauptsturmführer* și director al Institutului de Anatomie din Strasbourg, revenit aici în 1941, membru de seamă al societății „Ahnenerbe", a întemeiat la Strasbourg „prima universitate S.S", avînd ambiția să fie o *Reichsuniversität* — important centru mondial de documentare asupra problemelor raselor inferioare, un muzeu al oamenilor inferiori, al degenerescenței evreilor care, aflați pe cale de dispariție (tocmai din pricina naziștilor), să rămînă, fie și doar prin schelete, martorii „adevărului științific", așa cum prof. dr. Hirt explică într-un raport înaintat aceluiași *Reichsführer* Heinrich Himmler : „Există colecții însemnate de cranii aparținînd aproape tuturor raselor și popoarelor. Totuși, nu există decît foarte puține specimene de cranii de rasă evreiască, care să permită un studiu și concluzii precise [!]. Războiul din Răsărit ne oferă prilejul de a remedia această lipsă. Putem obține dovezi științifice concrete, procurînd cranii de comisari [politici] evrei, bolșevici, care reprezintă o umanitate inferioară, respingătoare, dar caracteristică. Cel mai bun mijloc de a obține repede și fără prea multe greutăți această colecție ar fi să dăm instrucțiuni ca, de acum încolo, Wehrmachtul să predea vii poliției frontului pe toți comisarii bolșevici evrei. Poliția îi va păzi pînă la sosirea unui trimis special (un medic tînăr sau un student în medicină). Acesta, însărcinat să adune materialul, va trebui să ia o serie de fotografii și de note antropologice ; va trebui să se încredințeze, pe cît posibil, de originea, data nașterii etc. a prizonierilor. După ce acești evrei vor fi omorîți, avîndu-se grijă să nu li se atingă capul, el va separa capul de trunchi și ni-l va trimite într-un lichid conservant". Din însărcinarea lui Himmler, colonelul S.S. Wolfram Sievens, ofițer de administrație, administrator al societății „Ahnenerbe", ia legătura cu prof. dr. Hirt, ajungînd la o înțelegere : deținuții vor fi aduși, mai întîi, la *KZ* Natzweiler (i se va mai spune și *KZ* Stuthof), în vecinătatea Strasbourgului, după ce se vor aduna 150 de oameni la Auschwitz, destinați să devină „piese de muzeu". Într-adevăr, în *KZ* Auschwitz s-au selecționat deținuții și au luat drumul *KZ* Natzweilerului : „În timpul lunii august 1943 am primit de la

Printre probele categorice se păstrează și jurnalul intim al dr. Johann Paul Kremer [285], *S.S-Obersturmführer*, cu însemnări din cea de-a doua jumătate a anului 1942, cînd funcționa ca *Lagerartz* la Auschwitz :

• 2.IX. La ora 3 am participat, pentru prima dată, la o *acțiune specială* [286]. Comparat cu aceasta, infernul lui Dante mi se pare a fi o veritabilă comedie. Cu îndreptățire lagărul de la Oświecim a fost numit lagăr de exterminare[287].

• 5.IX. ...Am asistat din nou la o *acțiune specială* efectuată în legătură cu un convoi din Olanda. S.S-iștii fac cît pot pentru a participa, avînd în vedere că li se împarte, pentru asta, un supliment extra : 1/5 litru rachiu, 5 țigări, 100 grame salam, piine.

• 6.IX. Astăzi, duminică, excelentă cină : supă de roșii, jumătate de găină cu cartofi și varză roșie, desert foarte dulce și delicioase înghețate de vanilie. La ora opt seara am asistat din nou la o *acțiune specială.*

---

comandantul suprem al S.S.-ului din Berlin ordinul de a lua în primire cam optzeci de deținuți de la Auschwitz [alții spun 150, alții 115 — dînd și detalii : 109 evrei, 2 polonezi, 4 originari din Asia Mică]. Trebuia să iau legătura cu profesorul Hirt" (depoziția a *Lagerkomendantului* Josef Kramer). A luat-o, a primit cristalele pentru gazare chiar din mîna prof. dr. August Hirt, „livrarea" urmînd să fie făcută în cîteva transporturi (pentru a fi completă, „colecția" va cuprinde și schelete de femei) : „Am primit pe cei optzeci de deținuți într-o seară pe la ora nouă. Am condus la camera de gazare cincisprezece femei. Le-am spus : «Mergeți la dezinfectare». Ajutat de cîțiva S.S-iști, le-am dezbrăcat complet și le-am împins în camera de gazare. Cînd am închis ușa, ele au început să urle. Am pus o anumită cantitate de săruri [!] într-o pîlnie așezată deasupra hubloului de observație. Prin această lucarnă m-am uitat la ce se întîmpla înăuntru. Femeile au continuat să respire vreo treizeci de secunde, după care s-au prăbușit pe podea. Cînd am deschis ușa, după ce am pus să se dea drumul ventilației, ele zăceau moarte pe podea, pline de excremente. Am spus infirmierilor S.S. să încarce aceste trupuri într-o camionetă și să le transporte a doua zi, la ora cinci și jumătate, la Institutul de Anatomie" (în total, au fost astfel gazate și transportate cinci grupuri de deținuți, iar Kramer explică sincer : „N-am simțit nici o emoție îndeplinind această operațiune, căci primisem ordinul să execut acești optzeci [de fapt 87, adică 30 femei și 57 bărbați, și nu numai comisari politici] de deținuți, în modul pe care vi l-am expus. Orice s-ar spune, eu așa am fost educat" (condamnat la moarte prin spînzurătoare, executat).

• 9.IX. În calitatea mea de medic am asistat la biciui rea a 8 deţinuţi şi la execuţii prin foc de armă de mic calibru. Seara am participat la cea de-a patra *acţiune specială.*

• 10.IX. Dimineaţă am participat la cea de-a cincea *acţiune specială.*

• 23.IX. Noaptea am asistat la cea de-a şasca şi a şaptea *acţiune specială. Obergruppenführerul* Pöhl a sosit de dimineaţă. La ora 8, supeu. S-au servit frigărui — la discreţie —, cafea veritabilă, bere excelentă şi sandvişuri.

• 30.IX. Noaptea am asistat la a opta *acţiune specială.*

• 3.X. Am conservat materialul prelevat de pe un corp absolut proaspăt. La Oświecim, străzi întregi sînt pline de tifici. Iată de ce m-am vaccinat contra febrei tifoide.

• 7.X. Am participat la a zecea [pesemne că a noua *Sonderaktion* s-a desfăşurat între timp] *acţiune specială* a „musulmanilor" din lagărele anexe.

Dincolo, la Institutul de Anatomie din Strasbourg, doi preparatori primesc, de fiecare dată, camioneta, unul dintre ei fiind Henri Henrypierre : „Erau calde încă. Ochii erau larg deschişi şi străluceau. Păreau congestionaţi şi roşii. Ieşeau din orbite. În dreptul nasului şi gurii se vedeau urme de sînge. Nu exista încă o rigiditate cadaverică. Mi-am dat seama că aceste victime fuseseră otrăvite sau asfixiate" (depoziţie la Nürnberg). Preparatorii umpluseră căzi cu alcool sintetic de 55°, cadavrele vor rămîne în conservant mai bine de un an (cînd şi cînd se mai adaugă alcool), după care, situaţia frontului din Vest cunoscînd spectaculoase răsturnări, societatea „Ahnenerbe" consideră primejdios faptul că acolo, la Strasbourg, există probe nedorite ale îndeletnicirilor ei, motiv pentru care administratorul societăţii, Wolfram Sievens, corespondează atît cu Adolf Eichmann, cît şi cu principalul secretar al *Reichsführerului* Heinrich Himmler, Rudolf Brandt : „Din cauza considerabilei munci ştiinţifice necesare, prepararea scheletelor nu este încă terminată. Hirt întreabă ce trebuie să facă cu colecţia sa în cazul în care Strasbourgul ar fi în pericol [oraşul va fi eliberat mai devreme decît s-ar fi crezut, Aliaţii găsind aproximativ 15 cadavre în soluţia de alcool 55°]. El poate s-o pună să macereze şi să o facă de nerecunoscut [erau, totuşi, prizonieri de război ucişi]. În cazul acesta, însă, o parte a cercetărilor ar fi inutilă, ceea ce ar însemna o pierdere ştiinţifică în privinţa acestei colecţii excepţionale, deoarece nu vor mai fi posibile mulajele. Colecţia, aşa cum există astăzi, nu atrage atenţia. S-ar putea spune că sînt resturi de cadavre luate de la Institutul de Anatomie, unde le-au lăsat francezii, şi că ele vor fi arse". Soluţia ex-

• 10.X. Am prelevat material de pe cadavre absolut proaspete, adică ficatul, splina şi pancreasul, conservînd totul.

• 12.X. Am asistat la o *acţiune specială* cu 1 600 persoane din Olanda. Scene terifiante aproape de ultimul buncăr (Hössler). Era al zecelea [apare evident că autorul notelor s-a încurcat la numărătoare].

• 13.X. Am asistat la pedepsirea şi apoi executarea a 7 civili polonezi.

• 17.X. Am asistat la executarea pedepsei şi la executarea a 11 deţinuţi. Am luat material de pe cadavre proaspete, practicînd o injecţie cu pilocarpină [288].

• 18.X. Am fost prezent la a unsprezecea *acţiune specială* cu olandezii. Scene dezgustătoare cu trei femei care implorau să li se lase viaţa.

• 24.X. Şase femei participante la revolta de la Buda au fost injectate (Klehr).

• 8.XI. Noaptea am luat parte la două *acţiuni speciale*, sub o ploaie de toamnă. I-am urat astăzi bun-venit fostului meu elev originar din Essen, *H-schaf.* Kitt [289]. După-amiază încă o *acţiune specială*, aşadar a paisprezecea la care asist aici. Seara, societate plăcută la *Führerheim.* S-a servit vin roşu bulgăresc şi ţuică de prune.

• 13.XI. Am prelevat material de pe cadavrul proaspăt al unui evreu de 18 ani, foarte atrofiat, care mai întîi a fost fotografiat.

• Înainte de prînz am asistat la executarea pedepsei [290].

---

tremă aleasă de prof. dr. Hirt : asistenţii săi primesc dispoziţie de a fragmenta trupurile, după care totul să fie ars la crematoriul oraşului, ceea ce n-a mai fost posibil. Dar „Ahnenerbe" solicitase tuturor membrilor săi care deţin posturi însemnate în *KZ*-uri, să furnizeze (pivniţele societăţii gemeau, literalmente, de borcane) piesele anatomice „deosebit de interesante şi demonstrative".

[285] Ca şi dr. Josef Mengele, este doctor în medicină şi doctor în filozofie, profesor extraordinar de anatomie la Universitatea din Münster ; va fi judecat — în 1947 — de către Tribunalul Naţional Suprem din Varşovia şi condamnat la moarte.

[286] *Sonderaktion* — acţiunile speciale de execuţie în masă cu ajutorul *Ziklon-B*-ului.

[287] *Vernichtungslager.*

[288] Alcaloid extras din frunzele unor arbuşti tropicali, cu felurite întrebuinţări în medicină.

[289] *Hauptscharführerul* Bruno Kitt.

[290] Citat după Jan Sehn.

Ca și confratele său dr. Johann Paul Kremer, dr. Josef Mengele — cînd nu se ocupă de cercetările sale — participă la selecționările efectuate la rampă sau în barăci și *Revier*. Motiv pentru care, bineînțeles, nu mai are timp să practice medicina ca un medic, adică să-i trateze pe cei bolnavi. La Auschwitz, ca pretutindeni în KZ-uri, domnește principiul exterminării bolnavilor : *Lîngă lagărul cehilor se află lagărul C, unde sînt internate deportatele din Ungaria. Deși zilnic transporturi întregi sînt expediate în lagăre mai îndepărtate, efectivul acestui sector a atins uneori cifra de șaizeci de mii de suflete. În acest lagăr suprapopulat, într-o bună zi, medicii au descoperit la cîteva deținute dintr-o baracă simptomele scarlatinei. La ordinul doctorului Mengele, această baracă, împreună cu cele din dreapta și din stînga ei, au fost izolate. Carantina a ținut de dimineață pînă seara, cînd au sosit autocamioanele care au dus la crematoriu întregul efectiv al celor trei barăci. Iată o măsură eficientă luată de doctorul Mengele pentru a împiedica răspîndirea epidemiei de scarlatină ! Așadar, în campania de profilaxie a bolilor infecțioase, organizată de doctorul Mengele, au fost pînă acum sacrificați oamenii din lagărul cehilor*[291] *și din cele trei barăci ale lagărului C. Din*

[291] „Aici, fiecare zi își are evenimentul ei ; o nouă urgie pe care nu mi-aș putea-o imagina... Azi se lichidează sectorul deportaților din Cehoslovacia... au trăit doi ani, pînă cînd a venit și pentru ei clipa exterminării. Lagărul de la Auschwitz este un lagăr de exterminare ! Ceasul morții le sună tuturor atunci cînd le vine rîndul. La rampă, transporturile sosite din Ungaria se succed necontenit. De multe ori sosesc chiar două garnituri de tren deodată, vărsînd în lagăr mii și mii de oameni. Activitatea doctorului Mengele la rampă nici nu mai poate fi denumită selecție. Brațul lui arată numai într-o singură parte : la stînga. Astfel, încărcătura umană adusă de trenuri pleacă în întregime la camerele de gazare sau la ruguri... Blocarea barăcilor fusese ordonată dis-de-dimineață în întreg sectorul. Mai multe sute de ostași S.S. înconjurară lagărul deportaților cehi, îmboldindu-i să se încoloneze. Urletele de groază ale oamenilor care așteptau să fie încărcați în autocamioane erau sfîșietoare. Toți știau ce-i așteaptă... Astfel, brusc, efectivul lagărului scăzu cu mai mult de zece mii de oameni, iar în arhiva KZ-ului se mai adăugă o filă. Pe această foaie de hîrtie scria : «Sectorul lagărului de concentrare de la Auschwitz populat de deportați din Cehoslovacia, așa-numitul lagăr al cehilor, a fost lichidat din cauza numeroaselor cazuri de tifos exantematic». Semnat : dr. Mengele, *Hauptsturmführer I. Lagerartz*. (dr. Nyiszli Miklós).

fericire, dîndu-şi seama de primejdie, atunci cînd apărea pe undeva vreo boală contagioasă, medicii (deţinuţi) *nu aduceau cazul la cunoştinţa autorităţilor sanitare S.S. Pe cît posibil, îi ascundeau pe aceşti bolnavi în boxele mai lăturalnice şi îi îngrijeau acolo discret, cu mijloacele reduse de care dispuneau. Nu internau pe nimeni în spital, deoarece medicii S.S. controlau zilnic bolnavii* (dar nu ca să-i trateze, ci ca să-i depisteze, să-i lichideze), *iar un caz de boală infecţioasă putea provoca lichidarea totală a barăcii din care provenea bolnavul, plus a două-trei bараci învecinate. Această metodă se numeşte în termeni medicali S.S. : combaterea epidemiilor pe scară largă. Rezultatul acţiunii este cenuşa încărcată într-unul sau în două camioane... După aceste antecedente, într-o dimineaţă mi se aduc cadavrele a două femei din spitalul lagărului B II, trimise de către doctorul Mengele, pentru autopsie. Ca de obicei, mi se remit fişele cu istoricul bolii şi tratamentul aplicat. Le citesc cu atenţie. La rubrica „diagnostic" stă scris : febră tifoidă ; iar în dreptul „cauzei decesului" citesc : insuficienţă cardiacă. Ambele indicaţii sînt cu semne de întrebare. Îmi dau imediat seama de situaţie. După autopsierea celor două cadavre, doctorul Mengele nu va primi din partea mea confirmarea diagnosticului de febră tifoidă ! De altminteri, anamneza ambelor cazuri este plină de lacune, iar diagnosticul se află sub semnul întrebării. Se vede că doctorul Mengele nu-i lămurit. Abia după autopsie urmează să se precizeze diagnosticul. De aceea a trimis aici cele două cadavre. Fac autopsia. În ambele cazuri intestinul subţire prezintă ulceraţii caracteristice celei de-a treia săptămîni de febră tifoidă. De asemenea, ambele spline sînt mărite. Aşadar, au suferit amîndouă de febră tifoidă ! După-amiază pe la ora cinci, ca de obicei, soseşte doctorul Mengele. Se apropie de mine cu faţa lui senină care ascunde atîta cruzime şi se interesează de rezultatul autopsiilor. Ambele cadavre, deschise, zac pe masă. Intestinul gros, intestinul subţire şi splina, spălată şi deschisă, sînt pregătite fiecare pe cîte un vas pentru a fi examinate de el. Îi comunic diagnosticul : inflamaţia intestinului subţire şi ulceraţii extinse pe intestine. Îi ţin o prelegere despre starea de ulceraţie în a treia săptămînă de febră tifoidă, în comparaţie cu ulceraţiile ce se întîlnesc la intestinul subţire în cazurile de inflamaţii simple. Îi atrag atenţia asupra faptului că splina mărită este un fenomen frecvent şi în cazurile de inflamaţie a intestinelor, deci aici nu este vorba de febră tifoidă, ci de o gravă inflamaţie a intestinului subţire, pro-*

babil în urma unei intoxicații cu carne. Doctorul Mengele este specialist în biologia rasială și nu în autopsie. De aceea nu mi-a fost greu să-l conving că diagnosticul meu este cel just. Dar, decepționat și enervat, se întoarce spre mine și îmi spune că cele două doctorițe care au comis o greșeală de diagnostic atît de serioasă, vor fi mult mai utile în KZ la căratul pietrelor, decît la lucru în spital, unde, din pricina erorii lor, mor bolnavi care ar fi putut fi salvați. Adună procesele verbale întocmite de mine, însă, înainte de a le pune în servietă, face o însemnare pe marginea teancului de hîrtii. Eu, stînd în spatele lui, citesc peste umăr : „Rücksprache m. Ärztinnen, ceea ce ar însemna în traducerea liberă : „tragerea la răspundere a doctoriților". Îmi pare foarte rău că am pus două colege nevinovate într-o situație atît de gravă, după ce au stabilit perfect diagnosticul bolii. Acum își pot pierde posturile, trecînd la un detașament de muncă grea, la construcția de șosele. Dacă amenințarea doctorului Mengele se înfăptuiește, eu voi purta vina suferinței lor. Recunosc că am săvîrșit o gravă încălcare a eticii noastre profesionale, dar această etică este valabilă numai în afara gardurilor de sîrmă ghimpată. Am pus într-o situație dificilă doi sau trei oameni. Dar mă gîndesc pe ce „scară largă" și-ar fi organizat doctorul Mengele campania de frînare a epidemiei de febră tifoidă, dacă n-aș fi procedat astfel ! Veștile căpătate a doua zi cu privire la cele două colege m-au liniștit : doctorul Mengele le-a ocărît straşnic, dar n-a luat alte măsuri. Le-a lăsat să lucreze mai departe în spital. De atunci mi-au fost aduse multe cadavre, cu multe fișe medicale, însă pe nici una nu mai era completată rubrica „diagnostic". Așa doream și eu, era mai bine așa. Zile întregi n-am putut uita „revolta" doctorului Mengele, pricinuită de faptul că, din cauza celor două erori de diagnostic, două nefericite femei n-au putut fi salvate. Ce cinism sfruntat ! Cinismul medicului răufăcător, al așa-numitului Kriminaldoktor !

Supranumele de „Înger al Morții" i se potrivește, însă n-are nici măcar șansa să se bucure de o poreclă originală : tuturor șefilor S.S. din KZ-ul Auschwitz-Birkenau li se spune la fel, „Îngerii Morții". Și totuși doctorul Mengele are merite speciale : i-a grupat și studiat pe pitici, în scopul determinării cauzelor genetice ale condiției lor ; a investigat gangrena feței, *noma faciei*, obținînd rezultate interesante ; ochii gemenilor sau negemenilor cu irisul diferit colorat, după ce sînt obiectul a tot felul de experiențe, injectîndu-se metilenă (culoare albastră) pentru a deveni

tipic „arieni", după moartea — provocată de regulă : cloroform în inimă) — a copiilor, extraşi, iau drumul Berlinului sau îi sînt trimişi profesorului Verschuer, la Frankfurt-pe-Main [202] ; experimentele cele mai dragi sufletului său au fost, indiscutabil, legate de gemeni, existînd chiar bănuiala că doctorul Mengele a ales anume *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau pentru a-şi efectua cercetările privitoare la gemeni, începute cîndva, la Frankfurt-pe-Main, sub conducerea profesorului Venschuer (care, încă din 1935, propovăduia nevoia unor asemenea studii, deoarece astfel se vor putea obţine „complete şi promiţătoare explicaţii asupra a ceea ce este ereditatea la om"), de fapt de mult se practică asemenea experimente pe gemeni, în speranţa că vor fi descifrate influenţele ereditare [203] de ordin fizic şi psihologic, determinîndu-se trăsăturile normale şi anormale care au o sursă genetică. Doctorul Mengele le-a împărtăşit altora certitudinea lui că Auschwitzul îi va îngădui să ducă la împlinire visul de odinioară al mentorului său (aici, în *KZ*, avînd posibilitatea să dispună de o cantitate de gemeni care, niciodată, n-a mai încăput pe mîna unui singur cercetător, cu drept de viaţă şi de moarte asupra lor). Astfel, el poate să compare măsurătorile efectuate şi caracteristicile fizice, încercînd felurite medicamente în vederea prevenirii, tratării şi descoperirii de boli particulare, fie la unul dintre gemeni, fie la amîndoi ; doctorul Mengele speră, muncind frenetic, că datorită multitudinii şi diver-

---

[202] „Execut autopsia celorlalte trei perechi de gemeni. Constat anomaliile existente. Cauza decesului este şi la aceştia injecţia cu cloroform în inimă... Observ un lucru interesant ; la trei dintre cele patru perechi de gemeni, globii oculari sînt de culori diferite. Un ochi este albastru, altul căprui. Acest fenomen nu se întîlneşte numai la gemeni, dar de astă dată se manifestă la şase din opt cazuri, deci anomalia apare cu o frecvenţă neobişnuită. În termeni medicali se numeşte eterocromie. Extrag ochii, îi pun, pe fiecare separat, într-o soluţie de formalină şi notez precis originea fiecăruia, ca să nu se producă vreo confuzie" (dr. Nyiszli Miclós).

[203] Încă din anul 1910, americanul T. H. Morgan a elaborat teoria cromozomială a eredităţii ; apoi, în 1919, a publicat la Londra şi la Philadelphia, „The Physical Basis of Heredity" (Bazele fizice ale eredităţii). În 1933, chiar anul venirii lui Hitler la putere — în Germania —, T. H. Morgan este răsplătit cu Premiul Nobel pentru cercetările sale în genetică, în cadrul cărora a descoperit rolul cromozomilor în ereditate.

sității posibilelor comparații între gemenii selecționați de el și de alții, din fiecare transport nou de deportați, va fi capabil să demonstreze științific prioritatea eredității față de influențele mediului [294]. Totul se desfășoară în absența oricăror „false probleme", a considerațiilor de ordin etic, după un criteriu propriu lui și celorlalți : deținuții din *KZ* sînt, *oricum,* condamnați la dispariție, deci nu le faci nici un rău în plus, nici un rău mai mare decît însăși... exterminarea !

Toți medicii S.S. asistă, obligatoriu, la sosirea și selecționarea deportaților, doctorul Mengele remarcîndu-se prin pasiunea, prin fanatismul, prin energia (justificate de „chemarea" lui pentru știință ?) cu care acționează la rampă, pentru ca nu cumva să-i scape vreo pereche de gemeni : *ca un fluviu... femei, bărbați, femei cu copii, și deodată îl văd pe Mengele mergînd repede... aceeași grabă cînd strigă doar „Zwillinge heraus !"... cu o asemenea expresie încît cred că-i smintit* (susține un *Häftling* de profesie antropolog, recrutat de dr. Mengele pentru a-i fi de ajutor) [295]. Și tot prin natura serviciului este obligat fiecare *Lagerartz* să fie de față la execuțiile în masă ; cînd se gazează, el trebuie să supravegheze — printr-un hublou — ce anume

---

[294] Încă din secolul trecut se știe că, prin intermediul cromozomilor (pot fi văzuți la microscop, în celulele reproducătoare) se transmit descendenților caracterele fizice și psihice ale părinților. De obicei, ereditatea umană este studiată fie prin compararea gemenilor, fie prin întocmirea de arbori genealogici. Nașterea celor cinci gemene Dionne, în Canada, a îngăduit studierea lor sistematică încă de la naștere, punînd în evidență remarcabilul paralelism al dezvoltării lor (revezi pag. 65—68). Alți oameni de știință (Newman, Freeman și Holzinger) au studiat douăzeci de cupluri de gemeni univitelini crescuți separat din fragedă copilărie, constatînd identitatea nivelurilor intelectuale și aptitudinilor motrice. Pe de altă parte, prin alcătuirea arborelui genealogic al familiei lui J. S. Bach, de exemplu, se constată că au existat, în cinci generații, cincisprezece compozitori de talent. Așadar, observația științifică dezvăluie faptul că aptitudinile (inteligența, talentul muzical etc.) sînt transmise ereditar, însă nu numai patrimoniul moștenit decide evoluția individului, ci și mediul, educația joacă un rol însemnat, de aceea nici o poziție exclusivistă nu soluționează problema. Indiscutabil este vorba de o constelație de factori : ereditate, mediu, educație...

[295] Descrierea contrazice susținerile altor deținuți ai *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau.

se întîmplă în camera de gazare, de decizia acestuia depinzînd momentul deschiderii uşilor. Altminteri există riscul ca vreunul dinăuntru să nu fi murit încă [206]... Temerea e legată de încurcăturile care s-ar naşte, nicidecum de vreun considerent umanitar, neavenit în asemenea împrejurări. De altminteri, medicii S.S-işti s-au deprins, forţaţi şi de numărul imens de *Häftlingi*, să-şi exercite profesiunea într-un mod cu totul ieşit din comun : ei se mulţumesc cu *impresia vizuală*, fie pe rampă, la sosire, fie pe urmă la selecţiile din barăci sau spital, în general nu se practică elementara palpare sau luarea febrei... Ochiul diagnostician !

Şi doctorul Mengele îndeplinindu-şi, mai mult decît conştiincios, îndatoririle de serviciu, continuîndu-şi studiile asupra gemenilor, piticilor, schilozilor, fără a ţine seama — nici atunci cînd zilele celui de-al III-lea Reich sînt numărate — de nimic altceva decît de obiectivele pe care şi le-a propus iniţial (o excepţie : procurarea din timp a actelor pe numele dr. Fritz Hollman). Agresivitatea lui e de o factură specială, nedeterminată patologic, dar fundamentată de o predispoziţie şi pe o ideologie care proslăvesc agresivitatea, nefiind vorba de un dezechilibru psihic, ci, dimpotrivă, de o intensă concentrare în direcţia atingerii unui scop asumat. Doctorul Mengele e greu de încadrat în portretul-tip al torţionarului nazist, iar cruzimea lui decantată developează un ins seducător, visînd un destin pe care nu-i capabil să-l dobîndească exclusiv prin muncă, de unde, probabil, provine şi apriga dorinţă de a ieşi, pe orice cale, din serie ; slujeşte moartea în fel şi chip, faţă de care are o atitudine aproape mistică, de om fascinat, industria groazei de la Auschwitz-Birkenau nu-l sperie, simţindu-se ostaşul unei armate care nu respectă decît un principiu : cel mai puternic cîştigă, cel mai puternic omoară. Legea forţei ! Triumful celor care vor să dezagrege tot ceea ce omenirea a acumulat încetul cu încetul...

„Îngerul Morţii"... „Îngerul Morţii"... Dar femeile *(Hilferinele)* care activează aici, în KZ-ul Auschwitz-Birkenau, nu sînt deloc mai prejos decît bărbaţii, cruzimea lor pare a fi şi mai mare, derivînd, probabil, şi dintr-o anumită dorinţă de neapărată emancipare, de unde şi fanatismul lor e

[206] Aşa cum s-a întîmplat, în mod cu totul excepţional, cu fata de 15 ani, reanimată de dr. Nyiszli Miklós şi împuşcată, plnă la urmă, din ordinul *Oberscharführerului* Mussfeld (revezi pag. 75—79). Erich Mussfeld (alţii îl caligrafiază Muhsfeldt) va fi judecat şi condamnat la moarte prin spînzurătoare la 22 decembrie 1947.

mai puternic. Doctorul Mengele împarte porecla de „Înger al Morții" nu numai cu alte căpetenii S.S., ci și cu una dintre S.S-*Hilferinele* de aici : Irma Grese (care, se spune, i-ar fi fost amantă). Uneori, la selecțiile operate la rampă, alături de dr. Josef Mengele se află și Irma Grese ! Nivelul lor intelectual este incomparabil, idem origina socială (Mengele — fiu de industriaș bavarez, originar din Günzburg, Irma Grese — fiică de muncitor agricol din regiunea Mecklemburgului), totuși similitudinea atitudinilor și acțiunilor celor doi „îngeri ai morții" (unul masculin, altul feminin — deși „îngerii", logic, ar fi asexuați) ilustrează forța nivelatoare, unificatoare, a oricărui regim totalitar : ca și proaspătul absolvent — în 1938 — al Facultății de medicină din Frankfurt-pe-Main (atunci primit în S.S.), Irma Grese a devenit S.S-istă (puțin mai tîrziu), după ce-a fost, desigur, *Hitlerjugend ;* dar, mai înainte, în conformitate cu aspirația ei de a deveni infirmieră (!), după ce a părăsit școala și a lucrat un an la o fermă agricolă, iat-o angajată (ce coincidență !) ca stagiară la celebra clinică de la Hohenlychen (condusă de prof. dr. Karl Gebhard), după care se angajează într-o lăptărie... Aici intervine primirea în S.S. și trimiterea ei, la doar 18 ani, ca *Hilferin*, în *KZ* Ravensbrück (unde sînt instruite noile gardiene și rămîne opt luni) ; în martie 1943 (cu nici două luni înaintea sosirii dr. Mengele) descinde la Auschwitz-Birkenau (unde va activa, ca și dr. Mengele, pînă în ianuarie 1945) : *Prima dată cînd am văzut-o pe Irma Grese, mi-am spus că o creatură atît de frumoasă nu poate fi crudă, deoarece, cu părul ei auriu și ochii albaștri, avea într-adevăr aerul unui înger* (deținuta dr. Olga Lengyel). Frumusețea Irmei Grese sau a doctorului Josef Mengele este doar pîinea falsă a ilogicului, deținuții îi urăsc și îi admiră, doar că „ea era vizibil satisfăcută de efectul teroarei pe care o producea simpla-i prezență" [297], pe cînd el miza pe impresia produsă

[297] Devenită curînd, pe merit, șefa *Hilferinelor*, pășește elastic sub privirile hipnotizate ale celor cincizeci de mii de deținute, mișcîndu-și apăsat șoldurile. E de talie mijlocie, foarte elegantă (ca și dr. Mengele), impecabil coafată întotdeauna, se slujește — permanent — de o biciușcă păstrată la îndemînă într-o cizmă (surîde cînd își aude victimele țipînd de durere sau cînd sîngerează), stă îndelung la oglindă studiindu-și gesturile capabile să sporească puterea ei de seducție, lasă o dîră de parfum atunci cînd trece prin curtea lagărului sau prin barăci, ceea ce risipește, pentru o clipă, mirosul de *acroleină* răspîndit de coșurile crematoriilor, ca și du-

de o comportare măsurată, egală, elegantă, deloc amenințătoare. Rezultatele sînt aceleași, amîndoi fiind modele ideale pentru Statuia Răului Absolut.

„Iepuri" și... iepuri. În timp ce atîția cobai trec prin chinurile experiențelor imaginate și puse în practică de majoritatea medicilor S.S. din *KZ*-uri, iar bolnavii (îngrijiți doar de doctorii-deținuți) sînt veșnic amenințați de o posibilă selecție, încheiată printr-o „călătorie prin coș", iată că mai există și alți oameni care se pot socoti norocoși, ca de pildă dr. André Lettich, repartizat să lucreze la Institutul de igienă din Auschwitz, unde — ca bacteriolog — trebuie să stabilească motivele morții... iepurilor de casă din fermele cetățenilor sau ale S.S-ului, făcînd autopsii (nu ca dr. Nyiszli) pe pui de găină, pe rațe și gîște, pe cai și vaci, pe mînji. *Și dacă am rămas în viață o datorăm numai acestor cercetări, deoarece, ca și tovarășii noștri, fierbeam leșurile acestor animale pentru a ne hrăni. Eram indignați că ni se impunea să facem aceste autopsii, însămînțări și să redactăm rapoarte pentru determinarea cauzelor morții unui iepure de casă, știind că, în aceeași clipă, asasinii care ne porunceau să facem asemenea lucru gazau și ardeau mii de bărbați, de femei, de copii nevinovați. Un ultim exemplu de bestialitate și perversitate a medicilor nemți. Standortartzul S.S-Sturmbannführer dr. Wirtz, renumitul ginecolog care selecționa femei pentru a le folosi drept cobai, ne-a trimis la laborator, în iulie 1944, în aceeași*

---

hoarea acră răspîndită de trupurile nespălate ale deținuților. Îi place să poarte întruna o vestă de culoare albastru deschis, exact de aceeași nuanță cu ochii ei. Își coase la Viena, la cea mai bună croitoreasă din oraș. Umblă zvonul că este amanta *Hauptsturmführerului* Josef Kramer și a doctorului Mengele, însă trăiește sigur cu un inginer S.S. (va fi nevoită să-și facă un avort, practicat de o doctoriță-chirurg deținută, asistată de dr. Olga Lengyel, deportată din Cluj de către horthyști, ele o găsesc pe Irma Grese „tremurînd de spaimă" ; după reușita intervenției, devine comunicativă și le mărturisește, printre altele, că visează să devină actriță de cinema; în pofida tuturor acestora, atunci cînd dr. Olga Lengyel — prin intermediul medicului-șef Klein — izbutește să salveze 350 de femei „selecționate" de Irma Grese și închise, de trei zile, fără hrană și apă, într-o baracă, tînăra *Hilferin* nu se sfiește să vină în spital și s-o lovească în cap pe dr. Lengyel, cu tocul revolverului, ca să-i demonstreze cine deține puterea acolo).

La 21 de ani, la Lüneburg, Tribunalul Militar britanic o judecă pe Irma Grese, împreună cu alte gardiene. Concluziile căpita-

perioadă în care barbarii naziști omorau prin gazare, zilnic, 6 000 de bărbați, femei și copii nevinovați, ne-a trimis, spuneam, într-o pungă un iepuraș de casă mic de tot, mort de aproximativ cinci zile, însoțit de o scrisoare prin care ne cerea să determinăm cauzele morții sărmanului animal ; nimeni nu-și poate închipui furia și indignarea noastră în fața unei astfel de orori. Și întotdeauna eram nevoiți să practicăm, cu o aparență de seriozitate, autopsia animalelor, să facem culturi și să redactăm un raport prin care să explicăm, din punct de vedere patologic, moartea animalelor.

O lume nebună, nebună, nebună ? Tentația experimentării înfierbîntase mințile tuturor, pînă și S.S-*Reichsführerul* Heinrich Himmler își considera subalternii, de sus pînă jos, ca fiind un excelent „material uman" pentru probe și cercetări felurite. De aceea, meniurile acestora se deosebeau de cele ale altor trupe, alcătuite fiind după vechiul meniu germanic ; eugeniștii partidului național-socialist ocupîndu-se, cu maximum de seriozitate, de calcularea „în mod științific" a micului dejun, dejunului și cinei (nu cafea, ci lapte și fiertură de cereale de dimineață, sau de băut apă minerală la prînz și seara). Dar S.S-iștii sînt cobai de lux (nicidecum „iepuri" ca deținuții din *KZ*-uri), cu ei se întreprind și experiențe de magnetopatie sau, pentru comandanți, se fac masaje ale sistemului nervos. Totul

---

nului Sington, psihiatrul englez atașat instanței : Irma Grese n-a manifestat niciodată milă pentru prizonierele maltratate, nici atunci cînd se afla în boxa acuzaților. Are multă stăpînire de sine și nu-și trădează decît extrem de rar vîrsta, emoțiile, gîndurile : cînd sora ei Helene depune mărturie, Irma lasă să-i picure cîteva lacrimi ; cînd un acuzat e prins cu mînciuna, vrînd să scape într-un mod pueril, Irma ține palma la gură și rîde ca un școlar... În cadrul aceluiași proces, alte 15 *Hilferine* și 5 *kapo*-femei au fost judecate, nici una din aceste femei neprezentînd vreo anomalie mintală, nici una nu s-a dovedit a fi, în mod special, sadică, dominată de tendințe sexuale desfrînate și distructive care să antreneze o formă particulară de cruzime ; ele erau — ca și Irma Grese — perfect condiționate de formația pe care au primit-o, gata oricînd să fie violente la nevoie și, adeseori, încercînd astfel o anumită plăcere, în raporturile cu deținutele instinctele lor agresive putîndu-se exprima fără a mai fi inhibate. Atît din punctul de vedere al inteligenței, cît și al educației, toate erau peste medie (după Roger Manvell-Heinrich Frenkel — „Crima absolută").

corespunde ideii că S.S-istul este un om ieşit din comun, un supraom, *alt fel* educat, *alt fel* hrănit, *alt fel* modelat. Prăpastia săpată între S.S.-ist şi restul oamenilor explică şi comportamentul imensei majorităţi a S.S-iştilor, mai cu seamă atunci cînd au de-a face cu „rase inferioare"... Irma Grese[298] numără 9 ani, atunci cînd Adolf Hitler rosteşte aceste cuvinte privitoare la tineretul german :

— Cînd un adversar declară : „Nu vreau să intru în rîndurile voastre şi n-o să mă determinaţi niciodată să ajung acolo", eu îi răspund liniştit : „Copilul tău îmi aparţine încă de pe acum[299]. Un popor trăieşte veşnic. Cine eşti tu ? Tu eşti trecător, însă urmaşii tăi se află de pe acum în noua tabără. În scurt timp, ei nu vor mai cunoaşte nimic altceva în afara acestei noi comunităţi (1933, noiembrie).

Să fi citit Irma, odată cu miile de copii germani, povestirea „Degete otrăvitoare", apărută într-o carte pentru cei mici : *Inge stă în sala de aşteptare a unui medic evreu. Ea are mult de aşteptat... aruncă o privire peste ziarele de pe masă, însă este prea nervoasă ca să poată citi: îşi aduce aminte de ceea ce i-a spus mama şi-i trec prin minte, iarăşi, avertismentele date de conducătorul ei de la Liga fetelor germane. O fată germană nu trebuie să consulte un medic evreu. Multe fete care au mers la medici evrei pentru a se trata, s-au ales cu o boală sau au fost dezonorate. Inge aşteaptă de mai bine de o oră. Ea ia din nou ziarele şi încearcă să citească. Apoi se deschide uşa. Apare evreul. Ea ţipă. Cuprinsă de spaimă, aruncă ziarul. Sare îngrozită în sus. Ochii ei privesc ţintă chipul medicului şi chipul lui este chipul diavolului. Chipul diavolului are în mijloc un mare nas coroiat. Îndărătul ochelarilor strălucesc*

---

[298] La Hamelin, în 12 decembrie 1945, la ora 10 dimineaţa, călăul britanic Albert Pierrepoint (care şi-a îmbrăcat, anume pentru această execuţie, o uniformă de ofiţer), aduce la îndeplinire sentinţa de condamnare la moarte prin spînzurătoare a Irmei Grese (21 ani).

[299] La proces, sora Irmei a descris atmosfera care domnea în familia Grese. La întrebarea avocatului apărării :

— Atunci cînd s-a reîntors acasă în 1943, tatăl dumneavoastră a bătut-o ?

Helene răspunde :

— N-am fost de faţă la nici o scenă de violenţă, însă el i-a reproşat că face parte din S.S.

— I-a interzis să revină la el ?

— Nu ştiu. Ea n-a mai revenit niciodată.

doi ochi criminali. Pe buzele groase flutură un rînjet care înseamnă : „Acum te am, în sfîrşit, fetiţă germană !". Şi apoi evreul se apropie de ea. Degetele-i groase încearcă s-o prindă. Dar Inge şi-a regăsit stăpînirea de sine. Înainte ca evreul s-o înşface, ea îi trage o palmă peste obrazul gras. O săritură şi este la uşă. Coboară într-un suflet scările şi fuge din casa evreului.

În *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau, Inge (cea din ficţiune) pare a fi devenit Irma (cea din realitate) care îşi ia revanşa pentru toate emoţiile lecturilor din copilărie. Dar şi realitatea apare, aici, tot ca o plăsmuire. Şi totuşi, cînd trebuie să-şi provoace un avort, Irma Grese nu ezită să apeleze la „degetele otrăvitoare" ale unor doctoriţe deţinute. Tremură de teamă, de frica intervenţiei chirurgicale, şi scapă de rodul iubirii ei cu (probabil) inginerul S.S-ist... (într-o singură perioadă a scurtei existenţe, justiţiar încheiate în preajma unui Crăciun, este posibil să-şi fi amintit de acest chiuretaj : atunci cînd, în detenţiune fiind, a fost condamnată la pedeapsa capitală, care se putea comuta în închisoare pe viaţă, dacă... ar fi fost gravidă — aşa va scăpa de ştreang, în ultima clipă, altă *Hilferin*, Ilse Koch, supranumită „Căţeaua de la Buchenwald", a cărei condamnare la moarte — în 1947 — n-a putut fi executată, deoarece, în mod absolul inexplicabil, deşi se afla de mai mult de nouă luni în închisoare, a dovedit că... este gravidă ; însă — în 1967 — pierzîndu-şi orice speranţă de eliberare, după ce a învăţat şi limba engleză, visînd să emigreze în Australia, se sinucide în celulă).

Desigur, istorioarele puerile de asemenea factură, cu biata Inge, n-au cum explica fenomenul hitlerist, abnegaţia S.S-iştilor, rigorile universului concentraţionar şi amplul evantai al ferocităţii, violenţei, reflexe ale unor rudimente de gîndire şi simţire omenească : *Pentru ca o mînă de asasini de profesie să poată trona asupra unui popor întreg şi să-i impună metodele sale, trebuia ca omul să fie pervertit încă din copilărie. Oradour*[300], *ghetoul*

---

[300] Oradour-sur-Glane, aşezare rurală franceză din departamentul Haute-Vienne, situată pe malul nordic al modestului rîu Glane, în apropiere de şoseaua principală Limoges—La Rochefoucault-Angoulême. La 10 iunie 1944 (patru zile după debarcarea Aliaţilor în Normandia), într-o sîmbătă, la ora 14,15, un convoi masiv al *Waffen-S.S*-ului a invadat comuna, lansînd ordinul ca absolut toată populaţia (indiferent de vîrstă, de starea să-

din Varşovia, gropile comune din Katâri, Auschwitzul, nu sînt crime ale germanilor, ci crime ale naziştilor. Este neîndoielnic că, dacă oricărui popor i-ar fi fost aplicate aceleaşi metode, ele ar fi dat rezultate similare. Poporul german a constituit a masă maleabilă, pentru că militarizarea lui tradiţională îi inoculase obişnuinţa unei discipline mai stricte, deformaţie care adeseori a fost citată oficial drept exemplu, cu o nuanţă de regret, în majoritatea ţărilor „nedisciplinate". S.S-iştii care au incendiat Oradourul aveau aproape toţi, în epoca preludării puterii (de către Hitler), *între 8 şi 14 ani. Aproape toţi fuseseră supuşi educaţiei naziste încă din fragedă copilărie şi nimeni nu le-a dat posibilitatea să conteste valoarea acestei învăţături. Diversele Oradoururi ale războiului au fost pregătite între 1933 şi 1940, în cadrul Hitlerjungendului* (Jacques Delarue).

Dar cultul experimentului, chiar în universul concentraţionar, poate să ducă la rezultate bune, în stare să slujească, realmente, cunoaşterii umane, aşa cum s-a întîmplat, tot la Auschwitz, cu psihiatrul-deţinut dr. Victor Frankl, originar din Viena [301], oferindu-i prilejul neaşteptat de a crea o nouă metodă terapeutică : *Spre deosebire de animal, pe om nu instinctele sale îl informează*

---

nătăţii) să se prezinte imediat în piaţă, astfel încît, peste doar 30 de minute, aici se află sute şi sute de locuitori (inclusiv sugari în braţe, copilaşi în cărucioare, schilozi în cîrje). Sub pretextul c-ar exista aici un depozit secret, de arme, al maquisului, bărbaţii sînt separaţi de restul populaţiei, închişi în hambare şi omoriţi (nu scapă femeile şi copiii, nici bătrînii, refugiindu-se în biserica pe care nemţii o incendiază). Pier în masacru 634 de vieţi, satul e distrus.

[301] Născut în 1905. La doar 16 ani i-a trimis lui Sigismund Freud un studiu în manuscris, referitor la „originea mimicilor", acesta publicîndu-l în 1921. Curînd după *Anschluss* (anexarea Austriei — 1938), i s-a interzis să mai profeseze ca medic psihiatru (doar cîteva luni a mai lucrat într-un spital pentru coreligionarii săi), mai tîrziu este deportat. După război va fi directorul renumitei Policlinici vieneze, profesor de psihiatrie şi neurologie, preşedintele Societăţii medicale austriece de psihoterapie, întemeietorul „logoterapiei" (rezultată din observaţiile sale, timp de trei ani, în KZ-ul Auschwitz), autorul cărţii *Ein Psychолog erlebt das Konzentrazionslager* (Un psiholog trăieşte viaţa lagărului de concentrare). Logoterapia este cea de-a treia şcoală vieneză de psihiatrie (după Freud şi Adler).

asupra a ceea ce trebuie să facă, şi, spre deosebire de omul de odinioară, el nu mai este informat de tradiţii despre ceea ce ar trebui să facă. Adeseori, el nu ştie ce anume, în mod fundamental, doreşte să facă. El doreşte în schimb să facă ceea ce fac ceilalţi sau face ceea ce doresc ceilalţi să facă... Cu toată fărîmiţarea tradiţiilor, viaţa are un sens pentru fiecare om luat individual şi se poate spune chiar că ea conservă acest sens literalmente pînă la ultima lui suflare. Psihiatrul poate să-i arate pacientului său că viaţa nu încetează niciodată să aibă un sens. El nu poate, desigur, să-i arate care este acel sens, ci numai că viaţa îl interesează, că ea rămîne, în toate cazurile, plină de sens... Amîndurora[302] *trebuia, totuşi, să li se arate că viaţa mai aşteaptă ceva de la ei şi că în viaţă îi mai aşteaptă ceva : viitorul. Într-adevăr, s-a dovedit că pentru unul exista o fiinţă omenească : un copil care îşi aştepta tatăl, iar acesta îşi adora copilul. În privinţa celuilalt, nu era vorba despre o persoană, ci de opera lui. Deportatul în cauză era un om de ştiinţă care publicase o serie de lucrări asupra unui singur subiect. Or, seria nu era încheiată şi îşi „aştepta" desăvîrşirea. Pentru aceasta, omul respectiv era de neînlocuit, nu putea fi schimbat cu altcineva, de altfel în aceeaşi măsură ca şi primul, care nu putea fi înlocuit în... dragostea pe care copilul i-o purta lui. Acest fel unic de a fi, de a exista „o singură dată", care este trăsătura distinctivă a fiecărei fiinţe omeneşti şi care îi dă adevăratul ei sens, se manifestă, prin urmare, atît în raportul său cu o operă sau cu un efort creator, cît şi în relaţiile cu o altă fiinţă, în dragostea pentru aceasta. Caracterul acesta de neînlocuit, de neschimbat al fiecărei persoane este tocmai ceea ce ar trebui să ştie omul pentru a pune într-o altă lumină răspunderea pe care o poartă în ceea ce priveşte viaţa lui. Un om conştient de această răspundere a lui faţă de opera sau faţă de fiinţa omenească care-l aşteaptă cu dragostea ei, un asemenea om nu va fi niciodată în stare să-şi „arunce" viaţa. El ştie de ce există şi poate să suporte aproape orice.*

Uneori, Victor Frankl[303] era nevoit să practice o psihoterapie colectivă. Astfel, într-o zi, întreg lagărul refuzase

---

[302] Doi deportaţi repetau cu orice prilej, oricui, „că nu mai au nimic de aşteptat de la viaţă", aşadar se lăsaseră în voia soartei. Intervenţia verbală şi îndelungată a psihiatrului vienez dă rezultate chiar şi în condiţiile KZ-ului Auschwitz.

[303] Comentează Christian Bernadac.

să-l denunțe pe un hoț de cartofi și fusese condamnat pentru aceasta la post negru ; comandantul reamintise lista actelor de sabotaj pedepsite cu spînzurătoare. În blocuri lumina electrică fusese întreruptă. *Kapo*-ul, care cunoștea teoriile psihiatrului, l-a întrebat cum „să faci ca să nu te prăbușești ?". Povestește Frankl : *Nu aveam, desigur, dispoziția necesară ca să dau explicații psihologice... Și apoi, dîrdîind de frig, mi-era foame, eram abătut, iritat, dar iată-mă nevoit să trec peste toate acestea, ca să profit de ocazia unică ce se oferea, pentru că era, într-adevăr, mai necesar decît oricînd, un imbold. Am început folosindu-mă de o consolare ieftină : situația noastră în Europa celui de-al doilea război mondial și în acea a șasea iarnă de război* (1944-1945) *nu era nici pe departe cea mai rea ; în felul acesta, de la bun început, contam pe un efect de contrast de care mă puteam folosi. Apoi am arătat că se cuvenea ca fiecare dintre noi să se întrebe ce pierdere de neînlocuit a suferit, vrînd ca prin aceasta să se înțeleagă că, pentru cei mai mulți dintre noi, nu însemna mare lucru : simplul fapt că eram în viață ne dădea motive să sperăm. Sănătatea, fericirea familială, calitățile profesionale, averea, poziția socială sînt toate lucruri care, spuneam eu, pot fi înlocuite, care pot fi regăsite sau recăpătate. Or, noi aveam încă „oasele intacte" ! Tot ceea ce trebuise să îndurăm în ultima vreme putea să mai aibă valoare pentru viitor ! Am continuat referindu-mă la viitor : „Oricine este la curent cu situația noastră ar putea să o creadă disperată..." Recunosc, firește, că fiecare sau aproape fiecare dintre noi ar putea socoti drept infimă posibilitatea de a supraviețui ; cu toate că în lagăr nu era încă epidemia de tifos, apreciam această posibilitate la cinci la sută. Și îndrăzneam să le-o spun ! Adăugam însă că, în ceea ce mă privește, nici prin cap nu-mi trecea să las totul baltă, deoarece nimeni nu cunoaște viitorul, nimeni nu poate ști ce-i va aduce ziua de mîine. Cu toate că, în zilele următoare, n-aveam de așteptat nimic hotărîtor de la evenimentele militare, cine mai bine ca noi, cu experiența noastră de deportați, putea să știe că adeseori un noroc nesperat se ivește brusc, măcar pentru unul singur : neașteptatul noroc de a fi inclus într-un comando excepțional avînd condiții avantajoase de muncă, cu tot soiul de noroace de același fel, reprezentînd, toate, dorințele și „fericirea" supremă a deportatului. Totuși, nu m-am limitat să vorbesc doar despre viitor, înconjurat cum eram de întunericul binecuvîntat,*

el și despre prezent, cu toate suferințele lui; am vorbit și despre trecut, despre toate bucuriile lui și despre lumina pe care o mai proiecta asupra beznei zilelor noastre. Am citat, dornic să evit transformarea celor spuse de mine într-un soi de predică, acest vers al poetului: „Ceea ce ai trăit, / Nici o putere din lume nu-ți poate răpi". Ceea ce am trăit în plenitudinea vieții noastre, ceea ce am realizat în plenitudinea evenimentelor trăite, această bogăție interioară nimeni și nimic nu ne-o poate lua! Și nu numai ceea ce am trăit, dar și ceea ce am făcut, ceea ce am gîndit și ceea ce am suferit... Toate acestea, făcîndu-le să intre în real, le-am salvat „definitiv". Chiar dacă ele țin de trecut, deoarece în trecut sînt ele fixate și asigurate pentru veșnicie! A fi la trecut înseamnă, de asemenea, un mod de „a fi" și poate cel mai sigur. Am vorbit apoi despre multiplele posibilități de a-ți umple viața, dîndu-i un sens. Le-am explicat camarazilor mei (căci stăteau cu toții culcați, tăcuți, aproape nemișcîndu-se, lăsînd să le scape, cel mult, din cînd în cînd, cîte un oftat adînc...) că viața omenească are întotdeauna și în toate împrejurările un sens și că acest sens nesfîrșit al existenței include suferința și moartea, mizeria și moartea. Îi conjuram pe cei care mă ascultau acolo cu atenție, în bezna barăcii, să privească lucrurile în față, tragicul existenței noastre să-l privească în față și să nu dispere, ci, dimpotrivă, să devină conștienți că, chiar dacă lupta noastră nu avea nici o șansă de succes, ea își păstrează întreaga semnificație și deplina demnitate. Să ne păstrăm, așadar, curajul! Asupra fiecăruia dintre noi, le spuneam eu, cineva își îndreaptă, în în aceste ore grave, privirea unor ochi exigenți: un prieten sau o femeie, un om viu sau un om mort — sau un zeu. Și așteaptă să nu-l dezamăgim, să acceptăm suferința sau moartea nu ca niște mizerabili, ci cu mîndrie. Pentru a încheia, am vorbit despre sacrificiul nostru. Sacrificiul are întotdeauna un sens! Prin însăși esența lui, sacrificiul trebuie făcut în lumea aceasta — lumea noastră de izbînzi — cu condiția tacită de a nu cîștiga nimic, și acest lucru e adevărat fie că te sacrifici pentru un ideal politic, fie pentru un om, deoarece îți oferi propria viață ca jertfă pentru viața altuia. Firește, un credincios înțelege ușor acest lucru, și le-am spus-o. După care am relatat povestea acelui camarad care, la intrarea în lagăr, a făcut un pact cu cerul, implorînd ca suferința și moartea „lui" să cruțe de o moarte cumplită ființa pe care o iubea mai presus de orice. Pentru acest om, suferința și moartea

nu erau lipsite de sens, dimpotrivă, sub forma sacrificiului deveniseră pline de un adînc sens. El refuza să sufere şi să moară fără ca acest sacrificiu să aibă o semnificaţie — şi nici nu voim să suferim fără nici o semnificaţie ! A da asemenea ultim sens acestei vieţi — vieţii noastre din acea baracă de lagăr — în acel moment, în acea situaţie, practic fără ieşire, aceasta era sarcina pe care mi-o asumasem hotărîndu-mă să vorbesc (Viktor Frankl).

Cînd lumina se reaprinde, în jurul patului pe care stă psihiatrul-deportat se îmbulzesc toţi oamenii care, dintr-o dată, au găsit într-înşii resurse să-i mulţumească vorbitorului ; căci şi-au recîştigat — vital — orizontul temporal : *viitorul,* retrăindu-şi imaginar trecutul şi acceptîndu-şi prezentul ca pe un sacrificiu nobil, semnificativ. Atunci cînd le vorbeşte tovarăşilor de deportare din baraca de la Auschwitz, dr.Victor Frankl are 40 de ani, iar dr. Josef Mengele (aflat şi el pe aproape, însă trăind în absolut alte condiţii, în acelaşi *Konzentrationslager* pe care-l va părăsi curînd) abia a împlinit 33 de ani : unul va dobîndi notorietate mondială ca savant, celălalt se va pierde într-o neîntreruptă fugă şi în braţele cîtorva menajere din America de Sud, ceea ce confirmă integral spusele creatorului „logoterapiei", atunci cînd le explica, în bezna încăperii, tuturor celor pedepsiţi să stea pe întuneric şi să nu mănînce (pentru că nu admiteau să trimită la moarte, denunţîndu-l, pe unul de-al lor care, lihnit de foame, furase cartofi) că „nimeni nu cunoaşte viitorul, nimeni nu poate şti ce-i va aduce ziua de mîine".

Oricum, existenţa *Häftlingilor* poate continua „normal" : Normal înseamnă că majoritatea oamenilor munceau din greu, erau expuşi la şicane, bătăi, selecţii, gazare, împuşcare, interogatorii la Politische, supravieţuiau cu o strachnă de supă de napi sau de urzici, fiind la cheremul S.S-iştilor, stăpîni pe viaţa şi pe moartea a mii de deţinuţi fără apărare. Nimeni nu era sigur pe ziua de mîine (Wieslaw Kielar.) Din înşiruirea de situaţii „normale" — amintite de *A 290* — au fost omişi tocmai „iepurii".

Culisele memoriei (17)

Acţiune mai degrabă simbolică : la data aceea, exgeneralul S.S. de origine belgiană, Léon Degrelle, urma să împlinească 80 de ani. Dar fosta deţinută a *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau, Violetta Friedman (de cetăţenie venezueleană) a ţinut, totuşi, să-l dea în judecată pentru

delictul de „lezare a onoarei". Procesul s-a judecat la Madrid în vara lui 1986, iar cel condamnat la moarte, după război, în Belgia, a fost achitat acum, după un an de la depunerea plîngerii. Léon Degrelle trăieşte de patru decenii în Spania, la Costa del Sol, unde s-a refugiat de mult, pe vremea lui Franco, autorităţile belgiene au cerut insistent, în repetate rînduri, să fie extrădat, fără succes, căci el deţine cetăţenia spaniolă. De altminteri, este şi fondatorul unui partid belgian de extremă dreaptă [304]. De astă dată, Léon Degrelle — în mod curent autor de articole naziste pe care le tipăreşte în publicaţiile Institutului pentru revizuirea istoriei (condus, la Los Angeles, de Tom Marcellus), răspînditor de literatură fascistă şi neofascistă, conferenţiar pe aceeaşi temă — a acordat un interviu în care îşi afirma scepticismul în legătură cu existenţa camerelor de gazare din *KZ*-uri, iar pe dr. Josef Mengele îl califică „un medic obişnuit" (în „Tiempo"). Sprijinindu-se pe prevederea unei legi spaniole care garantează dreptul la onoare, Violetta Friedman a declanşat acţiunea în justiţie, cerînd, pe de o parte, amendarea vinovatului în favoarea foştilor deportaţi, iar pe de altă parte interzicerea tipăririi unor alte asemenea declaraţii, socotite de ea ca „un atentat la onoarea mea". Reclamanta, sosind cu întreaga familie la Auschwitz, într-o noapte, selecţioner la rampă nefiind altul decît dr. Mengele, a scăpat de gazare doar împreună cu alte două surori tinere, alese pentru detaşamentele de muncă, în timp ce restul familiei a pierit chiar atunci.

FUMUL

Şi legendele se nasc unele dintr-altele. Pe seama doctorului Mengele au circulat şi continuă să circule destule roade ale imaginaţiei. După unii, el ar fi pretins că este un descendent al prinţului Rudolf de Austria [305],

[304] Partidul „Rex" a obţinut, în alegerile din 1936, 21 de locuri de deputaţi în Parlament. Colaborator devotat al cotropitorilor nazişti, a fost primul belgian decorat cu Crucea de Fier clasa I. Apoi, în 1944, decorîndu-l personal pe Léon Degrelle, Hitler mărturiseşte că „l-ar fi plăcut să aibă un fiu ca el". În 1988 stîrneşte un nou scandal, acordînd un lung şi revoltător interviu reţelei de televiziune belgiene R.T.B.F. Supravieţuitorii *KZ*-urilor au protestat vehement (inclusiv cei din fundaţia Auschwitz").

[305] Din textul lui Ch. Bernadac nu se înţelege dacă este vorba

tot el, la rampa *KZ*-ului, ia o poză *à la Napoleon*, atunci cînd indică stînga-dreapta, moartea-viaţa; de asemenea, pocneşte cu cravaşa cizmele lustruite[306]; mai şi cîntă: (de fapt) „Fluiera o arie din «Tosca» şi această arie însemna moartea pentru sute şi mii de deportaţi. Mengele fluiera întotdeauna din «Tosca», atunci cînd era bine dispus, cînd urma să facă selecţii mari" (Hans Arnoldson — în „Natt och dimma", publicată în 1946 la Stockholm — aşadar, încă o carte în care numele lui Mengele apare *imediat* după război). *Alţii vorbesc despre* acelaşi personaj, lăsînd de-o parte (sau neînregistrînd la

sau nu despre prinţul moştenitor, singurul fiu al împăratului Austro-Ungariei, Franz Joseph.

[306] *À la Napoleon* înseamnă că mîna dreaptă stă sub veston sau manta (veşmintele bărbăteşti se închid de la stînga spre dreapta, deci mîna nu poate intra sub haine decît de la dreapta spre stînga), ceea ce ar însemna că indicaţiile pentru selecţie dr. Mengele le dă cu mîna stîngă (dar nimic nu-l arată pe Mengele... stîngaci, nici fotografiile în care ţine tacîmurile cum se cuvine); iar dacă dreapta e imobilizată sub veston sau manta, iar stînga selecţionează, S.S-*Hauptsturmführerul* n-are mînă liberă şi pentru cravaşă (cel mult s-o ţină cu mîna cu care indică alegerea făcută şi, implicit, decide soarta nou-venitului). Dar Robert Jay Lifton susţine şi el, pe temeiul surselor sale de documentare, că doctorul Mengele avea o cravaşă în mînă şi „privea trupurile şi feţele doar o secundă", rostind apoi *„Links [stînga], Rechts [dreapta], Links, Rechts... Links, Rechts..."* Rolf Hochhuth, în piesa „Locţiitorul", are o scenă care se petrece într-un mic hotel din vecinătatea Berlinului bombardat în mod regulat, de către Aliaţi, gazdă fiindu-le personajelor adunate *„Adolf Eichmann*, un maniac amabil, a cărui teribilă eficacitate are atît de puţin de-a face cu strălucirea lugubră a unui Mare Inchizitor, încît, în 1945, el nu va fi nici măcar căutat. Abia după cercetarea dosarelor va fi demascat drept cel mai harnic expeditor care a existat vreodată în serviciul morţii". Printre invitaţi se află şi *„Doctorul*, care, pînă şi aici, ţine în mînă ca un dandy, micuţa cravaşă cu care se joacă în timpul şedinţelor de triere de la Auschwitz"... (revezi pag. 115 — vezi pag. 315). Cît despre fluieratul ariilor, mărturia doctoriţei Olga Lengyel plasează scena în spitalul *KZ*-ului, unde „Îngerul Morţii" tocmai operează selecţionarea bolnavilor irecuperabili pentru muncă: el „poate să apară brusc la orice oră din zi sau din noapte... cînd îl aşteptam cel mai puţin..." Deţinuţii trebuiau „să treacă prin faţa lui cu braţele ridicate, în timp ce el continua să fluiere din Wagnerul său — sau putea să fie din Verdi ori din Strauss".

fața locului) detalii așa-zis caracterizante[307] : *Peronul e aproape pustiu ; nu se mai aude decît zgomotul făcut de cîțiva deținuți, îmbrăcați în haine vărgate, care încarcă în camioane bagajele rămase de pe urma noastră în tren... Doctorul Mengele, după ce dă ultimele dispoziții soldaților S.S. care mai rămăseseră în preajma garniturii de tren, se îndreaptă spre automobilul său „Opel", se așază la volan și îmi face semn să urc și eu. Mă așez pe bancheta din spate, lîngă un subofițer S.S. Pornim... Pentru moment, situația mea nu este foarte rea. Doctorul Mengele îmi cere să lucrez ca medic... Mă încurajează și faptul că, probabil în urma dispoziției doctorului Mengele, nu mi s-au dat haine vărgate, ci un excelent costum civil... Doctorul Mengele vizitează zilnic baraca experimentală și urmărește cu viu interes cercetările. Lucrează împreună cu cei doi medici și cu o pictoriță, pe nume Dina, care execută cu măiestrie demnă de toată lauda planșele aferente. Ea este originară din Praga și se află de trei ani în lagărul deportaților din Cehoslovacia... Doctorul Mengele, medicul șef al lagărului de la Auschwitz, este neobosit. După ce rămîne ore întregi în baraca de cercetări din lagărul țiganilor, nu pregetă să stea cîte o jumătate de zi pe rampa unde, în ultima vreme* (vara lui 1944), *sosesc cîte patrucinci garnituri de tren cu deportați din Ungaria... Cu toate acestea, doctorul Mengele are timp să se ocupe și de mine. În fața magaziei care servește drept sală de autopsie se oprește o căruță lungă, trasă de oameni. Echipa însărcinată cu transportul cadavrelor descarcă din căruță două cadavre pe pieptul cărora, cu creion dermatograf, sînt scrise literele ZS, prescurtarea expresiei* Zur Sektion, *ceea ce înseamnă : la disecție... Așezăm pe masă unul din cadavre. În jurul gîtului are un cablu gros ; s-a spînzurat sau a fost spînzurat. Examinez superficial și celălalt cadavru. Nu încape îndoială că moartea a fost provocată prin curent de înaltă tensiune. Cauza decesului se poate identifica ușor după crustele punctiforme în jurul cărora pielea se colorează în roșu liliachiu. Stau și mă întreb iarăși : să fie sinucidere sau asasinat ? Oare*

---

[307] Ce pondere poate să aibă, în portretizarea unui *Exterminator* de talia doctorului Mengele, răspunzător direct de „selecționarea" a 400-000 de oameni, de cercetările pe gemeni, pitici, schilozi, faptul că fluiera sau nu fluiera (la rampă ori în spital) o arie din „Tosca", sau că își biciuia ori nu-și biciuia, cu cravașa, cizmele întotdeauna lustruite ?

victima s-a repezit singură în gardul de sîrmă ghimpată, electrificat, sau a fost împinsă în el? În KZ ambele cazuri se întîlnesc cu aceeaşi frecvenţă... Cele două cadavre mi-au fost destinate de doctorul Mengele ca material de examinat. De altminteri, de la început îmi atrăsese atenţia că trebuie să fac faţă obligaţiei asumate...

Cîndva, acelaşi *A 8450* (dr. Nyiszli Miklós) notase: *Mă întorc exact la vreme în baraca nr. 12, pentru a-l întîlni pe doctorul Mengele. Soseşte cu automobilul. Îl întîmpină administratorul barăcii. Doctorul Mengele îl trimite după mine. Îmi ordonă să mă urc în maşină. De astă dată n-am însoţitor. N-am nici timpul necesar ca să-mi iau rămas bun de la colegi. Doctorul Mengele îi spune doctorului Senkteller* (tot deţinut, medic-şef al spitalului din lagărul F) *care se apropie grăbit, să-i aducă fişa mea. Peste cîteva clipe, doctorul Mengele se află în posesia ei. Am mers vreo zece minute printre gardurile de sîrmă ghimpată, intrînd şi ieşind pe porţi foarte bine păzite, trecînd dintr-un sector într-altul al lagărului... Doctorul Mengele îmi spune:*

— *Nu te duc într-un sanatoriu, însă vei avea o situaţie suportabilă.*

Ieşim din lagăr. Parcurgem vreo trei sute de metri de-a lungul rampei de sosire a deportaţilor. Automobilul încetineşte, claxonează. Poarta mare din plasă de sîrmă se deschide... Ne aflăm în curtea unuia dintre crematorii. Coborîm din maşină. Un soldat S.S. ne iese în întîmpinare, grăbit, îi dă raportul doctorului Mengele. Traversăm curtea şi, printr-o uşă cuprinzătoare, intrăm în clădirea crematoriului.

— *Camera este gata? îl întreabă doctorul Mengele pe însoţitorul nostru S.S.*

Răspunsul acestuia este afirmativ. Mergem într-acolo. El intră, eu îl urmez. Ne aflăm într-o încăpere luminoasă, proaspăt văruită. Fereastra spaţioasă, prevăzută cu grilaj solid de fier, dă înspre curte. Atmosfera de aici pare foarte prietenoasă în comparaţie cu cea din baracă... Toate bune, însă eu sînt încremenit de groază. Îmi dau seama acum că, o dată ce am intrat pe această poartă, păşesc pe drumul morţii, spre abisul ameţitor al morţii lente. Sînt pierdut! Acum înţeleg de ce mi s-au dat haine civile! Aşa sînt îmbrăcaţi cei din Sonderkommando, Kommandoul *morţilor-vii.*

Aşa sînt toate, aici, în *Konzentrationslager*: binele nu-i decît căptuşeala răului — răul, căptuşeala binelui. Dar

cravaşa şi aria din „Tosca", fluierată la nesfîrşit, ca şi ţinuta *à la Napoleon* nu figurează în mărturisirile acestui participant direct la spectacolul morţii, trăit zilnic, aproape opt luni, în preajma dr. Josef Mengele, „ieşit din serie" tocmai pentru aparenţa lui amabilă, înfăţişarea plăcută, politeţea jucată şi impregnată de un discret scepticism ; fanfaronada, ironia gratuită, aroganţa, violenţa îndrăcită, făţişă, ostentativă, nu sînt arme care să facă parte din panoplia celui cu îndreptăţire socotindu-se o rotiţă vitală în angrenajul perfectei „maşini de exterminare" : *Pretutindeni se lucrează zi şi noapte. De la rampa de sosire se scurg, ca într-un fluviu revărsat, patru şuvoaie de oameni goniţi frenetic spre moarte. Înfiorat, urmăresc „armonia" acestui asasinat în masă, desfăşurarea lui aproape automată, ordinea infernală cu care se execută programul. Am impresia că cel de-al treilea Reich s-a instaurat pe veci ! Oare dacă vreodată aş scăpa de aici şi aş povesti ceea ce-mi văd ochii, mi-ar da cineva crezare ? Vorbele mele scrise sau spuse nu pot reda cele ce se petrec aici. Poate că efortul de a-mi imprima în creier şi de a-mi grava în memorie cele văzute este zadarnic...* (dr. Nyiszli Miklós — vara anului 1944 [308]). Nici pomeneală de cravaşa de celofan (instrument *real* de tortură, comandă „specială" a Irmei Grese în atelierele lagărului, aşadar lucrată de deţinuţi) ! Automatismul şi armonia ansamblului exterminator dă nota caracteristică a *Konzentrationslagerelor,* nicidecum detaliile, oricît de abjecte şi torturante ar fi. Impasibilitatea unui dr. Mengele, subtilitatea comportării sale (necruţarea ca formă distilată, purificată de reziduuri) se plasează pe cu totul altă treaptă, mult superioară, a netrebniciei, decît ardoarea manifestă a unei Irma Grese... Oricum, ura obturează orizontul universului concentraţionar — o ură în dublu sens, a torţionarilor faţă de victimele lor şi a victimelor faţă de torţionari, iradiind dincolo de gardurile înalte, de sîrmă ghimpată prin care trece curent de înaltă tensiune [309], dincolo de foişoarele de pază de unde, cu ochii în patru, zi şi noapte, santinelele S.S. pîndesc şi

---

[308] Cît de asemănătoare este întrebarea pe care şi-o pune „autopsierul" lui Mengele, cu dilema lui Wiesenthal şi a atîtor altora.

[309] În afara sinuciderilor tradiţionale (spînzurare, otrăvire, tăierea venelor) se practică la Auschwitz-Birkenau, ca dealtminteri în toate *KZ*-urile, sinuciderea prin aruncarea asupra sîrmei ghimpate încărcate cu curent de înaltă tensiune (6 000 volţi).

deschid focul fără nici o somaţie, la cel mai mărunt incident. Alteori se pot produce accidente : *spitalul nostru se mai învecina cu lagărul de ţigani, de care era despărţit doar printr-un şanţ şi două rînduri de sîrmă ghimpată, prin care în timpul zilei nu trecea curent... Copiii erau flămînzi, părăsiţi, groaznic de murdari şi zdrenţăroşi ; ca şi părinţii lor, stăteau ore întregi lîngă barăci şi căutau păduchi în hainele rupte. Dar erau şi ţigani şi ţigănci bine îmbrăcaţi, în special fetele tinere şi frumoase. Ele nu trebuiau să întindă mîna prin gard şi să ceară o bucată de pîine sau o ţigară. Stăteau în camerele şefilor de bloc, unde cînta muzica, fetele dansau, curgea votca şi înflorea dragostea liberă. Diferenţele rasiale dispăreau în timpul orgiilor şi beţiilor la care participa toată crema, cei cu funcţii în lagărul de ţigani, ba chiar şi S.S.-iştii... Ştiam tot ce se petrece la ţigani. Uneori reuşeam să intru în lagărul lor : pretextam că-i conduc pe gemeni sau pe bolnavi într-un bloc special al spitalului, integral pus la dispoziţia anatomopatologului dr. Mengele*[310], *Lagerartz în sectorul E. Acesta era un ofiţer deosebit de elegant şi frumos, care, datorită aspectului plăcut şi manierelor sale, făcea impresia unui om blînd şi civilizat, complet străin de selecţii, fenol şi Ziklon. Aveam să ne convingem curînd de adevăratul său chip. Viaţa variată a ţiganilor, atît de diferită de a noastră, ne atrăgea... Nu-i de mirare, deci, că după apelul de seară stăteam lîngă gardul de sîrmă al lagărului de ţigani şi urmăream viaţa lor „liberă". Ţigănci tinere, de categoria a doua, care nu fuseseră observate şi, incluse în haremurile lor de către prominenţii*[311] *cu influenţă, se produceau în faţa noastră, răsucindu-se şi dansînd, contra cîtorva ţigări aruncate prin sîrmă, ca recunoaştere a talentului lor şi, de ce s-o ascund, ca să-şi dezvelască din întîmplare sau intenţionat, în timpul dansului, minunăţiile lor femeieşti de o igienă îndoielnică. Era acolo o fată care făcea acest lucru într-un fel deosebit, mai excitant şi care, drept răsplată, culegea cele mai multe ţigări de la spectatorii darnici şi înfierbîntaţi. Spectacolele temperamentalei ţigăncuşe s-au terminat tragic. Una din ţigările aruncate*

---

[310] Inexact ! „Doctorul Mengele este specialist în biologia rasială şi nu în autopsie" (notează dr. Nyiszli Miklós).

[311] În „vocabularul" de lagăr, *prominentul* este deţinutul cu o anumită funcţie, aşadar bucurîndu-se de ceva avantaje ; cu alte cuvinte, aceştia alcătuiesc „aristocraţia" deportaţilor.

a căzut între cele două rînduri de sîrmă. Fără să se gîndească, fata a trecut dintr-un salt zona interzisă şi, îngenunchind, a încercat să apuce ţigara cu mîna. A atins însă cu braţul sîrma prin care, la ora aceea, trecea curent electric. Vremea era uscată şi poate de aceea n-a fost electrocutată pe loc. Carnea sfîrîia în contact cu sîrma care pătrundea tot mai adînc în braţ, iar pieptul victimei era cuprins de convulsii. Toţi au înlemnit de groază. Dar s-a găsit un ţigan tînăr, stăpîn pe sine, cel care o îndemna pe fată să danseze, după care-i lua ţigările „muncite". Acesta şi-a înfăşurat mîinile într-o haină, a prins rochia fetei şi a tras din toate puterile. Sîrma n-o ceda. A mai sărit cineva şi cu un băţ a desprins mîna înţepenită. De departe, santinela făcea semne din foişorul său, însă, din fericire, n-a tras. Ţiganii au dus fata leşinată la spital. N-a murit. După cîteva zile am văzut-o. Era încă bandajată, dar acum era mai bine îmbrăcată şi parcă mai îngrijită. Pe semne că vreunul din spital, cineva „cu influenţă", remarcase frumuseţea şi calităţile ascunse ale tinerei ţigănci. Continua să viziteze blocul lîngă care era cît pe-aci să-şi piardă viaţa. Presupun că acolo locuia familia ei. De cum apărea, ploua din nou cu ţigări. Deşi cădeau departe de sîrmă, ea nu s-a mai aplecat să le ridice niciodată (Wieslaw Kielar). Să fi scăpat de la gazare şi incinerare ispititoarea dansatoare, cu sprijinul „prominentului" cu care se încurcase, atunci cînd a sunat ceasul din urmă şi pentru miile de deţinuţi ai lagărului de ţigani [312] ?

---

[312] Crematoriile I şi II au lucrat intens o noapte întreagă. Ţiganii erau deportaţi din Germania şi Austria. Dr. Nyiszli Miklós notează : „Împreună cu colegul meu ne oprim în faţa gardului de sîrmă ghimpată. În sectorul învecinat al lagărului vedem alergînd şi jucîndu-se o mulţime de copii goi, cu pielea negricioasă. Femei în halate pestriţe, cu faţa întunecoasă, bărbaţi pe jumătate goi, tineri şi bătrîni de-a valma, aşezaţi pe jos sau stînd în picioare, vorbesc sau urmăresc joaca micuţilor. Acesta este vestitul lagăr al ţiganilor ! Eugeniştii [susţinînd şi practicînd teoria potrivit căreia populaţii umane pot fi ameliorate prin măsuri genetice — selecţionarea părinţilor, sterilizarea, interzicerea procreării etc.] celui de-al treilea Reich au clasificat şi acest popor drept inferior şi vătămător sub raportul purităţii rasei. Pe baza acestei clasificări, ţiganii de pe teritoriul Reichului au fost aduşi aici şi au devenit deţinuţi în KZ. Datorită faptului că sînt de religie catolică, se bucură de privilegiul de a trăi în familie. În lagărul lor, bătrînii, tinerii, copiii

Flăcări şi fum... Flăcările mai dispar, dar fumul, mirosul acestuia este de neînlăturat. În nări, în piept, în memorie : *Fumul scîrbos, greu şi dulceag se tîra printre barăci, intra peste tot, încît literalmente nu se putea respira. În plus, veniseră şi zilele ploioase de toamnă, mohorîte şi urîte. Chiar şi cei mai mari optimişti îşi pierduseră orice speranţă. Vom muri aici cu toţii... Ne mîngîiam doar cu gîndul că nu ne vom lăsa azvîrliţi în camerele de gazare, fără a opune rezistenţă. Între timp, vedeam cum mii de oameni parcurg ultimul lor drum, spre pădure, de unde nu exista întoarcere. Singura lor urmă era fumul acesta scîrbos, dulceag şi înecăcios care parcă acoperea cu un văl funebru sutele de barăci scunde, locuite de zeci de mii de deţinuţi care îşi aşteptau rîndul, dominaţi de o mînă de „supraoameni" — „Übermenschen" înarmaţi şi cruzi. S.S-ul făcea numai treaba „curată". Ei doar ucideau. Restul, munca „murdară" o executau cei din Sonderkommando, alcătuit din cîteva sute de evrei tineri şi puternici, căţora li se îngăduia să mai trăiască cu preţul arderii surorilor, soţiilor, copiilor sau părinţilor lor. Erau martori. Ba chiar mai mult : lucrînd siliţi, participau la cele mai cumplite crime care fuseseră vreodată născocite. În vestiărul crematoriului ei le dădeau nou-veniţilor prosoape şi săpun, spunîndu-le că vor face baie ; apoi, ei îi conduceau la camerele de gazare din care, după cîteva clipe, se auzeau numai gemetele şi ţipetele de groază ale muribunzilor. Cei din Sonderkommando nu mai erau oameni. Sentimentele lor umane arseseră o dată cu fiinţele cele mai dragi şi mai*

---

pot locui împreună, unde vor. În total se află aici cam patru mii cinci sute de suflete. În general, ei nu muncesc. Singura lor activitate este aceea de şefi de baracă şi de lagăr în sectoarele ocupate de evrei, însărcinări pe care le îndeplinesc cu o cruzime de neînchipuit. Cel mai interesant sector în lagărul ţiganilor este baraca pentru experienţe... Cercetările de aici urmăresc trei probleme. Prima este studiul gemenilor, preocupare de seamă pe tot globul, mai ales după ce o femele a născut în Canada cinci gemene [surorile Dionne — revezi pag. 255], a doua este studiul fiziologic şi patologic al nanismului [creşterea pitică] ; iar a treia se referă la cauzele şi tratamentul medical al cangrenei faciale, denumită în termeni medicali *noma faciei*. Această boală îngrozitoare se întîlneşte destul de rar. În schimb apare în masă la copiii din lagărul ţiganilor. De aceea cercetările efectuate aici au dat rezultate concrete".

apropiate inimilor lor — deveniseră imuni față de durerea omenească. Moartea celorlalți nu mai producea nici o impresie asupra lor. Știau că oamenii mai graşi vor arde mai bine decît cei slabi, că sînt mai puține dificultăți cu transporturile care veneau din Occident, decît cu cele locale. Credeau în aceste prosoape şi săpunuri. Știau foarte bine că atîta vreme cît vor avea ce arde vor trăi, căci sînt necesari. Un singur sentiment le mai rămăsese : groaza de propria lor moarte ; ea era cu atît mai mare, cu cît cunoşteau mai bine această bestială şi asasină maşinărie. Cunoşteau bine prețul vieții, astfel încît fiecare se amăgea că va supraviețui muncind conştiincios, ireproşabil, executînd ceea ce i se ordonă. Undeva, în străfundul sufletului, mai pîlpîia flacăra urii, deocamdată acoperită de temerea pentru propria viață. Hăituiți, executau supuşi toate ordinele, încercînd să nu greşească, pentru a supraviețui cu orice preț, căci, poate, tocmai lor le va reveni rolul răzbunătorilor. Prudenți, naziştii îi lichidau fără zgomot, la anumite intervale de timp. Mureau pe neaşteptate, în momentele în care vigilența lor era adormită de faptul că erau tratați bine. În locul lor erau aleşi alții... şi istoria se repeta (același A 2 9 0).

Extrem de puțini deportați din *Sonderkommandouri* supraviețuiesc dincolo de limita celor patru luni stabilite de către conducerea *KZ*-ului, printre aceştia numărîndu-se şi dr. Nyiszli Miklós, de două ori la rînd salvat de la moarte, în ultimă instanță, de dr. Josef Mengele[313]. Acum, în noiembrie '44, situația fronturilor îi determină pe hitleriști să-şi tempereze zelul ucigaş : *în fața transporturilor trimise la moarte nu s-au mai deschis porțile crematoriilor. Iată un eveniment fericit, dătător de nădejde pentru deținuții din KZ, dar, în același timp, este o întorsătură care vesteşte apropierea sfîrşitului pentru* Sonderkommando. *Sînt convins că vom fi lichidați înainte de expirarea termenului de patru luni. În KZ începe*

---

[313] Salvîndu-l pe dr. Nyiszli Miklós, la începutul lui octombrie 1944, din *Sonderkommandoul* al 12-lea, răsculat, decimat, „Îngerul Morții" i-a îngăduit acestuia să lucreze în cadrul *Sonderkommandoului* al 13-lea, al cărui termen de exterminare pare să fie, de asemenea, amînat în mod excepțional. Un număr infim de foşti *Sonderişti* (au existat aproape zece mii) au scăpat cu viață, putînd, astfel, depune o deosebit de prețioasă mărturie.

o viață nouă. Nu se mai săvîrșesc asasinate, dar trecutul sîngeros trebuie înmormîntat. Crematoriile vor fi demolate, gropile rugurilor vor fi astupate, iar martorii oculari ai ororilor petrecute trebuie să dispară pînă la ultimul om. Cu sufletul mîhnit, resemnați, așteptăm sfîrșitul iminent, dar inima noastră se bucură de marea întorsătură a evenimentelor. Deși ea s-a produs foarte tîrziu, au rămas totuși în viață cîteva mii de oameni din cei șase milioane pe care fascismul i-a deportat de pe cuprinsul Europei, pentru a-i aduna pe peroanele stațiilor Maidanek, Treblinka, Auschwitz și Birkenau... Ceasul meu arată ora două... Brusc, un strigăt puternic tulbură liniștea coridorului ce duce spre sala cazanelor.

— A l l e a n t r e t e n ! este ordinul. Adunarea !

De două ori pe zi auzim acest răcnet : dimineața și seara, la numărătorile obișnuite ale efectivului. Dar la prînz această chemare prevestește primejdie... Așadar, a sosit și deznodămîntul. Pornim spre curte. Într-un cerc mare de S.S.-iști, S o n d e r k o m m a n d o u l este gata aliniat. Pe chipurile oamenilor nu se citește mirare. Nici un zgomot nu se aude. Muți, cu pistoalele automate îndreptate spre noi, S.S-iștii așteaptă răbdători pînă ne vom strînge cu toții. Privesc în jurul meu. Brazii tineri din păduricea învecinată nu clintesc în mantia lor albă. Pretutindeni tăcere. Peste cîteva minute se dă comanda :

— La stînga, porniți !

Și noi pornim în rînduri strînse, încadrați de santinelele S.S. înarmate... Înaintăm, știind că este ultimul nostru drum. Cu toții sîntem duși în sala cazanelor. Nici o santinelă S.S. nu rămîne în sală... Sîntem în total patru sute șaizeci de oameni care așteaptă moartea[314] *și ne întrebăm după ce metodă vom fi exterminați... În cele din urmă ajungem la concluzia că, pentru a da două lovituri dintr-o dată, ne vor arunca în aer împreună cu clădirea crematoriului... S-ar putea însă să arunce prin ferestre cîteva grenade cu fosfor, așa cum s-a procedat cu oamenii din ghetoul de pe insula Milo*[315]*, imediat după încărca-*

---

[314] Deci numai o parte a *Sonderkommandoului* al 13-lea.

[315] Insulă grecească din Marea Egee, făcînd parte din cercul de insule Ciclade înconjurînd Delosul, cea mai mică dintre ele, dar adăpostind cîndva marele sanctuar al lui Apollo. Aici, un țăran a descoperit din întîmplare, în anul 1820, celebra statuie a Afroditei (Venus din Milo), aparținînd perioadei elenistice, încheiată în secolul al II-lea î.e.n.

rea lor în vagoane. Trenul nici nu pornise şi erau cu toţii morţi. Astfel sosiră la crematoriile din Auschwitz. Oberscharführerul *Steinberg intră, însoţit de doi S.S.-işti înarmaţi cu pistoalele automate.*

— Ärzte heraus ![316] *strigă grăbit.*

Împreună cu cei doi colegi medici şi cu laborantul, părăsim sala. Plecăm. Deodată, pe drum, între cele două crematorii, Steinberg şi S.S-iştii se opresc : ne oprim şi noi. Steinberg îmi întinde nişte foi pline cu cifre şi îmi ordonă să-mi caut numărul şi să-l şterg de pe listă. Ţin în mînă lista cu numerele de tatuaj ale membrilor Sonderkommandoului. *Scot stiloul din buzunar şi după o scurtă căutare trag o linie peste numărul A 8450. Apoi Steinberg îmi ordonă să şterg şi numerele colegilor mei. Execut ordinul. Ne conduc pînă la poarta crematoriului şi ne ordonă să intrăm în încăperea noastră şi să nu ne urnim de-acolo. A doua zi de dimineaţă soseşte în curtea crematoriului o coloană formată din cinci autocamioane. Îşi răstoarnă încărcătura de morţi : cadavrele* Sonderiştilor... *Trupurile lor sînt pline de arsuri îngrozitoare. Feţele lor desfigurate sînt de nerecunoscut, hainele sînt sfîşiate. Nu pot identifica pe nici unul dintre ei. La majoritatea nici numărul tatuat pe braţ nu se mai poate descifra. De data aceasta cunosc — în afară de moartea prin gazare, aruncarea în focul din şanţuri, prin criză cardiacă provocată de injecţii cu cloroform, prin împuşcare în ceafă, ardere pe rug şi grenade cu fosfor — a şaptea metodă de asasinare. Sărmanii noştri camarazi fuseseră duşi, în timpul nopţii, într-o pădurice din apropiere, unde au fost exterminaţi cu ajutorul aruncătoarelor de flăcări. Noi patru rămăseserăm în viaţă. Dar şi de data aceasta nu ne-au cruţat din omenie, ci din necesitate, întrucît n-aveau cu cine ne înlocui. Aşadar, nu ne bucuram şi nu simţeam nici o uşurare. Ştiam că doctorul Mengele nu ne-a acordat decît o amînare. Dispăru şi acest* Sonderkommando, *al treisprezecelea în ordine cronologică, din istoricul sîngeros al crematoriilor. Şi noi, supravieţuitorii, nu ne găsim locul. Ne foim fără rost între pereţii reci şi muţi. Zgomotul paşilor noştri în această înspăimîntătoare linişte aproape că-mi sparge timpanele. N-avem nici o ocupaţie. Zilele se scurg în inactivitate,*

[316] Medicii afară (din rînd) !

nopțile în veghe. Am rămas numai noi patru în întreaga clădire... Tăcuți, cu sufletul zdrobit, așteptăm deznodămîntul.

În curînd, „Îngerul Morții" va părăsi Auschwitzul, cu datoria pe deplin înfăptuită. Cei patru Sonderiști, scăpați ca prin minune datorită tocmai „Îngerului Morții", sînt gata să piară cu sufletul împăcat, deoarece din vreme, ceilalți, din Sonderkommandoul al 12-lea (care s-au pierdut în neant o dată cu fumul și cu cenușa risipită în vînt și-n apele Vistulei) s-au îngrijit să lase o moștenire pentru viitor : *Cu toții știm că vom fi asasinați pînă la unul. Ne-am obișnuit cu această perspectivă și pricepem că, pentru noi, scăpare nu există... Dacă noi nu vom mai fi în viață, trebuie să avem grijă ca lumea să cunoască mîrșavul sistem născocit de „rasa superioară" și atrocitățile pe care mintea omenească nu le poate concepe. Trebuie să vestim lumii ce se petrece aici. S-ar putea ca solia noastră să nu fie găsită decît după ani de zile. Dar și atunci va fi un rechizitoriu ! Mesajul va fi semnat de cei două sute de membri ai* Sonderkommandoului, *care știu toți că li se apropie moartea. Iar patul lui Mussfeld îl va scoate dintre sîrmele ghimpate și-l va duce în lume. Deocamdată îl va duce la domiciliul lui Mussfeld, la Mannheim. Mesajul a fost scris. El cuprinde toate amănuntele ororilor săvîrșite aici în ultimii ani. Indicăm numele călăilor și numărul aproximativ al oamenilor asasinați, metoda și mijloacele de exterminare. Totul este scris pe patru coli mari de pergament. Copistul* Sonderkommandoului, *un pictor originar din Paris, le-a scris după modelul pergamentelor vechi, cu litere splendide, în tuș, ca să nu se decoloreze. A patra coală cuprinde cele două sute de semnături ale Sonderkommandoului. Colile au fost legate cu un șnur fin de mătase. Apoi au fost răsucite sul și introduse într-o cutie cilindrică de metal, confecționată de tinichigiii noștri care au sudat-o în așa fel, încît nici aerul și nici apa să nu poată pătrunde. Cilindrul metalic, înfășurat în lîna tapițeriei, a fost băgat de tîmplari printre arcurile patului. Un al doilea mesaj identic — același text și cele două sute de semnături, de asemenea închis ermetic într-o cutie de tablă — a fost îngropat în curtea crematoriului II.*

În 23 septembrie 1938 [317], cu prilejul inaugurării primei Expoziții internaționale de la New York, a fost îngropat în sol un recipient de oțel inoxidabil, conținînd tot ceea ce li s-a părut organizatorilor a fi demn de transmis destinatarilor, adică pămîntenilor din anul 6939 (secolul al 70-lea), fără nici o discriminare : articole de uz curent — de la acul de siguranță și cheie de deschis cutia de conserve, pînă la pălăria de damă și rigla de calcul logaritmic, mostre de țesături, de materiale plastice, mesaje adresate prin viu grai celor de peste 50 de secole, printre alți savanți ai secolului al 20-lea și de către Einstein, microfilme reproducînd cărți întregi, reviste, ziare, cataloage, un aparat de proiecție (cu modul de întrebuințare), o peliculă cu actualități cinematografice (inclusiv o paradă a modei)...

La data aceea *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau lipsește din rețeaua universului concentraționar nazist, iar dr. Josef Mengele abia și-a dobîndit titlul de doctor în medicină, adăugîndu-l celui de doctor în filozofie.

Apoi, la două decenii de la încheierea războiului, în 16 octombrie 1965, în incinta aceleiași Expoziții mondiale de la New York, este introdusă în pămînt (la 17 m adîncime) o altă capsulă (lungime 2,30 m, greutate 219 kg). Distanța de la capsula nr. 2 pînă la capsula nr. 1 este de numai trei metri, dar ce departe se află, totuși, una de alta (latitudine nordică — 40°44′34″, latitudine vestică — 73°50′43″). Conținutul : 45 obiecte și 117 000 pagini de texte microfilmate (discuri interpretate de Beatles, Frank Sinatra, Ella Fitzgerald, imprimări cu orchestre simfonice, un fragment de grafit din reactorul atomic al lui Enrico Fermi (construit în timpul războiului), fragmente din cabina spațială a cosmonautului Scott Carpenter, un aparat de fotografiat automat, un bikini, un radioreceptor cu tranzistori, un stilou cu pastă, o perie de dinți elec-

---

[317] Cu doar o săptămînă înaintea semnării „Acordului de la München", în capitala Bavariei, de către Hitler, Ciano, Chamberlain și Daladier. În schimbul sacrificării Cehoslovaciei (dezmembrată de comun acord), pacea lumii pare asigurată, prim-ministrul britanic, la înapoierea pe aeroportul londonez, flutură un exemplar din acord, apoi declară : „Cred că am intrat într-o eră de pace" („era" nu ține nici un an ; la 1 septembrie 1939, prin atacarea Poloniei, se declanșează a doua conflagrație mondială).

trică, antibiotice, tranchilizante, resturi de meteoriți, o baterie solară, un film de Ingmar Bergman, benzi magnetice cu programe de televiziune, fotografii cu performanțe sportive, *Bătrînul și marea, Pe aripile vîntului,* poeme de Saint-John Perse, T. S. Eliot și Boris Pasternak, materiale despre procesul de la Nürnberg, despre explozia demografică și nașterea noilor state, despre radar, telestar, stereofonie și cinerama, despre sateliți artificiali și vaccinuri, textul mesajului transmis de submarinul atomic „Nautilius" atunci cînd a trecut pe sub Polul Sud.

În 3 000 de puncte ale globului au fost îngropate mesaje pentru cei de peste 150 de generații, precizîndu-se conținutul capsulei nr. 2, precum și poziția ei exactă. Despre Auschwitz-Birkenau sau alte *KZ*-uri poate să transpară ceva din materialele privitoare la procesul de la Nürnberg. Omenirea știe, atunci cînd e nevoie, cum să-și păstreze obrazul curat (măcar față de succesori). Iar dr. Mengele, în toamna lui 1965, nu se află pe o latitudine foarte depărtată de ambele capsule, ci în America de Sud, pe aproape de Tropicul Capricornului...

„MUSULMANII" (I)

Dacă unii *Häftlingi* își spun „iepuri" (și, autorăsfățîndu-se inutil folosesc diminutivul „iepurași"), ceea ce parc-ar îndepărta de ei noțiunea strictă și tristă de *cobai,* altora li se spune (la Auschwitz-Birkenau și într-alte *KZ*-uri) „musulmani", fără absolut nici o legătură cu credința lor religioasă, cel mult, poate, fiindcă Dumnezeul lor i-a părăsit. La Ravensbrück, acelorași li s-a dat porecla de *Schmuckstück,* adică podoabă (cu sens peiorativ) sau bucățică de preț... În vocabularul folosit de deținuți, rostul invenției lingvistice este, indiscutabil, să protejeze, fie și superficial, strat izolant de umor amar și înțelepciune ancestrală, psihicul individului supus, necontenit, presiunilor distrugătoare din afară. *Die Lagersprache* — jargonul multinațional din lagăr — are ca scop și comunicarea simplă, simplificată, între oamenii care vorbesc limbi diferite. Unanim, tacit acceptat, acest limbaj al universului concentrațional denumește *Effektenlagerul* (depozitul de efecte colectate de la victime)... *Canada ;* un sector neterminat la Birkenau, unde traiul este în mod special insuportabil... *Mexic ;* orice învîrteală prin care faci rost de ceva, fie și șterpelind... *a organiza* („Am *organizat*

pîinea asta" ; „De unde ai cămaşa asta de noapte ?" — „Am *organizat*-o la Canada") ; *Injektion...* pentru injecţia mortală cu fenol, direct în inimă (dr. Krebsbach din *KZ* Mauthausen dobîndise, pentru aceasta, porecla *Bachspitz* — *Spitz* = ascuţit, cu vîrf) ; etc.

Existenţa în *KZ* n-are cum fi, însă, înseninată, ameliorată cît de cît, prin cuvinte. Sărind din vagonul de cale ferată pe rampă, scăpînd de prima selecţionare, *Häftlingul* a şi trecut un prag care-l separă, definitiv, de lume, de normalitate, destînîndu-l „musulmanizării", morţii prin inaniţie şi indiferenţă : *În asemenea condiţii de viaţă, deţinutul surmenat, subalimentat, insuficient protejat împotriva frigului, slăbea progresiv cu 15, 20, 30 kg, pierzînd 30—35 la sută din greutate. Greutatea unui om normal scădea la 40 kg. Unii aveau 30 şi 28 kg. Individul îşi consuma rezervele de grăsime, muşchii. Se decalcifia. Devenea, potrivit termenului clasic din lagăre, un „musulman". Este cu neputinţă de uitat cu ce dispreţ îi tratau S.S-iştii şi anumiţi deţinuţi bine hrăniţi, pe aceşti nenorociţi, cu ce spaimă veneau caşecticii*[318] *la consultaţie, unde, după ce se dezbrăcau, se răsuceau în loc şi îşi arătau fesele, întrebîndu-l pe medic :*

— *Nu-i aşa, domnule doctor, că nu sînt încă musulman ?*[319]

De cele mai multe ori erau conştienţi de starea lor şi spuneau cu resemnare :

— *Iată-mă musulman.*

Starea de musulman era caracterizată prin procesul intens de topire a muşchilor ; nu mai exista literalmente decît pielea pe oase. Se vedea ieşind în relief întreg scheletul şi, îndeosebi, vertebrele, coastele, centura pelviană. Fapt capital, această prăbuşire era însoţită de o prăbuşire intelectuală şi morală. Adeseori era chiar precedată. Cînd această dublă prăbuşire era completă, individul avea o înfăţişare tipică. Era cu adevărat supt, golit, atît din punct de vedere fizic, cît şi cerebral. Mergea lent, avea privirea fixă, inexpresivă, uneori anxioasă. Ideaţia era şi ea extrem de lentă. Nenorocitul nu se mai spăla, nu-şi mai cosea

[318] Cei aflaţi într-o precară condiţie fizică, datorită unei stări de epuizare, de extremă slăbire a trupului, constituind — de obicei — faza finală a anumitor boli.

[319] Medicii de penitenciar, ca şi cei din *KZ*-uri, probează rapid starea generală a celui consultat, gradul de decădere al organismului datorat subnutriţiei şi regimului de muncă impus, ciupindu-l pe deţinut de fese.

nasturii. Era abrutizat şi îndura totul cu pasivitate. Nici nu mai încerca să lupte. Nu ajuta pe nimeni. Aduna mîncarea de pe jos, luînd cu lingura ciorba vărsată în noroi. Căuta în lăzile de gunoi coji de cartofi, coceni de varză, mîncîndu-le murdare şi crude. Este de neuitat spectacolul oferit de cîţiva musulmani care-şi disputau asemenea resturi. Devenea hoţ de pîine, de cămăşi, de pantofi etc. Dealtminteri fura fără abilitate şi era adeseori prins. La infirmerie se străduia să obţină un loc lîngă un muribund al cărui deces nu-l anunţa, încercînd astfel să-şi însuşească raţia lui. Cerea să i se smulgă din gură punţi şi coroane dentare, schimbîndu-le pentru o bucată de pîine ; adeseori era înşelat. Neputînd să reziste poftei de a fuma, schimba pîinea pe tutun. În ansamblu, fiinţa omenească era coborîtă la starea de animal, deşi, adesea, această comparaţie ar fi injurioasă pentru animale. Durata evoluţiei era de aproximativ 6 luni, astfel că următoarea afirmaţie a unui ofiţer S.S. era cît se poate de reală : „Orice deţinut care trăieşte mai mult de şase luni este un escroc, pentru că trăieşte pe spinarea camarazilor săi". Acest interval de 6 luni era atins dacă moralul deţinutului se dovedea bun, însă cobora la o lună şi jumătate sau două, dacă moralul era prost. Dacă deţinutul se gîndea prea mult la foame, la frig, la munca istovitoare, la familia lui, la camera de gazare, în cîteva zile se prăbuşea, devenind o cîrpă şi adeseori un hoţ[320]. *Exemplele erau frecvente. Niciodată nu s-a afirmat*

[320] „Erau două subiecte pe care deţinuţii de la Auschwitz le considerau tabu : cuptoarele şi mîncarea. Vorbind despre mîncare, stimulai, pe calea reflexelor condiţionate, producerea de acizi în stomac şi, deci, pofta de mîncare. Trebuia să te abţii să vorbeşti despre mîncare. Atunci cînd cineva îşi pierdea controlul şi începea să vorbească despre mîncare, era primul simptom de musulmanizare şi ştiam că în două sau trei zile, acest om trecea în stadiul al doilea. Nu exista o distincţie foarte netă : ştiam că omul respectiv nu va mai reacţiona, nu se va mai interesa de cei din jur, nu va mai executa ordinele. Mişcările îi deveneau lente, chipul lui căpăta înfăţişarea unei măşti, reflexele nu-i mai funcţionau, îşi făcea nevoile fără a-şi da seama. Nici măcar în pat nu se mai întorcea din proprie iniţiativă ; stătea culcat fără să se mişte şi, în felul acesta, devenea un musulman, devenea un cadavru cu picioarele oribil umflate. Şi cum la apel trebuia să stea în picioare, îl puneam cu de-a sila la perete, cu mîinile ridicate, fiind, pur şi simplu, un schelet cu faţa cenuşie, lipit de perete şi care nu se mişca, deoarece îşi pierduse simţul echilibrului... (din depoziţia doctorului B e i l i n la procesul lui Eichmann — 1961).

cu mai multă forță decît în lagărele de concentrare primatul moralului și al voinței asupra fizicului. Cînd un deținut se prezenta, după opt-zece zile de lagăr, dinaintea unui medic, acesta putea să aprecieze dacă deportatul avea să reziste sau se va prăbuși în scurt timp. Aspectul general al deținutului, timbrul vocii, felul de a vorbi și de a se comporta etc. erau suficiente pentru o asemenea apreciere (prof. dr. Robert Waitz[321] — arestat la Cler-

[321] El consideră, asemenea majorității medicilor deportați, că deținuții cu cele mai mari șanse în lupta contra prăbușirii lor s-au dovedit a fi „indivizii cu un ideal, deprișii cu lupta, care știau să-și impună o disciplină severă, care acceptau să trăiască grupați". Cei care s-au ținut cel mai bine dintre francezi au fost : 1. adevărații rezistenți (care efectiv făcuseră parte din Rezistență în Franța) ; 2. comuniștii ; 3. cei cîțiva tineri care frecventaseră intens cercetășia ; 4. cîțiva intelectuali de o mare forță morală ; 5. cîțiva lucrători manuali". Și dr. Nyiszli Miklós este de aceeași părere : „Deținuții politici din KZ au demonstrat, prin comportarea lor, că oamenii care au avut un ideal în viața liberă, l-au păstrat și în lagărul de concentrare. Astăzi toată lumea cunoaște condițiile de existență din lagăre. Se știe că, în această prăbușire fizică și morală, oamenii își dezvăluiau adevărata lor ființă. Majoritatea lor trăiau într-o surdă letargie, așteptîndu-și moartea. A existat însă și un grup de oameni hotăriți. Oameni cu conștiință politică evoluată, care au luptat organizat și au avut o atitudine exemplară chiar și în lagărul morții. O dovadă elocventă în acest sens ne-o oferă grupul de deținuți care lucrau în *Zerlegkommando* [comandoul pentru demontări, alcătuit din 4 000 de deținuți]. Aceștia nu adunau din epavele avioanelor alimente sau îmbrăcăminte caldă — obiecte de importanță vitală pentru ei —, ci piese din aparatele de radio. Numai dacă ne gîndim că un post de radioemisiune se compune din mai multe mii de piese de dimensiuni diferite, dacă ținem seama de faptul că, la intrarea în lagăr se făcea o percheziție foarte amănunțită a fiecărui deținut și că, să nu uităm, în KZ pedeapsa cu moartea se pronunța pentru cele mai neînsemnate încălcări ale regulamentului, putem aprecia curajul acestor oameni. Istoviți de muncă, lihniți de foame, acești luptători conștienți au știut să-și păstreze moralul și și-au riscat viața pentru a introduce în lagăr, pe ascuns — fie în zdrențele cu care erau îmbrăcați, fie în gură — piesele necesare unui post de radioemisie-recepție. Iar seara, după ce veneau de la lucru, nu se întindeau în culcușurile lor mizerabile, ci, la lumina unui muc de lumînare, cu unelte lucrate de mîna lor, montau aparatul, căutînd o legătură — pe care au și găsit-o — cu prietenii din străinătate.

mond-Ferrand în ziua de 3 iulie 1943 ; aşadar, de şase luni se află aici, ca *Lagerartz).* [322]

Exterminarea prin... musulmanizare pare să convină de minune torţionarilor, deoarece, faţă de gazare-incinerare, elimină una din „operaţiuni", rentabilizează omorul ; în plus, înlătură viitoarele / posibile acuzaţii, căci este o „moarte naturală" (deşi total favorizată de condiţiile de existenţă ale *KZ*-ului). Nu s-ar putea spune că S.S-iştii şi ceilalţi care activează în universul concentraţionar, nu sînt *deloc* conştienţi de răspunderile care le incumbă, mai cu seamă acum, în partea finală a războiului, cînd deznodămîntul a devenit previzibil : *Pentru noi e semn rău faptul că, în ultimele zile,* Oberscharführerul *Mussfeld parcă ar fi alt om — evită să dea ochii cu noi. Simte şi el că şi-a jucat rolul pînă la sfîrşit. Tragedia s-a încheiat, destinul deţinătorilor de taine sîngeroase nu-l iartă nici pe el. Zile de-a rîndul stă în camera lui, cu uşa încuiată, şi bea, cu nepotolită sete, pentru ca în beţia alcoolului să uite trecutul sîngeros şi să nu se gîndească*

Fapta lor rămîne o strălucită pildă a rezistenţei eroice" (din mărturia scrisă, dată sub prestare de jurămînt şi semnată la 3 octombrie 1947, la Nürnberg, de fostul deţinut *A 8 450*).

[322] Wieslaw Kielar aminteşte, dintr-o perspectivă inedită, repartizarea unui medic la Auschwitz : „A venit şi un *Lagerartz* nou, tînărul doctor Helmersohn, mutat aici, se pare, direct de pe Frontul de Est, în urma intervenţiei tatălui său, general de poliţie sau de jandarmi la Berlin, care îşi proteja astfel odorul de pericolele războiului". Să fi ajuns, totuşi, şi dr. Josef Mengele, prin protecţie, la Auschwitz-Birkenau, tîrziu, în mai 1943, *după* ofensiva sovietică declanşată în Caucaz şi pe Donul mijlociu, *după* deblocarea Leningradului, *după* capitularea armatelor germane la Stalingrad, *după* eliberarea Caucazului de Nord, a oraşelor Kursk, Krasnodar, Voroşilovgrad, Rostov pe Don şi a unei importante părţi din bazinul Donului, apoi a Harkovului... Bănuiala apare din pricina coincidenţei : şi el, ca şi dr. Helmersohn, a venit direct de pe Frontul de Est (pare-se după o scurtă permisie acasă, în familie, la Günzburg, cuvenită după infernul frontului). Oare *KZ*-urile reprezentau un adăpost, un loc de refugiu pentru cei care voiau să-şi salveze pielea în plin război ? Pentru dr. Mengele putea prea bine să intervină fie tatăl său, industriaşul Karl Mengele, fie fostul său profesor, Freiheer Otto von Verschuer. Cele făptuite aici, în *KZ* Auschwitz-Birkenau, de către un ins care doreşte să-şi salveze, cu orice chip viaţa, ar dobîndi o semnificaţie şi mai sinistră.

la soarta care-l pîndește. Într-o bună zi [de la sfîrșitul lunii noiembrie sau din decembrie 1944], *pe neașteptate, apare doctorul Mengele. Vine de-a dreptul în odaia noastră, bănuind că nu sîntem în sala de autopsie, deoarece, de cîteva zile, n-avem nimic de lucru. Ne împărtășește vestea că, pe baza unor ordine venite de sus, KZ Auschwitz se lichidează complet. De astă dată nu-i vorba de lichidarea populației lui, ci de lichidarea însăși a instituției. Două dintre crematorii vor fi demolate, al treilea rămîne deocamdată în picioare, pentru arderea morților din lagăr. Noi patru, împreună cu instalația sălii de autopsie, cu preparatele conservate pentru muzeu și cu arhiva, ne mutăm în incinta crematoriului IV, singurul care va mai funcționa. Crematoriile I și II se demolează numaidecît, iar crematoriul III, după cum știm, arsese pînă la temelie cu ocazia răscoalei organizate la 6 octombrie de* S o n d e r k o m m a n d o.

Dar muslmanii continuă să moară.

Înainte de a-ți da duhul, aici la Auschwitz-Birkenau, ți se mai tatuează o literă — una singură — pe antebrațul stîng, în fața numărului matricol : „L". Toți știu ce înseamnă acest „L" : inițiala cuvîntului LEICHE (Cadavru). Alt indiciu al apropiatei morți : nu li se mai dă *deloc* de mîncare... (din nou : rentabilizare !). *Încă de la distanță se simțea un miros înfiorător de putreziciune și de materii fecale care fermentau. Odată intrat în curte, căci blocul era înconjurat de un zid înalt de 2 metri, un spectacol cu adevărat înfricoșător se prezintă privirilor tale înspăimîntate. La stînga, chiar lîngă poartă, sînt nenorociții cu picioarele rupte, cu flegmoane, cu edeme, toate infirmitățile imaginabile. Ceva mai departe, alți bolnavi care par ceva mai puțin slăbiți, merg tîrîndu-se ; în sfîrșit, în fundul acestei scîrnave curți, morți și vii descărnați, amestecați unii cu alții. În primele luni ale șederii noastre, cînd intram în curtea aceasta, din toate părțile se întindeau brațele rugătoare ale celor pe care-i cunoșteam și auzeam strigăte care îți sfîșiau sufletul : „Doctore, ajută-ne !" Dar noi eram, vai, cu totul neputincioși ; asistența noastră trebuia să se mărginească la cîteva cuvinte de îmbărbătare, de nădejde și de consolare, care însă ne lipseau și nouă. Această mizerie omenească de neconceput, această cohortă de diareici și caşectici era înspăimîntătoare. Erau mulți de o slăbiciune de nedescris, iar cei mai mulți aproape în întregime goi, căci își murdăriseră îmbrăcămintea și rufăria pînă la refuz și acestea nu fuseseră în-*

locuite. Trei lăzi în mijlocul curții reprezentau closetele. Lăzile, nefiind golite prea des, debordau de materii fecale, iar urina inunda terenul pe un perimetru de aproape doi metri. Ce spectacol îngrozitor ofereau acești abandonați, acești condamnați la moarte, descărnați, tîrîndu-se jalnic pînă la ladă, unde, neputînd să se țină pe picioare, cădeau în murdărie și agonizau acolo pînă ce moartea venea să pună capăt lamentabilei lor existențe ! (dr. Desiré Haffner).

Peste puțini ani, în sala *Justizpalastului* din Nürnberg, un expert — prof. dr. J. Olbrycht — va descrie, în cadrul procesului intentat celor din garnizoana Auschwitz, simptomele „bolii foamei și epuizării", ireversibil instalîndu-se după isprăvirea întregii rezerve de grăsime a organismului, iar acesta se vede obligat să acopere, din propriile-i resurse, deficitul în calorii ; drept urmare, prin consumarea fiecărui gram de albumină, se produce o blocare datorită distrugerii și atrofierii tuturor organelor. Biografia „musulmanului" n-are altă încheiere decît aceeași „călătorie prin coș" : fie că e supus unui *Sonderbehandlung* (tratament special [323]), fie că, aparent mai norocos, moare în somn, adormind, pur și simplu, fără a-și mai da seama de realitate, de ce anume se întîmplă cu el (prăbușirea psihică l-a îndepărtat tot mai mult de ceilalți, nici măcar soarta lui nu l-a mai interesat). Dintre „musulmanii" care vor apuca să fie eliberați, la sfîrșitul lui ianuarie 1945, mulți (din cei atît de puțini) mor după cea dintîi masă substanțială, din pricina efortului digestiv căruia organismul nu-i mai poate face față.

„Musulmanizarea" este premeditată ! Valoarea în calorii a hranei stabilite și efectiv împărțită în *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau nu reprezintă decît o treime din ceea ce are absolută nevoie organismul uman pentru o bună funcționare (conform normelor minime fixate de Comitetul fiziologilor din Secțiunea Igienă a Societății Națiunilor [324]).

---

[323] Egal : exterminare !

[324] Hrana unui om care efectuează o muncă forțată trebuie să însumeze, zilnic, peste 4 800 de calorii ; a unui muncitor obișnuit — 3 600 calorii ; metabolismul de bază al unui adult este puțin peste 1 744 calorii pe zi, adică atîtea calorii sînt indispensabile menținerii individului în viață, dacă acesta se păstrează într-o stare de complet repaos, culcat, nemișcat, bine învelit. După încheierea celui de-al II-lea război mondial se vor mai auzi voci în apărarea naziștilor, ca de pildă a lui Peter Kleist, autor vest-ger-

In baraca deținuților ajung întotdeauna (cu consimțămîntul tacit al autorităților lagărului) mai puține alimente decît e prevăzut și chiar din ceea ce magazia îi furnizează bucătăriei. Pe toată filiera se fură fără milă (în acest univers irațional, mila pare superfluuă) : la magazie, la bucătărie (o pîine, în loc să fie tăiată în patru, este tăiată în șase sau opt „porții" astfel înjumătățite), pînă și *Blockältesterul* [325] își însușește (pentru a trafica) 50 de grame din rația fiecăruia (împărțită o singură dată pe zi, seara, mîncată pe loc, în întregime, de către *Häftlingul* hămesit, pîinea are mare căutare și reprezintă o excelentă valoare de schimb, aur pentru o pîine ! [326]). Dar nu există aliment din care să nu dispară, pe parcurs, o bună parte : din supă, din varză, din cartofi, zahărul din așa-zisa „cafea", din „Avo" (făină), din sare, din cîrnat și margarină, din carne și marmeladă, din brînză — toate distribuite altminteri în cantități de-a dreptul ridicole față de nevoile reale ale unui organism uman, de multe ori supus, în *Arbeitskommando* [327], unui intens, epuizant regim de muncă (10—20 grame de cîrnat, 25—30 grame de margarină, 10 grame de „Avo" etc.). Dar nici calitatea nutritivă a acestora nu corespunde normelor obișnuite : cîrnații, de pildă, deși preparați în aceeași mezelărie unde se preparau și cîrnații pentru S.S-iștii din lagăr, conțin, pentru deținuți, cu cincizeci la sută mai puțină grăsime decît ceilalți, iar pîinea Häftlingilor e acră și greu de digerat pentru stomac,

---

man al cărții *„Ați participat cu toții"*, care afirmă : „Mai întîi de toate deținuților le era foarte bine în lagărele de concentrare. Să comparăm cifrele : deținuții din lagărele de concentrare ale celui de-al III-lea Reich primeau, în perioada cea mai dificilă, cu excepția ultimei faze a războiului, 1 675 de calorii. Numărul de calorii pentru germani a scăzut, în 1945, după capitulare, de la 1 550 la 825, iar în zona franceză la 805" (atenție la procedeu : cînd vorbește despre deținuți, spune vag „cu excepția ultimei faze a războiului", cînd vorbește despre germani *imediat* sub ocupație, citează în schimb cifrele mici).

[325] Șef de bloc (baracă), recrutat dintre germanii arieni, foști deținuți de drept comun în închisorile Reichului.

[326] La Auschwitz, deținutul *122 060* și-a smuls un dinte de aur din gură, cu cleștele, ca să obțină în schimb o bucată de pîine.

[327] Comando de muncă.

supa [328] are 60—90 la sută mai puţină margarină decît e prevăzut...

Un autocamion militar de cinci tone face, de două ori pe săptămînă, o cursă nu prea lungă, de la magazia de alimente a deţinuţilor pînă la bucătăria S.S-iştilor, transportînd saci de făină, de arpacaş, mezeluri şi alte alimente. Existenţa celor din garnizoană e îndestulată, deşi traiul nu poate fi socotit — nici pentru ei — comod ; însă decît pe front, unde moartea seceră fără discriminare, aici, cel puţin, mor doar *Häftlingi*... 55 908 scria cîndva că experienţa dobîndită la Auschwitz este unică, nicăieri într-altă parte nu vezi omul în toată goliciunea lui. Atît deţinut, cît şi torţionar ! O lume închisă, asediată, încercuită de cadavre, de sîrmă ghimpată şi foişoare de pază, de coşurile crematoriilor, de foc şi fum, de mirosul acroleinei şi de cenuşă...

Culisele memoriei (19)

„The Celestis Group" (consorţiu american de pompe funebre) anunţă, în 1985 (anul deshumării osemintelor doctorului Mengele), că — în 1987 [329] — intenţionează să plaseze pe orbită, în jurul Pămîntului, un container conţinînd cenuşa cîtorva mii de decedaţi. Preţ informativ : 3 900 dolari de fiecare om incinerat. Se calculează şi durata rămînerii containerului pe orbita Terrei : aproximativ 63 000 000 de ani.

„MUSULMANII" (II)

Lăsaţi fără supraveghere şi ajutor medical, în următoarele cîteva zile au murit aproape toţi. Cadavrele lor au fost incinerate în crematoriul nostru, încărcîndu-se cîte patru cadavre deodată într-un cuptor. Procesul de incinerare a fost şi el scurtat şi, drept urmare, cadavrele nu se transformau complet în cenuşă. Oasele nearse erau sfărîmate cu un pisălog de lemn...

Ultimul comandant al lagărului şi şef al garnizoanei Auschwitz, *Oberstrumbannführerul* Richard Baer, adoptă

[328] Aciditateta supei echivalează cu aceea a oţetului de masă (după analizele efectuate de *Higiene Institut der Waffen S.S. und Polizei in Auschwitz OS).*

[329] Omul nu vrea să fie dat uitării. Dar proiectul nu s-a realizat !

„principiul" potrivit căruia și răul cel mai rău e prea bun pentru deținut. Arhivele Institutului de Igienă local, capturate la eliberare, dovedesc aplicarea acestui „principiu" cu maximum de rigurozitate : grație alimentației, în raport cu munca pe care o îndeplinește, un *Häftling* devine „musulman" în trei pînă la șase luni (iar cei care reușesc să supraviețuiască intervalului amintit înseamnă — după opinia doctorului Hans Münch [330] fost director al Institutului de Igienă — că și-au făcut rost de alimente în plus). Adevărul este că, la un moment dat, ajunge și o lună și jumătate pentru ca individul să se „musulmanizeze" : pielea pe os și ochii febrili, paloare, lipsă de fizionomie, de expresie, de individualitate, de caracter distinct, se mișcă din ce în ce mai puțin, într-o lume de măști ale foamei : *Descrierile de ospicii care ne-au rămas din Evul Mediu le-ar fi părut acestor nenorociți un vis minunat. De jur împrejurul blocului 7 se răspîndea un miros greu, de diaree, de cadavru, de putreziciune. În curte, sute de cadavre și de oameni în agonie, peste care trebuia să calci pentru a trece pragul blocului. Acolo, înghesuiți în condițiuni de nedescris, dădeau impresia unei autentice „Curți a miracolelor"* [331]. *Atmosfera încărcată de tot felul de mirosuri grețoase era aproape de nerespirat... Nu se distribuia nici un medicament, iar bătăile curgeau pînă în ultima clipă. Rațiile alimentare erau deosebit de reduse : o treime sau o pătrime din rația normală, căci furtul ajunsese... la proporții scandaloase. O suferință suplimentară era impusă acestor oameni extenuați și bolnavi : setea, chin cumplit pentru cei cu febră de 40°. Iar la suferința fizică se adăuga suferința morală : așteptarea mașinilor care trebuiau să-i ducă la camerele de gazare* (dr. André Lettich). Colegul și camaradul său, dr. Désiré Haffner adaugă : *Prima mișcare era să te dai înapoi, astupîndu-ți nasul, pînă într-atîta de grețos era aerul, îmbîcsit, greu, de nerespirat. Numai țipete și gemete...*

Imediat după război, un medic britanic — dr. H. Heller [332] a inițiat un experiment : alcătuind un regim alimentar cu aceeași valoare nutritivă ca al deținuților din KZ-uri, însă pentru... șobolani, a constatat că, astfel hră-

---

[330] Judecat în 1947 de către Tribunalul Național Suprem din Varșovia și achitat de toate capetele de acuzație.

[331] Vechi cartier parizian, refugiu al cerșetorilor și vagabonzilor în Evul Mediu (vezi : Victor Hugo — „Notre-Dame de Paris").

[332] Royal Society of Medicine.

niți, cobaii (fără nici o restricție de ordin cantitativ) deveneau incapabili să absoarbă o cantitate suficientă de hrană, în stare să acopere nevoile reale ale organismului lor, iar la capătul a trei luni simptomele specifice foamei marcau animalele. Și șobolanii se... musulmanizau.

Trebuie să ai un moral excepțional, aici, la Auschwitz-Birkenau (ca dealtminteri în întreg universul concentraționar), pentru a ține piept tuturor vicisitudinilor, începute cu debarcarea din vagon, prima selecție, despărțirea de familie, tatuarea numărului de *Häftling* pe antebrațul stîng, înghesuirea într-o baracă, apelurile, munca de ocnaș, subalimentația, cîte și mai cîte, toate focalizate parcă în discursul cu care unul dintre tartorii *Konzentrationslagerului* îi întîmpina pe nou-veniți, în semn de bun-sosit :

— Vă anunț că n-ați venit aici într-un sanatoriu, ci într-un lagăr de concentrare german, din care nu există altă ieșire decît prin coș. Dacă asta nu-i convine cuiva dintre voi, el n-are decît să se arunce, imediat, în sîrma ghimpată. Dacă sînt evrei în convoi, ei n-au dreptul să trăiască mai mult de 15 zile, dacă sînt preoți, ei pot trăi o lună, și toți ceilalți — 3 luni *(Lagerführerul* S.S. K. F r i t z s c h).

Ca să nu faci „boala foamei" se cere, înainte de toate, să-ți păstrezi moralul și, deloc în ultimul rînd, să fii descurcăreț, altminteri, după trei luni nu mai există drum de întoarcere. Mărturia unui *Häftling* care a reușit să reziste la Auschwitz patru ani și jumătate (de la mijlocul lunii iunie 1940 pînă la sfîrșitul anului 1944, cînd a fost mutat într-alt *KZ* : „Adio, Auschwitz ! Am supraviețuit... Dar ce va fi mai departe ?"), trage greu în balanță : *Bineînțeles că am intrat și eu în grupă. În fața blocului ne aștepta un Blockführer. Ne-a ordonat să încărcăm cu „sicrie" și tărgi de tablă căruța... Trăgînd căruța, alergam spre poarta lagărului goniți de S.S-ist... Imediat după gardul de sîrmă ghimpată, în dreptul corpului de gardă, era o carieră de nisip mică, așa-numita Kiesgrube... Pe un petic restrîns de teren plat stăteau pe două șiruri, carabinele la picior, cîteva zeci de S.S-iști cu căști. Ni s-a ordonat să fim pe-aproape, chiar lîngă taluz. După descărcarea lăzilor din căruță ni s-a spus să ne întoarcem cu spatele la groapă, unde, peste un moment, avea să înceapă execuția... Primul condamnat, cu mîinile legate la spate, împins fără menajamente de un S.S.-ist tînăr, a urcat panta abruptă. Condamnatul era desculț, îmbrăcat în pantaloni de civil rupți și într-o zdreanță care, cîndva, fusese o cămașă... Plutonul de execuție a luat poziție. În stînga, pe o ridicătură,*

stătea un grup de ofițeri ; unul dintre ei a început să citească sentința, iar cînd a terminat, altul a dat comanda :

— *Feuer !* (Foc !)

A urmat prima salvă... Condamnatul s-a prăbușit în nisip ca secerat...

— *Leichenträger !...* [333]

Am coborît cu tărgile. Îndemnați de S.S-iști, am așezat trupul inert pe targa de tablă și am luat-o la goană cu sufletul la gură, întîlnindu-ne pe drum cu următorul condamnat. Pînă să descărcăm targa, a și răsunat a doua salvă... am pus primul cadavru într-una din lăzile aduse din lagăr. Imediat după următoarea salvă am alergat jos, după altă încărcătură... Acestuia i-au ieșit toate viscerele. Grăbindu-ne, le-am luat în mînă, calde încă, aburinde. În timp ce urcam, de pe traga înclinată se scurgeau șiroaie de sînge. Munceam fără să avem răgazul de-a ne trage sufletul. Jos, sus, jos, sus, mi-e greu să țin minte de cîte ori...

— F e u e r ! *Următorul !... În coșciuge !...*

Nu mai era loc, așa încît băgam cîte doi.

— *Weg mit diesem Dreck !* (Valea cu căcatul ăsta !) — *ne zorea un S.S-ist. Los !'Schneller ! Du blöder Hund !* (Degajează ! Mai repede ! Tu, cîine idiot !)

Urechile îmi vuiau, inima bătea violent. Mă sufoca mirosul dulceag și grețos al sîngelui... Pentru munca depusă, în seara aceea am primit supliment [334] (W i e s l a w K i e l a r).

Scepticismul le-a sugerat polonezilor replica des folosită : „Sowieso Krematorium" (Și așa [ajungem la] crematoriu" ; optimismul incert îl determină pe fiecare să cînte un fel de „imn-marș" local : „Im Lager Auschwitz war ich zwar" (În lagărul Auschwitz am fost eu într-adevăr), cîntat *la timpul trecut,* ca și cum ar exista posibilitatea să fie, cîndva, o amintire, așadar semn de supraviețuire... Universul concentrațional este lipsit de anotimpuri și de reflexele lor colorate, totul începe și se sfîrșește în eul individului, rădăcinile înfipte în memorie au fost tăiate, circuitul pare întrerupt pentru totdeauna. „Boala foamei" îl face pe om, neom. Același *Haftling 8 450* (după ce va părăsi Ausch-

---

[333] Deținut însărcinat să care cadavre.

[334] Suplimentul pentru muncă grea *(Schwerarbeiterzulage)* ar fi trebuit să conste în sporirea rației de pîine la 700 grame și de cîrnat la 100 grame, însă, de obicei, și acestea erau dijmuite.

witz-ul trecînd prin alte lagăre) ajunge — în luna mai 1945 — în *Arbeitslagerul* Webelin, unde-l va prinde eliberarea, moment uluitor prin amestecul de sublim şi grotesc, de bucurie şi înfiorare: *Paturile noastre erau pline de cartofi* [luaţi pe ascuns din silozurile în care munceau la încărcarea vagoanelor]. *După terminarea lucrului îi preparam în diverse feluri. Întrucît sufeream de Durchfall*[335], *îi coceam în spuză. Dar asta nu m-a ajutat prea mult. Diareea mă chinuia groaznic... Adevărata groază m-a cuprins însă a doua zi, cînd am observat că Durchfallul se transformase în dizenterie. Acesta era sfîrşitul! Puteam să mai rezist cel mult trei-patru zile* [după patru ani şi jumătate de lagăr], *lucru pe care-l ştiam de pe vremea cînd îi observam pe dizentericii de la Auschwitz. Singura salvare era să nu mai mănînc nimic şi să înghit cărbune, căci în acele condiţii nu mai putea fi vorba despre medicamente. Două zile de post şi cantităţile mari de cărbune s-au dovedit salvatoare. Dizenteria a încetat... În cursul zilei am simţit o ameliorare substanţială. Seara am mîncat un cartof copt pe so-*

---

[335] Diaree. „Cadavrele pacienţilor *Obersturmführerului* dr. Wolff, decedaţi în urma diareei, sosesc unul după altul pe masa de autopsie. Ajungînd la al treizecilea cadavru, încerc să sistematizez rezultatele obţinute pînă acum. În toate cazurile mucoasa stomacală prezintă un proces inflamator care atacă glandele aparatului digestiv, mai ales pe cele producătoare de suc gastric, provocînd chiar atrofierea lor totală. Fără sucuri gastrice nu se poate face digestia, în schimb apar fermentaţii abundente. A doua constatare pe care o fac priveşte starea inflamatorie a mucoaselor intestinului subţire, însoţită de o accentuată subţiere a pereţilor intestinali. A treia constatare se referă la cea mai importantă secreţie pentru funcţia intestinului subţire: secreţia de bilă, element de neînlocuit în digerarea grăsimilor. La deschiderea veziculii biliare, în locul secreţiei de culoare galben-verzuie găsesc un lichid vîscos, incolor, care abia colorează fecalele şi deci nu-şi poate îndeplini funcţia digestivă. A patra constatare priveşte inflamaţia mucoaselor intestinului gros şi atrofierea totală a pereţilor intestinali, subţierea şi friabilitatea lor. Intestinele se prezintă ca o foiţă de ţigară. Ele nu seamănă cu un tub digestiv, ci cu nişte tuburi de evacuare, în care, dacă sus se toarnă o substanţă oarecare, ele o elimină în cîteva minute. Iată deci, în linii mari, observaţiile mele. Munca pe care o fac este foarte monotonă, deoarece nu prezintă nimic nou şi interesant. Aceasta este însă atribuţia mea" (dr. Nyiszli Miklós).

bîta de fier. În noaptea aceea n-am putut adormi. În depărtare se auzea artileria. Cerul era brăzdat de luminile reflectoarelor. Dimineaţa n-am ieşit la lucru. La prînz am făcut pregătiri pentru părăsirea lagărului... După cîtva timp am ajuns în lagărul mare care semăna atît de mult cu Birkenau. Lagărul era foarte aglomerat. De cînd fuseserăm mutaţi la Arbeitslager, *aici veniseră mii de deţinuţi aduşi din diferite părţi* [universul concentraţionar se prăbuşeşte o dată cu fronturile]. *Majoritatea lor umblau pe lunca dintre barăci şi şosea. Unii stăteau în jurul focurilor — li se îngăduise să le aprindă —, alţii hoinăreau în grupuri mari, vînîndu-i pe deţinuţii aduşi în timpul nopţii dintr-un lagăr în care primiseră pachete ale Crucii Roşii*[336], *dacă cineva nu dădea de bunăvoie pachetul, i-l luau cu forţa. Chinuiţi de diaree, aceia care apucaseră să mănînce alimentele credeau că au găsit un adăpost liniştit în latrine. Banda turbată de foame năvălea acolo şi, după o luptă scurtă şi dură, înhăţau resturile de alimente şi-i înecau pe nefericiţi în gropile cu fecale. Erau şi dintre aceia care se mulţumeau cu cadavrele aflate aproape la fiecare pas. Kapo tocmai ducea un „canibal" spre o grămadă de cadavre ; unul dintre acestea, fără fese, fusese victima unui astfel de mîncător de oameni. După cîteva clipe, cadavrul „canibalului" zăcea alături de cel cu fesele tăiate... A venit amiaza. S-a făcut cald de-a binelea. În jur domnea o liniştе netulburată de nimic. Deodată s-a auzit o detunătură. În locul unde şoseaua ieşea din pădure s-a ridicat un stîlp de foc şi fum. Nişte siluete încovoiate fugeau de-a lungul liziere. Dintre copaci au apărut două vehicule mari însoţite de zgomotul motoarelor. Doamne ! Sînt tancuri !... Alergăm cît putem de repede spre gard. Emoţia ne taie respiraţia. Din pieptul a mii de oameni, doar pe jumătate vii, iese un strigăt de fericire : — Ura ! Ura ! Vivat ! Libertate ! ! ! Cineva smulge cu mîinile goale sîrma ghimpată din gard. Pe şosea trec în goană maşini de teren ale Crucii Roşii. Cotesc pe drumul de ţară şi se îndreaptă direct spre poarta*

---

[336] „Deoarece noaptea pachetele primite [acţiunea contelui Folke Bernadotte pe lîngă Heinrich Himmler] dispăreau, ei mîncau toate alimentele deodată, ceea ce însemna moartea. Dezobişnuit cu grăsimea, organismul nu rezista la această încercare. Rămîneau în viaţă cei cărora le dispărea pachetul. Iată perfidia soartei !" [şi a lui Himmler, care ştia ce se va întîmpla cu cei „favorizaţi ?"].

lagărului care nu mai există[337]. *Se opresc la prima baracă, dinaintea căreia zace mormanul de cadavre ; în vîrf este ultima victimă a lagărului şi a foametei — „canibalul".*

De cîte ori şi cine ştie de cînd nu şi-au descris *Häftlingii,* în minte, clipa eliberării lor ! Şi cum arată aceasta în realitatea nudă, halucinantă, plasîndu-te brutal între două deşerturi de nisip ? Apartenenţa la universul concentraţionar nu încetează subit, o dată cu uralele, cu braţele descărnate fluturînd, cu prima baie şi primul prînz îndestulător (şi, poate, fatal)... Majoritatea vor mai peregrina destul pe şoselele supraaglomerate, căci toată Germania pare a fi pe drumuri, motiv pentru care *Häftlingul 290* notează cu puţină vreme înaintea eliberării sale : *La un moment dat a ajuns pînă la noi un zgomot neobişnuit, ceva ce părea să denote o circulaţie foarte intensă pe stradă. Ce putea fi ? Am ciulit urechile. Se auzea cît se poate de clar uruitul a zeci de maşini. Mai tîrziu au răsunat pe caldarîm roţile unor căruţe şi, în cele din urmă s-a auzit zgomotul făcut de sute de oameni care treceau... „Sînt refugiaţi... !" O mulţime de refugiaţi germani ! Bătrîni, femei şi copii.. Încărcaţi cu bagaje, pe jos, în căruţe, în furgoane, fiecare cu ce poate, merg pe toată lăţimea străzii.. Fug ! Auziţi ? Fug cum fugeam noi în 1939 !...* (cînd Hitler a invadat Polonia).

Şi din nou valurile existenţei par amalgamate de soartă, în vălmăşagul evenimentelor fiecare căutînd o ieşire ono-

---

[337] În general, Aliaţii cunoşteau existenţa şi amplasarea multor lagăre de concentrare, nu o dată avioanele lor de recunoaştere au fotografiat şi filmat *KZ*-uri, dar fără urmări notabile, în afara avertismentelor lansate prin radio şi a înfiinţării, la Londra, în 7 octombrie 1942, cu participarea a 17 naţiuni, a *Comisiei interaliate pentru cercetarea crimelor de război — UNWCC.* Clişeele şi filmele au fost păstrate. Ar fi fost absolut imposibil să nu se descopere prezenţa atîtor sute de *Konzentrationslagere,* în măsura în care specialiştii puteau să „citească" detaliile imaginilor recoltate de pe teritoriul inamic : Constanţa Babington-Smith, ofiţer în corpul auxiliar feminin al R.A.F.-ului, a identificat rampele în formă de „T" pe sute de fotografii aeriene ; după o serie de factori ştia să evalueze dimensiunile obiectelor (lungimea umbrelor în raport cu ora la care fusese luată fotografia etc.). Adevărul este că, aşa cum arată William Stephenson-*Intrepid* (Temerarul) : „E cu neputinţă de tăgăduit că se cunoştea faptul că Hitler îşi pusese în aplicare planurile de lichidare a evreilor, chiar în perioada în care conciliatorii îi făceau concesii" — adică în 1938.

rabilă, în primul rînd să scape cu viaţă. Şi fostele victime, şi vinovaţii, şi nevinovaţii... În puhoiul de oameni se află şi dr. Josef Mengele, cu primul său nume de împrumut figurînd în actul de identitate din timp procurat : dr. Fritz Hollman (aşadar, „Îngerul Morţii" ştie de mult ce-l aşteaptă pentru ce a făptuit şi nu înţelege să se dea, cu una, cu două, pe mîna învingătorilor). El însuşi a consemnat momentul retragerii spre Germania, într-o coloană militară sanitară : „În noaptea capitulării [8 spre 9 mai 1945] ne-am îndreptat spre vest, spre primul oraş mare [Nürnberg], am fost făcuţi prizonieri de către americani". Aceştia însă l-au eliberat pe doctorul „Fritz Hollman", cu conştiinţa împăcată, deoarece *acest* nume nu figurează pe listele criminalilor de război care trebuie căutaţi şi capturaţi în mod special, din timp întocmite de Aliaţi. Dar dacă dr. Mengele, nemustrîndu-se, ştie ce-ar avea de plătit cînd adevărata lui identitate ar fi descoperită, ceilalţi, victimele, îşi vor căuta la nesfîrşit identitatea pierdută, căci vin dintr-o lume incredibilă, cu un limbaj special prezent nu numai în cuvinte, în porecle : *Ce ştiam noi despre universul concentraţionar, noi, cei care l-am trăit ? Decît că proporţiile sale depăşeau pe cele pe care mijloacele fizice ale omului le pot sesiza, că aparatul administrativ, indispensabil pentru a cuprinde aceste mase, era plin de slăbiciuni şi falsificări şi că arhivele pe care le îngrămădea aveau să fie distruse selectiv : mai întîi cele mai secrete, adică cele mai concludente, mai convingătoare. Ultimul lagăr de concentrare nazist şi-a deschis porţile, acea „lume de dincolo" a încetat să-şi decupeze masa în spaţiul real pentru a se profila printre fantomele „dimensiunii istorice", dar ea le-a reîntîlnit fără bagajele lor, goală ca morţii săi. Primele apariţii ale* universului concentraţionar *în istorie n-au fost cele mai puţin deformate : la procesele pentru crimele de război, din 1946 şi 1947, la care am asistat, am fost frapată de faptul că martori şi acuzaţi, folosind acelaşi limbaj esoteric, nu se înţelegeau decît între ei, peste capul judecătorilor şi al publicului. În consecinţă, martorii, revenind în mediul lor anterior, au învăţat să „traducă" ceea ce aveau de spus în faţa unor magistraţi şi spectatori pe care nenumăratele publicaţii despre lagăre îi iniţiaseră. Şi distanţa mi s-a părut că se mai micşorează puţin. Poate că adevărul există. Această lume a groazei apărea astfel ca o lume a incoerenţei, mai înfricoşătoare decît viziunile lui Dante şi mai absurdă decît jocul de zaruri. La pornire, deportatul avea şanse egale de a fi antrenat pe o cale, mai degrabă*

decît pe o alta, dar, după ce se schimba macazul destinului, el nu mai scăpa de panta pe care urma să se coboare spre viață sau spre moarte : într-un anumit grup, cinci șase dintr-o sută de a supraviețui, într-altul cinci șanse dintr-o sută de a muri. Și asupra tuturor nu posedăm, în cel mai bun caz, decît o medie confuză. În acest univers al incertitudinii și tenebrelor, tot atît de cumplit de ireal ca un coșmar, punctele de reper, în spațiu și în timp, au lipsit și ne lipsesc și acum. Cu prețul vieții lor, unii și-au notat o dată, au păstrat un ceas, au consultat o hartă, dar aceste rare precizări nu puteau decît să fie izolate în mijlocul imensității acestei Terra incognita *care s-a scufundat în beznă. Mă gîndeam, în tot cazul, că va veni o zi cînd documentele despre deportare, dispersate în toată lumea, vor ieși din pivnițele sau din lăzile în care putrezesc, că vor apărea cu lacunele lor, cu erorile lor, dar și cu reaua lor credință, cu falsificările lor. În ziua aceea, istoria ar trebui să posede destule fire întreșesute în cele mai largi site ale controalelor sale, pentru a reține contrasensurile cele mai grave, însă pentru aceasta trebuia să extragă din mărturiile vii tot ceea ce ele puteau da și, în același timp, să nu neglijeze nimic în scopul salvării și recuperării textelor care n-au fost distruse, deoarece reînvierea istorică de cea mai mare bogăție nu poate să se producă decît la confluența dintre ancheta orală, dusă cu metode științifice pozitive, și „documente" care au suferit tratamentul critic indispensabil* (Germaine Tillion — fostă *Häftling).*

„Musulmanizați", deținuții continuă să moară pe capete și după ce scapă din lagărele de concentrare. Dar, mai devreme, în vara lui 1944, naziștii lansează — de la Auschwitz — o amplă operațiune de intoxicare a opiniei publice mondiale[338] : *s-a întîmplat, în luna iunie sau iulie că li*

---

[338] Amenințările dintotdeauna ale lui Hitler — că va schimba cursul războiului datorită armelor secrete germane — par să se adevereasc㠠: la doar o săptămînă după debarcarea Aliaților pe coasta Normandiei, capitala Angliei este bombardată cu rachete *V—1.* Totuși, atît frontul de Est, cît și frontul de Vest, se prăbușesc pentru Wehrmacht. Subzistă credința că, în ultima clipă, Reichul va izbuti să încheie o înțelegere separată cu occidentalii, de aceea contează, în calculele făcute și în perspectiva nouă ce se deschide, a victoriei naziste, să fie înlăturate adversitățile, „rezistența morală" a milioanelor și milioanelor de oameni îngroziți de cele aflate în legătură cu universul concentrațional.

s-au distribuit[339] *oamenilor din barăcile suprapopulate o sută de mii de cărți poștale, obligați fiind să-i scrie vreunui cunoscut de-al lor*[340]. *De asemenea li s-a poruncit ca la adresa expeditorului să nu figureze nici Auschwitz, nici Birkenau, ci Am Waldsee. Această localiate se află la frontiera Elveției*[341]. *Cărțile poștale au plecat și răspunsurile au sosit. Eu am fost martor ocular atunci cînd scrisorile de răspuns — cam cincizeci de mii la număr — au fost arse*

---

[339] Există un fel de atemporalitate a evenimentelor petrecute în universul concentrațional, datorită atît repetării stricte a regimului de viață impus de torționari, cît și a fugii de realitate, relativ salvatoare, care estompează punctele de reper temporale.

[340] Majoritatea celor din *KZ* au fost deportați cu întreaga familie, așadar nu li se putea cere să scrie „acasă" (nu mai aveau nici o casă), nici soției sau soțului, copiilor, părinților, de regulă plecaseră laolaltă, o parte — încă de la sosire — fusese exterminată, altă parte supraviețuia... Nu-i greu de imaginat că aceste dreptunghiuri de carton, cărțile poștale, au semnificat pentru fiecare *Häftling* o speranță : rînduri fugitiv așternute, gînduri semi-articulate și, tîrziu, după predarea lor, revenirea cuvintelor... 100 000 de cărți poștale împînzind Europa care se pregătește să-și schimbe cămașa, să răsufle ușurată... După încheierea războiului, același neonazist Peter Kleist — nemulțumindu-se cu afirmația sa : „Mai întîi de toate deținuților le era foarte bine în lagărele de concentrare" — pretinde că totalul victimelor universului concentrațional n-ar fi de 6 000 000 oameni, așa cum s-a arătat la Nürnberg, ci (calcul propriu) doar 1 277 212 ; dar el a avut pe mînă documentele procesului de la Nürnberg și depoziția lui Rudolf Franz Ferdinand Höss, fost comandant la Auschwitz între 1940—1943 : „apreciez că au fost executate și lichidate acolo prin gazare și incinerare cel puțin 2 500 000 de victime ; cel puțin încă o jumătate de milion au murit de inaniție sau de pe urma bolilor, ceea ce înseamnă un număr total de circa 3 000 000 de morți" (numai la Auschwitz-Birkenau).

[341] Presupunînd că, într-adevăr, ar fi fost vorba despre numele unei localități de la frontiera elvețiană, folosită — în cazul respectiv — drept cod, e de mirare că atîtea cărți poștale au revenit, totuși, la Auschwitz, cînd puteau fi direct îndrumate într-altă parte, la Berlin sau aiurea, pentru a fi distruse. Pe de altă parte, o asemenea localitate — Waldsee (Pădurea lacului) — nu figurează în atlasul geografic, dar nici nu-i de crezut că autorul însemnării ar fi greșit, deoarece era un perfect cunoscător al limbii germane. S-ar putea, totuși, ca naziștii — în proverbialul lor cinism — să fi dat drept nume de cod pentru întreaga opera-

pe un rug pregătit în curtea crematoriului. De altfel, ele nici nu mai puteau fi remise destinatarilor, deoarece, pînă să vină răspunsul, toți fuseseră arși. Pentru ce au organizat această acțiune ? Ca să liniștească și să inducă în eroare opinia publică mondială (dr. Nyiszli Miklós).

țiune cu cărțile poștale, avînd scopul de a intoxica opinia publică, numele locului în care, la 20 ianuarie 1942, Reinhard Heydrich a anunțat adoptarea „soluției finale" (sau definitive) în problema evreiască. O așezare Wald există la sud-est de Zürich, și chiar în dreptul lacului Zürich, însă și Wannsee, de la periferia Berlinului, se află plasat lîngă lacul cu același nume de pe drumul spre Potsdam. Mai mult chiar : aici, la Wannsee, este sediul Interpolului (Organizația internațională a poliției criminale, fondată în 1923). În luna martie 1938, cînd Germania a anexat Austria, sediul vienez al Interpolului a căzut în mîinile naziștilor, Himmler l-a destituit pe președintele din oficiu al acesteia, înlocuindu-l cu un *S.S*-ist austriac, ceea ce n-a determinat, de fel, retragerea sau boicotul celor douăzeci și trei de poliții naționale care, la data aceea, erau membre ale organizației (F.B.I-ul american a aderat chiar, la Interpol, în 1939, după izbucnirea războiului). În iunie 1940, în pofida menținerii aparenței de organism neutru, sediul Interpolului este mutat la Wannsee, în fruntea sa fiind *S.S-Obergruppenführerul* Reinhard Heydrich, succedat, în 1942, după ce a fost asasinat la Praga, de către *S.S-Obergruppenführerul* Ernst Kaltenbrunner. Aici, la Wannsee, Heydrich a dat semnalul declanșării „marii vînători finale" de evrei europeni. După război — în octombrie 1979 — prof. Josef Walk, de la universitatea israeliană Bar Ilan, într-un minuțios studiu, a demonstrat că unii au încercat să țină de-o parte Interpolul de planurile celui de-al III-lea Reich (nu este cazul lui Heydrich sau Kaltenbrunner). Cît privește conferința de la Wannsee care a adoptat „soluția finală", aceasta nu s-a ținut la sediul Interpolului, de pe strada Kleine Wannsee, ci într-un imobil de pe strada Grosse Wannsee (după Jacques Derogy). Conferința a fost convocată de cel care a și prezidat-o, Reinhard Heydrich, participînd la lucrările ei S.S-ul, Poliția, un reprezentant al lui Hans Frank — *Generalgouverneurul* Poloniei, Heinrich Müller — șeful Gestapoului, *S.S-Obersturmbannführerul* Karl Adolf Eichmann și alții. Voluminosul proces-verbal al conferinței s-a păstrat. La punctul 2 se menționează că Heydrich anunță participanților c-a fost numit, de către mareșalul Reichului, Göring, în funcția de „însărcinat cu pregătirea soluționării definitive a problemei evreiești în Europa". La punctul 3 : „În locul emigrării s-a hotărît acum, ca o nouă soluție po-

Ideea de a împărți, numai la Auschwitz-Birkenau, o asemenea cantitate de cărți poștale — 100 000 ! — și de a-i obliga pe deținuți să treacă drept „adresa expeditorului", ca un nume de cod, doar „Am Wannsee" (poate locul în care s-a pus la punct „soluția finală", certifică exemplar cinismul inițiatorilor). Și totuși, după ce pacea s-a revărsat asupra omenirii, cu lumina ei încă lunară, unii au continuat să se întrebe dacă existența lagărelor de concentrare naziste a fost sau n-a fost cunoscută.[342] Dar sînt destule

---

sibilă, evacuarea evreilor spre răsărit, cu o avizare prealabilă din partea Führerului. Aceste acțiuni trebuie considerate doar ca o digresiune, ele incluzînd însă de pe acum acele experiențe practice care vor fi de mare importanță pentru viitoarea soluție definitivă a problemei evreiești. În perspectiva soluționării definitive a problemei evreiești din Europa intră în discuție circa unsprezece milioane de evrei" (incluși și cei din Anglia, din Spania etc., neținîndu-se seamă de realitățile politico-militare). Și conducătorul conferinței precizează : „În coloane mari de muncă, separați după sexe [probabil pentru a nu se înmulți, perpetua], evreii apți de muncă vor fi transportați în regiunile respective... Firește că o bună parte dintre ei se vor prăpădi prin selecție naturală. Cei care vor supraviețui pînă la capăt — și va fi vorba, fără îndoială, de persoanele cele mai rezistente — vor trebui tratați ca atare, căci, reprezentînd tocmai rezultatul unei selecții naturale, ar putea constitui, în cazul unei eliberări, nucleul unei viitoare evoluții evreiești". Și, tot atunci, Heydrich a mai vorbit și despre decretul „Noapte și negură", cerînd surghiunirea în... noapte și negură a tuturor adversarilor trupelor de ocupație germane (peste doar 127 de zile, *Obergruppenführerul* Heydrich va fi rănit grav de patrioții cehi, murind curînd). La procesul de la Nürnberg, acuzatul nr. 1 — Göring — rostește : „Eu nu, n-am avut... n-am știut ce a fost în lagărele de concentrare ulterior, după perioada mea". În schimb, în jurnalul *Generalgouverneurului* Hans Frank, e consemnat faptul că, după ce însărcinatul său a revenit de la Wannsee, el și-a adunat subalternii, explicîndu-le : „Credeți cumva că în răsărit ei vor fi colonizați la sate ? La Berlin ni s-a spus limpede : Ce ne trebuie atîta bătaie de cap ? N-avem ce face cu ei nici în răsărit, nici în Comisariatul Reichului ; n-aveți decît să-i lichidați voi înșivă !"

[343] La mult timp *după* încheierea războiului au fost date publicității, în Statele Unite ale Americii, documente care probează faptul că existența *KZ*-urilor era cunoscută și chiar „înregistrată" (de pildă : o fotografie aeriană — datînd din 25 august 1944, dată la care doctorul Mengele se mai afla acolo — înfățișînd, în deta-

probe inatacabile dovedind că acest „secret" a fost devreme penetrat de către decodificatori : *Planul nazist de masacrare a unor victime nevinovate a ieşit la iveală atunci cînd Ultra*[343] *a interceptat şi a transmis B.S.C-ului*[344] *un ordin emis de Hermann Göring, care era şi Reichskommisar pentru problemele evreieşti. Decedat şi debarasat de toate formulele de supracifrare, ordinul, care a parvenit la New York în ultima vară de pace a Statelor Unite* [1941], *îi cerea lui Heydrich să ducă la capăt misiunea ce i-a fost încredinţată, şi anume de a face „toate pregătirile organizatorice, practice şi materiale, pentru a rezolva definitiv problema evreiască"* (W. Stephenson). Aşadar : vara lui 1941 ! Dar cîţi alţii n-au fost incluşi în categoria hărăzită exterminării ! În septembrie 1941, Reinhard Heydrich a fost numit, de către Hitler, Reichprotektor al Boemiei şi Moraviei, moment în care i-a şi spus textual, absolut convins : „Ai toate calităţile să devii Führerul celui de al treilea Reich" (firește, fiind mai tînăr decît Hitler, mult mai tîrziu, cînd ar fi fost cazul.). Prin Heydrich, şi exterminarea poporului ceh a devenit un fapt, tot aşa cum un fapt a devenit şi exterminarea poporului polonez prin Frank, precum şi a francezilor, belgienilor, olandezilor, norvegienilor... Şi mai devreme, încă înaintea semnării Acordului de la München (absolut concesiv faţă de Germania nazistă — 30 septembrie 1938), atît în ţările europene, inclusiv Uniunea Sovietică, precum şi peste ocean, în

---

liu, o bună parte a Auschwitzului, perfect vizibile fiind barăcile Blocului 2, camera de gazare, „Canada", zidul execuţiilor, clădirile administrative, corpul de gardă, locuinţa şi biroul comandantului, bucătăriile, şi, pentru a nu exista nici un dubiu, o coloană de prizonieri se distinge clar ; fotografia n-a apărut atunci — secret militar ! —, iar pînă la eliberarea lagărului au mai trebuit să treacă... cinci luni.

[343] Maşină de decodificare cu ajutorul căreia Aliaţii au penetrat cifrul maşinii germane de criptare „Enigma"—Heydrich (S.S.-*Obergruppenführerul*) s-a ocupat direct de producerea acesteia). Pe toată întinderea războiului, nemţii nefiind în cunoştinţă de cauză, ceilalţi aveau un avantaj de ordin criptanalitiv, strategic şi psihologic.

[344] British Security Coordination (Biroul britanic de coordonare a securităţii) condus de *Intrepid*-Temerarul (William Stephenson).

America, SE ŞTIA că distrugerea unor popoare face parte din proiectele dezvăluite publicului larg german, în scop propagandistic, sub asemenea formule-şoc : „exterminarea prin foc şi sabie" („Der Schwarze Korps" — oficiosul SS-ului). *Soarta „suboamenilor", îngrămădiţi în noile centre de exterminare din Germania, unde omorîrea lor nu necesita decît simpla declaraţie a unui medic că victima nu este utilă societăţii ; pregătirile destinate să reorganizeze întregul sistem de căi ferate ale Europei, pentru a deservi viitoarele lagăre ale morţii ; toate aceste monstruozităţi* a n t e b e l i c e (subl. ns.) *au fost suportate graţie pretextului că, din moment ce nu se vedeau ca atare, nici nu existau realmente... cu un an înainte de a oferi un pretext pentru izbucnirea celui de al doilea război mondial, prin atacul simulat împotriva Germaniei la graniţa cu Polonia*[345], *în ziua de 10 august 1939, Heydrich şi declanşase primele operaţii pe scară mare, pentru a nimici „scursoarea rasială", în conformitate cu planurile lui Hitler.* Dar şi mai devreme, în toamna lui 1935, au fost promulgate legile rasiale de la Nürnberg !

---

[345] Este vorba despre „provocarea de la Gleiwitz", orăşel de frontieră german la graniţa cu Polonia, unde, în seara zilei de 31 august 1939, agenţi naziştі îmbrăcaţi în uniforme poloneze, au atacat postul de radio Gleiwitz şi au transmis un „Apel" (redactat la Berlin) în limba polonezâ şi parţial în limba germană. *Casus belli.* A doua zi, Hitler rosteşte un discurs frenetic, spunînd :

— În noaptea aceasta Polonia a deschis focul pe propriul nostru teritoriu, folosind chiar armata regulată. De la ora 5,45 [de fapt : 4,45] răspundem şi noi focului ; iar de acum înainte ne vom bate dinte pentru dinte şi ochi pentru ochi !

Cu doar cîteva zile mai devreme, la 22 august, vorbindu-le — la Obersalzburg — comandanţilor superiori ai *Wehrmachtului*, rosteşte adevărul :

— O lungă perioadă de pace nu ne-ar prinde bine. Este deci necesar să avem în vedere orice. Distrugerea Poloniei pe primul plan. Eu voi oferi un prilej propagandistic pentru declanşarea războiului, indiferent dacă va fi credibil sau nu. Problema de drept nu se pune pentru începerea şi ducerea războiului, ci doar pentru victorie. În faţa milei, inima trebuie ferecată. Fiţi duri, fiţi nemiloşi ! Acţionaţi mai repede şi mai brutal decît ceilalţi... Este modul cel mai umanitar de a duce războiul, căci el intimidează... Dreptul îi aparţine celui mai tare... Şi acum asupra inamicului !

10 iulie [1942] :

...Nemții nu-și dau încă destul de bine seama cît de răspîndită și adîncă e ura împotriva lor. Brutalitatea senină, cruzimea sistematică și conștiincioasă cu care distrug țări și suprimă popoare, credința barbară în numele căreia înfrîng toate legile de dreptate și de omenie, i-au așezat pe un plan moral care îi desparte de restul lumii : Hitler s-a învins pe el însuși, nimicind de mai înainte orice putință de împăcare ; nimeni nu-i mai poate întinde mîna pentru a-l ierta și a-l scăpa. E osîndit să lupte, să „învingă" mai departe, pînă la capăt, pînă la prăpastie...

6 septembrie [1942] :

Prind la radio, din întîmplare, un „mesaj" din America al lui Thomas Mann către poporul german. Regele Midas[346] — spune scriitorul neamț — prefăcea în aur lucrurile pe care punea mîna. Național-socialismul le preschimbă în noroi... Așa, de pildă, stăm și cu ideea europeană. Europa lui Hitler ![347] Un continent în care unii se întind peste măsură, iar alții mor. O concepție de gorilă. O Germanie nazistă umflată, iar de jur-împrejur, cadavre. Europa va mai fi, trebuie să fie, dar nu va putea fi decît după prăbușirea gorilei... Este și teza mea (G r i g o r e G a f e n c u — fost ministru de Externe din decembrie 1938 pînă în mai 1940 ; apoi, din august 1940 pînă în iunie 1941 este ministru plenipotențiar al României în U.R.S.S. — pagini scrise la Geneva, extrase din „Jurnalul" ținut între 19 mai 1941 și 29 ianuarie 1957).

---

[346] Personaj mitologic, rege frigian, căruia zeul Dionysos i-a împlinit dorința ca tot ceea ce va atinge să se transforme în aur (Midas era s-o pățească, putea să se „musulmanizeze", căci mîncarea, băutura, totul se preschimba în aur, așa că i-a cerut zeului să-l scape de darul ucigaș).

[347] „Avem curajul să afirmăm că scopurile și motivele politice ale lui Hitler vor fi dezbătute încă mult timp de aici înainte... El a schimbat fața lumii mai mult decît orice conducător european care l-a precedat. Deocamdată nu vrem să punem următoarea întrebare : cum trebuie apreciate aceste schimbări ?..." (W a l t e r G ö r l i t z - H e r b e r t Q u i n t — într-o biografie a lui Hitler, scrisă și publicată după război).

Pe suprafața lunecoasă a realității, evenimentele par să extragă, din străfunduri, masive blocuri de memorie sedimentată, abandonată. Printr-o simplă coincidență, Gleiwitzul — „prilejul propagandistic" oferit de Hitler pentru pornirea războiului — se află la 40 km distanță de KZ-ul Auschwitz-Birkenau. Într-una din zilele verii lui 1944, autopsierul doctorului Mengele se vede pus într-o împrejurare și mai puțin obișnuită decît celelalte, cînd se pronunță numele localității care a slujit drept pretext pentru declanșarea celei de-a doua conflagrații mondiale (40—50 milioane de victime): *Am în bibliotecă și un* Petit Larousse. *Pe hărțile din el caut localitățile despre care citesc în ziare. Stau în camera mea și studiez situația de pe frontul de vest, de sud și de est. Aud pași apăsați apropiindu-se; repede întorc pagina cu harta. Aștept, privind spre ușă. Vizitatorul este comandantul crematoriului. Îmi face cunoscut că după-amiază, la ora două, sosește o mare comisie; să fie pregătită sala de disecție. Mai întîi intră în curte un automobil mortuar vopsit în lac negru. Aduce cadavrul unui căpitan S.S. Dau dispoziție oamenilor mei să-l așeze pe masa de autopsie, așa cum se prezintă, adică îmbrăcat în uniformă. Comisia sosește exact la ora anunțată; toți sînt ofițeri superiori S.S, în uniforme strălucitoare. Comisia se compune dintr-un medic colonel S.S, un procuror militar, un judecător de instrucție, doi ofițeri de poliție din Gestapo și un grefier de la Curtea Marțială. Peste cîteva minute apare și doctorul Mengele. Îi poftesc să ia loc; personalitățile se așază și încep o scurtă discuție. Ofițerii de poliție prezintă împrejurările în care au găsit cadavrul. Rănile produse de arma de foc indică posibilitatea unui asasinat sau a unui atentat. Revolverul ofițerului mort se află în tocul de piele prins de centiron, deci posibilitatea unei sinucideri este exclusă. Ar putea fi un asasinat, săvîrșit de colegii săi ofițeri sau de niște subalterni care, dintr-un motiv sau altul, voiau să se răzbune. Dar mult mai verosimil ar fi un atentat, întrucît în Gleiwitz și în împrejurimi populația este cu precădere compusă din polonezi, și atentatele sînt destul de frecvente. Autopsia trebuie să stabilească dacă glonțul a fost tras din față sau din spate, de la ce distanță anume și de ce tip și calibru a fost arma. Actualmente în Gleiwitz nu există medic legist. De aceea cadavrul a fost adus la autopsie în incinta crematoriului. Întrucît de la Gleiwitz pînă la Auschwitz nu sînt decît patru-*

zeci de kilometri, aceasta era soluția cea mai simplă[348]. *Am asistat la discuțiile comisiei, păstrînd distanța cuvenită și tăcînd, așa cum trebuie să se comporte un deținut KZ ; am așteptat cu răbdare ordinele doctorului Mengele. Nici să visez n-aș fi îndrăznit că mie, deținut evreu din KZ, mi se va îngădui să „pîngăresc" prin atingerea mîinilor mele cadavrul unui ofițer S.S. de origine ariană sau să-i fac autopsia. Aceasta cu atît mai mult cu cît, încă pe cînd eram liber, legile rasiale mi-au interzis să îngrijesc bolnavi creștini, adică arieni. De aceea am fost foarte surprins cînd doctorul Mengele se întoarse spre mine și îmi ordonă să fac autopsia. În primul rînd a trebuit să dezbrac mortul, ceea ce nu era lucru ușor. Pentru a-i scoate cizmele trebuiau doi inși. Cer permisiunea să chem oameni care să mă ajute la dezbrăcare. Membrii comisiei discută animat și ne privesc indiferenți în timp ce dezbrăcăm cadavrul. La început am oarecare trac. Secționez pielea de pe craniu și cu mișcări rapide trag o parte peste obrazul mortului, iar cealaltă parte spre ceafă. După aceea urmează partea mai grea : trepanarea calotei craniene și scoaterea ei. Secționările reglementare se succed cu rapiditate. În sfîrșit trebuie să analizez cele două răni. Dacă glonțul a traversat corpul, se observă întotdeauna o leziune la intrare și alta la ieșirea glonțului. În majoritatea cazurilor, specialistul le poate deosebi cu ușurință, deoarece orificiul de intrare a glonțului este mai mic decît cel de ieșire. În cazul de față, sub mamelonul stîng și în spate, la marginea superioară a omoplatului, există două leziuni perfect egale ca mărime. Problema se complică și devine interesantă. Pentru ce oare rana de intrare a glonțului este identică aceleia de ieșire ? Trebuie să găsim explicația unui fapt care contrazice ob-*

---

[348] Ar mai fi de reamintit o altă coincidență : atacanții de la Gleiwitz, în uniforme poloneze de împrumut, au fost germani, criminali de drept comun (din aceeași categorie cu cei care, aici, la Auschwitz-Birkenau, îndeplinesc funcția de *kapo*), cărora li s-a făgăduit libertatea drept răsplată pentru riscul asumat. Dar, după acțiune, un medic S.S. le-a făcut o injecție mortală (iarăși ceva corespunde practicilor din KZ-uri) și li s-au provocat cadavrelor răni cu arme de foc, așadar o „dovadă" pentru reprezentanții presei și pentru investigatorii... accidentului. Pînă la urmă, într-un mod sau altul, toți participanții la „acțiunea Gleiwitz" și-au găsit moartea, minus Alfred Helmut Naujocks, ofițer în Sicherheitsdienst des Reichführer S.S., conducătorul operațiunii care a dezlănțuit războiul.

servațiile experimentale. Brusc, doctorul Mengele pune o întrebare :

— Nu cumva s-au tras două focuri ? Poate s-a tras un glonț din față și altul din spate, ceea ce s-ar fi putut întîmpla dacă victima, după primul foc, ar fi căzut și, zăcînd la pămînt, s-a tras al doilea foc, iar gloanțele n-au ieșit din corp. Așadar ar urma să se fi tras două gloanțe și să existe două leziuni identice.

Ipoteza lui pare verosimilă. Trebuie verificată. Deschid deci traseul glonțului. Acesta, trecînd prin mușchii cardiaci, a atins în tangentă marginea stîngă a coloanei vertebrale, înaintînd într-un unghi de treizeci și cinci de grade pînă la marginea superioară a omoplatului stîng, din care a rupt o mică bucată, și apoi a ieșit din corp. Situația este perfect limpede. S-a tras un singur foc, foarte probabil din față, întrucît traiectoria glonțului evoluează într-un unghi de treizeci și cinci de grade de jos în sus și din față spre spate. Leziunile de intrare și de ieșire sînt identice pentru că glonțul, în drumul său, s-a frecat de coloana vertebrală și, după ce a rupt o bucată din omoplat, n-a mai avut forța necesară de a produce o rană mai mare la ieșire. Nimeni nu trage de sus în jos într-un unghi de treizeci și cinci de grade. Pentru o astfel de împușcătură ar trebui să ridice brațul în sus, ceea ce este dificil. Un partizan nu procedează așa ; n-ar avea nici un rost, cînd poate trage direct, în linie dreaptă. Așadar, nu încape îndoială că glonțul a fost tras din față și nu din spate, cu revolverul orientat în sus, foarte de aproape. Răspunsul la întrebarea dacă focul a fost tras de un cunoscut sau de un străin care, dintr-un motiv oarecare, l-a oprit în drum pe căpitan, intră în componența anchetei judiciare. După cîte văd, membrii comisiei sînt satisfăcuți de explicațiile mele, ba declară că de astăzi înainte vor trimite aici toate cazurile lor de autopsie. După părerea lor este o soluție comodă și bună. Și astfel, după această autopsie, am fost însărcinat cu îndeplinirea atribuțiilor care i-ar fi revenit medicului legist din circumscripția Gleiwitz. Un prizonier KZ, medic legist ! O asemenea încadrare n-are nimeni pe lume !

Aproximativ 600 de zile trăiește dr. Josef Mengele, ca *Lagerarzt*, la Auschwitz-Birkenau : a scăpat de mareea care înghite oamenii pe front, dar frontul se tot apropie... Pier oamenii și aici, în KZ, transformîndu-se în cenușă, în fum, sau supraviețuind cît supraviețuiesc ca simple crochiuri de existență lumească. Deși muncește enorm, „Îngerul Morții" nu are întipărită, pe chipul său frumos, ex-

presia răzbunătoare, vulgară, a altora. Corvoada i se pare firească, de aceea surîde, nu-şi uită bunele maniere deprise acasă, la Günzburg, ştie să se adreseze politicos ; probabil, spre deosebire de ceilalţi, n-are simţămîntul că este o măruntă monedă printre multe altele, pierdută în buzunarul adînc al evenimentelor [349]. Se află *la locul său* şi cercetările pe care le întreprinde pot ajuta, decisiv, destinul celui de-al III-lea Reich, proliferarea rasei ariene. Restul, travaliul de exterminator e secundar şi la fel de necesar. Desigur că sentimentul normalităţii îl determină să-şi invite soţia să stea o bucată de vreme aici, în *Konzentrationslager*, unde moartea e o îndeletnicire ca oricare alta (Irene, mama lui Rolf, băiatul născut în 1944, deci numele Mengele nu se va pierde uşor), unde — tocmai în anul bucuriei de a fi părinte — trebuie să activezi cel mai intens la selecţionarea transporturilor masive sosite din Ungaria (inclusiv din partea Transilvaniei ocupată temporar de către horthyşti). Siluetă suplă la rampă, bărbat tînăr şi chipeş, dichisit, drept ca lumînarea — aşa şi-l vor aduce aminte puţinii deportaţi care vor supravieţui, aşa îl vede, desigur, şi Irene, fără să-şi pună întrebarea, însă, cu ce anume se ocupă un *Lagerartz* care vrea să fie savant, aici, într-un *KZ*... Contrastul dintre degradanta lor existenţă şi eleganţa S.S-*Hauptsturmführerului* purtînd pe braţ însemnul lui Esculap, modifică pînă şi datele realităţii, făcîndu-i pe *Häftlingi* să-l vadă pe dr. Mengele altfel chiar decît este în fapt : „o înfăţişare foarte ariană" — pretinde unul ; „înalt şi blond" [350] — afirmă altul ; „lăsa impresia de om gentil şi cultivat" ; „pe chipul său o expresie plăcută... aproape veselă... era foarte glumeţ" ; „un om cu o înfăţişare agreabilă"... Distorsiuni ale memoriei, ţinînd, tocmai, de coloratura ei afectivă ! Un om, acelaşi om, îmbrăcat în uniformă S.S. purtînd însemnul lui Esculap, binele la braţ cu răul... Şi totuşi, uneori, calmul şi aerul glumeţ dispar ca fumul proiectat în înălţimi de coşurile crematoriilor, dacă intervine — la selecţia de pe rampă — vreun incident capabil să arunce o umbră de îndoială asupra

---

[349] *A 8 450* arată că numele doctorului Mengele produce efecte magice ! Toată lumea tremură în faţa lui, aşadar şi S.S.-iştii.

[350] Dar noi ştim că dr. Mengele, străduindu-se — în felul lui — să contribuie la proliferarea rasei ariene, să descifreze misterul ochilor albaştri şi al părului blond, e oacheş, cu păr negru, de talie mijlocie, n-are nici măcar.., ochi albaştri.

talentului său de a fascina şi a domina ; atunci, o erupţie de furie şi violenţă repune împrejurarea în albia exactă : la sosirea unui transport, o mamă refuză să fie despărţită de fiica ei de 10 ani şi zgîrîie cu unghiile obrazul S.S-iştilor care vor să pună în aplicare decizia doctorului Mengele, acesta îşi scoate pistolul din toc şi împuşcă atît mama, cît şi copila [351] ; aşternîndu-se o linişte crispată, dr. Mengele întrerupe selecţia şi ordonă ca întreg transportul să treacă în partea stîngă (destinaţia : gazare-crematoriu) ! Ar fi de presupus că deţinuţii preferă brutalitatea, chiar cruzimea torţionarilor, decît împrejurările neclare, tipurile ambigue, provocatoare de torsiuni şi tensiuni psihice, greu surmontabile. Dificil de susţinut şi, mai ales, de probat.

Un alt *Häftling* — tatuat cu nr. 112 398 [352] — depune mărturie : *Eram pe peronul* (rampa) *gării Birkenau-Auschwitz. Coloana din stînga, formată din mame şi copii, bătrîni şi bolnavi, printre care mama şi trei fraţi de-ai mei, încă nu se urnise din loc. Nici ei, nici noi, cei din dreapta, selecţionaţi pentru muncă, nu bănuiam că drumul pe marginea căruia coloana din stînga e gata de plecare duce direct la camerele de gazare. Distanţa dintre cele două coloane nu era mare. Cu toate acestea, din pricina vacarmului — plînsete amestecate cu cuvinte de rămas bun, rugăciuni disperate cu blesteme înverşunate, îndemnuri la calm cu ţipete isterice — nu se putea comunica decît foarte greu. Peste întregul vacarm se auzeau însă, cu claritate, cuvintele căpitanului S.S. dr. Josef Mengele, repetate întruna de zeci de deţinuţi, care alergau de-a lungul coloanelor :*

— *Zwillinge !... Zwillinge ! keine Zwillinge mehr ?...*

— *Gemeni !... Gemeni !... Nu mai sînt gemeni ?* [353]

Eu am auzit distinct aceste strigăte. M-am uitat în cealaltă parte a peronului şi am văzut că fraţii mei gemeni

---

[351] Extrem de rare asemenea relatări referitoare la reacţiile doctorului Mengele.

[352] Oliver Lustig, deportat — ca şi dr. Olga Lengyel — cu familia, din Clujul ocupat vremelnic de horthyşti, autor al cărţilor : „Din umbra crematoriului", „Viaţa în imperiul morţii", „Atunci, acolo... la Auschwitz", „Destin blestemat", „Dicţionar de lagăr" etc.

[353] Puţin mai devreme, viitorul *112 398* auzise ordinul : „Zwillinge !... Zwillinge !... Die Zwillinge vorwärts !" (Gemeni !... Gemeni !... Gemenii, înainte !)

Cornel şi Cornelia, care nu împliniseră 14 ani, nu ies din coloană ; stau mai departe lîngă mama, ţinîndu-l de mînă pe frăţiorul meu mai mic, pe Valentin. Ei nu ştiau nici un cuvînt nemţesc. Eu cunoşteam puţin limba germană şi am înţeles cuvintele lui Mengele. Prin minte mi-a străfulgerat că pe gemeni vor să-i ducă în altă parte, şi-i mai bine, mi-am zis, că nu s-au prezentat şi au rămas împreună cu mama şi fratele mai mic. Toate acestea s-au petrecut în ziua de 9 iunie 1944[354]*, în jurul orei 11. Peste o oră sau două, toţi patru muream asfixiaţi, împreună cu întreaga coloană, într-una din camerele de gazare*[355]*. Gemenii care au ieşit din coloană şi au trecut în faţă n-au fost gazaţi. Au fost duşi în lagărul F. Eu am ajuns în lagărul E. Ne despărţea un singur gard de sîrmă ghimpată prin firele căruia trecea curent de înaltă tensiune* (peste zi, nu). *În lagărul F, în baraca numărul 14 erau peste o sută de perechi de gemeni. Baraca aceea constituia principalul laborator pentru experienţele doctorului-criminal Mengele. Scopul declarat al cercetărilor era stimularea proliferării, pe cît posibil, în proporţie geometrică a „rasei superioare ariene". Mai simplu spus, găsirea unei metode care să ajute fiecare mamă germană cu sînge nordic pur să nască gemeni. Pentru a afla „secretul", perechile erau supuse unor experienţe incredibile. Erau măsurate şi cîntărite, fotografiate în pielea goală din toate părţile şi din*

---

[354] Era într-o vineri, la doar trei zile de la crearea celui de-al doilea front în Europa, ca urmare a spectaculoasei operaţiuni „Overlord", Aliaţii debarcînd în Normandia şi străpungînd „Valul Atlanticului", pretins impenetrabil. Dintre combatanţii celor 86 de divizii (americane, engleze, canadiene, franceze şi una — de tancuri — poloneză) puse la dispoziţia generalului Eisenhower, ca şi din rîndul piloţilor celor 13 000 de avioane şi ale marinarilor de pe 6 000 de nave de război implicate în operaţiune, au murit — în primele 24 de ore ale debarcării — 10 000—12 000 de oameni. Germanii au pierdut 4 000—9 000 de oameni. Şi tot atunci, la 9 iunie 1944, a fost eliberat Sevastopolul. Exact la o săptămînă de la declanşarea operaţiunii „Overlord", prima rachetă V-1 lansată de germani cade asupra Angliei, Hitler — ordonînd intensificarea lansărilor — speră să poată contracara succesele Aliaţilor de pe continent. Alţi morţi !

[355] „Cinstea şi drepturile familiei, viaţa persoanelor, proprietatea privată, precum şi convingerile şi practicile religioase trebuie să fie respectate" (articolul 46 din „Convenţia de la Haga" din 1907, Germania fiind una dintre semnatare).

toate unghiurile, li se făceau transfuzii de sînge, reciproc, puncţii lombare ; se efectuau controale şi studii ginecologice, erau împreunate forţat perechi de surori gemene cu perechi de fraţi gemeni, pentru a se afla dacă, din această împreunare, rezultă tot gemeni. În scopul studierii efectelor, perechile erau exterminate prin injecţii cu fenol direct în inimă. Urma disecţia cadavrelor ; organele utile descoperirii secretului erau conservate, ambalate şi trimise la Institutul antropologic la Berlin-Dahlem... Cît timp am stat în umbra crematoriilor de la Birkenau, *apoi în lagărele* Kaufering *şi* Landsberg, *m-am gîndit mereu la soarta fraţilor mei gemeni. Şi mereu mi-am zis că, dacă tot le-a fost dat să nu supravieţuiască, e mai bine că n-au ieşit din coloană şi au scăpat cel puţin de degradantele şi criminalele experienţe ale lui Mengele. După eliberare am început, însă, să am îndoieli. Am aflat că, la 27 ianuarie 1945, cînd unităţi ale armatei sovietice au pătruns în* Birkenau-Auschwitz, *din cei peste cinci milioane care intraseră pe poarta lagărului mai erau acolo, în viaţă, 2 819* Hüftlingi. *Printre ei, cîteva perechi de gemeni. De atunci mă întreb continuu : oare nu trebuia, totuşi, să le strig fraţilor mei să iasă în faţă, împreună cu ceilalţi gemeni ? Poate c-ar fi rămas în viaţă. Şi nu-mi pot aminti dacă hotărîrea de a nu le spune nimic am luat-o de unul singur ori m-am sfătuit cu tata, care era lîngă mine în coloana din dreapta. Iar pe tata nu-l mai pot întreba, ca să-mi liniştesc conştiinţa, dacă am decis împreună, şi nu l-am putut întreba nici atunci, imediat după eliberare, deoarece el a fost asasinat la* Mauthausen. *Şi eu nu-mi dau nici acum seama dacă fraţilor mei gemeni le-ar fi fost mai uşor să moară împreună cu mama şi frăţiorul nostru mai mic, imediat după sosire, sau ar fi trebuit, totuşi, să le fi spus atunci să iasă în faţă şi... poate c-ar fi supravieţuit.*

Afirmaţia[356] lui Christian Bernadac, potrivit căreia „Mengele şi-a descoperit vocaţia pe rampa de selecţie de la Auschwitz", nu-i exactă, deoarece această pasiune — studiul gemenilor — a preluat-o de la fostul său profesor din Frankfurt-pe-Main, Freiheer Otmar von Verschuer, iar opţiunea lui din 1943, cînd a cerut să fie trimis la Auschwitz (după ultima rănire pe front), va fi fost de-

---

[356] Din cartea „Medicii blestemaţi", dedicată „tatălui meu Robert Bernadac. El a cunoscut infernul deportării şi nu m-a învăţat niciodată să urăsc".

terminată, tocmai de posibilitatea de a dispune, aici, de un număr neobişnuit de gemeni (Auschwitz-Birkenau fiind cel mai mare *KZ* din universul concentraţionar nazist ; ar mai fi fost şi alte lagăre mai apropiate de casă, situate chiar pe teritoriul Germaniei, degeaba, în calcul a intrat un alt criteriu, decisiv pentru cel în cauză)[357]. În schimb, afirmaţia lui Robert Jay Lifton este îndreptăţită : „A fi geamăn înseamnă o şansă în plus de supravieţuire, mai cu seamă pentru copii. Aceasta era valabil pentru copii, în special, deoarece, în mod obişnuit, la sosire, ei erau destinaţi prin selecţionare camerei de gazare". Într-adevăr, gemenii păreau să aibă un regim special, trăind separat (baraca 14, lagărul F) într-un perimetru medical ; li se îngăduia să-şi păstreze hainele de-acasă sau căpătau îmbrăcăminte nouă, însă nu tipică deţinuţilor din *KZ*, nu erau tunşi la piele[358], doar potriviţi cum se cuvine de către un frizer cu halat alb, w.c.-urile aveau hîrtie igienică, mîncau mai variat şi mai substanţial decît restul *Häftlingilor* (pîine albă, lapte, supă bună, carne, cartofi), nu erau bătuţi... Supravieţuirea unora dintre ei se datorează faptului că doctorul Mengele, în investigaţiile sale, „nu urmărea ruinarea noastră fizică" (declară un geamăn încăput, cîndva, pe mîna „unchiului Pepi", cum îi spuneau mulţi dintre copiii-deţinuţi) ; ceea ce nu înseamnă, însă, că existenţa lor se perpetua astfel, lipsită de dureri fizice şi spaimă, căci trebuiau să treacă printr-o serie de grele încercări ; debutînd cu tot felul de măsurători şi pozări antropometrice în faţa şevaletului Dinei ; alteori li se făceau analize de sînge, transfuzii de la un frate geamăn la celălalt, puncţii, dozaje, tot felul de examene (inclusiv radiologice)... Şi întreg calvarul se putea încheia şi prin uciderea simultană a perechii de gemeni, aştfel încît să se poată purcede la un scrupulos examen anatomopato-

---

[357] A rămas neştiută cifra totală a gemenilor care au trecut prin mîna doctorului Mengele. Oricum, cîteva sute (în măsura în care, după patru decenii, s-au putut aduna 183 de supravieţuitori — revezi pag. 145) ; unii stabilesc c-au fost în total 175 de perechi de gemeni, alţii... 3 000 de copii şi adulţi, bătrîni pînă la 70 de ani (desigur, toţi gemeni).

[358] Se păstrează o fotografie provenită din colecţia doctorului Mengele (dacă nu chiar făcută de el, excelent fotograf), reprodusă — de la prima ei publicare — pe toate meridianele lumii : patru copii (două perechi de gemeni) stau în poziţie de drepţi, în pielea goală, tunşi cu maşina zero ; privirea lor este de neuitat.

logic. Cei ajunşi pe masa de autopsie vor fi gîndit, cît mai erau în viaţă : „Ce bine-i să fii iepuraş !", neştiind ce-i aşteaptă ; mai ales că, uneori, mamele puteau să stea împreună cu ei, pentru scurtă vreme, tocmai ca să se asigure, şi în condiţiile detenţiei, o bună condiţie fizică şi psihică a copiilor, furnizînd totodată informaţii privitoare la ereditatea şi istoricul familiei. Doar aparent, în KZ-ul Auschwitz-Birkenau, existenţa gemenilor era privilegiată şi avea o valoare ieşită din comun. Altminteri, „iepurii" erau — ca toţi „iepurii" — sortiţi pieirii !

Se ştie că *gemenii au început să fie intens studiaţi, din punct de vedere antropologic, psihologic, genetic, în special în ultima sută de ani. În ediţia din 1894 a cunoscutei lucrări* Viaţa animalelor, *Alfred Brehm scrie că puii de Dasypus novemcinctus — animal mamifer din America de Sud — nu pot fi deosebiţi, la naştere, după aspectul exterior, dacă sînt masculi sau femele. Acest fapt a făcut să se creadă că puii de D.novemcinctus ar fi de acelaşi sex la începutul vieţii lor. Ulterior s-a descoperit că 4—12 pui născuţi la acest animal provin dintr-o singură celulă-ou (zigot). Dasypus novemcinctus a devenit obiectul de studiu al cercetătorilor geneticieni, gemelologi, pentru că apariţia urmaşilor din aceeaşi celulă-ou (zigot) este o excepţie în lumea plantelor şi a animalelor (şi chiar la om), în timp ce, la această specie, constituie o regulă. În ultimele decenii, gemelologia a cercetat asiduu atît influenţele ereditare, cît şi ale mediului asupra dezvoltării inteligenţei şi a personalităţii. Dintre cercetările mai cunoscute : timp de zece ani, un grup de 19 perechi de gemeni monozigoţi crescuţi anume în familii diferite şi la distanţe geografice relativ mari, unii dintre ei au aflat abia la Institutul de antropologie şi psihologie din Chicago (unde se efectua cercetarea) că sînt gemeni ; în 1962, psihiatrul londonez James Shields studiază 44 de perechi de gemeni crescuţi separat ; etc. Pe de altă parte, s-a constatat frecvenţa foarte mare a tuberculozei la gemenii monozigoţi, chiar şi atunci cînd contaminarea reciprocă era exclusă. În acelaşi timp, nu a putut fi dovedită influenţa factorilor ereditari în îmbolnăvirile de cancer. Toleranţa imunologică cu totul deosebită între organismele gemenilor monozigoţi a fost folosită, încă înaintea erei transplantelor de organe, pentru transplantele de piele după arsuri foarte grave. După 1956, anul primului transplant de rinichi reuşit între gemeni monozigoţi, perechile cele mai sigure de donatori-receptori ai transplantelor le-au con-*

stituit exclusiv fraţii monozigoţi. Nu numai asemănările fizice sînt foarte mari la gemenii monozigoţi, dar şi cele psihice, care rămîn, de obicei, nemodificate toată viaţa. Aceasta face ca, uneori, vieţile lor să fie foarte asemănătoare, chiar şi ale gemenilor care trăiesc separat. Ei îşi aleg profesiuni identice, opţiunile lor de viaţă sînt identice etc. Astfel, gemenii Wolf şi Will Heins, care au făcut o strălucită carieră de dirijori, nu puteau fi deosebiţi nici cînd se înlocuiau unul pe altul la repetiţii, şi dacă puneau în scenă aceeaşi operă, pe două scene diferite, concepţiile lor muzicale erau atît de simetrice, încît se puteau înlocui reciproc fără repetiţie, iar membrii ansamblului nu ştiau dacă se schimbaseră între ei. La fel de celebri au fost gemenii monozigoţi Auguste şi Jean Picard, care s-au întrecut reciproc în stabilirea recordurilor de înălţime în ascensiunile cu balonul. O altă pereche de gemeni monozigoţi din armata britanică au recrutat în aceeaşi zi şi au fost numiţi generali comandanţi tot în aceeaşi zi, ambii afirmîndu-se şi pe plan literar...

În *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau, doctorul Mengele dispune de servicii anume puse la dispoziţia sa, pentru a-şi putea efectua cercetările asupra gemenilor : măsurători ale corpului, oaselor, înregistrarea minuţioasă a caracteristicilor craniului, feţei — nasului, gurii, lobilor urechilor, ochilor, apoi ale părului, ale membrelor superioare şi inferioare... *Lagerartzul* Mengele socoteşte că aici se lucrează ca într-un veritabil institut academic, numai pe criterii ştiinţifice, strict riguroase : pentru fiecare cuplu de gemeni se întocmesc dosare speciale, conţinînd datele biografice ale copiilor, anamneza, planşele comparative şi fotografiile făcute, rezultatele examenelor şi tuturor analizelor, iar cîteodată, dacă este cazul, şi „cauza decesului" (niciodată cea reală : injectare de fenol direct în inimă), după care urmează autopsierea paralelă. Dar, în pofida măsurilor luate de doctorul Mengele — aşa cum se va constata ulterior, studiindu-se tot materialul acumulat — tocmai calitatea ştiinţifică a investigaţiilor lasă de dorit : „Era ca un laborator... Nu exista părticică a trupului care să nu fie măsurată şi comparată... Întotdeauna stăteam împreună — întotdeuna goi... Stăteam împreună ore întregi" (declară un fost *Häftling*-geamăn). Doctorul Mengele în persoană îşi examinează, uneori, gemenii, cu maximum de meticulozitate, extrem de metodic : „El se concentra la o vizită asupra unei singure părţi a corpului... aşa cum [cîndva] ne-a

măsurat ochii timp de aproximativ două ore". În a doua parte a anului 1944, s-au făcut și fotografii... Cu invidia cuvenită, ceilalți *S.S*-iști din *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau au poreclit adunătura de schilozi, pitici și gemeni, „Circul Mengele".

Atunci cînd doctorul Josef Mengele a descins la Auschwitz-Birkenau, trecuseră doar zece zile de la avansarea lui la gradul de *Hauptsturmführer* (pentru meritele de pe front) ; în schimb trecuseră cinci ani de cînd absolvise Facultatea de Medicină din Frankfurt-pe-Main, moment festiv la care, după tradiție, fiecare nou slujitor al lui Esculap trebuie să rostească în public „Jurămîntul lui Hipocrate" :

— „Jur pe Apolo, medicul, pe Esculap, pe Hygeia și Panaceea, pe toți zeii și zeițele și-i iau martori că voi îndeplini, după toate puterile și capacitățile mele, acest jurămînt așa cum este scris / Îl voi considera ca pe părintele meu pe acela care m-a învățat medicina și voi împărți cu el tot ce-i va trebui pentru trai. Voi considera copiii lui ca pe propriii mei frați. / Voi prescrie bolnavilor regimul care li se potrivește, după toată priceperea și judecata mea, și mă voi abține în ceea ce-i privește de la orice intervenție dăunătoare ori inutilă. / Nu voi recomanda niciodată, nimănui, să recurgă la otravă și o voi refuza celor care mi-ar cere să le-o prescriu. / Nu voi da nici unei femei leacuri avortive. / Îmi voi menține curată și sănătoasă viața, precum și profesiunea mea. / Nu voi practica operații cu care nu sînt deprins, ci le voi lăsa în seama celor ce se ocupă de asemenea operații în mod special. / Cînd voi face o vizită vreunui bolnav, nu mă voi gîndi decît să-i fiu de folos lui, evitînd să comit cu bună știință orice rău sau orice act de corupere a femeilor sau a bărbaților. / Voi păstra pentru mine tot ce voi vedea sau voi auzi în societate în decursul exercitării sau chiar în afara exercitării profesiunii mele și ceea ce nu va trebui divulgat, socotind lucrul acesta drept sfînt. / Dacă voi respecta acest jurămînt și nu-l voi încălca întru nimic, să-mi fie dat să mă bucur toată viața de meseria mea, cinstit fiind pentru totdeauna de către oameni. / Dacă însă îl voi viola și voi deveni sperjur, să mi se întîmple tocmai contrariul".

Prea multe jurăminte strică ! La un singur an distanță, același doctor Mengele depune alt jurămînt, de data asta la acceptarea lui în cadrul S.S-ului :

— „Îți jur, Adolf Hitler, Führer și Cancelar al Reichului, că voi fi credincios, viteaz. Îți făgăduiesc solemn ție

şi celor pe care mi i-ai dat drept conducători supunere pînă la moarte. Aşa să-mi ajute Dumnezeu !" [359].

Cît de fidel i-a rămas doctorul Mengele jurămîntului hipocratic ? Altundeva, nu în profesiune, i se cerea deplină fidelitate : „Unsere Ehre Heisst Treue" [360]. Ca medic (deşi năzuieşte să fie om de ştiinţă) acţionează, în esenţă, întocmai ca un S.S-ist. Un supravieţuitor al *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau îşi aduce aminte cu cîtă detaşare (care putea să pară şi blîndeţe) întreba „Îngerul Morţii" cîţi deportaţi a selecţionat pentru gazare ; iar dacă numărul lor depăşea prevederile şi capacitatea camerei de gazare iniţial repartizată, atunci rostea cu aerul că se îngrijeşte, în continuare, de „confortul" acestora : „Bine, prea e înghesuială — astăzi băgaţi-i în două mai mari."

Amestec de ipocrizie, atotputernicie, nepăsare şi sadism ? Cine l-a întîlnit atunci, în exerciţiul funcţiei sale de *Lagerartz*, poate susţine : „Era o axiomă că Mengele e Dumnezeu. Obişnuia să vină însoţit permanent de o suită, foarte pus la punct, foarte elegant. Răspîndea întotdeauna în jurul său o adiere de ameninţare înfricoşătoare, de neexplicat, cred eu, unei fiinţe normale care nu l-a văzut" — era „literalmente imposibil" să scapi de această teroare [361]. Doar în *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau a putut juca doctorul Mengele rolul de straniu exponent al teroarei, fiind totodată un „bărbat deosebit de fascinant", înzestrat cu „calităţile unui star" (crede despre el o deţinută-artistă, pe drept cuvînt, deoarece lui îi place să se expună ca un actor, ceea ce ar sugera narcisismul [362] care-l

---

[359] Invocarea lui Dumnezeu contrazice toată politica naziştilor, perfect conţinută de asemenea versuri puse pe muzică eroică şi rostite în marşuri tumultuoase : „Atîrnaţi-i pe Hohenzollerni de felinare ! / Lăsaţi-i pe cîinii ăştia să se bălăngănească pînă ce-or cădea. / Spînzuraţi un porc negru în sinagogă / Şi aruncaţi grenade în biserici !" ; sau „Wir wollen nicht mehr Christen sein / Denn Christus ist ein Judenschwein" (Nu mai vrem să fim creştini / Hristos este un porc de evreu).

[360] Deviza S.S-ului : „Onoarea noastră se cheamă fidelitate".

[361] „Forţa care ne anima era frica" (Maurice Benroubi — matricola *51 059*, tatuată în *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau).

[362] Narcisismul se referă la iubirea excesivă de sine. La originea noţiunii este mitul grecesc al lui Narcissus, tînăr frumos, iubit de multe tinere cărora el le dispreţuieşte dragostea. Pentru a-l pedepsi, Nemesis (divinitate personificînd răzbunarea divină) îl face să se privească într-o fîntînă şi să se îndrăgostească de

animă şi, poate, satisfacţia încercată atunci cînd mizează pe aparenţe, dar şi o doză de absurd acceptat — toate îngemănate în omnipotenţa afişată de „Îngerul Morţii"). Alţii, deşi nu l-au cunoscut direct [363], au cu totul altă părere despre personaj : în general preferă să facă figură de regizor tainic al evenimentelor, străduindu-se întruna, ca un mînuitor de marionete, să tragă în aşa fel sforile, încît totul să iasă cît mai bine, însă tocmai de aceea mînuitorul ajunge să semene, ca două picături de apă, cu cel mînuit, păpuşarul şi marioneta, încît nu mai ştii care-i unul şi care-i altul ; „Doctorul" nu provoacă nelinişte (dar mărturii de la prima mînă susţin şi contrariul), fiind un tip rece şi voios (aici declaraţiile coincid), desigur atunci cînd este prezent şi nu acţionează din umbră ; el avînd Statura Răului Absolut, ca şi Hitler de altminteri, pe care nici măcar nu-l dispreţuieşte, aşa cum fac alţi oameni ; un individ care nu se interesează de nimic şi de nimeni, pentru care nici măcar continuarea jocului cu *Homo sapiens* nu mai prezintă interes ; poate să nu fie arogant, ci dimpotrivă, absolut fermecător, cu o singură femeie, astfel încît cîştigă imediat partida. Şi Hochhuth continuă : *Am prezentat sufletului imaginile insolite pe care Istoria le-a dat acestui „şef" misterios. Într-un mod caracteristic, el n-a fost niciodată neliniştit, probabil graţie viclenei sale cordialităţi, care-l împingea să le promită copiilor „un bun pudding"* [364] *înainte de-a păşi pragul camerei de ga-*

---

propria-i persoană ; va muri de inimă rea, fiindcă n-a izbutit să atingă imaginea dorită, îndrăgită. Narcisismul se manifestă la anumiţi adolescenţi, la artişti, precum şi la oamenii bolnavi, deoarece boala produce, întotdeauna, o repliere asupra propriei persoane.

[363] „Hochhuth nu aduce o experienţă trăită ; el aduce un subiect care s-a desfăşurat în spatele uşilor închise, şi pe care nu l-a putut stăpîni decît cu preţul unor cercetări istorice pline de răbdare, desfăşurate de-a lungul anilor. Pînă şi în istoria atît de «bogată în subiecte» a epocii naziste, acest subiect iese din comun. El confruntă societatea — ajutîndu-se de spaţiile publicului teatral — cu unul din conflictele cele mai ascuţite ale Istoriei, nu numai ale regimului hitlerist, ci ale întregului Occident. El îndeamnă la aprofundarea unui dosar care, mai mult decît altele, a fost învăluit, pînă în această zi [începutul deceniului 7], într-o meticuloasă tăcere" (Erwin Piscator) (revezi pag. 115 şi 268).

[364] Prăjitură englezească cu stafide şi rom.

zare (autentic), sau pe rampa gării să-i întrebe, pe cei pe care călătoria îi epuizase, dacă nu cumva se simt bolnavi ; cei care răspundeau afirmativ, încurajați de interesul neașteptat pe care i-l arătau acest om amabil, treceau numaidecît în camera de gazare. Toate acestea sînt de găsit în expunerea doamnei Grete Salus, văduva unui medic, singura supraviețuitoare la Auschwitz dintr-o întreagă familie. El o chestionase cu o „cordialitate vicleană". Aproape la un an de la prima redactare a dialogului dintre Ricardo[365] *și selecționerul de la Auschwitz*

---

[365] Preotul Ricardo e un personaj din piesa „Locțiitorul", dedicată de autor preotului polonez Maximilian Kolbe, matricola *16 670*—Auschwitz, și preotului german Bernhard Lichenberg, capelan la „Sf. Edwige" din Berlin (care a cerut să fie trimis în *Konzentrationslager* împreună cu cei deportați). Amîndoi prelații au murit în detențiune ca *Häftlingi*. Iată împrejurările morții lui Kolbe, relatate de Hochhuth în epilogul lucrării sale dramatice : „unul din camarazii săi de captivitate evadase din lagăr, în pofida regulii care prevedea că orice evadare va fi plătită cu condamnarea altor zece deținuți la moarte prin inaniție. Așadar, zece oameni aleși la întîmplare din «blocul» evadatului, printre care deținutul F. Gajowniczek, avînd nevastă și copii. El începu să plîngă. Kolbe făcu atunci un pas înainte și ceru să moară în locul celuilalt. Drept argument spuse că nu mai este apt de muncă. Deși era vizibil un pretext, se afirmă că înșiși S.S-iștii fură impresionați : deținutul nr. 16 670 căpătă încuviințarea de a merge în «Buncărul Foamei» în locul deținutului nr. 5 659 (care a supraviețuit războiului). Prizonierilor închiși (după ce cîtorva le-au fost rupte în bătaie membrele inferioare sau superioare), goi, într-un spațiu fără ferestre (care, astăzi, e un sanctuar), li s-a refuzat pînă și apa. Poate fi citit în relatare : «În timpul grevei foamei, Gandhi bea apă. Ce înseamnă moartea prin deshidratare doar cei scăpați din caravanele rătăcite în deșert pot mărturisi... Tortura setei îi degradează pe cei care o îndură pînă la treapta de animale brutale, căci rezistența omului la suferință își are limitele sale, dincolo de care nu-i decît desperarea sau sfințenia». Părintele Maximilian n-a contenit să-și consoleze tovarășii de martiriu. Deținutul Borgowiec, care a trebuit să cureță celula morții, declara că S.S-iștii nu puteau suporta privirea lui Kolbe. Într-o zi în care erau evacuați morții, S.S.-iștii îi strigară : «Lasă ochii-n jos, nu ne mai privi !» El murea prea încet, după voia lor, sau poate ținuta lui le-a smuls ultima favoare : la sfîrșit, ei i-au făcut o injecție. După spusele unui martor, era ultimul supraviețuitor ; după altă relatare, doi dintre tovarășii săi mai trăiesc".

— despre care nu-i de închipuit că era un om — lectura expunerii doamnei Salus m-a izbit puternic. Am găsit asigurarea că deținuții înșiși îl desemnau întotdeauna pe acest om „frumos și simpatic" drept Diavolul ; chiar și atunci cînd îi cunoșteau numele. „El era aici, dinaintea noastră, cel care decidea asupra vieții și a morții, frumosul Diavol... El stătea asemenea unui profesor de dans, amabil și elegant, dirijînd o polcă. Printr-un gest fără importanță mîinile sale indicau : la dreapta, la stînga, la dreapta... Atmosfera din jurul lui era vioaie, grațioasă, contrastînd în chip plăcut cu urîțenia brutală a anturajului, el calma nervii noștri încordați și-i dădea ansamblului semnificația sa... Un bun actor ? Un posedat de demon ? Un automat rece ? Nu, un specialist în domeniul său, un diavol care-și făcea meseria cu plăcere... Nimic, nimic care să te avertizeze ; nici un înger nu se ținea înapoia lui. Într-un mod absolut nepăsător, ca niște instrumente ale maestrului, oamenii mergeau la stînga sau la dreapta. Cîteodată, o fiică nu voia să-și părăsească mama, dar cuvintele : «o să vă revedeți mîine» le liniștea pe deplin..." Sînt scene suprarealiste ; e greu de crezut că ele s-au jucat în lumea noastră, ele existînd chiar fotografiate în scurte secvențe, ca de exemplu în lucrarea lui Gerard Schönberner, Steaua galbenă. Și pentru că acest medic-șef se detașează atît de total, nu numai de camarazii săi S.S, ci, mai ales, de oameni, și de asemenea de toate experiențele care, după cîte cunosc, s-au încercat pînă acum asupra oamenilor, mi s-a părut îngăduit, măcar cu această ființă, să notez reapariția pe scenă a unei antice figuri și a misterelor creștine[366]*. Cum această neliniștitoare apariție a unei alte lumi nu făcea decît să joace, evident, rolul unui om, am renunțat să căutăm mai înainte trăsăturile sale de caracter strict umane. Ele nu pot contribui cu nimic la înțelegerea acestei figuri de neînțeles, nici a actelor sale...*

O altă trăsătură mai importantă a doctorului Mengele (cel real), ilustrînd anumite tendințe schizoide[367] se regă-

---

[366] *Mistere* se numeau, în Evul Mediu, piesele de teatru cu subiect religios, în care apăreau Dumnezeu, sfinții, îngerii și dracii. Reprezentarea acestora dura cîteva zile și era privilegiul anumitor confrerii.

[367] Organizare psihologică dominată de introversiune. Subiectul pare a fi rece, distant și lipsit de afectivitate, însă, în realitate, este hipersensibil. Alege singurătatea, întoarce fața realității, în-

sesc în mărturiile unor *Häftlingi* care au supraviețuit și vorbesc despre „ochii morți" ai acestuia — ochi în care nu se oglindea nici o emoție și care nu doreau să privească în ochii altora. Aceeași artistă deportată crede că „Îngerul Morții" era atît de neasemănător celorlalți, fie camarazi, fie deținuți, încît „părea descins de pe altă planetă". O ființă de asemenea tip, schizoidă, uneori prietenoasă, totuși, sau chiar afectuoasă, rămîne, fundamental, depărtată de semenii săi ; un dezacord lăuntric favorizează existența unui dublu proces interior, dînd naștere personalității bipolare, fisurate.

Cînd cultivi o rasă de exemplare tip, ajungi întotdeauna la anomalii de comportament [368]. Și doctorul Mengele pășește țanțoș, cu un aer de *Noli me tangere*, atunci cînd e îmbrăcat în uniforma de S.S-*Hauptsturmführer*, bine croită, căci e construit în perfecțiunea perimetrului strict delimitat al unei educații care-l face să se simtă stînjenit în haine civile. Disprețuind moartea, frecventează dezinvolt suferința altora, conformîndu-se propriilor norme morale și ideologiei pe care o slujește cu reală eficiență. Un supraviețuitor al Auschwitzului relatează că, împreună cu sora lui geamănă (de 12 ani), au avut „privilegiul" de a fi examinați de însuși Mengele ; după care au fost injectați cu o substanță necunoscută, în șira spinării, de mai multe ori, iar mai tîrziu li s-au aplicat niște greutăți în felurite părți ale corpului, pentru a se studia „cît de îndelungat timp poate fi suportată această apăsare" ; același ex-*Häftling* își aduce aminte și de „un lot de experiențe cu chimicale", în cadrul căruia tot doctorul Mengele, împreună cu asistenți de-ai săi, „înfigeau ace în diferite puncte ale spatelui", inclusiv în coloana vertebrală. Pentru copiii-

---

clinația sa spre visare răspunde acestei necesități. Are reacții imprevizibile, descărcări brutale ale unor tensiuni acumulate. Pe plan intelectual se dovedește adeseori un ins original, idealist, hărăzit analizei abstracte și sistematizării. Tipul său morfologic este lunguleț (leptosom), însă cîteodată poate fi și atletic (după N. Sillamy). Doctorului Mengele i se potrivește mai degrabă tipul atletic din clasificarea lui Kretschmer, adică : oameni mari sau de talie mijlocie, cu toracele bine înzestrat din punct de vedere musculos, larg, fața fiind ovală și alungită, gît solid și lung, un strat adipos subțire acoperă mușchii dezvoltați, osatură solidă, compactă, părțile inferioare ale corpului au tendința de a fi zvelte, picioarele subțiri.

[368] Cum spune Lawrence Durrell.

„iepuri" încercările acestea se soldează fie cu pierderea cunoştinţei, fie cu dispariţia auzului, fie — pentru cei mai slabi — cu moartea. „Moartea transformă viaţa în destin" — crede André Malraux. Dar aici, în KZ-ul Auschwitz-Birkenau, miracolul supravieţuirii e mai presus de moarte, şi destinul trebuie să i se supună.

Curiozitatea ştiinţifică a doctorului Mengele nu pare să se potolească, deloc, prin observaţii, măsurători, experienţe în stare să contribuie la elucidarea secretului gemenilor ; pentru a pătrunde şi mai departe în tainele acestora, el nu pregetă să ucidă, uneori cu propria-i mînă, cuplurile de copii gemeni, alegîndu-i în mod absolut arbitrar, chiar dintre cei de care părea, cît de cît, că se legase între timp şi-i simpatiza. Aşadar, ultima etapă a cercetărilor sale : disecţia [369] — îngăduind comparaţia anatomopatologică şi determinarea coincidenţelor care exemplifică puterea eredităţii. Un medic francez, radiologul dr. Hirsch, *Häftling* la Auschwitz, istoriseşte [370] ce s-a întîmplat cu o pereche de ţigani, „doi băieţi splendizi de 7 sau de 8 ani, pe care-i studiasem din toate punctele de vedere, adică prin prisma a 16 sau 18 specialităţi pe care le reprezentam cu toţii". Ei prezintă o roşeaţă în jurul articulaţiilor. Doctor Mengele afirmă c-ar fi tuberculoşi. Subalternii săi (toţi deţinuţi) diagnostichează însă : *Eritem nodos* [371]. Firește, *Lagerartzul* se simte ultragiat, îl întreabă pe dr. Hirsch dacă apar semne de T.B.C. în radiografii, nimic. Mînios. doctor Mengele cere băieţilor să-l urmeze, maşina lui porneşte spre crematoriu. Conform ordinului primit, dr. Hirsch rămîne pe loc. Cînd revine după o bună bucată de vreme, Mengele explică liniştit : „Ai avut dreptate. N-au nimic". Şi apoi : „Da, i-am disecat". De fapt, disecţia a efectuat-o dr. Nyiszli Miklós care, după aceea, le-a şi povestit confraţilor săi cum dr. Mengele i-a împuşcat pe gemeni şi a asistat la disecţie, examinînd cît se poate de meticulos fiecare organ... Această pereche de gemeni, cît au fost în viaţă, au fost preferaţii „Îngerului Morţii", ca şi ai celorlalţi medici, bucurîndu-se de atenţie şi protecţie, fascinîndu-şi, pur şi simplu, „patronul".

---

[369] Efectuată de *Häftling* 8 450 : dr. Nyiszli Miklós.

[370] În februarie 1967.

[371] Congestie cutanată provocînd, într-o formă uşoară, roşcaţa care dispare la simpla apăsare a degetului, pentru a reapărea după aceea.

Nici un medic, vreodată, pe glob, n-a dispus de un asemenea număr de gemeni, pe care să-i poată studia atît în viață, cît și după moartea provocată, simultană. Dincolo de condițiile psihologice și morale ale acțiunilor doctorului Mengele, ca un stîlp de susținere, vital, al întregului edificiu, se înalță ideologia nazistă, rasistă, îngăduindu-le, propunîndu-le, promovîndu-le. Autopsierul doctorului Mengele, deși nevoit să disece trupuri de copii asasinați, se străduiește să-și păstreze, integră, judecata, echilibrul psihic, notînd chiar atunci : *Așadar, pe baza acestor visuri și teorii false ei duc războiul împotriva lumii întregi și exterminâ pînă și sugarii*[372]. *Da, în țara național-socialismului totul este fals ! Baia de sînge a războiului ei o numesc cruciadă. În ochii lor Rusia este, în întregime, o stepă mongolă, sălbatică. Franța este țara unui popor măcinat de sifilis și în curs de dispariție. Englezii, începînd cu primul ministru*[373] *și pînă la ultimul cetățean, suferă de d e l i r u m t r e m e n s din cauza whisky-ului scoțian. În schimb, pe japonezi îi consideră arieni respectabili. Aceasta pentru că așa le dictează interesele de moment.*

Este de presupus că fanatismul științific și ideologic de care dă dovadă doctorul Mengele își trage seva atît din formația lui filozofică (dobîndită, totuși, în anii premergători cuceririi puterii de către Hitler, cît și din exaltata-i dorință de a fi un remarcabil cercetător, un om de știință prestigios ; totodată, el a împrumutat de la profesorul său Verschuer ideea că, prin studierea gemenilor, se poate demonstra înrîurirea eredității în producerea anomaliilor, beteșugurilor, dereglărilor, precum și existența unor raporturi între boală, tipuri rasiale și geneza „amestecurilor"... *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau îl transfigurează, pur și simplu, stîrnindu-l, obligîndu-l parcă să fructifice fatalele instrumente ale puterii discreționare de care dispune ca *Lagerarzt*, ocazie unică de a lărgi și adînci viziunea rasială tipic nazistă, abia fundamentînd-o prin „dovezile" recoltate cu prilejul experimentelor sistematice întreprinse de el. Teoria devine realitate și realitatea se căznește să se înscrie, docil,

---

[372] Maurice Benroubi — *Häftling* 51 059 — explică de ce deportații n-au fost șocați, inițial, atunci cînd au descoperit că, în vagoanele de vite ale trenului care urma să-i ducă la Auschwitz-Birkenau, se află copii de toate vîrstele : „Dimpotrivă : niciodată în Istorie, atîta cît o știm, n-au fost închiși copiii. Prin urmare, prezența lor ne liniștea..."

[373] Sir Winston Churchill.

în limitele teoriei ! Doctorul Mengele vrea să treacă, în ochii celor din garnizoana sa, drept un cercetător științific aureolat de pasiunea investigației și măcinat de scrupulul rigurozității ; dar, peste ani și ani, foști prieteni și camarazi de-ai săi vor mărturisi psihiatrului Robert Jay Lifton că, de fapt, Mengele și-a compus „rolul" interpretat acolo, în *Konzentrationslager*, ca să se distanțeze de ceilalți și să pară a fi dedicat, trup și suflet, unei îndeletniciri universitare. Așadar, intenția lui de a se grava în memoria altora ca un ins cu chip frumos, dar golit de orice expresie, imaculat, aproape aerian, camuflează o anumită îngrijorare latentă, lucidă. În toate detaliile existenței sale de *Lagerarzt* tinde să fie exponentul „curățeniei" cu sens multiplu, de aceea și strîmbă mereu din nas, declarîndu-se extrem de sensibil la orice mirosuri dubioase, urîte, rele, motiv pentru care (își amintește un confrate medic, fost *Häftling*) întotdeauna înainte ca doctorul Mengele să apară, „ușile și ferestrele trebuiau să fie deschise" pentru a se aerisi încăperile, dar pretenția este stranie, în măsura în care aerul, pe un spațiu atît de întins, miroase dulceag și grețos a acroleină (probabil toți, torționari și victime, sînt obișnuiți cu mirosul acesta insuportabil, însă celelalte mirosuri banale, caracteristice mizeriei, devin mai pregnante, de nesuportat). Oricum, doctorul Mengele, declară alt fost *Häftling*, arată, în KZ-ul Auschwitz-Birkenau, „Curat, curat, curat", și ca vestimentație, și întotdeauna ras proaspăt, atent pieptănat, cu cizmele văcsuite, grija pentru curățenie coincide cu aptitudinile estetice ale aceluiași personaj, într-atît exacerbate, încît el este în stare să expedieze în camera de gazare niște deținuți care au epiderma pătată sau abcese cît de mici, ori cicatrice de pe urma unei operații de apendicită. Despre simțul său estetic se poate spune, fără strop de ironie, că este mortal !

După cît se știe, deocamdată, *înainte* de-a fi funcționat în *Konzentrationslager*, doctorul Mengele n-a manifestat asemenea predispoziții, deși, evident, acestea vor fi fost potențiale, bine imprimate anterior într-însul. Dar seninătatea lui în prezența tuturor relelor făptuite, și-a crimelor, vorbește de la sine despre o extraordinară capacitate de sublimare, de disimulare, o remarcabilă energie pusă în slujba adormirii propriului psihic și a oricărei reminiscențe de umanitate. După opinia altui medic-deținut, forța lui Mengele consta în faptul că era total lipsit de emoții, astfel încît nici nu tresărea ucigînd un copil geamăn, chiar dacă, pînă atunci, părea să țină la el, însă lăsînd să se

creadă că interesul ştiinţific ar fi primordial, decisiv. În angrenajul personalităţii sale, sadismul lui Mengele nu-i decît o rotiţă, iar încîntarea pe care o resimte atunci cînd le provoacă altora suferinţe, temeri, reprezintă doar o faţetă a omnipotenţei profesate de el, un mijloc de a-şi păstra poziţia de repliere schizoidă şi de a renunţa la tot ceea ce ţine de sfera oameni-emoţie (o varietate de sadism fiind şi surîzătorul entuziasm cu care ia parte la selecţii, fie pe rampă, fie în *Revier* sau barăci). Dr. Nyiszli Miklós nu se sfieşte să-l numească „monstru", alţii îl consideră „nemaifiind doctor, orice altceva", căci este în stare să-i răspundă unei doctorite-deţinute, îngrijorată de soarta tatălui ei : „Tatăl dumitale are 70 de ani. Nu crezi c-a trăit destul ?". Altă dată, cînd *Häftlingii* au dorit să dea un concert, comemorînd astfel distrugerea primului şi a celui de-al doilea templu [374], Mengele se declară de acord. Există o descriere a unui concert oarecare (poate fi chiar a acestuia), datorată Krystynei Żywulska — matricola 55 908 : *Concertul trebuia să fie dirijat de Alma Rose, o evreică vieneză. La sosire, ea fusese repartizată mai întîi la blocul „cobailor" din Auschwitz. Două zile mai tîrziu se află cine este. În lagăr tocmai erau pe cale să întemeieze o orchestră. Fără îndoială se anunţase, de la Berlin, că o comisie internaţională venea aici şi trebuia să i se arate grija purtată deţinuţilor. În plus, autorităţile lagărului se plictiseau. La cererea comandantului, Alma Rose fusese scoasă din blocul experimental pentru a face parte din orchestră* (este posibil ca doctorul Mengele să se fi simţit atins, în amorul său propriu, de decizia comandantului *KZ*-ului, dovedindu-i lui şi demonstrîndu-le altora că omnipotenţa *Lagerartz-ului* are totuşi limite). *Una din îndatoririle orchestrei era să bată tactul, dimineaţa, cînd deţinuţii treceau spre lucru, atunci toba domina. În acea zi, la concert, tamburul trebuia să fie înlocuit de vioară. Făcînd parte din personalul Saunei, aveam dreptul să asist la concert. Îndreptîndu-mă într-acolo, mă oprii pentru o clipă lîngă Saună. Alături, deţinuţii blocului 15 erau îngenunchiaţi, pedepsiţi pentru vreo greşeală neînsemnată. În faţă se afla bucătăria lagărului, avînd dinainte o grămadă de gunoaie. Evreice grecoaice scormoneau*

[374] Templul construit de Solomon în secolul al X-lea î.e.n., a fost distrus de către babilonieni în anul 586 î.e.n. După cîteva decenii a fost reclădit, dar distrus pentru a doua oară, de către romani, în anul 70 e.n.

mormanul şi, dînd la iveală oase, le sugeau. Cu cîteva luni mai devreme ele sosiseră, distinse, elegante, cu pielea mată. După puţine zile strălucirea lor dispăruse. Selecţionări avuseseră loc şi supravieţuitoarele erau acum schelete acoperite de furuncule, scotocind prin gunoaie. Concertul urma să înceapă. Alma îşi ridică bagheta. Cîţiva S.S-işti şi nişte Aufseherine se instalaseră comod pe scaune. Lagerkapo privea cu severitate în jurul ei, impunînd tăcerea prin felul în care se uita. Orchestra cînta un vals de Strauss. Privii prin fereastră. Blocul 15 era tot în genunchi. Alma execută atunci un solo, ţinîndu-şi ochii închişi. Poate că avea impresia că se află în teatrul din Viena. Cînta minunat. Liniştea domnea în sală. Închisei ochii. Văzui o sală mare de bal, rochii vaporoase, perechi dansînd, zîmbete... Alma termină de cîntat. Lăsă bagheta în jos cu o mişcare nervoasă şi privi în jurul ei fără să vadă nimic. „Ruhe!" — strigă Lagerkapo, căci cineva aplauda. Îmi recăpătai stăpînirea de sine. Orchestra cînta o polcă. O siluetă extraordinară ieşi de la locurile privilegiaţilor. Roşcată, machiată, în pantalon, cu o biciuşcă în mînă[375]*, ea începu să cînte, în germană, cu o voce obosită. Eram surprinsă s-o văd producîndu-se, căci era o deţinută cu matricolă* (una din amantele celor din garnizoană, o *Aufseherin* provenită, ca multe dintre acestea, dintr-un bordel, şi „reeducîndu-se" aici în felul lor)... *După ea se produse Eva Stojewska, o elegantă artistă originară din Varşovia. O tînără evreică, apoi, cîntă refrene antrenante în ritm de jazz, spre deplina satisfacţie a S.S-iştilor. Ieşii, umplui o sticlă cu apă caldă şi alergai la Revier. Zosia* (prietenă de-a povestitoarei) *fixa uşa cu ochii ei aprinşi. Îi dădui sticla. Ea bău şi plînse. Nu ştia cum să-mi mulţumească. În tăcerea somnolentă a barăcii se auzeau gemetele bolnavilor şi sunetele îndepărtate ale muzicii.*

Într-un asemenea „univers concentraţionar", impropriu curăteniei trupeşti şi sufleteşti, doctorul Mengele vrea să pară „Curat, curat, curat". În realitate, însă, după încheierea concertului de el încuviinţat, şi după întoarcerea *Häftlingilor* în barăcile lor, din propriе iniţiativă, „Îngerul Morţii" organizează o vastă selecţie pentru camera de gazare. *Deus ex machina!* Îngăduindu-le altora

[375] Şi nu era Irma Grese, aşadar nu numai ea avea obiceiul să circule prin KZ astfel „înarmată".

să-şi sărbătorească istoria, îşi poate îngădui sieşi să lovească, o dată în plus, în cei pe care-i disprețuieşte total, pe care-i urăşte fără limite, în numele veneraţiei pe care o încearcă pentru ideologia nazistă. *Konzentrationslagerul* este, pentru doctorul Mengele, intersecţia tuturor posibilităţilor, locul în care se reverberează obsedante himere ştiinţifice, şi depărtate ritmuri macabre. El se simte el, atotputernicul, numai dacă nu-şi înfrînează impulsurile, mai cu seamă cel al deplinei puteri, exercitate prin îmbrîncirea *Häftlingilor* în mlaştina neliniştii şi îndoielilor, a înfricoşării şi izolării, totul culminînd cu spaima morţii întruna prezentă. Ucide în fel şi chip : la sosire, arătînd cu mîna spre stînga ; experimentînd pe gemeni, pitici, schilozi ; prin împuşcare în ceafă sau injecţie de fenol direct în inimă ; selecţionînd pentru camera de gazare *Häftlingi* din *Revier* şi barăci... Dar mitul staturii sale demonice capătă amploare, în mod paradoxal, abia după război, cînd imposibila lui capturare suprasolicită imaginaţia şi aduce în prim-plan imaginea unui torţionar cu o voinţă de fier, ingenios şi aspru, un chip sumbru, perfect mulat în interiorul inoxidabilei măşti a datoriei faţă de crez, de ideal, de opţiune. Orice s-ar spune, un intelectual nazist model.

Culisele memoriei (21)

Häftling 51 059 s-a născut la Salonic, însă, în 1942, se află în Franţa, la Mans. De aici este ridicat Maurice Benroubi şi expediat, din senin, la Auschwitz. De profesiune croitor. În 1979 (anul morţii doctorului Mengele) i s-a luat un interviu [376] care începe cu întrebarea : ce crede fostul *Häftling* despre faptul că mai sînt oameni care susţin că n-au existat niciodată camere de gazare. Răspuns : *Trebuie să fie vorba despre nişte inconştienţi. Prostănaci. Eu, spre nenorocirea mea, o ştiu prea bine, vai ! că au existat camere de gazare... Din 1942, camerele de gazare existau la Birkenau. Două clădiri de beton de 20 metri pe 20, şi aproximativ 3 metri înălţime. Fiecare era închisă de o poartă mare, din lemn foarte gros. În realitate, poarta aceasta era alcătuită din două părţi care alunecau, ca la vagoanele de marfă. Le-am văzut cu ochii mei. Pot să*

[376] De fapt, el a venit la redacţia „L'Express" din proprie iniţiativă. Interviul i-a fost luat de către Philippe Ganier-Raymond. Răspunsurile au sinceritatea şi bunul-simţ ale omului „obişnuit".

depun mărturie : am fost repartizat la ceea ce se numea „Sonderkommando". Eram un ajutor. Primisem însărcinarea să transportăm trupurile pînă la scîndurile fixate pe vagonete, pe care, după aceea, noi le împingeam pînă la gropile comune... Cînd ajungeam acolo, trei munţi de cadavre ieşeau din ceaţă în faţa celor două clădiri de beton. Bărbaţii, cam trei sute. Femeile — două sute — uneori mai multe. Copiii... Niciodată mai puţini de două sute... Nu se simţea prezenţa gazului. Nici un miros. Nimic. Toţi, bărbaţi, femei, bătrîni, copii, păreau victimele unei morţi naturale... Cei mai mulţi dintre ei păreau bine hrăniţi. Asta însemna că trecuseră direct din convoi în camera de gazare... Noi, noi muream de foame, păduchii se instalau pe trupurile noastre, lintea lor era atît de numeroasă, încît alcătuia pe veşminte un fel de cercuri albe. Ele, vreau să spun cadavrele pe care le adunam, erau cadavre de oameni normali pe care-i asfixiase gazul. Totuşi, cei mai mulţi prezentau o plagă oribilă pe obraz. Un soi de sfîşietură. Asta deoarece imediat după gazare, alţi deportaţi, însărcinaţi cu recoltarea dinţilor de aur pentru Reichul hitlerist, tăiau fălcile, despicau buzele femeilor şi ale bătrînilor. După care smulgeau, cu un gest rapid şi brutal, protezele, aruncîndu-le într-un fel de bidon mare, cilindric... Noi ne adunam ultimele puteri care ne mai rămăseseră, pentru a încărca cît mai repede posibil trupurile în vagonete. Pe urmă împingeam, impingeam... Găseam în noi înşine necrezute resurse de energie, ca să cărăm cît mai degrabă toate cadavrele pînă la gropile comune... Atîta vreme cît lucram cu îndîrjire, eram aproape asiguraţi că nu vom fi, noi înşine, loviţi de moarte, că nu vom primi un glonte în cap... Frica era forţa care ne anima. Iar S.S-iştii rîdeau de frica noastră. În acelaşi timp ei ne supravegheau îndeaproape eforturile. De exemplu, dacă unul dintre noi, nemaistăpînindu-se decidea să meargă să-şi satisfacă o nevoie naturală, el îşi asuma riscul de a fi doborît. Asta-i înveselea tare mult, să ucidă din senin un om care-şi dădea tocmai pantalonii jos. Cîteodată trăgeau. Cîteodată nu trăgeau. Nu ştiam de ce fac aşa... Lucrul nostru consta în nivelarea unui cîmp imens. Copii de zece ani cărau roabele. Îmi mai răsună încă şi acum, în urechi, plînsul şi strigătele lor. Şi apoi, într-o zi, într-un kommando, un S.S-ist ţinînd un cîine în lesă a întrebat : „Sînt şi nou-veniţi aici ?". Împreună cu alţii am spus : „Da, eu". S.S-istul a spus : „Dacă mîine nu revii la kommandoul ăsta, vei fi spînzurat". N-a pome-

nit despre ce treabă era vorba... m-am pomenit lucrînd la gropile comune. Pe drum, doi dintre noi, terorizaţi, au vrut să revină în lagăr. S.S-iştii i-au doborît. Puţin înainte de-a ajunge, am văzut un taluz lung pe care şiroia un lichid alb şi trandafiriu : gropile. Ei nu-şi dădeau nici măcar osteneala să acopere trupurile cu var ! O săptămînă mai tîrziu am fost conduşi în poiana cu două clădiri de ciment, de unde erau scoşi aceşti morţi... Trei săptămîni în care a trebuit să iau în braţele mele copii doborîţi în plină inocenţă... De altminteri, cînd uşa dublă era deschisă, noi lucram cu spatele la clădirea de beton. Dacă unul dintre noi întorcea capul, pe loc era lichidat. Cel dintîi lucru pe care-l aflam de la cei mai vechi : „Mai cu seamă nu priviţi camerele de gazare". Şi apoi, într-o zi, băgînd de seamă că S.S-istul care ne supraveghea era cu capul în nori, m-am răsucit în loc. Şi am văzut. Acelaşi cenuşiu sinistru în interior, ca şi în exterior. Am văzut măciuliile duşurilor în plafon. Nu erau două sau patru, ci mai mult de-o sută. Ceea ce m-a impresionat şi mai mult erau cuierele montate în perete... Asta-i totul. Această imagine o mai am, încă, în adîncul ochilor, măciuliile duşurilor, cuierele sînt aici, le văd, la treizeci şi şase de ani după... Trăiesc. Am un somn dificil. Aproape zilnic, înainte de-a adormi, scriu, scriu, aceste caiete pe care le vedeţi aici. Este o povestire fără sfîrşit. Nu mai fac parte din lumea aceasta. Spiritul meu se mai află la Auschwitz [377]

Cîndva, privitor la călătoriile sale prin Germania de dinaintea celui de-al doilea război mondial, *Intrepid* — temerarul William Stephenson — notează : „Tot ceea ce făceam izvora din convingerea că va trebui să ne luptăm cu Hitler şi cu ideologia lui, care reprezenta o pervertire a teoriei lui Darwin despre supravieţuirea celor mai puternici" [378]. Iar dacă *Häftling 51 059* — croitorul din Salonic

---

[377] Maurice Benroubi a izbutit să scape, ca prin miracol, din *Sonderkommando* (altminteri destinat lichidării totale), după doar trei săptămîni de lucru. A mai trecut, apoi, printr-o mină de cărbune, prin cîteva KZ-uri (Buchenwald, Bergen-Belsen etc.). A fost eliberat la Bergen-Belsen.

[378] Încă din „Mein Kampf" (1923) Hitler scrie : „Statul este un mijloc de a ajunge la un scop. Scopul său este menţinerea şi înlesnirea dezvoltării unei comunităţi de fiinţe care, din punct de vedere fizic şi moral, sînt de aceeaşi specie".

și Mans — este v i c t i m a ideologiei hitleriste, atunci se poate spune despre generalul S.S. Jürgen Stroop (profesiunea anterioară necunoscută) c-a fost b e n e f i c i a r u l aceleiași ideologii, rămas în conștiința istoriei drept „Călăul ghetoului Varșovia" (bărbat înalt, vînjos, maxilare puternice, bărbie voluntară, ușor pîntec), conducătorul *Grossaktion*-ului (Marea Acțiune) care a constat în lichidarea ghetoului varșovian [379]. Știindu-se destinați exterminării, locuitorii acestuia au pus mîna pe arme, declanșînd răscoala în ziua de 19 aprilie 1943. Lupta inegală a ținut 27 de zile, pînă la 16 mai 1943. Ciudățenia istoriei potrivește astfel lucrurile, încît în aceeași celulă [380] cu Jürgen Stroop (condamnat la moarte, în 1947, de un tribunal american, la Dachau, apoi predat autorităților poloneze) se va afla și un luptător patriot polonez, Kazimir Moczarski, deținut pe nedrept, precum și fostul șef al S.D.-ului (*Sicherheits-Dienst* — Serviciul de Siguranță) din Cracovia, pe nume Gustav Schilke. Si cum Kazimir Moczarski se știe absolut nevinovat, deci avînd șanse de scăpare, stă îndelung de vorbă cu Jürgen Stroop [381] în celulă, memorează uluitor [382]. Plăcerea cea mai mare a ex-generalului S.S. era să povestească, aciuat într-un ungher al celulei, lîngă calorifer, cu privire lucitoare, capul dat pe spate, picioarele îndepărtate, gesticulînd și cu obrazul puțin colorat de emoție: „Ce frumos spectacol a fost! Din punct de vedere pictural și teatral, ce tablou fantastic! Noi rămăsesem, statul meu major și cu mine, destul de departe de sinagogă [Marea Sinagogă]. Ofițerul genist răspunzător de buna desfășurare a operațiunilor, Jesuiter, îmi dădu declanșatorul electric care provoca explozia. El ceru să se

---

[379] 400 000 locuitori într-un spațiu insuficient (6 persoane în fiecare încăpere cît de mică).

[380] Conbitează 225 de zile. În 1949, Jürgen Stroop va fi condamnat, la Varșovia, pentru a doua oară, la moarte. Executat.

[381] Va publica în 1971 volumul „Conversații cu un călău" (după ce a fost eliberat și reabilitat; în 1975 moare). Cartea încearcă să descifreze modul în care funcționează creierul unui călău, cum se elaborează raționamentele paranoice ale unei mentalități totalitare.

[382] „Port în mine nu știu ce boală. Aud distinct toate frazele lui Stroop, chiar cu intonații, de parcă le-aș fi înregistrat pe bandă magnetică. Îl văd, văd fiecare gest al său, fiecare privire, fiecare contractare a buzelor, ca pe un ecran..." — i-a declarat Moczarski unui confrate.

facă liniște. Extenuați, murdăriți, vitejii mei ofițeri și soldați stăteau în lumina slabă a clădirilor incendiate. Am prelungit cu o clipă așteptarea. După care am strigat: «Heil Hitler!» și am apăsat declanșatorul. Flacăra exploziei urcă pînă la nori. Un vacarm înspăimîntător. O feerie de culori. Alegorie de neuitat a triumfului asupra jidovimii. Sfîrșită existența ghetoului din Varșovia. Așa au decis Hitler și Himmler".

La întrebarea lui Moczarski: „Cîți evrei ați prins în total, *Herr General*, pînă la 16 mai 1943, cînd s-a încheiat oficial der Grossaktion?", Jürgen Stroop răspunde: „Numărul total de evrei suprimați și capturați s-a ridicat la 56 065" [383]. Apoi *luă un caiet și un creion (era autorizat să dețină hîrtie, cu ce să scrie, cărți, fotografii, scrisori de-ale familiei sale). El așternu 56 065 pe o foaie și spuse: „Ați remarcat așezarea simetrică a cifrelor? În centru un zero; de fiecare parte un 6: cîte un 5 la extremități. Ciudată compoziție cifraiă. 5-ul de la început și 5-ul de la coadă formează o constelație magnifică. Cu ambii 6 este ceva mai puțin bine, sînt mai puțin benefici decît 9, de exemplu. Dar eu consider acești 6 drept 9 răsturnați. Pivotul numărului este un zero — simbol al soarelui, al genezei, al vieții, al eternității. Toată această așezare este aceea a vechilor astrologi germani...*" În celulă s-a așternut tăcerea, pereții s-au colorat într-un sîngeriu diluat, afară apune soarele. Gustav Schilke intervine: „56 065 de evrei înseamnă 300 000 litri de sînge omenesc" [384]. În-

---

[383] Strict exact! După încheierea operațiunilor, Stroop a întocmit un raport însumînd peste 70 de pagini, cu un motto scris cu litere gotice admirabil stilizate, restul fiind bătut la mașină pe hîrtie de lux, ultrafină, totul legat într-o scoarță de piele ornamentată din belșug. În acest raport poate fi citit textul: „Rezistența opusă de evrei nu putea fi înfrîntă decît prin folosirea necontenită și energică, ziua și noaptea, a trupelor noastre de șoc [...] Din cei 56 065 evrei prinși, circa 7 000 au fost nimiciți în cursul operațiunilor de mare amploare; 6 929 lichidați în urma transportării la T II [Treblinka]. Numărul total al evreilor lichidați este deci de 13 929. Un număr de aproximativ 6 000 evrei au pierit în explozii sau în flăcări".

[384] A doua zi, redeschizîndu-se discuția, Stroop ajunge însă la concluzia că, de fapt, cu cei necuprinși în statistică, numărul total al celor lichidați a fost de peste 71 000 (număr mai puțin „magic și germanic" decît 56 065).

într-altă zi, ex-generalul S.S. pare preocupat de soarta pe care i-o rezervă viitorul, subordonînd proprici persoane adevărul: „Sînt convins că viitorul meu proces va fi exemplar și va atrage mulțimile. Căci un proces public de asemenea fel este un colosal atu pentru propaganda poloneză și cea a tuturor statelor din fosta alianță antigermană, ca și pentru internaționalele antihitleriste odinioară coalizate: evreiască, marxistă, francmasonă, catolică, capitalistă. Mă întreb ce atitudine să adopt la proces. Dacă-i vorba să mărturisesc adevărul asupra insurecției ghetoului, voi spune că evreii și polonezii care i-au ajutat erau eroi. Dar, pentru a afirma în public un asemenea adevăr, mi se cuvine o despăgubire: închisoarea pe viață în loc de streang. Dacă simt, în schimb, că trebuie să-mi las capul, indiferent de ce-aș spune, atunci nu exclud posibilitatea recurgerii la minciună. Și voi declara că toată rezistența evreilor nu era decît rahat și distracție, și că polonezii priveau cu nepăsare — ba chiar cu aprobare — lichidarea ghetoului..." Altă dată, același Stroop: „Ghetoul era foarte primejdios. Trebuia să merg cu pistolul în mînă și sub protecția unei escorte. Aceștia erau S.S-iști, bărbați înalți, sportivi încercați și trăgători remarcabil antrenați". Pentru meritele sale „militare" în lichidarea ghetoului varșovian, Jürgen Stroop a fost decorat cu „Crucea de Fier" clasa I, iar S.S.-*Obergruppenführerul* Friedrich Krüger a venit special, *în numele lui Adolf Hitler și al Reichsführerului S.S.* [Himmler], *ca să mă decoreze. A fost o gală, discursuri, șampanie, un dineu special. Și, după dineu, o plimbare călare*[385] *la Lazienki, unde am organizat un garden-party. Un mic picnic. Un cort cu hors-d'œuvre, tarte, vin, șnaps și bere. Cîteva duzini de persoane au venit, notabilități și generali. Pe scenă cînta o orchestră. Noi cîntam. Ambianță degajată, cu adevărat S.S. cavalerească. Fericite vremuri...*[386].

---

[385] Are pasiunea cailor. Printre alte capturi din ghetou se numără și sute de cai. Trei dintre ei sînt de rasă (anglo-arabi), dar folosiți pînă atunci pentru tracțiune. Stroop ordonă să fie trimiși la manej, hrăniți, spălați, țesălați. Apoi, în restul verii, la Lazienki, dimineața și după-amiaza Stroop călărea, de preferință pe unul dintre ei, murg. Despre cai putea să vorbească, și în celulă, ca deținut, interminabil.

[386] Stroop se referă, de fapt, la ideea pe care Himmler izbutise s-o inoculeze subalternilor săi mai mari sau mai mici. SS-

În acele „fericite vremuri", Joseph Goebbels nota în jurnalul său : „Englezii și americanii nu încetează să vorbească despre persecuțiile împotriva evreilor din Europa, și ei întreprind o operațiune propagandistică în stil mare" (1942, decembrie 13) ; „Rabinii din Londra organizează un mare miting de protest cu tema : «Trezește-te, Anglia !»... Evreii din Londra decretează o zi de doliu din pricina atrocităților care, după ei, au fost făptuite de noi, în Polonia, la adresa lor" (1942, decembrie 14). În același an, dar mai devreme, în vară, un cronicar al ghetoului varșovian [387], consemnează și el : „Astăzi radio Londra a vorbit, pentru prima dată, despre soarta evreilor din Polonia... Timp de luni de zile noi am suferit, pentru că lumea a rămas incredibil de surdă la apelurile noastre și mută asupra tragediei noastre... De ce n-au făcut în așa fel încît omenirea să știe că evreii din Polonia sînt masacrați ? Tăceau în mod deliberat asupra tragediei noastre, pentru ca tragedia lor să nu rămînă în umbră ?... Emisiunea de astăzi a stabilit și un bilanț. Numărul evreilor executați pînă în această zi : 700 000 !" (1942, iunie 26).

Fostul *Häftling* Carol Goldstein [388] istorisește pățania lui absolut neașteptată : în octombrie 1943, din senin, a fost convocat la o adunare în cadrul căreia s-au selecționat două mii de deținuți cu o destinație absolut uluitoare : *„Varșovia ! Cuvîntul produce asupra mea un efect fulgerător ! Orașul în care mă născusem, în care crescusem, în care trăise și unde, probabil, pierise toată familia mea,*

Reichsführerul visa să facă din SS un nou ordin de cavaleri, temelia Reichului nazist, de aceea și emisese decretul care definește, astfel, organizația condusă de el : „SS-iștii sînt o uniune de germani anume selecționați cu caracteristici nordice [...] SS-iștii sînt conștienți că, prin prezentul decret, ei fac un însemnat pas înainte. Batjocura, ironia și lipsa de înțelegere nu ne lezează, viitorul ne aparține". Departe de a fi reînviat tradițiile instituției medievale a cavaleriei, *SS*-ul a fost inițiatorul și realizatorul exterminării a milioane de oameni.

[387] Emmanuel Ringelblum, autor al „Cronicii ghetoului din Varșovia", exterminat — în martie 1944 — împreună cu întreaga familie.

[388] Autorul cărții „Șapte într-un buncăr", apărută în 1967, relatează cum — împreună cu alți șase deportați — și-au săpat un buncăr în pivnița unei case ruinate, loc în care au reușit să trăiască patru luni și jumătate (135 de zile) într-un întuneric absolut. Robinsonii beznei !

căci, bazîndu-mă pe experienţa vieţii mele de lagăr, ştiam că toţi evreii din Varşovia fuseseră exterminaţi. Varşovia ! Oraşul răscoalei ghetoului ale cărei ecouri ajunseseră pînă în lagărul nostru. Se scurseseră cinci luni de la sfîrşitul răscoalei ghetoului. De jur-împrejurul nostru, doar distrugeri şi mine. Nici o suflare vie. Ici-colo obiecte abandonate, martore ale unui trecut omenesc : cărţi deşirate, pagini din Talmud, paturi răsucite, fragmente de suluri ale Legii. În rest, vid. Ruinele răspîndeau groaza... Kommandoul celor „2 000" se afla acolo pentru a recupera tot ceea ce putea să slujească la măreţia Reichului. Goldstein a devenit electrician, Kamioner[349] *— controlor de cărămizi, ţigle şi moloane : „Adunam cărămizi, le răzuiam de ciment, le curăţam, le rînduiam unele peste altele. O grămăjoară plus alte grămăjoare, asta făcea un vagon întreg care pleca în Germania".* Dar moartea le dă tîrcoale şi celor „2 000", mulţi se îmbolnăvesc, o infirmerie este improvizată avînd drept „medic" un... mezelar, apoi un doctor autentic. Cînd trupele sovietice au ajuns la periferiile Varşoviei, comandantul S.S. al celor „2 000" — Umschnitz — a decis evacuarea acestora, ordonînd bolnavilor să rămînă pe loc în Revier. Apoi, însoţit de S.S-işti, a pătruns în infirmerie şi, cu pistolul, „a ucis unul cîte unul pe cei 300 de bolnavi". Goldstein şi Kamioner au scăpat, împreună cu alţi cinci deportaţi, ascunzîndu-se pînă să fie eliberaţi.

Vieţi paralele, destine ireconciliabile : Mengele-Nyiszli, Stroop-Benroubi, Umschnitz-Goldstein... Torţionar-victimă... Milioane de sacrificaţi, fructe amare ale politicii hitleriste. Cîţi dintre aceşti oameni n-au privit lumea, pentru ultima oară, cu ochii lor sumbri şi un surîs palid fluturînd pe buzele arse de foame, de frig, de boală, de spaimă şi durere, surîs parcă uitat acolo încă din copilărie ; pentru ca, într-un sfîrşit, ochii şi buzele, şi nările, întregul chip al celui care se pregătea „să iasă prin coş", să exprime doar : „Salut, la revedere, am să-mi amintesc de planeta, voastră !" Zbura în vid, venind din vid, căci un imens vid interior se instalase in fiecare dintre ei ; pentru *Häftling*, orice mijloc de a se îndepărta într-un fel de realitatea de moment era binevenit, tocmai de aceea universul imaginar, al visurilor, al amintirilor, căpăta un preţ inegalabil. Majoritatea celor care aveau să supravieţuiască dobîndiseră o anumită dexteritate în asemenea moduri de

[349] **Rubin Kamioner, alt veteran al Auschwitzului, ajuns aici în iunie 1942.**

închipuite evadări din universul concentraționar, trăind „în nori", în trecut sau în viitor, refuzînd — lăuntric — prezentul.

SUPERIOR ȘI INFERIOR

În anul 1935 au fost promulgate „Legile de la Nürnberg", emanație a principiilor rasiste care urmau să fie stîlpii de susținere ai edificiului nazist, și pe temeiul cărora vor putea fi lichidate sau supuse unui regim de sclavie „popoarele inferioare". În același loc, la Nürnberg, exact peste un deceniu, avea să înceapă procesul marilor criminali de război.

Legile promulgate în 1935 *reglementau calitatea de cetățean, condiționînd-o de anumite caractere etnice și rezervînd-o doar pentru Volksgenossen, adică pentru aceia care puteau dovedi că minimum trei din cei patru bunici ai lor aparțineau uneia dintre cele cinci rase considerate a fi germanice. Numai aceștia puteau beneficia de drepturi politice. Astfel iese la iveală profunda răsturnare provocată de nazism pe scara valorilor din lumea occidentală. Creștinismul admite că oamenii au drepturi și îndatoriri identice. Fraternitatea și egalitatea care izvorăsc din concepția unei creații divine, aceeași pentru toți, s-a păstrat în societățile laice și au stat pe primul loc în Declarația Drepturilor Omului*[390]. *Marxismul, care-l neagă pe Dumnezeu, păstrează și el același principiu. Nazismul răstoarnă însă aceste concepții și proclamă inegalitatea între oameni. El enunță postulatul că oamenii sînt profund diferențiați, nu datorită cunoștințelor*

[390] În Declarația Universală a Drepturilor Omului se spune la articolul 1 : „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi". Articolul 2 : „Fiecare se poate prevala de prezentele drepturi, fără nici o deosebire de rasă, de culoare, de sex, de limbă, de religie". Articolul 26 : „Educația trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța și prietenia dintre toate națiunile și toate grupurile rasiale sau religioase". Dar legile promulgate în toamna lui 1935 îi lipseau de drepturi politice pe evrei, ei nemaifiind cetățeni *(Reichsbürger)*, ci rămînînd doar membri al statului german *(Staatsangehöriger)*. Pe temeiul actelor de naștere, de botez etc. se întocmea un veritabil arbore genealogic al fiecărui individ, astfel încît certificatul de „arianitate" *(Ariernachweise)* devenea decisiv în existența omului (de pildă : erau interzise căsătoriile sau raporturile amoroase între evrei și *Volksdeutsche)*. Alte numeroase și grave discriminări au fost atunci puse în practică, precum și mai tîrziu.

lor, forței sau calităților dobîndite, ci datorită originii lor. După el există oameni superiori, adică naziștii, situați pe treapta cea mai de sus a societății, și suboameni, corcituri din rasele inferioare, degenerate, plasați pe ultima treaptă. Între aceștia se află o întreagă gamă de elemente intermediare, cîntărite cu ajutorul unor procedee pseudoștiințifice[391]. *Postulatul acesta nu se baza pe nimic altceva decît pe o politică de forță, pe o serie de afirmații brutale, fără nici un substrat științific demn de a fi luat în discuție, dar care avea să îngăduie tentativa exterminării „suboamenilor".*

Printre cei care au aderat la concepțiile naziste și le-au slujit, într-un fel sau altul, nu se numărau doar indivizi fanatici și limitați din punct de vedere intelectual, ori dornici de parvenire în ierarhia științifică, ci și — din păcate — oameni înzestrați, talentați. În anul 1973, cînd doctorul Mengele se află prin America de Sud, un savant renumit, profesorul Konrad Lorenz[392], în preajma decer-

[391] Josef Mengele, ca doctor în filozofie, nu numai în medicină, a aderat la aceste principii și, supunîndu-se — în deplină cunoștință de cauză — legilor amintite, a aplicat cu pasiune procedeele pseudoștiințifice.

[392] Autor al unor cărți de largă răspîndire: „Opt păcate capitale ale civilizației noastre", „Încercări asupra comportamentului animal și uman", „El vorbea cu mamiferele, păsările și peștii", „Toți cîinii, toate pisicile", „Agresiunea — o istorie naturală a răului" etc. Septuagenar — în 1973 — trăia la Grünau, orășel de munte austriac (la 250 km de Viena), după ce a părăsit direcțiunea Institutului „Max Planck" din München, pentru a se dedica, exclusiv, cercetărilor. Konrad Lorenz demonstrează, în unele din lucrările sale, că armonia comportamentului animal depinde de spațiul vital și de raporturile cu cei de același fel. Nici omul nu scapă de această regulă. Spațiul său vital este atît de ordin material, cît și psihologic, acordîndu-ne o identitate. Tocmai de aceea drama omului secolului al XX-lea constă în pierderea spațiului vital necesar, de unde derivă o amenințare zilnică a propriei identități. Cît privește agresiunea, în prefața cărții publicate în 1963, autorul ține să precizeze printre altele: „Cartea mea tratează *agresivitatea*, adică instinctul de luptă al animalului și al omului, îndreptat împotriva semenului. Agresivitatea... este un instinct ca toate celelalte și, în condițiuni naturale, contribuie, ca și celelalte, la conservarea vieții și a speciei. La om, care prin propria-i acțiune a schimbat prea repede condițiile sale de viață, instinctul de agresiune produce adeseori efecte nocive, dar și alte instincte au rezultate asemănătoare, deși mai puțin dramatice".

nării premiului Nobel pentru fiziologie și medicină, a ținut să declare : „Am fost nebun că m-am apropiat de sceleraţii naziști". Mărturisirea lui n-a picat din senin : Simon Wiesenthal i-a scris, la 22 noiembrie 1973, reamintindu-i fără ocolișuri că, în 1940 [393], publicase un studiu (însumînd 28 de pagini) preamărind selecționarea rasei ariene. De altminteri, Wiesenthal a făcut și declarații publice : „N-avem dreptul să atribuim premiul Nobel cuiva care, la un anumit moment al vieții sale, a afișat sentimente deslușit naziste. Premiul este un simbol al păcii și al libertății". Și tot el : „În timpul războiului, Lorenz era profesor de biologie la Königsberg, port prusian la Baltica. Personal nu i-aș fi dat niciodată atenție profesorului Lorenz. Dar acum două luni, cînd s-a aflat că i-a fost decernat premiul Nobel, am primit mai multe scrisori privitoare la el. Toate afirmau : profesorul a scris în timpul războiului un articol intitulat «Domesticirea ar provoca tulburări ale comportamentului personal», în care susține idei naziste. Am verificat. M-am dus personal la Biblioteca Națională. Am citit în întregime culegerea în care se găsea articolul vizat. Unul singur conținea idei național-socialiste, cel al lui Lorenz... Am găsit în aceste pagini limbajul criminalilor. În cîteva fraze, Konard Lorenz îi dădea nazismului o protectie spirituală. Desigur, asta se petrecea în urmă cu 30 de ani. și nu pot să combat astăzi o sută de profesori universitari care, într-un moment al existenței lor, fiindcă erau tineri, pentru că trăiau sub acest regim sau fiindcă voiau, pur și simplu, să-și continue liniștiți cercetările și profesoratul, au afișat sentimente pro-naziste. Nici nu știu dacă Lorenz era membru al partidului național-socialist. Nu acesta-i țelul meu. Lucrez în momentul de față la 300 de cazuri de criminali și asta-i mult mai important. Dar mă simt dator să apăr premiul Nobel".

Firește, Konrad Lorenz contraatacă și declară jurnaliștilor, pe cînd se află la Stockholm, cu doar cîteva ore înainte de a primi premiul Nobel din mîinile regelui Suediei :

— Știți, Wiesenthal este un revanșard, este un psihopat. Știu foarte bine că, dacă mie însumi mi-ar fi fost asasinată toată familia [394], aș fi reacționat exact în același

[393] La doi ani după *Anschluss* (invadarea Austriei de către trupele hitleriste și încorporarea ei în Germania).

[394] Inexact ! Cyla Wiesenthal — soția lui Simon — a fost eliberată, la 11 aprilie 1945, de către soldații englezi care au pătruns

fel. Înțeleg perfect starea lui de spirit și nu-i port pică... Sînt convins că descoperirile pe care le-am făcut aveau puține legături cu național-socialismul. Totuși, e adevărat, am comis o greșeală, ca toți camarazii mei din epocă.. Aveam pretenția să doresc a le explica naziștilor ceea ce era bun și rău în teoriile lor. Gîndeam c-aș putea să-i conving. Degeaba : erau niște fanatici. Atunci cînd național-socialismul s-a instalat în Germania, savanții austrieci și germani erau foarte legați. Și noi toți gîndeam că avea să se nască, din doctrinele lor, ceva pozitiv. În 1940, am fost înrolat din oficiu în armata germană ca medic psihiatru. Am rămas doi ani, ca medic, în spatele frontului. În 1942 am plecat pe front și în 1944 am căzut prizonier! În timpul războiului am rămas, întruna sergent. N-am fost niciodată ofițer. În fapt, eu sînt apolitic... Totodată, n-am aparținut niciodată partidului nazist. Niciodată n-am fost consilierul lui Hitler. S-a mai spus c-am scris aceste lucrări privitoare la domesticire, pentru a obține catedra de la Königsberg. Lucram atunci la Universitatea din Viena și în casa mea din Altenberg, un orășel de pe malurile în pantă ale Dunării, la treizeci de kilometri de capitala austriacă. Arnold Fehen, Otto Köhler și Kurt Mothes, care erau ei înșiși titulari de catedre la Königsberg, mi-au cerut să vin să lucrez cu ei. Desigur c-am acceptat. Ei pot depune mărturie că nu eram nazist. [În 1988, profesorul sovietic Gleb Udințov relatează, în „Moscow News", cum Konrad Lorenz i-a povestit cîndva, la un congres internațional ținut în Japonia, peripețiile „carierei militare" proprii, încheiată ca prizonier de război ajuns în R. S. S. Armeană : aici a reînceput să studieze, scriind totodată un tratat asupra filozofiei lui Kant, apoi s-a reîntors acasă, reluîndu-și catedra, munca de cercetare, scrisul...].

Judecînd lucrurile dintr-o perspectivă mai cuprinzătoare și, pe cît posibil, lipsită de prejudecăți, textele publicate de Lorenz în timpul războiului sînt împovărătoare pentru autorul lor. Ca de pildă : „Din vremurile preistorice ale umanității, selecționarea pentru duritate, eroism, utilitate socială etc. era făcută doar de factorii exteriori ostili. Trebuie ca acest rol să fie reluat de o

---

în orășelul Gelsenkirchen (unde fusese deportată pentru a munci într-o uzină de mitraliere). În anul următor s-a născut Paulina, fata cuplului Wiesenthal. Așadar, explicația „psihologică" a motivațiilor lui Simon Wiesenthal este ingenioasă, dar fără suport real.

organizare umană, fără de care umanitatea, lipsită de factori selectivi, va fi nimicită de degenerescența datorată domesticirii. Gîndirea rasială ca fundament al statului nostru a și dat imense rezultate în acest sens. Mișcarea nordică a fost întotdeauna sentimental dirijată împotriva domesticirii omului [...] Deci, măsura cea mai eficace de prezentare a rasei constă, măcar pentru moment, în susținerea pe cît posibil a apărărilor noastre naturale ; avem datoria și dreptul să ne mîndrim de cei mai buni dintre noi și să-i însărcinăm să facă selecția care va determina prosperitatea sau nimicirea poporului nostru".

Cîndva, în anii războiului, doctorul Mengele nu se sfia să explice în ce anume constă munca lui prezentă și viitoare :

— O mare parte din timpul liber mi-l consacru studierii gemenilor. Lichidarea unor popoare întregi, pe măsură ce ritmul va spori de la milioane la zeci de milioane anual, va impune, ca pe o necesitate stringentă, intensificarea creșterii rasei ariene — rasă de stăpîni —, în general, și a poporului german în special. La noi s-au obținut rezultate mari în elaborarea metodelor de lichidare în masă și de sterilizare în masă, dar sîntem abia la început în privința măririi fertilității mamelor germane. Or, sînt convins că această problemă va deveni în curînd de importanță primordială. Am curajul să afirm că pionieratul în acest domeniu a fost făcut și nu pot să nu mă mîndresc cu faptul că tot ceea ce s-a făcut este rodul experiențelor mele.

Și totuși, experiențele, uciderile, disecțiile — ale lui Mengele sau ale altora, mai mult sau mai puțin înzestrați decît el — n-au dus (cu minime excepții) la nici un rezultat științific notabil. Iar evoluția geneticii a demascat definitiv rasismul și teoriile sale : *Vreme îndelungată, ființele vii au fost identificate prin caracteristici observabile direct. În cadrul anumitor specii puteau fi observate variații din punct de vedere geografic care îngăduiau să fie deosebite anumite rase. Toți subiecții aparținînd unei rase date trebuiau să prezinte aceleași caractere rasiale. Acest „fixism" a fost pus sub semnul îndoielii în 1859, cînd Darwin a propus prima schemă coerentă a evoluției. După părerea lui, fiecare grup viu prezintă, din timp în timp, unele variații ereditare. Dacă o anumită variație este favorabilă, atunci cei care o poartă îi vor elimina treptat pe cei care n-o posedă. Dacă este defavorabilă, atunci nou-veniții vor fi cei eliminați. Cînd, la*

începutul acestui secol, au devenit cunoscute descoperirile lui Mendel, schema darwinistă a fost transpusă de la nivelul individului la cel al genelor (neodarwinismul): din acel moment s-a considerat că lupta se dă între gene „superioare" și gene „inferioare". Și această schemă s-a dovedit însă inexactă, datorită, în particular, punerii în evidență, în primul rînd în sînge și apoi în țesuturi și chiar în lichidele din organism, a unui anumit număr de factori controlați prin ereditate. Descoperirea grupurilor sanguine a permis clasificarea tuturor ființelor umane în patru tipuri. Mai tîrziu au fost descrise și alte sisteme, ca, de pildă, „factorul rhesus" în 1940 și, mai recent, grupurile de histocompatibilitate — așa-numitele HILA. Combinînd toate aceste sisteme și ținînd seama de marea lor varietate, un individ poate fi acum caracterizat prin caracterele sale sanguine, la fel de precis ca și prin amprentele sale digitale. Numărul combinațiilor posibile este atît de mare, încît nu există și, fără îndoială, nu vor exista niciodată (cu excepția gemenilor adevărați) două ființe omenești asemănătoare din punct de vedere genetic. Desigur, factorii sanguini nu dezvăluie decît o mică parte din patrimoniul nostru ereditar, care cuprinde, probabil, mai multe zeci de mii de gene. Dar aceștia îngăduie o definire destul de riguroasă a structurii genetice a indivizilor și populațiilor. Recent, cercetările efectuate asupra tuturor grupelor au demonstrat că diversitatea genetică sau p o l i m o r f i s m u l constituie o regulă fundamentală a lumii vii, punînd astfel sub semnul îndoielii funcția uniformizantă a schemei darwiniste. În momentul în care se ia în considerare repartizarea geografică a factorilor sanguini, însăși noțiunea de rasă dispare. Pentru antropologia tradițională, negroizii prezintă în exclusivitate drept caracteristici pielea de culoare neagră și părul creț, după cum nordicii sînt blonzi, înalți, cu craniul alungit. Or, în realitate, nici unc din aceste populații nu are apanajul unei anumite grupe sanguine, după cum nici una nu are în exclusivitate factorul rhesus pozitiv sau negativ. Toate grupurile sanguine pot fi regăsite în toate „rasele", este adevărat cu variații de frecvență de la o zonă geografică la alta. Această situație nu-i este proprie doar omului, ci se regăsește la toate speciile animale sau vegetale studiate pînă în prezent. Majoritatea biologilor consideră rasele ca specii în curs de formare, subspecii. Să luăm în considerare un grup care ocupă o arie geografică extinsă și deci cu condiții ecologice variate. Populații în-

depărtate unele de altele vor fi supuse unor constrîngeri selective diferite şi vor tinde fiecare să adopte combinaţia genetică ce oferă răspunsul cel mai adecvat fiecărei situaţii. Dacă aceste populaţii nu se încrucişează între ele, ca urmare a distanţei sau a unui obstacol oarecare, ele vor merge, încetul cu încetul, spre o anumită divergenţă, care se va accentua din ce în ce, fiecare dobîndind un mănunchi propriu de gene polimorfe, tinzînd să se constituie în rase. Aceasta a fost situaţia în timpurile străvechi, în epoca în care oamenii erau repartizaţi pe întreg teritoriul lumii antice în grupuri mici, izolate din punct de vedere geografic. Din această perioadă datează începutul diversificării speciei umane în albi, galbeni sau negri, ei înşişi împărţiţi în subrase. Dar, destul de rapid, această mişcare de diversificare s-a inversat şi a lăsat locul unei mişcări de omogenizare. În primul rînd, ca urmare a dezvoltării tehnicilor şi culturilor, care au permis oamenilor să refacă aproape pretutindeni microclimatul umed şi favorabil vieţii, anihilînd astfel efectele selecţiei naturale, în special prin confecţionarea îmbrăcămintei, prin amenajarea unor adăposturi şi prin stăpînirea mijloacelor de producere a focului. În al doilea rînd, fenomenul migraţiilor, proces vast care marchează întreaga preistorie, a determinat curînd schimburi multiple între grupurile umane. Aceste modificări au menţinut sau au extins polimorfismul speciei noastre şi au conferit omului o extraordinară facultate de adaptare. Genetica contemporană, care a demonstrat vastul polimorfism al tuturor populaţiilor umane, nu lasă cîtuşi de puţin loc rasismului. Unii antropologi din secolul trecut, ca Galton în Anglia, au integrat în definiţia rasei pretinse caractere intelectuale, culturale şi tehnologice considerate ereditare. În viziunea acestora, europenii se caracterizau prin piele albă, dar şi printr-o inteligenţă şi o cultură superioare. Interpretînd rasismul ca produs al competiţiei darwiniste, ei apreciau că dominaţia albilor asupra lumii (şi mai ales dominaţia englezilor) la sfîrşitul secolului al XIX-lea corespundea unei „fatalităţi biologice", ca şi sclavia negrilor şi menţinerea sub tutelă a galbenilor. Era epoca în care ţările occidentale cunoşteau un avînt al revoluţiei industriale. Regula de aur era concurenţa sălbatică : cel mai bun trebuia să cîştige şi să-i elimine pe cei mai puţin buni. Existenţa unui subproletariat trăind în limita mizeriei absolute era considerată o lege a naturii şi deci inevitabilă. În exterior era epoca

marii aventuri coloniale, care permitea țărilor industriale să-și făurească adevărate imperii, furnizîndu-le, la prețuri scăzute, materiile prime de care aveau nevoie. Timp de aproape un secol, lumea va trăi conform acestei scheme. Totul va culmina cu cel de-al III-lea Reich, care a dus la distrugerea sistematică a evreilor, ale căror gene „amenințau" superioritatea rasei ariene. Acest raționament care, din punct de vedere științific, este o absurditate, a dus la eliminarea fizică a cîtorva milioane de nevinovați. Se pune întrebarea de ce o schemă atît de falsă renaște periodic din propria-i cenușă[395]. *La 30 de ani după Auschwitz*[396] *o regăsim la originea sociobiologiei propovăduite de americanul E. Wilson, pe care, însă, nici un genetician n-o poate accepta. Primirea favorabilă pe care unele cercuri din Europa sau America au rezervat-o unei teorii care*

[395] Cîndva, Alexis Carrel (1873—1944), chirurg și fiziolog francez (Premiul Nobel 1912), simpatizant al naziștilor, putea scrie: „Proletarii își datorează situația defectelor ereditare ale trupului și spiritului lor"; reluîndu-i lucrările, un eminent profesor englez, H. J. Eysenck, susține c-a dovedit că inteligența și prostia sînt dependente de genetică, ereditare. Dar, în realitate, singurul instrument folosit de psihologi pentru a-i detecta pe supradotați este „coeficientul intelectual", traducerea în cifre a inteligenței (deși unii contestă exactitatea măsurătorii de acest fel, pretinzînd că nu poți măsura ceva încă nedefinit de nimeni: inteligența). J. J. Servan-Schreiber (în „Sfidarea mondială") citează din cartea inginerului-profesor Masaru Ibuka (președinte-fondator al firmei „Sony"): *„Despre superioritatea rasială sau națională:* «Profesorul Bloom, de la Universitatea din Chicago, măsură într-o zi QI [coeficientul de inteligență] a doi copii, unul adus dintr-un chibuț din Israel, iar celălalt dintr-o țară din Africa Centrală. Rezultatul a arătat că copilul israelian avea un QI de 115, față de 85 cît avea micul african, ceea ce marca o diferență foarte netă între ei. Profesorul Bloom a tras de aici concluzia că diferența se datora originii lor; că unul era de calitate superioară, pe cînd celălalt era de calitate inferioară. Mai tîrziu, însă, un profesor pe nume Ford a cerut unui cuplu de imigranți veniți din Africa să-l ducă pe copilul lor la aceeași grădiniță cu un alt copil, de aceeași vîrstă, venit, și el, dintr-altă parte, din Israel. *După un an petrecut de amîndoi la grădiniță, QI-ul celor doi era identic:* 115... Evident, experiența lui Ford era cea valabilă. Ea respingea orice teorie despre inferioritatea sau superioritatea legate de obîrșie și demonstra că creierul este format *numai și în exclusivitate* de mediul înconjurător și de antrenament»".

[396] Articol scris în deceniul opt.

nu poate fi susținută din punct de vedere științific, ține de motive de ordin politic. Ca și schema darwinistă în Anglia victoriană, teoria lui Wilson tinde să justifice inegalitățile și dezechilibrele acesteia. Dar se poate perturba o viziune asupra umanității, bazată pe o teorie veche de un secol și evident falsă ? Este timpul ca mitul luptei permanente pentru eliminarea sau subordonarea celui slab în raport cu cel puternic, a celui sărac în raport cu cel bogat, să ia sfîrșit. Viața nu este făcută din eliminări, ci din complementaritate. În prezent, întemeierea relațiilor umane pe competiție și rivalitate ar duce la un adevărat faliment. Pe viitor ar trebui să înlocuim spiritul de rivalitate și de dominație prin cel de complementaritate, de îmbogățire reciprocă și de schimb. Odată ajunsă la nivelul actual, mișcarea de evoluție nu poate continua decît prin înmulțirea egală a tuturor indivizilor, a tuturor popoarelor și a tuturor civilizațiilor de pe pămînt. Este singura noastră șansă de a continua aventura umană, care cu greu a depășit stadiul de animalitate (prof. *Jacques Ruffié*[397] — șeful catedrei de antropologie fizică de la „Collège de France").

Superior... ...Inferior
Inferior Superior

[397] Același om de știință, în cartea sa „De la biologie la cultură", spune printre altele : „Umanitatea se îndreaptă în mod inexorabil către «caféaulaitisation» [culoarea cafelei cu lapte]". Mai devreme sau mai tîrziu, nu va mai fi pe Terra decît o „populație aproape uniformă, alcătuită din indivizi de talie medie, cu pielea bronzată, cu ochii discret oblici [avînd pleoapele întinse lateral], în care caracterele albe nu vor fi deloc de recunoscut". De ce acest amestec de albi, negri, galbeni, această punere laolaltă a întregului patrimoniu ereditar, fiecare cu o contribuție proporțională ? Răspunsul : „Fiindcă metisajul face parte dintre comportamentele ființei". Sutele de mii de specii de viețuitoare care populează Pămîntul derivă, toate, din aceeași celulă-mamă elementară. Profesorul Ruffié consideră că : „O rasă pură este întotdeauna, într-o perspectivă mai îndepărtată, condamnată". Și iată-l stabilind existența a două forțe, a două mișcări evolutive care nu trebuie să fie confundate : mai întîi, la fiecare etapă, o mișcare de diversificare pornind de la strămoșul comun ; pe urmă o tendință a organismelor de a cuceri, etapă cu etapă, o mai mare independență (specia umană fiind cea care a mers cel mai departe pe calea independenței). Începem să cunoaștem bine toate modurile în care patrimoniul genetic, la origine comun, al tuturor

Poate Istoria să se repete în ceea ce are mai atroce ? Un al IV-lea Reich este posibil într-un viitor apropiat ? Da, spune autoarea[398] *în noul său roman*[399]*, care trebuie citit atît ca un thriller*[400]*, cît şi ca o operă ştiinţifico-fantastică uşor futuristă*[401]*. Eroul este fără mască deoarece, sub numele lui veritabil, e sinistrul Dr. Mengele, călăul de la Auschwitz. I se spunea „Îngerul Morţii". Doctor în medicină şi doctor în filosofie, el a făcut mii de experienţe pe copii, pe gemeni venind din toată Europa. Evrei şi neevrei. El încerca să fabrice buni arieni, să preschimbe ochii negri în ochi albaştri, intervenind asupra genelor. Evident, el omora aceşti copii. El este răspunzător de 300 000 de morţi* [de fapt, 400 000]*. Astăzi, el trăieşte încă în America de Sud. Dar ce face acest Dr. Mengele în cartea Irei Levin ? Autorul imaginează că el ar fi la baza unei gigantice operaţiuni care trebuie să asigure nu numai viitorul rasei ariene, ci să favorizeze şi ajungerea la putere a celui de-al IV-lea Reich. Totul începe la São Paulo, unde, în salonul intim al unui restaurant, Mengele a adunat şase foşti S.S-işti. Obiectivul lor : să ucidă, în doi ani şi jumătate, 94 de oameni de 65 de ani, a căror listă a întocmit-o sinistrul medic, şi care-s cu toţii funcţionari şi s-au căsătorit cu femei mult mai tinere decît ei. De ce să-i suprimi, însă, pe aceşti oameni care sînt în preajma pensionării şi, aparent, lipsiţi de importanţă ? Iată ce va căuta să descopere celebrul Yakov Lieberman, care şi-a consacrat viaţa vînătorii de criminali nazişti. El a fost alarmat de către un tînăr evreu american care a izbutit să înregistreze pe bandă magnetică discuţia lui Mengele cu S.S-iştii. Dar tînărul a fost asasinat în timp ce-i telefona lui Lieberman şi banda magnetică a dispărut. Cu o logică riguroasă, Ira Levin dezvăluie, încetul cu încetul, monstruoasa maşinaţie a lui Mengele. Prima grijă a lui Lieberman este să încerce oprirea omorurilor. Cînd îşi începe ancheta, şase oameni fuseseră deja omorîţi. Şi văduvele nu-i sînt de prea mare ajutor. Curînd, însă, el*

---

fiinţelor vii, a putut să se reînnoiască, să se diversifice şi să se îmbogăţească.

[398] Ira Levin.

[399] „Aceşti băieţi care veneau din Brazilia".

[400] Roman sau film poliţist ori de groază.

[401] Curent literar-artistic exaltînd prezentul care prefigurează viitorul.

face o descoperire care capătă brusc un caracter îngrozitor : toți oamenii asasinați erau tați ai cîte unui băiat de 14 ani, blond, ten palid, ochi albaștri foarte limpezi, o meșă căzută pe frunte. Da, acești copii proveniți din familii diferite se aseamănă straniu...

Autoarea comentariului (Noelle Loriot) întrerupe relatarea subiectului, pentru a nu-i răpi eventualului cititor interesul pentru lectura acestui raid în orcare. Așadar, dr. Josef Mengele a devenit și prototipul unor scrieri în proză și în dramaturgie, iar ficțiunea Irei Levin are un suport real nu numai în privința eroului romanului ei, ci și a semnificației unor evenimente consumate după cel de-al doilea război mondial [402]... Și apoi, s-au mai auzit destule voci rostind, cu nostalgie :

— Apariția unui Hitler mai mic n-ar fi chiar atît de rea pentru omenire !

Alvin Toffler traduce acest simțămînt al unora în cuvintele : *De-ar fi să apară la orizontul politic un Mesia, să le pună iarăși pe toate la locul lor !* Și își dezvoltă ideea : *Pînă și oamenii cei mai bine intenționați, văzînd cum se năruie universul care le era familiar, cum mediul în care trăiesc devine mai imprevizibil, și simțind tot mai mult nevoia de ordine, de structură și previzibilitate, încep să dorească un conducător puternic, dominator. Așa se face că auzim astăzi „un strigăt formidabil, ce se înalță ca urletul a nenumărați cîini la Lună, chemînd pe cineva sau ceva să preia comanda", cum scria în anii '30 Ortega y Gasset, cînd Hitler era în ascensiune* [403]*... La începutul unui deceniu pîndit de primejdii, vocile care cer „conducere" răsună într-un moment cînd forțe tenebroase încep să-și ridice capul printre noi. The New York Times scrie că în Franța „după mai bine de trei decenii de hibernare, grupuri de dreapta mici dar influente caută din*

---

[402] Ideea Irei Levin nu-i chiar atît de exagerată pe cît poate să pară la prima vedere, în măsura în care doctorul Mengele a reușit să scape de orice pedeapsă, timp de peste trei decenii (grație sprijinului organizațiilor naziste clandestine, precum și al altora).

[403] Și autorul cărții de față a cochetat, cîndva, cu ideea scrierii unei povestiri fantastice cu următorul subiect : Hitler nu s-a sinucis la 30 aprilie 1945 — așa cum s-a întîmplat în realitate — ci, cu ajutorul unor medici specializați în criogenie (producerea artificială a temperaturilor joase), a fost congelat și ascuns într-o grotă inaccesibilă din Alpii săi natali, grotă anume amenajată pentru a conserva aceeași temperatură pînă în noaptea de 31

nou să se propulseze în prim-planul vieții intelectuale, afișînd teorii asupra rasei, biologiei și elitismului politic discreditate de înfrîngerea fascismului în cel de-al doilea război mondial"... Exponenții lor susțin că rasele se nasc inegale și că politica socială trebuie să le mențină așa. Argumentarea este garnisită cu trimiteri la E. O. Wilson și Arthur Jensen, pentru a da o tentă pretins științifică orientării lor virulent antidemocratice... Fiecare din aceste fenomene își are pandantul său „de stînga" — bande teroriste ce rostesc sloganuri de democrație, dar sînt gata să impună societății propria lor variantă de conducere totalitară, făcînd uz de bombe cu plastic... Această revendicare din ce în ce mai insistentă a unei conduceri de mînă forte se bazează pe trei idei greșite, dintre care prima este mitul eficacității regimurilor autoritare. Puține idei se bucură de atîta trecere precum aceea potrivit căreia dictatorii, dacă nu fac altceva, măcar „fac ca trenurile să sosească la timp". În prezent atîtea instituții funcționează prost și totul e atît de imprevizibil, încît milioane de oameni ar fi gata să renunțe la o parte din libertate (din libertatea altora, de preferință), dacă în felul acesta li s-ar asigura mersul fără greș al treburilor economice, politice și sociale. Fapt este însă că stilul forte de conducere — și chiar totalitarismul — are prea puțin de-a face cu eficiența. Pînă și Germania nazistă, care a acționat cu o prodigioasă eficiență în omorîrea polonezilor, rușilor, evreilor și a altor „nearieni", în alte privințe numai eficientă n-a fost...

Despre memorie se poate afirma, fără greș, că nu doarme niciodată. Amintirile se înscriu în creier sub o formă concretă, pe o bază fizico-chimică. Atunci cînd individul doarme, deși trupul îi este inert, creierul cunoaște o activitate intensă, deoarece evenimentele anterior trăite,

---

decembrie 1999, cînd, la ora zero a secolului al XXI-lea, mecanismele automate s-ar fi declanșat, reînviindu-l pe Führer (ca în filmele cu Frankenstein), grăbit să proclame constituirea celui de-al IV-lea Reich, urmată de... etc. etc. Am renunțat la ficțiune, datorită unui motiv extrem de simplu : repovestind într-un mod *direct* cele întîmplate, obții un dublu efect, materialul adevărat aducînd o dublă contribuție ca formă și efect. Șocul produs asupra cititorului este de două ori mai mare. Și, pentru a răsturna propria argumentație, să citățm spusele lui Lawrence Durrell : „...«ficțiunea» reală nu-i de găsit... Viața în sine e o ficțiune și toți încercăm să spunem lucrul acesta prin mijloace diferite, fiecare dintre noi înțelegîndu-l în raport cu natura și cu talentul său".

fiind memorizate, integrate spiritului, informaţile fixate se reactualizează. Dar ce te faci cu cei treji care visează, în continuare, după decenii, cu ochii deschişi ? Pare a fi cazul fostului Comisar General pentru problemele evreieşti, al guvernului de la Vichy (funcţie deţinută între mai 1942 şi februarie 1944), Louis Darquier de Pellepoix (refugiat în Spania franchistă, o fotografie din 1965 înfăţişîndu-l ţanţos în mers pe o stradă din Madrid — pălărie dichisit pusă pe-o parte, batistă albă ieşind din buzunarul de la piept, din stînga, exact locul în care evreii au fost obligaţi să poarte steaua galbenă, pantaloni bufanţi şi cizme, cravaşă într-o mînă şi pipă în cealaltă, monoclu şi un aer de castelan, deşi particula „de" n-are nici un suport, nici o legătură cu vreo obîrşie nobilă, şi-a introdus-o, pur şi simplu, în nume, ca să fie mai spectaculos). Imediat după ce s-a refugiat, a dus-o cam prost [404] ; la data la care acordă interviul (în 1978) este bolnav, imobilizat în pat. P.G. — R. [405] : Domnule, sînt exact treizeci şi şase de ani de cînd le-aţi predat germanilor 75 000 de bărbaţi, femei şi copii [406]. Sînteţi un Eichmann francez.

[404] „Am citit, nu ştiu pe unde, c-aş fi aranjat o afacere de bretele. E fals. Bretele am vîndut, e prea adevărat, însă la licitaţie, în grădina Retiro din Madrid. Dar, din fericire, lipsa de bani n-a durat prea mult. Asta fiindcă am păstrat bune prietenii în Spania, din timpul Războiului Civil. Militari. Ei m-au ajutat. Ei m-au repus pe linia de plutire. Ei m-au protejat... Am devenit traducătorul oficial al Oficiului diplomatic. Eu traduceam discursurile oficiale ale miniştrilor lui Franco. Am tradus şi «Cartea roşie a Gibraltarului». Mai tîrziu mi-am putut întemeia mica mea şcoală de limbi".

[405] Philippe Gabler-Raymond (pentru „L'Express").

[406] „În 1942, locuiam — soţia mea, copilul meu şi cu mine —, în oraşul Mans... Joi 16 iulie, către ora 20, doi agenţi ai poliţiei locale au intrat în casă, însoţiţi de un civil. Nu păreau răi. Mi-au spus : «Trebuie să mergi la muncă». M-am răsucit spre soţia mea. I-am spus : «O să plec. După toate, trebuie dată o mînă de ajutor». Îmi amintesc că ea plîngea. Am auzit-o spunîndu-le : «Nu-l luaţi pe micuţul meu bărbat». Cei trei oameni erau absolut politicoşi. Ei repetau : «Trebuie să mergi la muncă»... În realitate, gîndeam că autorităţile franceze îmi ofereau un adăpost. Este dificil de înţeles astăzi, nu-i aşa ? Aveam atîta încredere, încît le-am oferit de băut poliţiştilor. M-au refuzat. Soţia mea, ea, avea o presimţire. Eu nu. Am plecat cu ei. Am făcut o sută de metri pe strada Merilor şi ei s-au oprit. Mi-au spus : «Aş-

L.D.P : Ce vrea să fie cu cifrele astea ?
P.G-R : Toată lumea le cunoaşte. Ele sînt oficiale. Se găsesc de asemenea în acest document (Îi arată, deschisă la pagina necesară, cartea „Memorialul deportării evreilor din Franţa" de Serge Klarsfeld).
L.D.P : Eram sigur : un document ovreiesc. Şi iată din nou propaganda evreiască ! Bineînţeles, n-aveţi nimic altceva să-mi arătaţi decît documente ovreieşti. Şi motivul : nu există altele.
P.G.-R. : Oh; dar cîte ! Cu sutele, cu miile, altele... Acestea fiind zise, puteţi totuşi admite că evreii s-au interesat de dispariţia a şase milioane dintre ei.

---

teaptă. un autocar trebuie să vină să te caute. Stai aici». Şi am aşteptat singur. Multă vreme, foarte multă vreme. Am înţeles mult mai tîrziu că poliţiştii voiau să-mi salveze viaţa. Cînd autocarul a sosit, era în jurul orei 22. Biet prostănac ce fusesem... M-am regăsit într-un fel de colegiu, la Angers. Erau acolo femei, bătrîni şi copii. Ne tot repetau : «Veţi merge să lucraţi în timp ce soldatul german se luptă». Pentru mine era logica însăşi... După două zile ne-au condus la gară. Vagoane de vite ne aşteptau. Am auzit : «Urcaţi ! Femeile şi copii mai întîi ! Bărbaţii pe urmă !»... Şi nimeni — sînt gata să jur — nu-şi imagina ce ne aşteaptă... Cînd, la capătul a două zile, acest tren al infernului a oprit la Birkenau, trebuie înţeles bine că, pentru noi, asta a fost o imensă uşurare. Eram în anticamera morţii şi toţi, cu toate acestea, încercam sentimentul unei eliberări ! De ce-am fi avut frică ? Pe peron o orchestră cînta «Lili Marlen». Erau destui S.S.-işti, erau destui kapo polonezi, ruşi, germani care-i loveau pe deportaţii în haine vărgate. Erau mulţi ciini. Dar era şi un difuzor care repeta — şi interpreţi traduceau în franceză : «Sînteţi aici pentru a munci... Veţi mînca bine... Mai ales, trebuie să rămîneţi curaţi». Panica a venit după aceea. Cînd S.S-iştii, după ce le-au despărţit pe femei de bărbaţi, au ordonat : «Copiii mai mici de 10 ani, pe aici». Mamele au ţipat, mai multe au înfruntat ciinii şi loviturile date de kapo, încercînd să-şi reia proprii copii. Unii n-aveau nici şase luni... S.S-iştii nu încetau să le repete femeilor care ţipau : «O să-i revedeţi în seara asta : vor fi bine îmbrăcaţi. Vor merge la şcoală ! Vor merge la şcoală !» Pe urmă am intrat în lagăr. Într-o sală mare de ciment ne-au tatuat un număr matricol pe antebraţul stîng. Al meu este 51 059..." (Maurice Benroubi). La data la care i se tatuază numărul matricol croitoraşului, dr. Josef Mengele este încă pe front, n-a descins în KZ-ul Auschwitz-Birkenau. Şi pentru el, ca pentru toţi combatanţii, Benroubi trebuie să împungă cu acul ; unii cu lupta, alţii cu munca... „Arbeit macht frei" ?

L.D.P. : Această cifră este. pur şi simplu, o invenţie. O invenţie evreiască, desigur. Aşa sînt evreii : sînt gata de orice pentru a-şi face reclamă.

P.G.-R. : Într-adevăr gîndiţi ceea ce abia aţi spus. Puteţi s-o repetaţi ?

L.D.P : Ah, văd ! Sînteţi şi dumneavoastră intoxicat. Dar sînteţi, deci, cu toţii, orbi... Nu vreţi să înţelegeţi că evreii n-au decît o idee în cap : să facă vraişte pretutindeni... Aţi venit aici ca să mă acuzaţi, însă...

P.G-R : Nu. Eu nu sînt un procuror. Nu sînt nici măcar vînător de nazişti. Am venit să vă văd pentru a încerca să înţeleg ce se întîmpla într-un cap ca al dumneavoastră acum treizeci şi şase de ani...

L.D.P : În orice caz, dumneavoastră vă pierdeţi timpul. N-am nimic să vă împărtăşesc.

P.G-R : Vă înşelaţi şi de data asta. M-aţi şi învăţat ceva esenţial : sînteţi un caz aproape unic. Dumneavoastră nu spuneţi : „Aveam ordine. Le-am executat". Poziţia dumneavoastră nu pare să se fi schimbat cu o iotă din 1942.

L.D.P : Aşadar, dumneavoastră credeţi că problema evreiască datează din 1942 ! Dar este o problemă milenară... Eu, atunci cînd Mareşalul [407] m-a pus în fruntea Comisariatului pentru probleme evreieşti, mi-am fixat un prim ţel. Un ţel umanitar, notaţi-l bine : să fac situaţia evreilor francezi cît mai confortabilă cu putinţă.

P.G.-R : Nu sînteţi serios. Pe cine speraţi c-o să-l faceţi să creadă asta ?

L.D.P : Am uitat că sînteţi o nefericită victimă a propagandei evreieşti. Şi propaganda evreiască a fost întotdeauna fundamentată pe minciună. Întotdeauna... Întotdeauna... Spuneam deci asta : în timpul lunilor în care am fost comisar [aproape doi ani !], mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului încercînd să evit necazurile pentru evrei...

P.G-R : Este atît de adevărat că, în luna februarie 1943, aţi propus guvernului de la Vichy un anumit număr de măsuri la care nici nemţii nu se gîndiseră (Îi arată textul „Declaraţiei lui Louis Darquier de Pellepoix", apărut în „Le Petit Parisien" la 1 februarie 1943)...

---

[407] Philippe Pétain, Mareşal al Franţei, şef al statului francez în timpul ocupaţiei germane din cel de-al II-lea război mondial, condamnat la moarte în 1945, pedeapsă comutată (condamnatul fiind aproape nonagenar) în închisoare pe viaţă, deportat în insula Yeu (unde a murit în 1951).

L.D.P : Povestea asta cu steaua galbenă în zona liberă [neocupată de germani] nu mi-o amintesc. Trebuie să fie iarăşi vorba despre propaganda dumneavoastră ovreiască...
P.G-R : Absolut deloc. Este, negru pe alb, în „Le Petit Parisien" din 1 februarie 1943.
L.D.P : Poate... Poate... Oricum, ar fi fost o greşeală. Pentru că, ştiţi, în pofida a ceea ce s-a tot spus, steaua galbenă nu era populară...
P.G-R : E stupefiant. Încă puţin şi o să-mi explicaţi că Auschwitzul...
L.D.P : Auschwitz... Auschwitz... Ştiţi, s-a povestit mult despre Auschwitz ! Ar trebui început prin a şti ce s-a întîmplat cu adevărat la Auschwitz.
P.G-R : Un milion de morţi [aproape 4 milioane !]. Printre ei, nenumăraţi copii. Toţi gazaţi.
L.D.P : Nu, nu, nu... Asta n-o să mă faceţi niciodată s-o cred. Este vorba tot de satanica propagandă ovreiască, răspînditoarea şi întreţinătoarea acestei legende... Am să vă spun eu ce s-a întîmplat, exact, la Auschwitz. S-a gazat. Da, e adevărat. Dar s-au gazat puricii.
P.G-R : Ce anume vreţi să spuneţi ?
L.D.P : Vreau să spun că atunci cînd evreii ajungeau în lagăr, erau puşi să se dezbrace, cum era normal, înainte de a-i conduce la duşuri. În acest timp, veşmintele lor erau dezinfectate. După război, evreii au făcut să circule peste tot fotografii arătînd rufe îngrămădite sau atîrnînd pe frînghii. Şi ei gemeau... „Priviţi, spuneau ei, sînt rufele fraţilor noştri care au fost exterminaţi !" E fals, desigur. Dar, ce vreţi, aşa-s evreii. Întotdeauna trebuie să mintă [408].
P.G-R : Este tocmai ceea ce spuneam : sînteţi unic în genul dumneavoastră. Eichmann însuşi nu nega existenţa soluţiei finale. Dumneavoastră, da. Eraţi, totuşi, la curent...

---

[408] Printre nenumăratele documente descoperite, conservate, se numără şi adresa pe care administraţia *Konzentrationslagerului* Treblinka a expediat-o la *R.S.H.A*-ul din Berlin, conţinînd cele expediate în Germania, în perioada 1 octombrie 1941—2 august 1942 (aşadar cînd *KZ*-ul Treblinka nu era, încă, „modernizat" şi funcţiona „modest" : „25 vagoane păr de femeie ; 248 vagoane îmbrăcăminte ; 100 vagoane încălţăminte ; 22 vagoane ţesături ; 46 vagoane medicamente ; 254 vagoane cuverturi şi lenjerie de pat ; 400 vagoane diverse obiecte uzate [în total, în nouă luni, deci 270 de zile, un număr total de 1 095 vagoane de marfă, echivalentul a 10 950 000 kg] ; 2 800 000 dolari americani ; 400 000 lire sterline ; 12 000 000 ruble sovietice ; 140 000 000 zloţi polonezi ; 400 000 cea-

L.D.P : Vă repet că soluția finală este, pur și simplu, o invenție. Ați cunoscut pe cineva care să fi văzut, care să-și amintească a fi văzut o cameră de gazare ?
P.G-R : Mii de supraviețuitori ai Auschwitzului. Fără a mai pune la socoteală comisiile de anchetă Aliate, de după război, ca și toți vizitatorii muzeului din Auschwitz. Eu, printre alții.
L.D.P : Ea a fost fabricată la spartul tîrgului, camera dumneavoastră de gazare. N-o să mă faceți să mă dezic.
P.G-R : E posibil, într-adevăr. N-o să vă deziceți. Acum, aceste fotografii le-ați mai văzut ? (Încearcă să-l facă să privească fotografii înfățișînd trupuri de femei și copii care sînt tocmai scoase din camera de gazare. El se întoarce).
L.D.P : Nici măcar nu vreau să le văd. Sînt fotografii trucate. Știți, sînt bine informat. Știu că, după război, evreii au fabricat falsuri cu miile și, așa cum v-am spus adineaori, ei au intoxicat pămîntul întreg cu aceste falsuri. Sînteți una din victimele lor, printre milioane.
P.G-R : Bine. Acum, puteți să-mi spuneți ce-au devenit aceste ființe ? (Răsfoiește cartea lui Klarsfeld — un fel de anuar al deportării). Ce-au devenit miile de deportați ai celui de-al treizeci și treilea convoi — iau un exemplu dintre altele — care a părăsit gara Drancy în 11 septembrie 1942 ? Ce-au devenit Daniel Belchatiwsli — 10 ani, Solange Grinsztein — 2 ani, Raymonde Hubermann — 7 ani?
L.D.P : Cum vreți să știu ? Nu era treaba mea să știu ce deveneau evreii *după*. Munca mea era exclusiv administrativă. Eram un înalt funcționar francez...
P.G-R : Erați omul nemților. Ei v-au impus.
L.D.P. Altă legendă. Mareșalul m-a numit. În deplină cunoștință de cauză...
P.G-R : Ceea ce nu v-a împiedicat deloc să mergeți ca să vă plîngeți germanilor, atunci cînd guvernul din Vichy, îngrozit, vă refuza propunerile.

---

suri de aur ; 145 000 kg verighete de aur ; 4 000 carate de diamante de peste două carate ; 120 000 000 zloți în diferite monede de aur ; mai multe mii de șiraguri de perle. Semnat : *Franz Stangl*" (citat după Simon Wiesenthal — cifrele sînt uluitoare, căci, dacă ne-am referi, de pildă, doar la verighete, socotind că, în medie, una are 5 grame, reiese că, față de cantitatea indicată, au fost expediate în capitala Reichului, numai pînă în vara anului 1942, un număr de... 2 500 000 verighete, deci 2 500 000 de oameni asasinați de fasciști, dacă nu mai mulți, dacă avem în vedere că au murit și celibatari, copii...).

L.D.P : Fals ! Fals ! Arhifals ! N-aveţi dreptul să spuneţi un asemenea lucru ! Aveţi dreptul să fiţi intoxicat de propaganda ovreiască, dar într-un asemenea grad...
P.G-R : Aţi scris bine şi frumos asta : „Nu cred, în sufletul şi conştiinţa mea, că statul francez poate proceda la o renaştere naţională. Ceea ce trebuie, şi sufletul meu de francez mă obligă să v-o cer dumneavoastră, germani, este să luaţi cîrma Franţei, îngăduindu-ne să acţionăm noi înşine". S-au scormonit frumos arhivele întregii Europe ocupate, nu se găseşte un singur alt exemplu al unei asemenea servituţi faţă de nazişti...
L.D.P : Eu, ştiţi, eu n-am dorit niciodată moartea cuiva.
P.G-R : Nici chiar moartea evreilor pe care i-aţi trimis la Auschwitz ?
L.D.P : Eu voiam ca ei să elibereze locul. Restul nu mă interesa. Nu erau oile mele...
P.G-R : În treizeci şi patru de ani, nimeni n-a venit să vă vadă, nimeni n-a încercat să pună mîna pe dumneavoastră, nimeni nu v-a ameninţat ?
L.D.P : Nimeni, niciodată... A, da... Acum trei ani, cineva, în franceză, mi-a telefonat pentru a mă insulta. El spunea: „Împuţitule ! O să-ţi venim de hac". M-am speriat. Nu pentru mine. Pentru familia mea. I-am chemat numaidecît pe prietenii mei militari, pentru a le cere o protecţie specială. Ei mi-au asigurat-o imediat. De-atunci, nimic !
P.G-R : Vi se întîmplă să aveţi cîteodată regrete ? Remuşcări ?
L.D.P : Regrete pentru ce ? Nu înţeleg întrebarea dumneavoastră. [40]

În fluxul mediocrităţii pe care războaiele, mai cu seamă, îl provoacă, rasismul a fost — în cea de-a doua conflagraţie mondială, declanşată de hitlerişti — creasta valului ucigaş, demenţial, decapitîndu-şi victimele şi, la reflux, propovăduitorii. Unii au scăpat nepedepsiţi pînă la moarte, ca dr. Josef Mengele sau Louis de Pellepoix, alţii au plătit, mai devreme sau mai tîrziu, crimele făptuite. Somnul raţiunii nu naşte doar monştri, ci şi pseudoteorii, pseudoipoteze ştiinţifice, pseudorezolvări... „Un trandafir,

[40] Louis Darquier de Pellepoix a fost condamnat, în 1947, decembrie 10, la moarte, fără însă a fi vreodată cerut de autorităţile franceze sau extrădat de cele spaniole. Pedeapsa i-a fost prescrisă în 1968, menţinîndu-i-se doar interdicţia de şedere în Franţa (pentru toată viaţa).

chiar dacă-l numeşti altfel, are acelaşi parfum" (S h a k e s p e a r e). Asasinatul, oricum i-ai spune — „experiment", „soluţie finală" sau altfel — tot un asasinat rămîne, mirosind a sînge, injustiţie şi acroleină, ca la Auschwitz-Birkenau... În culisele memoriei, amintirea Holocaustului se păstrează în fel şi chip, iar generaţiile care vin şi tot vin — căci Adam călătoreşte prin lume din nepot în nepot — se aseamănă nisipului fin care, în bătaia vîntului şi-a timpului, îngroapă amprenta paşilor dinainte. Cînd filmul cu acest nume — HOLOCAUST — a fost difuzat şi în Franţa, pe micul ecran, la destul de puţină vreme după declaraţiile lui Louis Darquier de Pellepoix şi reacţia de fond pe care a stîrnit-o în opinia publică, reacţiile au fost cît se poate de diverse, uneori surprinzătoare [410] : „De ce ?", „Cum ?", „Nu ştiam", „Nu bănuiam că-i chiar aşa", „Cît ţine de ficţiune ?", „S-ar putea ca asta să reînceapă ?", „Foiletonul ăsta este pisălogeală", „O poveste de vechi combatanţi", „Ar fi trebuit un documentar", „O nouă lovitură a propagandei evreieşti", „Prea Hollywood, se simt gologanii", „Merci Hollywood", „Am înţeles, nu-i nevoie să-mi fac inutil sînge rău", „Am găsit că-i prea romanţat, prea americanizat. Descriind istoricul acestor două familii, este uitată realitatea faptică. Istoria mi s-a părut micşorată, trebuie să fi fost teribil", „Ficţiunea nu ucide realitatea ?", „Este înspăimîntător, niciodată nu mi-aş fi închipuit o asemenea amploare" (toate fiind răspunsuri culese de la elevii francezi, în şcoală). Copiii n-au absolut nici o vină, chiar dacă rasismul nu poate fi inocent, candid. Dar adulţii care

[410] Filmul este o „docu-dramă" (interpretare imaginară a unor fapte reale), realizat de Armand Jammot în Statele Unite ale Americii, unde 120 de milioane de telespectatori l-au vizionat, ca şi mulţi din felurite ţări ale globului. 150 de actori, 1 000 de figuranţi. Anumite scene au fost tăiate, căci fiecare a găsit necorespondenţe cu realitatea strictă : germanii — greşeli în folosirea uniformelor S.S-ului, evreii — rugăciunile în ebraică, polonezii — în înfăţişarea atitudinii lor... Şi culmea, eroul principal, originar din Berlin, deportat împreună cu familia, poartă acelaşi prenume cu doctorul Mengele şi este tot medic : dr. Josef Weiss. Asta-l va fi amuzat (amar) pe dr. Josef Mengele, dacă a apucat să vadă „Holocaust" şi, mai ales, să audă comentariile, suspiciunile, confuzia domnind în mintea unora ? Cînd foiletonul a fost difuzat în S.U.A. (aprilie 1978), Mengele trăia : şi, printr-o coincidenţă, „Holocaust" a început să fie difuzat în Franţa la doar şase zile după ce, la Bertioga, în Oceanul Atlantic, s-a înecat „Îngerul Morţii".

tac, nu cred, deformează sau încearcă, din răsputeri, să-şi înghesuie amintirile în cel mai îndepărtat cotlon al culiselor memoriei ? Ziarul vest-german „Die Zeit" a publicat (în numărul din 19 ianuarie 1979), o fotografie mai puţin răspîndită, însoţind-o de următorul text : „Nu veţi vedea această imagine în «Holocaust». Ea a fost luată în 1945, cînd americanii i-au dus pe 2 000 de locuitori ai Weimarului la Buchenwald. Germanii îşi întorceau ochii de la grămezile de cadavre [...] Asta se numeşte refuzul realităţii. Mai tîrziu, aceştia aveau să declare : «Noi n-am ştiut nimic...»"...

Memoria istorică nu-i ereditară, se dobîndeşte prin exerciţiul adevărului. Istoria este a tuturor.

APROAPELE

Adolf Hitler se crede vizionar atunci cînd vesteşte lumii : „Creaţiunea nu-i terminată. Omul ajunge clar la o fază de metamorfoză. Vechea specie umană a şi intrat în stadiul de slăbire şi supravieţuire... Toată forţa creatoare se va concentra în noua specie.[411] Cele două varietăţi vor evolua rapid, separîndu-se. Una va dispărea şi cealaltă va înflori. Ea îl va depăşi foarte mult pe omul actual... Înţelegeţi voi acum sensul profund al mişcării noastre naţional-socialiste ? Cel ce nu înţelege naţional-socialismul decît ca pe o mişcare politică nu ştie mare lucru..."

A doua conflagraţie mondială, pe care naţional-socialismul a dorit-o, provocînd-o, a costat viaţa a 40—50 milioane de oameni, de patru ori mai multe vieţi decît în primul război mondial, considerat, pînă la izbucnirea celuilalt, drept „cel mai mare măcel pe care-l pomeneşte istoria lumii" ; peste jumătate din victime — populaţie civilă — copii şi femei, la care se adaugă alte zeci de milioane de răniţi, mutilaţi, traumatizaţi. E mai puţin dureroasă, pentru supravieţuitori, moartea pe front, cu arma în mînă, a celor apropiaţi lor, decît moartea într-un bombardament aerian executat deasupra unui obiectiv civil, sau decît moartea prin gazare, prin glonţ, prin tortură, prin inaniţie ? Orice omucidere este, indiscutabil şi imprescriptibil, o infracţiune împotriva vieţii. Dar cînd e vorba de

[411] Poate de aceea Göbbels îl socotea pe Hitler „jumătate plebeu, jumătate Dumnezeu".

40—50 milioane de vieți distruse, și de cîte altele nenorocite pentru toată existența ?

Codul penal civil [412] prevede pedepse mai grele pentru uciderea *în culpă* a două sau *mai multor* persoane, în comparație cu pedeapsa celui care ucide *în culpă* doar o *singură* persoană. Cînd ne referim la crime împotriva umanității, criteriul cantitativ pare să pălească. De altminteri, același Cod penal prevede pedepse grele, inclusiv pedeapsa cu moartea, pentru genocid (art. 357), adică „Săvîrșirea în scopul de a distruge în întregime sau în parte o colectivitate sau un grup național, etnic, rasial sau religios, a vreunuia dintre următoarele fapte : a) uciderea membrilor colectivității sau grupului ; b) vătămarea gravă a integrității fizice sau mintale a membrilor colectivității sau grupului ; c) supunerea colectivității ori grupului la condiții de existență sau tratament de natură să ducă la distrugere fizică ; d) luarea de măsuri tinzînd la împiedicarea nașterilor în sînul colectivității sau grupului ; e) transferarea forțată a copiilor aparținînd unei colectivități sau unui grup, în altă colectivitate sau în alt grup". Asemenea fapte, dacă sînt săvîrșite în timp de război : „pedeapsa cu moartea" !

Cuvîntul *genocid* vine de la grecescul *genos=rasă* și latinescul *caedere=a omorî*, definind astăzi crima comisă cu *intenția* de a distruge un grup uman, național, etnic, rasial sau religios. Cuvîntul *holocaust* vine de la grecescul *halos=totul* și tot de la grecescul *kaiein= a arde*, definind inițial, în antichitate, jertfa adusă zeilor, în care sacrificatul era în întregime ars (figurativ înseamnă și ofrandă, sacrificiu). Aceste noțiuni cu origini alît de vechi și-au dobîndit o tristă notorietate în secolul al XX-lea. Globul pămîntesc a sîngerat în deplinătatea lui : Uniunea Sovietică a plătit cel mai dureros tribut de sînge, a zecea parte din populația ei, deci 20 000 000 de oameni (jumătate din cifră reprezentînd civili uciși în bombardamente și blocada nemților, prin exterminare sistematică în teritoriile ocupate pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat, ca și în lagărele de concentrare sau la muncă forțată) ; Marea Britanie, participînd la război din prima zi și pînă la sfîșitul lui, a pierdut 375 000 de vieți omenești ; Statele Unite ale Americii — 400 000; Polonia — aproape 6 000 000 (în lupte — 300 000, exterminați — restul) ; Iugoslavia — 1 700 000

[412] Codul Republicii Socialiste România — votat de Marea Adunare Națională la 21 iunie 1968. Prezenți la lucrările sesiunii : 432 deputați. Voturi *pentru* : 432.

(masacrați de ocupanții hitlerişti sau lichidați în KZ-uri — 1 300 000) ; Cehoslovacia — aproximativ 300 000 ; Franța — 600 000 (200 000 în campaniile militare din 1939—40 și 1944—45, 400 000 — civili sacrificați în bombardamente, urmare a represiunilor ocupantului, deportărilor, internării în KZ-uri ; România — contribuind apreciabil la înfrîngerea celui de-al III-lea Reich — 167 000 morți, răniți și dispăruți în lupta antifascistă (23 august 1944—12 mai 1945) ; Bulgaria — participînd din septembrie 1944 la războiul antihitlerist — 31 922 morți, răniți sau dispăruți, plus nenumăratele victime ale bombardamentelor și luptelor de pe teritoriul ei ; Europa — pe ansamblul ei, datorită regimurilor colaboraționiste prohitleriene și fasciste, devenind un continent-lagăr de concentrare, a pierdut circa 12 000 000 de oameni : belgieni, bieloruși, bulgari, cehi și slovaci, evrei (jumătate din numărul global de victime), estonieni, francezi, germani, greci, italieni, iugoslavi, letoni, lituanieni, unguri, norvegieni, olandezi, polonezi, români, ruși, țigani, ucrainieni etc. toți CIVILI. Un publicist contemporan, fost și el deportat, scrie : „După 40 de ani nu se poate admite respingerea acestor umbre care, din lipsă de mormînt, caută adăpost în memoria noastră" (*André Frossard*). Așadar, referiri la genocid se cuvin a fi făcute, fie și după multă vreme de la consumarea crimei colective. Esențial rămîne faptul că a fost distrus un grup sau o colectivitate, nicidecum criteriul numeric care, invocat atunci cînd faci comparații de ordin statistic, poate să apară ca o tentativă de a acorda circumstanțe atenuante genocidului. Numai raportarea dialectică, simultană, în primul rînd la *criteriul calitativ* și apoi la *criteriul cantitativ*, asigură obiectivitatea istorică necesară interpretării unei crime colective. Totodată se impune abordarea nuanțată și strict documentată a *climatului epocii*, fiindcă altminteri, prin simplă abordare comparatistă, statistică, se ajunge la o tălmăcire „mecanică" a faptelor trecutului : cele ce s-au întîmplat altcîndva se cer a fi abordate și din perspectiva conjuncturii politice și militare *atunci* existente, a momentului istoric continental, chiar universal, neomițîndu-se trecerea de teritorii dintr-o mînă într-alta, ceea ce a îngăduit, nu o singură dată, instaurarea „legii nimănui", favorizantă pentru comiterea de provocări și de acțiuni ale elementelor profasciste, abil dirijate din umbră de către naziști (așa cum s-a întîmplat în România, sub regimul antonescian, cînd aproximativ 130 000 de evrei au fost deportați în Transnistria, murind acolo circa 80 000, de

foame, de frig, de boli sau pur și simlu uciși). La Procesul Marii Trădări Naționale, desfășurat în 1946 la București, fostul șef al Serviciului secret de informații, Eugen Cristescu, mărturisea : „Gestapoul a funcționat în România încă din 1934 și a fost amestecat în toate atentatele din țara românească : contra lui Duca, a lui Călinescu și toate celelalte [patru foști prim-miniștri, Nicolae Ionga numărîndu-se printre aceștia ; 65 de foști demnitari, ofițeri superiori etc. la Jilava ; ș.a.]. El a avut o acțiune foarte puternică în legătură cu legionarii ; el a avut o acțiune foarte mare în ce privește afacerea de la Jilava și din cercetările făcute atunci a rezultat că Gestapoul a fost cel care a dat arme legionarilor care au executat pe cei de la Jilava, iar mai tîrziu, cu ocazia rebeliunii, s-a constatat că o bună parte din armele legionarilor erau furnizate tot de acesta". Pe de altă parte se cuvine a fi reamintit faptul că, datorită prezenței trupelor germane în toate punctele cardinale ale Europei, continentul se preschimbase într-un continent-lagăr de concentrare, militarii naziști comportîndu-se, pînă și față de așa-ziși „aliați", cu aroganța „rasei celei mai pure" și cu cruzimea implicită. Făptuitorii crimelor au fost găsiți vinovați și condamnați pe merit, după război. Vina lor constă atît în suprimarea unor ființe lipsite de apărare, cît și — în cazul nostru — în încălcarea oarbă a îndelungatei tradiții de omenie a poporului român, probată și în acele vremuri de restriște de mulți oameni de suflet și conștiință. De altminteri, încă din 1940, un agent al Abwehrului — Serviciul Secret al armatei germane, transmitea de la București la Berlin : „Există o stare de spirit antigermană [a se citi : antifascistă] în România". O stare de spirit antifascistă și o reprobare a crimelor făptuite pretutindeni de naziști, în numele dogmelor național-socialiste devenite, la ei acasă, dogme de stat ! Ar mai fi de reamintit, în legătură cu cifrele stabilite după război, că, uneori, acestea includ și persoane deportate în lagăre de concentrare de către horthyștii-szalasziștii care ocupau o bună parte din teritoriul Transilvaniei, dobîndită în urma Dictatului de la Viena (mulți deportați ajunși în *KZ*-uri, fiind, la origine, cetățeni români, s-au declarat astfel cînd au fost înregistrați). Dar genocidul a fost practicat de trupele horthyste și împotriva populației românești, atunci cînd au „preluat" teritoriul obținut cu sprijinul direct al lui Adolf Hitler ; atunci imediat, și după aceea, mulți s-au salvat de la moarte, trecînd granița în România, iar guvernul antonescian le-a permis

tuturor celor care s-au bucurat cîndva de cetățenia română, indiferent de originea etnică, să se refugieze în țară. În general, măsurile inițiate în capitala Reichului, în scopul aplicării „soluției finale", n-au fost favorizate în România; printre nenumărate probe se află și una descoperită în arhiva Președinției Consiliului de Miniștri, la București: „PROCES-VERBAL asupra conferinței ținute la Berlin în ziua de 26 și 28 septembrie 1942, privitor la evacuarea evreilor din Guvernămîntul General și expedierea evreilor din România spre Guvernămîntul General [Polonia]. S-a luat în discuție: 1. Evacuarea a șase sute mii evrei din Guvernămîntul General. 2. Expedierea a două sute optzeci mii evrei din România în Guvernămîntul General [Urmează amănunte care nu-i privesc direct pe evreii din România]. La punctul 2. Căile Ferate Române au comunicat telegrafic, în ziua conferinței, că nu pot lua parte la această conferință din motive de serviciu și au rugat amînarea conferinței..." Conferința s-a ținut, totuși, în absența reprezentanților români, de aceea semnatarul procesului-verbal, K l e m m, a expediat un exemplar al acestuia la București, cerînd reprezentantului general al căilor ferate germane în capitala României, să decidă cu C.F.R.-ul predarea trenurilor speciale de cîte 50 vagoane, la fiecare două zile unul. Dar cifra stabilită la Berlin, de 280 000 oameni, n-a fost niciodată „realizată"; calculîndu-se numărul de zile fixat pentru circulația trenurilor speciale și capacitatea acestora, dacă într-adevăr ar fi fost puse la dispoziția nemților, în aproximativ 120 transporturi (prevăzîndu-se introducerea a 50—60 deportați într-un vagon, de *fapt* au fost și cîte 100), totul ar fi putut fi „rezolvat". În *alte* țări, lucrurile s-au petrecut *altfel*: în Polonia, Cehoslovacia, Belgia, Olanda, Iugoslavia și Grecia, luate la un loc, trăiau înainte de război aproape 4 000 000 evrei; din aceste patru milioane n-au mai rămas în viață, pînă la încheierea conflagrației mondiale, atîția evrei cîți au rămas atunci în România, deoarece „soluția finală" n-a fost aplicată de către autoritățile românești din acea vreme, ceea ce a avut drept urmare salvarea a peste 360 000 de vieți. Un alt exemplu ar putea fi Ungaria horthystă, interesîndu-ne deoarece ocupa o parte a Transilvaniei, cedată de români în urma Dictatului de la Viena, ceea ce a determinat deportarea la Birkenau-Auschwitz, din teritoriul ungar, inclusiv din Transilvania cotropită, a sute de mii de evrei. Prin Eichmann, Berlinul a solicitat autorităților horthyste ca zilnic să fie expediate spre Bir-

kenau-Auschwitz două trenuri de cîte 50 vagoane, deci 6 000 deportați pe zi, dar autoritățile au depășit pînă și cerințele germane, trimițînd la moarte, zilnic, cu patru garnituri de cîte 50 vagoane, 10—12 000 de oameni. Ritmului intens al circulației „trenurilor speciale" risca să nu-i facă față *KZ*-ul, de aceea s-au repus în funcțiune cuptoarele unui crematoriu, noi gropi comune pentru incinerare au fost săpate. Împuternicitul german la Budapesta, Wessenmayer, raporta Berlinului, la începutul macabrei acțiuni (personal lui von Ribbentrop) : „ținînd seama de împrejurările de aici, evoluția poate fi apreciată ca neobișnuit de rapidă" (1944, martie 31) [413]. Așa a ajuns la Auschwitz, cu familia, și dr. Nyiszli Miklós. Pe rampă — selecționînd — dr. Josef Mengele. Așa au ajuns acolo sute de mii de oameni nevinovați care au părăsit lagărul „odată cu fumul". Istoria omenirii se scrie și se interpretează din perspectiva tuturor popoarelor lumii, a *sumei* suferințelor îndurate atît în timpul războiului, cît și mai înainte de declanșarea lui sau mai tîrziu (sechelele conflagrației) ! Exterminarea, în virtutea „sîmburelui filozofic" național-socialist, a aproximativ 12 000 000 de europeni, copii, femei și bărbați de toate vîrstele, reprezintă o rușinoasă pată pe obrazul secolului al XX-lea.

Cîndva, von Ribbentrop i-a închinat lui Hitler o piesă în versuri (uneori rimele lipsesc) [414], în care-l glorifică, înconjurîndu-l de personaje legendare medievale, dramă simbolistă încheiată într-o apoteoză de tip național-socialist : „Cînd 60 milioane au o singură voință — / Aceea de a fi naționali cu fanatism, / Atunci din pumni izvorăsc arme !..." Fanatismul cere victime. Deci moarte. Etica supraomului ! Atonia morală, atrofia afectivă îi dau dreptul să-i omoare pînă și pe-ai lui, germani arieni, după criterii sui-generis, cum a fost nu numai cazul adversarilor politici sau inconfortabili, ci ai miilor de ființe exterminate pe temeiul programului eutanasiei [415], paralel cu înfăptuirea

---

[413] După O. Lustig.

[414] Intitulată „Calea Führerului". A fost tipărită în 9 noiembrie 1933, așadar la nouă luni de la ascensiunea lui Hitler la putere.

[415] Moarte fără dureri. Metodă de provocare a unei morți nedureroase unui bolnav incurabil. La începutul anului 1986, la Frankfurt-pe-Main (acolo unde a învățat și a lucrat dr. Josef Mengele, la începuturile carierei sale medicale), s-a desfășurat procesul a trei medici naziști, principalul acuzat fiind dr. Aquilin Ullrich, în vîrstă de 71 de ani (la data săptuirii crimelor avea

programului de eugenie [416]. Combătînd preceptele creştine de inspiraţie biblică, „Să nu ucizi", „Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi", naţional-socialiştii — întocmai unor îngeri căzuţi pe Pămînt şi deveniţi demoni — proclamă principiul „Ucide !" : *„Să-i ucizi : pe cei slabi, pe cei bolnavi, pe cei bătrîni, pe cei neputincioşi ; să-i ucizi : pe cei incapabili de muncă, pe cei nedoriţi. Să-i ucizi : pe cei care mănîncă degeaba.* După mintea şi simţirea lui Alfred Rosenberg, *mila şi iubirea nu sînt altceva decît „o mocirlă morală". În orice caz, în* M y t h u s *al său, el continuă să vorbească despre „acea prefăcută descompunere a valorilor, care de-a lungul istoriei occidentale s-a abătut asupra noastră în cele mai diferite forme ale umanităţii, ca o ispită duşmănoasă. Ba îi zicea democraţie, ba milă socială, ba umilinţă şi iubire". Groaznica imagine a S.S-istului asistînd la smulgerea dinţilor, a medicului care înfige seringa cu acul ucigător în trupurile unor oameni lipsiţi de apărare — ea este un rezultat şi un simbol al acelui „mister al sîngelui nordic, care înlocuieşte şi depăşeşte vechile sacramente", cum ne explică Rosenberg.*

Acolo, în sala cu numărul 620 a *Justizpalastului* din Nürnberg, unde s-a judecat procesul marilor criminali nazişti, au ieşit la iveală dimensiunile reale şi conţinutul programului eutanasiei, atac direct la adresa bisericii şi, implicit, a umanismului propovăduit pînă atunci. Printre cazurile concrete citate în instanţă a fost şi cel al canonicului de la catedrala Sf. Hedwige din Berlin, pe nume Bernhard Lichtenberg care, în plin regim nazist, după fiecare liturghie, deşi ştia că sînt şi agenţi ai Gestapoului în catedrală, spunea :

---

25 de ani, proaspăt absolvent al Facultăţii de Medicină, dintr-o serie mai mică doar cu trei, patru ani decît cea a doctorului Mengele). El a recunoscut, în faţa instanţei, că a asasinat prin gazare, într-un lagăr din Brandenburg, în anul 1940, cîteva mii de persoane (lagărul respectiv contribuia la înfăptuirea operaţiunilor denumite codificat „T 4", hotărîte de Adolf Hitler în persoană, şi în urma cărora au fost exterminaţi, în 1940—41, în pretinse „clinici" — zece la număr — 70 000 oameni. Mărturiile scrise ale dr. Ullrich au fost citite în instanţă timp de două ore.

[416] Cuvîntul *eugenetică* vine de la germanul *Eugenetik*, *eugenia* preconizînd ameliorarea populaţiilor umane prin măsuri genetice precum selecţionarea părinţilor, sterilizare, interzicerea procreării etc., folosite de rasişti şi fascişti.

— Şi acum să ne rugăm pentru evrei.

După care explica :

— Prin casele din Berlin se răspîndeşte o foaie anonimă care instigă la acţiuni ostile împotriva evreilor. Se arată într-însa că orice german care, dintr-un sentimentalism greşit înţeles, îi sprijină pe evrei, îşi trădează propriul popor. Nu vă lăsaţi induşi în eroare de asemenea opinii necreştineşti, ci procedaţi în conformitate cu porunca severă a lui Hristos : Iubeşte-ţi aproapele ca pe tine însuţi [417].

Printre cei care au apărut în instanţă, la Nürnberg, ca martori ai apărării, s-a numărat şi dr. Hans Heinrich Lammers, fost şef al Cancelariei Reichului [418], printre altele pentru a lămuri, în favoarea acuzatului Wilhelm Keitel, mecanismele programului eutanasiei. Apărătorul lui Keitel, avocatul dr. Otto Nelte l-a întrebat :

— Ce ştiţi despre preocupările lui Hitler îndreptate spre înlăturarea fără dureri a bolnavilor mintali incurabili ?

— Da, ştiu că ideea a fost lansată pentru prima oară de Hitler în toamna anului 1939. Secretarul de stat de la Interne, dr. Conti [419] a primit însărcinarea să studieze problema. Eu am fost împotrivă să se dea curs chestiunii. La insistenţele Führerului, am propus atunci ca pentru întreaga afacere să se obţină garanţii juridice şi ca ea să fie reglementată printr-o lege. Am cerut totodată elaborarea unui proiect de lege corespunzător ; drept urmare, secretarul de stat Conti a fost desărcinat, sarcina fiindu-i încredinţată în anul 1940 *Reichsleiterului* Bouhler. *Reichsleiterul* Bouhler i-a prezentat apoi Führerului proiectul de lege. Führerul nu l-a aprobat. Nici nu l-a respins, însă, în mod categoric. Ulterior, eliminîndu-mă pe mine din circuitul acestei probleme, a dat o împuternicire pentru lichidarea bolnavilor incurabili *Reichsleiterului* Bouhler,

---

[417] Canonicul Bernhard Lichtenberg a murit în KZ-ul Dachau, unde au fost închişi în total 2 771 clerici de diferite naţionalităţi, dintre care circa 700 au murit în lagăr, iar peste 300 au făcut parte din transporturile de „invalizi", echivalînd cu autentice transporturi ale morţii.

[418] Acuzat el însuşi şi judecat în 1949, condamnat la 20 ani închisoare, pus în libertate peste numai doi ani (va muri, în 1962, la Düsseldorf).

[419] Apoi Reichsgesundheitsführer — şeful departamentului sănătăţii pe întregul Reich.

precum și profesorului dr. Brandt [420], care pe atunci activa acolo.

Afirmația martorului se confirmă, cînd acuzatorul american Robert G. Storey citește în instanță documentul scris pe hîrtia specială de scrisori a lui Hitler și datat 1 septembrie 1939 (așadar data izbucnirii, după provocarea nazistă de la Gleiwitz, a celui de-al doilea război mondial) : „*Reichsleiterul* Bouhler și dr. med. Brandt primesc însărcinarea — și răspund de executarea acesteia — de a împuternici anumiți medici, care vor fi desemnați nominal, de a putea elibera prin moarte persoanele care, în limitele judecății omenești și în urma unui examen medical temeinic, vor fi declarate incurabile". Semnat : Adolf Hitler. Acest ordin echivalează cu moartea a sute de mii de „incurabili", așa cum o dovedește textul redactat de Martin Bormann [421], datat 1 octombrie 1940, și expediat tuturor *Gauleiterilor* : „Ordin al Führerului. Legea a fost promulgată. Pentru moment se lichidează doar cazurile clare, cu constatarea certă a bolii. Ulterior, prevederile legii se vor lărgi" [422]. Și în aceeași zi — 1 octombrie 1940 —

---

[420] Karl Brandt, ajuns Prof. dr. med. *Reichkommissar für das Dänitäs — und Gesundheitswesen, Begleitartz Hitlers, Generalleutenant der Waffen-S.S,* condamnat la moarte în 1947 și executat prin spînzurare.

[421] Singurul mare criminal de război judecat, la Nürnberg, în contumacie. În anul 1972, luna decembrie, cu ocazia unor lucrări de construcție la Berlin, într-un punct din preajma fostei Cancelarii a Reichului, au fost descoperite niște oseminte. După minuțioase cercetări s-a constatat că, într-adevăr, *Reichsleiterul* Martin Bormann a fost ucis, la 2 mai 1945, pe cînd încerca să se strecoare afară din buncăr, împreună cu alții, pentru a ieși din încercuirea trupelor sovietice. Atunci cînd autoritățile propun celor din familia Bormann să li se dea craniul tatălui, aceștia refuză. Craniul a ajuns într-un institut oarecare. Totuși, zvonurile privitoare la supraviețuirea lui — ca și în cazul Mengele — nu încetează : generalul Gehlen (șeful serviciilor secrete ale R.F.G-ului), ca și jurnalistul Ladislas Farago (fără probe), susțin c-ar mai fi în viață (gazetarul declară chiar că l-ar fi văzut în... februarie 1973).

[422] Este exact ceea ce comentează Jean Rostand în „Corespondența unui biolog", afirmînd chiar, la un moment dat, că „Nu trăim printre îngeri" : „problemele morale care decurg din încurcătura în care ne aflăm atunci cînd vrem să delimităm omenescul sau, cel puțin, ceea ce, în om, impune respectul", continuă

același Bormann informează organele justiției : „Acțiunea se va desfășura în perioada imediat următoare. Pînă acum nu s-au înregistrat eșecuri. Au fost lichidați 30 000. Alții 100 000 pînă la 120 000 — în pregătire. Cercul inițiaților să rămînă cît mai restrîns. La nevoie să fie încunoștiințați din timp Kreisleiterii". În luna martie 1941, Heinrich Himmler emite un decret prin care extinde eutanasia („prevederile legii se vor lărgi") la toți bolnavii incurabili și bolnavii mintali inapți de muncă, precum și asupra tuturor celor deținuți în lagăre de concentrare care, bolnavi fiind de peste trei luni de zile, nu muncesc, ca și asupra tuturor celor inapți de muncă.

Mai tîrziu, în vara aceluiași an 1941, episcopul Hilfrich von Limburg adresează o serie de întîmpinări Ministerului de Justiție și Ministerului Cultelor, explicînd următoarele : „Cam la opt kilometri depărtare de Limburg, în orășelul Hadamar, pe o colină, există un institut ; a avut, de-a lungul timpului, diferite destinații, ultima fiind cea de sanatoriu ; el a fost reorganizat, respectiv reamenajat în centru care practică acum, conform convingerii

---

să fie discutate în contradictoriu, opiniile fiind destul de diferite în raport cu întrebările „Ce conduită să adoptăm față de oamenii pe care boala i-a redus sub nivelul animalității ? Față de oamenii al căror creier este distrus în mod irepărabil ? Față de copiii monștri ?" Dar savantul francez ține să precizeze : „Recunosc că fac parte [...] din acei care duc pînă la extrem — aproape pînă la fetișism — respectul vieții omenești [...] În ceea ce mă privește, cred că nu există nici o viață, oricît de degradată, de deteriorată, de înjosită, de sărăcită, care să nu merite respect și valoarea de a fi apărată cu zel și convingere. Chiar dacă există suficiente motive pe care să le invocăm pentru a sacrifica o viață alteia, avînd în vedere insuficiența mijloacelor materiale de care dispunem, această sacrificare înseamnă un fel de înfrîngere, căci ea întărește acceptarea acestei insuficiențe. Dar, mai ales, se creează un groaznic precedent admițînd că se poate pune capăt unei vieți sub pretextul că ea nu merită să/dureze, deoarece noțiunea de nedemnitate biologică, la început bine circumscrisă, n-ar întîrzia să se extindă și să devină imprecisă ; după ce am elimina ceea ce nu mai este omenesc, n-am ajunge în curînd să suprimăm ceea ce nu este suficient de omenesc, pentru a nu mai îngădui, pînă la sfîrșit, decît ceea ce flatează ideea pe care ne-o facem despre omenesc ? Am slăbiciunea să cred că onoarea unei societăți constă în a-și asuma, în a voi acest lux apăsător pe care îl reprezintă pentru ea povara incurabililor, inutililor, incapabililor ; și poate

generale, de luni de zile — de prin februarie 1941 — în mod sistematic, eutanasia. De mai multe ori pe săptămînă sosesc la Hadamar autobuze cu un număr mare de victime. Pînă şi copiii din regiune cunosc maşinile şi spun : «Uite, iarăşi vine dricul !» Îndată după sosirea acestor maşini, cetăţenii din Hadamar pot să vadă fumul ce se înalţă din coşurile clădirii şi inima li se strînge gîndindu-se la bietele victime. Efectele principiilor aici practicate : îi auzi pe copii, cînd se ceartă, strigîndu-şi : «Eşti un prost, ai să ajungi la Hadamar în cuptor !» Îi auzi şi pe cei care nu vor sau nu pot să se căsătorească : «Să te căsătoreşti ? Niciodată ! Să aduci copii pe lume, ca să ajungă în cazanul de aburi ? !» Pe bătrîni îi auzi : «Nu ne trimiteţi la spital ! După cei slabi de minte o să vină rîndul bătrînilor, socotiţi guri de prisos !» Slujbaşii Gestapoului caută, după cum se aude, să înăbuşe prin severe ameninţări orice comentarii care se fac în legătură cu cele ce se petrec la Hadamar. Nu poţi însă înăbuşi nici gîndurile, nici convingerile şi nici revolta populaţiei. Iar convingerea este şi mai mult întărită de încercările de a interzice prin ame-

---

că aş măsura gradul ei de civilizaţie după cantitatea de trudă şi de atenţie pe care şi-o impune, pur şi simplu, din respectul vieţii. Este frumos să lupţi cu îndîrjire, ca şi cum ai ţine la ea, pentru existenţa unei fiinţe care nu are, în mod obiectiv, nici o valoare şi care nici măcar nu este iubită de cineva [...] Mărturisesc că nu mă simt prea liniştit citind sub pana unui Fabre-Luce, că «orice viaţă alienată, decăzută, degradată este o profanare» şi că, în viitor, «vom ajunge din ce în ce mai pretenţioşi faţă de condiţiile demnităţii umane» ; şi mă simt cu atît mai neliniştit, cu cît poate nu nişte Fabre-Luce vor fixa mîine pragul unei demnităţi minimale. Mărturisesc că autorul, strălucitul autor al cărţii *La Mort à changé* mă cam îngrozeşte (şi nu numai pentru că eu însumi sînt un septuagenar) atunci cînd scrie că «pentru nonagenari, medicul n-ar trebui să fie decît un mamoş al morţii, gata să folosească prima ocazie favorabilă». Mărturisesc că resimt o neliniştе auzind proclamîndu-se «dreptul celui mai viu faţă de cel mai puţin viu», întrucît acest drept prea seamănă cu dreptul celui mai tare sau al celui mai apt. Mărturisesc că simt în toate acestea un fel de miasme nietzscheene, care nu sînt deloc pe placul meu şi care răzbat şi din unele rînduri ale lui Teilhard de Chardin, prin care Părintele ne lasă să înţelegem că trebuie, uneori, să fim în stare să abandonăm pe cei rămaşi în urmă, ca să putem alerga mai repede spre punctul omega..." (1970).

ninţări comentariile, în loc ca măsuri de asemenea fel să fie urmărite pe calea justiţiei [423].

Scrisoarea-memoriu a episcopului Hilfrich von Limburg n-a primit nici un răspuns, ca de altminteri o mulţime de asemenea epistole pe care, stereotip, se pune apostila : „A nu se răspunde !". Pentru a se înţelege bine în ce grad anume moartea a devenit profesiunea de bază a naziştilor, iată alte fapte la fel de cutremurătoare : după ce s-au făcut selecţii riguroase, necruţătoare, prin clinici şi sanatorii, s-a trecut pragul căminelor de invalizi şi ale căminelor de bătrîni, pentru ca, în cele din urmă, să fie jertfiţi toţi cei inapţi de muncă, inclusiv prizonierii de război : „Erau sortiţi morţii chiar şi aceia ale căror maladii erau o urmare a rănilor dobîndite în război" (explică episcopul locţiitor Johann Nauhäusler), deci, din punctul de vedere al naziştilor, nişte eroi. Dar nu se cuvine a fi omis „detaliul" că, din timp, adică în vara anului 1940, episcopii catolici ai Germaniei, în unanimitate, au adresat o scrisoare de protest Cancelariei Reichului, fără efect, după ce, cu doar zece zile mai devreme arhiepiscopul Konrad von Freiburg i-a propus aceleiaşi Cancelarii a Reichului : „Sîntem dispuşi a suporta noi, considerînd a fi o operă de caritate, toate cheltuielile statului legate de întreţinerea debililor mintali hărăziţi morţii". Din amvonul bisericii müncheneze Samberti, episcopul Clemens August von Galen li se adresează — la 3 august 1941 — astfel : „Bărbaţi şi femei ai Germaniei ! Mai este în vigoare paragraful 211 al Codului Penal al Reichului, care precizează : «Acela care ucide cu premeditare un om, dacă a

---

[423] La Nürnberg, acuzatorul american Robert Kempner precizează, în instanţa de judecată, că dispune de „un document care reflectă indubitabil faptul" că şi muncitori străini sau prizonieri de război au fost omorîţi în camerele de gazare ale comisarului de poliţie Wirth, fiind „vorba despre sentinţa Comisiei militare pentru Hadamar în Wiesbaden. Citez din acest document : «Sînt acuzaţi Adolf Klein, Adolf Wahlmann, Heinrich Ruoeff, Karl Willig, Adolf Merkle, Irmgart Hubert şi Philipp Blum de a fi colaborat, înlesnit şi de a fi fost cu toţii complici la asasinarea cu premeditare, şi împotriva legii, în perioada 1 iulie 1944—1 aprilie 1945, la Hadamar, a cel puţin patru sute de oameni de cetăţenie rusă şi poloneză, numele lor, precum şi numărul exact, nefiind cunoscute" (printre victime au fost şi copii). Klein, Ruoeff şi Willig — condamnaţi la moarte prin spînzurătoare.

săvîrşit fapta în mod conştient, este condamnat la moarte». Şi eu ştiu cu certitudine că, la Ministerul de Interne şi la serviciul condus de şeful sănătăţii Reichului, dr. Conti, nimeni nu mai face o taină din faptul că, în Germania, a şi fost lichidat, cu premeditare, un mare număr de debili mintali şi urmează a fi lichidaţi şi alţii. Paragraful 139 al Codului Penal al Reichului prevede însă : «Acela care află intenţia unui criminal de a atenta la viaţa unui om şi nu încunoştiinţează de acest lucru, la timpul cuvenit, autorităţile sau pe cel ameninţat, este pasibil de pedeapsă». Atunci, deci, cînd am luat cunoştinţă de intenţia de a strămuta bolnavii de la Mariental într-altă parte, spre a fi ucişi, am denunţat, la 28 iulie, acest lucru Procuraturii, Tribunalului provincial din Münster şi Preşedenţiei Poliţiei din Münster, prin scrisori recomandate. Dar n-am aflat ca Procuratura sau Poliţia să fi intervenit în vreun fel". Campania clericilor nu se încheie aici, căci — la 14 septembrie 1941 — episcopul Bornewasser din Trier rosteşte o predică în care spune printre altele : „Nici un stat, nici un guvern n-are dreptul să dispună omorîrea unor oameni aşa-zişi «incapabili să trăiască» sau «neproductivi», a unor nevinovaţi debili mintali sau alienaţi ; nici un medic n-are dreptul să colaboreze la un astfel de omor. Vai ţie, biată Germania ! Iată ce spune Sfînta Scriptură : «Nu vă amăgiţi ; Dumnezeu nu se lasă batjocorit : căci ce va semăna omul, aceea va şi secera»". Tot la München, la 22 martie 1942, alt cardinal — Faulhaber — condamnă, în faţa tuturor celor care-l ascultă, eutanasia : „Poporul creştin german a aflat cu groază că, din dispoziţia unor instituţii de stat, au fost omorîţi, fiind socotiţi «cetăţeni neproductivi», nenumăraţi alienaţi care se aflau internaţi în clinici şi sanatorii. Arhiepiscopul vostru va face tot ce-i stă în putinţă pentru a protesta împotriva asasinării oamenilor nevinovaţi".

Zadarnic tot zbuciumul, atîta vreme cît angrenajul administrativ nazist s-a pus, implacabal, în mişcare. Iar atunci cînd cei care au semănat crima, vor secera ceea ce au semănat, ies la lumină fapte abominabile. Astfel, în sentinţa pronunţată la Nürnberg împotriva prof. dr. Hermann Paul Nitsche, medic de clinică, se arată : „În clinica Sonnenstein gazarea se desfăşura în felul următor : bolnavii, aduşi pînă la Sonnenstein cu autobuze avînd geamurile vopsite în verde, treceau mai întîi, pentru stabilirea identităţii lor, pe la un serviciu de primire. De aici

treceau într-o încăpere alăturată, unde erau consultați de medicii dr. Schumann și dr. Schmalenbach. Dacă medicul se pronunța pentru gazare, infirmierii îi conduceau pe bolnavi într-un vestiar învecinat, unde trebuiau să se dezbrace ; pe cei incapabili să se descurce singuri îi dezbrăcau chiar infirmierii. Bolnavilor li se spunea că urmează să facă baie [exact schema gazărilor din *KZ*-uri !]. Din acest vestiar o scară conducea la subsol — într-un spațiu alăturat camerei de gazare. Pînă aici îi însoțeau infirmierii pe bolnavi, după care erau luați în primire de cei care se ocupau cu «dezinfecția» — persoane de nădejde din rîndurile S.S-ului. După ce infirmierii se retrăgeau, bolnavii treceau pragul camerei de gazare. Gazarea propriu-zisă o executa medicul institutului, prin manipularea unei manete. Totul dura doar cîteva minute. Acuzatul dr. Nitsche a avut o participare activă și decisivă la întreaga acțiune care se desfășura ca o «operațiune secretă a Reichului». Acuzații Felfe, Gräbler și Räpke sînt învinuiți de a fi jucat rolul de călăi în cadrul operațiunii de gazare, în calitatea lor de personal auxiliar. Gräbler a efectuat aproximativ 25—30 transporturi cu debili mintali spre Sonnenstein, la gazare, ceea ce reprezintă în total circa 15 000—16 000 de persoane" (1947, noiembrie 3).

Eutanasia a constituit o tragică școală a eugeniei și, totodată, a genocidului. Cînd un jurist ca Georg Konrad Morgen, fost judecător S.S., va depune ca martor la Nürnberg, întrebat fiind cum de s-a putut practica asasinatul în masă, el a răspuns cu exactitate : „Atunci cînd Wirth [comisarul de poliție Christian Wirth, activînd la Stuttgart în cadrul secției de criminalistică] a fost însărcinat cu stîrpirea evreilor, el era gata specializat în asasinarea în masă a oamenilor ; îndeplinise în prealabil sarcina de a-i lichida pe debilii mintali. La ordinul expres al Führerului însuși, ordin care îi parvenise prin intermediul Cancelariei Führerului, își constituise încă de la începutul războiului un comando, alcătuit din cîțiva funcționari. Wirth mi-a relatat cu multă însuflețire cum a trecut la executarea ordinului ; mi-a spus că n-a primit nici un fel de indicații, n-a beneficiat de nici un ajutor, trebuind să se descurce singur, să pună totul la cale singur. I se lăsase la dispoziție doar o clinică veche, evacuată, în Brandenburg. Acolo, după multe cercetări și execuții individuale, a ajuns la sistemul de mai tîrziu. Sistemul lui, se lăudase

el, era acum aplicat la scară foarte largă, în cadrul acestei acțiuni împotriva debililor mintali" [424].

Toate mărturiile conduc la Adolf Hitler personal : el a imaginat și pus în practică lichidarea „gurilor de prisos", mai ales ca o etapă necesară, obligatorie, pentru deprinderea subalternilor săi cu școala crimei în masă, organizată minuțios, „științific", o primă treaptă a Holocaustului care a costat viața a aproape 12 milioane de europeni. Acțiunea aceasta se înscrie sub semnul obținerii unei rase noi, purificate, selecționate strict, în așa fel încît globul întreg să nu mai fie altceva decît o universală confrerie a stăpînilor și seniorilor, adevăr recunoscut de însuși Hitler, dar tîrziu, cînd Germania nazistă se prăbușea sub loviturile coordonate ale forțelor antihitleriste de pretutin-

---

[424] Să fi fost într-adevăr acest comisar Christian Wirth născocitorul metodei de exterminare a cărei paternitate o revendică ? Jean Rostand (în „Corespondența unui biolog", Paris, 1970) arată : „Marele biolog Alexis Carrel [francez, autorul unor importante descoperiri asupra culturii țesuturilor și a supraviețuirii lor în afara organismului, autor al celebrei cărți „Omul, acest necunoscut", laureat al Premiului Nobel pe anul 1912 ; a trăit între 1873—1944] se întreba... «dacă trebuie să se considere ca o adevărată persoană un idiot, ale cărui activități mintale sînt infinit inferioare celor ale unui cîine». El mergea pînă la propunerea de a fi suprimați acești deficienți, întrucît «trebuie să ordonăm societatea modernă în raport cu individul sănătos. Sistemele filozofice și prejudecățile sentimentale trebuie să dispară în fața acestei necesități... Un efort naiv este depus de națiunile civilizate pentru conservarea unor ființe inutile și nocive. Anormalii împiedică dezvoltarea celor normali. Este necesar ca problema aceasta să fie privită în față. De ce societatea n-ar dispune de criminali și de alienați într-un mod mai economic ?» Pentru eliminarea nebunilor socotiți incurabili, Carrel preconiza nici mai mult nici mai puțin decît camera de gazare. Același mod de gîndire la doi autori germani, Karl Binding și Alfred Hoche, care revendică pentru societate «dreptul de a suprima o viață care nu merită să fie trăită». Oricît de ofensatoare ar fi ele pentru sensibilitatea noastră, asemenea idei găsesc uneori cîțiva apărători în rîndul acelora care, prin faptul că au frecventat acele locuri infernale în care sînt îngrămădiți hidrocefali, microcefali și alte victime ale unor stări de înapoiere gravă, știu ce limite poate atinge decăderea umană. Și chiar un filozof catolic ca René Poirier admite că, fiind vorba de unele categorii de incurabili, «caracterul sacru al personalității umane provoacă teribile cazuri de

deni : „Căci a trebuit să mă slujesc de ideea de naţiune din raţiuni de oportunitate, însă ştiam de pe atunci că ea nu poate avea decît o valoare provizorie !... Ceea ce va fi pe lume este o confrerie universală de stăpîni şi seniori. Poporul german dovedindu-se incapabil să dea naştere acestei confrerii, el nu va ajunge la noua eră prezisă de Horbiger [425]. Atunci la ce serveşte ca el să supravieţu-

---

conştiinţă». În schimb, cei mai mulţi medici rămîn, în mod hotărît, fideli principiului inviolabilităţii vieţii umane". Iar Hitler, în „Mein Kampf" (1923) se minunează de unul singur : „De ce oare n-au fost gazaţi, încă de la începutul războiului [1914] vreo douăsprezece-cincisprezece mii dintre pervertitorii ăştia ebraici ai neamului !" (să nu uităm : Germania foloseşte *cea dintîi* gazele asfixiante, în 22 aprilie 1915, pe frontul din Flandra, la Ypres). De la un asemenea gînd, la eutanasie şi genocid, doar un pas. Führerul şi ai săi îl fac cu temeritate : pentru ei, rasele inferioare sînt „incurabile" din punct de vedere ereditar, cărăuşii tuturor relelor şi diformităţilor de spirit, morale. Gazarea — în optica naziştilor — nu este altceva decît un mijloc „igienic" de a apăra rasa nordică, rasa pură, *Herrenvolkul* — naţiunea de stăpînitori. Restul ar fi doar fum şi cenuşă. Hitler s-a folosit de ideile lui Alexis Carrel, extrase din experienţe care demonstrau prezenţa unei „forţe vitale", favorizîndu-i pe cei puternici şi ducînd la dispariţia celor mai slabi ; aşadar, încă un argument pentru necruţare şi intoleranţă, de vreme ce şi în firea lucrurilor, în Natură, la fel se întîmplă. De aici rezultă un soi de idolatrie biologică.

[425] Hans Horbiger s-a născut în 1860 într-o mică localitate din Tirol (Austria), la Viena a făcut studii universitare tehnice, iar la Budapesta a început să profeseze ingineria, fiind specializat în studierea compresoarelor. Inventînd şi brevetînd (în 1894) un ingenios procedeu, dobîndeşte o avere apreciabilă, ceea ce-i îngăduie să se consacre celor două pasiuni ale sale : astronomia şi fizica. Individ straniu, crezînd total în „iraţionalele iluminări ale geniului, ale intuiţiilor fulgerătoare", el explică modul în care a avut revelaţia teoriei sale cosmogonice : „...cînd, tînăr inginer, am observat scurgîndu-se oţel topit pe pămîntul înmuiat şi acoperit de zăpadă. Pămîntul exploda cu o mare violenţă". Aşadar, Horbiger îşi intitulează doctrina W.E.L. *(Welteislehre)*, doctrina gheţii eterne, pretins sistem de explicare totală a Universului, în fapt o epopee vastă care reaminteşte şi explică istoria lumii de la crearea ei pînă la Apocalips ! Nimic ştiinţific într-însa, doar o serie de intuiţii şi repovestirea unor legende binecunoscute, răspunzînd veşnicelor dileme umane : „De unde venim ? Ce loc are

omul în Univers ?". Doctrina prinde la public, prin firescul expunerii, convenabilă mai pentru oricine, în special mișcării național-socialiste, deși „profetul" Horbiger (sexagenar în deceniul trei al secolului XX, are o barbă lungă, albă, întocmai ca profeții biblici) pledează vehement pentru teoria sa întemeiată pe noțiunea *luptei* și combate fulminant descoperirile lui Einstein, într-un fel cel puțin naiv, ca de pildă atunci cînd, ținînd o conferință, urlă, pur și simplu, spre auditoriu : „Voi aveți încredere în ecuații și nu în mine ! Cît timp vă va fi necesar pentru a înțelege că matematicile sînt o minciună fără valoare ?" În schimb, totul se explică prin veșnica luptă dintre gheață și foc. Iar istoria umanității se dezvăluie perfect prin influența pe care Luna — planeta sechestrată de gheață ! — o exercită, datorită legilor atracției universale, apropiindu-se întruna, insesizabil, de Pămînt, ceea ce sporește forța de gravitație exercitată asupra Terrei : eliberate de o parte a greutății lor, vegetalele și lumea animală cresc. Basmul cosmogonic imaginat de Horbiger leagă apariția imenselor vegetale și a insectelor gigantice, de la sfîrșitul erei primare, de extrema apropiere a Lunii, atunci, de Pămînt. Dar lenta apropiere de planeta noastră continuînd, va sosi momentul în care Luna va exploda, formînd un inel de roci și gheață, care se vor abate asupra Pămîntului, așa cum istoriesc străvechi legende, de unde un lanț de cataclisme : cutremure, mările retrăgîndu-se misterios, civilizațiile prăbușindu-se, însă nu iremediabil, ci fiind doar vorba de încheierea unui ciclu, ținînd exact atîta vreme cît Terra va fi fără satelit (plantele, ființele vii, firește, vor involua). Apoi, cînd Pămîntul va capta un alt corp ceresc înghețat, satelizîndu-l, eternul ciclu reîncepe. După Horbiger, pînă acum de trei ori o lună s-a prăbușit asupra Terrei, distrugînd de tot atîtea ori civilizații mai prestigioase decît a noastră, după care tînjim de fapt. Am ajuns într-al patrulea ciclu, păstrînd și urma epocilor precedente, ceea ce lămurește cauza diversității raselor în epoca noastră : ***anumite popoare nu sînt decît descendenții raselor degenerate, apărute în epocile fără Lună, pe cînd alții sînt moștenitorii rasei glorioase care a fost inițiată de către giganți, regii lor, și a căror amintire legendele o păstrează*** (e vorba de primul om, omul-Dumnezeu, uriașul pomenit de toate legendele și mitologiile)... etc. etc. etc. Ar mai fi de citat Adolf Hitler : „Voi pune să fie construit, pe celălalt mal al Dunării, un observator în care vor fi reprezentate cele trei mari concepții cosmologice ale istoriei, cea a lui Ptolomeu, cea a lui Copernic și cea a lui Horbiger" (din „Discuții" culese de către M a r t i n B o r m a n n). Cosmogonia glaciară a avut un cuvînt de spus pînă și în campania Wehrmachtului în Uniunea Sovietică, Führerul considerîndu-se că-

iască ?" Elucubranta cosmogonie a lui Horbiger şi-a exercitat puternica-i înrîurire în domeniul „rasial" : dacă există rase degenerate (evrei, ţigani, slavi) provenite, la rîndu-le, din rasele degenerate venite pe lume în perioadele fără... Lună, dacă acestea, oricum, nu vor ajunge în era nouă a „omului adevărat", atunci de ce poporul german — acela care va zămisli confreria viitorului [426] — să nu le subjuge, punîndu-le să muncească pentru progresul acestuia, de ce să nu fie făcute experienţe care să îngăduie studierea posibilităţilor de a crea mai rapid supraomul erei noi ?

Gheaţa şi focul confruntîndu-se aprig, ciclic ; popoare de rasă glorioasă, născute sub lumina Lunii şi popoare degenerate, produse în bezna epocilor lipsite de satelitul Pămîntului ; apoi explicarea mitului Atlantidei, a cărei existenţă e plasată în perioada în care cea de a treia Lună se tot apropia de Pămînt, din care pricină oamenii — conduşi de regii lor descendenţi ai giganţilor, s-au refugiat pe cele mai înalte vîrfuri de munte din Anzi, loc în care, astfel, a apărut o civilizaţie uimitoare, căci oamenii, influenţaţi de învăţătura regilor proprii, au ajuns să-şi dezvolte puterile psihice într-un asemenea grad, încît să poată controla forţele naturale şi să dirijeze timpul, întîrziind căderea Selenei cu numărul 3... Va fi cunoscut Josef Mengele, în calitatea lui de doctor în filozofie, de nazist, de doctor în medicină, aceste teorii care justifică, pe de-a întregul, din punct de vedere fascist, distrugerea — prin orice mijloace — a raselor inferioare produse de... epocile fără Lună ? Fără doar şi poate, *da* ! Înseamnă asta c-a fost o excepţie ? *Nu*, nicidecum !

Culisele memoriei (23)

Filmul prezentat de Claude Lanzmann — în 1985 — poate purta titlul „Tribunalul memoriei", deşi, în original,

---

petenia celor care luptă de partea focului, împotriva gheţii. Rezultatul s-a văzut. Acelaşi Horbiger afirma : „Preocuparea pentru coerenţă este un viciu mortal..."

[426] La fel gîndeau căpeteniile naziste înainte de izbucnirea războiului şi la începuturile sale : „Eu declar astăzi, fără nici o rezervă, că duşmanul nostru din Est e învins şi nu se va mai ridica niciodată. Dinapoia armatelor noastre victorioase se şi întinde un teritoriu de două ori mai întins decît cel al Reichului, cînd am preluat eu puterea în 1933" (A d o l f H i t l e r — vara anului 1941, la cîteva săptămîni după atacarea şi invadarea Uniunii Sovietice).

titlul lui este altul : SHOAH (adică — în ebraică — „Dezastrul" ori „Distrugerea totală"). Proiectarea acestuia ține 350 minute (aproape 6 ore). Timp de zece ani, realizatorul a înregistrat pe peliculă mărturiile unor foști *Häftlingi* deținuți în lagăre pe teritoriul Germaniei și Poloniei, precum și ale unor oameni care au „lucrat" în *KZ*-uri. Filmul se adaugă multiplelor probe privitoare la Holocaust, printre altele arhivelor capturate de la naziști, consemnărilor statisticianului personal al lui Heinrich Himmler, pe nume Korrherr, celor 42 de volume conținînd dezbaterile procesului de la Nürnberg.

Aici, la Nürnberg, în cadrul primului proces ținut în sala cu *numărul 620* din *Justizpalast*, în intervalul 20 noiembrie 1945—1 octombrie 1946, principalii criminali de război au trăit o zi cu totul specială : la 28 noiembrie 1945, cînd au trecut pragul ușiței prin care pătrundeau în boxa acuzaților, au băgat de seamă, cu surprindere, că există un element nou în decorul spațioasei încăperi : un ecran mare, alb. După sosirea completului de judecată, lumina din sală s-a stins, cea de-afară nu putea pătrunde înăuntru, oprită de perdele groase, căci acuzaților li se oferea o retrospectivă cinematografică, prin proiectarea unei serii de jurnale de actualități și documentare din vremea lui Hitler. Cei care s-au ocupat de regia spectacolului au avut grijă să instaleze, în dreptul fiecărui acuzat, un mic proiector a cărui lumină bate direct pe fața acestuia. Proiecția începe cu momentele preluării puterii de către hitleriști, gigantice mitinguri cu urale, urlete, păduri de brațe înălțate în aer întru „Heil Hitler", retrageri cu torțe, parăzi militare, pogoane de utilaje fabricînd armament și muniție, avioane cu crucea încîrligată pe fuselaj și aripi, vestita *Luftwaffe*, executînd, la data aceea, doar zboruri demonstrative (și de intimidare !)... Tuturor acestora le-a urmat un film pe genericul căruia nu scria decît : „Lagăr de concentrare". Iată Oświecim-Auschwitz unde a „activat" și dr. Josef Mengele (trăind liber în perioada derulării procesului) : pe pînză se succed chipurile descompuse de frig, foame, teroare, de durerea pierderii celor dragi, „morții-vii" care își așteaptă sfîrșitul. Grămezile de cadavre, cuptoarele, munții de baloturi cu păr (clasate : „păr bărbătesc", „păr femeiesc"), mormanele de ghetuțe, de pantofi, de ghete (și ortopedice), stivele de ochelari, de pămătufuri de ras... În boxă, reacții diferite : unii nu privesc ecranul, în mod demonstrativ, în schimb Hans Frank plînge în hohote, la fel Funk, fost consilier economic

al lui Hitler şi ministru al Economiei; Preşedinte al Băncii Reichului. Cîndva, acuzatorul principal american, Robert H. Jackson îi avertizase pe toţi cei prezenţi în sală : „Dovezile noastre vor fi dezgustătoare şi veţi spune că v-am furat somnul". De altminteri, acelaşi om de lege a explicat astfel, atunci, raţiunile acuzării : „Cei patruzeci de ani care s-au scurs din acest secol al XX-lea, al nostru, vor intra, fără îndoială, în istorie, ca fiind cei mai sîngeroşi ani ai tuturor timpurilor. Două războaie mondiale ne-au lăsat moştenire un număr atît de mare de morţi, încît el n-ar putea fi echivalat, din punct de vedere numeric, nici chiar cu uriaşele armate care au luptat în Antichitate sau în Evul Mediu în vreun război. Nici o altă jumătate de secol n-a mai văzut vreodată un măcel de asemenea proporţii, atîtea grozăvii şi orori, deportări atît de masive ale popoarelor în sclavie, exterminări de un asemenea tip ale unor minorităţi. Grozăviile lui Torquemada [dominican, Inchizitor General în Spania, aplicînd cu rigoare criminală legile Inchiziţiei] pălesc şi ele în faţa inchiziţiei naziste. Toate faptele amintite aici sînt realităţi sumbre, care nu vor lăsa generaţiile viitoare să uite vreodată acest secol. Iar dacă nu ne vom dovedi în stare să eliminăm cauzele care au generat atîtea şi atîtea procedee barbare şi să împiedicăm, în felul acesta, o eventuală repetare a lor, atunci, cu siguranţă, teoria potrivit căreia, în secolul al XX-lea, civilizaţia se va prăbuşi sub loviturile destinului nu va mai putea fi considerată, doar, o prevestire lipsită de orice temei. De un lucru, însă, putem fi siguri. Şi anume că generaţiile viitoare nu vor avea nici un motiv să se întrebe ce argumente ar fi putut furniza naziştii în apărarea lor. Istoria va şti că naziştilor li s-a oferit posibilitatea de a spune tot ce au avut de spus. Că au avut parte de un gen de proces cum ei nu l-ar fi oferit niciînd vreunui om în zilele lor de glorie şi de putere. Iar dacă, înainte ca ei să fi luat cuvîntul, poate a mai existat o umbră de îndoială privitoare la vinovăţia lor, propriile depoziţii au evidenţiat de asemenea manieră atrocitatea şi monstruozitatea crimelor comise de ei, încît au fost de natură să spulbere pînă şi această ultimă umbră de îndoială. Ei înşişi au contribuit, aşadar, la semnarea propriei lor condamnări. [...] Nu pentru ideile lor reprobabile i-am acţionat noi în judecată. Falimentul intelectual şi perversitatea morală a regimului nazist n-ar fi constituit o problemă de drept internaţional, dacă n-ar fi fost folosite pentru a determina poporul de stăpînitori

să încalce, în pas de defilare, granițele altor state. Nu ideile lor, ci acțiunile lor publice sînt cele pe care le calificăm drept criminale..."

Atunci, la 28 noiembrie 1945, după ședința tribunalului în care s-au proiectat filmele acuzatoare, psihiatrul Curții de justiție, dr. militar G. M. Gilbert, perfect cunoscător al limbii germane, a trecut prin fiecare celulă, înregistrînd și astfel reacțiile acuzaților față de cele văzute : „N-am vrut să văd rușinea Germaniei" (Franz von Papen — explicînd de ce a refuzat să privească ecranul) ; „Nici o putere din cer sau de pe pămînt nu va scăpa țara mea de această rușine ! Nici în generațiile viitoare ! Nici în veacuri !" (Hans Fritzche — fost editor și redactor-șef al agenției oficiale de presă D.N.B., director în Ministerul Propagandei, devotat subordonat al lui Goebbels) ; „M-aș fi sugrumat cu mîinile mele, dacă m-aș fi gîndit că am cel mai mic amestec în aceste crime ! E o rușine ! E o dezonoare pentru noi și pentru copiii noștri, pentru copiii copiilor noștri !" (Fritz Sauckel — printre altele fost coorganizator al Inspecției centrale a Serviciilor mîinii de lucru străine, ex-general S.S. și ex-general S.A.)...

Mai tîrziu, la apariția uneia dintre nenumăratele cărți care relatează procesul de la Nürnberg, semnată de Joe Heydecker și Johannes Leeb, într-o scurtă prefață, un fost membru al Corpului de acuzare al acuzatorului principal S.U.A., scrie printre altele : „Nürnbergul a devenit o piatră de hotar pe calea spinoasă a dreptului internațional și un avertisment pentru oamenii de stat și politici din întreaga lume. Convențiile cu privire la drepturile omului, ca și cele adoptate împotriva genocidului ilustrează elocvent implicațiile Nürnbergului, care a devenit o noțiune de drept internațional. Cuvinte ca agresor, război de agresiune, genocid — preluat de curînd și de dreptul penal german —, crimă împotriva umanității și demnității umane, «eutanasie», adică lichidarea «gurilor de prisos», lichidarea minorităților, aparțin astăzi vocabularului politic și juridic general, ca și «soluția finală a problemei evreiești». Procesul-verbal cu privire la organizarea soluției finale, din 20 ianuarie 1942, a fost găsit în actele Ministerului de Externe al lui Ribbentrop. După procesul principalilor criminali de război de la Nürnberg, nimeni nu mai vrea să fie agresor, simțind deasupra capului, ca pe sabia lui Damocles, pericolul execuțiilor (Dr. Robert M. W. Kempner). Pe măsura trecerii timpului, biblio-

grafia Holocaustului se îmbogăţeşte necontenit. Într-însa figurează şi „Nevinovaţii de la Nürnberg", autoarea poloneză — Severina Smaglewska — fiind o fostă deţinută a Auschwitzului (tot ea a publicat, în 1945, „Fum peste Birkenau" ; ca într-o reeditare a mitului păsării Phoenix, epoca nouă pe care o trăim ar fi fost „înălţată din cenuşă", cenuşa crematoriilor din *KZ*-uri). Maşina de exterminare folosită de nazişti în Europa, cu minuţie demontată şi remontată sub ochii cititorilor, în cărţi ca „Hitler şi soluţia finală" (de Gerard Fleming), „Cel de-al treilea Reich" (de K. Hildebrand), „Germania fără evrei" (de Berndt Engelmann), toate conţinînd şi ca o replică la strania şi condamnabila ipoteză anterior lansată de David Irving, potrivit căreia n-ar fi existat, într-adevăr, un ordin categoric al Führerului, vizînd exterminarea evreilor de pe continentul european ; se demonstrează, astfel, indubitabil, că „soluţia finală" n-a fost decît expresia gîndirii personale a lui Hitler. Doar el, Hitler, a ţinut să le spună, într-o discuţie liberă, la masă, celor apropiaţi lui : „Noi sîntem barbari şi noi vrem să fim barbari. Este un titlu de onoare. Noi sîntem cei care vom reîntineri lumea. Lumea actuală se află aproape de sfîrşitul ei. Singurul nostru ţel este s-o răvăşim". Cu două decenii mai devreme, într-o seară de decembrie, stînd de vorbă cu un anume Timothée-Ignats Trebitsch (abil agent al *Inteligence Service*-ului, orientalist, importantă figură a societăţii secrete cu alură esoterică), Hitler, amator de droguri, după ce a primit în dar de la celălalt *peyotl* (cactus mexican care, ingerat, dă halucinaţii vizuale), a început să delireze : „Eu sînt Hristos, sînt noul Hristos, lumea mă aşteaptă. Eu strălucesc în centrul lumii. Priveşte în jurul meu la cavalerii mei cu cască, pe cai negri ! Ascultă-le galopul ! Ei vin ! Ei vin ! Ei ies din cavernele sacre care se deschid sub pămîntul german... Lumea nu le vede încă. Eu sînt cel care poate, încetul cu încetul, să le aducă la lumină. Ele vor semăna teroarea şi vor construi un alt univers care, pentru totdeauna, va purta numele meu..." (se precizează că, după ce a profetizat îndelung şi nebuneşte, viitorul Führer a căzut, treptat, în inconştienţă). Hitler n-are însă neapărată nevoie de droguri pentru a-şi afirma, fără disimulare, încă din „Mein Kampf", credinţele, proiectele, ţelurile : „Lumea aparţine celor puternici care aplică soluţii totale ; ea nu aparţine celor slabi, cu jumătăţile lor de măsură ; „Prin urmare lupta care face să se încaiere rasele unele cu altele are mai puţin drept cauză o antipatie temeinică,

mai degrabă fiind vorba de foamete şi iubire. În amîndouă cazurile, natura este un martor nepăsător şi chiar satisfăcut" ; „În realitate, omul n-a învins încă natura în nici un punct ; cel mult a sesizat şi a căutat să ridice un colţişor al enormei, al giganticului văl cu care ea îşi acoperă misterele şi secretele eterne ; omul nu domină natura, el a ajuns doar, graţie cunoaşterii cîtorva legi şi mistere naturale izolate, să devină stăpînul fiinţelor vii cărora le lipseşte această cunoaştere".

Dar se cuvine a fi făcută o precizare : fixaţia antisemită a lui Hitler are rădăcini adînci în anumite pături ale societăţii germane, de mult periclitată, subminată de tot felul de organizaţii secrete, cum ar fi, de exemplu, *Germanenorden* („Ordinul Germanilor", numit şi „Alianţa pentru omagierea artei originale germane şi pentru cunoaştere"), existentă în 1912 şi ţinîndu-şi congresul din 1914, la Thale, unde au fost stabilite şi votate asemenea reguli : „*1.* Ordinul nu acceptă drept membru decît un german capabil să probeze puritatea sîngelui său pînă la a treia generaţie. Femeile nu sînt admise decît cu gradul de prieteni şi nu trebuie să aibă relaţii conjugale decît cu un german de sînge pur. *2.* O importanţă specială se cere a fi dată propagandei rasiste. Trebuie aplicate omului experienţele făcute în regnul vegetal şi animal, arătîndu-se că fundamentala cauză a oricărei boli şi toată mizeria decurg din amestecul raselor". Mai mult chiar : hotărîrile „Ordinului Germanilor" mai stabilesc că principiile pangermanismului se cuvine să prepare calea fuzionării popoarelor de sînge germanic, iar lupta împotriva a tot ceea ce este internaţional şi evreiesc în Germania trebuie să fie urmărită cu ultima energie". Dacă s-ar putea spune că are şi Hitler un „merit", atunci se cuvine a fi amintit modul în care a ştiut el să fanatizeze publicul, aşa cum, de altminteri, o arată şi Hermann Rauschning, reproducînd o mărturisire a celui în cauză : „Masa posedă organele sale critice. Ca un animal ea se supune instinctelor. Pentru ea logica şi raţionamentul nu intră în calcul. Dac-am reuşit [...] asta, se datorează faptului că n-am acţionat niciodată în contradicţie cu psihologia maselor [...] Nu pot dirija masa decît atunci cînd o smulg din apatia ei. Masa nu-i manevrabilă decît atunci cînd este fanatizată. Am fanatizat masa pentru a face din ea instrumentul politicii mele. Ceea ce-i spui poporului cînd alcătuieşte o masă, cînd se află într-o stare receptivă de devotament fanatic, se imprimă şi rămîne ca o sugestie hipnotică ; este

o impregnare de nedistrus care rezistă la orice argumentaţie raţională". Gîndind astfel, vorbind astfel, Hitler are şi motive suficiente pentru a crede ceea ce spune : la 13 martie 1932, în primul tur al alegerilor prezidenţiale, el a ieşit al doilea clasat, cu 11 380 000 de voturi, faţă de marele Hindenburg cu 18 600 000 voturi ; pentru ca, la al doilea tur, Hitler să mai cîştige 2 000 000 de voturi, în timp ce Hindenburg a mai dobîndit doar 800 000 ; foarte curînd, la 6 noiembrie 1932, naziştii — în cadrul alegerilor generale — pierd 2 000 000 de voturi, însă datorită manevrelor inteligente pe care le fac, ajung să-l determine pe preşedintele Hindenburg să-l numească pe Adolf Hitler, la 30 ianuarie 1933, cancelar al Reichului.[427] De aici încolo totul a fost, aparent, mult mai simplu... Oricum, de neuitat este faptul că, în programul hitlerist, „problema raselor" a ocupat, permanent, o poziţie centrală.

În 1940, ianuarie 19, cînd războiul provocat de Hitler — a doua conflagraţie mondială — era dezlănţuit, cînd ţări erau cotropite, ameninţate, iar popoarele lor batjocorite, Nicolae Iorga publica în „Neamul românesc", pe prima pagină, articolul „Rasism...". „În vestita sa *Istorie a românilor*, scrisă pe vremea şi subt inspiraţia lui Napoleon al III-lea, care făcea din teoria naţionalităţilor, cuminte înţeleasă, programul său de politică externă, pe care, pe acel timp, îl împărtăşea şi conducerea Prusiei, Victor Duruay, scria (III, pagina 92, nota 1) aceste rînduri de ciudată profeţie : «Chestiunea raselor a făcut în acest veac o strălucită şi periculoasă carieră prin ştiinţă,

[427] „Pentru a înţelege politica, nu trebuie să te mulţumeşti doar cu cunoaşterea Istoriei, trebuie de asemenea să studiezi psihologia şi, în special, psihologia maselor. Care sînt mecanismele psihologice care le împing spre nebunia sinuciderii sau spre genocid ? Să nu uităm că Hitler a fost adus la putere pe cale democratică !" (Arthur Koestler). „Această neaşteptată creştere a curentului naţional-socialist, care de la 9 deputaţi a sărit în alegerile de la 14 septembrie 1932 la 107 deputaţi, a polarizat în alt gen forţele republicane. Hindenburg, omul reacţiunii extrem naţionaliste de acum 7 ani, a devenit omul pe care trebuie să-l opună lui Hitler (care de la 6½ milioane alegători a crescut pînă la aproape 12 milioane voturi). Prin actualele alegeri nu s-a lămurit definitiv situaţia internă a Germaniei. Creşterea în rîndurile comuniste e tenace, deşi fără amploare. Indecizia şi dezorganizarea cetăţeanului a atins apogeul. Republica a fost salvată. Pînă cînd ?" (Petre Pandrea — 1932, aprilie 1).

politică şi război. Supt influenţele deosebite ale geografiei şi istoriei şi prin unirea unor elemente adesea eterogene», — lucru de observat —, «s-au văzut naţionalităţi formîndu-se, crescînd şi luînd un caracter determinat care a fost numit cu dreptate : spirit naţional. Dar mărturisesc că nu cunosc zîna aceea misterioasă care, plecîndu-se asupra raselor născînde, să le fi înzestrat cu însuşiri bune sau rele, pe care le vor păstra în veşnicie». De atunci au trecut trei sferturi de veac. Naţiunile şi-au făcut state naţionale, cum se şi cădea, şi au trăit relativ bine unele cu altele. Ele nu s-au îndreptăţit prin teorii, ci prin *conştiinţa de sine*, fenomen moral, peste deosebirea de cranii, care poate să existe. Iar, după aceşti optzeci de ani de civilizaţie, rasismul fără temei vine să conteste dreptul naţiunilor de a-şi avea statele. Iată unde duce ignoranţa şi lipsa de judecată".

Istoria e mult mai încurcată, în măsura în care, peste şase ani (aşadar exact la şase ani de la asasinarea lui Nicolae Iorga de către legionari), George Călinescu se vede obligat, moralmente, să publice un text cu valoare de simbol : „La împlinirea a şase ani de la o tristă dată, aceea a împuşcării şi călcării în picioare a marelui nostru N. Iorga, au şuierat în aer cîteva gloanţe, îndreptate spre umbra imensului dispărut. Gloanţele erau de simple vorbe, de astă dată, însă vorbele sînt şi ele prea adesea ucigaşe. Da. S-a început atunci o campanie pe cît de discretă, pe atît de regretabilă împotriva lui N. Iorga, pornită (asta e convingerea mea) nu din rea-credinţă, ci din rea-înţelegere. Falsele interpretări ale unor noţiuni care interesează viaţa laolaltă a cetăţenilor români, indiferent de originea şi confesiunea lor, dau naştere unor uri ascunse şi au ca trist rezultat înveninarea şi discordia. Noţiunile trebuiesc deci limpezite. *Unii dintre noi, care au suferit mai greu de pe urma unor exaltări îmbrăcînd veşmîntul naţionalismului, au rămas cu o aprehensiune pentru orice simţire în legătură cu ideea de naţiune, pînă într-acolo că iubirea de naţie e suspectată* [subl. ns.]. Dar, vai, atunci noi toţi sîntem nişte vinovaţi, fiindcă noi ne iubim neamul. Ce este o naţiune ? O comunitate de simţire, exprimată într-o limbă obştească, un sentiment de legătură între generaţii. Naţiunea e o familie mai mare. Neconsanguinitatea nu constituie vreo piedică de a intra în corpul spiritual al unui popor, şi precum în unele familii copilul adoptiv îşi iubeşte noii părinţi adesea mai puternic decît copiii de sînge, aşa şi în naţiuni sînt noi

sosiți, care, ca și cînd și-ar fi regăsit în fine căminul adevărat, exprimă mai clar și mai înflăcărat sentimentele tuturor, în vreme ce alții, cu o fiziologie mai veche, simt ca niște vrăjmași. Este neîndoielnic că o aglomerație de oameni, care gîndesc fiecare altceva și-și întorc spatele unul altuia, e un Turn Babel. Iubirea între popoare nu e posibilă fără sentimentul de solidaritate între membrii aceleiași națiii. Eu prețuiesc bunurile tuturor celorlalte popoare constituind omenirea, însă, cînd mă gîndesc la izbînzile unor creatori ca Eminescu, Creangă, Caragiale, N. Iorga, Ronetti-Roman, ale unor oameni care ne dau dreptul să ne simțim pe treapta celei mai înalte umanități, am o duioșie deosebită, un sentiment de nobil egoism, ce nu implică nici o îngustime, necum vreo ură. Nu mi-e rușine că sînt român și sînt, întrucît mă privește, un român filoroman. Ei bine, astfel era N. Iorga, o ființă care, peste orice șovăire și posibilă eroare, avea însușirea de a simți ca toți cetățenii buni ai acestei țări în linie istorică și geografică. Inima lui indica, sonoră ca un ceas de catedrală, bătăile secrete ale inimilor noastre ale tuturor..."

Kant spune : „N-are însemnătate ce anume face natura din om, ci ceea ce el însuși face pentru sine". Emmanuel Kant a trăit cu două secole înaintea lui Adolf Hitler sau a doctorului Mengele. Despre el scria în captivitate Konrad Lorenz...

FAMILIA MENGELE (I)

„Îngerul Morții" n-a fost repudiat de propria-i familie. Nici după ce și-a încheiat viața. Cazul său a mai făcut o dată ocolul pămîntului. Ai lui nu se jenează să recunoască public, abia acum, faptul că l-au sprijinit material [428] și moral, în timpul îndelungatei sale existențe clandestine. Desigur, ar fi cît se poate de superfluu să persiflezi, astăzi, simțămintele paterne și maritale ale doctorului cu cea mai tristă faimă din lume, tot așa cum n-are nici un rost să ironizezi sentimentele filiale ale lui Rolf Mengele față de părinte.

Rolf mărturisește că, odinioară, l-ar fi întrebat deschis pe părintele său de ce n-a vrut să apară, niciodată, în fața justiției, pentru a-și clarifica situația ; la care Mengele i-ar fi replicat că nici vorbă n-ar fi fost de o judecată,

[428] 300—500 mărci vest-germane lunar.

ci de o răzbunare ! Iar el nu simte că are vină... De altminteri, o confesiune similară face dr. Mengele și în epistola adresată fiului său, păstrată de Rolf, în care-i spune printre altele : „N-am avut nici minima necesitate interioară, nici cel mai mărunt temei real, pentru a justifica apologia în legătură cu orice decizie, acțiune și purtare din viața mea..." În 1976, adresîndu-i-se în scris lui Rolf, el încearcă să explice temeiurile existenței lagărelor de concentrare, căci eliminarea popoarelor inferioare din punct de vedere ereditar este necesară în scopul protejării popoarelor înzestrate (aceeași idee există în „Mein Kampf" : „După secole de văicăreală pe tema ocrotirii celor săraci și umiliți, a venit momentul să ne hotărîm a-i apăra pe cei tari împotriva celor inferiori [...] Instinctul natural poruncește tuturor ființelor vii nu numai să-și învingă dușmanii, dar să-i și extermine")[129].

În introspecțiile sale, doctorul Mengele se vede în postura de om care își respectă credințele, perfect dedicat cercetării științifice, binecrescut și solid instruit (poate cita oricînd — și va păstra harul acesta pînă spre moarte — din greacă și latină), un autentic iubitor de natură. de flori și muzică, precum este și iubitor față de propriul fiu, Rolf.

Născut la 16 martie 1911, în Bavaria, nu foarte departe de München, la Günzburg (orășel care numără, actualmente, 19 000 locuitorii), așezat pe cursul Dunării : castel de stil renascentist, biserici baroce, clasică piață în cen-

[129] „Printre simptomele patologice ale speciei noastre, notez că omul este singurul animal care practică uciderea semenilor săi, la scară individuală și colectivă. De asemenea mai notez ruptura cronică [...] dintre rațiune și afectivitate. În sfîrșit, notez răsunătoarea disparitate dintre progresul științelor și tehnicilor si cel al moralei [...] Ajunge să aruncăm o privire asupra Istoriei pentru a ne convinge că crimele individuale comise din cupiditate sau egoism joacă un rol neînsemnat în raport cu masacrele făptuite în numele celui mai altruist lolalism față de trib, față de națiune, de religie sau de ideologia politică. Pentru a nu-i fi dezagreabil lui Konrad Lorenz, individul nu este ucigașul, ci grupul. Și identificîndu-i-se grupului, individul se preschimbă în ucigaș [...] Eu cred, bineînțeles, că-i foarte greu să crezi într-un Dumnezeu care a putut împiedica Auschwitzul și care l-a îngăduit. Existența unui Dumnezeu omniprezent, omnipotent și care face din iubire principiul său esențial este contrazisă de întreaga istorie a umanității.. (Arthur Koestler).

trul cu case vechi... Cel de-al doilea băiat al familiei Mengele a împlinit trei ani cu doar patru luni înaintea declanşării primului război mondial (1914), tatăl său fiind inginer şi industriaş, Karl Mengele, mama casnică — născută Hupfaner (Walburja). Cînd Josef vede lumina zilei, Adolf Hitler (născut la 20 aprilie 1889, la Braunau-pe-Inn, în Austria) are 22 ani şi nici n-a apucat să facă frontul.

Cu sensibilitatea şi candoarea vîrstei, micul Josef va fi trăit, pînă în 1918, aşadar pînă să intre în prima clasă de şcoală primară, lanţul de succese şi înfrîngeri ale *Reichwehr*-ului, atît de tulburătoare, de contrariante, de neuitat : invadarea Luxemburgului şi ocuparea Liège-ului ; bătălia de pe Marna ; bătălia Flandrei ; bătălia din Champagne ; bătălia de pe Niemen ; bătălia Varşoviei ; bătălia din golful Helgoland (Marea Nordului) ; acţiunea crucişătorului german „Emden" care scufundă, în golful Bengal, şase nave engleze, precum şi alte izbînzi navale, mai cu seamă cea din Oceanul Pacific, după care, vai ! patru din cinci crucişătoare victorioase sînt trimise la fund de către o escadră engleză, în bătălia de la insulele Falkland ; primul atac german cu gaze asfixiante ; intrarea germanilor în Varşovia ; declararea războiului submarin de către Germania ; bătălia de la Verdun ; bătălia de pe Somme ; zepelinele germane bombardează diferite oraşe ; ocuparea Bucureştilor ; şi dintr-o dată, răsturnarea gravă a situaţiei pe mai multe fronturi : francez, italian, român ; a doua bătălie de pe Marna ; capitularea Germaniei la 11 noiembrie 1918, urmată de tratatele de pace semnate la Versailles (1919), Trianon (1920).

Josef, nefiind un copil-precoce, este de presupus că n-a ştiut să citească, deci a aflat ce se întîmplă în lume, şi sfîrşitul nefericit al campaniilor militare germane, din gura alor săi, în casa familiei, unde a trăit cît se poate de mulţumitor, deşi ecourile împrejurărilor din afara somptuoasei locuinţe a proprietarului fabricii „Mengele und Sohn" (întemeiată încă pe la începutul secolului) trebuie să fi ajuns la urechea băiatului, mai ales după ce a început să-şi lărgească orizontul de cunoaştere frecventînd şcoala. Pesemne că umilinţa, simţămîntul ruşinoasei înfrîngeri suferite de ţara lui, îi vor fi creat o insecuritate sufletească majoră, capabilă, ulterior, să „disculpe" o comportare agresivă, chiar ucigaşă. Indiscutabil, ca şi majoritatea altor vieţuitoare, omul are un instinct de agresiune înnăscut, la origine necesar apărării, însă acum paradoxal, căci acceptă coabitarea forţelor iubirii şi ale urii, ambele de sorginte

emoțională (da ! și emoțiile agresive pot fi plăcute). Sardonica experiență trăită mai tîrziu de fostul copil se explică oare și prin faptul că el, la debutul existenței, va fi înregistrat agresivitatea altora și mai puțin, sau deloc, agresivitatea alor săi, motiv suficient pentru a-și cristaliza un punct de vedere distructiv și primitiv, producător al unei necruțări fără limite, izvorîtă dintr-o dușmănie halucinatorie, în care se proiectează prejudecăți, invidii, străvechea lipsă de siguranță ? Totul se alcătuiește tacit, aproape fără ca individul să ia cunoștință de cele ce i se întîmplă. Pe de altă parte, complementară urii, există și o incontrolabilă iubire de *putere*, devorantă, irezistibilă, la fel de capabilă să alimenteze agresivitatea, pînă și crima, în special atunci cînd mecanismele psihologice ale individului sînt, de timpuriu, orientate către neant.

Copilașul de ieri, tînărul și adultul de mai tîrziu întrupează aceeași personalitate deviată, deși, conform datelor strict biografice, totul pare să decurgă normal : în 1930, Josef Mengele își ia bacalaureatul, studiind apoi, după unii, Științele Naturale (cu un doctorat în Antropologie — 1935) și Medicina, după alții Filozofia (absolvent în 1933 ?) și abia mai tîrziu Medicina (absolvent în 1936 ?). Deceniul al treilea și începutul celui de-al patrulea deceniu sînt cît se poate de tumultuoase și confuze : „Adolf Hitler spunea într-unul din discursurile recente, cu acel patos contagios și vulgar, că unul din marile merite ale vieții lui și satisfacția ironică a unei cariere contestate este de a fi văzut la picioarele mareșalului Hindenburg Partidul social-democrat german. Hitler numește pe social-democrați «oamenii lui Crispien» (adică acel teoretician mediocru, care ar fi declarat într-un moment de slăbiciune sau de prea mare entuziasm internaționalist, că nu cunoaște «o patrie Germania», ci se simte cetățean al lumii, locuind întîmplător în regiunea prusiană). Hitler vedea în Hindenburg — cu umilul respect al soldatului față de generalul său — imperiul și gloria militar-germană. Hitler mînjește social-democrația în modul următor : «ciumă marxistă», «jidoviți», «trădătorii din noiembrie», «banditii mînuitori ai loviturii de pumnal, administrată poporului german pe la spate în 1918—1919». Faptul că «el» — Adolf Hitler — a reușit să aducă pe acești «trădători» să se prosterneze la picioarele mareșalului Hindenburg pentru că se temeau să nu ajungă național-socialiștii la putere e un succes definitiv al politicii patriotarde germane. Ca un al

doilea apostol Pavel, Hitler a convertit pe păgîni la crucea creştină şi germanică, fie chiar negamată..." [430]

Bunăstarea materială a micului Josef nu coincide, pe de-a întregul, confortului afectiv şi sedimentărilor de ordin moral ; într-o perioadă deosebit de agitată, permanent provocatoare, agresivă şi războinică, traversată de zgomotoase răsturnări social-politice, istorice, de prima conflagraţie mondială, de criza economică mondială, toate producînd majore convulsii în masă, avînd puternice repercusiuni asupra economiei germane şi stabilităţii interne, aşadar într-o asemenea perioadă tulbure, ce subtile înrîuriri vor fi avut asupra adolescentului Mengele, la o vîrstă oricum învolburată, evenimentele trăite pînă în 1933, cînd era student la München, oraş considerat fief nazist, an în care Hitler prelua cîrma Germaniei ? Ce anume gîndeşte si, mai cu seamă, simte un şcolar din primele clase, apoi un licean şi student, pînă la 22 de ani (exact vîrsta lui Hitler cînd se năştea Josef Mengele !), atunci cînd îşi iubeşte ţara, familia, universul domestic şi naţional, zgîlţîite din temelii de seisme subterane ? Şi ce straturi lăuntrice ale personalităţii în formare suportă rupturi psihologice care merg pînă la hotarul dintre normal şi anormal ? Altminteri cum s-ar explica destinul ulterior al celui care avea să devină „Îngerul Morţii", grava abatere de la ţelurile firesti ale ştiinţei adevărate ? Dr. Josef Mengele nu reprezintă un caz unic : ca şi el, mulţi alţii, deşi şi-au propus iniţial să slujească într-adevăr ştiinţa, ajungînd la concluzia că lucrul acesta nu-i posibil de realizat în regimul nazist, au renunţat la idealul de tinereţe. Astfel, cu excepţia anumitor progrese legate de viitorul război, de arme secrete şi noi tehnologii, ştiinţa germană s-a aflat — sub Hitler — într-o criză fundamentală, deoarece, de nenumărate ori, oamenii de ştiinţă au fost obligaţi, prin forţa împrejurărilor, să renunţe la impulsul curiozităţii, la cercetarea de tip euristic [431], capabilă să asigure independenţa

[430] Petre Pandrea în „Hindenburg, Hitler şi „Republica germană" — sub semnătura Petre Marcu — în „Dreptatea", 1932, aprilie 1.

[431] Care serveşte la descoperirea unor cunoştinţe noi. Cîndva. prof. Scott de la Universitatea Virginia (S.U.A.), fiind întrebat de un ziarist la ce anume foloseşte faptul că omul a pus piciorul pe Lună, i-a replicat : „La satisfacerea curiozităţii naturale a omului. De ce unii oameni escaladează munţii ? De ce alţii coboară în fundul mărilor ? Firesţe, toţi au o scuză, o explicaţie. Pentru

gîndirii, îngăduindu-i cercetătorului să privească o problemă din diferite unghiuri de vedere, abordînd-o flexibil şi, atunci cînd direcţia de investigaţie se dovedeşte a fi ineficace, să-şi schimbe punctul de vedere. Aceşti „slujbaşi ai Diavolului" parcurg un drum ciudat, aberant, mergînd de-a-ndoaselea, de la „concluzie" la „fapt", de la doctrină-teorie la practică-experiment. cu scopul străveziu de a pune de acord filozofia nazistă cu realitatea ; ei se transformă în simpli executanţi dornici să ilustreze teze formulate anterior cercetării, prestabilite deci, prefabricate, cu ajutorul c ror pretinse probe concrete. Un asemenea gen de cercetare viciază însuşi sensul cercetării, dictonul latin spunînd cu îndreptăţire : „Prudens interrogatio quasi dimidium scientiae [472]. Dar cum să pui *judicios* întrebarea care s-ar cuveni să te conducă la răspunsul obiectiv, furnizat de experimentul autentic, necontrafăcut, cînd „întrebarea" se pune, de la bun început, în virtutea unui răspuns gata stabilit, fix ? [473]

Cel de-al III-lea Reich este definit, pe bună dreptate, ca fiind un stat „biocratic" [474], spre deosebire de statele „teocratice" : „Dacă într-o teocraţie statul însuşi nu-i mai

---

ştiinţă... În realitate sînt, pur şi simplu, curioşi... Fiindcă vrea să-şi vîre nasul peste tot, omul a devenit ceea ce este ; altceva decît animalul".

[472] Punerea judicioasă a întrebării reprezintă virtual jumătate din cunoştinţe.

[473] După unii autori, dr. Mengele „s-a metamorfozat rapid, din fanatic cercetător al eredităţii, în criminal", ceea ce este absolut real, graţie mai marilor S.S-ului, atît de generoşi cu subalternii lor, atunci cînd era vorba să le pună la îndemînă „material" ştiinţific nelimitat (a se citi : oameni, deţinuţi !), Şi astfel, pretinde un asemenea comentator, „Îngerul Morţii" ar fi adus, totuşi, o anumită contribuţie în sfera antropologiei. afirmaţie care nici măcar nu-şi are rostul, neintrînd deloc în discuţie. Orice criminal este şi rămîne un criminal, fie şi atunci cînd, datorită studiilor urmate, cercetărilor întreprinse, a profesat într-un domeniu sau altul al ştiinţei. Crima împotriva umanităţii n-are cum sluji, niciodată, umanitatea. Este un drum cu sens unic. Cine a păşit pe un astfel de drum, a sfîrşit, de regulă, ca un criminal. Doctorul Josef Mengele a sfîrşit ca un om liber (deşi, îndelung şi profund terorizat de ideea că este — şi era ! — pîndit, primejduit, ziua şi noaptea, ani în şir).

[474] Robert Jay Lifton — în „Medicii nazişti — Omorul medical şi psihologia genocidului" — New York, 1986.

mult decît un vehicol pentru divinul scop, în biocrația nazistă statul nu era mai mult decît un mijloc [...] de a aduna și păstra cea mai valoroasă și fundamentală tulpină de elemente rasiale". Asta a fost „misiunea poporului german pe pămînt" și tulpina-i rasială trebuia să fie protejată împotriva unei eventuale contaminări de către elemente inferioare și toți mărginașii. Cu asemenea intenții, medicii jucau un mare rol în asigurarea scopului propus de către stat ; ei au fost cei presupuși a ști cum să aperi corpul contra contaminării. Apare ca incontestabil faptul că asemenea doctori au fost măguliți de însemnatul rol atribuit lor de stat. Dovadă : corpul medical german a reprezentat cel mai ridicat procent de membri ai partidului național-socialist, în comparație cu oricare altă profesiune, 65 la sută dintre doctori fiind membri ai acestui partid, dublul numărului de profesori înregimentat, deși tocmai profesorii au avut un rol important în îndoctrinarea tineretului german întru nazism [435].

Pînă astăzi nu s-au produs probe ineluctabile, potrivit cărora junele Josef Mengele să fi dovedit, devreme,

[435] După comentariul lui Bruno Bettelheim la cartea lui Robert Jay Lifton (din „New York Times" — 1986, octombrie 5). Continuînd comentariul, în concluzie, autorul articolului scrie : „În aceste trei lungi cazuri [printre ele și dr. Mengele] studiate de dr. Lifton [cartea are 561 pagini] se ajunge, în încheiere, la periculoasa atitudine exprimată limpede de zicala franceză, «a înțelege totul înseamnă a ierta totul», o idee la care nu pot subscrie, față de astfel de neîndurători și insensibili criminali [...] Dr. Lifton spune că «ținta acestui studiu este să descopere condițiile psihologice care conduc la fapta rea». Dar eu am mai multă simpatie pentru unul dintre deportații supraviețuitori ai medicilor, care spune : «Profesorului i-ar fi plăcut să înțeleg ceea ce era de neînțeles. Noi înșine, cei care eram acolo, și care altădată ne-am pus singuri întrebarea și voiam să-l întrebăm despre sfîrșitul vieților noastre, noi nu voiam niciodată să înțelegem, deoarece asta era de neînțeles». După ce mi-am dedicat mult din viață acestei probleme, mă reprim eu însumi să încerc a înțelege psihologia S.S-ului — deoarece, față de întotdeauna-prezentul pericol de a înțelege deplin, poate să aibă ca rezultat uitarea. Cred că asemenea acte sînt atît de rușinoase, încît sarcina noastră este să le respingem și să le împiedicăm, nu să încercăm a înțelege pompoasa expunere a dr. Lifton. Dintr-o astfel de rațiune n-am avut cum să-i fac dreptate acestei cărți". Exclusivistă opinie și argumentare !

vreun exces de agresivitate individuală; totuşi, s-ar putea susţine că a avut, mereu, şi la anii de început, o remarcabilă capacitate de a se dedica unor cauze şi idealuri transpersonale, putînd să privească lumea, chiar din tinereţe, cu ochi atenţi, experţi, închipuirea lui anexînd ceea ce dorea şi nu, neapărat, ceea ce putea... Este ştiut faptul că individul, de regulă, îşi isprăveşte de finisat personalitatea pînă spre 24 de ani ; dr. Mengele urma să împlinească 22 de ani, atunci cînd Adolf Hitler parvine la putere, deci se poate afirma că personalitatea îi era ca şi încheiată, în perioada studenţiei la München, a luării de contact — opţiune cardinală ! — cu naziştii şi lucrările lor de bază, „Mein Kampf" [436] şi „Der Mythos des XX Jahrhunderts" [437], a luptelor politice fără de sfîrşit şi a alegerilor gălăgioase. Triumful hitleriştilor şi instalarea acestora la cîrma Germaniei — pentru nu mai puţin de 12 ani ! — va fi fost şi triumful timpuriei lui opţiuni, doctrina lor rasială dovedindu-se, şi după aceea, berbecele cu care izbesc, violent, în porţile lumii : „...Doctrina liberalismului politic cu ramificaţiile ei culturale şi cu răsunetul obligatoriu în etică, deschidea o *via regia* pentru amestecul de popoare [...] Acest suflu de înfrăţire a popoarelor se lichidează actualmente teoretic şi practic din motive de tactică politică, din interese de clasă şi din convingerea guvernanţilor că reprezintă un mare pericol pentru fiinţa naţiunii germane. Popoarele sînt considerate ca fiind cercuri închise, încrucişarea lor ca un păcat capital. Adaptînd o expresie a lui Leibniz, un popor stă lîngă alt popor, ca o monadă fără ferești lîngă altă monadă fără ferești. În 14 ani (1918—1932) evreii germani făceau progrese uimitoare spre o definitivă asimilare. Căsătoriile mixte au devenit frecvente, aproape regulă generală în categorii sociale inferioare cum ar fi cercurile micii burghezii, fiindcă aristocraţia germană se încrucişase încă de un veac, cu obstinaţie, în lagărul marii burghezii iu-

[436] „Adolf Hitler, figura centrală şi patetică, a evocat anii închisorilor şi un soi de filozofie împărţite pe capitolaşe ca porţiile diurne la un birt ieftin pentru uzul haimanalelor proletariene şi a studenţilor inculţi, într-o carte de mare răsunet..." (P. Pandrea — 1932).

[437] „carte stranie şi dezarticulată [...] care, alăturată gazetăriei de la *Volkischer Beobachter*, cu campaniile teribile împotriva bolşevismului, iudaismului, masoneriei şi (voalat) catolicismului, au dat lozincile de luptă şi au indicat duşmanul" (i b i d e m).

dnice. Mitul sîngelui nordic pune bariere de netrecut în calea acestei evoluții normale și salutare pentru rezolvarea «chestiei evreiești». Concepția generală despre națiune vrea să tragă între popoare granițe precise pe a căror rută nu se clădească ziduri chinezești. Popoarele sînt daruri ale divinității și elaborate fixe pe care nimeni nu trebuie să le atingă. Voința individuală nu are nici o importanță, fiindcă asupra ei apasă un blestem și un comandament. Dacă națiunile sînt comunități spirituale dominante înlăuntru unor frontiere fixate de tratate sau conjuncturi, iar statele sînt unități politice în continuă devenire, poporul rămîne ceva *static* și cu o viață pe care nici o autoritate lumească nu are dreptul să-l deformeze. Chiar politica de «autarhie» inaugurată recent derivă din concepția generală asupra poporului, națiunii și statului, ca trei concepții diferite, în care «poporul» are o hegemonie specifică. Interesele clasei dominante germane au cerut imperios scoaterea din hala de vechituri a istoriei a o serie de clișee pe care Europa democratică le credea pe veșnicie apuse și care se dovedesc de o neștăduită virulență. Mitul rasei a intrat în circulație, după ce a fost amestecat cu otrăvuri moderne și trimis spre fîntînile și izmelele din care se adapă mulțimile. Euforia provocată în plebe de orgoliul sîngelui nordic este egală cu euforia micului rentier francez, care primește decorația legiunii de onoare, sau cu mîndria americanului mijlociu după ce a strîns mîna președintelui Statelor Unite. Este aproape dezgustător să privești grupuri de burtă verde, fără elevație, femei fără grație și fără eleganță, discutînd semidoct despre superioritatea fizică și spirituală a popoarelor nordice. Șovinismul ia forme hidoase. Singuri copiii, cu casca blondă a părului, cu ochii de cicoare, supuși unei igiene, pe care părinții lor care descind din mapele lui Heinrich Zille nu au cunoscut-o, salvează ceva din onoarea nordică și rămîn mereu încîntători, ca toți copiii de pe glob, indiferent de rasă ori națiune..." [439]

Dar dr. Josef Mengele nici nu gîndea, nici nu simțea astfel în raport cu *toți* copiii de pe glob, ceea ce nu însemna, însă, că nu-și iubea progenitura, în pofida faptului că trăiau atît de departe unul de altul. Își scriau. De sărbători, tatăl îl felicita astfel pe băiat : „Din inimă cele mai bune urări de Crăciun". Alteori, scrisorile paterne conțineau sfaturi morale și instructive, ca de pildă:

[439] P. Pandrea — 1933, iunie 7 — „Scrisori din Berlin".

„Nu aştept de la tine nici să mă înţelegi, nici să te pui în locul meu, însă nici eu nu mai am nici cel mai mărunt chef să justific vreuna din deciziile mele, vreuna din comportările mele trecute şi, cu atît mai mult, să le scuz. Toleranţa mea îşi află limitele exacte acolo unde încep să fie puse în joc valorile indiscutabile ale tradiţiei, acolo unde trebuie să mă tem de anumite primejdii pentru cei apropiaţi mie sau pentru comunitatea naţională".

Pe Rolf, „Îngerul Morţii" îl văzuse — în anii săi de clandestinitate — o dată în Elveţia, în martie 1956, cînd tatăl împlinea tocmai — la 16 martie — 45 de ani, iar băiatul doar 12 ani ; altă întîlnire : în mai 1977, de astă dată fiul avînd 33 de ani, iar părintele 66 de ani [439] (Rolf Mengele a traversat Atlanticul, cu avionul, pentru a-şi vîzita tatăl, condus fiind, la sosire, pînă în suburbia São-Paulo-ului, de Wolfram Bossert (cel care, peste nici doi ani, avea să fie martorul — la Bertioga — morţii doctorului Mengele) : „Strada pe care locuiau Bossertii [va povesti Rolf] nu arăta teribil. Nici nu era o stradă. Neasfaltată, mai degrabă o pistă de pămînt bătătorit, plină de hîrtoape şi murdării, pe care vîntul ridica nori de praf. *Volkswagenul* lui Bossert se opri în sfîrşit dinaintea casei tatălui meu [440]. Strada era ceva mai plăcută. De fapt, «casa» tatălui meu era mai degrabă o cabană de lemn. Eram obosit, chiar istovit... Prima impresie fu aceea a unei mari dezorientări. Apoi văzui că tatăl meu tremură

[439] Fotografia din mai 1977 îl înfăţişează cărunt (inclusiv mustaţa şi sprîncenele), păr bogat pieptănat peste cap şi acoperindu-i partea superioară a lobilor urechii, frunte înaltă, trăsăturile feţei îmblînzite de vîrstă, riduri, obraji mai împliniţi decît odinioară, cel pozat priveşte spre obiectiv cu gura întredeschisă uşor şi ochii mijind surîzîtor. Este îmbrăcat cu o bluză nouă (oare adusă în dar de Rolf ?) şi are legat în jurul gîtului, cu mult şic, un batic.

[440] Rolf Mengele n-a moştenit nimic deosebit, de ordin bănesc, de la tatăl său. Cînd vestea morţii acestuia a devenit publică şi apoi a fost confirmată de experţi, el a pus la dispoziţia presei nenumărate fotografii ale tatălui său, necunoscute pînă la ora aceea, jurnalul ţinut de dr. Mengele, scrisori de-ale decedatului şi, acordînd interviuri, propriile-i amintiri. Este demn de menţionat faptul că *toate* drepturile de autor ce i s-ar fi cuvenit, substanţiale, le-a cedat familiilor victimelor de la Auschwitz. Rolf Mengele explică : „Trebuie să fie bine înţeles că eu nu l-am susţinut pe tatăl meu. Dar nici n-am vrut să-l trădez".

de emoție. Văzui că plînge. Am făcut atunci cîteva gesturi simple de afecțiune, pentru înlăturarea acestui sentiment de dezorientare și atenuarea tulburării... Casa era mică și mizerabilă. Tatăl meu vru să doarmă pe podeaua de ciment, lăsîndu-mi patul. Nu erau decît un pat, o masă, două scaune și un dulap". Aceasta a fost ultima întrevedere Josef-Rolf. După aceea n-a mai existat nici drum de întoarcere, nici cale de evadare, nici trebuința de a se ascunde cît mai abil cu putință. Existența „Îngerului Morții" se încheiase la Bertioga și primise ceea ce de mult i s-ar fi cuvenit, o groapă, la Embu. Dar întrebările tulburătoare privind personalitatea lui, atît de deviată, nu s-au terminat defel.

Culisele memoriei (24)

• Mamă, dragostea mea, știi tu cu adevărat cît te iubesc ? Nu, cu siguranță că n-o știi, căci nu te iubesc doar ca pe o mamă, dar și... cum trebuie să spun asta ?... ca pe, ei bine, ca pe o femeie, da, ca pe o femeie, eu n-am alt cuvînt.

• Viața artistică îmi apare ca fiind cea mai adevărată și mai justificată.

Aceste două citate fac parte din cele aproximativ 60 de scrisori pe care un german, Peter Schwiefert, i le-a trimis mamei sale (autorul lor, după legislația rasială aplicată din 1938, era pe jumătate evreu, datorită tocmai mamei sale, deși se născuse în 1917 la Berlin). A părăsit Germania hitleristă, plecînd în Portugalia și stabilindu-se, temporar, la Faro, loc din care își expediază prima scrisoare (din aproximativ 60 de epistole, tipărite la Paris, după mai bine de trei decenii, de către Claude Lanzmann, într-un volum cu titul „Pasărea nu mai are aripi...") : Peter îi anunță Elsei Schwiefert, mama sa, c-a luat decizia să treacă la iudaism și, prezentîndu-se la consulatul german din Lisabona, să se declare evreu. „Vor înscrie litera J [de a Jude] pe pașaportul meu și voi primi prenumele de Israel". Explicațiile continuă astfel : „De ce drept anume voi fi vitregit ? Nu vreau nici o favoare, cît de infimă ar fi ea. Sînt evreu, sînt dintre ai voștri, și doresc de asemenea s-o arăt în afară..." (Elsa fiind la a treia căsătorie, toate trei cu neevrei, a avut cîte o fată din fiecare căsătorie anterioară, deci Peter dorește să împărtășească riscurile mamei și ale surorilor sale vitrege). „Vreau să vă dovedesc dragostea mea, nu să mă țin doar de

vorbă". Dar Elsa Schwiefert divorţează din nou şi evoluează în sens contrar, poate şi dintr-un impuls lăuntric, ascuns, de a se pune într-un fel la adăpost : se converteşte la catolicism, trecînd printr-o profundă criză mistică (în fond, ceva asemănător s-a petrecut imediat după război şi cu Gerda Bormann care, după ce a urît şi combătut catolicismul în numele dogmelor naziste, l-a îmbrăţişat cu puţin timp înainte de a muri). Mama lui Peter încercase dintotdeauna sentimente tipic germane şi, înainte de toate, ţinea să locuiască la Berlin, pe care-l iubea (obligată să părăsească Germania la un moment dat, ameninţată, se va refugia în Bulgaria). Drumurile mamei şi ale fiului par a fi, acum, antagoniste, ca de altfel şi căile sinuoase ale propriilor conştiinţe atît de brutalizate, de traumatizate de evenimentele din .afară. El îi scrie (după ce ea îi afirmă : „Adevărata mea viaţă era viaţa în Germania"): „Tu poţi fi cea mai ardentă catolică, detestînd tot ceea ce este evreiesc, un lucru rămîne... Ceva absolut care constituie fiinţa noastră cea mai intimă... Nu mai este vorba de iudaism sau creştinism, ci doar de «Hep-he» [strigătul de raliere nazist anunţînd vînarea unui evreu]... Mamă, se poate să mă înşel vorbind astfel". Ea răspunde : „Treacă de la mine, dacă-i nevoie. Dar să te converteşti ? Pentru ce ? Cu ce scop ? Poţi deveni evreu ?... Poveste grotescă !"

Hazardul îi apropie iarăşi : Peter — expulzat din Portugalia — ajunge la Atena, în timp ce Elsa se află tot în Balcani. El ar dori să meargă s-o vadă, ea îi interzice, temîndu-se de reacţiile lui extreme. El o roagă pe ea să vină să-l vadă. Elsa promite în repetate rînduri şi tot amînă călătoria în ultima clipă. Mama şi fiul nu se vor mai regăsi niciodată, căci Peter intră în F.F.L. (Forces Françaises de Libération), aflîndu-se în Egipt, de unde continuă să-i scrie Elsei, un fel de epistole mai degrabă adresate lui însuşi, oglindind maturizarea subită, rapidă, a autorului lor, pline de o dragoste „de neexprimat" faţă de cea care i-a dat viaţă, cuprinzînd surprinzătoare analize politice extrem de juste, mai ales din perspectiva timpului şi a celor ce s-au petrecut ulterior, arătînd măsura exactă a delirului nazist, cît de derizoriu e războiul, ceea ce îţi dă şi îţi ia condiţia de combatant în deşert ; infanteristul Peter Schwiefert participă la campaniile militare din Siria, Libia, Bir-Hakeim, El-Alamein, Tunisia, Italia (rănit la nord de Roma) şi Franţa (debarcat aproape de Toulon, urcînd Rhône-ul spre Rin, în direcţia Berlinu-

lui, pe care nădăjduieşte să-l atingă, însă la 7 zile după ce a sărbătorit venirea noului an 1945, este omorît în Alsacia de explozia unui obuz). La începutul lui decembrie 1944, într-o scrisoare trimisă mamei şi surorilor sale, trădase parcă un presentiment : „La revedere, dragele mele, totul se pierde într-o imensă speranţă, vă iubesc, vă îmbrăţişez fără sfîrşit." După ce-a aflat pierderea fiului ei, Elsa n-a mai fost niciodată acelaşi om ; a revenit în Germania la încheierea războiului şi a murit, în 1949, de o scleroză în plăci (după recenzia Madeleinei Chapsal).

FAMILIA MENGELE (II)

Prima căsătorie a doctorului Mengele cu Irene (născută Schöfein), mama lui Rolf (conceput şi născut în perioada în care „Îngerul Morţii" funcţiona în KZ-ul Auschwitz), a durat 15 ani, din 1939, iulie 26, pînă în 1954. Anul celei dintîi căsătorii coincide cu anul declanşării războiului, ceremonialul nunţii desfăşurîndu-se cu doar o lună şi trei zile înainte de provocarea hitleristă de la Gleiwitz, pretextul invadării Poloniei. Este şi anul în care Josef Mengele intră în *Waffen S.S.* cu gradul de *Untersturmführer*[441]. El era extrem de gelos, pentru că Irene ştie să fie o fiinţă plăcută, anturată, dornică de viaţă, sentimentală. Războiul i-a separat o dată, îngăduindu-le scurte întîlniri, apoi înfrîngerea Reichului nazist şi nevoia lui Josef Mengele de a se ascunde i-a despărţit pentru a doua oară, deşi, şi de astă dată, cînd şi cînd, se întîlneau „întîmplător" şi se salutau pe stradă, gravi. Lui Rolf i s-a spus că e vorba de un „unchi" (cît despre tată ştia că a căzut pe front, în Rusia). Irene studiase la Florenţa, în Italia, istoria artei, de unde şi dorinţa ei de a duce o existenţă cît mai completă pe toate planurile, ceea ce, oricum, abia după încheierea războiului, nu se putea obţine în Germania. Totuşi, o dată cu trecerea timpului, cînd viaţa a reînceput să intre pe făgaşul firesc, Irene nu înţelege să împărtăşească însingurarea soţului ei şi, de fiecare dată cînd are prilejul, Josef o face să înţeleagă că măruntele plăceri încercate de ea sînt, pentru el, adevărate motive de divorţ. De fapt, Irene, cu timpul, a ajuns la concluzia că legătura ei matrimonială lasă mult de dorit şi, astfel, gîn-

[441] Grad S.S. echivalent cu cel de sublocotenent în Wehrmacht.

dul de a desface căsătoria a stăpînit-o îndelung. Prilejul se va ivi după 1949, cînd soţul îi comunică intenţia sa de a părăsi Europa, pentru a se stabili în America de Sud, deoarece acolo germanii care au slujit cel de-al III-lea Reich nu sînt urmăriţi, persecutaţi, ci li se acordă toate drepturile şi onorurile. Tot atunci, Irene l-a auzit pe Josef vorbind despre viitorul lor, arătîndu-i că nădăjduieşte să-i revadă, pe ea şi pe Rolf, cît mai degrabă, dincolo de ocean, unde ei ar trebui să-l urmeze imediat ce va fi reuşit să se instaleze corespunzător. Dar printre motivele care l-au determinat să plece din Europa se numără unul vital pentru el : ţine morţiş să-şi reia munca de cercetare, deoarece se săturase să se simtă un paria, un om veşnic hăituit, încă din vara lui 1945, cînd a reapărut la Günzburg şi — după afirmaţiile lui Rolf — s-ar fi ascuns, săptămîni în şir, prin pădurile învecinate, unde ai săi îi aduceau de mîncare (aveau mîncare deoarece, în timpul războiului, „Mengele und Sohn" trecuse la producţia militară, însă fabrica şi piese de schimb pentru maşinile agricole ale fermierilor, aşadar le vindeau contra alimente : slănină, ouă, untură, carne). Îi era lehamite şi de muncile pe care fusese obligat să le presteze : la începutul toamnei lui 1945 a plecat din zona Günzburgului spre Bavaria superioară, unde se pare c-a tras la un farmacist, fost S.S-ist şi el, iar de acolo a poposit la Lechnerhof, în cantonul Mangolding, la o fermă izolată, unde a fost angajat de probă ca om la toate, servitor ; a fost curînd angajat definitiv, deoarece s-a dovedit harnic şi îndemînatic la sortarea celor 20 000 de kilograme de cartofi : dreapta — cartofii de soi, stînga — cei proşti, pentru porci. Stăpînilor le-a explicat că e soldat refugiat din Est, de la Görlitz, după acte numindu-se Fritz Hollmann, iar soţia fermierului (şi el decedat între timp) avea să-şi amintească perfect (în 1985, la 76 de ani) de acest Hollmann care le alesese cartofii, răsturnase fînul, afumase staulul, fiindcă era un om prietenos şi muncitor. Odată, de Sfîntul Nicolae (aşadar mai era acolo la începutul lui decembrie 1945) „s-a deghizat în Sfîntul Nicolae pentru copiii noştri[442]. Ne-a făcut să plîngem de rîs". Dar fratele Mariei Fischer adaugă (însă nu trebuie omis faptul că declară asta *după* ce s-a aflat cine a fost în realitate Fritz Hollmann) : „Era un nazist care căuta să se pună la adăpost. Era compromis. Am văzut-o după mîinile sale. Acest tip nu lucrase încă

[442] „Slăbiciunea" doctorului Mengele : copiii !

niciodată în viața lui". Pentru a-și șterge „urmele", dr. Mengele scrie — în carnetele sale de însemnări, Lehnerhof în loc de Lechnerhof și Manharding în loc de Mangolding — dovadă că știe să fie și un „om de onoare" care nu-i trădează, în nici un mod, pe cei care-l ajută într-un fel sau altul...

După plecarea — cu destule peripeții — în America de Sud, au urmat cinci ani de legături epistolare, scrisorile lui fiind expediate din Argentina. Dar pe cei doi soți nu-i desparte doar Oceanul Atlantic. Irene Mengele intentează divorțul, în 1954 obține hotărîrea de desfacere a căsătoriei, redevine pentru scurtă vreme Irene Schöfein (Rolf păstrează numele de familie al tatălui : Mengele) și, curînd, recăsătorindu-se (va mai avea un fiu), devine Irene Hackenjos. Rolf continuă să locuiască împreună cu ea, la Friburg-pe-Brisgau, loc în care, de altminteri, a fost pronunțat și divorțul de Mengele. Aici primește băiatul scrisorile „unchiului Fritz", excelent povestitor, înșirîndu-i întîmplări din pampas, cu *gauchos*, fotografii care-l înfățișează zîmbind (astfel i se dezgolește strungăreața), într-una pozează lîngă propriul autoturism, un „Borgward-Isabella", pe cît de scump, pe atîta de frumos. Rolf știe acum să scrie la perfecție, îi răspunde prompt, cu plăcere.

Peste doi ani, în primăvară, apare în scenă procuristul firmei „Mengele und Sohn", Herr Hans Sedlmeier. Împreună cu mătușa lui Rolf, Martha Mengele (văduva fratelui mai mare al lui Josef, căzut pe frontul de Est) și băiatul acesteia, Karl Heinz, pleacă toți patru în vacanță, la Engelberg, în Elveția, ca să schieze. Aici se atașează grupului și „unchiul Fritz" care, în acte și în registrul hotelului, figurează sub numele de Helmut Gregor (dr. Mengele a venit cu dublu scop : pe de-o parte ca să-și revadă fiul, iar pe de altă parte pentru a da curs îndemnului tacit al bunicilor lui Rolf, de a încerca o apropiere de văduva lui Karl Mengele). Ambele țeluri vor fi atinse : se păstrează o fotografie a tatălui și fiului, amîndoi mulțumiți unul de altul, echipați cum se cuvine, băiatul pe schiuri, avînd dinapoia lor un masiv muntos înzăpezit ; o altă fotografie e cea din fața hotelului „Engel", Martha în ținută sportivă, Josef în costum obișnuit, cravată, batistă albă în buzunarul din stînga, sus — totul scăldat în albul imaculat al iernii elveției, scînteietoare, și în zîmbetele fotogenice ale protagoniștilor. Peste alți doi ani, în 1958, la Montevideo, în capitala Uruguayului, Josef și Martha se căsă-

toresc. Căile vieţii par atît de apropiate şi stranii, dar destinul — s-ar zice — poate fi întors din drum chiar şi pentru un „Înger al Morţii". De astă dată, Josef Mengele a devenit soţul fostei sale cumnate şi, totodată, tatăl vitreg al fostului său nepot ; Martha Mengele este şi ea soţia fostului cumnat, iar Rolf i-a devenit, din nepot, fiu vitreg. Cei doi veri, Karl Heinz şi Rolf, au ajuns să fie şi fraţi vitregi. Legăturile familiei Mengele par a se fi comprimat, apropiindu-i pe oameni şi mai mult unul de altul.

Dar doctorul Mengele are şi harul prieteniilor îndelungate şi adeseori absolut necesare lui, proteguitoare. Aşa se explică devotamentul cu care atîţia l-au ajutat în anii îndelungatei sale „fugi", necerînd nimic în schimb, ci doar răsplata amiciţiei „Îngerului Morţii". Scrisoarea lui Wolfram Bossert, nedatată, adresată de el tuturor membrilor familiei Mengele [443] — în fotocopie — conţine 140 de rînduri dactilografiate şi o imensă părere de rău faţă de pierderea unui fidel prieten, a unui om de valoare : „Cu profundă tristeţe îndeplinesc astăzi dureroasa datorie de a vă comunica, precum şi tuturor rudelor, moartea prietenului nostru comun... În timpul unei băi de seară în mare, a fost lovit, pe cînd înota, de o congestie cerebrală. Din această cauză, nu mai putu să facă decît mişcări de înot dezordonate ; în fapt, el fusese lovit de hemiplegie. Fiul nostru [Andreas] îi strigă : «Unchiule, grăbeşte-te să ieşi, marea urcă». Comportarea bizară a aceluia care, pînă acum, era un înotător ieşit din comun, îl intriga pe băiat. Eu o făcui atentă pe soţia mea, care-i strigă : «Hai ocupă-te de unchiul tău, nu mai pare în stare să iasă din apă»... Pînă la ultima suflare el s-a luptat eroic, aşa cum a făcut-o de-a lungul întregii sale vieţi plină de tulburări. Astfel a murit într-o mare subtropicală amicul nostru care ne-a părăsit pentru totdeauna... Noi ne-am ocupat numaidecît de găsirea moştenirii unchiului. Cea mai mică foaie de hîrtie şi toate obiectele de valoare uşor de transportat sînt depozitate la noi. Intuitiv, eu sfătuiesc, cum fără îndoială şi dumneavoastră, incinerarea totală a acestor obiecte. Dar am conştiinţa respon-

[443] „Ştirea morţii tatălui meu mi-a parvenit în prima săptămînă a lunii martie 1979. Trebuie să fi fost în 7 [deci la exact o lună de la înec], căci, luînd cunoştinţă de această veste, mi-am spus : iată, au şi trecut patru săptămîni de cînd el a murit" (Rolf Mengele). Scrisoarea i-a sosit prin intermediul aceluiaşi Hans Sedlmeier.

sabilității noastre în împrejurarea dată. Acest destin e prea remarcabil pentru ca descendenții să se lipsească de o moștenire spirituală. Cum sînt la curent, destul, cu problemele personale ale defunctului, fiind de acord cu ideile sale politice, îmi puteți încredința cu toată încrederea această grijă. Preocuparea mea va fi întotdeauna de a veghea pentru ca nimic să nu dăinuiască din ceea ce ar putea fi cîndva interpretat într-un fel negativ".

Familia Mengele, prietenii lui Mengele, cu toții, într-un mod sau altul, nedorind ca „Îngerul Morții" să ajungă în boxa acuzaților, au contribuit la păstrarea libertății sale, fie și așa cum era, limitată de conjunctura cu totul specială pe care a trăit-o timp de peste trei decenii. Rolf Mengele, în calitate de fiu, dar și de om al legii, de avocat, explică plin de temeritate :

— Procesul, oricum s-ar fi încheiat, ar fi durat ani de zile și rănile pe care el le-ar fi pricinuit familiei mele și mie însumi sînt de neimaginat [444].

Și totuși, extraordinara performanță (tristă pentru justiție) a doctorului Mengele care, atîta vreme, s-a putut sustrage urmăritorilor săi, nu ține numai de aportul familiei și prietenilor, sau al celor din rețelele speciale de foști naziști, cît ține, esențial, de cel în cauză. Dr. Josef Mengele era un ins *labil*, dar nu în sens uzual, adică „nestatornic, schimbător, instabil", ci, mai degrabă, în sensul biologic al noțiunii : „Însușirea materiei vii de a-și modifica starea în funcție de diverși factori". Așadar, labilitatea sa poate fi socotită o calitate, furnizîndu-i o excepțională posibilitate de *adaptare*. Talentul cameleonic de care dă dovadă nu e egal cu duplicitatea, deoarece el e în stare s-o ia întruna de la capăt. Într-însul coexistă cîteva tipuri de personalitate, fiecare sărindu-i în ajutor la nevoie. Născut și crescut într-o zonă împădurită (Pădurea Neagră), se familiarizează relativ ușor cu o climă subtropicală ; poate iubi și poate fi iubit de o licențiată la Florența a istoriei artei (Irene, mama lui Rolf), dar poate fi iubit, la o vîrstă mult mai înaintată, de cîteva menajere din America de Sud (ceea ce nu înseamnă că nu poate fi ascet din punct de vedere erotic, dovadă că, în cei aproape doi ani petrecuți în *KZ*-ul Auschwitz puțini au pomenit de existența unor legături trupești, deși, acolo, nenumărați torționari și-au ales metrese din rîndul de-

[444] De aceea declară fiul că, la aflarea știrii morții tatălui, a simțit *o ușurare*.

ţinutelor, făgăduindu-le drept răsplată, supravieţuirea)[445], copilăria, adolescenţa şi prima parte a maturităţii le-a petrecut în medii înstărite, elevate, însă asta nu-l împiedică să se obişnuiască prompt cu mediile modeste, chiar sărace, de la periferia unor aşezări sud-americane ; a mînuit cu dexteritate bisturiul, pensa, cateterul, microscopul, iată-l descurcîndu-se de minune cu uneltele grosolane ale muncii la cîmp, pe plantaţie, oriunde ; a fost un promiţător asistent, cercetător ştiinţific al profesorului Vershauer, e la fel de bun valet într-o familie oarecare ; a locuit el însuşi într-o clădire somptuoasă, trăieşte la fel de senin (aparent) într-o casă ieftină de lemn ; îşi îndrăgeşte nespus de mult unica progenitură, pe Rolf, dar în absenţa lui se apropie sufleteşte de copiii proteguitorilor Liselotte şi Wolfram Bossert, o fată şi un băiat (Sabina şi Andreas), într-o asemenea măsură, încît, cu aceleaşi mîini cu care şi-a efectuat, tot pe copii, experienţele din *KZ*-ul Auschwitz, „unchiul" (însă „unchi" a fost şi pentru propriul copil, într-o mare parte a clandestinităţii sale) le construieşte o barcă pe care tot el o botează „Sabandine", nume de asemenea de el pictat pe prora ambarcaţiunii (se păstrează fotografii ale „Îngerului Morţii" cu copiii familiei Bossert : într-una vîsleşte satisfăcut, în timp ce Sabina şi Andreas îi fac semne vesele fotografului — de regulă, Mengele lua instantaneele, fiind un artist al aparatului fotografic ; într-alta, copiii îl urmăresc lucrînd concentrat, cu ochelarii pe nas, la construirea bărcii ; într-alta, el le supraveghează jocul pe nişte bolovani, undeva pe plaja de la Bertioga — loc în care avea să se înece ; într-alta, o ţine părinteşte pe Sabina, lipită de el, cuprinzînd-o pe după talie cu braţul, pozînd elegant, picior peste picior, deşi e încălţat cu papuci de casă ; în toate fotografiile se simte satisfacţia lui de a fi în preajma a două frumoase „exemplare", exponenţi ai rasei pure, nordice).

Şi în cazul Mengele se dovedeşte existenţa, în realitate, a unui cuplu greu de separat : *adaptare-agresivitate*. În măsura în care agresivitatea e mai mare (fie şi disimulată, ţinută în frîu de evenimente), direct proporţional creşte şi adaptabilitatea. Este o ipoteză.

---

[445] Este vorba de Irma Grese, dar şi de deţinuta care i-ar fi procurat ordinul de demobilizare pe numele Fritz Hollmann, poate şi de alte femei...

Oameni și oameni, tineri și tineri. Într-o carte apărută în 1980, sub titlul „Aceşti germani care l-au sfidat pe Hitler", Gérard Sandoz demonstrează, pe temeiul pieselor de arhivă, împotrivirea față de nazism, manifestată cu riscul propriei vieți, de o seamă de cetățeni ai celui de-al III-lea Reich : „Gestapoul consemnează la 10 aprilie 1939 că, la data respectivă se află încarcerate mai mult de 112 000 de persoane, condamnate pentru delicte politice, aproximativ 27 000 bărbați și femei de asemenea «politici», al căror proces este în curs de desfășurare, precum și mai mult de 160 000 de persoane Schutzhaft, adică arbitrar internate în lagăre". Astfel, din 1938 pînă în 1945, 32 500 germani au fost executați în urma condamnării lor din motive politice, cifră care o depășește pe cea a condamnaților la moarte francezi — 25 000 — din timpul ocupației hitleriste. Autorul ține să nuanțeze permanent lucrurile, să privească dintr-un unghi inedit evenimentele consumate atunci, să înlăture prejudecăți și clișee uzate, analizînd, de pildă, deosebirea dintre cei care luptau în rezistență, în propria țară cotropită de naziști, și opozanții germani care erau aprioric acuzați de înaltă trădare. Așadar, acțiunile curajoase ale acestora din urmă probează faptul că imaginea masei germane pe de-a întregul fanatizată, fascinată de crucea încîrligată, nu rezistă dovezilor existente, diferitelor mișcări antifasciste din chiar Germania nazistă : în primul rînd comuniștii (care au dat un greu tribut de sînge în lupta lor), social-democrații, catolicii etc., dar și oameni — în special tineri — fără apartenență politică, hotărîți să respingă regimul totalitar instaurat de Hitler, prin acte de eroism autentic, cum ar fi cazul liceanului Helmuth Hübener (executat la 17 ani), al muncitorului-mecanic Walter Klingenberck (decapitat la 19 ani), al aristocratului von Wedekind (decapitat la 24 de ani), al celor trei întemeietori ai mișcării „Trandafirul alb", condamnați la moarte pentru înaltă trădare, la 18 februarie 1943, la München : Christophe Probst (decapitat cu securea la 24 ani), Hans Scholl (decapitat cu securea la 25 ani), sora precedentului — Sophie Scholl (decapitată cu securea la 22 ani)... Cei trei concep și difuzează manifeste antihitleriste, scriu sloganuri pe pereții universității sau pe străzile cu circulație intensă : „Jos Hitler !" — citesc münchenezii într-o dimineață pe zidurile de pe Ludwigstrasse, sau colegii lor pot parcurge cu satisfacție textul : „Stu-

denți, studente, poporul german are privirea ațintită asupra noastră. El așteaptă de la noi, ca în 1803 răsturnarea lui Napoleon, în 1943, răsturnarea teroarei naziste". La 22 februarie 1943 — ultimul lor răsărit de soare : „Paznicii închisorii Stadelheim vor descrie, tulburați, curajul dovedit de cei condamnați la pedeapsa capitală. Sophie spune : „Ce zi frumoasă, ce soare minunat, și eu trebuie să mor... Dar cîți tineri, băieți plini de speranțe nu vor fi omorîți pe cîmpurile de luptă ? Ce contează moartea mea dacă, grație nouă, mii de oameni vor deschide ochii ?" Descriindu-i execuția, Anne Florentin povestește : *Sophie merge încetișor, absolut dreaptă, către destinul său. Ea nu încetează să surîdă, ca și cînd ar fi privit soarele. Fața îi este triumfătoare, pielea plină de prospețime, buzele sclipitoare. Călăul se va mira, deprins cu tenul palid, cu ochii măriți ai condamnaților la moarte.*

— *Da, chiar vreau o bomboană.*

După ce a fumat „ultima țigară" cu Hans și Christophe, pleacă spre secure a călăului. „Nu știam că-i atît de ușor să mori... Pe curînd... în cîteva clipe o să ne revedem acolo sus". După care este rîndul lui Hans și al lui Christophe... Ei muriră fără nici o urmă de slăbiciune, cu certitudinea triumfului libertății. Mai tîrziu, sora mai mică a celor doi Scholl, într-o carte purtînd chiar titlul „Trandafirul alb", în care arată martiriul acestora, se întreabă : „Adevărata grandoare nu rezidă oare în această obscură luptă în care, lipsiți de entuziasmul mulțimilor, cîțiva indivizi își riscă viața, apărînd, absolut singuri, o cauză disprețuită în jurul lor ?" *(Inge Scholl).* Lecția de patriotism și demnitate dată de destui tineri germani care, de fapt, n-au cunoscut — aparent — decît ambianța *Hitlerjungendului*, vorbește de la sine despre exigențele lor, și nu numai ale lor, pe care cei sacrificați și le-au asumat pînă la moarte. [446]

O anchetă întreprinsă — în 1977 — printre tinerii vest-germani de 16 pînă la 24 de ani (așadar care s-au născut după moartea lui Hitler și înfrîngerea Germaniei naziste), a dat rezultate interesante. Folosindu-se o scară de valori mergînd de la *minus* 5 la *plus* 5, subiecții chestionați i-au dat lui Hitler notele cele mai negative, de la *minus 3*

[446] „Dacă poporul german nu e capabil să depășească această grea încercare, n-am să vărs o lacrimă pentru el" *(Adolf Hitler* — primăvara anului 1945, în preajma prăbușirii celui de-al III-lea Reich).

la *minus 5*. Doar opt la sută dintre ei i-au pus note bune, de la *plus 3* la *plus 5*. Un sfert din tineri oscilează între *minus 2* și *plus 2*. Acest sondaj a fost efectuat de Institutul Emnid, la solicitarea săptămînalului „Der Spiegel". Semnificativ este și faptul că o treime declară că „Hitler nu-i un subiect care mă interesează". Ei acceptă că, în fond, n-au destule cunoștințe asupra lui.

În schimb, un sociolog de la Boise State University (S.U.A.), Marc Jones, analizînd literatura neonazistă contemporană, cu ajutorul unui computer, a tras concluzia că actualele texte răspîndind ideologia fascistă sînt de două ori mai violente în atacurile lor la adresa evreilor și a celor care nu-s de culoare albă, în comparație cu virulența cărții lui Hitler, „Mein Kampf". El a comparat 36 000 de cuvinte alese la întîmplare din publicațiile unei organizații care promovează antisemitismul și supremația rasei albe, „Aryan Nation Church", cu ceea ce Hitler a gîndit și a scris încă din 1923 : expresii de extremă violență, dezumanizante, incitante la agresivitate, așadar de două ori mai numeroase în propaganda neonazistă actuală.

OPȚIUNEA

Toată lumea bine informată știa ce anume se petrece la Auschwitz-Birkenau și în celelalte *KZ*-uri. Astfel, în același an — 1942 — în care Emmanuel Ringelblum ține „Cronica ghetoului din Varșovia", președintele Roosevelt îi scrie următoarele doctorului Wise : „Poporul american nu numai că simpatizează cu toate victimele crimelor naziste, dar vrea să oprească perpetuarea acestor crime prin ținerea strictă a bilanțului lor, pentru ziua socotelilor care va veni cu siguranță". Ceea ce nu-l împiedică pe Adolf Hitler să reafirme — la 30 septembrie 1942 — că-și va ține „făgăduiala" de a-i extermina pînă la unul pe evreii din Europa. Cu doar trei zile mai devreme, Thomas Mann a rostit la microfonul B.B.C-ului una din conferințele sale, în care a dat detalii asupra masacrelor (tot el, în noiembrie 1941, a vorbit la același post despre masacrarea evreilor polonezi, iar în ianuarie 1942 despre cei olandezi, gazați). Și mai de timpuriu (la 14 iulie 1941 și 14 martie 1942) jurnalul din New York, editat în limba germană, *Neue Volkszeitung* pomenea de existența *KZ*-ului Oświecim-Auschwitz. Iar dr. Joseph Göbbels consemna

în jurnalul său[447], la 13 decembrie 1942 : „Englezii și americanii nu încetează de a vorbi despre persecuțiile împotriva evreilor din Europa, făcînd o operațiune de propagandă în stil mare". Dar exact peste patru zile, Aliații anunță prin radio, în mod solemn, într-un comunicat care amintește „masacrarea de către autoritățile hitleriste a populației evreiești din Europa" că vinovații vor fi pedepsiți (pe temeiul imensului material incriminatoriu acumulat) : „Exterminarea evreilor va fi răzbunată".

Să nu fi aflat nimic, despre toate acestea, doctorul Josef Mengele, din pricină că, acolo unde se găsește deocamdată, pe front, ca medic militar S.S, știrile parvin mai greu ? Greu de crezut că asemenea lucruri puteau fi trecute cu vederea pînă și de către naziști învederați (precum viitorul „Înger al Morții). Dovadă că, atunci cînd va fi nevoit să se retragă, în 1945, el deținea un alt act de identitate (conținînd primul nume dintr-o serie de nume de împrumut) : dr. Fritz Hollmann. Cînd și-l procurase ? Știa de avertismentele Aliaților ? Se temea realmente că figurează pe listele celor care, apoi, timp de aproape patru decenii, s-ar fi cuvenit să nu-l mai slăbească defel ? Oricum, avocatul Rolf Mengele declara, în 1985, că nu i se pare deloc că tatălui său i-ar fi pus probleme speciale nevoia de a se sustrage urmăritorilor, în măsura în care a putut-o face atîta vreme, ba chiar a și corespondat cu ai săi, a primit bani de la ei, a venit în Europa și a călătorit. Judecata lui conține un sîmbure de adevăr.

La începutul anului 1985, Centrul „Simon Wiesenthal" din Los Angeles a intervenit pe lîngă Departamentul Armatei al Statelor Unite, în scopul de a i se comunica toate documentele existente cu privire la cazul doctorului Men-

[447] La mai bine de patru decenii — în 1987 — de la sinuciderea lui Göbbels în buncărul de sub Cancelaria Reichului, au văzut lumina tiparului, în R.F.G., memoriile acestuia. Perioada 1924—1941 însumează 3 308 pagini, în patru volume ; perioada 1941—1945 urmează să apară în anii următori. Editarea a avut concursul Institutului pentru istoria contemporană din München. Însemnările zilnice sînt scrise chiar de mîna ministrului Propagandei al celui de-al III-lea Reich (în perioada războiului — 1941—1945 — sînt scrise, după dictare, de către secretarul Richard Otte). Pe lîngă valoarea implicită, documentară, „Memoriile" dezvăluie „psihicul otrăvit și lumea de idei fatale" *(Der Spiegel)* care populau mintea celui care se socotea el însuși a fi „demagog de cea mai joasă speță".

gele. La 25 iulie 1985, Departamentul Armatei a trimis în sfîrşit centrului documentele. Alte şase documente au fost de asemenea furnizate de guverne străine.

Noile documente probează faptul că numele lui Mengele figura pe o listă neagră vizînd „Poliţia germană, S.S-ul şi diferite personalităţi de partid şi paramilitare", întocmită de guvernul american în timpul celui de-al doilea război mondial. Lista, datată 1945, a fost multiplicată la vremea respectivă şi difuzată tuturor elementelor din serviciile de informaţii ale Statelor Unite, aflate în Europa [448]. Numele lui Mengele este inclus în listă împreună cu alte aproape 290 de nume de inşi suspectaţi de crime. El apare ca *dr. Mengele,* cu ultimul grad militar, *Obersturmführer* (de fapt a fost *Hauptsturmführer)* şi funcţia de *medic de lagăr* în lagărul de concentrare Auschwitz, precizări însoţite de o însemnare : *„atrocităţi, lagărul de concentrare Auschwitz".*

La 7 noiembrie 1946, un raport provenit de la consultantul-şef pentru crime de război, filiala Berlin, semnat de Manfred Wolfson, cercetător analist-şef, se ocupă de trei persoane : profesor dr. von Verschuer, dr. Mengele şi dr. Liebau. Pe parcursul raportului se arată că prof. Vershauer ştia că, pentru cercetările sale, primea 20 pînă la 30 de transporturi de sînge la intervale regulate, recoltat victimelor de la Auschwitz direct cu ajutorul lui Mengele. Mengele recolta sîngele de la cîţiva deţinuţi, în aşa fel, încît, treptat, aceştia să moară [449]. Raportul

[448] Ar fi o explicaţie a faptului că dr. Mengele, alias Hollmann, a putut trece relativ uşor prin filtrele pretutindeni instituite : pe de-o parte schimbarea identităţii (ceea ce, însă, ar fi fost de prevăzut de către cei din *United States Military Intelligence* — Serviciul de informaţii al armatei americane) ; pe de altă parte, absenţa tatuajului S.S-iştilor la subsuoară. În plus, neîndoielnic a contat — la completarea chestionarului obligatoriu — *QI*-ul ridicat al „Îngerului Morţii" (cuantum intelectual).

[449] Krystyna Żywulska povesteşte în „Am supravieţuit la Auschwitz" cum, tîrziu, aproape de eliberare, „au vrut să preleveze sînge, pentru transfuzii, de la evreii Canadei [ştim că-i vorba de depozitul imens, de bunuri, furate de la deportaţi şi sortate corespunzător, pentru a fi, în majoritate, expediate în Reich]. Ludka, o evreică poloneză, refuză cu încăpăţînare să dea din sîngele ei. «Dacă vor sîngele meu, n-au decît să mă împuşte». Atitudinea sa îl surprinde suficient pe doctorul german [dr. Mengele nu se mai află în KZ-ul Auschwitz, deci fiecare medic, la

menționează o declarație dată sub stare de jurămînt, datată 2 septembrie 1946 : „Mengele injecta atît copii cît și adulți... În mod frecvent făcea puncții în șira spinării. Gemeni și tripleți, mai cu seamă copii, au fost deținuți în barăci separate, astfel încît cu ei să poată fi făcute experiențe complete". Raportul conchide : *„În special din cauza faptelor stabilite, este recomandat ca S.S. Hauptsturmführerul Dr. Josef Mengele să fie trecut pe lista urmăriților și acuzat de crime de război".*

Alte documente aduc o estimare a cercetării medicale întreprinse în cadrul *S.S*-ului, cu declarația doctorului Klein [450] care recunoaște, forțat de împrejurări, că *a selecționat persoane pentru a fi gazate la Auschwitz. Klein mărturisește cu privire la cei doi asistenți ai săi, dr. Mengele și dr. König, că ei îl ajutau să facă selecțiile pentru camerele de gazare de la Auschwitz.* Acest document este

---

rîndul său, îndeplinește aceleași „obligații" impuse de anumite norme fixe]. «Cum, tu nu vrei să dai *Blut für Vaterland ?*» [sînge pentru patrie]. «E imposibil să știi limitele sadismului lor — îmi explică pe urmă Ludka. Eu, o evreică umilită, batjocorită, eu care-s pentru ei mai puțin decît o zdreanță, eu, dintr-o «rasă inferioară», să-mi ofer sîngele unui soldat de «rasă superioară» ! Și el îndrăznește să numească asta «sînge pentru patrie !» El îndrăznește să se mire că refuz ?" Momentul istoric impune uitarea „mitului sîngelui". S-a întors roata Istoriei ?

[450] Același despre care dr. Nyiszli (revezi pag. 362—363) spune : „una din figurile abjecte, cu mîinile mînjite de sînge, ale lagărului" ; maior, deci mai mare în grad decît Mengele, care-i căpitan. Pesemne că maiorul dr. S.S. Klein speră, declarînd ce declară, că-și ușurează soarta dacă arată c-au fost cît mai mulți în situația lui, acolo în *Konzentrationslager,* obligați prin natura serviciului să facă selecționări pentru camera de gazare... În ceea ce-l privește pe dr. Josef Mengele (ca de altminteri și pe alții), el n-are nici măcar un asemenea alibi („Am făcut totul din ordin"), fiindcă a optat pentru KZ-ul Auschwitz-Birkenau ; asupra convingerilor sale naziste nu există nici o îndoială, iar în KZ a acționat cu pasiune în toate împrejurările, fie că era vorba de selecționări, fie de experimente, unele mortale. De altfel, după spusele dr. Ella Lingens, deținută la Auschwitz, dr. Mengele i-a explicat : „Există doar două popoare înzestrate în lume : germanii și evreii. Ele sînt acum prinse într-o luptă finală pentru dominarea lumii. Și eu vreau să văd că germanii învinq. De aceea noi trebuie să-i distrugem pe evrei !". Fiecare selecție îi dădea doctorului Mengele, realmente, un sentiment de satisfacție, „pen-

datat 1945. O listă nedatată, întocmită de contrainformații, indică drept domiciliu de după război, al lui Josef Mengele, Autenreid, mică localitate din apropierea orașului natal, Günzburg [451].

Decanul Centrului „Simon Wiesenthal" din Los Angeles trage următoarele concluzii : „Nu încape nici o îndoială că Statele Unite au fost conștiente de crimele lui Mengele înainte de Ziua Victoriei... Documentele probează că lista cu numele acestui criminal de război s-a bucurat de o largă răspîndire datorită serviciilor americane de informații. Este extraordinar că Mengele a fost în aparență capabil să trăiască din 1945 pînă în 1949 liber, fără să se teamă pentru crime despre care mai marii oficiali ai serviciilor americane de informații știau a fi fost comise de el..." (de reamintit faptul că, pe continentul european, în Elveția, trăia principalul reprezentant al *O.S.S*-ului — Office of Strategic Services, viitorul *C.I.A.* — Central Intelligence

tru c-a făcut astfel un alt pas însemnat către Soluția Finală". Se păstrează fotografia doctorului Fritz Klein, purtînd pe piept un pătrat mare de pînză, cu cifra 2, ca un schior care participă la concurs, la fel cum poartă în boxă toți medicii judecați o dată cu el, dintre care 9 dețineau titlul de profesori, cei mai mulți dobîndindu-și diploma de doctor înainte ca Hitler să fi parvenit la putere în Germania : 4 — condamnați la spînzurătoare (dr. Fritz Klein printre ei), 5 — condamnați la 20 ani închisoare, 1 — 15 ani, 1 — 10 ani (un detaliu : o sentință îl privea pe dr. Erwin Katzenellenbogen, fost cîndva student al Facultății de Medicină a Universității americane Harvard). Cînd dr. Fritz Klein a fost întrebat, în instanță, cum crede el că se împacă *Jurămîntul lui Hipocrate*, rostit de orice absolvent la obținerea titlului de medic, cu activitatea sa de selecționare a prizonierilor, în vederea gazării lor, inculpatul a răspuns fără tresărire : „Desigur, sînt doctor și trebuie să apăr viața. Și dincolo de respectul pentru viața umană, am vrut să înlătur un accesoriu gangrenos dintr-un corp bolnav. Evreul e accesoriul gangrenos din corpul speciei umane".

[451] Aici l-a și căutat *Military Police*, în septembrie 1945, în casa țăranului Schimpfle, la care locuiau Irene cu Rolf. Frau Mengele le-a răspuns celor doi americani care voiau să afle unde-i dr. Josef Mengele, că nu știe absolut nimic despre el, ceea ce era adevărat la data aceea. S-ar părea, așadar, că el n-a locuit *în văzul lumii*, la Günzburg, deși cronologia întocmită mai de mult de către *Simon Wiesenthal Center* arată că, în 1945 : „După război, se spune că Mengele s-a întors la Günzburg, lucrînd pentru afacerile familiei".

Agency, Allen W. Dulles, înzestrat profesionist al muncii de spionaj şi contraspionaj, conducătorul întregii reţele din Europa şi cel care va fi, după război, directorul *C.I.A.).*

Dar funcţionau multiple canale prin care informaţii din cele mai diferite surse ajungeau în fişierele Aliaţilor, cum s-a întîmplat, de exemplu, cu prilejul vizitei la Washington — în iunie 1943 — a locotenentului Jan Karski, venit anume, în secret, din Polonia, pentru a-i înfăţişa preşedintelui Roosevelt, cu concursul ambasadorului polonez în exil în S.U.A., „un tablou al lagărelor de concentrare şi al masacrelor". El îi vorbi preşedintelui american „despre Oświecim (Auschwitz), Maidanek, Dachau, Oranienburg, despre lagărul de femei de la Ravensbruck, şi îi făcu preşedintelui o relatare care să-i ridice părul măciucă, asupra vizitei pe care el însuşi — deghizat în poliţist — a efectuat-o în lagărele de la Treblinka şi Belzec, acolo unde evreii erau gazaţi de-a dreptul în vagoane. Karski conchise : «Sînt încredinţat, domnule preşedinte, că rapoartele privitoare la situaţia evreilor nu sînt exagerate. Organizaţiile noastre clandestine au convingerea că germanii sînt ferm hotărîţi să extermine întreaga populaţie evreiască. Rapoarte demne de încredere, de la informatorii noştri, indică faptul că, pînă în ziua în care eu am părăsit Polonia [ocupată de naziști], 1 milion 800 000 de evrei au fost asasinaţi în această singură ţară... Şefii organizaţiei noastre secrete m-au însărcinat să informez autorităţile militare engleze şi americane că aceste asasinate colective nu vor putea fi oprite, sau măcar încetinite, decît dacă Aliaţii iau măsuri de represalii imediate, efectuînd bombardamente masive asupra oraşelor germane, după ce vor fi lansat milioane de manifeste pentru a-i avertiza pe germani că bombardamentele sînt o pedeapsă faţă de exterminarea evreilor». Efectiv, abia în vara lui 1944, bombardierele aliate au răspîndit asemenea manifeste, motiv pentru care cei din *Jungvolk* s-au văzut constrînşi, la 12—14 ani ai lor, să se ocupe intens de strîngerea şi arderea manifestelor" (după Rolf Hochhuth).

În vara anului 1943, la data de 16 iulie, fostul ministru de Externe român, Grigore Gafencu, aflat în emigraţie la Geneva, notează în jurnalul său : „Isprăvile de la Dachau sînt înfiorătoare. Un popor întreg, de veche cultură, a trăit, ani în şir, sub semnul cruzimii, al barbariei, al celui mai dezgustător sadism. Şi mai există astăzi unii binevoitori, slabi de înger, care ar dori o pace de «compromis»".

Aşadar, *ştiau* şi unii, *ştiau* şi alţii, atît cei care înfăptuiau cu aplicaţie genocidul, cît şi cei care trăiau în mediul german, între graniţele hipertrofiate ale celui de-al III-lea Reich ; dar *ştiau* şi cei din tabăra adversă, luptînd din răsputeri pentru doborîrea hitleriştilor, şi totuşi neacţionînd prompt, decis, ca să blocheze uriaşa hemoragie de sînge nevinovat. Explicaţiile de *după război* nu sînt de natură să liniştească, deloc, conştiinţele. Într-o „Istorie a Germaniei", prof. Golo Mann susţine că Aliaţii nu ştiau nimic despre camerele de gazare din Germania şi Austria (interesant rămîne faptul că, la vremea sa, în 1942, tatăl autorului denunţa public asasinatele din *KZ*-ul Mauthausen) ; în fond, prof. Golo Mann se înscrie pe linia încercării anglo-americanilor de a găsi o scuză pentru neîncrederea cu care au înregistrat, de-a lungul anilor războiului, rapoartele cele mai temeinice şi demne de încredere. După cum presupune Rolf Hochhuth, furia pe care au manifestat-o anglo-americanii, atunci cînd au dat peste lagărele de concentrare şi i-au eliberat pe deţinuţi, provine, poate, din sentimentul lor subteran de culpabilitate, ştiindu-se vinovaţi de a nu fi acţionat la timp, deşi erau perfect informaţi, dar neconvinşi de autenticitatea celor raportate lor. Devine din ce în ce mai greu de motivat *inerţia* care, desigur fără voie, a contribuit la aplicarea „soluţiei finale", căci, cu îndreptăţire, se pune altă întrebare : de ce, în anii premergători războiului, atunci cînd Hitler, încă de la 1 aprilie 1934, a început deschis persecutarea evreilor din Germania (după ce, cu un deceniu în urmă, a scris — negru pe alb — despre asta !), o serie de ţări i-au împiedicat pe mulţi dintre cei virtual ameninţaţi, să emigreze ? Nici după 9 noiembrie 1938 [452], cînd evreii din Reich s-au văzut constrînşi, datorită legilor rasiale, să-şi părăsească ţara, alte ţări nu le-au întins o mînă de ajutor (şi poate nu-i deloc întîmplător faptul că Führerul a promulgat noi legi rasiale abia după semnarea *Acordului de la München* — 29—30 septembrie 1938 — avîndu-i ca protagonişti pe Hitler, Mussolini, Chamberlain şi Daladier, la vremea aceea o gravă cedare faţă de pretenţiile expansioniste, hegemonice, ale Reichului nazist.) Pretinsul „secret îngrozitor" era pe buzele multora şi ciocănea, inutil, în tîmpla lor, străduindu-se să le amintească

[452] Legi rasiale au fost promulgate de Hitler încă de la 1 aprilie 1934, iar în anul imediat următor au apărut legile rasiale de la Nürnberg.

preceptul biblic : „Să nu ucizi !". Acum e prea tîrziu, mult prea tîrziu...

SE ŞTIA ! În 1979, presa de peste ocean şi apoi cea din nenumărate alte ţări, a reprodus o fotografie aeriană a KZ-ului Auschwitz, luată în 25 august 1944 (la două zile după declanşarea în România a Revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă), dată la care doctorul Josef Mengele mai funcţiona ca *Lagerartz* acolo, pozã pe care se disting cu maximă claritate : şirul de deportaţi (aşteptînd desigur selecţionarea — stînga-dreapta, moarte-viaţă, înregistrarea, tatuarea) ; zidul pentru execuţii ; barăcile blocului II ; depozitul de bunuri ale prizonierilor, aşa-numita „Canada" ; bucătăriile ; o cameră de gazare ; serviciile administrative ; corpul de gardă ; biroul comandantului ; locuinţa comandantului... Şi nu se ştia *abia* din 1945 ! Pentru simplul motiv că dintotdeauna Adolf Hitler teoretizase public ceea ce are de gînd să facă el cu „popoarele inferioare", de unde şi amintirea recentă, incredibilă, a unei femei de origine germană, dar trăind actualmente în Franţa, dr. Anne-Marie Hirsch : referindu-se, tocmai, la pretinsul „secret îngrozitor", ea povesteşte cum a citit, cu proprii ochi, deasupra intrării într-o braserie, cuvintele cîndva rostite de însuşi Führer şi îndemnînd ca, în localurile publice nemţeşti, intrarea „cîinilor şi evreilor" să fie interzisă.

Astfel stînd lucrurile — şi aşa stau ! — chestiunea culpabilităţii se pune într-un sens mult mai profund şi nuanţat, cît mai apropiat de adevărul istoric, dacă doreşti să afli măsura reală a vinovăţiei celui care a fost indiferent, sau numai neîncrezător, sau insuficient (în condiţiile date) lămurit. Oricum, rezultatul este acelaşi. Cine n-a acţionat atunci, nu poate fi astăzi socotit răspunzător, doar în măsura în care el însuşi *n-a ştiut* (deşi *cunoştea* faptele) că, de propria-i decizie, ar fi putut depinde multe vieţi omeneşti. Dar, abordînd astfel problema, pătrundem într-un veritabil labirint, din care nimeni, vreodată, nu va putea să ne readucă la lumină. Lumină pe care, dealtminteri, nici astăzi, n-o întîmpinăm cu chipuri prea senine, prea împăcate cu noi înşine şi cu lumea întreagă.

Culisele memoriei (26)

Herr von Kessel care, la procesul de la Nürnberg, a depus în favoarea lui Weizsäcker (într-unul din procesele

ulterioare celui principal, al marilor criminali de război naziști), a fost întrebat :

— Deoarece dumneavoastră ați lucrat un anumit timp cu Crucea Roșie Internațională și, de asemenea, destulă vreme la Vatican, aș dori să vă cer a răspunde pe scurt la două întrebări. Aceste două mari instituții umanitare au ridicat, vreodată, un protest de principiu, adresat lui Hitler, față de măsurile luate împotriva evreilor ?

— Nu, nici una n-a făcut-o.

— Puteți să ne spuneți cu precizie dacă o asemenea eventualitate a fost vreodată luată în discuție la Crucea Roșie Internațională ?

— Da. Într-o zi am întîlnit la Geneva un membru al Comitetului de Cruce Roșie Internațională, care mi-a spus : Ni se întîmplă un lucru teribil ; o femeie, membru al comitetului, ne cere să ridicăm un protest solemn împotriva persecutării evreilor în Germania. Cum putem noi s-o facem ? Elveția este cuprinsă în sfera de influență național-socialistă. Dacă noi protestăm, Hitler va denunța Convenția de la Geneva și noi va trebui să renunțăm la întreaga noastră activitate, atît în favoarea Aliaților, cît și a prizonierilor de război, a teritoriilor ocupate, a sinistraților și a internaților civili. Ne aflăm într-o situație înspăimîntătoare, îmi spune el... Cîteva zile mai tîrziu, întîlnindu-l din nou pe acest domn, el îmi spune : Slavă Domnului, după ore de discuții, majoritatea a refuzat să protesteze oficial. Asta a fost pentru noi toți o hotărîre teribil de dificilă, dar, cel puțin, ne putem continua munca.

Un avocat al Antichității (106—43 î.e.n.) afirma : „Între arme, legile amuțesc" (C i c e r o).

SABATUL [453] CENUȘII

„Omul invizibil" — doctorul Mengele — a stîrnit ambiția multora, doritori a-l prinde, cărora le-a înflăcărat imaginația, fără succes. N-a trăit ușor, n-a fost lăsat să trăiască ușor și, probabil, nici orgoliul lui nu i-a îngăduit să se lase purtat lent pe panta care duce spre moartea firească ; îl va fi torturat simțămîntul ratării, și nu

[453] Repaos sacru pe care, după legislația lui Moise, evreii trebuie să-l respecte într-a șaptea zi a săptămînii, sîmbăta.

fiindcă eşuase într-un lucru mare, ci, pînă la urmă, în lucruri mărunte, cum ar fi existenţa unui cămin al său, stima celorlalţi, prezenţa copilului şi iubirea femeii. Ratase ! Restul nu era decît supravieţuire.

Anul nou 1945 a venit în noaptea de duminică spre luni. Aşadar, luni 1 ianuarie, foarte curînd după lichidarea celui de-al treisprezecelea Sonderkommando, dr. Nyiszli Miklós notează : *Dimineaţa zilei de Anul nou ! Cît vezi cu ochii, zăpadă... Un covor alb, nesfîrşit, acoperă totul. Fac o scurtă plimbare prin curtea crematoriului. Tăcerea e întreruptă de duduitul greu al unui motor. Nu trec decît cîteva clipe şi, pe poartă, intră duba cea mare, cafenie, care transportă deţinuţii din KZ. Cei din lagăr îi spun Der braune Toni* [Brunetul Toni]. *Din cabina şoferului coboară un ofiţer superior S.S. Îl recunosc. Îl salut conform regulamentului. Este doctorul Klein, medic maior în S.S, una dintre figurile abjecte, cu mîinile mînjite de sînge, ale lagărului de la Auschwitz. În baraca nr. 10 a KZ-ului este închisoarea. De acolo vine acum cu o sută de victime.*

— Îţi aduc de lucru pentru Anul nou ! îi spune Oberscharführerului care-i iese înainte cu paşi grăbiţi.

Mussfeld e atît de beat, încît abia se ţine pe picioare. A petrecut straşnic de Revelion. Poate că şi-a făcut singur parastasul. Îi citesc nemulţumirea pe faţă, fiindcă nu-i lăsat în pace nici în ziua de Anul nou şi i se cere vărsare de sînge. Sosise ceasul morţii pentru o sută de prizonieri polonezi creştini. Grupul e format numai din bărbaţi. Escorta S.S. îi conduce în încăperea goală de lîngă sala cazanelor. Acolo li se ordonă: „Imediat dezbrăcarea !" Doctorul Klein se plimbă în curte cu Mussfeld. Eu intru şi le pun oamenilor cîteva întrebări. Unul dintre ei îmi povesteşte că a adăpostit, în locuinţa lui din Cracovia, pentru o noapte, o rudă. Calificîndu-l drept tăinuitor, Gestapo-ul l-a trimis dinaintea Curţii Marţiale, iar acum îşi aşteaptă sentinţa în baraca nr. 10 a KZ-ului. Credea că a fost adus aici la baie, pentru a fi expediat la muncă forţată. Sărmanul ! Nu ştia că era condamnat la moarte ! Nu i s-a spus că a fost adus aici pentru executarea sentinţei. Altul îmi spune c-a fost băgat în temniţa KZ-ului pentru speculă : cumpărase fără cartelă o jumătate de kilogram de unt. Asta era singura lui infracţiune. Al treilea a intrat din greşeală într-o zonă interzisă. Prin urmare, a fost declarat partizan şi spion. Cam astfel se

prezintă toți cei o sută de condamnați. Au fost aduși aici pentru contravenții neînsemnate și învinuiri lipsite de temei. În lipsa unui S o n d e r k o m m a n d o, santinelele conduc victimele în fața armei lui Mussfeld. Din nou se aude duduitul motorului. D e r b r a u n e T o n i aduce noi victime. De astă dată coboară din dubă o sută de femei bine îmbrăcate. Acestea, de asemenea, sînt duse în sala de dezbrăcare, li se ordonă să-și lepede veșmintele și, una după alta, trec prin fața armei O b e r u l u i. Toate erau poloneze, creștine, și au plătit cu viața niște mărunte infracțiuni. Incinerarea o fac S.S-iștii. Îmi cer mănuși de cauciuc pentru a efectua operațiunile. Doctorul Klein, după ce se convinge de moartea celor două sute de deținuți, pleacă. Nu există nici o contradicție între ordinul de la 17 noiembrie [454], *care interzice asasinatul sub orice formă, și execuțiile de adineauri. Astăzi s-au executat sentințe ale Curții Marțiale : asasinate în masă conform legilor promulgate de ei* [455].

Începutul anului 1945 aduce atît peregrinarea torționarilor din KZ-ul Auschwitz-Birkenau, cît și peregrinarea deținuților care au supraviețuit ca prin miracol. Imediat după Anul nou, dr. Nyiszli Miklós consemnează : „Zilele trec din nou calme, fără nici un eveniment. Am aflat că doctorul Mengele a plecat de la Auschwitz". Exact. Schimbîndu-și însă identitatea, pentru a se ascunde sub numele de împrumut : Fritz Hollmann. Dar și dr. Nyiszli Miklós va fi nevoit, curînd, să părăsească Auschwitzul, împreună cu alți *Häftlingi : În seara zilei de 17 ianuarie, deși nu eram obosit, m-am culcat mai devreme. Am adormit repede în căldura plăcută a sobei încălzite cu cocs. Cam pe la miezul nopții mă trezesc din somn, speriat de explozii puternice, lumini orbitoare și duruitul puștilor mitraliere. Aud uși trîntite, pași apăsați răsună pe pardoseala de ciment a coridorului. Sar din pat să văd ce se petrece în jurul meu. Deschid violent ușa. În sala cazanelor becurile sînt aprinse. Camerele S.S-iștilor sînt goale și ușile date de perete. Se pare c-au fugit cu toții. Cele două aripi ale ușii mari, din lemn de stejar, care dă spre crematoriu, sînt de asemenea*

---

[454] Revezi pag. 285.

[455] „...Dac-ar trebui să pun un afiș pentru fiecare serie de șapte polonezi împușcați, pădurile întregii Polonii nu ne-ar ajunge pentru a ne furniza hîrtia necesară. Da, noi trebuie să fim duri" (răspuns acordat de Hans Frank, *Generalgouverneur*, corespondentul ziarului „Volkischer Beobachter", Kleiss, la 6 februarie 1940.

deschise. Nicăieri nu văd nici un S.S-ist. Privirile mele se îndreaptă întîmplător spre turnurile de pază care înconjură clădirea. După opt luni de zile văd, pentru prima oară, turnurile fără paznici ! Mă întorc în goană în cameră, îi trezesc şi pe ceilalţi şi începem să ne îmbrăcăm într-o grabă nebună. Sculaţi, pornim la drumul cel mare ! S.S-ul a fugit ! Nu mai putem zăbovi nici un minut în acest loc în care, timp de opt luni, oră de oră, ne-am pregătit pentru moarte. Nu putem aştepta pe loc sosirea sovieticilor[456]*, ca să nu cădem cumva în mîinile arier-gardei S.S. aflate în retragere. Dacă ne găseşte aici, ne lichidează fără nici o îndoială.*

La ora aceasta, pretinsul Fritz Hollmann e departe, ţinta lui — ca şi a altor camarazi de-ai săi — nu-i, pur şi simplu, Germania, casa, familia, ci şi trupele americane pe care, oricum, preferă să le întîlnească. Dr. Mengele le va întîlni, după ce, prin Munţii Sudeţi, ia drumul spre Günzburgul natal. Le pică americanilor în mînă de două ori : la Sachsen şi la Oberpfalz. Scapă. În schimb fostele lui victime trec prin alte peripeţii dramatice, căci, după ce au ajuns la doar doi kilometri depărtare de Auschwitz, la Birkenau (unde e foc, arde arhiva, ard camerele corpului de gardă al lagărului), se decid să intre şi să se piardă (şi ei preferă anonimatul !) în masa celor aproximativ trei mii de deţinuţi păziţi aici de S.S-işti — dr. Nyiszli şi ceilalţi sînt toţi foşti *Sonderîşti*, aşadar oricînd ar fi fost recunoscuţi, prinşi, riscau să fie exterminaţi, ca martori oculari ai crimelor săvîrşite) : *Deci nu mai sînt S o n d e r-i s t ! Nu mai sînt purtătorul celor mai josnice secrete ; moartea sigură nu mai pluteşte deasupra capului meu. Sînt un simplu deţinut KZ, încolonat în mulţime, şi pot merge mai departe în rîndurile ei. Toată lumea se refugiază. Nici pe noi nu ne vor purta mult pe drumuri ! Într-o zi, două, ne ajung din urmă sovieticii. Sînt convins că S.S-iştii ne vor părăsi pe undeva. Deocamdată însă, cînd linia frontului se deplasează cînd încoace, cînd încolo, cel mai cuminte lucru e să ne lăsăm mînaţi de ei [...] Abia înaintăm vreo cinci kilometri, şi partea stîngă a convoiului nostru devine obiectivul unor focuri ucigătoare. Avangărzile Armatei Roşii se apropiaseră de noi. Crezînd că sîntem o oştire în retragere, ne atacară. Intraseră în acţiune cîteva puşti-mitralieră şi un tanc uşor. S.S-iştii ne ordonă să ne culcăm la pămînt. Începură lupta. După*

[456] Lagărul va fi eliberat la 27 ianuarie 1945.

un aprig schimb de focuri de ambele părți, se așternu din nou liniștea. Convoiul merge mai departe pe pămîntul arid, acoperit de zăpadă, al Sileziei[457]. Culmea ! Este aproximativ direcția fugii „Îngerului Morții" spre Munții Sileziei. Ținta forțată a convoiului *Häftlingilor : KZ*-ul Mauthausen de pe cursul Dunării, în Austria, la aproximativ 20 km de Linz. Fiecare își urmează destinul, deși Victima și Torționarul par a fi indisolubil legați pe viață, pe viață și pe moarte, printr-o soartă convergentă.

Nyiszli Miklós — ajungînd în cele din urmă în *KZ*-ul Ebensee, tot în Austria, pe malul lacului Traun — devine din nou un om liber în ziua de 5 mai 1945 : *Soarele strălucește cu o lumină orbitoare. S-a sfîrșit ! Nemții au depus armele ! În jurul orei nouă sosește un tanc ușor cu trei soldați americani și iau în primire lagărul. Sîntem liberi... După ce trăisem ca un proscris, cu desăvîrșire în afara legii, devin deodată un om liber. Scap din țarcurile îngrădite cu sîrmă ghimpată și lumea largă se deschide în fața mea. Îmi recapăt din nou energia. Bolnav trupește*[458] *și sufletește, zdrobit, pornesc spre casă. Libertatea mult dorită nu-mi ușurează peregrinările, pentru că pretutindeni, în locul orașelor înfloritoare, mă întîmpină ruine pîrjolite și cimitire cu gropi comune [...] Umilințele și suferințele îndurate, ororile crematoriilor și ale rugurilor, cele opt luni de viață trăite în casa morții ca membru în S o n d e r k o m m a n d o u l morților vii au stins în mine deopotrivă bucuria și durerea [...] Acasă, în locuința mea*[459], *nu-mi găsesc locul. Umblu încoace și încolo, între*

---

[457] Dr. Nyiszli Miklós a absolvit Facultatea de Medicină și Chirurgie de pe lîngă Universitatea sileziană.

[458] Autorul prezentei cărți, scriindu-i la Oradea nepoatei doctorului Nyiszli Miklós (așadar fiica unicului său copil), a primit un răspuns în care se arată : „S-a întors din lagăr grav bolnav de pleuropericardită și miocardită cu semne de decompensare a inimii, hipertonie arterială și pleurezie exudativă" (M o n i c a S a ș a V i z i t i u).

[459] La Oradea, eliberată în 12 octombrie 1944 de către trupe române și sovietice. Întreaga parte de nord-vest a României, cedată prin Dictatul de la Viena, a fost complet eliberată — ultima palmă de pămînt românesc ! — la 25 octombrie 1944. A doua zi, prin „Ordin general nr. 77", Ministerul de Război, Cabinetul Ministrului, se adresa combatanților : „Ostași ! După 4 ani de cumplită suferință și împilare maghiară, Ardealul a fost complet eliberat de hoardele cotropitoare. Stindardul libertății și dreptu-

pereții muți. Trecutul mi-e încărcat de amintiri sîngeroase și dureri profunde, iar prezentul nu-mi dă mîngîiere [...] Prăbușit și singur, număr lunile care trec. Sîntem în octombrie. Au trecut șase luni de cînd am fost eliberat. Într-o după-amiază — se întunecase devreme și, înfrigurat, ședeam în odaia mea, la gura sobei, să-mi alin cît de cît durerea — se aude brusc soneria. Se deschide ușa. Intră soția și fiica mea[460]*. Locul eliberării lor a fost renumitul lagăr de exterminare de la Bergen-Belsen*[461]*. De acolo au venit acasă. Sînt sănătoase. Atît îmi spun prin vorbe. Restul mi l-a povestit plînsul lor de ceasuri în șir. Dar eu am înțeles totul. Cine le-ar fi putut înțelege mai bine, cine poate ști mai bine decît mine ?... Acum viitorul are un sens ! Am pentru cine și pentru ce trăi. Vreau să muncesc din nou. Voi fi bucuros să alin din nou suferințele oamenilor. Dar autopsii nu voi mai face niciodată. Niciodată...*

În perioada în care orădeanul nostru umbla fără odihnă între cei patru pereți pustii, negăsindu-și rostul existenței salvate, doctorul Mengele trecuse pe-acasă, la Günzburg, sau prin sătucul bavarez Autenried, loc de refugiu pentru Irene și Rolf, și unde *Military Police* îl căutase inutil, superficial, acum se și aciuase destul de departe de acest ținut, la ferma familiei Fischer din Lechnerhof, unde doar mîinile îl trădau că n-a fost niciodată un muncitor manual. De unde să fi știut cei de-acolo că adăpostesc și-l pun la lucru — să sorteze

---

rilor noastre nepieritoare îmbracă azi în sărbătoare orașele și satele pîngărite de urgia uzurpatorilor de veacuri ai românilor. Plaiurile și codrii Maramureșului, Țării Oașului și Crișanei vuiesc iarăși de voioșia libertății cîștigate. Românii de pretutindeni, cu mic cu mare, tresaltă la sunetul trîmbițelor biruitoare. Ardealul sfînt, leagănul scump al românismului, furat printr-un odios dictat, oferit cu generozitate de dictatorii Europei magnaților unguri pentru întărirea latifundiilor lor, a revenit azi, prin luptă dreaptă și jertfă vrednică, la patria din care a fost rupt [...] Sus fruntea, ostași !..."

[460] Soția doctorului Nyiszli a decedat în anul 1985, iar fiica acestuia (mama Monicăi Vizitiu) mai devreme cu doi ani, în 1983. Pe parcursul investigației, autorul prezentei cărți a stat de vorbă cu un bătrîn și reputat gazetar care știa cauza morții doctorului Nyiszli Miklós : un infarct miocrdic în anul 1956.

[461] Lagăr pe teritoriul Germaniei, în apropierea comunelor Bergen și Belsen (notă dr. Nyiszli).

cartofi, să clădească căi de fîn, să afume staulul — pe „Îngerul Morţii“ de la Auschwitz-Birkenau ?

Abia în anul 1949, mult după procesele de la Nürnberg (între fermă şi sala *Justizpalastului* nu sînt nici 200 km) şi evadarea izbutită, din Germania ocupată, a feluriţilor foşti hitlerişti, dr. Mengele ia decizia să părăsească, în sfîrşit, continentul european, încă prea riscant şi prea tulburat în structurile lui anterioare. Alege drept ţintă : Argentina. Numai după moartea sa, în 1979, vor fi dezvăluite procedeele şi căile sale de evadare, care uneori coincid, alteori nu, cu variantele anterior vehiculate de autorităţi, de „vînătorii de nazişti“, de jurnalişti... Aşadar, Rolf Mengele istoriseşte tîrziu, în 1985, la şase ani după decesul tatălui : „I-au procurat un paşaport fals [cei din familie], treabă de care s-a ocupat bunicul meu sau unchiul meu Karl [neclar, deoarece, după alte surse, acesta ar fi murit pe front, iar Martha Mengele era văduva lui]. Mama mea se încredinţă că familia n-avea nici un fel de experienţă în materie de piaţă neagră, nici de pleava criminală“, spune Rolf, explicînd că, pentru un paşaport grosolan imitat s-a plătit suma de 7 000 mărci (la un an după reforma monetară, sumă însemnată), astfel încît dr. Mengele s-a văzut obligat să treacă frontiera fără acte în regulă, însă nu înainte ca Hans Sedelmeier, pe atunci director administrativ al companiei Mengele, să fi apărut cu o sumă în valută forte şi lădiţa cu mostre de sînge şi ţesuturi fixate pe lamele de microscop recoltate de „Îngerul Morţii“ la Auschwitz, încă un semn al dorinţei sale de a-şi continua, pe continentul sud-american, studiile. Iată-l deci sosind — abia a împlinit 38 de ani — la Pasul Brenner, în duminica Paştelui 1949. Trage la hanul „Kerschbaum“. Frontiera italiană e la numai 400 metri. Pentru o „trecere“ frauduloasă de frontieră se iau doar 1000 şilingi. El va nota într-unul din carnetele sale : „Luna era la primul ei pătrar şi dădea exact atîta lumină cît să deosebeşti primii nasturi auriţi“... După o oră de mers era *dincolo*. În restaurantul din Brenner a aşteptat primul tren, „cursa locală“ a muncitorilor, în direcţia Sterzing (ora 5,45). Voia să ajungă acolo, deoarece — la hanul „Crucea de Aur“ — avea întîlnire cu „Nino“. Întîlnindu-l, rosteşte parola „Rose-Marie“ şi îi înmînează o fotografie de-a lui, apoi va primi buletinul de identitate. Abia apoi apare — spre deosebire de varianta anterioară — un anume „Erwin“ care, după opinia lui Rolf, nu-i decît Hans Sedlmeier, adu-

cătorul unui respectabil teanc de dolari. Mai e implicat în toată treaba şi „Kurt", neidentificat. Acesta i-a rezervat, contra sumei de 120 000 lire italiene, un loc pentru Argentina, la bordul vasului „North Queen", spunîndu-i : „Mulţumită buletinului dumneavoastră de identitate, vă voi obţine de la consulatul elveţian un paşaport internaţional al Crucii Roşii. Mîine vom rezolva ultimele formalităţi la consulatul Argentinei..."

Dar varianta aceasta, de ultima oră, poate cea mai credibilă, mai are destule variante anterioare morţii doctorului Mengele [462]. Aici — varianta Rolf — e timpul să apară „Frantz" şi „Hans albinosul" (după cum îl denumeşte, în carnetul său, însuşi „Îngerul Morţii"). Paşaportul internaţional de Crucea Roşie [463] va fi obţinut. Urmează vizita la consulat : o femeie frumoasă şi uşor trecută îl primeşte pe încîntătorul dr. Mengele, îi completează formularele necesare, el va nota : „Mari ochi de gazelă, pe care-i plonja cu insistenţă în ochii mei..." „Kurt" îi obţine un certificat de vaccinare antedatat, fără să mai fie vaccinat ; însă, a doua zi, stupoare : femeia de la consulat a completat greşit o rubrică a paşaportului, în aşa fel încît se înţelege că acesta este „expirat". Femeia îndreaptă greşeala, dar cei de la consulatul argentinian, văzînd îndreptarea, devin mai circumspecţi şi-l trimit pe posesor să mai facă o vizită obligatorie într-o baracă din port. Aici, în baracă, doctorul Mengele se miră faţă de însoţitor de condiţia igienică a localului şi îi sugerează să o şteargă amîndoi la aer, pe plajă, ceea ce stîrneşte admiraţia celuilalt, motiv pentru care ia decizia subită de a obţine, cu orice chip, viza italiană de ieşire din ţară. Chemîndu-l la telefon pe funcţionarul care, de obicei, procură aceste vize, află — alt ghinion — că e în concediu. Pînă la urmă, înlocuitorul — căruia dr. Mengele vrea să-i dea „bacşiş" 20 000 de lire, la sugestia lui „Kurt" — refuză banii şi-i acordă viza. Dar comisarul care răspunde de emigraţie îi pretinde un permis de rezidenţă pe care nu-l are şi-l întreabă, bănuitor „De unde veniţi ?", dr. Mengele răspunde „Din Tirolul de sud", nu-i crezut şi astfel ajunge în arest (în însemnările sale el îşi aduce aminte de promiscuitatea mizerabililor companioni de

---

[462] Revezi capitolele „Filiera I" şi „Filiera II".

[463] Nr. 100 501 — septembrie 1949.

celulă, ca și de murdăria morală a celor scrise, în fel și chip, pe ziduri)[464]. „North Queen" va fi acum cine știe pe unde, în larg, spre America de Sud. Comisarul îl descoase, vrea să afle cine-i „Kurt", cîți bani a luat pentru toată afacerea, în sfîrșit funcționarul complice revine din concediu, Mengele capătă viza necesară, i se dă drumul cu scuzele de rigoare și, surpriză ! „North Queen" mai e ancorat la chei. Drept răsplată pentru cele îndurate „fără vină", i se schimbă clasa pe vas, trece pe puntea superioară, fără a i se mai pretinde vreo diferență de bani. La 17 septembrie 1949, „North Queen" ancorează la cheiul Buenos Aires-ului[465]. Aici are întîlnire cu un anume (nume de cod) „Rolf Nuckert", absent la sosire. Doi italieni pe care i-a cunoscut pe vas îi oferă să stea cu ei, într-o cameră a hotelului de clasa a III-a, anume pentru emigranți, „Palermo". Apoi, cînd se grăbește să-l întîlnească pe un anume dr. Schott, trece prin fața *Casei Rosada*, sediul guvernului și, cercetîndu-i cu un ochi atent pe cei doi soldați care fac de gardă ținînd sabia pe umăr, va nota ulterior : „Boarfele care prind cel mai bine statele sînt încă, și vor fi totdeauna, uniformele militare. Rușine Germaniei «noi» care le arde pe altarul sentimentelor de culpabilitate colectivă și a complexelor de inferioritate !".

Rolul doctorului Schott — care e inginer într-o uzină textilă — ar fi să-i găsească doctorului Mengele o slujbă onorabilă : îi propune să lucreze ca muncitor la dărăcitul lînii, ceea ce „Îngerul Morții" nu acceptă, preferînd să caute de lucru la un dulgher. Cu ajutorul dulgherului se instalează la pensiunea „Vicente Lopez", într-o cameră fără fereastră, în care locuiește și inginerul M. Acest inginer știe că tovarășul său de cameră e doctor în medicină, ceea ce înseamnă — pe Mengele îl indispune profund faptul — că, undeva pe filieră, cineva a trăncănit. Aflînd că nepoțica i s-a îmbolnăvit, inginerul pleacă, dar revine cu fetița bolnavă, deoarece la spitalul german din Buenos Aires n-au vrut s-o primească. Bunicul se roagă de Mengele s-o consulte și s-o trateze, medicul cedează insistențelor, diagnosticul este : sclarlatină. El, dr. Mengele, îngri-

---

[464] Se pare c-a ajuns în arest datorită tentativei de a-l mitui pe comisarul care se ocupă de emigrări.

[465] Numele din pașaportul deținut de dr. Mengele : dr. H. Gregor Gregori.

jeşte copila, îi dă medicamentaţia necesară, o vindecă... [466].

La un moment dat vine să-şi viziteze fiul, în Argentina, tatăl acestuia, industriaşul-inginer Kurt Mengele ; ca urmare a întrevederii, pe căi complicate, vor ajunge la Buenos Aires maşini-unelte pentru prelucrarea lemnului, foarte scumpe. Rolf mai ştie că, în 1950, dr. Mengele l-a întîlnit pe Wilhelm Sassen, conaţional urmărit în Belgia pentru crime de război, prin intermediul căruia face cunoştinţă cu unul din eroii *Luftwaffei*, colonelul Rudel, deţinător a nenumărate decoraţii naziste, bun prieten cu generalul argentinian Juan Perón şi cu generalul Alfredo Stroesnner (care, în 1954, iulie 11, va deveni preşedinte al Paraguayului). Aşadar, pătruns în protipendada argentiniană şi a coloniei germane, Mengele nu va mai fi obligat să-şi ascundă adevărata identitate. Dacă în 1951 trăieşte într-o mahala a capitalei numită în derîdere „Florida", iată-l mutîndu-se în suburbia rezidenţială, „Olivas", iar apoi, în 1954, în plin centrul oraşului, pentru ca, doar un an mai tîrziu, să-şi cumpere o vilă (adresa : Virey Vertiz 970), în imediata vecinătate a palatului particular al lui Perón [467]. Cei şapte ani slabi par a fi trecut pentru dr. Josef Mengele : circulă în „Borgward Isabella", autoturism de lux, frecventează societatea înaltă, cere şi obţine un paşaport de la ambasadorul vest-german în Argentina, instanţele locale judecătoreşti îl autorizează să-şi reia numele : Josef Mengele. Înstărit, elegant, întreprinzător proprietar al fabricii de prelucrare a lemnului, dar şi acţionar — de la 1 iunie 1958 — la „K.G.S" (de fapt coproprietar, firmă de produse chimice, la capitalul căreia familia din Günzburg a adăugat prin transfer suma de

---

[466] Aici, carnetele de însemnări pe temeiul cărora s-a făcut reconstituirea faptelor, „cronologia" peregrinărilor „Îngerului Morţii", se întrerup dintr-o dată. Rolf Mengele, care de asemenea a contribuit — cu amintirile sale directe sau cu ceea ce a culeş, în timp, de la alţii din jur — nu ştie prea multe despre „etapa argentiniană" : tatăl continua să scrie acasă, mama ardea scrisorile, băiatul colecţiona mărcile poştale.

[467] Patru adrese argentiniene ştie Rolf Mengele : în „Florida" (1951) ; „Olivas" (1952) ; apartament în plin centrul Buenos Airesului, pe strada Sarmiento (1954) ; din nou în suburbia rezidenţială „Olivas" (1955), unde îşi cumpără o vilă ; în 1959, decembrie 30, le-a comunicat autorităţilor argentiniene, printr-un prieten, că dr. Josef Mengele îşi are reşedinţa la „Olivas", indicînd şi adresa exactă.

un milion mărci vest-germane [468]. Pe fondul acestei vieți modificate intervine și divorțul de Irene, în 1954, Rolf are 10 ani, cînd are 12 ani își revede tatăl, pretinsul „unchi Fritz" în Elveția, la Engelberg (un detaliu demn de a fi crezut : la despărțirea de Rolf, de Martha Mengele și Hans Sidlmeier, doctorul Mengele îi însoțește la Günzburg, revine în Elveția și de aici pleacă înapoi la Buenos Aires). În anul 1958 are loc la Montevideo, în Uruguay, căsătoria Martha-Josef Mengele (să existe vreo legătură între suma mare trimisă în America de Sud și căsătoria acestora ?). Este și anul în care — după unii — a plecat la Asunción, în Paraguay, unde tocmai a fost reales președinte al țării generalul Alfredo Stroessner ; după alții, însă, ar fi ajuns în Paraguay abia în luna aprilie a anului 1960, după ce a avut anumite încurcături [469] din cauza practicării medicinii fără diplomă (valabilă) și deci neautorizat. În plus, știe că „Interpolul" e pe urmele lui (a fost la curent și cu soarta lui Eichmann), căci, între timp, în iunie 1959, pe numele dr. Josef Mengele a fost lansat cel dintîi mandat de arestare, emis în Republica Federală Germania (vor fi necesari destui ani, pînă cînd mandatul de arestare va ajunge dincolo de Atlantic).

În „Medicii blestemați" [470], Christian Bernadac istorisește : *N-am organizat niciodată o vînătoare jurnalistică după vrăjitorii albi naziști. Prea mulți „fabricanți de senzațional" exploatează misterul din jurul morții lui Hitler sau a lui Bormann de pildă. Mengele trăiește ; sau, mai bine zis, trăia la 30 octombrie 1959* (și încă aproape două decenii după aceea), *cînd serviciile poliției din Asunción, capitala statului Paraguay, îi eliberară un buletin de identitate cu numărul 28 240 și un certificat de bună-purtare. Cel puțin zece ziariști sud-americani au avut în mîinile lor aceste documente. Cea mai meticuloasă*

---

[468] Alte surse denumesc firma „Fadro Farm A.G.". Oricum, un document al poliției din Buenos Aires stabilește că această sumă a fost transferată de către „clanul Mengele" din Günzburg.

[469] Unul din însemnații săi protectori, președintele argentinian generalul Juan Domingo Perón a fost înlăturat de la putere la 19 septembrie 1955 (după aproape zece ani petrecuți în fruntea statului argentinian). Va reveni pentru o scurtă perioadă — după un îndelungat exil în Europa — între 23 septembrie 1973 și 1 iulie 1974.

[470] Apărută la Paris în 1967.

anchetă a fost condusă de Victor Ribeiro, trimisul special al lui „Jurnal Do Brasil". Reporterul a cercetat registrele imigrației și a găsit, sub privirea uluită a directorului Reformei Agrare (în Paraguay, Ministerul Agriculturii este însărcinat să păstreze dosarele de imigrare), *următoarea înregistrare* (la litera „M" în „Registrul general al turiștilor", înregistrarea cu nr. 3 098) :

José Mengele, pașaport german numărul 3 415 574.
Data sosirii : 2 octombrie 1958.
Venit din Buenos Aires.
Reședința : „Hotel Colonial".

Dar asta nu era totul. Ribeiro avu acces la fișierele Prefecturii de poliție. Descoperi mai multe interogatorii. Mengele își transformase prenumele în José, mai paraguayan ca Josef. Se născuse la 16 martie 1911 la Günzburg (Bavaria), căsătorit cu Martha Maria Weil. Fost căpitan, medic, actualmente comerciant ; religia catolică. Fișa de semnalmente conținea aceste amănunte : talia 1,74 m ; părul șaten cărunt (în 1959) ; *ochii căprui deschis ; sprîncenele arcuite ; gura potrivită ; amprente digitale : V 1344 V 4444. Semne particulare : n-are. Și dacă aceste documente mai există la serviciile oficiale din Paraguay, unde pot fi și astăzi consultate, urma lui Mengele s-a pierdut la Asunción. Descoperirea mea de la Santa Domingo*[471] *nu era destul de temeinică pentru a fi reținută. Unde se ascunde genialul medic* (în sens de „geniu al răului") ? *A murit ? Își isprăvește cumva crimele ? Atîtea întrebări fără răspuns.*

---

[471] Aflîndu-se la Santo Domingo, în Republica Dominicană, în luna mai, anul 1965, Christian Bernadac a nimerit în plină revoluție locală. Atunci, găsindu-se într-un adăpost cu un membru al comandoului *Riviera*, pălăvrăgesc. Și astfel luptătorul mărturisește c-a făcut și ziaristică, angajat de un brazilian care era pe urmele unui medic german : Mengele. Din pricina schimbului intens de focuri, Bernadac a ascultat vorbele celuilalt cu o ureche relativ distrată ; mai tîrziu avea să-și aducă aminte că i se spusese : „Ziaristul brazilian căuta să prindă un bărbat de vreo cincizeci și cinci pînă la șaizeci de ani (la data discuției, Mengele trăia și avea 54 de ani împliniți), un metru șaptezeci și cinci, care își spunea José Mengele. Legătura și protectorul său din Santo Domingo era un funcționar de la «Institutos de Formacion Integral»". Ar fi trebuit să-i dea de urmă într-una din coloniile exilaților, însă ancheta n-a ținut decît trei zile, căci brazilianul a aflat că Mengele se reîntorsese în Paraguay.

Dar ceva asemănător cu împrejurările prin care a trecut inițial doctorul Mengele, i s-a întîmplat și S.S-*Obersturmbannführerului* Franz Stangl (același grad cu Eichmann)[472]: în calitate de ex-S.S-ist, grad superior, americanii l-au arestat împreună cu toți cei din aceeași categorie, internîndu-l lîngă Salzburg, în lagărul Marcus W. Orr de la Glasenbach, unde a completat minuțiosul chestionar cu întrebări „încrucișate", demascatoare, însă a știut să se descurce de minune; aici, la Glasenbach, în lagăr, a stat doi ani[473], existență nu tocmai rea, mîncare excelentă, băi de soare, chiar posibilitatea unor companii feminine (soții de-ale ofițerilor superiori naziști, precum și foste *Hilferine* în *KZ*-uri); apoi, transferat în închisoarea din Linz (descoperindu-se, în sfîrșit, c-a fost ofițer de

[472] Fost comandant al *KZ*-ului Treblinka, a activat intens și în *KZ*-ul Sobibor, iar mai devreme a fost comandant adjunct al școlii de antrenament pentru exterminarea „științifică", de la castelul Hartheim (Austria). Despre el spunea Rudolf Franz Ferdinand Höss, ex-comandantul *KZ*-ului Auschwitz: „Comandantul lagărului Treblinka m-a informat că numai în decursul unei jumătăți de an ar fi lichidat 80 000. Sarcina lui consta în principal în lichidarea tuturor evreilor din ghetoul Varșoviei..." Cînd S.S-*Reichsführer-ul* Heinrich Himmler a vizitat Treblinka în primăvara anului 1942, a considerat și el că metodele folosite aici sînt destul de primitive (camere mici în care, prin țevi, erau introduse gazele produse de motoare cu combustie internă, vechi, de unde și repetatele stricăciuni), din care cauză planul exterminărilor prin gazare n-a putut fi îndeplinit. Un raport al Comisiei guvernului polonez, privitor la Treblinka, arată: „La sfîrșitul lunii aprilie 1942, se terminaseră primele trei hale în care urmau să se efectueze asasinatele în masă cu ajutorul gazelor. Puțin mai tîrziu s-au încheiat lucrările la adevărata morgă, cuprinzînd zece săli ale morții. Ea a fost dată în funcțiune la începutul toamnei lui 1942, pentru asasinate în masă". Pînă la urmă *KZ*-ul Treblinka a lichidat 700 000 de ființe (necunoscîndu-se decît aproximativ 40 de supraviețuitori).

[473] Întîmplarea a făcut în așa fel încît Simon Wiesenthal a avut de rezolvat niște treburi în lagărul de la Glasenbach, deoarece colabora cu Comisia pentru cercetarea crimelor de război, C.I.C. și O.S.S., însă fără să știe că Franz Stangl se află acolo, abia mai tîrziu numele acestuia va circula însoțit de fosta-i calitate: comandant al *KZ*-ului Treblinka. Wiesenhal povestește c-a mai dat peste numele lui, în 1948 (așadar, exact în anul evadării și fugii la Damasc), cînd a văzut o listă secretă de decorații acor-

poliție în Austria și lucrase la castelul de la Hartheim, nimic însă despre rolul jucat la Treblinka). Pînă să apuce a fi judecat (număr mare de procese), Stangl evadează pe cînd se află la muncă (reconstruirea oțelăriilor „Voest"-Linz), în ziua de 30 mai 1948, la nici patru săptămîni după ce soția lui, împreună cu cele trei fiice, au părăsit în pripă țara, cu o destinație necunoscută. Prin filiera „Odessa", evadatul a ajuns în Siria, la Damasc, soția și fiicele în Elveția, tîrziu s-au regăsit cu toții în Brazilia. Wiesenthal n-a stat de pomană : culege date, informații, pe lista priorităților lui — *Big Nazis* — se află, la numărul 4, Franz Stangl, iar cînd numărul 1 a fost capturat (Eichmann), vînătorul de naziști i-a înlocuit poza (ținută în permanență pe biroul său) cu cea a numărului 4... Numele sub care se ascundea Stangl în Brazilia : Stengler — ajuns, desigur cu sprijinul organizației „Kamaradwerk" [474], un exemplar funcționar al uzinei „Volkswagen" (Serviciul de întreținere) din Sao Bernado do Campo (São Paulo). Mai multe țări au cerut extrădarea lui, inclusiv Republica Federală Germania. Curtea Supremă a Braziliei a decis, în unanimitate, la 8 iunie 1967, extrădarea în R.F.G., punînd o singură condiție : să nu se ceară condamnarea lui la moarte.

Întrebărilor „fără răspuns" li s-a dat, totuși, o serie întreagă de răspunsuri. Desigur, nu se poate spune că José Mengele o duce prost în Paraguay, dar vestea capturării lui Adolf Eichmann [475] (la 11 mai 1960) nu-i tocmai de natură să-i liniștească zilele și mai cu seamă nopțile.

---

date unor ofițeri superiori S.S. care, în majoritate, primiseră *Kriegsverdienstkreuz* (Crucea pentru merite de război), acordată, de regulă, celor care au dovedit un „curaj depășind datoria", „ajutor acordat unui camarad aflat sub focul armelor", „evadare în împrejurări deosebite de primejdioase", în dreptul numelui Franz Stangl (ca și al altora) însemnări cu creionul „probleme secrete ale Reichului" și „pentru condiții psihice apăsătoare" (für seelische Belastung), ceea ce — după Wiesenthal — însemna, în terminologia nazistă : „pentru merite speciale în tehnica exterminării în masă".

[474] Înființată de foști S.S.-iști după cel de-al II-lea război mondial.

[475] În calitatea lui de *Obersturmbannführer*, Eichmann a trebuit să-i aprobe, la vremea cuvenită, transferul ca *Lagerarzt* în KZ-ul Auschwitz-Birkenau.

Peste toate, argentinienii lansează şi ei — tulburaţi de asemenea de cazul Eichmann — un mandat de arestare pe numele doctorului Mengele. O perioadă grea, şi mai incertă, se anunţă pentru hitleriştii scăpaţi cu fuga dincolo de Ocean. „Îngerul Morţii" nu se pierde cu firea şi are protectori de talie : Werner Jung — fosta căpetenie a partidului nazist paraguayan şi Alexander von Eckstein, colonel în Serviciul secret din Paraguay. Unii pretind că abia aici îi este prezentat dr. Mengele generalului Stroessner, de către von Eckstein, susţinătorii săi îi falsifică certificatul de rezidenţă, astfel încît să dovedească o vechime de 5 ani şi, intervenind şi colonelul Rudel pe lîngă preşedintele Stroessner, acesta dă ordin special ca doctorului Josef Mengele să i se acorde cetăţenia paraguayană. Aici, la Asunción, primeşte cu regularitate dividendele ce i se cuvin de la firma argentiniană a cărui acţionar-coproprietar este. Şi totuşi, pătania cu Eichmann pare să nu-i dea pace, de aceea, într-o bună zi, preferă să dispară din nou, stabilindu-se, pentru scurt timp, la un belgian care-i simpatizează pe naziști, Armand Reinaerts, după care preferă, pe bună dreptate, găzduirea unui bogat fermier de origine germană, Alban Krug, într-o zonă de limbă germană a comunităţii din Hohenau, lîngă Encarnación, probabil deloc întîmplător punct al triplei frontiere naturale dintre Brazilia, Paraguay şi Argentina, graniţă trasată de fluviul Parana. Aici stă — după susţinerile lui Wiesenthal — timp de doi ani, îngrijind bolnavii, ajutînd la strînsul recoltei şi, neîndoielnic, pregătindu-se pentru un „salt" mai departe. Deşi triplă frontieră, ţinutul nu-i prea păzit, sub numele de dr. Fritz Fischer cucereşte şi protipendada de-aici, ca şi autorităţile locale, devenind un personaj cunoscut, stimat, agreat.

În 1961, de asemenea, Procuratura vest-germană află pe căi rămase secrete, că doctorul Mengele călătoreşte prin Elveţia, c-a fost văzut la (sau lîngă) locuinţa soţiei sale, astfel ajunge poliţia elveţiană să acţioneze, supraveghind casa de lîngă aeroport, zi şi noapte, fără rezultat. Simon Wiesenthal dă anumite lămuriri în legătură cu incidentul : după o „pauză" a informaţiilor circulînd subteran, cu privire la „Îngerul Morţii" (perioada coincide cu prinderea şi judecarea lui Eichmann), iată că — în acelaşi an 1961 — se află că dr. Mengele ar fi fost văzut în Egipt. Autorităţile egiptene — avertizate — se grăbesc să-i pună în vedere că trebuie să părăsească, neîntîrziat, ţara ; dar grupul etnic german (condus de un fost S.S-ist

purtînd, altcîndva un grad similar cu Eichmann, cel de *Obersturmbannführer*, pe nume Schwartz) aranjează ca soţii Mengele să fie de urgenţă transportaţi, cu un yacht închiriat, pe o mică insulă din vecinătatea Cretei, Kythnos. Pînă să debarce tot acolo şi urmăritorii dirijaţi de la centru de Wiesenthal, cuplul Mengele s-a îmbarcat la bordul altui yacht, proprietatea unor spanioli, ancorînd la Barcelona, de unde dr. Mengele singur revine la Asunción. Martha Mengele s-a instalat în Elveţia, lîngă Zürich, la Kloten, pe strada Schwimmbad nr. 9, într-o vilă prea puţin arătoasă, situată la doi paşi de aeroport, ceea ce, firește, a trezit suspiciunile „vînătorilor de naziști" : aşadar, părea a fi destul de simplu ca „Îngerul Morţii" să treacă Oceanul cu avionul şi, aterizînd aici, să se strecoare în cîteva minute în casa soţiei... Karl Heinz Mengele, nepotul devenit fiu vitreg prin căsătoria lui Josef Mengele cu fosta lui cumnată („un băiat încîntător, serios... nu mi-ar trece niciodată prin cap să-l fac răspunzător de crimele tatălui său" — S. W i e s e n t h a l) se află de asemenea în Elveţia, continuîndu-şi studiile la Montreux. Informînd autorităţile asupra posibilităţii ca dr. Mengele să apară, cîndva, pe strada Schwimmbad, la numărul 9, Wiesenthal speră ; poliţişti supraveghează vila, inutil. Totuşi, pentru orice eventualitate şi nedorind să aibă de-a face cu un caz la fel de grav ca al lui Eichmann, elveţienii o expulzează pe Martha Mengele, lăsîndu-l în schimb pe Karl Heinz să-şi vadă de studii. Încă o şansă ca „Îngerul Morţii" să cadă în capcană, ratată ! Frau Martha se mută în Tirolul italian, la Merano, unde colonia germană este destul de bine saturată de foşti naziști care ştiu ei de ce nu revin acasă, în Germania.

În sfîrşit, în vara lui 1962, guvernul vest-german îi cere Paraguayului, în mod oficial, să-l aresteze şi să-l expulzeze pe doctorul José Mengele (adresa : Fulgencio Morena nr. 507, Asunción), dar i se răspunde că nu-i posibil, deoarece este vorba despre un „cetăţean paraguayan" care n-a făptuit „nici un act criminal". Negru pe alb, sub semnătură şi cu ştampilele de rigoare. Dr. José Mengele, cetăţean paraguayan, n-a făptuit „nici un act criminal" ![476] El îşi poate duce viaţa mai departe, cu sufi-

[476] Rolf Mengele va avea tăria de caracter să recunoască deschis : „Dacă Germania ar fi cerut cu mai multă vigoare extrădarea lui Mengele, s-ar fi găsit în faţa unor probleme diplomatice certe. După răpirea lui Eichmann, înşişi israelienii deveniseră

cientă îndestulare, în măsura în care dispune de o avere cifrată, la data aceea (estimarea îi aparţine lui Rolf Mengele) de 100 000 dolari (la valoarea acelor ani). Aici, în Brazilia, va sta din 1961 pînă la moarte, în 1979. Dar şi „Îngerul Morţii" are nevoie de „îngeri păzitori : unul va fi acelaşi colonel-aviator Rudel, altul — Wolfgang Gerhard — sub numele căruia va fi îngropat la Embu. El, Gerhard, aranjează cu soţii Gitta şi Geza Stammer, unguri de naţionalitate germană, să-l adăpostească pe Mengele, în schimbul unei plăţi pe care o va efectua Hans Sedlmeier şi le va da posibilitatea să se mute la o nouă fermă (aşa crede Rolf Mengele, căci familia Stammer cu copiii şi doctorul Mengele s-au stabilit în Sierra Negra, la o mică fermă cumpărată de Stammer-i, unde oaspetele acestora se apucă să răstoarne totul cu josul în sus, să renoveze, să administreze, energic şi orgolios. Apoi cuplul Stammer deţine proprietatea altui domeniu mai mare şi mai apropiat de São Paulo (la 40 km), la Cairecas. De astă dată, pentru gazdele sale, dr. Mengele se dovedeşte un coabitant neplăcut, dificil, de nesuportat chiar, deoarece are dese explozii de furie, nu acceptă să fie contrazis în nici un fel şi îşi terorizează gazdele, inclusiv pe copiii Stammer, de a căror educaţie vrea neapărat să se ocupe. Combinaţia Stammer-Mengele supravieţuieşte doar pînă în ziua în care familia care-l adăposteşte pe „Îngerul Morţii", descoperind cu cine are de-a face, aşadar şi de teamă, părăseşte Cairecas-ul, stabilindu-se la São Paulo fără consimţămîntul incomodului oaspete, căruia, totuşi, îi cumpără (desigur cu bani rezultaţi din vînzarea fermei) o locuinţă (cost : 25 000 dolari) modestă, într-o suburbie a oraşului São Paulo, la Santo Amoro ; totodată, îi face cunoştinţă cu familia Bossert, care urmează să se ocupe, de aici încolo, de soarta personajului contradictoriu şi în acelaşi timp captivant[477], capabil să lucreze ore întregi, de plăcere, în grădină, să construiască mobile, o barcă, să

---

circumspecţi, această acţiune de mînă forte fiind denunţată de numeroase ţări".

[477] Alţii susţin că şi legătura cu familia Bossert a făcut-o, aşa cum e şi credibil, Wolfgang Gerhard, unul dintre cei mai importanţi „îngeri păzitori" ai „Îngerului Morţii", cu care, de altminteri, rămîne în legătură epistolară şi după 1975, anul plecării austriacului acasă, pentru a-şi îngriji soţia bolnavă de cancer : Mengele îşi exprimă dezacordul faţă de modul în care este tratată femeia, alteori spulberă — pur şi simplu — prin analize pertinente, poe-

îmbrățișeze copiii, să dea lecții de stilistică prin corespondență (evident, de limbă germană), să-i scrie lui Rolf (prin intermediar) nenumărate scrisori, așadar să-și alcătuiască un univers domestic, pașnic, dar, în același timp, să deplîngă vehement soarta „nefericitei Germania" [478] și, interpretîndu-și propria muncă de cercetare în domeniul biologiei, să tragă — în mod categoric — concluzia că nu există, în realitate, o egalitate a femeii cu bărbatul (așa cum nu există, în concepția lui imuabilă, o egalitate a raselor) [479]. Violența „spadei victorioase" s-a frînt de mult, n-a rămas decît tragica experiență a umanității ultragiate, însă regretele resimțite de doctorul Mengele (acum numindu-se în acte Wolfgang Gerhard, după ce s-a folosit de numele Peter Hochbichler) nu-i tulbură somnul, deși notează în carnetele sale că are coșmaruri, că se visează executat de o ghilotină cu două tăișuri. Altceva îi provoacă îngrozitoarele viziuni : mînia acumulată peste zi, peste ani, căreia — în nici un fel decît așa, inconștient, îi poate ingădui să iasă la suprafață, să erupă — față de istorie, propria istorie și cea a celui de-al III-lea Reich în care a crezut, pe care l-a slujit cu devotament și pricepere. Pe măsură ce înaintează în vîrstă și, inexorabil, spre sfîrși-

---

mele pe care Wolfgang se încumetă să i le trimită spre lectură ; cînd și cînd îi expediază, însă, la Graz, și sume frumușele de bani. Corespondența e paradoxală : un individ își scrie parcă sieși, alter ego-ului, căci expeditorul și destinatarul au același nume. De altfel, datorită faptului că — în cartea de identitate cu poză schimbată — figurează un om cu 14 ani mai tînăr decît dr. Mengele, acesta va fi pus în situația de a nu putea să cumpere un automobil, de a nu putea deschide un cont în bancă sau de a poseda un bun pe numele său propriu, cu alte cuvinte trebuie să se ferească acum, în plus, și de orice banală acțiune care pretinde prezentarea actului împrumutat și modificat.

[478] Îi vor mai fi răsunat în amintire cuvintele lui Hitler, din „Mein Kampf" (1923) : „Strămoșii noștri n-au dobîndit prin rugăciuni, adresate cerului, pămîntul pe care trăim, au trebuit să-l cucerească cu prețul vieții lor. La fel, în viitor, pămîntul și viața poporului nostru nu le vom datora grației divine, ci violenței unei spade victorioase".

[479] Pînă la moarte, probabil, dr. Mengele a crezut că poate, fie și măcar față de sine însuși, să apere onoarea rasei pure, a rasei nordice care ar fi mamă și stăpînă a tuturor raselor de pe Pămînt, desigur, neuitînd că rasismul nazist nu e decît strănepotul pangermanismului de odinioară.

tul vieții, „Îngerul Morții" pare a fi înțeles că șansa revanșei se reduce pentru el substanțial, ceea ce, firește, îi creează stările de agitație, de amărăciune.

Una peste alta, însă cert și din cauza unei proaste ereditați [480], în luna mai a anului 1976, suferind de ateroscleroză, este spitalizat cu o paralizie parțială a părții stîngi [481]. Flegmaticul medic, aflat în postura de pacient, se dovedește a fi un bolnav fragil, pretențios, smiorcăit, noroc cu cuplul Bossert care-l divinizează și-l văd întruna pe cel care, în pofida poreclei purtată absolut pe drept — „Îngerul Morții" — se teme de moarte [482].

---

[480] Și tatăl lui Mengele, ca și bunicul, au suferit de ateroscleroză.

[481] Autorul cărții nu-și poate reprima o asociație de idei : pe rampa de selecționare a transporturilor sosite în *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau, spre *stînga* arăta *S.S-Hauptsturmführerul* medic Josef Mengele locul celor destinați imediat morții. Blesteme ! Cîte blesteme ! Povestind — în autobiografia scrisă în detențiune, înainte de a fi condamnat la moarte — fostul comandant al *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau explică procedeele folosite pe timpul său : „Erau duși de la peron la buncărul I... Aumeier și Palitzsch, precum și cîțiva șefi de blocuri, îi conduceau întreținîndu-se cu ei într-un mod cît mai nepăsător cu putință, întrebîndu-i ce profesiune au, la ce se pricep, anume ca să-i inducă în eroare. Odată ajunși... li se ordona evreilor să se dezbrace. Numaidecît ei intrau liniștiți în camerele destinate dezinfecției, dar pe loc unii începeau să se neliniștească și să vorbească despre moartea prin asfixie. Un fel de panică se producea. Toți evreii care se mai găseau încă afară erau rapid goniți în camerele de gazare, ușile închise în urma lor... Copiii mai mici... intrau în camere jucîndu-se sau făcînd nazuri, cu jucăriile în mînă. Am observat că femeile care presimțeau sau știau ceea ce le așteaptă, aveau curajul, în ciuda spaimei mortale care strălucea în privirea lor, să glumească cu copiii sau să-i îndemne cu blîndețe să intre... Un bătrîn trecînd pe lîngă mine îmi șuflă la ureche cu ură : «Germania va trebui să ispășească din greu aceste masive asasinate ale evreilor»".

[482] Apar drept simple fantezii mărturisirile de mai tîrziu, una făcută de Ines Mehlich (revezi pag. 7), alta făcută de Elsa Gulpian de Oliveira, prin care cele două menajere-prietene lasă să se înțeleagă că, nefiindu-i frică de nimic, nici de moarte, dr. Mengele s-ar fi dus la Bertioga, să înoate, deoarece era perfect conștient că i s-au sfîrșit zilele și înțelegea să acționeze în consecință, demn și curajos.

Relativ refăcut. Dar ateroscleroza — o ştie şi doctorul Mengele — e o boală de lungă durată, ireversibilă, un proces patologic complex, avînd, printre factorii etiologici în afara eredităţii, *modul de viaţă* (încordarea nervoasă, ori bruştele schimbări în starea nervoasă), *tipul constituţional* (metabolism mai lent, hipertensiune)... Comunicarea, fie şi doar aşa, prin scrisori, îi face bine, îl linişteşte în două moduri: pe de-o parte poate să-i împărtăşească altuia ceea ce are pe suflet, pe de altă parte se simte util şi îşi bombardează fiul cu sfaturi, cu mustrări: afirmă că-i „prea superficial" (deoarece studiile de Drept ar dura prea mult, Rolf neprezentîndu-şi încă teza de doctorat), deplînge faptul că-l ştie trăind „într-o Germanie de prăvăliaşi pseudocosmopoliţi". Oricum, o dată cu bătrîneţea şi boala, opiniile lui Mengele se radicalizează, suferind, parcă, o centrifugare. Speră şi insistă să-şi vadă băiatul, rugîndu-l să vină să-l viziteze. Notează în carnet: „Anul 1977 este un an bun. În sfîrşit, vizita atît de îndelung dorită se va produce". Rolf s-a decis: părintele său a suferit doar un prim atac cerebral. Pentru tînăr va fi de neînţeles cum de a ajuns Josef Mengele, în ultimul deceniu, un om părăsit la periferia vieţii, temător, lipsit de suficiente mijloace materiale şi de somn? Orgoliu nemăsurat în raport cu ceea ce, de la sine, natura înfăptuieşte? Încă o probă a atitudinii sale narcisiste, aproape maladive? Ca un actor îmbătat de luminile rampei, el nu poate, nu înţelege, nu vrea să părăsească scena vieţii.

În plăcuta lună mai 1977, tatăl şi fiul se revăd, se îmbrăţişează şi stau de vorbă îndelung, într-o casă mică, galbenă, de la periferia São Paulo-ului (adresa exactă: Alvarenga 5555)[483]. Dar nu mai înainte ca, încă de la apariţia lui Rolf (el va povesti) să-i atragă atenţia:

— Doar n-ai să crezi, totuşi, ce se scrie despre mine!

Au destule subiecte de conversaţie, printre care — se înţelege — logodnica tînărului, dr. Mengele felicitîndu-şi fiul pentru alegerea făcută:

— E prima oară cînd cineva din clanul nostru şi-a căutat o fată de la nord de Main[484].

Şi se mai bucură fiindcă viitoarea lui noră s-a născut în dublu exemplar: are o soră geamănă. În dar îi va

---

[483] Revezi pag. 385—386.

[484] Este vorba despre rîul Main, curgînd prin Bayreuth şi Frankfurt, afluent al Rinului. 524 km. Aprecierea se referă şi la faptul că logodnica este o adevărată nordică germană.

trimite un smarald de cîteva carate și un ceas de mînă de aur. Cînd și cînd, tatăl și fiul fac plimbări împreună, scurte sau mai lungi. La ora încheierii întrevederii lor — una din atît de puținele întîlniri și atît de nesfîrșitele despărțiri — ei se separă, pentru totdeauna, în pripă, pe aeroportul din São Paulo, cel care rămîne fiind mai temător decît oricînd că poate fi descoperit [485]... N-a fost găsit pînă la moarte : 7 februarie 1979.

Temerea „Îngerului Morții" de-a nu fi capturat, ca Eichmann sau alții, are îndreptățite motive de a-i pune la încercare nu numai instinctul de conservare, ci și abilitatea, inteligența, versatilitatea. Simon Wiesenthal povestește [486] cîteva dintre ocaziile pe care „vînătorii de naziști" le-au ratat de-a lungul timpului :

• În preajma Crăciunului 1963, un informator elvețian i-a comunicat unui austriac că tînărul student Heinz Karl Mengele a plecat la Milano, spunîndu-le colegilor că are întîlnire cu cineva din familie, care trăiește peste Ocean ; scrisoarea, expediată din Montreux, prinsă în vîrtejul epistolar al sărbătorilor, întîrzie, deși a fost trimisă „par avion" la 22 decembrie, ajunge la destinație în 28 decembrie, numaidecît i se transmite informația lui Wiesenthal, acesta ia primul avion spre Milano, știind și hotelul la care urma să tragă nepotul-fiul lui Mengele, pentru a-și întîlni unchiul-tată adoptiv ; unde află că, într-adevăr, signor Gregor-Gregory (pașaport spaniol ?) locuise acolo pînă în urmă cu... două zile ;

• În anul următor, la hotelul „Tirol" (din vecinătatea Hohenaului, colonie germană înstărită în Paraguayul răsăritean), dr. Mengele își petrece week-endul, noaptea-i călduroasă, dar întunecată, prielnică acțiunii puse la cale de șase dintre cei 12 membri ai unui „comitet" alcătuit exclusiv din supraviețuitori ai lagărului de la Auschwitz (cîțiva se îmbogățiseră și cheltuiseră mari sume de bani în vederea prinderii foștilor călăi și aducerii lor dinaintea tribunalului) ; cei 6 călătoriseră într-adins pînă în Ame-

---

[485] Pentru stabilirea itinerariului „Îngerului Morții" am folosit cronologia întocmită de Mark Wurm (în „Response", 1985, august), pe baza datelor noi, apărute în presa mondială, precum și suita de articole din revista vest-germană „Bunte", rezultat al mărturisirilor lui Rolf Mengele și a întregului material documentar pus de el la dispoziție.

[486] În „Asasinii printre noi" (Paris, 1967).

rica de Sud, pentru a-l captura pe Mengele, deoarece se pregătea, tocmai, la Frankfurt-pe-Main, „Procesul Auschwitzului", unde, din păcate, incriminați vor fi doar 21 SS-iști de la Auschwitz, din cei 3 000 de „Îngeri ai Morții" implicați în genocidul de-acolo. Cei 6 au făcut cum au făcut și, înainte de ora unu noaptea, au năvălit în holul „Tirolului", au urcat în goană scara și au forțat ușa camerei 26 : nimeni ! Dr. „Fritz Fischer" coborîse în grabă, cu doar zece minute mai devreme, după ce primise un telefon (atît de zorit fusese încît își pusese costumul peste pijama) ;

• Tot în 1964, Wiesenthal află că sănătatea lui Mengele începuse să se deterioreze, avea 53 de ani, hăituiala își dădea roadele, îi lipsea familia, nu se descurca singur nici în gospodărie, motiv pentru care cei de-acasă, de la Günzburg, se pregăteau să-i expedieze peste Ocean o *Hausfrau* capabilă și total demnă de încredere ; astfel i-a încolțit în minte „vînătorului de naziști" ideea ca, avînd în vedere repetatele eșecuri în încercarea de a-l prinde pe Mengele prin atacuri directe, pe „căi scurte", se cuvine, poate, să fie folosită o cale mai ocolită, însă, posibilă, mai sigură ; și cum, tocmai atunci, o nemțoaică pe care o numește fictiv Frau María, îl frecventează în perioada amintită, el îi propune să se infiltreze în Günzburg și, cîștigînd încrederea celor de-acolo, să ajungă în casa lui Mengele din America de Sud ; Frau Maria acționează inteligent, se duce la Günzburg, ia legătura cu cei în cauză (după o serie întreagă de „puneri în scenă"), totul pare pornit cu dreptul, dar, pînă la urmă, fără vreo explicație, oamenii ei de legătură dispar și întregul proiect cade.

• Exact în perioada desfășurării ședințelor „Procesului de la Auschwitz", procurorul general vest-german, Fritz Bauer, declară reprezentanților presei că dr. José Mengele, în legătură cu care se bănuiește c-ar locui prin Paraguay, este sigur una și aceeași persoană cu fostul medic-șef al lagărului Auschwitz. Consecvent principiilor sale, guvernul de la Eonn, prin ambasadorul său la Asunción, Eckhard Briest, a repetat cererea de extrădare, în cadrul audienței speciale solicitate chiar la președintele Alfredo Stroessner, care, scos din sărite, a bătut cu pumnul în masă, urlînd :

— Dacă nu încetați cu povestea asta, voi rupe relațiile diplomatice cu Republica Federală Germania !

De pomană a încercat ambasadorul să explice c-a primit instrucțiuni exprese cu privire la Mengele, generalul i-a interzis să continue :

— Nu vreau să mai aud nici un cuvînt ! N-am să mai tolerez multă vreme acest lucru.

După cîteva săptămîni — relatează Wiesenthal — revista „Der Spiegel" a publicat discuția Stroessner—Briest, iar președintele paraguayan, temîndu-se c-a întins prea mult coarda, își schimbă părerea, sub influența ministrului său de Externe : „Generalul Stroessner a hotărît să nu-și mai asume răspunderea cazului Mengele și să-l trimită în Paraguayul răsăritean. Se pare că el trăiește într-o regiune strașnic păzită, unde nici un străin nu poate pătrunde. Afacerea Mengele a fost mai tîrziu discutată la Caracas, în Venezuela, în cadrul unei conferințe a Interpolului. Doctorul Frederico Nicholas Fernandez, directorul Interpolului din Rio de Janeiro, a spus că, după cîte știa, Mengele se ascunde în junglă, lîngă frontiera Paraguayului. Dar Paraguayul nu face parte din Interpol, așa că nu există posibilitatea unei intervenții directe. Doctorul Fernandez avea dreptate. Mengele trăiește ca un adevărat deținut într-o zonă militară izolată, între Puerto San Vincente și fortăreața Carlos-Antonio-Lopez, situată la graniță, pe autostrada Asunción-São Paulo, lîngă fluviul Parana. Doar două căi duc spre această casă izolată. Amîndouă sînt patrulate de soldați și polițiști paraguayeni care au ordin să oprească toate mașinile și să împuște pe oricine ar încălca dispozițiile primite. Și, pentru cazul în care poliția ar da greș, Mengele dispune de patru gorile, paznici personali înarmați pînă-n dinți, echipați cu walkie-talkie. El îi plătește din buzunarul propriu..."

Dar la data la care se dau dezmințiri, asigurări, precizări, doctorul Mengele se află de mult, din 1961, în Brazilia, sub aripa ocrotitoare a lui Wolfgang Gerhard locuind la soții Stammer. Problema circulației de colo, colo, pe o axă de intens trafic cum este autostrada Asunción—São Paulo, nu naște nici o dificultate. „Îngerul Morții" își salută urmăritorii din mers.

Culisele memoriei (27)

În primăvara anului 1986, sub patronajul juriștilor antifasciști, s-au deschis la Hamburg lucrările unui proces sui-generis : deși acuzații n-au putut fi prinși pînă la data respectivă, o instanță de judecată a dezbătut cazul asasi-

nării a 20 de copii-deținuți, toți evrei, în ultimele zile ale existenței celui de-al III-lea Reich. Președintele „Tribunalului internațional" astfel constituit, Martin Hirsch, a fost judecător al Curții constituționale vest-germane. Părinții victimelor, martori, experți, au luat cuvîntul la bară, încercînd să lămurească împrejurările exacte ale spînzurării, într-o pivniță a *KZ*-ului Neuengamme, a celor 20 de copii asupra cărora naziștii făcuseră experiențe inumane. Trupele Aliate urmau să sosească la fața locului, dintr-o clipă într-alta, iar torționarii voiau să înlăture „probele" crimelor făptuite de ei (în aceeași pivniță, cu puțin timp înainte, fuseseră exterminați și 24 prizonieri sovietici de război, împreună cu 4 membri ai rezistenței olandeze și franceze). Președintele instanței, Martin Hirsch, a ținut să sublinieze faptul că, în absența acuzaților, nu se poate vorbi despre un proces adevărat, dar adevărul va triumfa și aici, cu putere de simbol : niciodată asemenea crime să nu mai poată fi făptuite în viitor.

Un simbolic proces al lui Josef Mengele s-a ținut — în mai 1985 — la Ierusalim. La data aceea, „Îngerul Morții" era de peste șase ani decedat. „Canalul 13" — al televiziunii paraguayene — difuza, în același an, semnalmentele celui care își dormea somnul de veci în cimitirul de la Embu : o bandă video de două minute, vorbită în limba spaniolă, pe care renumita „vînătoare de naziști" Beate Klarsfeld a ținut s-o aducă. Imaginile arată un om cu trăsături regulate, părul pieptănat peste cap. Nu pare a fi deloc altul decît medicul în uniformă care primea, la rampa *KZ*-ului Auschwitz, convoaiele morții. Destul de curînd se află cine se ascunde, pînă și în groapă, sub un alt nume — Wolfgang Gerhard — și, în locul celui urmărit cu atîta acerbitate, nu pot fi decît exhumate... 208 „piese" (osoase) : *Josef Mengele !* Cu doar o săptămînă mai devreme, revista franceză „Le Point" publică : „Mengele are 74 de ani [a murit cu puțin înainte de a împlini 68 de ani]. El a fost văzut, anul trecut, în Paraguay. Mai există ? Simon Wiesenthal crede că da. Autoritățile de la Asunción afirmă că nu". De astă dată nu mințeau.

Dar cum s-ar fi comportat dr. Josef Mengele în instanță ? Oare ar fi pledat și el (mai mult ca sigur) precum Eichmann, ca „nevinovat", afirmînd sus și tare : „N-am fost niciodată amestecat în asasinarea evreilor. N-am omorît niciodată un evreu, ca de altminteri un neevreu — eu n-am omorît niciodată o ființă umană. N-am ordonat niciodată să fie omorît un evreu sau un neevreu. Eu n-am

făcut-o" (e drept că, mai tîrziu, susținerea poate fi nuanțată astfel : după opinia sa, poate fi acuzat doar că a „încurajat și contribuit la" anihilarea evreilor, ceea ce a fost — însă atenție ! procesul lui Eichmann s-a desfășurat la Ierusalim — „una din cele mai mari crime ale istoriei umanității". Cu siguranță că Mengele, însă, n-ar fi vorbit așa, din clipa în care și-ar fi dat perfect de bine seama că, pentru el, nu există nici o altă ieșire din încurcătură decît ștreangul (ca la Auschwitz : ieșirea numai pe coș !). Și, dac-ar fi fost condamnat la spînzurătoare, tot ca Eichmann, cum s-ar fi purtat în ultimele clipe, urcînd treptele eșafodului ? Pentru că ei, S.S.-iștii, cereau întotdeauna victimelor lor să se lase conduse fără să crîcnească la ștreang : „Triumful S.S-iștilor cerea ca victima torturată să se lase dusă la ștreang fără să protesteze, ca ea să se renege și să se abandoneze într-un asemenea grad, încît să înceteze a-și mai afirma identitatea. Și asta nu era ceva gratuit. Nu în mod gratuit, din pur sadism, oamenii S.S-ului cereau înfrîngerea lui. Ei știau că sistemul care constă în distrugerea victimei înainte ca ea să urce pe eșafod... este, fără comparație, cel mai bun lucru pentru cine vrea să mențină un popor întreg în sclavie, într-o stare de supunere. Nimic nu-i mai cumplit decît aceste procesiuni de ființe umane mergînd la moarte ca niște manechine" [487].

Dar l-ar fi găsit confrații săi întru Esculap, așa cum s-a întîmplat cu Eichmann, „normal", șase psihiatri [488] dînd același verdict, altminteri... condamnabil ? S-ar fi folosit Mengele, ca Eichmann, de minimele/măruntele sale gesturi de omenie, pe care fostul *S.S-Obersturmbannführer* nu s-a rușinat să le citeze în clipa judecății ; în 1943, cînd „soluția finală" era în plină desfășurare, un unchi de-al lui, prin alianță, socotit, după legile rasiale de la Nürnberg, un „jumătate evreu", l-a vizitat cerîndu-i o autorizație de emigrare în Elveția : „Firește că i-am dat-o. Același unchi veni să mă vadă pentru a-mi cere să intervin în favoarea unui anumit cuplu de evrei. Nu amintesc aceste fapte decît pentru a arăta că, personal, eu nu-i dușmăneam pe evrei, deoarece am fost crescut, atît de către mama mea, cît și de către tatăl meu, în cel mai pur spirit creștin".

---

[487] David Rousset, fost *Häftling* în KZ-ul Buchenwald — în „Zilele morții noastre".

[488] Unul dintre ei adaugă : „Mai normal, în orice caz, decît sînt eu însumi după ce l-am examinat".

Eichmann a inspectat *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau (întins pe 4 662 hectare, lagăr de exterminare, însă și imensă închisoare, putînd să deţină 100 000 de oameni, adăpostind tot felul de prizonieri, evrei și neevrei, slujitori ai bisericii, borfași, speculanţi etc.), înainte ca acolo să fi ajuns, direct de pe front, ca *Lagerartz*, Josef Mengele. Pesemne că, dac-ar fi fost acolo, nici n-ar fi avut cinstea să-l însoţească pe *Obersturmbannführer* pe parcursul vizitei. Ierarhia își are legile ei inflexibile pînă și într-un *Konzentrationslager* și, uneori, și atunci cînd păcatele se plătesc : Eichmann l-a premers în moarte, conform gradului și funcţiei, pe Mengele, deși stînd strîmb și judecînd drept, poate că s-ar fi cuvenit ca, de astă dată, amîndoi să fi împărtășit, simultan, aceeași soartă.

CRIMĂ ȘI RENTABILITATE

În instanţă, la Nürnberg, în ziua de 6 mai 1946, acuzatorul Thomas J. Dodd — în cadrul depoziţiei lui Walther Funk [489] — ajunge să-l întrebe la un moment dat :

T.J.D. : Cînd aţi început să faceţi afaceri cu S.S-ul ?

W.F. : Afaceri cu S.S.-ul ? N-am făcut niciodată asemenea lucruri.

T.J.D. : Un moment. Aţi auzit vreodată ca în seifurile unei bănci să se depună dinţi de aur ?

W.F. : Firește că nu.

T.J.D. : Totuși, banca pe care aţi condus-o a primit astfel de depuneri din partea S.S.-ului ?

W.F. : Nu cunosc acest lucru.

La rugămintea acuzatorului, interogatoriul este întrerupt, pentru a fi proiectat în sala de judecată un film turnat chiar în momentul ocupării Băncii Reichului (durata : 15 minute). Imaginile care se succed înfăţișează nenumărate seifuri sigilate, rînd pe rînd deschise acum de militari. Prin transfocare înainte se înregistrează pe pe-

[489] Unul din conducătorii partidului nazist. Consilier economic al lui Hitler (între 1932—1945), deputat național-socialist în Reichstag, directorul presei, secretar de stat la Ministerul Informaţiilor și Propagandei, ministru al Economiei, apoi ministru al Economiei în Prusia, președintele Băncii Reichului, plenipotenţiar pentru economie, membru în Consiliul ministerial al apărării Reichului.

liculă ce anume conţin seifurile, unul după altul : dinţi de aur, ochelari cu rame de aur, bijuterii şi tot felul de obiecte din aur. Cînd perdelele de la ferestre sînt din nou trase de-o parte, acuzatul simte privirea sfredelitoare a acuzatorului îndreptată asupra sa, rosteşte fără a mai aştepta să fie întrebat :

— N-am ştiut nimic despre toate astea.

Naivitate sau naiv mod de a te apăra ? Rămîne de văzut. Acelaşi Thomas J. Dodd şi-a pregătit din vreme piesele acuzării, invulnerabile : el produce în instanţă depoziţia lui Emil Puhl, fost vicepreşedinte al Băncii Reichului, făcută în închisoarea de la Baden-Baden [490], citind extrase dintr-însa : „În vara anului 1942, preşedintele băncii şi ministrul economiei, Walther Funk, a stat de vorbă cu mine şi ulterior cu d-l Friedrich Wilhelm, un membru al direcţiunii băncii. Mi-a spus că a ajuns la o înţelegere cu Reichsführerul Himmler privind păstrarea în bancă a unei cantităţi de aur şi de bijuterii ale S.S-ului. Mi-a indicat să iau legătura, în această chestiune, cu Pohl [491], şeful secţiei economice a S.S-ului, care răspundea de

---

[490] Avocatul lui Walter Funk a cerut să fie citat în instanţă, ca martor al apărării, Emil Puhl, descris de Funk drept „un om onest şi de caracter". Avocatul credea că Puhl a izbutit să fugă din Germania, poate în Portugalia, poate în America de Sud, neştiind că el fusese reţinut la timp de *M.P*-ul american.

[491] *S.S.-Obergruppenführerul* a fost şeful Serviciului central economic şi administrativ S.S. *(W.V.H.A.)*, înfiinţat la sfîrşitul lunii aprilie 1942 (deci după ce, la Wannsee, a fost adoptată „soluţia finală". Dar tot el a condus, anterior, Secţia administrativă a *R.S.H.A*-ului. Din scrisoarea pe care i-a adresat-o *S.S-Reichsführerului* Heinrich Himmler, la 30 aprilie 1942, relese limpede că, în concepţia sa, războiul nu trebuie să ducă la dizolvarea universului concentraţionar, ci se cuvine să integreze *KZ*-urile în complexul societăţii industriale germane. La scrisoarea amintită se afla anexat şi ordinul prin care Pöhl comunica tuturor comandanţilor de lagăre următoarele : „Comandantul lagărului este singurul răspunzător de folosirea mîinii de lucru disponibile. Această folosire se cuvine a fi totală în adevăratul înţeles al cuvîntului, cu scopul de a se obţine maximum de randament. Timpul de lucru nu trebuie limitat. Limitele acestuia poate să depindă de tipul de muncă ce se execută. Orarul va fi fixat de comandant. Toate cauzele care pot micşora orarul de muncă vor fi reduse la minimum. Pauza pentru masa de prînz trebuie să fie cît mai scurtă". Astfel, comandanţii de lagăre deveneau şi *Betriebsleiter* [condu-

administrarea, din punct de vedere economic, a lagărelor de concentrare. L-am întrebat pe Funk de proveniența aurului, și a bijuteriilor, a banilor și a altor obiecte care urmau a fi depuse la bancă de către S.S. Mi-a spus că este vorba de averi confiscate în regiunile ocupate din răsărit și mi-a cerut să nu mai pun alte întrebări. Printre obiectele depuse de S.S. la bancă erau bijuterii, ceasuri, rame de ochelari, stilouri și alte asemenea obiecte de aur în cantități imense, confiscate de S.S. de la evrei, de la victimele din lagărele de concentrare și de la alte persoane. Am aflat acest lucru datorită faptului că oamenii S.S-ului căutau să transforme tot materialul acesta în bani peșin, solicitînd de aceea, cu aprobarea și știrea lui Funk, ajutorul personalului băncii. În exercitarea îndatoririlor mele, inspectam din timp în timp seifurile băncii și am văzut obiectele păstrate în ele. Și Funk inspecta din cînd în cînd seifurile, tot în exercițiul funcțiunii. Din însărcinarea lui Funk, banca deschisese și un cont curent, ajungînd pînă la urmă la un fond de 10-12 milioane de mărci care stătea la dispoziția secției economice a S.S-ului, în scopul finanțării producției în fabricile conduse de S.S, cu mînă de lucru din lagărele de concentrare".

Walther Funk rămîne pe poziție :

— Depoziția lui Puhl este contrară adevărului și cer ca el să compară aici, în fața Tribunalului.

---

cători de întreprindere, primind un al doilea salariu, pe lîngă cel de comandant *S.S.* al *KZ*-ului]. Printre zecile și sutele de *kommandouri* înființate ca urmare a ordinului lui Pöhl se numără și *kommandoul* Buna-Monowitz constituit la Auschwitz-Birkenau, pentru I. G. Farbenindustrie, fabricînd cauciuc sintetic. Fostul comandant al lagărului, Rudolf Franz Ferdinand Höss, scria în autobiografia sa redactată în detențiune, pînă să fie executat : „Kommandourile de muncă au devenit în mod premeditat locuri de exterminare a unor enorme mase de oameni. De la Auschwitz au fost trimiși zeci de mii de evrei la noile unități ale industriei de război. În felul acesta ei au nimerit din lac în puț. Noile construcții, mizerabile și ridicate în mare grabă, ofereau un spectacol cu adevărat dezolant. La aceasta se adăugau munca extrem de grea, ieșită din comun, și rațiile alimentare în necontenită scădere. Dacă acești deținuți ar fi fost trimiși direct în camerele de gazare de la Auschwitz, multe chinuri le-ar fi fost cruțate. Ei au murit în foarte scurt timp, fără să fi adus vreo contribuție esențială la eforturile impuse de război sau, cel mai adesea, nici una".

Admiţîndu-se cererea acuzatului, martorul Emil Johann Puhl va apărea, peste cîteva zile, în instanţă. 15 mai 1946. Audierea începe. Avocatul lui Funk încearcă, în fel şi chip, să-l încurce pe fostul vicepreşedinte al Băncii Reichului, însă acesta se descurcă, fără a încerca, neapărat, să iasă basma curată, deoarece şi rolul său în colaborarea cu S.S-ul este notoriu [492]. De regulă, sistemul bancar implică păstrarea secretului operaţiunii. În cazul Funk-Puhl-Pohl s-a procedat cu o precauţie sporită : S.S-ului nu i s-a deschis un cont special, ci totul a fost depus pe numele unui anume Melmer, funcţionar al S.S-ului, deci întreaga afacere părea a fi o treabă de ordin particular. Apărătorul lui Walther Funk, dr. Sauter, îl întreabă pe martorul adus din închisoare de la Baden-Baden :

— Aţi vizionat filmul ?

— Da.

— Aţi recunoscut limpede ceea ce se arată în film ?

— Da.

— Îmi spuneţi şi mie ce aţi văzut ?

— Da. Imaginile au fost luate în faţa seifurilor băncii noastre din Frankfurt-pe-Main. Prin geamurile uşilor se puteau vedea seifuri închise. Acest aspect îl oferă toate camerele cu depozite ale băncilor. În faţa seifurilor erau înşirate recipiente în care se aflau felurite obiecte : monezi, bijuterii, perle, argint, ceasornice...

Emil Johann Puhll confirmă mărturiile sale anterioare şi gradul de responsabilitate al lui Walther Funk în aranjamentul făcut cu S.S-ul, în vederea ascunderii valorilor jefuite în seifurile Băncii Reichului. Funk s-a ridicat de mai multe ori, în boxă, pentru a obţine cu-

---

[492] Un subaltern pe nume Thomas, a declarat că — în septembrie 1942 — Emil Puhl l-a convocat în biroul său, pentru a-i atrage atenţia : „Cele ce se petrec în camerele speciale constituie o afacere strict secretă. Nu aveţi voie să răspundeţi la nici o întrebare în legătură cu aceasta şi nici să vorbiţi despre ea". Acelaşi Thomas mărturiseşte : „Unul din faptele care ne-a îngăduit să bănuim orginea depunerilor a fost un pachet care purta inscripţia «Lublin». Aceasta se petrecea la începutul lui 1943. Au urmat alte colete ştampilate «Auschwitz». Ştiam că aici e amplasat un lagăr de concentrare. În sfîrşit, coletele ulterior depuse cuprindeau numai dinţi de aur, ceea ce demonstra că era vorba de o operaţiune pe scară largă".

vîntul, vrînd desigur să-l contrazică pe martor, însă nu i s-a îngăduit asta[493]. Apare la bară, adus în stare de detenție, și fostul *S.S-Obergruppenführer* Oswald Pohl care, lărgind cadrul depoziției, vorbește despre latura economică a activității S.S-ului : „Colaborarea dintre serviciul meu și șeful Băncii Naționale a început în anul 1941 sau 1942, pornind inițial de la obiectele de îmbrăcăminte ale persoanelor ucise în lagărele de concentrare. Pe acea vreme am primit ordin de la Reichsführerul S.S. și al poliției germane, Heinrich Himmler, superiorul meu, să iau legătura cu ministrul Economiei Reichului, Walther Funk, spre a obține o repartiție mai mare de material textil pentru uniformele S.S-ului. Himmler mi-a indicat să-i solicităm lui Funk un tratament privilegiat. Ministerului Economiei i se trimiteau din lagărele de concentrare multe obiecte de îmbrăcăminte. Ele proveneau din lagărul de exterminare de la Auschwitz și din alte lagăre de exterminare și erau predate apoi serviciilor de resort pentru haine vechi". Telalii celui de-al III-lea Reich ![494] În concluzia instanței, prin sentință, se stabilește : „Tribunalul consideră că fie a știut ce fel de obiecte erau depuse la bancă, fie a închis în mod intenționat ochii, spre a nu ști nimic... În ciuda faptului că Funk a deținut funcții înalte, n-a fost totuși niciodată o figură marcantă în cadrul diferitelor programe la care a colaborat". A fost condamnat, așadar, la doar 20 de ani de închisoare, deși el însuși se aștepta la o pedeapsă capitală, de care a be-

---

[493] Seara, cînd psihologul legist american Gustave M. Gilbert face turul celulelor, Walter Funk constată cu aerul că are ce-i reproșa martorului de peste zi : „Cît de nerecunoscători sînt oamenii ! Pe acest Puhl eu l-am numit în importantele funcții, iar acum aruncă vina asupra mea".

[494] Valori imense se acumulau astfel, prin strîngerea tuturor bunurilor pe care deportații le aduceau cu ei, uneori involuntar (părul, dinții de aur, protezele ortopedice, ochelarii de aur etc). Într-un raport întocmit de *S.S-Gruppenführerul* Globocnik — adresat lui Himmler — se arată că : „Valoarea totală a obiectelor dobîndite se ridică, potrivit listei [kilometrice] anexate, la suma de 180 000 000 mărci. Obiectele au fost însă evaluate la valori minime, așa încît valoarea totală trebuie să fie în realitate dublă. Totodată s-a făcut abstracție de mărfurile rechiziționate, aflate într-o stare precară, precum textilele ; or, numai din acestea a beneficiat industria germană de 1 900 vagoane". Bineînțeles, în total intrau și bunurile luate cu de-a sila din teritoriile ocupate.

neficiat în schimb Oswald Pohn, prin sentința pronunțată la 3 noiembrie 1947, de către Tribunalul Militar american nr.11, de la Nürnberg, în procesul funcționarilor care au ținut de Oficiul Central de Economie și de Administrație al S.S-ului.

Într-un fel și doctorul Mengele, aflat pe rampa de sosire a transporturilor, ca selecționer, era implicat în întreg angrenajul atît de bine pus la punct pentru a-i extermina pe deportați și, în același timp, pentru a scoate maximum de profit din crima colectivă practicată. Iată-l din nou pe fostul comandant al *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau, Höss, explicînd : „În timpul descărcării convoaielor de evrei, toate bagajele rămîneau pe peron pînă cînd toți evreii erau conduși în lagăr sau la locul de exterminare. Echipe speciale de transport cărau atunci bagajele". Efectele victimelor erau duse și clasate, înmagazinate în celebrele depozite poreclite, cu umor jalnic, „Canada" (înstărit, iluzoriu · ținut !), fiind de fapt *Effektenlagerul* deservit de *Aufräumungskommando* — comando de ordine ocupîndu-se, aici, de trierea lucrurilor celor trimiși la camerele de gazare, și care acționa în sectorul „Canada" : „*Canada I* nu pridideа să trieze efectele. Deși se construiau fără încetare hangare și barăci suplimentare în care prizonierii selecționau lucrurile ziua și noaptea, cu toate că numărul celor ce munceau a fost necontenit sporit, și că, în fiecare zi, vreo douăzeci de vagoane erau încărcate cu materiale astfel triate, alte noi grămezi de bagaje se ridicau. În 1942 s-a construit magazia *(Effektenlager) Canada II* la marginea de vest a sectorului blocului II la Brzezinka... Treizeci de barăci noi fură umplute complet, la maximumul capacității lor, dar enorm maldăre de bagaje netriate se adunau între barăci. Deși efectivul echipelor de muncitori spori, nu era vorbă să dai de capătul acestei însărcinări în cursul diferitelor acțiuni care durau de la 4 la 6 săptămîni... Hainele și încălțămintea erau supuse unor examinări speciale, pentru a fi găsite obiectele de valoare care puteau fi ascunse... apoi erau înmagazinate sau trimise în lagăr pentru completarea veșmintelor prizonierilor... O mare parte a veșmintelor era dată asistenței sociale pentru evacuați și, mai tîrziu, pentru victimele bombardamentelor aeriene. Cantități considerabile de efecte fură trimise în marile întreprinderi de armament, pentru muncitorii străini... Banca Reichului avea o secție care nu se ocupa decît de obiectele obținute în cursul acțiunilor antievreiești... bi-

juteriile şi devizele erau vîndute în Elveţia şi piaţa bijuteriilor era inundată".

În preajma evacuării *KZ*-ului Auschwitz-Birkenau, torţionarii au dat foc depozitelor „Canadei" (şase dintre ele n-au apucat să fie incendiate, într-însele găsindu-se la eliberarea lagărului: 348 820 costume bărbăteşti, 836 255 veşminte de damă, 5 525 perechi pantofi de femeie, 38 000 perechi pantofi bărbăteşti, 13 964 covoare, precum şi respectabile cantităţi de periuţe de dinţi, pensule de ras, ochelari, proteze, tot felul de ustensile de menaj sau îmbrăcăminte pentru copii. [495]

Întreaga acţiune de jefuire a bunurilor celor exterminaţi are şi un nume de cod care, în intenţia iniţiatorilor, trebuie nu numai să camufleze operaţiunea, ci şi să simbolizeze un „legitim act" de răzbunare: „Acţiunea Reinhard" — în memoria lui Heydrich Reinhard, asasinat la Praga de către rezistenţa cehă. Aşadar, oamenii „zburau prin coş", dar supravieţuiau aurul, părul, ochelarii, protezele, hainele, încălţările, pămătufurile de ras, păpuşile... Drumul de la rampa de selecţionare pe care dr. Mengele arăta stînga sau dreapta, direcţia morţii sau direcţia unei temporare vieţi, pînă la camera de gazare şi apoi incinerare, ţinea în total doar 20 (douăzeci) de minute. Eficienţă! [496] un singur crematoriu — din cele

---

[495] Într-o dare de seamă întocmită de S.S-*Oberscharführerul* Reichenbach, descoperită într-un dosar, se precizează că, în 46 de zile (intervalul 1 decembrie 1944—15 ianuarie 1945) din *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau au fost expediate în Reich îmbrăcămintea şi lenjeria a 99 922 copii, a 192 652 femei, a 222 262 bărbaţi. Etichetele cu mărcile de fabrică probează că obiectele găsite în magaziile „Canadei" provin din aproape toate ţările ocupate de către Wehrmacht. Dar rentabilitatea se măsura şi după alte criterii, căci exista şi *W.V.H.A.*-ul (Wirtschafts-und Verwaltungshaupamt — Serviciul exploatării economice a deportaţilor), care obţinea zilnic un venit de ordinul a 1 000 000 de mărci (de la Auschwitz — 35 000—40 000, de la Oranienburg — 120 000 etc). Procesul de producţie german de pe cuprinsul Guvernămîntului General tutelat de Hans Frank i-a adus celui de-al III-lea Reich un beneficiu de 180 milioane de mărci. În schimb, pentru că ghetourile de pe acelaşi teritoriu, în număr de 55, nu erau cuprinse în procesul de producţie german, locuitorii acestora au fost expediaţi la Auschwitz, în special pentru a fi gazaţi.

[496] Revezi pag. 77.

patru aflate la Auschwitz — are capacitatea de 5 000 trupuri zilnic, deci 20 000 la un loc. Pe zi. Cenuşa şi praful de oameni sînt transportate rapid, cu autocamioanele, pînă unde curge în apropiere, Vistula. Urmele dispar. Fluviul de cenuşă curge în aval. Rentabilitatea creşte, beneficiile curg în amonte. Cineva acolo sus veghează, la Berlin, ca nimic să nu se irosească, în afară de vieţi. Oswald Pohl [497] — cel care în instanţă, la Nürnberg, cînd vorbea ca martor al acuzării lui Funk, îşi însuşise atît de bine terminologia nouă, spunînd „lagăr de exterminare" şi nu, cum spuseseră naziştii pînă atunci, „lagăr de concentrare" — putuse semna şi lansa o circulară adresată comandanţilor a 16 *KZ*-uri (text citit în propriu-i proces), pentru a le cere să procedeze întotdeauna cît mai gospodăreşte posibil, în aşa fel încît „tot părul omenesc colectat în lagărele de concentrare să poată fi valorificat". [498]

În luna mai 1977, atunci cînd Josef Mengele şi Rolf Mengele se văd pentru ultima oară, tatăl mai are de unde să-i dea fiului, în dar, pentru viitoarea lui soră, un smarald de cîteva carate şi un ceas de aur. Altădată, în *Konzentrationslagerul* Auschwitz-Birkenau, putea oricînd face rost de o maşină de scris de o anumită marcă („Olympia Elite") sau de instrumente medicale de mare clasă, „Made in Suise", desigur obţinute prin „Canada" cu care lucra dr. Nyiszli Miklós, forţat, ca autopsier. Atunci de ce nu şi un smarald sau mai multe, un ceas de aur sau mai multe ? Dacă întrebarea e pusă greşit, atunci aceasta ar fi singura acuzaţie adusă pe nedrept, post-mortem, „Îngerului Morţii [499] (în fond, nici o noutate : *S.S*-iştii,

---

[497] „Dar şi părul este un material preţios [pentru cel de-al III-lea Reich] ; el este necesar pentru bombele cu explozie întîrziată, întrucît fibrele părului se dilată şi se contractă în mod unifórm atît în atmosfera uscată, cît şi în cea umedă. Această proprietate a părului e folosită la acţionarea mecanismului de explozie a bombelor. Deci morţii sunt tunşi" (dr. Nyiszli Miklós).

[498] Pentru activitatea deosebită depusă în funcţia sa, *S.S-Obergruppenhührerul* Oswald Pohl a fost decorat cu *Deutsches Kreuz in Silber* (Crucea de Fier germană în argint), eveniment comunicat tuturor comandanţilor de *KZ*-uri prin ordinul Nr. 26/43 din 16 iulie 1943.

[499] Suita de articole din „Le Figaro Magazine" (după „Bunte"), apărută fără semnătură în vara anului 1985, se încheie astfel :

ca şi acei care — în *KZ*-uri — îndeplineau funcţia de *kapo*, chiar şi deţinuţii care lucrau în interiorul „Canadei", se înfruptau din incalculabilele bunuri acumulate). Doctorul Nyiszli Miklós povesteşte, în 17 spre 18 ianuarie 1945, cum înainte de a părăsi lagărul din proprie iniţiativă [500], împreună cu alţii, au parcurs — în fugă — sala cazanelor : *Trecem prin faţa uşii deschise a topitoriei de aur. Comori ca ale lui Cresus zac în lăzile dijmuite de S.S-işti înainte de a se refugia... Ei n-au putut lua decît o frîntură din aceste bogăţii. Noi vrem să ne salvăm viaţa ; nici nu ne trece prin minte să ne însuşim ceva din acest tezaur. Noi ştim că totul este trecător şi că orice lucru are doar o valoare relativă. Excepţie face unul singur : libertatea !*

Liber fiind, doctorul Josef Mengele nu s-a putut bucura de libertatea pe care n-o merita, deşi a obţinut-o cu imense zbateri şi sacrificii de altminteri binecuvenite.

„Rolf, revenind acasă, îi dădu smaraldul viitoarei sale soţii [cu care va avea şi el un băiat]. Darul nu plăcu deloc. Logodnica găsi piatra prea groasă, prea puţin discretă. Ea i-o dădu împreună cu ceasul unui evreu din Berlin, care în schimb îi oferi un safir. «Safir» : «cel mai frumos dintre lucrurile» evreilor, o piatră care nu-i socotită a aduce fericirea. Cît despre ceas, acesta se opri din mers. Definitiv".

[500] Inspirată intuiţie, rod al unei dureroase experienţe de viaţă şi de moarte. Atît la Auschwitz-Birkenau, cît şi în alte *KZ*-uri, în momentul evacuării lagărului sau atunci cînd acesta a ajuns să fie pe linia — deosebit de mobilă — a frontului, *S.S*-iştii au continuat să-i extermine pe deţinuţi. De altminteri, existau ordine precise, venite de la însuşi *Reichsführerul* Heinrich Himmler : „Nu poate fi vorba despre capitulare. Lagărul trebuie să fie evacuat imediat. Nici un deţinut nu trebuie să cadă viu în mîinile inamicului" (telegramă trimisă atît comandantului *KZ*-ului Flossenburg, cît şi celui de la Dachau). Iar fostul comandant al *KZ*-ului Mauthausen, Franz Ziereis, înainte de a fi condamnat la moarte şi executat, a mărturisit : „Am primit ordinul lui Himmler să-i adun pe toţi deţinuţii în galeriile Kellertsan şi Bergkrostal de la Gusen şi apoi să-i arunc în aer cu dinamită. Încă din februarie dăduse generalul Pöhl ordin ca, în cazul pierderii războiului, toţi deţinuţii să fie ucişi. Am distrus toate documentele existente în lagăr în urma ordinului precis primit din partea generalului Glücks".

Într-o simetrie nedreaptă, doctorul Nyiszli Miklós, deşi realmente eliberat de orice temeri şi injustiţie, nu s-a mai putut bucura mult de şansa avută, deoarece organismul său, minat de existenţa stresantă dusă în *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau, cedează. Moare Victima cu mult înaintea Torţionarului.

Culisele memoriei (23)

La sfîrşitul anului 1986, televiziunea vest-germană a difuzat o peliculă care, pînă atunci, nu mai fusese niciodată prezentată în Occident : eliberarea deţinuţilor din *KZ*-ul Auschwitz-Birkenau, filmată pe viu, la faţa locului, în 26—27 ianuarie 1945, de către soldatul Alexandr Voronţov din Armata 60-a. După fuga torţionarilor, precum şi a deportaţilor care n-au vrut să rişte, rămînînd acolo, vizita ariergărzii germane, în acest *KZ* — unde şi-au pierdut viaţa aproximativ patru milioane de oameni — au mai fost găsiţi cam 5 800 de supravieţuitori [501]. Pelicula înregistrează oroarea cu care ofiţerii sovietici descoperă treptat amploarea genocidului practicat aici : parcurg *KZ*-ul cu planurile în mînă, pentru a înregistra numaidecît „schimbările" petrecute în ultima clipă, datorită dinamitării — de către *S.S*-işti, înainte de retragere — a camerelor de gazare, a crematoriilor. În plină iarnă,

---

[501] J. Heydecker-J. Leeb vorbesc despre cîteva sute de supravieţuitori găsiţi în barăci, deoarece „Himmler curăţise locul în ultima clipă" : „La Auschwitz, camerele de gazare au încetat să mai funcţioneze în toamna lui 1944, dar convoaiele de deţinuţi continuau să sosească. La ordinul lui Himmler, lagărul de la Auschwitz şi multe altele au fost evacuate. Pe jos sau în vagoane deschise, îmbrăcaţi doar în bluze subţiri de deţinuţi în *KZ*, deportaţii şi-au început ultimul lor marş (cei din *Sonderkommando*, riscînd după patru luni de muncă îngrozitoare, să fie automat exterminaţi, au în schimb un minim avantaj : „Ne îmbrăcăm. Avem haine bune, pulovere groase, paltoane calde şi, ceea ce este cel mai important pe o temperatură de minus optsprezece grade, sîntem foarte bine încălţaţi" — dr. Nyiszli Miklós. Dar avantajul prezintă şi un mare dezavantaj : cei din coloane, astfel vestimentaţi, pot atrage atenţia *S.S*-iştilor care-i vînează, în continuare, pe foştii membri ai detaşamentelor speciale, primejdioşi martori ale celor petrecute în *KZ*-uri]".

în barăci parțial deteriorate, fără curent electric și fără încălzire, imaginile filmului-document surprind cîțiva *Häftlingi* în prim-plan : priviri opace, ochi aproape imobil, expresii nedumerite — de oameni care parcă n-ar înțelege nici ce se întîmplă cu ei, nici ce se întîmplă în jur, pielea ca de morți-vii, asemănătoare cu foița de celofan. Printre supraviețuitori sînt cîteva sute de copii, unii dintre ei foști „iepuri" de-ai doctorului Mengele : iată-i înălțînd în aer o pădure de antebrațe scheletice, pentru a-și arăta numărul tatuat. Înaintea părăsirii lagărului, *S.S*-iștii n-au mai avut răgazul să împuște decît 242 de deținuți [502], pe care pelicula îi arată zăcînd în gropi comune, nici măcar acoperite, căci executanții masacrului n-au mai apucat s-o facă. Soldații continuă investigația și găsesc : rezervoare de „Giftgas ! Zyklon B", magaziile „Canadei" pline de tot felul de valize, 45 000 de saci cu păr, munți de îmbrăcăminte și încălțăminte (de copii, femei, bărbați), spînzurători... Realizatorul filmului-document a avut ideea să înregistreze, ca într-un autentic cine-verité, depozițiile unor *Häftlingi* abia eliberați, proveniți din 20 de țări ale continentului european : aceștia istorisesc ce li s-a întîmplat copiilor, cum unii dintre ei, nemaiapucînd să fie gazați, au fost arși de vii, în timp ce alții au fost incinerați abia după gazare.

Tot în R.F.G. cineastul Bengt von Zur Muehlen, după ce a cercetat îndelung arhivele cinematografice și a descoperit pelicule necunoscute, nedifuzate pînă spre sfîrșitul anului 1986, a realizat un prim film de montaj despre *KZ*-ul Auschwitz, plănuind să înfăptuiască o trilogie a universului concentraționar nazist. Cel de-al doilea film se referă la *KZ*-ul Maidanek, în care au fost exterminați 1 380 000 de oameni (documentarul conține scene înregistrate imediat după eliberarea lagărului, camerele de gazare, mărturii ale *Häftlingilor* și ale celor din garnizoana S.S. filmate în cadrul procesului intentat criminalilor de război și desfășurat la Lublin).

---

[502] Așadar, intuiția celor care au părăsit, din proprie inițiativă, *KZ*-ul, n-a greșit. Mai ales că : „În lagăre bîntuiau epidemii, la Belsen mureau cîte 300 de deținuți pe zi. Cînd au ajuns în acest lagăr, Aliații au găsit 12 000 de cadavre neîngropate. 13 000 de deținuți au murit în prima zi după eliberare".

Cîndva [503], scriitoarea franceză Olga Wormser scria : „Atunci cînd ultimul tatuat de la Auschwitz va fi dispărut, atunci cînd nu va mai rămîne nici măcar un singur martor viu, oare cîtă vreme îşi va mai aduce aminte omenirea ? Cît timp gîndul popoarelor se va mai întoarce spre muzeul Auschwitz-Birkenau care păstrează, cu pioşenie, barăcile, curţile în care din nou creşte iarba, părul care încărunţeşte ca părul viu, rochiile, ghetuţele copiilor care n-au mai crescut niciodată mari, înspăimîntătoarele păpuşi : ele au încetat să mai fie jucării, pentru a deveni dovada şi simbolul celei mai monstruoase crime a tuturor timpurilor, masacrarea «raţională» deliberată a inocenţilor".

În curgerea inexorabilă a timpului, întrebarea Olgăi Wormser capătă o actualitate tot mai pregnantă : oare cîtă vreme omenirea îşi va mai aduce aminte de Auschwitz-Birkenau, de Treblinka, de Dachau şi atîtea alte tărîmuri bîntuite de „Îngerii Morţii" ? Holocaustul poate fi şters din memoria umanităţii, tot aşa cum, uneori, pot dispărea în uitare evenimente mai mult sau mai puţin tragice ? La doar 12 zile de la declanşarea celei de-a doua conflagraţii mondiale, Nicolae Iorga este probabil *primul istoric din lume* care foloseşte cuvîntul HOLOCAUST în legătură cu conflictul armat abia declansat [504] : „Zilnic se ridică tot mai sus Holocaustul uriaş al jertfelor războiului început, în ciuda tuturor sfaturilor acelora cari se gîndesc la zestrea, aşa de greu adunată, a omenirii. Pe

---

[503] Prefaţînd cartea Krystynei Żywulska „Am supravieţuit la Auschwitz", în septembrie 1956.

[504] „Jertfele zeilor răi" — în „Neamul românesc", 1939, septembrie 12. Trista previziune a genialului istoric român a fost confirmată de fapte : istoricul francez Jacques de Launay îşi va începe trilogia intitulată „Marile decizii ale celui de-al doilea război mondial", apărută în Elveţia, cu o succintă prezentare de date : „Cel de-al doilea război mondial a durat 2 147 zile, provocînd moartea a peste 55 milioane oameni, respectiv făcînd 25 923 victime pe zi ; jumătate din evreii care trăiau în Europa în 1939 au fost exterminaţi. Numărul civililor omoriţi — 28 milioane — depăşeşte cu mult pe cel al militarilor, *ceea ce a constituit una din trăsăturile acestui război total* [subl. ns.]... 35 milioane de invalizi de război poartă cu ei, pe trupurile lor, urmele de neşters ale acestui cataclism". La care s-ar adăuga rănile psihice, de nevindecat, uriaşe...

ceea ce se numește «frontul de Est» și care nu e alta decît sacrul pămînt al unei patrii, mii de tineri pier în apărarea pămîntului pe care s-au născut. Ei nu au altă vină decît aceea de a se fi oferit țării și neamului lor. Nici o neutralitate nu poate închide inimile, care nu pot fi condamnate de nicio rațiune la veștejirea lor. Iar ele, nesimțitoare pentru tot ce poate fi izbînda puterii dezlănțuite, oricare ar fi ea, sîngerează pentru orice nouă aruncare a coasei ucigașe, în ceea ce a ajuns a fi un seceriș bogat de tinere vieți omenești".

„Secerișul bogat" va continua. „Coasa ucigașe" va face să sîngereze din belșug trupul unic, miraculos, al umanității. Cei tineri — pe fronturi — vor fi premerși în moarte de frații și surorile mai mici, de mame și bunice, de tați și bunici. „Coasa", a cărei umbră proiectată pe Pămînt este o cruce încîrligată, abil mînuită de „Îngerii Morții", seceră toate vîrstele, fără discriminare. Spunea cronicarul român : „Războaiele stau în clipa ochiului" [505]. Dar Holocaustul este întipărit în creierul omenirii. Un „copil al Auschwitzului" [506] crede că : „Eu am mai trăit o dată ceea ce se anunță. Simt astăzi din nou apropierea neliniștitoare a pașilor monstrului asupra întregului univers (se referă la posibilul „Auschwitz global", datorat unui război atomic). Doar realismul este salvator. Dacă Holocaustul e viu printre noi, în sufletul nostru, asta e într-adevăr șansa salvării. Sîngele Holocaustului poate transforma speranța în viitor". [507]

---

[505] Miron Costin.

[506] Samuel Pisar (avocat internațional) în cartea sa „Sîngele speranței", publicată cînd avea 50 de ani, în 1979, chiar anul morții doctorului Mengele. El este diplomat al universității americane Harvard și doctor al Universității din Paris.

[507] În sfîrșit, spre încheierea anului 1986, agențiile de presă internaționale pot să afirme următoarele : „După aproximativ 40 de ani, identitatea lui Josef Mengele și moartea sa în Brazilia, în 1979, sînt limpede stabilite prin metode sigure de medicină legală" — declară William Curran, profesor de medicină legală la Harvard, într-un articol din „New England Journal of Medicine". Specialiști din mai multe țări au luat parte la expertiza ordonată — în iunie 1985 — a rămășițelor pămîntești ale „Îngerului Morții". Studierea osemintelor a îngăduit determinarea sexului, vîrstei, rasei și staturii, identificarea unei fracturi a șoldului, provocată de un accident de motocicletă, precum și unele lucrări dentare. Aceeași expertiză a cercetat și probele manuscrise și iconogra-

Dar pier nu numai cei tatuați, ci și torționarii. Timpul nu face discriminări. Alteori, favorizîndu-l fără sens pe cel vinovat, acordîndu-i o longevitate deosebită, același Timp îl pedepsește — de fapt — cu întîrziere pe cel care, pînă la un moment dat, se va fi bucurat că a scăpat de ștreang. Este vorba despre Rudolf Hess, fost *Stellvertreter* (adjunct) al Führerului, pînă la data de 10 mai 1941. La 17 august 1987 a fost găsit spînzurat (avea 93 de ani împliniți, născut în 26 aprilie 1894), în curtea închisorii Spandau din Wilhelmstrasse nr. 23 (Berlinul occidental); singur și-a pus „lațul" (un cablu electric) de care scăpase, în 1946, la Nürnberg, unde se alesese cu o condamnare pe viață „pentru conspirație împotriva păcii, pentru pregătirea și planificarea unui război de agresiune". În anul anterior sinuciderii, Hess a fost transportat la un spital militar britanic din cartierul Charlotenburg, din pricina unei „slăbiciuni cardiace, fără însă ca zilele sale să fie în pericol". Aici, la Spandau, a ajuns în seara zilei de 19 iulie 1947, cu un camion militar în care se mai aflau amiralii Erich Raeder și Karl Dönitz, Konstantin von Neurath, Baldur von Schirak — conducătorul *Hitlerjungendului* [508], Albert Speer și Walter Funk; din 1966 a rămas singurul deținut al închisorii cu 600 de celule, păzită de militarii celor patru puteri aliate în timpul războiului (întreținerea acesteia costa peste un milion de mărci vestgermane pe an). Pînă în 1969 refuză să-și vadă soția și băiatul, „deoarece asta ar fi fost sub demnitatea mea, să-i întîlnesc" [509]. Altcîndva, în cadrul procesului de la Nürnberg, declarase fără tresărire: „Mi-a fost îngăduit să lucrez în umbra fiului cel mai genial pe care țara mea l-a văzut născîndu-se în cursul miilor de ani ai Istoriei sale. Chiar dacă aș putea, eu nu vreau să șterg această perioadă din viața mea. Dac-ar trebui să reîncep, aș acționa exact așa cum am acționat".

Cum a acționat Rudolf Hess? În timpul celui dintîi război mondial, după ce a luptat într-un regiment de in-

---

fice ale așa-zisului Gerhard, formulîndu-se, în final, concluzia *certă* că este vorba despre dr. Josef Mengele.

[508] Organizația de tineret hitleristă număra, încă din 1938, 7 728 529 membri (dar, în anumite condiții, era obligatoriu să faci parte din ea).

[509] Desigur cu sensul: „Aici, la închisoare, ca deținut".

fanterie bavarez (rănit de două ori), a devenit un strălucit pilot al aviației de vînătoare germane (ca și Göring), ajungînd — în noiembrie 1918 — locotenent, modul în care se sfîrșește — pentru Germania — conflagrația, umplîndu-l de amărăciune. Abia în 1920, ascultînd un discurs rostit de Hitler, el încearcă simțămîntul că l-a întîlnit pe „șeful spiritual germanic". Peste trei ani, la 8 noiembrie 1923, este alături de Hitler în timpul desfășurării puciului nazist și, tot astfel, rămîne alături de acesta, în aceeași celulă a închisorii din fortăreața Landsberg (celulă de altminteri extrem de comodă), loc în care, după dictare, stenografiază „Mein Kampf". Va fi răsplătit — în perspectiva timpului — cu nenumărate onoruri, poziții ierarhice, aprecieri laudative din partea Führerului (Hess fiind și născocitorul acestui titlu). Și tocmai el, în 10 mai 1941, într-un mod inexplicabil, a zburat din Germania nazistă pînă în Anglia, la bordul unui „Messerschmitt—110", unde s-a parașutat, a încercat să poarte „tratative" (cu doar șase săptămîni înainte de declanșarea invadării Uniunii Sovietice), dar s-a trezit, pur și simplu, prizonier de război.

Rudolf Hess nu și-a manifestat, niciodată, regretul pentru nimic din cele făptuite [510]. Dimpotrivă. Iată de ce, atunci cînd moare un ex-fascist, omenirea răsuflă ușurată, nu fiindcă s-ar bucura de moartea cuiva, oricine ar fi acesta, ci pentru că are simțămîntul profund că există — și trebuie să existe — o dreptate implacabilă ! Vinovăția celor dispăruți nu dispare o dată cu ființele, vinovăția fiind veșnică, vinovatul — pieritor. Pentru astfel de vinovăție nu există termen de prescriere. La moartea lui Rudolf Hess, ziarele germane au scris cît se poate de limpede : „Nu trebuie să cruțăm nici un efort pentru a lămuri pînă la capăt cum de a fost posibil sistemul de

[510] Ca de altminteri toți criminalii de război, prinși sau neprinși. Astfel, dr. Heinrich Bunke, judecat în 1987, la Frankfurt-pe-Main, împreună cu alți doi medici naziști, declară în plină instanță că nu se socotește defel vinovat de asasinare a aproximativ 1 200 de bolnavi mintal, deoarece : „Eu n-am dat niciodată drumul la gaz" ; rolul său ar fi constat doar într-o sumară examinare a celor gata selecționați pentru exterminare, iar după aceea în consultarea dosarelor victimelor, în scopul găsirii unei cauze plauzibile pentru deces. În total, dr. Heinrich Bunke, dr. Aquillin Ullrich și dr. Klaus Endruweit, au avut pe conștiință 20 000 bolnavi, exterminați în 1940—1941.

teroare național-socialist" *(Luebecker Nachrichten)*; „Rămîne amintirea inimaginabilelor fărădelegi și a victimelor nazismului. Chiar dacă generațiile călăilor și ale victimelor au dispărut, nu trebuie admisă uitarea" *(Westfälische Nachrichten)*.

Neîndoielnic, sinucigașul-nonagenar a dus cu sine în groapă destule taine pe care și el, de fapt, le va fi uitat, fiind, înainte de moarte, într-un avansat stadiu de sclerozare ; cindva, însă, știa multe secrete de-ale lui Hitler, ca de pildă cel privitor la inițierea acestuia, de către profesorul Karl Haushofer, în anumite „vrăji" fatale (și Hess frecventase odinioară asemenea zone malefice, socotindu-se chiar discipol al profesorului Haushofer). Dar există șansa ca unele secrete să fie readuse în circuitul public, atunci cînd, pare-se abia în anul 2017, tot materialul care privește „cazul Hess" și se află depozitat („TOP SECRET") în arhivele britanice, va putea fi consultat. Pînă atunci, ca și pînă acum, pe seama personajului apar fel de fel de legende, prezumții, bănuieli : a îndeplinit el, zburînd în Anglia, o „misiune specială" încredințată de Führer, în scopul obținerii unei împăcări cu tabăra occidentală, tocmai pentru a avea mîinile libere în Est ? Un întreg evantai de ipoteze au circulat pe seama lui, în afara celei legate de fuga peste Canalul Mînecii : ce-a fost cu amnezia pe care a afișat-o în timpul procesului de la Nürnberg ? E nebun ? E devotat ? E trădător ? [511]

---

[511] Printre bizarerile care au circulat asupra fostului — ultim — deținut al Spandaului, iat-o pe cea mai spectaculoasă : tînărul chirurg britanic Hugh Thomas a avut prilejul să-l consulte, atunci cînd cel închis a fost transportat la spital. Stupefacție : Rudolf Hess nu e Rudolf Hess, ci o... dublură. Medicul știa că, în timpul primului război mondial, ex-*Stellvertreteral* Führerului a fost rănit de două ori în torace (un glonte perforîndu-i plămînul), însă pe trupul bătrînului nu există nici o cicatrice (deși, în 1946, dr. Ben Hurewitz, căpitan-medic atașat Tribunalului de la Nürnberg, le-a consemnat prezența). Și astfel, după ce a anchetat „cazul Hess" de-a lungul a cinci ani, dr. Hugh Thomas a publicat cartea „Uciderea lui Rudolf Hess" (1979), în care explică — în felul său, misterul : cel care s-a parașutat în Scoția, la 10 mai 1941, nu era Hess ; era un om de încredere al lui Heinrich Himmler (autenticul Hess ar fi pierit pe undeva în Marea Nordului). Firește, istorici de prestigiu infirmă ipotezele lansate de Hugh Thomas, iar familia lui Hess protestează, soția lui spune textual : „Curată nebunie".

Deocamdată, închisoarea Spandau va fi demolată. Unii protestează, alţii nu. Ţin simbolurile de simplele construcţii ? (Spandau a fost construită, ca închisoare militară, în 1894). Rudolf Hess a reprezentat, într-adevăr, un ultim simbol al condamnării fascismului, al vinovăţiei naziştilor. Demolîndu-se închisoarea Spandau, memoria umanităţii rămîne intangibilă. Vor mai fi, pe ici, pe colo, aşteptîndu-şi sfîrşitul după gratii, dacă nu ajung cumva la aceeaşi „soluţie" de „evadare" ca Hess, alţi torţionari, despre care nici măcar nu se poate spune c-ar fi mai... modeşti (căci, în sfera crimelor împotriva umanităţii, aşa după cum s-a văzut, *numărul* nu înseamnă decît prea puţin, în raport cu *sîmburele* acestui fruct amar, lăsat moştenire memoriei atîtor şi atîtor generaţii succesoare). După gratii se află Klaus Barbie ; de asemenea Franz Fischer — subofiţer al Gestapoului, şi un S.S-*Hauptsturmführer* (gradul doctorului Mengele) — amîndoi vinovaţi de crime atroce săvîrşite în Olanda, unde sînt deţinuţi... Şi astfel ne revine în memorie numele Annei Frank. Glasul copilei a răsunat pe glob în cincizeci şi şase de limbi, cel dintîi ecou al dramei văzînd lumina tiparului în 3 aprilie 1945, în „Het Parool", sub titlul : „Voce de copil". Cîte voci de copii nu s-au stins sub cenuşă. Ochii lor incineraţi ard mocnit, ca jăraticul, în întunecimea timpului. Pe Anna Frank a cunoscut-o Miep Gies (autoarea recentei cărţi „Se numea Anna Frank") atunci cînd fetiţa n-avea decît patru ani : „Era un copil cum mi-aş fi dorit să am într-o bună zi, cuminte, ascultătoare, dornică să afle totul". Miep Gies şi soţul ei au adăpostit familia Frank, ascunzînd-o în perioada prigoanei naziste. La 1 august 1944, fetiţa „cuminte, ascultătoare", la cei cincisprezece ani ai ei, nota în jurnalul pe care-l ţinuse între 6 iulie 1942 şi ziua de 1 august 1944 (după doi ani teribili, de „clandestinitate") : „Dacă sînt dădăcită în felul acesta, devin obraznică, apoi tristă şi, ca de obicei, dau drumul răutăţii să iasă la suprafaţă şi îmi închid bunătatea adînc în mine, după care caut întruna un mijloc de a fi aşa cum aş dori şi cum aş putea să fiu dacă... dacă n-ar exista alţi oameni pe lume". Simon Wiesenthal a reprodus acest text în deschiderea capitolului „Epilog la «Jurnalul Annei Frank»" (din „Asasinii printre noi"), capitol în care înfăţişează cum s-a dat de urma S.S-*Unterscharführerului* Karl Silberbauer, conducătorul echipei însărcinate să-i aresteze pe cei ascunşi în Prinsengracht

nr. 263 [512]. Atunci, în 4 august, abia într-un tîrziu, după-amiază, Miep Gies a îndrăznit să urce în camerele de sus, inutil camuflate de un raft de bibliotecă : pe podea, în vraiştea provocată de ridicarea celor sustraşi legislaţiei naziste, a găsit jurnalul scris de Anna Frank ; l-a pitit cu grijă, în speranţa că-l va putea înapoia, vreodată, fetei, însă doar Otto Frank a scăpat cu viaţă din lagăr (neştiind, iniţial, că fetele lui, Anna şi Margot, au pierit în *KZ*-ul Bergen-Belsen). Astfel ajunge jurnalul Annei în mîinile tatălui ei, fără ca salvatoarea caietului să-l fi citit sau măcar răsfoit (din discreţie, din spaimă, din durere ? !) Stînd de vorbă cu Silberbauer (fost, după război, inspector de poliţie la Comisariatul circumscripţiei I din Viena), un reporter îl întreabă printre altele :

— Dar Anna Frank ? I-ai citit jurnalul ?

Silberbauer ridică din umeri.

— ...Am cumpărat cărţulia săptămîna trecută, ca să văd dacă se pomeneşte de mine. Nu se aminteşte nimic.

— Milioane de oameni au citit jurnalul înaintea dumitale, însă dumneata ai fi putut să fii primul.

Silberbauer îl priveşte mirat.

— Aşa e, domnule ! Nu m-am gîndit niciodată la asta. L-aş fi putut lua de pe jos...

Wiesenthal, reproducînd discuţia, comentează : „Dacă Silberbauer ar fi luat caietul de pe podea, nimeni n-ar mai fi auzit vorbindu-se despre el... şi nici despre Anna Frank". Silberbauer n-a fost găsit vinovat, incriminabil pentru arestarea familiei Frank, executînd atunci ordinele „primite de sus" ; chiar Otto Frank a declarat că *Unterscharführerul* (lucrînd, în Olanda, la Secţia pentru problemele evreieşti — Gestapo) „n-a făcut decît să-şi îndeplinească datoria şi s-a purtat corect". Aşadar, Silberbauer a fost reintegrat în poliţia vienezã. Anna Frank a rămas o amintire.

Infinită e neuitarea ! La sfîrşitul anului 1987 [513] Organizaţia Naţiunilor Unite a hotărît ca arhivele sale privi-

---

[512] Transformată în muzeu, casa există şi astăzi la Amsterdam, în Prinsengracht nr. 263. Autorul prezentei cărţi a fost unul dintre cei 500 000 vizitatori anuali ai acesteia, într-o vreme în care dr. Josef Mengele mai trăia, relativ liniştit, în America de Sud. Murind liber, el şi-a mai omorît, încă o dată, toate victimele.

[513] Tot la sfîrşitul lui 1987, în Argentina, a fost arestat, urmînd să fie extrădat R.F.G-ului, unul dintre cei mai căutaţi criminali de război : Josef Schwammberger. El a trecut Oceanul, ca şi doc-

toare la criminalii de război naziști, fasciști, japonezi (38 000 dosare) să fie scoase din categoria „secret" (păstrate astfel din 1949, cînd au fost transferate la O.N.U. ca urmare a desființării Comisiei Aliate de Control); decizia a fost luată după consultarea celor șaptesprezece state membre ale fostei Comisii Interaliate pentru cercetarea crimelor de război (UNWCC).

Amintirile pot fi adversari redutabili.

---

torul Mengele, în 1950. Procuratura din Stuttgart a emis un mandat de arestare internațională, pe numele său, încă din 1972, acuzîndu-l de uciderea a aproximativ 1 000 de persoane, în marea lor majoritate evrei, în KZ-ul Belzec (lîngă Cracovia), chiar *Konzentrationslagerul* în care, conform protocoalelor, ar fi trebuit să fie lichidați și evreii români (revezi pag. 211), însă aceștia n-au fost „livrați" hitleriștilor.